

SHREEMATHE RAMANUJAYA NAMAHA

ASMATH GURUBHYO NAMAHA

VALMIKI RAMAYANAM
6. YUDDHA KANDAM

DIGITIZED
BY GOPALAN PARAVASTU
FEBRUARY 2021
SOURCE: SRIMADVALMIKI
RAMAYANAM (1939)
BY SRI R. NARAYANASWAMY AIYAR

6. యుద్ధకాండం

ప్రథమ స్సర్గః -- హనుమత్ప్రశంసనం

శృత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదభిభాషితమ్
రామః ప్రీతి సమాయుక్తో వాక్య ముత్తర మబ్రవీత్ 1
కృతం హనుమతా కార్యం సుమహ ద్భువి దుష్కరమ్
మనసాపి యదఽన్యేన న శక్యం ధరణీతలే 2
న హి తం పరిపశ్యామి య స్తరేత మహోదధిమ్
అన్యత్ర గరుడాద్వాయోరఽన్యత్ర చ హనూమతః 3
దేవ దానవ యక్షాణాం గన్ధర్వోరగ రక్షసామ్
అప్రధృష్యాం పురీం లంకాం రావణేన సురక్షితామ్ 4
యో వీర్య బల సంపన్నో ద్విషద్భిరఽనివారితః
ప్రవిష్టః సత్త్వమాశ్రిత్య శ్వసన్ కో నామ నిష్క్రమేత్ 5
కో విశేత్ సుదురాధర్షాం రాక్షసైశ్చ సురక్షితామ్
యో వీర్య బల సంపన్నో న సమః స్యాద్ధనూమతః 6
భృత్యకార్యం హనుమతా సుగ్రీవస్య కృతం మహత్
ఏవం విధాయ స్వబలం సదృశం విక్రమస్య చ 7
యో హి భృత్యో నియుక్తః సన్ భర్త్రా కర్మణి దుష్కరే
కుర్యా త్తదఽనురాగేణ తమాహుః పురుషోత్తమమ్ 8
భృత్యస్తు యః పరం కార్యం న కుర్యా న్నృపతేః ప్రియం
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుర్మధ్యమం నరం 9
నియుక్తో నృపతేః కార్యం న కుర్యా ద్యః సమాహితః
భృత్యో యుక్తః సమర్థశ్చ తమాహుః పురుషాఽధమమ్ 10
తన్నియోగే నియుక్తేన కృతం కృత్యం హనూమతా

న చాత్మా లఘుతాం నీతః సుగ్రీవశ్చాऽపి తోషితః 11
అహం చ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
వైదేహ్యా దర్శనేనాऽద్య ధర్మతః పరిరక్షితాః 12
ఇదం తు మమ దీనస్య మనో భూయః ప్రకర్షతి
యదిహాऽస్య ప్రియాऽऽఖ్యాతుర్న కుర్మి సదృశం ప్రియమ్13
ఏష సర్వస్వభూతస్తు పరిష్వంగో హనూమతః
మయా కాల మిమం ప్రాప్య దత్తశ్చాస్తు మహాత్మనః 14
ఇత్యుక్త్వా ప్రతిహృష్టాంగో రామ స్తం పరిషస్వజే
హనూమంతం మహాత్మానం కృత కార్య ముపాగతం 15

ధ్యాత్వా పునరువాచేదం వచనం రఘుసత్తమః
హరీణామీశ్వర స్యైవ సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః 16
సర్వథా సుకృతం తావత్సీతాయాః పరిమార్గణమ్
సాగరం తు సమాసాద్య భూయో నష్టం మనో మమ 17
కథం నామ సముద్రస్య దుష్పారస్య మహాऽమ్భసః
హరయో దక్షిణం పారం గమిష్యన్తి సమాహితాః 18
యద్యऽప్యేష తు వృత్తాన్తో వైదేహ్యా గదితో మమ
సముద్ర పార గమనే హరీణాం కిమివోత్తరమ్ 19
ఇత్యుక్త్వా శోక సంభ్రాన్తో రామః శత్రు నిబర్హణః
హనుమన్తం మహాబాహు స్తతో ధ్యాన ముపాగమత్ 20

ద్వితీయ స్సర్గః – రామ ప్రోత్సాహనం

తం తు శోక పరిద్యూనం రామం దశరథాత్మజమ్
ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ సుగ్రీవః శోక నాశనమ్ 1
కిం త్వం సంతప్యసే వీర యథాऽన్యః ప్రాకృత స్తథా
మైవం భూస్త్యజ సంతాపం కృతఘ్న ఇవ సౌహృదమ్ 2

సంతాపస్య చ తే స్థానం న హి పశ్యామి రాఘవ
ప్రవృత్తా వుపలబ్ధాయాం జ్ఞాతే చ నిలయే రిపోః 3
మతిమాన్ శాస్త్రవిత్ప్రాజ్ఞః పణ్డితశ్చాసి రాఘవ
త్యజేమాం పాకృతాం బుద్ధిం కృత్వాత్మేవాత్మదూషణీమ్ 4
సముద్రం లంఘయిత్వా తు మహానక్ర సమాకులమ్
లంకామారోహయిష్యామో హనిష్యామశ్చ రావణం 5
నిరుత్సాహస్య దీనస్య శోకపర్యాకులాత్మనః
సర్వార్థా వ్యవసీదన్తి వ్యసనం చాఽధిగచ్ఛతి 6
ఇమే శూరాః సమర్థాశ్చ సర్వే నో హరియూథపాః
త్వ త్ప్రియార్థం కృతోత్సాహాః ప్రవేష్టుమపి పావకమ్ 7
ఏషాం హర్షేణ జానామి తర్కశ్చాస్తి దృఢో మమ
విక్రమేణ సమానేష్యే సీతాం హత్వా యథా రిపుమ్ 8
రావణం పాప కర్మాణం తథా త్వం కర్తుమర్హసి
సేతుమఽత్ర యథా బద్ధ్వా యథా పశ్యామ తాం పురీమ్ 9
తస్య రాక్షసరాజస్య తథా త్వం కురు రాఘవ
తాం దృష్ట్వా తు పురీ లంకాం త్రికూట శిఖరే స్థితామ్ 10
హతం చ రావణం యుద్ధే దర్శనాదుపధారయ
అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరే తు వరుణాలయే 11
లంకాం నో మర్దితుం శక్యా సేంద్రైరపి సురాఽసురైః
సేతుర్బద్ధః సముద్రే చ యావల్లంకా సమీపతః 12
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జిత మిత్యుపధారయ
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః 13
తదఽలం విక్లబా బుద్ధీ రాజన్ సర్వార్థ నాశినీ
పురుషస్య హి లోకేస్మిన్ శోకః శౌర్యాఽపకర్షణః 14
తన్న కార్యం మనుష్యేణ శౌణ్డీర్య మవలమ్బతా
తదలం కారణాయైవ కర్తు ర్భవతి సత్వరం 15
అస్మిన్ కాలే మహాప్రాజ్ఞ సత్త్వమాతిష్ఠ తేజసా
శూరాణాం హి మనుష్యేణ త్వద్విధానాం మహాత్మనామ్ 16
వినష్టే వా ప్రణష్టే వా క్షమం న హ్యనుశోచితుం
త్వం తు బుద్ధిమతాం శ్రేష్ఠః సర్వశాస్త్రార్థ కోవిదః 17
మద్విధైః సచివైః సార్థమఽరిం జేతు మిహార్హసి

న హి పశ్యామ్యహం కంచి త్త్రిషులోకేషు రాఘవ 18
గృహీత ధనుషో యస్తే తిష్ఠేదఽభిముఖో రణే
వానరేషు సమాసక్తం న తే కార్యం విపత్స్యతే 19
అచిరా ద్ద్రక్ష్యసే సీతాం తీర్త్వా సాగర మఽక్షయమ్
తదలం శోక మాలమ్బ్య క్రోధ మాలమ్బ భూపతే 20
నిశ్చేష్టాః క్షత్రియా మన్దాః సర్వే చణ్డస్య బిభ్యతి
లంఘనార్థం చ ఘోరస్య సముద్రస్య నదీపతేః 21
సహాఽస్మాభిరిహోపేతః సూక్ష్మబుద్ధి ర్విచారయ
సర్వం తీర్ణం చ మే సైన్యం జిత మిత్యుపధారయ 22
ఇమే హి సమరే శూరా హరయః కామరూపిణః
తానఽరీన్ విధమిష్యన్తి శిలా పాదప వృష్టిభిః 23
కథంచిత్ పరిపశ్యామి లంఘితం వరుణాలయమ్
హత మిత్యేవ తం మన్యే యుద్ధే సమితి నందన 24
కిముక్త్వా బహుధా చాపి సర్వథా విజయీ భవాన్
నిమిత్తాని చ పశ్యామి మనో మే సంప్రహృష్యతి 25

తృతీయ స్సర్గః – లంకాదుర్గాఽది కథనం

సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్పరమార్థవిత్
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో హనుమన్తమథాబ్రవీత్ 1
తపసా సేతు బన్ధేన సాగరోచ్ఛోషణేన వా
సర్వథాపి సమర్థోఽస్మి సాగరస్యాస్య లంఘనే 2
కతి దుర్గాణి దుర్గాయా లంకాయా బ్రూహి తాని మే
జ్ఞాతు మిచ్ఛామి తత్సర్వం దర్శనాదివ వానర 3
బలస్య పరిమాణం చ ద్వార దుర్గ క్రియామపి
గుప్తికర్మ చ లంకాయా రక్షసాం సదనాని చ 4
యథాసుఖం యథావచ్చ లంకాయామసి దృష్టవాన్
సర్వమాచక్ష్వ తత్త్వేన సర్వథా కుశలో హ్యసి 5
శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనూమాన్ మారుతాత్మజః
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో రామం పునరథాబ్రవీత్ 6
శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాస్యే దుర్గకర్మ విధానతః
గుప్తా పురీ యథా లంకా రక్షితా చ యథా బలైః 7
రాక్షసాశ్చ యథా స్నిగ్ధా రావణస్య చ తేజసా

పరాం సమృద్ధిం లంకాయాః సాగరస్య చ భీమతామ్ 8
విభాగం చ బలౌఘస్య నిర్దేశం వాహనస్య చ
ఏవముక్త్వా కపిశ్రేష్ఠః కథయామాస తత్త్వతః 9
హృష్టా ప్రముదితా లంకా మత్త ద్విప సమాకులా
మహతీ రథ సంపూర్ణా రక్షోగణ సమాకులా 10
వాజిభిశ్చ సుసంపూర్ణా సా పురీ దుర్గమా పరైః
దృఢ బద్ధ కవాటాని మహాపరిఘవన్తి చ 11
చత్వారి విపులాన్యస్యా ద్వారాణి సుమహాన్తి చ
తత్రేషూపలయన్త్రాణి బలవన్తి మహాన్తి చ 12
ఆగతం పర సైన్యం తై స్తత్ర ప్రతినివార్యతే
ద్వారేషు సంస్కృతా భీమాః కాలాయస మయాః శితాః 13
శతశో రచితా వీరైః శతఘ్న్యో రక్షసాం గణైః
సౌవర్ణశ్చ మహాంస్తస్యాః ప్రాకారో దుష్ప్రధర్షణః 14
మణి విద్రుమ వైడూర్య ముక్తా విచరితాన్తరః
సర్వతశ్చ మహాభీమాః సీతతోయ వహాః శుభాః 15
అగాధా గ్రాహవత్యశ్చ పరిఘా మీన సేవితాః
ద్వారేషు తాసాం చత్వారః సంక్రమాః పరమాయతాః 16
యన్త్రై రుపేతా బహుభి ర్మహద్భి ర్గృహ పంక్తిభిః
త్రాయన్తే సంక్రమా స్తత్ర పర సైన్యాగమే సతి 17
యన్త్రై స్తై రవకీర్యన్తే పరిఘాసు సమన్తతః
ఏకస్త్వకమ్ప్యో బలవాన్ సంక్రమః సుమహాన్ దృఢః 18
కాంచనై ర్బహుభిః స్తమ్భై ర్వేదికాభిశ్చ శోభితః
స్వయం ప్రకృతి సంపన్నో యుయుత్సూ రామ రావణః 19
ఉత్థిత శ్చాప్రమత్తశ్చ బలానామనుదర్శనే
లంకా పునర్నిరాలమ్బా దేవదుర్గా భయావహా 20
నాఽదేయం పార్వతం వాన్యం కృత్రిమం చ చతుర్విధమ్
స్థితా పారే సముద్రస్య దూర పారస్య రాఘవ 21
నౌపథోఽపి చ నాస్త్యత్ర నిరాదేశశ్చ సర్వతః
శైలాగ్రే రచితా దుర్గా సా పూ ర్దేవ పురోపమా 22
వాజి వారణ సంపూర్ణా లంకా పరమ దుర్జయా
పరిఘాశ్చ శతఘ్న్యశ్చ యన్త్రాణి వివిధాని చ 23

శోభయన్తి పురీ లంకాం రావణస్య దురాత్మనః
అయుతం రక్షసామఽత్ర పూర్వ ద్వారం సమాశ్రితమ్ 24
శూల హస్తా దురాధర్షాః సర్వే ఖడ్గాగ్ర యోధినః
నియుతం రక్షసామఽత్ర దక్షిణ ద్వార మాశ్రితమ్ 25
చతురంగేణ సైన్యేన యోధా స్తత్రాఽప్యనుత్తమాః
ప్రయుతం రక్షసామఽత్ర పశ్చిమ ద్వారమాశ్రితమ్ 26
చర్మ ఖడ్గ ధరాః సర్వే తథా సర్వాస్త్ర కోవిదాః
న్యర్బుదం రక్షసా మఽత్ర ఉత్తర ద్వారమాశ్రితమ్ 27
రథిన శ్చాశ్వ వాహాశ్చ కులపుత్రాః సుపూజితాః
శతశోఽథ సహస్రాణి మధ్యమం స్కంధమాశ్రితాః 28
యాతుధానా దురాధర్షాః సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసామ్
తే మయా సంక్రమా భగ్నాః పరిఖాశ్చావపూరితాః 29
దగ్ధా చ నగరీ లంకా ప్రాకారాశ్చావసాదితాః
బలైకదేశః క్షపితో రాక్షసానాం మహాత్మనాం 30
యేన కేన చ మార్గేణ తరామ వరుణాలయమ్
హతేతి నగరీ లంకా వానరైరవధార్యతామ్ 31
అంగదో ద్వివిదో మైన్దో జామ్బవాన్ పనసో నలః
నీలః సేనాపతిశ్చైవ బల శేషేణ కిం తవ 32
ప్లవమానా హి గత్వా తాం రావణస్య మహాపురీమ్
సపర్వత వనామ్ భిత్వా సఖాతాం సప్రతోరణాం 33
సప్రాకారాం సభవనామానయిష్యన్తి మైథిలీమ్
ఏవ మాజ్ఞాపయ క్షిప్రం బలానాం సర్వ సంగ్రహమ్ 34
ముహూర్తేన తు యుక్తేన ప్రస్థాన మభిరోచయ||

చతుర్థ స్సర్గః -- రామాభిషేణనం

శృత్వా హనుమతో వాక్యం యథావదనుపూర్వశః
తతోఽబ్రవీన్ మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః 1
యాం నివేదయసే లంకాం పురీం భీమస్య రక్షసః
క్షిప్రమేనాం మధిష్యామి సత్యమేత ద్బ్రవీమి తే 2
అస్మిన్ ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రయాణమభిరోచయే
యుక్తో ముహూర్తే విజయే ప్రాప్తే మధ్యం దివాకరః 3
అస్మిన్ముహూర్తే విజయే పాప్తే మధ్యం దివాకరే

సీతాం హృత్వా తు మే యాతు క్వాఽసౌ యాస్యతి యాస్యతః 4
సీతా శ్రుత్వాభియానమ్ మే ఆశామేష్యతి జీవితే
జీవితాన్తేఽమృతం స్పృష్ట్వా పీత్వాఽమృతమివాతురః 5
ఉత్తరాఫల్గునీ హ్యద్య శ్వస్తు హస్తేన యోక్ష్యతే
అభిప్రయామ సుగ్రీవ సర్వాఽనీక సమావృతాః 6
నిమిత్తాని చ ధన్యాని యాని ప్రాదుర్భవన్తి చ
నిహత్య రావణం సీతామానయిష్యామి జానకీమ్ 7
ఉపరిష్టాద్ధి నయనం స్ఫురమాణ మిదం మమ
విజయం సమఽనుప్రాప్తం శంస తీవ మనోరథమ్ 8
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణే న చ పూజితః
ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా పునరఽప్యర్థ కోవిదః 9
అగ్రే యాతు బలస్యాస్య నీలో మార్గ మవేక్షితుమ్
వృతః శత సహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్ 10
ఫల మూలవతా నీల శీత కానన వారిణా
పథా మధుమతా చాఽఽశు సేనాం సేనాపతే నయ 11
దూషయేయు ర్దురాత్మానః పథి మూల ఫలోదకమ్
రాక్షసాః పరిరక్షేథా స్తేభ్య స్త్వం నిత్యముద్యతః 12
నిమ్నేషు గిరి దుర్గేషు వనేషు చ వనౌకసః
అభిప్లుత్యాభిపశ్యేయుః పరేషాం నిహితం బలమ్ 13
యచ్చ ఫల్గు బలం కించి త్త దత్రైవోపయుజ్యతాం
ఏతద్ధి కృత్యం ఘోరం నో విక్రమేణ ప్రయుధ్యతాం 14
సాగరౌఘ నిభం భీమ మగ్రాఽనీకం మహాబలాః
కపిసింహాః ప్రకర్షన్తు శతశోఽథ సహస్రశః 15
గజశ్చ గిరి సంకాశో గవయశ్చ మహాబలః
గవాక్ష శ్చాగ్రతో యాన్తు వాహిన్యా వానరర్షభా 16
యాతు వానర వాహిన్యా వానరః ప్లవతాం వరః
పాలయన్ దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః 17
గన్ధ హస్తీవ దుర్ధర్ష స్తరస్వీ గన్ధమాదనః
యాతు వానర వాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వమధిష్ఠితః 18
యాస్యామి బల మధ్యేఽహం బలౌఘమభిహర్షయన్
అధిరుహ్య హనూమన్త మైరావతమివేశ్వరః 19

అంగదేనైష సంయాతు లక్ష్మణశ్చాఽన్తకోపమః
సార్వభౌమేన భూతేశో ద్రవిణాధిపతి ర్యథా 20
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః
ఋక్షరాజో మహాసత్త్వః కుక్షిం రక్షన్తు తే త్రయః 21
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః
వ్యాదిదేశ మహావీర్యాన్ వానరాన్ వానరర్షభః 22
తే వానరగణాః సర్వే సముత్పత్య యుయుత్సవః
గుహాభ్యః శిఖరేభ్యశ్చ ఆశు పుప్లువిరే తదా 23
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశమ్ 24
శతైః శత సహస్రైశ్చ కోటీభి రయుతై రపి
వారణాభైశ్చ హరిభిర్యయౌ పరివృత స్తదా 25
తం యాన్త మనుయాతి స్మ మహతీ హరి వాహినీ
హృష్టాః ప్రముదితాః సర్వే సుగ్రీవేణాభిపాలితాః 26
ఆప్లవన్తః ప్లవన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః
క్ష్వేళన్తో నినదన్తశ్చ జగ్ము ర్వై దక్షిణాం దిశమ్ 27
భక్షయన్తః సుగన్ధీని మధూని చ ఫలాని చ
ఉద్వహన్తో మహావృక్షాన్ మంజరీ పుంజ ధారిణః 28
అన్యోన్యం సహసా దృప్తా నిర్వహన్తి క్షిపన్తి చ
పతన్త శ్చోత్పత న్త్యన్యే పాతయ న్త్యపరే పరాన్ 29
రావణో నో నిహన్తవ్యః సర్వే చ రజనీచరాః
ఇతి గర్జన్తి హరయో రాఘవస్య సమీపతః 30
పురస్తా ద్వృషభో వీరో నీలః కుముద ఏవ చ
పంథానం శోధయన్తి స్మ వానరై ర్బహుభి ర్వృతాః 31
మధ్యే తు రాజా సుగ్రీవో రామో లక్ష్మణ ఏవ చ
బలిభి ర్బహుభిః శూరై ర్వృతాః శత్రు నిబర్హణైః 32
హరిః శతవలి ర్వీరః కోటీభిర్దశభి ర్వృతః
సర్వామేకో హ్యవష్టభ్య ররక్ష హరివాహినీమ్ 33
కోటీశత పరీవారః కేసరీ పనసో గజః
అర్కశ్చాఽతిబలః పార్శ్వమేకం తస్యాభిరక్షతి 34
సుషేణో జామ్బవాం శ్చైవ ఋక్షైశ్చ బహుభి ర్వృతౌ

సుగ్రీవం పురతః కృత్వా జఘనం సంరరక్షతుః 35
తేషాం సేనాపతి ర్వీరో నీలో వానరపుంగవః
సంపతన్ ప్లవతాం శ్రేష్ఠ స్తద్బలం పర్యపాలయత్ 36
దరీముఖః ప్రజంఘుశ్చ రంభోఽథ రభసః కపిః
సర్వతశ్చ యయుర్వీరా స్త్వరయన్తః ప్లవంగమాన్ 37
ఏవం తే హరిశార్దూలా గచ్ఛన్తో బల దర్పితాః
అపశ్యం స్తే గిరిశ్రేష్ఠం సహ్యం ద్రుమ లతా యుతమ్ 38
సరాంసి చ సుఫుల్లాని తటాకాని మహాన్తి చ
రామస్య శాసనం జ్ఞాత్వా భీమకోపస్య భీతవత్ 39
వర్జయ న్నగరాభ్యాశాం స్తథా జానపదానపి
సాగరౌఘ నిభం భీమం త ద్వానర బలం మహత్ 40
నిస్ససర్ప మహాఘోషం భీమఘోష ఇవార్ణవః
తస్య దాశరథేః పార్శ్వే శూరా స్తే కపి కుంజరాః 41
తూర్ణమాపుప్లువుః సర్వే సదశ్వా ఇవ చోదితాః
కపిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శుశుభాతే నరర్షభౌ 42
మహద్భ్యామివ సంస్పృష్టౌ గ్రహాభ్యాం చన్ద్ర భాస్కరౌ
తతో వానరరాజేన లక్ష్మణేన చ పూజితః 43
జగామ రామో ధర్మాత్మా ససైన్యో దక్షిణాం దిశం
తమఽంగదగతో రామం లక్ష్మణః శుభయా గిరా 44
ఉవాచ పరిపూర్ణార్థో వచనం ప్రతిభానవాన్
హృతా మవాప్య వైదేహీం క్షిప్రం హత్వా చ రావణమ్ 45
సమృద్ధార్థః సమృద్ధార్థామయోధ్యాం ప్రతి యాస్యసి
మహాన్తి చ నిమిత్తాని దివి భూమౌ చ రాఘవ 46
శుభాని తవ పశ్యామి సర్వాణ్యేవాఽర్థ సిద్ధయే
అనువాతి శుభో వాయుః సేనాం మృదుహితః సుఖః 47
పూర్ణవల్గు స్వరా శ్చేమే ప్రవదన్తి మృగ ద్విజాః
ప్రసన్నాశ్చ దిశః సర్వా విమలశ్చ దివాకరః 48
ఉశనా చ ప్రసన్నార్చిరను త్వాం భార్గవో గతః
బ్రహ్మరాశి ర్విశుద్ధశ్చ శుద్ధాశ్చ పరమర్షయః 49
అర్చిష్మన్తః ప్రకాశన్తే ధ్రువం సర్వే ప్రదక్షిణమ్
త్రిశంకు ర్విమలోభాతి రాజర్షిః సపురోహితః 50

పితామహః పురోఽస్మాకమిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్
విమలే చ ప్రకాశేతే విశాఖే నిరుపద్రవే 51
నక్షత్ర వర మస్మాక మిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్
నైర్ఋతం నైర్ఋతానాం చ నక్షత్ర మభిపీడ్యతే 52
మూలో మూలవతా స్పృష్టో ధూప్యతే ధూమకేతునా
సర్వం చైత ద్వినాశాయ రాక్షసానా ముపస్థితమ్ 53
కాలే కాల గృహీతానాం నక్షత్రం గ్రహ పీడితమ్
ప్రసన్నాః సు రసా శ్చాపో వనాని ఫలవన్తి చ 54
ప్రవాన్త్యభ్యధికం గన్ధాన్ యథర్తు కుసుమా ద్రుమాః
వ్యూఢాని కపి సైన్యాని ప్రకాశన్తేఽధికం ప్రభో 55
దేవానా మివ సైన్యాని సంగ్రామే తారకామయే
ఏవ మార్య సమీక్ష్యైతాన్ ప్రీతో భవితుమర్హసి 56
ఇతి భ్రాతర మాశ్వాస్య హృష్టః సౌమిత్రిరఽబ్రవీత్
అథావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః 57
ఋక్ష వానరశార్దూలై ర్నఖ దంష్ట్రాయుధై ర్వృతా
కరాగ్రై శ్చరణాగ్రైశ్చ వానరైరుత్థితం రజః 58
భీమ మన్తర్దధే లోకం నివార్య సవితుః ప్రభామ్
స పర్వత వనాఽఽకాశామ్ దక్షిణాం హరివాహినీ 59
ఛాదయన్తీ యయౌ భీమా ద్యా మివాఽమ్బుద సంతతిః
ఉత్తరంత్యాం చ సేనాయాం సంతతం బహుయోజనం 60
నదీ స్రోతాంసి సర్వాణి సస్యందు ర్విపరీతవత్
సరాంసి విమలామ్భామ్సి ద్రుమ కీర్ణాంశ్చ పర్వతాన్ 61
సమాన్ భూమి ప్రదేశాంశ్చ వనాని ఫలవంతి చ
మధ్యేన చ సమన్తాచ్చ తిర్యక్చాఽధశ్చ సావిశత్ 62
సమావృత్య మహీం కృత్స్నాం జగామ మహతీ చమూః
తే హృష్ట మనసః సర్వే జగ్ముర్మారుత రంహసః 63
హరయో రాఘవస్యార్థే సమారోపిత విక్రమాః
హర్ష వీర్య బలోద్రేకాన్ దర్శయంతః పరస్పరం 64
యౌవనోత్సేకజాన్ దర్పాన్ వివిధాం శ్చక్రురధ్వని
తత్ర కేచి ద్ద్రుతం జగ్మురుపేతుశ్చ తథాఽపరే 65
కేచి త్కిలకిలాం చక్రు ర్వానరా వనగోచరాః

ప్రాస్ఫోటయంశ్చ పుచ్ఛాని సన్నిజఘ్నుః పదాన్యపి 66
భుజా న్విక్షిప్య శైలాంశ్చ ద్రుమానఽన్యే బభంజిరే
ఆరోహంతశ్చ శృంగాణి గిరీణాం గిరిగోచరాః 67
మహానాదాన్ విముస్చంతి క్ష్వేళా మన్యే ప్రచక్రిరే
ఊరు వేగైశ్చ మమృదు ర్లతాజాలా న్యనేకశః 68
జృంభమాణాశ్చ విక్రాంతా విచిక్రీడుః శిలా ద్రుమైః
శతైః శత సహస్రైశ్చ కోటిభిశ్చ సహస్రశః 69
వానరాణాం సుఘోరాణాం యూథైః పరివృతా మహీ
సా స్మ యాతి దివా రాత్రం మహతీ హరివాహినీ 70
హృష్టా ప్రముదితా సేనా సుగ్రీవేణాభిరక్షితా
వానరాస్త్వరితం యాన్తి సర్వే యుద్ధాభినన్దినః 71
ముమోక్షయిషవః సీతాం ముహూర్తం క్వాపి నాసత
తతః పాదప సంబాధం నానామృగ సమాయుతమ్ 72
సహ్యా పర్వత మాసేదు ర్మలయం చ మహీధరమ్
కాననాని విచిత్రాణి నదీ ప్రస్రవణాని చ 73
పశ్య న్నభియయౌ రామః సహ్యస్య మలయస్య చ
చంపకాం స్తిలకాం శ్చూతానశోకాన్ సిన్ధువారకాన్ 74
కరవీరాంశ్చ తినిశాన్ భంజన్తి స్మ ప్లవంగమాః
అంకోలాంశ్చ కరంజాంశ్చ ప్లక్ష న్యగ్రోధ తిందుకాన్ 75
జంబూకామలకా న్నీపాన్ భంజంతి స్మ ప్లవంగమాః
ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కానన ద్రుమాః 76
వాయు వేగ ప్రచలితాః పుష్పై రవకిరంతి తాన్
మారుతః సుఖ సంస్పర్శో వాతి చందన శీతలః 77
షట్పదైరనుకూజద్భి ర్వనేషు మధు గంధిషు
అధికం శైలరాజస్తు ధాతుభిః సువిభూషితః 78
ధాతుభ్యః ప్రసృతో రేణు ర్వాయు వేగ విఘట్టితః
సుమహద్వానరానీకం ఛాదయామాస సర్వతః 79
గిరి ప్రస్థేషు రమ్యేషు సర్వతః సంప్రపుష్పితాః
కేతక్యః సింధువారాశ్చ వాసంతస్య మనోరమాః 80
మాధవ్యో గంధపూర్ణాశ్చ కుందగుల్మాశ్చ పుష్పితాః
చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజులా వకులా స్తథా 81

స్పూర్జకా స్తిలకాశ్చైవ నాగ వృక్షాశ్చ పుష్పితాః
చూతాః పాటలయ శ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః 82
ముచులిందార్జునా శ్చైవ శింశపాః కుటజా స్తథా
ధవాః శాల్మలయ శ్చైవ రక్తాః కురవకా స్తథా 83
హింతాలా స్తినిశా శ్చైవ చూర్ణకా నీపకా స్తథా
నీలాశోకాశ్చ వరణా అంకోలాః పద్మకా స్తథా 84
ప్లవమానైః ప్లవంగైస్తు సర్వే పర్యాకులీ కృతాః
వాప్య స్తస్మిన్ గిరౌ శీతాః పల్వలాని తథైవ చ 85
చక్రవాకానుచరితాః కారండవ నిషేవితాః
ప్లవైః క్రౌంచైశ్చ సంకీర్ణా వరాహ మృగ సేవితాః 86
ఋక్షై స్తరక్షుభిః సింహైః శార్దూలైశ్చ భయావహైః
వ్యాలైశ్చ బహుభిర్భీమైః సేవ్యమానః సమంతతః 87
పద్మైః సౌగంధికైః ఫుల్లైః కుముదై శ్చోత్పలై స్తథా
వారిజై ర్వివిధైః పుష్పై రమ్యా స్తత్ర జలాశయాః 88
తస్య సానుషు కూజంతి నానాద్విజ గణా స్తథా
స్నాత్వా పీత్వోదకాన్యత్ర జలే క్రీడంతి వానరాః 89
అన్యోన్యం ప్లావయంతి స్మ శైలమారుహ్య వానరాః
ఫలాన్యమృతగన్ధీని మూలాని కుసుమాని చ 90
బుభుజుర్వానరా స్తత్ర పాదపానాం మదోత్కటాః
ద్రోణమాత్ర ప్రమాణాని లమ్బమానాని వానరాః 91
యయుః పిబన్తో హృష్టా స్తే మధూని మధుపింగళాః
పాదపా నఽవభంజన్తో వికర్షన్త స్తథా లతాః 92
విధమన్తో గిరివరాన్ ప్రయయుః ప్లవగర్షభాః
వృక్షేభ్యోఽన్యే తు కపయో నర్దన్తో మధు దర్పితాః 93
అన్యే వృక్షాన్ ప్రపద్యన్తే ప్రపతన్త్యపి చాఽపరే
బభూవ వసుధా తైస్తు సంపూర్ణా హరి యూథపైః 94
యథా కలమ కేదారైః పక్వైరివ వసుంధరా
మహేన్ద్రమఽథ సంప్రాప్య రామో రాజీవలోచనః 95
అధ్యారోహన్ మహాబాహుః శిఖరం ద్రుమ భూషితమ్
తతః శిఖర మారుహ్య రామో దశరథాత్మజః 96
కూర్మ మీన సమాకీర్ణ మఽపశ్యత్సలిలాకరమ్

తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ మహాగిరిమ్ 97
ఆసేదురానుపూర్వ్యేణ సముద్రం భీమ నిస్స్వనమ్
అవరుహ్య జగామాశు వేలావన మనుత్తమమ్ 98

రామో రమయతాం శ్రేష్ఠః ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః
అథ ధౌతోపల తలాం తోయౌఘైః సహసోత్థితైః 99
వేలా మాసాద్య విపులాం రామో వచన మబ్రవీత్
ఏతే వయమనుప్రాప్తాః సుగ్రీవ వరుణాలయమ్ 100
ఇహేదానీం విచిన్తా సా యా నః పూర్వం సముత్థితా
అతః పరమతీరోఽయం సాగరః సరితాం పతిః 101
న చాఽయమనుపాయేన శక్య స్తరితు మర్ణవః
త దిహైవ నివేశోఽస్తు మన్త్రః ప్రస్తూయతామితి 102
యథేదం వానరబలం పరం పార మవాప్నుయాత్
ఇతీవ స మహాబాహుః సీతా హరణ కర్శితః 103
రామః సాగర మాసాద్య వాస మాజ్ఞాపయ త్తదా
సర్వాః సేనా నివేశ్యన్తాం వేలాయాం హరిపుంగవ 104
సంప్రాప్తో మన్త్రకాలో నః సాగరస్యాఽస్య లంఘనే
స్వాంస్వాం సేనాం సముత్సృజ్య మా చ కశ్చిత్కుతోవ్రజేత్ 105

గచ్ఛన్తు వానరాః శూరాః జ్ఞేయం ఛన్నం భయం చ నః
రామస్య వచనం శృత్వా సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః 106
సేనాం న్యవేశయ త్తీరే సాగరస్య ద్రుమా యుతే
విరరాజ సమీపస్థం సాగరస్య చ తద్బలమ్ 107
మధు పాణ్డు జలః శ్రీమాన్ ద్వితీయ ఇవ సాగరః

వేలా వన ముపాగమ్య తత స్తే హరిపుంగవాః 108

వినివిష్టాః పరం పారం కాంక్షమాణా మహోదధేః
తేషాం నివిశమానానాం సైన్య సన్నాహ నిస్స్వనః 109
అంతర్ధాయ మహానాద మఽర్ణవస్య ప్రశుశ్రువే
సా వానరాణాం ధ్వజినీ సుగ్రీవేణాభిపాలితా 110
త్రేధా నివిష్టా మహతీ రామస్యార్థపరా భవత్
సా మహార్ణవ మాసాద్య హృష్టా వానరవాహినీ 111
వాయువేగ సమాధూతం పశ్యమానా మహార్ణవమ్
దూర పార మసంబాధం రక్షోగణ నిషేవితమ్ 112
పశ్యన్తో వరుణాఽఽవాసం విషేదు ర్హరియూథపాః
చణ్డ నక్ర గ్రహం ఘోరం క్షపాఽఽదౌ దివస క్షయే 113
హసంత మివ ఫేనౌఘై ర్నృత్యంత మివ చోర్మిభిః
చన్ద్రోదయ సముద్ధూతం ప్రతిచన్ద్ర సమాకులమ్ 114
పినష్టీవ తరంగాగ్రై రర్ణవః ఫేన చందనం
త దాదాయ కరై రిందు ర్లింపతీవ దిగంగనాః 115
చణ్డాఽనిల మహాగ్రాహైః కీర్ణం తిమి తిమింగిలైః
దీప్తై ర్భోగైరివాకీర్ణం భుజంగై ర్వరుణాలయమ్ 116
అవగాఢం మహాసత్త్వై ర్నానాశైల సమాకులమ్
సుదుర్గం దుర్గమార్గం తమఽగాధ మసురాలయమ్ 117
మకరై ర్నాగ భోగైశ్చ విగాఢా వాత లోళితాః
ఉత్పేతుశ్చ నిపేతుశ్చ ప్రవృద్ధా జలరాశయః 118
అగ్నిచూర్ణ మివావిద్ధం భాస్వరాఽమ్బు మహోరగమ్
సురారి విషయం ఘోరం పాతాళ విషమం సదా 119
సాగరం చామ్బరప్రఖ్య మమ్బరం సాగరోపమమ్
సాగరం చామ్బరం చేతి నిర్విశేషమదృశ్యత 120
సంపృక్తం నభసాఽప్యమ్బుః సంపృక్తం చ నభోఽమ్బసా
తాదృగ్రూపే స్మ దృశ్యేతే తారారత్న సమాకులే 121

సముత్పతిత మేఘస్య వీచిమాలాకులస్య చ
విశేషో న ద్వయోరాసీత్సాగరస్యాఽమ్బరస్య చ 122
అన్యోన్య మాహతాః సక్తాః సస్వను ర్భీమనిస్స్వనాః
ఊర్మయః సిన్ధురాజస్య మహాభేర్య ఇవాహవే 123
రత్నౌఘ జల సన్నాదం విషక్త మివ వాయునా
ఉత్పతన్త మివ కృద్ధం యాదోగణ సమాకులమ్ 124
దదృశు స్తే మహాత్మానో వాతాహత మహామ్బుతిం
అనిలోద్ధూత మాకాశే ప్రవల్గంతమివోర్మిభిః 125
తతో విస్మయమాపన్నా దదృశుర్హరయ స్తదా
భ్రాన్తోర్మి జల సన్నాదం ప్రలోలమివ సాగరమ్ 126

పంచమ స్సర్గః – రామ విప్రలంభః

సా తు నీలేన విధివత్ స్వారక్షా సుసమాహితా
సాగరస్యోత్తరే తీరే సాధు సేనా నివేశితా 1
మైన్దశ్చ ద్వివిధశ్చోభౌ తత్ర వానరపుంగవౌ
విచేరతుశ్చ తాం సేనాం రక్షార్థం సర్వతో దిశమ్ 2
నివిష్టాయాం తు సేనాయాం తీరే నదనదీపతేః
పార్శ్వస్థం లక్ష్మణం దృష్ట్వా రామో వచన మబ్రవీత్ 3
శోకశ్చ కిల కాలేన గచ్ఛతా హ్యపగచ్ఛతి
మమ చాఽపశ్యతః కాన్తామఽహన్యహని వర్ధతే 4
న మే దుఃఖం ప్రియా దూరే న మే దుఃఖం హృతేతి వా
ఏతదేవానుశోచామి వయోఽస్యా హ్యతివర్తతే 5
వాహి వాత యతః కాంతా తాం స్పృష్ట్వా మామపిస్పృశ
త్వయి మే గాత్ర సంస్పర్శ శ్చన్ద్రే దృష్టి సమాగమః 6
త న్మే దహతి గాత్రాణి విషం పీత మివాఽఽశయే
హా నాథేతి ప్రియా సా మాం హ్రియమాణా యదబ్రవీత్ 7
తద్వియోగేన్ధనవతా తచ్చిన్తా విపులార్చిషా
రాత్రిం దివం శరీరం మే దహ్యతే మదనాగ్నినా 8
అవగాహ్యార్ణవం స్వప్స్యే సౌమిత్రే భవతా వినా
కథంచిత్ ప్రజ్వలన్ కామో న మాం సుప్తం జలే దహేత్ 9
బహ్వేతత్ కామయానస్య శక్య మేతేన జీవితుమ్
యదఽహం సా చ వామోరూరేకాం ధరణిమాశ్రితౌ 10

కేదారస్యేవ కేదారః సోదకస్య నిరూదకః
ఉపస్నేహేన జీవామి జీవన్తీం యచ్ఛృణోమి తామ్ 11
కదా ను ఖలు సుశ్రోణీం శతపత్రాయతేక్షణామ్
విజిత్య శత్రూన్ ద్రక్ష్యామి సీతాం స్ఫీతామివ శ్రియమ్ 12
కదా ను చారు బిమ్బోష్ఠం తస్యాః పద్మమివాననమ్
ఈషదున్నమ్య పాస్యామి రసాయనమివాతురః 13
తస్యాస్తు సంహతౌ పీనౌ స్తనౌ తాళఫలోపమౌ
కదా ను ఖలు సోత్కమ్పౌ శ్లిష్యన్త్యా మాం భజిష్యథః 14
సా నూన మసితాపాంగీ రక్షో మధ్య గతా సతీ
మన్నాథా నాథ హీనేవ త్రాతారం నాఽధిగచ్ఛతి 15
కథం జనకరాజస్య దుహితా సా మమ ప్రియా
రాక్షసీ మధ్యగా శేతే స్నుషా దశరథస్య చ 16
కదా విక్షోభ్య రక్షాంసి సా విధూయోత్పతిష్యతి
విధూయ జలదాన్నీలాన్ శశిరేఖా శరత్స్వివ 17
స్వభావతనుకా నూనం శోకేనాఽనశనేన చ
భూయ స్తనుతరా సీతా దేశ కాల విపర్యయాత్ 18
కదా ను రాక్షసేన్ద్రస్య నిధాయోరసి సాయకాన్
సీతాం ప్రత్యాహరిష్యామి శోక ముత్సృజ్య మానసం 19
కదా ను ఖలు మాం సాధ్వీ సీతా సురసుతోపమా
సోత్కణ్ఠా కణ్ఠమాలమ్బ్య మోక్ష్యత్యానన్దజం పయః 20
కదా శోక మిమం ఘోరం మైథిలీ విప్రయోగజమ్
సహసా విప్రమోక్ష్యామి వాసః శుక్లేతరం యథా 21
ఏవం విలపత స్తస్య తత్ర రామస్య ధీమతః
దినక్షయా న్మన్దరుచి ర్భాస్కరోఽస్తముపాగమత్ 22
ఆశ్వాసితో లక్ష్మణేన రామః సంధ్యాముపాసత
స్మరన్ కమలపత్రాక్షీం సీతాం శోకాకులీకృతః 23

షష్ఠ స్సర్గః – రావణ మంత్రణం

లంకాయాం తు కృతం కర్మ ఘోరం దృష్ట్వా భయావహమ్
రాక్షసేన్ద్రో హనుమతా శక్రేణేవ మహాత్మనా 1
అబ్రవీ ద్రాక్షసాన్ సర్వాన్ హ్రియా కించిదఽవాఙ్ముఖః
ధర్షితా చ ప్రవిష్టా చ లంకా దుష్ప్రసహా పురీ 2

తేన వానర మాత్రేణ దృష్టా సీతా చ జానకీ
ప్రాసాదో ధర్షిత శ్చైత్యః ప్రబలా రాక్షసా హతాః 3
ఆకులా చ పురీ లంకా సర్వా హనుమతా కృతా
కిం కరిష్యామి భద్రం వః కిం వా యుక్త మనన్తరమ్ 4
ఉచ్యతాం నః సమర్థం యత్కృతం చ సుకృతం భవేత్
మన్త్రమూలం హి విజయం ప్రాహురార్యా మనస్వినః 5
తస్మాద్వై రోచయే మన్త్రం రామం ప్రతి మహాబలాః
త్రివిధాః పురుషా లోకే ఉత్తమాఽధమ మధ్యమాః 6
తేషాం తు సమవేతానాం గుణదోషౌ వదామ్యహమ్
మన్త్ర స్త్రిభిర్హి సంయుక్తః సమర్థై ర్మన్త్ర నిర్ణయే 7
మిత్రైర్వాపి సమానార్థై ర్బాన్ధవైరపివాఽధికైః
సహితో మన్త్రయిత్వా యః కర్మారమ్భాన్ ప్రవర్తయేత్ 8
దైవే చ కురుతే యత్నం తమాహుః పురుషోత్తమమ్
ఏకోర్థం విమృశేదేకో ధర్మే ప్రకురుతే మనః 9
ఏకః కార్యాణి కురుతే తమాహుర్మధ్యమం నరమ్
గుణదోషావఽనిశ్చిత్య త్యక్త్వా ధర్మవ్యపాశ్రయమ్ 10
కరిష్యా మీతి యః కార్య ముపేక్షేత్ స నరాధమః
యథేమే పురుషా నిత్య ముత్తమాఽధమ మధ్యమాః 11
ఏవం మన్త్రా హి విజ్ఞేయా ఉత్తమాఽధమ మధ్యమాః
ఐకమత్య ముపాగమ్య శాస్త్ర దృష్టేన చక్షుషా 12
మన్త్రిణో యత్ర నిరస్తా స్త మాహు ర్మన్త్ర ముత్తమమ్
బహ్వ్యోఽపి మతయో భూత్వా మన్త్రిణామఽర్థ నిర్ణయే 13
పునర్యత్రైకతాం ప్రాప్తాః స మన్త్రో మధ్యమః స్మృతః
అన్యోన్యం మతిమాస్థాయ యత్ర సంప్రతిభాష్యతే 14
న చైకమత్యే శ్రేయోఽస్తి మన్త్రః సోఽధమ ఉచ్యతే
తస్మాత్ సుమన్త్రితం సాధు భవన్తో మతిసత్తమాః 15
కార్యం సంప్రతిపద్యన్తా మేతత్ కృత్యం మతం మమ
వానరాణాం హి వీరాణాం సహస్రైః పరివారితః 16
రామోఽభ్యేతి పురీం లంకా మస్మాక ముపరోధకః
తరిష్యతి చ సువ్యక్తం రాఘవః సాగరం సుఖమ్ 17
తరసా యుక్త రూపేణ సానుజః సబలానుగః

సముద్రముచ్ఛోషయతి వీర్యేణాఽన్యత్కరోతి వా 18
అస్మిన్నేవం గతే కార్యే విరుద్ధే వానరైః సహ
హితం పురే చ సైన్యే చ సర్వం సంమన్త్ర్యతాం మమ 19

<u>**సప్తమ స్సర్గః – సచివోక్తిః**</u>

ఇత్యుక్తా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసా స్తే మహాబలాః
ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ 1
ద్విషత్పక్ష మవిజ్ఞాయ నీతిబాహ్యా స్త్వబుద్ధయః
అవిజ్ఞా యాత్మపక్షం చ రాజానం భీషయంతి హి 2
రాజన్ పరిఘ శక్త్యృష్టి శూల పట్టస సంకులమ్
సుమహన్నో బలం కస్మాద్విషాదం భజతే భవాన్ 3
త్వయా భోగవతీం గత్వా నిర్జితాః పన్నగా యుధి
కైలాస శిఖరా వాసీ యక్షై ర్బహుభిరావృతః 4
సుమహత్కదనం కృత్వా వశ్య స్తే ధనదః కృతః
స మహేశ్వర సఖ్యేన శ్లాఘ్యమాన స్త్వయా విభో 5
నిర్జితః సమరే రోషా ల్లోకపాలో మహాబలః
వినిహత్య చ యక్షౌఘాన్ విక్షోభ్య చ విగృహ్య చ 6
త్వయా కైలాస శిఖరాద్విమాన మిద మాహృతమ్
మయేన దానవేన్ద్రేణ త్వద్భయాత్ సఖ్యమిచ్ఛతా 7
దుహితా తవ భార్యార్థే దత్తా రాక్షసపుంగవ
దానవేన్ద్రో మధుర్నామ వీర్యోత్సిక్తో దురాసదః 8
విగృహ్య వశమానీతః కుమ్భీనస్యాః సుఖావహః
నిర్జితా స్తే మహాబాహో నాగా గత్వా రసాతలమ్ 9
వాసుకి స్తక్షకః శంఖో జటీ చ వశ మాహృతాః
అక్షయా బలవన్తశ్చ శూరా లబ్ధవరాః పురా 10
త్వయా సంవత్సరం యుద్ధ్వా సమరే దానవా విభో
స్వబలం సముపాశ్రిత్య నీతా వశ మరిందమ 11
మాయాశ్చాధిగతా స్తత్ర బహవో రాక్షసాధిప
నిర్జితాః సమరే రోషా ల్లోకపాలా మహాబలాః 12
దేవలోక మితో గత్వా శక్రశ్చాపి వినిర్జితః
శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ వరుణస్య సుతా రణే 13
నిర్జితా స్తే మహాబాహో చతుర్విధ బలానుగాః

మృత్యు దణ్డ మహాగ్రాహం శాల్మలి ద్రుమ మణ్డితమ్ 14
కాలపాశ మహావీచిం యమ కింకర పన్నగం
అవగాహ్య త్వయా రాజన్ యమలోక మహార్ణవం 15
జయశ్చ విపులః ప్రాప్తో మృత్యుశ్చ ప్రతిషేధితః
సుయుద్ధేన చ తే సర్వేలోకా స్తత్ర సుతోషితాః 16
క్షత్రియై ర్బహుభి ర్వీరైః శక్ర తుల్య పరాక్రమైః
ఆసీ ద్వసుమతీ పూర్ణా మహద్భిరివ పాదపైః 17
తేషాం వీర్యగుణోత్సాహై ర్న సమో రాఘవో రణే
ప్రసహ్య తే త్వయా రాజన్ హతాః పరమదుర్జయాః 18
తిష్ఠ వా కిం మహారాజ శ్రమేణ తవ వానరాన్
అయ మేకో మహాబాహు రింద్రజిత్ క్షపయిష్యతి 19
అనేన హి మహారాజ మాహేశ్వరమనుత్తమం
ఇష్ట్వా యజ్ఞం వరో లబ్ధో లోకే పరమ దుర్లభః 20
శక్తి తోమర మీనం చ వినికీర్ణాంత్ర శైవలం
గజ కచ్ఛప సంబాధ మశ్వ మండూక సంకులం 21
రుద్రాదిత్య మహాగ్రాహం మరుద్వసు మహోరగం
రథాశ్వ గజ తోయౌఘం పదాతి పులినం మహత్ 22
అనేన హి సమాసాద్య దేవానాం బలసాగరం
గృహీతో దైవపతి ర్లంకాం చాపి ప్రవేశితః 23
పితామహ నియోగా చ్చ ముక్తః శంబర వృత్రహా
గత స్త్రివిష్టపం రాజన్ సర్వదేవ నమస్కృతః 24
తమేవ త్వం మహారాజ విసృజేంద్రజితం సుతం
యావ ద్వానర సేనాం తాం సరామాం నయతి క్షయం 25
రాజ న్నాపద యుక్తేయ మాగతా ప్రాకృతా జ్జనాత్
హృది నైవ త్వయా కార్యా త్వం వధిష్యసి రాఘవమ్ 26

అష్టమ స్సర్గః -- ప్రహస్తాదివచనం

తతో నీలామ్బుద నిభః ప్రహస్తో నామ రాక్షసః
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం శూరః సేనాపతి స్తదా 1
దేవ దానవ గన్ధర్వాః పిశాచ పతగోరగాః
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః కిం పునర్మానవౌ రణే 2
సర్వే ప్రమత్తా విశ్వస్తా వంచితాః స్మ హనూమతా

న హి మే జీవతో గచ్ఛే జ్జీవన్ స వనగోచరః 3
సర్వాం సాగర పర్యన్తాం సశైల వన కాననామ్
కరోమ్యఽవానరాం భూమిమాజ్ఞాపయతు మాం భవాన్ 4
రక్షాం చైవ విధాస్యామి వానరాద్రజనీచర
నాఽఽగమిష్యతి తే దుఃఖం కించిదాత్మాఽపరాధజమ్ 5
అబ్రవీత్తు సుసంకృద్ధో దుర్ముఖో నామ రాక్షసః
ఇదం న క్షమణీయం హి సర్వేషాం నః ప్రధర్షణమ్ 6
అయం పరిభవో భూయః పురస్యాన్తఃపురస్య చ
శ్రీమతో రాక్షసేన్ద్రస్య వానరేణ ప్రధర్షణమ్ 7
అస్మిన్ ముహూర్తే హత్వైకో నివర్తిష్యామి వానరాన్
ప్రవిష్టాన్ సాగరం భీమమమ్బరం వా రసాతలమ్ 8
తతోఽబ్రవీత్ సుసంకృద్ధో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః
ప్రగృహ్య పరిఘం ఘోరం మాంస శోణిత రూషితమ్ 9
కిం వో హనుమతా కార్యం కృపణేన దురాత్మనా
రామే తిష్ఠతి దుర్ధర్షే ససుగ్రీవే సహలక్ష్మణే 10
అద్య రామం ససుగ్రీవం పరిఘేణ సలక్ష్మణమ్
ఆగమిష్యామి హత్వైకో విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ 11
ఇదం మమా పరమ్ వాక్యం శృణు రాజన్ యదీచ్ఛసి
ఉపాయ కుశలో హ్యేవం జయే చ్ఛత్యానతంద్రితః 12
కామరూపధరాః శూరాః సుభీమా భీమదర్శనాః
రాక్షసాహై సహస్రాణి రాక్షసాధిప నిశ్చితాః 13
కాకుస్థ ముపసంగమ్య బిభ్రతో మానుషం వపుః
సర్వే హ్యసంభ్రమా భూత్వా బృవంతు రఘుసత్తమం 14
ప్రేషితా భరతేన స్మ తవ భ్రాత్రా యవీయసా
తవాఽఽగమన ముద్దిశ్య కృత్యమాత్యయికం త్వితి 15
స హి సేనాం సముత్థాప్య క్షిప్రమేవోపయాస్యతి
తతో వయ మిత స్తూర్ణం శూల శక్తి గదా ధరాః 16
చాప బాణాఽసి హస్తాశ్చ త్వరితా స్తత్ర యామ హే
ఆకాశే గణశః స్థిత్వా హత్వా తాం హరివాహినీం 17
అశ్మ శస్త్ర మహావృష్ట్యా ప్రాపయామ యమక్షయం
ఏవం చేదుపసర్పేతామఽనయం రామ లక్ష్మణౌ 18

అవశ్య మపనీతేన జహతామేవ జీవితం
కౌమ్భకర్ణి స్తతో వీరో నికుమ్భో నామ వీర్యవాన్ 19
అబ్రవీత్పరమ కృద్ధో రావణం లోకరావణమ్
సర్వే భవన్త స్తిష్ఠన్తు మహారాజేన సంగతాః 20
అహ మేకో హనిష్యామి రాఘవం సహలక్ష్మణమ్
సుగ్రీవం చ హనూమంతం సర్వా నేవ చ వానరాన్ 21
తతో వజ్రహను ర్నామ రాక్షసః పర్వతోపమః
కృద్ధః పరిలిహన్ వక్త్రం జిహ్వయా వాక్య మబ్రవీత్ 22
స్వైరం కుర్వన్తు కార్యాణి భవన్తో విగత జ్వరాః
ఏకోహం భక్షయిష్యామి తాన్ సర్వాన్ హరియూథపాన్ 23
స్వస్థాః క్రీడన్తు నిశ్చిన్తాః పిబన్తు మధు వారుణీమ్
అహ మేకో వధిష్యామి సుగ్రీవం సహలక్ష్మణమ్ 24
అంగదం చ హనూమన్తం రామం చ రణకుంజరమ్||

నవమ స్సర్గః – విభీషణ సమాలోచనం

తతో నికుమ్భో రభసః సూర్యశత్రుర్మహాబలః
సుప్తఘ్నో యజ్ఞహా రక్షో మహాపార్శ్వో మహోదరః 1
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ వీర్యవాన్
ఇన్ద్రజిచ్చ మహాతేజా బలవాన్ రావణాత్మజః 2
ప్రహస్తోఽథ విరూపాక్షో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః
ధూమ్రాక్ష శ్చాతికాయశ్చ దుర్ముఖశ్చైవ రాక్షసః 3
పరిఘాన్ పట్టసాన్ ప్రాసాన్ శక్తి శూల పరశ్వధాన్
చాపాని చ సబాణాని ఖడ్గాంశ్చ విపులాన్ శితాన్ 4
ప్రగృహ్య పరమ కృద్ధాః సముత్పత్య చ రాక్షసాః
అబ్రువన్ రావణం సర్వే ప్రదీప్తా ఇవ తేజసా 5
అద్య రామం వధిష్యామః సుగ్రీవం చ సలక్ష్మణమ్
కృపణం చ హనూమన్తం లంకా యేన ప్రధర్షితా 6
తాన్ గృహీతాయుధాన్ సర్వాన్ వారయిత్వా విభీషణః
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం పునః ప్రత్యుపవేశ్య తాన్ 7
అప్యుపాయై స్త్రిభి స్తాత యోఽర్థః ప్రాప్తుం న శక్యతే
తస్య విక్రమ కాలాం స్తాన్ యుక్తా నాహుర్మనీషిణః 8
ప్రమత్తేష్వభియుక్తేషు దైవేన ప్రహృతేషు చ

విక్రమా స్తాత సిధ్యన్తి పరీక్ష్య విధినా కృతాః 9
అప్రమత్తం కథం తం తు విజిగీషుం బలే స్థితమ్
జితరోషం దురాధర్షం ప్రధర్షయితుమిచ్ఛథ 10
సముద్రం లంఘయిత్వా తు ఘోరం నదనదీపతిమ్
గతం హనుమతో లంకే కో విన్ద్యాత్ తర్కయేత వా 11
బలాన్యఽపరిమేయాణి వీర్యాణి చ నిశాచరాః
పరేషాం సహసాఽవజ్ఞా న కర్తవ్యా కథంచన 12
కిం చ రాక్షసరాజస్య రామేణాఽపకృతం పురా
ఆజహార జనస్థానాద్యఽస్య భార్యాం యశస్వినః 13
ఖరో యద్యఽతివృత్తస్తు రామేణ నిహతో రణే
అవశ్యం ప్రాణినాం ప్రాణా రక్షితవ్యా యథాబలమ్ 14
అయశస్య మఽనాయుష్యం పర దారాభిమర్శనం
అర్థ క్షయకరం ఘోరం పాపస్య చ పునర్భవం 15
ఏత న్నిమిత్తం వైదేహీ భయం నః సుమహద్భవేత్
ఆహృతా సా పరిత్యాజ్యా కలహార్థే కృతే న కిమ్ 16
న నః క్షమం వీర్యవతా తేన ధర్మానువర్తినా
వైరం నిరర్థకం కర్తుం దీయతామఽస్య మైథిలీ 17
యావన్న సగజాం సాశ్వాం బహురత్న సమాకులామ్
పురీం దారయతే బాణై ర్దీయతామఽస్య మైథిలీ 18
యావత్ సుఘోరా మహతీ దుర్ధర్షా హరివాహినీ
నాఽవస్కన్దతి నో లంకాం దీయతామఽస్య మైథిలీ 19
వినశ్యేద్ధి పురీ లంకా శూరాః సర్వే చ రాక్షసాః
రామస్య దయితా పత్నీ స్వయం యది న దీయతే 20
ప్రసాదయే త్వాం బన్ధుత్వాత్ కురుష్వ వచనం మమ
హితం తథ్యమహం బ్రూమి దీయతామఽస్య మైథిలీ 21
పురా శరత్సూర్య మరీచి సన్నిభాన్
నవాన్ సుపుంఖాన్ సుదృఢాన్ నృపాత్మజః
సృజత్యమోఘాన్ విశిఖాన్ వధాయ తే
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ 22
త్యజస్వ కోపం సుఖ ధర్మ నాశనం
భజస్వ ధర్మం రతి కీర్తి వర్ధనమ్

ప్రసీద జీవేమ సపుత్ర బాన్ధవాః
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ 23
విభీషణ వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః
విసర్జయిత్వా తాన్ సర్వాన్ ప్రవివేశ స్వకం గృహం 24

దశమ స్సర్గః – విభీషణ పథ్యోపదేశః

తతః ప్రత్యుషసి ప్రాప్తే ప్రాప్త ధర్మార్థ నిశ్చయః
రాక్షసాధిపతే ర్వేశ్మ భీమకర్మా విభీషణః 1
శైలాగ్ర చయ సంకాశం శైలశృంగ మివోన్నతం
సువిభక్త మహాకక్ష్యం మహాజన పరిగ్రహం 2
మతిభి ర్మహామాత్రై రనురక్తై రధిష్టితం
రాక్షసై శ్చాప్తపర్యాప్తై సర్వతః పరిరక్షితం 3
మత్త మాతంగ నిశ్వాసై ర్వ్యాకులీకృత మారుతం
శంఖఘోష మహాఘోషం తూర్యనాదానునాదితం 4
ప్రమదాజన సంబాధం ప్రజల్పిత మహాపథం
తప్త కాంచన నిర్యూహం భూషణోత్తమ భూషితం 5
గంధర్వాణా మివావాస మాలయం మరుతామివ
రత్నసంచయ సంబాధం భవనం భోగినామివ 6
తం మహాభ్ర మివాదిత్య స్తేజో విస్తృత రశ్మిమాన్
అగ్రజస్యాలయం వీరః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః 7
పుణ్యాన్ పుణ్యాహ ఘోషాంశ్చ వేదవిద్భిరుదాహృతాన్
శుశ్రావ సుమహాతేజా భ్రాతుర్విజయ సంశ్రితాన్ 8
పూజితాన్ దధి పాత్రైశ్చ సర్పిర్భిః సుమనోఽక్షతైః
మంత్రవేదవిదో విప్రాన్ దదర్శ సుమహాబలః 9
స పూజ్యమానో రక్షోభి ర్దీప్యమానః స్వతేజసా
ఆసన స్థం మహాబాహు ర్వవందే ధనదానుజం 10
స రాజదృష్టి సంపన్న మాసనం హేమ భూషితం
జగామ సముదాచారం ప్రయుజ్యాచారకోవిదః 11
సరావణం మహాత్మానం విజనే మంత్రి సన్నిధౌ
ఉవాచ హితమఽత్యర్థం వచనం హేతు నిశ్చితం 12
ప్రసాద్య భ్రాతరం జ్యేష్ఠం సాంత్వేనోపస్థిత క్రమః
దేశ కాలార్థ సంవాదీ దృష్ట లోక పరావరః 13

యదా ప్రభృతి వైదేహీ సంప్రాప్తేమాం పురీ తవ
తదా ప్రభృతి దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యఽశుభాని నః 14
సస్ఫులింగః సధూమార్చిః సధూమ కలుషోదయః
మంత్ర సంధుక్షితోఽప్యగ్ని ర్న సమ్యగభివర్ధతే 15
అగ్నిష్ఠేష్వగ్నిశాలాసు తథా బ్రహ్మస్థలీషు చ
సరీసృపాణి దృశ్యంతే హవ్యేషు చ పిపీలికాః 16
గవాం పయాంసి స్కన్నాని విమదా వీరకుంజరాః
దీన మశ్వాః ప్రహేషంతే న చ గ్రాసాభినందినః 17
ఖరోష్ట్రాశ్వతరా రాజన్ భిన్న రోమాః స్రవంతి నః
న స్వభావేఽవతిష్ఠన్తే విధానైరపి చిన్తితాః 18
వాయసాః సంఘశః క్రూరా వ్యాహరంతి సమంతతః
సమవేతాశ్చ దృశ్యంతే విమానాగ్రేషు సంఘశః 19
గృధ్రాశ్చ పరిలీయంత పురీముపరి పిండితాః
ఉపపన్నాశ్చ సంధ్యే ద్వే వ్యాహరంత్యఽశివం శివాః 20
క్రవ్యాదానాం మృగాణాం చ పుర ద్వారేషు సంఘశః
శ్రూయంతే విపులా ఘోషాః సవిస్ఫూర్జిత నిస్స్వనాః 21
తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే ప్రాయశ్చిత్త మిదం క్షమం
రోచతే యది వైదేహీ రాఘవాయ ప్రదీయతాం 22
ఇదం చ యది వా మొహాల్లోభాద్వా వ్యాహృతం మయా
తత్రాపి చ మహారాజ న దోషం కర్తుమర్హసి 23
అయం చ దోషః సర్వస్య జనస్యాస్యోపలక్ష్యతే
రక్షసాం రాక్షసీనాం చ పురస్యాంతఃపురస్య చ 24
శ్రావణే చాస్య మంత్రస్య నివృత్తాః సర్వమంత్రిణః
అవశ్యం చ మయా వాచ్యం య ద్దృష్టమపివా శృతం 25
సంప్రధార్య యథాన్యాయం తద్భవాన్ కర్తుమర్హతి
ఇతి స్మ మంత్రిణాం మధ్యే భ్రాతా భ్రాతరమూచివాన్ 26
రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం పథ్యమేత ద్విభీషణః||
హితం మహార్థం మృదు హేతు సంహితం
వ్యతీత కాలాయతి సంప్రతి క్షమం
నిశమ్య తద్వాక్య ముపస్థిత జ్వరః
ప్రసంగవానుత్తరమేత దబ్రవీత్ 27

భయం న పశ్యామి కుతశ్చిదఽప్యహం
న రాఘవః ప్రాప్స్యతి జాతు మైథిలీం
సురైః సహేన్ద్రైరపి సంగతః కథం
మమాగ్రతః స్థాస్యతి లక్ష్మణాగ్రజః 28
ఇతీదముక్త్వా సుర సైన్య నాశనో
మహాబలః సంయతి చండవిక్రమః
దశాననో భ్రాతరమాప్తవాదినం
విసర్జయామాస తదా విభీషణం 29

ఏకాదశ స్సర్గః – ద్వితీయ మంత్రాధివేశః

స బభూవ కృశో రాజా మైథిలీ కామమోహితః
అసంమానాచ్చ సుహృదాం పాపః పాపేన కర్మణా 1
అతీత సమయే కాలే తస్మిన్ వై యుధి రావణః
అమాత్యైశ్చ సుహృద్భిశ్చ ప్రాప్తకాల మమన్యత 2
స హేమజాల వితతమ్ మణి విద్రుమ భూషితం
ఉపగమ్య వినీతాశ్వమారురోహ మహారథం 3
తమాస్థాయ రథశ్రేష్ఠం మహామేఘ సమ స్వనం
ప్రయయౌ రాక్షసశ్రేష్ఠో దశగ్రీవః సభాం ప్రతి 4
అసి చర్మ ధరా యోధాః సర్వాయుధ ధరా స్తథా
రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రస్య పురస్తాత్ సంప్రతస్థిరే 5
నానావికృత వేషాశ్చ నానాభూషణ భూషితాః
పార్శ్వతః పృష్ఠతశ్చైనం పరివార్య యయు స్తదా 6
రథైశ్చాతిరథాః శీఘ్రం మత్తైశ్చ వరవారణైః
అనూత్పేతు ర్దశగ్రీవమాక్రీడద్భిశ్చ వాజిభిః 7
గదా పరిఘ హస్తాశ్చ శక్తి తోమర పాణయః
పరశ్వధ ధరాశ్చాఽన్యే తథాఽన్యే శూల పాణయః 8
తతస్తూర్య సహస్రాణాం సంజజ్ఞే నిస్స్వనో మహాన్
తుములః శంఖ శబ్దశ్చ సభాం గచ్ఛతి రావణే 9
స నేమి ఘోషేణ మహాన్ సహసాభివినాదయన్
రాజమార్గ శ్రియా జుష్టం ప్రతిపేదే మహారథః 10
విమలం చాతపత్రాణాం ప్రగృహీతమశోభత
పాండరం రాక్షసేంద్రస్య పూర్ణస్తారాధిపో యథా 11

హేమమంజరి గర్భే చ శుద్ధస్ఫటిక విగ్రహే
చామర వ్యజనే చాస్య రేజతుః సవ్య దక్షిణే 12
తం కృతాంజలయః సర్వే రథస్థం పృథివీ స్థితాః
రాక్షసా రాక్షసశ్రేష్ఠం శిరోభి స్తం వవందిరే 13
రాక్షసైః స్తూయమానః సన్ జయాశీర్భి రరిందమః
ఆససాద మహాతేజాః సభాం సువిహితాం శుభాం 14
సువర్ణ రజత స్థూణాం విశుద్ధ స్ఫటికాన్తరాం
విరాజమానో వపుషా రుక్మపట్టోత్తర చ్ఛదాం 15
తాం పిశాచ శతైః షడ్భిరభిగుప్తాం సదా శుభాం
ప్రవివేశ మహాతేజాః సుకృతాం విశ్వకర్మణా 16
తస్యాం తు వైడూర్యమయం ప్రియకాఽజిన సంవృతం
మహత్సోపాశ్రయం భేజే రావణః పరమాసనం 17
తతః శశాసేఽశ్వ రవ ద్దూతాన్ లఘు పరాక్రమాన్
సమానయత మే క్షిప్రమిహైతాన్ రాక్షసా నితి 18
కృత్యమస్తి మహజ్జాతం సామర్థ్య మిహ నో మహత్
రాక్షసా స్త ద్వచః శృత్వా లంకాయాం పరిచక్రముః 19
అనుగేహ మవస్థాయ విహార శయనేషు చ
ఉద్యానేషు చ రక్షాంసి చోదయంతో హ్యభీతవత్ 20
తే రథాన్ రుచిరానేకే దృప్తానేకే పృథగ్ఘయాన్
నాగానన్యేఽధిరురుహు ర్జగ్ము శ్చైకే పదాతయః 21
సా పురీ పరమాకీర్ణా రథకుంజర వాజిభిః
సంపతద్భి ర్విరురుచే గరుత్మద్భిరివాఽమ్బరం 22
తే వాహనా న్యవస్థాప్య యానాని వివిధాని చ
సభాం పద్భిః ప్రవివిశుః సింహా గిరిగుహా మివ 23
రాజ్ఞః పాదౌ గృహీత్వా తు రాజ్ఞా తే ప్రతిపూజితాః
పీఠేష్వన్యే బృసీష్వన్యే భూమౌ కేచిదుపావిశన్ 24
తే సమేత్య సభాయాం వై రాక్షసా రాజశాసనాత్
యథార్హ ముపతస్థు స్తే రావణం రాక్షసాధిపం 25
మంత్రిణశ్చ యథా ముఖ్యా నిశ్చయార్థేషు పండితాః
అమాత్యాశ్చ గుణోపేతాః సర్వజ్ఞా బుద్ధిదర్శనాః 26
సమేయు స్తత్ర శతశః శూరాశ్చ బహవ స్తదా

సభాయాం హేమవర్ణాయాం సర్వార్థస్య సుఖాయ వై 27
రమ్యాయాం రాక్షసేన్ద్రస్య సమేయు స్తత్ర సంఘశః
రాక్షసా రాక్షస శ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరే 28
తతో మహాత్మా విపులం సుయుగ్యం
కరార్హ జామ్బూనద చిత్రితాంగం
రథం సమాస్థాయ యయౌ యశస్వీ
విభీషణః సంసద మఽగ్రజస్య 29
స పూర్వజాయాఽవరజః శశంస
నామాఽథ పశ్చాచ్చరణౌ వవందే
శుకః ప్రహస్తశ్చ తథైవ తేభ్యో
దదౌ యథార్హం పృథగాసనాని 30
సువర్ణ నానామణి భూషణానాం
సువాససాం సంసది రాక్షసానాం
తేషాం పరార్ధ్యాఽగరు చందనానాం
స్రజశ్చ గంధాః ప్రవవుః సమంతాత్ 31
న చుక్రుశుర్నాఽనృత మాహ కశ్చిత్
సభాసదో నైవ జజల్పురుచ్చైః
సంసిద్ధార్థాః సర్వ ఏవోగ్రవీర్యా
భర్తుః సర్వే దదృశుశ్చాననం తే 32
స రావణః శస్త్ర భృతాం మనస్వినాం
మహాబలానాం సమితౌ మనస్వీ
తస్యాం సభాయాం ప్రభయా చకాశే
మధ్యే వసూనా మివ వజ్రహస్తః 33

ద్వాదశ స్సర్గః – కుంభకర్ణమతిః

స తాం పరిషదం కృత్స్నాం సమీక్ష్య సమితింజయః
ప్రచోదయామాస తదా ప్రహస్తం వాహినీ పతిం 1
సేనాపతే యథా తే స్యుః కృత విద్యాశ్చతుర్విధాః
యోధా నగర రక్షాయాం తథా వ్యాదేష్టుమర్హసి 2
స ప్రహస్తః ప్రణీతాత్మా చికీర్షన్ రాజ శాసనం
వినిక్షిప ద్బలం స్సర్వం బహిరంతశ్చ మందిరే 3
తతో వినిక్షిప్య బలం పృథఙ్నగర గుప్తయే

ప్రహస్తః ప్రముఖే రాజ్ఞో నిషసాద జగాద చ 4
నిహితం బహి రంతశ్చ బలం బలవత స్తవ
కురుష్వాఽవిమనాః కృత్యం యదభిప్రేతమస్తి తే 5
ప్రహస్తస్య వచః శ్రుత్వా రాజా రాజ్యహితే రతః
సుఖేప్సుః సుహృదాం మధ్యే వ్యాజహార స రావణః 6
ప్రియాఽప్రియే సుఖం దుఃఖం లాభాఽలాభౌ హితాఽహితౌ
ధర్మకామార్థ కృచ్ఛ్రేషు యూయ మర్హథ వేదితుం 7
సర్వకృత్యాని యుష్మాభిః సమారబ్ధాని సర్వదా
మంత్రకర్మ నియుక్తాని న జాతు విఫలాని మే 8
ససోమ గ్రహ నక్షత్రై ర్మరుద్భిరివ వాసవః
భవద్భిరఽహమత్యర్థం వృతః శ్రియ మవాప్నుయాం 9
అహం తు ఖలు సర్వాన్ వః సమర్థయితుముద్యతః
కుమ్భకర్ణస్య తు స్వప్నా న్నేమ మర్థమచోదయం 10
అయం హి సుప్తః షణ్మాసాన్ కుంభకర్ణో మహాబలః
సర్వశస్త్రభృతాం ముఖ్యః స ఇదానీం సముత్థితః 11
ఇయం చ దండకారణ్యాద్రామస్య మహిషీ ప్రియా
రక్షోభి శ్చరితా ద్దేశాదానీతా జనకాత్మజా 12
సా మే న శయ్యా మారోఢు మిచ్ఛత్యలస గామినీ
త్రిషులోకేషు చాన్యా మే న సీతా సదృశీ మతా 13
తనుమధ్యా పృథుశ్రోణీ శారదేందు నిభాననా
హేమబింబ నిభా సౌమ్యా మాయేవ మయ నిర్మితా 14
సులోహిత తలౌ శ్లక్ష్ణౌ చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ
దృష్ట్వా తామ్రనఖౌ తస్యా దీప్యతే మే శరీరజః 15
హుతాగ్నే రర్చి సంకాశా మేనాం సౌరీ మివ ప్రభాం
దృష్ట్వా సీతాం విశాలాక్షీం కామస్య వశమేయివాన్ 16
ఉన్నసం వదనం వల్గు విపులం చారు లోచనం
పశ్యం స్తదా వశస్తస్యాః కామస్య వశమేయివాన్ 17
క్రోధ హర్ష సహాయేన దుర్వర్ణ కరణేన చ
శోక సంతాప నిత్యేన కామేన కలుషీ కృతః 18
సా తు సంవత్సరం కాలం మామఽయాచత భామినీ
ప్రతీక్షమాణా భర్తారం రామ మాయత లోచనా 19

తన్మయా చారు నేత్రాయాః ప్రతిజ్ఞాతం వచః శుభమ్
శ్రాంతోహమ్ సతతం కామా ద్యాతో హయ ఇవాధ్వని 20
కథం సాగర మక్షోభ్యం తరిష్యంతి వనౌకసః
బహుసత్త్వ సమాకీర్ణం తౌ వా దశరథాత్మజౌ 21
అథవా కపి నైకేన కృతం నః కదనం మహత్
దుర్జ్ఞేయాః కార్యగతయో బ్రూత యస్య యథామతి 22
మానుషాన్ మే భయం నాస్తి తథాపి తు విమృశ్యతాం
తదా దేవాఽసురే యుద్ధే యుష్మాభిః సహితోఽజయం 23
తే మే భవంతశ్చ తథా సుగ్రీవ ప్రముఖాన్ హరీన్
పరే పారే సముద్రస్య పురస్కృత్య నృపాత్మజౌ 24
సీతాయాః పదవీ ప్రాప్తౌ సంప్రాప్తౌ వరుణాలయమ్
అదేయా చ యథా సీతా వధ్యౌ దాశరథాత్మజౌ 25
భవద్భిర్మంత్ర్యతాం మంత్రః సునీతి శ్చాభిదీయతాం
న హి శక్తిం ప్రపశ్యామి జగత్యఽన్యస్య కస్యచిత్ 26
సాగరం వానరై స్తీర్త్వా నిశ్చయేన జయో మమ
తస్య కామ పరీతస్య నిశమ్య పరిదేవితం 27
కుభకర్ణః ప్రచుక్రోధ వచనం చేదమబ్రవీత్||
యదా తు రామస్య సలక్ష్మణస్య
ప్రసహ్య సీతా ఖలు సా ఇహ హృతా
సకృత్ సమీక్ష్యైవ సునిశ్చితం తదా
భజేత చిత్తం యమునేవ యామునం 28
సర్వమేత న్మహారాజ కృత మప్రతిమం తవ
విధీయేత సహఽస్మాభి రాదావేవాఽస్య కర్మణః 29
న్యాయేన రాజా కార్యాణి యః కరోతి దశానన
న స సంతప్యతే పశ్చాన్ని శ్చితార్థ మతి ర్నృపః 30
అనుపాయేన కర్మాణి విపరీతాని యాని చ
క్రియమాణాని దుష్యంతి హవీంష్యప్రయతే ష్వివ 31
యః పశ్చాత్ పూర్వ కార్యాణి కురుతే బుద్ధి మోహితః
పూర్వం చోత్తర కార్యాణి న స వేద నయాఽనయౌ 32
చపలస్య తు కృత్యేషు ప్రసమీక్ష్యాధికం బలం
ఛిద్ర మన్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌన్చస్య ఖ మివ ద్విజాః 33

త్వయేదం మహదారబ్ధం కార్యమప్రతిచిన్తితం
దిష్ట్యా త్వాం నాఽవధీద్రామో విషమిశ్ర మివామిషం 34
తస్మా త్త్వయా సమారబ్ధం కర్మ హ్యప్రతిమం పరైః
అహం సమీకరిష్యామి హత్వా శత్రూం స్తవానఘ 35
యది శక్ర వివస్వంతౌ యది పావక మారుతౌ
తావఽహం యోధయిష్యామి కుబేర వరుణావపి 36
గిరిమాత్ర శరీరస్య శిత శూల ధరస్య చ
నర్దత స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రశ్చ బిభియా ద్వై పురందరః 37
పునర్మాం సద్వితీయేన శరేణ నిహనిష్యతి
తతోఽహం తస్య పాస్యామి రుధిరం కామమాఽఽశ్వస 38
వధేన వై దాశరథేః సుఖావహం
జయం తవాఽఽహర్తు మఽహం యతిష్యే
హత్వా చ రామం సహలక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్ హరియూధ ముఖ్యాన్ 39
రమస్వ కామం పిబచాగ్ర్యవారుణీం
కురుష్వ కార్యాణి హితాని విజ్వరః
మయా తు రామే గమితే యమక్షయం
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి 40

త్రయోదశ స్సర్గః – మహాపార్శ్వవచోభినందనం

రావణం కృద్ధ మాజ్ఞాయ మహాపార్శ్వో మహాబలః
ముహూర్తమనుసంచిన్త్య ప్రాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్ 1
యః ఖల్వపి వనం ప్రాప్య మృగ వ్యాల సమాకులం
న పిబేన్మధు సంప్రాప్తం స నరో బాలిశో భవేత్ 2
ఈశ్వరస్యేశ్వరః కోఽస్తి తవ శత్రు నిబర్హణ
రమస్వ సహవైదేహ్యా శత్రూనాక్రమ్య మూర్ధసు 3
బలాత్ కుక్కుట వృత్తేన వర్తస్వ సుమహాబల
ఆక్రమ్య సీతాం వైదేహీం తథా భుంక్ష్వ రమస్వ చ 4
లబ్ధ కామస్య తే పశ్చాదాగమిష్యతి యద్భయం
ప్రాప్త మప్రాప్త కాలం వా సర్వం ప్రతిసహిష్యసి 5
కుంభకర్ణః సహాఽస్మాభిరింద్రజిచ్చ మహాబలః
ప్రతిషేధయితుం శక్తౌ సవజ్రమపి వజ్రిణం 6

ఉపప్రదానం సాంత్వం వా భేదం వా కుశలైః కృతం
సమతిక్రమ్య దండేన సిద్ధిమర్థేషు రోచయ 7
ఇహ ప్రాప్తాన్ వయం సర్వాం శత్యాం స్తవ మహాబల
వశే శస్త్ర ప్రపాతేన కరిష్యామో న సంశయః 8
ఏవముక్త స్తదా రాజా మహాపార్శ్వేన రావణః
తస్య సంపూజయన్ వాక్య మిదం వచన మబ్రవీత్ 9
మహాపార్శ్వ నిబోధ త్వం రహస్యం కించిదాత్మనః
చిరవృత్తం తదాఖ్యాస్యే యదవాప్తం మయా పురా 10
పితామహస్య భవనం గచ్ఛంతీం పుంజికస్థలాం
చంచూర్యమాణామఽద్రాక్ష మాకాశేఽగ్ని శిఖా మివ 11
సా ప్రసహ్య మయా భుక్తా కృతా వివసనా తతః
స్వయంభూ భవనం ప్రాప్తా లోళితా నళినీ యథా 12
తస్య తచ్చ తదా మన్యే జ్ఞాతమాసీన్మహాత్మనః
అథ సంకుపితో వేధా మామిదం వాక్య మబ్రవీత్ 13
అద్య ప్రభృతి యామఽన్యాం బలా న్నారీం గమిష్యసి
తదా తే శతధా మూర్ధా ఫలిష్యతి న సంశయః 14
ఇత్యహం తస్య శాపస్య భీతః ప్రసభమేవ తాం
నాఽఽరోపయే బలాత్ సీతాం వైదేహీం శయనే స్వకే 15
సాగర స్యేవ మే వేగో మారుత స్యేవ మే గతిః
నైత ద్దాశరథి ర్వేద హ్యాసాదయతి తేన మాం 16
యస్తు సింహ మివాసీనం సుప్తం గిరి గుహాశయే
కృద్ధం మృత్యు మివాసీనం ప్రబోధయితు మిచ్ఛతి 17
న మత్తో నిర్గతాన్ బాణాన్ ద్విజిహ్వా నివ పన్నగాన్
రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మామభిగచ్ఛతి 18
క్షిప్రం వజ్రోపమై ర్బాణైః శతధా కార్ముక చ్యుతైః
రామమాదీపయిష్యామి ఉల్కాభి రివ కుంజరం 19
తచ్చాఽస్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః
ఉదయే సవితా కాలే నక్షత్రాణా మివ ప్రభాం 20
న వాసవే నాపి సహస్ర చక్షుషా యుధాస్మి శక్యో వరుణేన వా పునః
మయా త్వియం బాహుబలేన నిర్జితా పురీ పురా వైశ్రవణేన పాలితా 21

చతుర్దశ స్సర్గః – ప్రహస్త విభీషణ వివాదః

నిశాచారేంద్రస్య నిశమ్య వాక్యం స కుమ్భకర్ణస్య చ గర్జితాని
విభీషణో రాక్షసరాజ ముఖ్యం ఉవాచ వాక్యం హిత మర్థయుక్తం 1
వృతో హి బాహ్వన్తర భోగరాశిః చిన్తావిషః సుస్మిత తీక్ష్ణ దంష్ట్రః
పంచాంగులీ పంచశిరోఽతికాయః సీతా మహాఽహి స్తవ కేన రాజన్ 2
యావన్న లంకాం సమభిద్రవంతి వలీముఖాః పర్వత కూట మాత్రాః
దంష్ట్రా యుధాశ్చైవ నఖాయుధాశ్చ ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ 3
యావన్న గృహ్ణన్తి శిరాంసి బాణా రామేరితా రాక్షసపుంగవానాం
వజ్రోపమా వాయు సమాన వేగాః ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ 4
న కుంభకర్ణేంద్రజితౌ చ రాజన్ తథా మహాపార్శ్వ మహోదరౌ వా
నికుంభ కుమ్భౌ చ తథాఽతికాయః స్థాతుం న శక్తా యుధి రాఘవస్య 5
జీవంస్తు రామస్య న మోక్ష్యసే త్వం గుప్తః సవిత్రాఽప్యథవా మరుద్భిః
న వాసవస్యాఽంకగతో న మృత్యోః న ఖం న పాతాళమనుప్రవిష్టః 6
నిశమ్య వాక్యం తు విభీషణస్య తతః ప్రహస్తో వచనం బభాషే
న నో భయం విద్మ న దైవతేభ్యో న దానవేభ్యో హ్యథవా కుతశ్చిత్ 7
న యక్ష గంధర్వ మహోరగేభ్యో భయం న సంఖ్యే పతగోత్తమేభ్యః
కథం ను రామాద్భవితా భయం నో నరేంద్ర పుత్రాత్ సమరే కదాచిత్ 8
ప్రహస్త వాక్యంత్వఽహితం నిశమ్య విభీషణో రాజ హితానుకాంక్షీ
తతో మహార్థం వచనం బభాషే ధర్మార్థ కామేషు నివిష్ట బుద్ధిః 9
ప్రహస్త రాజా చ మహోదరశ్చ త్వం కుంభకర్ణశ్చ యథర్థజాతం
బ్రవీథ రామం ప్రతి తన్న శక్యం యథా గతిః స్వర్గ మధర్మబుద్ధేః 10
వధస్తు రామస్య మయా త్వయా వా ప్రహస్త సర్వైరపి రాక్షసైర్వా
కథం భవేదర్థవిశారదస్య మహార్ణవం తర్తుమివాఽప్లవస్య 11
ధర్మ ప్రధానస్య మహారథస్య ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవస్య రాజ్ఞః
ప్రహస్త దేవాశ్చ తథా విధస్య కృత్యేషు శక్తస్య భవంతి మూఢాః 12
తీక్ష్ణా న తావ త్తవ కంకపత్రా దురాసదా రాఘువ విప్రముక్తాః
భిత్వా శరీరం ప్రవిశంతి బాణాః ప్రహస్త తేనైవ వికత్థసే త్వం 13
న రావణో నాఽతిబల స్త్రిశీర్షో న కుంభకర్ణోఽస్య సుతో నికుంభః
న చేన్ద్రజి ద్దాశరథిం ప్రసోఢుం త్వం వా రణే శక్ర సమం సమర్థాః 14
దేవాన్తకోవాపి నరాన్తకో వా తథాతికాయోఽతిరథా మహాత్మా
అకంపనశ్చాద్రి సమాన సారః స్థాతుం న శక్తా యుధి రాఘవస్య 15
అయం హి రాజా వ్యసనాభిభూతో మిత్రైరమిత్ర ప్రతిమైర్భవద్భిః

అన్యాస్యతే రాక్షస నాశనాయ తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా హ్యసమీక్ష్యకారీ 16
అనంత భోగేన సహస్ర మూర్ధ్నా నాగేన భీమేన మహాబలేన
బలా త్పరిక్షిప్త మిమం భవంతో రాజానముత్క్షిప్య విమోచయంతు 17
యావద్ధి కేశగ్రహణాత్ సుహృద్భిః సమేత్య సర్వైః పరిపూర్ణ కామైః
నిగృహ్య రాజా పరిరక్షితవ్యో భూతై ర్యథా భీమబలై ర్గృహీతః 18
సువారిణా రాఘవ సాగరేణ ప్రచ్ఛాద్యమాన స్తరసా భవద్భిః
యుక్త స్త్వఽయం తారయితుం సమేత్య కాకుస్థ పాతాళముఖే పతన్ సః 19
ఇదం పురస్యాఽస్య సరాక్షసస్య రాజ్ఞశ్చ పథ్యం ససుహృజ్జనస్య
సమ్యగ్ఘి వాక్యం సతతం బ్రవీమి నరేంద్ర పుత్రాయ దదామ పత్నీం 20
పరస్య వీర్యం స్వబలం చ బుద్ధ్వా స్థానం క్షయం చైవ తథైవ వృద్ధిం
తథా స్వపక్షేఽప్యనుమృశ్య బుద్ధ్యా వదేత్ క్షమం స్వామి హితం చ మంత్రీ 21

పంచ దశ స్సర్గః – ఇంద్రజిద్విభీషణ వివాదః

బృహస్పతే స్తుల్య మతే ర్వచ స్తం నిశమ్య యత్నేన విభీషణస్య
తతో మహాత్మా వచనం బభాషే తత్రేన్ద్రజి న్నైరృత యోధముఖ్యః 1
కిం నామ తే తాత కనిష్ఠ వాక్యం అనర్థకం చైవ సుభీతవచ్చ
అస్మిన్ కులే యోఽపి భవేన్న జాతః సోఽపీదృశం నైవ వదే న్న కుర్యాత్ 2
సత్త్వేన వీర్యేణ పరాక్రమేణ శౌర్యేణ ధైర్యేణ చ తేజసా చ
ఏకః కులేఽస్మిన్ పురుషో విముక్తో విభీషణ స్తాత కనిష్ఠ ఏషః 3
కిం నామ తౌ రాక్షస రాజపుత్రౌ అస్మాక మేకేన హి రాక్షసేన
సుప్రాకృతే నాపి రణే నిహన్తుం శక్యౌ కుతో భీషయసే స్మ భీరో 4
త్రిలోకనాథో నను దేవరాజః శక్రో మయా భూమితలే నివిష్టః
భయార్దితాశ్చాపి దిశః ప్రపన్నాః సర్వే తథా దేవగణాః సమగ్రాః 5
ఐరావతో విస్వరమున్నదన్ స నిపాతితో భూమితలే మయా తు
వికృష్య దంతౌ తు మయా ప్రసహ్య విత్రాసితా దేవగణాః సమగ్రాః 6
సోఽహం సురాణామపి దర్పహన్తా దైత్యోత్తమానా మపి శోక దాతా
కథం నరేంద్రాత్మజయో ర్న శక్తో మనుష్యయోః ప్రాకృతయోః సువీర్యః 7
అ థేంద్రకల్పస్య దురాసదస్య మహౌజస స్తద్వచనం నిశమ్య
తతో మహార్థ వచనం బభాషే విభీషణః శస్త్రభృతాం వరిష్ఠః 8
న తాత మంత్రే మమ నిశ్చయోఽస్తి బాల స్త్వమద్యాప్యవిపక్వ బుద్ధిః
తస్మా త్త్వయా హ్యాత్మవినాశనాయ వచోర్థఽహీనం బహు విప్రలప్తం 9
పుత్ర ప్రవాదేన తు రావణస్య త్వమిన్ద్రజిన్మిత్ర ముఖోసి శత్రుః

యస్యేదృశం రాఘవతో వినాశం నిశమ్య మోహాదనుమన్యసే త్వం 10
త్వమేవ వధ్యశ్చ సుదుర్మతిశ్చ స చాపి వధ్యో య ఇహాఽఽనయ త్వాం
బాలం దృఢం సాహసికం చ యోఽద్య ప్రావేశయన్ మంత్రకృతాం సమీపం 11
మూఢో ప్రగల్భో వినయోపపన్నః తీక్ష్ణ స్వభావోల్పమతి ర్దురాత్మా
మూర్ఖ స్త్వమత్యంత సుదుర్మతిశ్చ త్వ మిన్ద్రజిద్బాలతయా బ్రవీషి 12
కో బ్రహ్మదండ ప్రతిమ ప్రకాశాన్ అర్చిష్మతః కాల నికాశ రూపాన్
సహేత బాణాన్ యమ దండ కల్పాన్ సమీక్ష్య ముక్తాన్ యుధి రాఘవేణ 13
ధనాని రత్నాని విభూషణాని వాసాంసి దివ్యాని మణీంశ్చ చిత్రాన్
సీతాం చ రామాయ నివేద్య దేవీం వసేమ రాజన్నిహ వీత శోకాః 14

<u>షోడశ స్సర్గః – విభీషణాక్రోశః</u>

సునివిష్టం హితం వాక్య ముక్తవన్తం విభీషణమ్
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రావణః కాలచోదితః 1
వసేత్ సహ సపత్నేన కృద్ధేనాఽఽశీ విషేణ వా
న తు మిత్ర ప్రవాదేన సంవసేచ్ఛత్రుసేవినా 2
జానామి శీలం జ్ఞాతీనాం సర్వలోకేషు రాక్షస
హృష్యన్తి వ్యసనేష్వేతే జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయః సదా 3
ప్రధానం సాధకం వైద్యం ధర్మశీలం చ రాక్షస
జ్ఞాతయో హ్యవమన్యన్తే శూరం పరిభవన్తి చ 4
నిత్యమన్యోన్య సంహృష్టా వ్యసనేష్వాతతాయినః
ప్రచ్ఛన్న హృదయా ఘోరా జ్ఞాతయస్తు భయవహాః 5
శ్రూయన్తే హస్తిభి ర్గీతాః శ్లోకాః పద్మవనే క్వచిత్
పాశహస్తా న్నరాన్ దృష్ట్వా శృణు తాన్ గదతో మమ 6
నాగ్నిర్నాఽన్యాని శస్త్రాణి న నః పాశా భయవహాః
ఘోరాః స్వార్థ ప్రయుక్తాస్తు జ్ఞాతయో నో భయవహాః 7
ఉపాయమేతే వక్ష్యన్తి గ్రహణే నాత్ర సంశయః
కృత్స్నాద్భయా జ్ఞాతిభయం సుకష్టం విదితం చ నః 8
విద్యతే గోషు సంపన్నం విద్యతే బ్రాహ్మణే దమః
విద్యతే స్త్రీషు చాపల్యం విద్యతే జ్ఞాతితో భయమ్ 9
తతో నేష్టమిదం సౌమ్య యదహం లోకసత్కృతః
ఐశ్వర్యేణాభిజాతశ్చ రిపూణాం మూర్ధ్న్యవస్థితః 10
యథా పుష్కర పర్ణేషు పతితాస్తోయ బిందవః

న శ్లేష ముపగచ్ఛన్తి తథాऽనార్యేషు సౌహృదం 11
యథా మధుకర స్తర్షాద్రసం విన్దన్న విద్యతే
తథా త్వమపి తత్రైవ తథాऽనార్యేషు సౌహృదం 12
యథా పూర్వం గజః స్నాత్వా గృహ్య హస్తేన వై రజః
దూషయత్యాత్మనో దేహం తథాऽనార్యేషు సౌహృదం 13
యథా శరది మేఘానాం సించతా మపి గర్జతాం
న భవత్యऽంబు సంక్లేద స్తథాऽనార్యేషు సౌహృదం 14
అన్య స్త్వేవం విధం బ్రూయా ద్వాక్యమేత న్నిశాచర
అస్మిన్ముహూర్తే న భవే త్త్వాం తు ధి క్కులపాంసనమ్ 15
ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం న్యాయవాదీ విభీషణః
ఉత్పపాత గదాపాణి శ్చతుర్భిః సహరాక్షసైః 16
అబ్రవీచ్చ తదా వాక్యం జాత క్రోధో విభీషణః
అన్తరిక్షగతః శ్రీమాన్ భ్రాతరం రాక్షసాధిపమ్ 17
స త్వం భ్రాతాऽసి మే రాజన్ బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి
జ్యేష్ఠో మాన్యః పితృ సమో న చ ధర్మపథే స్థితః 18
ఇదం తు పరుషం వాక్యం న క్షమామ్యనృతం తవ
సునీతం హిత కామేన వాక్యముక్తం దశానన 19
న గృహ్ణన్త్యకృతాత్మానః కాలస్య వశమాగతాః
సులభాః పురుషా రాజన్ సతతం ప్రియవాదినః 20
అప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః
బద్ధం కాలస్య పాశేన సర్వభూతాపహారిణా 21
న నశ్యన్తముపేక్షేయం ప్రదీప్తం శరణం యథా
దీప్త పావక సంకాశైః శితైః కాంచన భూషణైః 22
న త్వామిచ్ఛామ్యऽహం ద్రష్టుం రామేణ నిహతం శరైః
శూరాశ్చ బలవన్తశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణాజిరే 23
కాలాభిపన్నాః సీదన్తి యథా వాలుక సేతవః
తన్మర్షయతు యచ్చోక్తం గురుత్వాద్ధిత మిచ్ఛతా 24
ఆత్మానం సర్వథా రక్ష పురీం చేమాం సరాక్షసామ్
స్వస్తి తేऽస్తు గమిష్యామి సుఖీభవ మయా వినా 25
నివార్యమాణస్య మయా హితైషిణా
న రోచతే తే వచనం నిశాచర

పరీతకాలా హి గతాయుషో నరా
హితం న గృహ్ణన్తి సుహృద్భిరీరితమ్ 27

సప్త దశ స్సర్గః – విభీషణ శరణాగతి నివేదనం

ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణం రావణానుజః
ఆజగామ ముహూర్తేన యత్ర రామః సలక్ష్మణః 1
తం మేరు శిఖరాకారం దీప్తామివ శతహ్రదామ్
గగన స్థం మహీ స్థా స్తే దదృశు ర్వానరాధిపాః 2
స హి మేఘాచల ప్రఖ్యో వజ్రాయుధ సమప్రభః
వరాయుధ ధరో వీరో దివ్యాభరణ భూషితః 3
యే చాఽప్యనుచరా స్తస్య చత్వారో భీమవిక్రమాః
తేఽపి వర్మాయుధోపేతా భూషణైశ్చాపి భూషితాః 4
తమాత్మ పంచమం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వానరాధిపః
వానరైః సహ దుర్ధర్ష శ్చిన్తయామాస బుద్ధిమాన్ 5
చిన్తయిత్వా ముహూర్తం తు వానరాం స్తానువాచ హ
హనుమత్ప్రముఖాన్ సర్వానిదం వచన ముత్తమమ్ 6
ఏష సర్వాయుధోపేత శ్చతుర్భిః సహ రాక్షసైః
రాక్షసోఽభ్యేతి పశ్యధ్వ మస్మాన్ హన్తుం న సంశయః 7
సుగ్రీవస్య వచః శృత్వా సర్వే తే వానరోత్తమాః
సాలానుద్యమ్య శైలాంశ్చ ఇదం వచన మబ్రువన్ 8
శీఘ్రం వ్యాదిశ నో రాజన్ వధాయైషాం దురాత్మనామ్
నిపతన్తి హతా యావ ద్ధరణ్యామఽల్పతేజసః 9
తేషాం సంభాషమాణానామఽన్యోన్యం స విభీషణః
ఉత్తరం తీర మాసాద్య ఖ స్థ ఏవ వ్యతిష్ఠత 10
ఉవాచ చ మహాప్రాజ్ఞః స్వరేణ మహతామహాన్
సుగ్రీవం తాంశ్చ సంప్రేక్ష్య సర్వాన్ వానరయూధపాన్ 11
రావణో నామ దుర్వృత్తో రాక్షసో రాక్షసేశ్వరః
తస్యాఽహమనుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శృతః 12
తేన సీతా జనస్థానాద్ధృతా హత్వా జటాయుషమ్
రుద్ధా చ వివశా దీనా రాక్షసీభిః సురక్షితా 13
తమహం హేతుభి ర్వాక్యై ర్వివిధైశ్చ న్యదర్శయమ్
సాధు నిర్యాత్యతాం సీతా రామాయేతి పునః పునః 14

న చ స ప్రతిజగ్రాహ రావణః కాల చోదితః
ఉచ్యమానం హితం వాక్యం విపరీత ఇవౌషధమ్ 15
సోఽహం పరుషిత స్తేన దాసవచ్చాఽవమానితః
త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ రాఘవం శరణం గతః 16
సర్వలోక శరణ్యాయ రాఘవాయ మహాత్మనే
నివేదయత మాం క్షిప్రం విభీషణ ముపస్థితమ్ 17
ఏత త్తు వచనం శృత్వా సుగ్రీవో లఘు విక్రమః
లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం సంరబ్ధ మిదమబ్రవీత్ 18
రావణస్యానుజో భ్రాతా విభీషణ ఇతి శృతః
చతుర్భిః సహ రక్షోభి ర్భవన్తం శరణం గతః 19
మంత్రే వ్యూహే నయే చారే యుక్తో భవితు మర్హసి
వానరాణాం చ భద్రం తే పరేషాం చ పరంతప 20
అంతర్ధాన గతా హ్యేతే రాక్షసాః కామరూపిణః
శూరాశ్చ నికృతిజ్ఞాశ్చ తేషు జాతు న విశ్వసేత్ 21
ప్రణిధీ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య భవేదఽయం
అనుప్రవిశ్య సోఽస్మాసు భేదం కుర్యా న్న సంశయః 22
అథవా స్వయమేవైష చ్ఛిద్ర మాసాద్య బుద్ధిమాన్
అనుప్రవిశ్య విశ్వస్తే కదాచిత్ ప్రహరేదపి 23
మిత్రాటవీ బలం చైవ మౌలం భృత్య బలం తథా
సర్వమేతద్బలం గ్రాహ్యం వర్జయిత్వా ద్విషద్బలం 24
ప్రకృత్యా రాక్షసో హ్యేష భ్రాతాఽమిత్రస్య వై ప్రభో
ఆగతశ్చ రిపోః పక్షాత్ కథ మస్మిన్ హి విశ్వసేత్ 25
రావణేన ప్రణిహితం తమఽవేహి విభీషణమ్
తస్యాఽహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర 26
రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయముపస్థితః
ప్రహర్తుం మాయయా ఛన్నో విశ్వస్తే త్వయి రాఘవ 27
ప్రవిష్టః శతృ సైన్యం హి ప్రాజ్ఞః శతృరఽతర్కితః
నిహన్యా దన్తరం లబ్ధ్వా ఉలూక ఇవ వాయసాన్ 28
వధ్యతామేష దణ్డేన తీవ్రేణ సచివైః సహ
రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః 29
ఏవముక్త్వా తు తం రామం సంరబ్ధో వాహినీ పతిః

వాక్యజ్ఞో వాక్య కుశలం తతో మౌన ముపాగమత్ 30
సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా రామో మహాయశాః
సమీపస్థానువాచేదం హనుమత్ప్రముఖాన్ హరీన్ 31
యదుక్తం కపిరాజేన రావణాఽవరజం ప్రతి
వాక్యం హేతుమదత్యర్థం భవద్భిరపి తచ్ఛ్రుతమ్ 32
సుహృదా హ్యర్థ కృచ్ఛ్రేషు యుక్తం బుద్ధిమతా సతా
సమర్థేనాపి సందేష్టుం శాశ్వతీ భూతి మిచ్ఛతా 33
ఇత్యేవం పరిపృష్టా స్తే స్వం స్వం మతమతన్ద్రితాః
సోపచారం తదా రామ మూచు ర్హిత చికీర్షవః 34
అజ్ఞాతం నాస్తి తే కించిత్ త్రిషులోకేషు రాఘవ
ఆత్మానం సూచయన్ రామ పృచ్ఛస్యస్మాన్ సుహృత్తయా 35
త్వం హి సత్యవ్రతః శూరో ధార్మికో దృఢ విక్రమః
పరీక్ష్యకారీ స్మృతిమాన్ నిసృష్టాత్మా సుహృత్సు చ 36
తస్మాదేకైకశ స్తావ ద్బ్రువన్తు సచివా స్తవ
హేతుతో మతి సంపన్నాః సమర్థాశ్చ పునః పునః 37
ఇత్యుక్తే రాఘవాయాఽథ మతిమా న్నంగదోఽగ్రతః
విభీషణ పరీక్షార్థ మువాచ వచనం హరిః 38
శత్రోః సకాశాత్ సంప్రాప్తః సర్వథా శంక్య ఏవ హి
విశ్వాసయోగ్యః సహసా న కర్తవ్యో విభీషణః 39
ఛాదయిత్వాత్మ భావం హి చరన్తి శఠబుద్ధయః
ప్రహరన్తి చ రన్ధ్రేషు సోఽనర్థః సుమహాన్ భవేత్ 40
అర్థాఽనర్థౌ వినిశ్చిత్య వ్యవసాయం భజేత హ
గుణతః సంగ్రహం కుర్యా ద్దోషతస్తు విసర్జయేత్ 41
యది దోషో మహాంస్తఽస్మిం స్త్యజ్యతా మవిశంకితమ్
గుణాన్ వాపి బహూన్ జ్ఞాత్వా సంగ్రహః క్రియతాం నృప 42
శరభ స్త్వథ నిశ్చిత్య సార్థ్యం వచన మబ్రవీత్
క్షిప్ర మస్మిన్ నరవ్యాఘ్ర చారః ప్రతివిధీయతామ్ 43
ప్రణిధాయ హి చారేణ యథావత్ సూక్ష్మ బుద్ధినా
పరీక్ష్య చ తతః కార్యో యథాన్యాయం పరిగ్రహః 44
జామ్బవాం స్త్వథ సంప్రేక్ష్య శాస్త్ర బుద్ధ్యా విచక్షణః
వాక్యం విజ్ఞాపయామాస గుణవ ద్దోష వర్జితమ్ 45

బద్ధ వైరాచ్చ పాపాచ్చ రాక్షసేన్ద్రాద్విభీషణః
అదేశకాలే సంప్రాప్తః సర్వథా శంక్యతామయమ్ 46
తతో మైన్దస్తు సంప్రేక్ష్య నయాఽపనయ కోవిదః
వాక్యం వచన సంపన్నో బభాషే హేతుమత్తరమ్ 47
వచనం నామ తస్యైష రావణస్య విభీషణః
పృచ్ఛ్యతాం మధురేణాఽయం శనై ర్నరవరేశ్వర 48
భావమస్య తు విజ్ఞాయ తత స్తత్త్వం కరిష్యసి
యది దుష్టో న దుష్టో వా బుద్ధిపూర్వం నరర్షభ 49
అథ సంస్కార సంపన్నో హనూమాన్ సచివోత్తమః
ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్ణమర్థవన్మధురం లఘు 50
న భవన్తం మతిశ్రేష్ఠం సమర్థం వదతా వరమ్
అతిశాయయితుం శక్తో బృహస్పతి రపి బ్రువన్ 51
న వాదా న్నాపి సంఘర్షా న్నాధిక్యా న్న చ కామతః
వక్ష్యామి వచనం రాజన్ యథార్థం రామ గౌరవాత్ 52
అర్థాఽనర్థ నిమిత్తం హి యదుక్తం సచివై స్తవ
తత్ర దోషం ప్రపశ్యామి క్రియా న హ్యుపపద్యతే 53
ఋతే నియోగా త్సామర్థ్య మఽవబోద్ధుం న శక్యతే
సహసా వినియోగో హి దోషవాన్ ప్రతిభాతి మా 54
చార ప్రణిహితం యుక్తం యదుక్తం సచివై స్తవ
అర్థస్యాఽసంభవా త్తత్ర కారణం నోపపద్యతే 55
అదేశకాల సంప్రాప్త ఇత్యయం యద్విభీషణః
వివక్షా తత్ర మేఽస్తీయం తాం నిబోధ యథా మతి 56
స ఏష దేశః కాలశ్చ భవతీతి యథా తథా
పురుషాత్ పురుషం ప్రాప్య తథా దోష గుణావపి 57
దౌరాత్మ్యం రావణే దృష్ట్వా విక్రమం చ తథా త్వయి
యుక్త మాగమనం తస్య సదృశం తస్య బుద్ధితః 58
అజ్ఞాత రూపై పురుషైః స రాజన్ పృచ్ఛ్యతా మితి
యదుక్త మత్ర మే ప్రేక్షా కాచిదస్తి సమీక్షితా 59
పృచ్ఛ్యమానో విశంకేత సహసా బుద్ధిమాన్ వచః
తత్ర మిత్రం ప్రదుష్యేత మిథ్యా పృష్టం సుఖాగతమ్ 60
అశక్యః సహసా రాజన్ భావో వేత్తుం పరస్య వై

అన్తః స్వభావై ర్గీతై స్తై ర్నైపుణ్యం పశ్యతా భృశమ్ 61
న త్వస్య బ్రువతో జాతు లక్ష్యతే దుష్ట భావతా
ప్రసన్నం వదనం చాపి తస్మా న్మే నాస్తి సంశయః 62
అశంకిత మతిః స్వస్థో న శఠః పరిసర్పతి
న చాఽస్య దుష్టా వాక్ చాపి తస్మా న్నాస్తీహ సంశయః 63
ఆకార శ్ఛాద్యమానోపి న శక్యో వినిగూహితుమ్
బలాద్ధి వివృణో త్యేవ భావ మన్తర్గతం నృణామ్ 64
దేశకాలోపపన్నం చ కార్యం కార్యవిదాం వర
సఫలం కురుతే క్షిప్రం ప్రయోగేణాభిసంహితమ్ 65
ఉద్యోగం తవ సంప్రేక్ష్య మిథ్యా వృత్తం చ రావణమ్
వాలినశ్చ వధం శృత్వా సుగ్రీవం చాఽభిషేచితమ్ 66
రాజ్యం ప్రార్థయమానశ్చ బుద్ధిపూర్వ మిహాగతః
ఏతావ త్తు పురస్కృత్య యుజ్యతే త్వస్య సంగ్రహః 67
యథాశక్తి మయోక్తం తు రాక్షసస్యాఽఽర్జవం ప్రతి
త్వం ప్రమాణం తు శేషస్య శృత్వా బుద్ధిమతాం వర 68

అష్టా దశ స్సర్గః – విభీషణ సంగ్రహ నిర్ణయః

అథ రామః ప్రసన్నాత్మా శృత్వా వాయు సుతస్య హ
ప్రత్యభాషత దుర్ధర్షః శృతవానాత్మని స్థితమ్ 1
మమాపి తు వివక్షాఽస్తి కాచి త్ప్రతి విభీషణమ్
శృత మిచ్ఛామి తత్సర్వం భవద్భిః శ్రేయసి స్థితైః 2
మిత్ర భావేన సంప్రాప్తం న త్యజేయం కథంచన
దోషో యద్యపి తస్య స్యాత్ సతా మేతదఽగర్హితమ్ 3
సుగ్రీవ స్త్వథ తద్వాక్య మాభాష్య చ విమృశ్య చ
తతః శుభతరం వాక్య మువాచ హరిపుంగవః 4
సుదుష్టో వాప్యఽదుష్టో వా కి మేష రజనీచరః
ఈదృశం వ్యసనం ప్రాప్తం భ్రాతరం యః పరిత్యజేత్ 5
కో నామ స భవే త్తస్య య మేష న పరిత్యజేత్
వానరాధిపతే ర్వాక్యం శృత్వా సర్వానుదీక్ష్య చ 6
ఈషదుత్స్మయమానస్తు లక్ష్మణం పుణ్యలక్ష్మణం
ఇతి హోవాచ కాకుస్థో వాక్యం సత్యపరాక్రమః 7
అనధీత్య చ శాస్త్రాణి వృద్ధానునుపసేవ్య చ

న శక్య మీదృశం వక్తుం య దువాచ హరీశ్వరః 8
అస్తి సూక్ష్మతరం కించిదఽత్ర ప్రతిభాతి మే
ప్రత్యక్షం లౌకికం వాపి విద్యతే సర్వరాజసు 9
అమిత్రా స్త త్కులీనాశ్చ ప్రాతిదేశ్యాశ్చ కీర్తితాః
వ్యసనేషు ప్రహర్తార స్తస్మాదఽయమిహాగతః 10
అపాపా స్త త్కులీనాశ్చ మానయంతి స్వకాన్ హితాన్
ఏష ప్రాయో నరేన్ద్రాణాం శంకనీయస్తు శోభనః 11
యస్తు దోష స్త్వయా ప్రోక్తో హ్యాఽఽదానేఽరిబలస్య చ
తత్ర తే కీర్తయిష్యామి యథాశాస్త్ర మిదం శృణు 12
న వయం త త్కులీనాశ్చ రాజ్య కాంక్షీ చ రాక్షసః
పండితా హి భవిష్యంతి తస్మా ద్గ్రాహ్యో విభీషణః 13
అవ్యగ్రాశ్చ ప్రహృష్టాశ్చ న భవిష్యంతి సంగతాః
ప్రవాదశ్చ మహా నేష తతోఽస్య భయ మాగతం 14
ఇతి భేదం గమిష్యంతి తస్మా ద్గ్రాహ్యో విభీషణః
న సర్వే భ్రాతర స్తాత భవంతి భరతోపమాః 15
మ ద్విధా వా పితుః పుత్రాః సుహృదో వా భవ ద్విధాః
ఏవముక్తస్తు రామేణ సుగ్రీవః సహలక్ష్మణః 16
ఉత్థాయేదం మహాప్రాజ్ఞ ప్రణతో వాక్య మబ్రవీత్
రావణేన ప్రణిహితం త మవేహి విభీషణం 17
తస్యాఽహం నిగ్రహం మన్యే క్షమం క్షమవతాం వర
రాక్షసో జిహ్మయా బుద్ధ్యా సందిష్టోఽయ మిహాగతః 18
ప్రహర్తుం త్వయి విశ్వస్తే ప్రచ్ఛన్నో మయివాఽనఘ
లక్ష్మణే వా మహాబాహో స వధ్యః సచివైః సహ 19
రావణస్య నృశంసస్య భ్రాతా హ్యేష విభీషణః
ఏవముక్త్వా రఘుశ్రేష్ఠం సుగ్రీవో వాహినీపతిః 20
వాక్యజ్ఞో వాక్య కుశలం తతో మౌన ముపాగమత్
సుగ్రీవస్య తు తద్వాక్యం శృత్వా రామో విమృశ్య చ 21
తతః శుభతరం వాక్య మువాచ హరిపుంగవం
సుదుష్టో వాప్యఽదుష్టో వా కిమేష రజనీచరః 22
సూక్ష్మమప్యఽహితం కర్తుం మమాఽశక్తః కథంచన
పిశాచాన్ దానవాన్ యక్షాన్ పృథివ్యాం చైవ రాక్షసాన్ 23

అంగుళ్యగ్రేణ తాన్ హన్యా మిచ్ఛన్ హరిగణేశ్వర
శ్యాయతే హి కపోతేన శత్రుః శరణ మాగతః 24
అర్చితశ్చ యథాన్యాయం స్వైశ్చ మాంసై ర్నిమంత్రితః
స హి తం ప్రతిజగ్రాహ భార్యా హర్తార మాగతం 25
కపోతో వానరశ్రేష్ఠ కిం పునర్మద్విధో జనః
ఋషేః కణ్వస్య పుత్రేణ కండునా పరమర్షిణా 26
శృణు గాథాం పురా గీతాం ధర్మిష్ఠాం సత్యవాదినా
బద్ధాంజలిపుటం దీనం యాచంతం శరణాఽఽగతం 27
న హన్యాదాఽనృశంస్యార్థ మపి శత్రుం పరంతప
ఆర్తో వా యది వా దృప్తః పరేషాం శరణాఽఽగతః 28
అపి ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య రక్షితవ్యః కృతాత్మనా
తం చే ద్భయా ద్వా మోహా ద్వా కామాద్వాపి న రక్షతి 29
స్వయా శక్త్యా యథాన్యాయం తత్పాపం లోకగర్హితం
వినష్టః పశ్యతో యస్యా రక్షితుః శరణాఽఽగతః 30
ఆదాయ సుకృతం తస్య సర్వం గచ్ఛేదఽరక్షితః
ఏవం దోషో మహానత్ర ప్రపన్నానామఽరక్షణే 31
అస్వర్గ్యం చాఽయశస్యమ్ చ బల వీర్య వినాశనం
కరిష్యామి యథార్థం తు కండోర్వచన ముత్తమం 32
ధర్మిష్టం చ యశస్యం చ స్వర్గ్యం స్యా త్తు ఫలోదయం
సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాఽస్మీతి చ యాచతే 33
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం మమ
ఆనయైనం హరిశ్రేష్ఠ దత్తమస్యాఽభయం మయా 34
విభీషణో వా సుగ్రీవ యది వా రావణః స్వయం
రామస్య తు వచః శృత్వా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః 35
ప్రత్యభాషత కాకుత్స్థం సౌహార్దేనాభిచోదితః
కిమత్ర చిత్రం ధర్మజ్ఞ లోకనాథ సుఖావహ 36
య త్త్వమార్యం ప్రభాషేథాః సత్త్వవాన్ సత్ పథే స్థితః
మమ చా ప్యన్తరాత్మాఽయం శుద్ధం వేత్తి విభీషణమ్ 37
అనుమానాచ్చ భావాచ్చ సర్వతః సుపరీక్షితః
తస్మాత్ క్షిప్రం సహాఽస్మాభి స్తుల్యో భవతు రాఘవ 38
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః సఖిత్వం చాఽభ్యుపైతు నః

తతస్తు సుగ్రీవ వచో నిశమ్య
తద్ధరీశ్వరేణాభిహితం నరేశ్వరః
విభీషణేనాఽఽశు జగామ సంగమం
పతత్రిరాజేన యథా పురందరః 39

ఏకోన వింశ స్సర్గః – శర తల్ప సంవేశః

రాఘవేణాఽఽభయే దత్తే సన్నతో రావణానుజః
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞో భూమిం సమవలోకయన్ 1
ఖా త్పపాతాఽవనిం హృష్టో భక్తైరనుచరైః సహ
స తు రామస్య ధర్మాత్మా నిపపాత విభీషణః 2
పాదయోః శరణాన్వేషీ చతుర్భిః సహరాక్షసైః
అబ్రవీచ్చ తదా రామం వాక్యం తత్ర విభీషణః 3
ధర్మయుక్తం చ యుక్తం చ మనసః సంప్రహర్షణమ్
అనుజో రావణస్యాఽహం తేన చాఽస్మ్యవమానితః 4
భవన్తం సర్వభూతానాం శరణ్యం శరణం గతః
పరిత్యక్తా మయా లంకా మిత్రాణి చ ధనాని చ 5
భవ ద్గతం మే రాజ్యం చ జీవితం చ సుఖాని చ
తస్య తద్వచనం శృత్వా రామో వచన మబ్రవీత్ 6

వచసా సాన్త్వయి త్వైనం లోచనాభ్యాం పిబన్నివ
ఆఖ్యాహి మమ తత్త్వేన రాక్షసానాం బలాఽబలం 7
ఏవముక్తం తదా రక్షో రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా
రావణస్య బలం సర్వమాఖ్యాతు ముపచక్రమే 8
అవధ్యః సర్వభూతానాం దేవ దానవ రక్షసాం
రాజపుత్ర దశగ్రీవో వరదానా త్స్వయంభువః 9
రావణాఽనంతరో భ్రాతా మమ జ్యేష్ఠస్య వీర్యవాన్
కుమ్భకర్ణో మహాతేజాః శక్ర ప్రతిబలో యుధి 10

రామ సేనాపతి స్తస్య ప్రహస్తో యది వా శృతః
కైలాసే యేన సంగ్రామే మాణిభద్రః పరాజితః 11
బద్ధ గోధాంగుళి త్రాణ స్త్వ ఽవధ్య కవచో యుధి
ధనురాదాయ తిష్ఠన్ స త్వదృశ్యో భవతీన్ద్రజిత్ 12
సంగ్రామే స మహావ్యగ్రో తర్పయిత్వా హుతాశనం
అంతర్ధాన గతః శత్యా నింద్రజిద్ధంతి రాఘవ 13
మహోదర మహాపార్శ్వా రాక్షసాఽప్యకంపనః
అనీక స్థా స్తు తస్యైతే లోకపాల సమా యుధి 14
దశ కోటిసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణాం
మాంస శోణిత భక్షాణాం లంకాపుర నివాసినాం 15
స తైః పరివృతో రాజా లోకపాలానయోధయత్
సహ దేవై స్తు తే భగ్నా రావణేన మహాత్మనా 16
విభీషణ వచః శృత్వా రామో దృఢ పరాక్రమః
అన్వీక్ష్య మనసా సర్వ మిదం వచన మబ్రవీత్ 17
యాని కర్మాపదానాని రావణస్య విభీషణ
ఆఖ్యాతాని చ తత్త్వేన హ్యవగచ్ఛామి తాన్యఽహం 18
అహం హత్వా దశగ్రీవం స ప్రహస్తం సహాఽనుజం
రాజానం త్వాం కరిష్యామి సత్యమేత ద్బ్రవీమి తే 19
రసాతలం వా ప్రవిశే త్పాతాళం వాపి రావణః
పితామహ సకాశం వా న మే జీవన్ విమోక్ష్యతే 20
అ హత్వా రావణం సంఖ్యే సపుత్ర బల బాంధవం
అయోధ్యాం న ప్రవేక్ష్యామి త్రిభి స్తైర్భాతృభిః శపే 21
శృత్వా తు వచనం తస్య రామస్యాఽక్లిష్ట కర్మణః
శిరసా వంద్య ధర్మాత్మా వక్తుమేవోపచక్రమే 22
రాక్షసానాం వధే సాహ్యం లంకాయాశ్చ ప్రధర్షణే
కరిష్యామి యథాప్రాణం ప్రవేక్ష్యామి చ వాహినీమ్ 23
ఇతి బ్రువాణం రామస్తు పరిష్వజ్య విభీషణమ్
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం ప్రీతః సముద్రా జ్జలమాఽఽనయ 24
తేన చైనం మహాప్రాజ్ఞ మభిషిన్చ విభీషణమ్
రాజానం రక్షసాం క్షిప్రం ప్రసన్నే మయి మానద 25
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రి రభ్యషిన్చ ద్విభీషణమ్

మధ్యే వానరముఖ్యానాం రాజానం రామ శాసనాత్ 26
తం ప్రసాదం తు రామస్య దృష్ట్వా సద్యః ప్లవంగమాః
ప్రచుక్రుశు ర్మహాత్మానం సాధుసాధ్వితి చాబ్రువన్ 27
అబ్రవీ చ్చ హనూమాం స్తం సుగ్రీవశ్చ విభీషణమ్
కథం సాగర మక్షోభ్యం తరామ వరుణాలయమ్ 28
సైన్యైః పరివృతాః సర్వే వానరాణాం మహౌజసాం
ఉపాయం నాఽధిగచ్ఛామో యథా నదనదీపతిమ్ 29
తరామ తరసా సర్వే ససైన్యా వరుణాలయమ్
ఏవముక్తస్తు ధర్మజ్ఞః ప్రత్యువాచ విభీషణః 30
సముద్రం రాఘవో రాజా శరణం గన్తుమర్హతి
ఖానితః సగరేణాఽయ మప్రమేయో మహోదధిః 31
కర్తు మర్హతి రామస్య జ్ఞాతేః కార్యం మహోదధిః
ఏవం విభీషణేనోక్తో రాక్షసేన విపశ్చితా 32
ఆజగామాఽథ సుగ్రీవో యత్ర రామః సలక్ష్మణః
తత శ్చాఖ్యాతు మారేభే విభీషణ వచః శుభం 33
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సాగరస్యోపవేశనం
ప్రకృత్యా ధర్మశీలస్య రాఘవస్యాప్యరోచత 34
స లక్ష్మణం మహాతేజాః సుగ్రీవం చ హరీశ్వరమ్
సత్క్రియార్థం క్రియాదక్షః స్మితపూర్వ మభాషత 35
విభీషణస్య మన్త్రోఽయం మమ లక్ష్మణ రోచతే
బ్రూహి త్వం సహసుగ్రీవ స్తవాఽపి యది రోచతే 36
సుగ్రీవః పణ్డితో నిత్యం భవాన్ మన్త్ర విచక్షణః
ఉభాభ్యాం సంప్రధార్యార్థం రోచతే య త్త దుచ్యతామ్ 37
ఏవముక్తౌ తు తౌ వీరావుభౌ సుగ్రీవ లక్ష్మణౌ
సముదాచార సంయుక్త మిదం వచన మూచతుః 38
కిమర్థం నౌ నరవ్యాఘ్ర న రోచిష్యతి రాఘవ
విభీషణేన యచ్చోక్త మస్మిన్ కాలే సుఖావహమ్ 39
అబద్ధ్వా సాగరే సేతుం ఘోరేఽస్మిన్ వరుణాలయే
లంకాం నాఽఽసాదితుం శక్యా సేన్ద్రైరపి సురాసురైః 40
విభీషణస్య శూరస్య యథార్థం క్రియతాం వచః
అలం కాలాత్యయం కృత్వా సముద్రోయం నియుజ్యతామ్ 41

యథా సైన్యేన గచ్ఛేమ పురీం రావణ పాలితాం
ఏవముక్తః కుశాస్తీర్ణే తీరే నదనదీపతేః 42
సంవివేశ తదా రామో వేద్యామివ హుతాశనః||

వింశ స్సర్గః – సుగ్రీవభేదనోపాయః

తతో నివిష్టాం ధ్వజినీం సుగ్రీవేణాభిపాలితాం
దదర్శ రాక్షసోఽభ్యేత్య శార్దూలో నామ వీర్యవాన్ 1
చారో రాక్షస రాజస్య రావణస్య దురాత్మనః
తాం దృష్ట్వా సర్వమవ్యగ్రం ప్రతిగమ్య స రాక్షసః 2
ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్య మబ్రవీత్
ఏష వానర ఋక్షౌఘో లంకాం సమభివర్తతే 3
అగాధ శ్చాప్రమేయశ్చ ద్వితీయ ఇవ సాగరః
పుత్రౌ దశరథ స్యేమౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ 4
ఉత్తమాయుధ సంపన్నౌ సీతాయాః పద మాగతౌ
ఏతౌ సాగర మాసాద్య సన్నివిష్టౌ మహాద్యుతీ 5
బల మాకాశ మావృత్య సర్వతో దశయోజనం
తత్త్వభూతం మహారాజ క్షిప్రం వేదితు మర్హసి 6
తవ దూతా మహారాజ క్షిప్ర మర్హం త్యవేక్షితుం
ఉపప్రదానం సాన్త్వం వా భేదో వాత్ర ప్రయుజ్యతాం 7
శార్దూలస్య వచః శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః
ఉవాచ సహసా వ్యగ్రః సంప్రదార్యార్థ మాత్మనః 8
శుకం నామ తదా రక్షో వాక్యమర్థవిదాం వరం
సుగ్రీవం బ్రూహి గత్వా త్వం రాజానం వచనా న్మమ 9
యథా సందేశ మక్లీబం శ్లక్ష్ణయా పరయా గిరా||
త్వం వై మహారాజ కుల ప్రసూతో
మహాబల శ్చర్క్షరజః సుత శ్చ
న కశ్చిదర్థ స్తవ నాఽస్త్యనర్థః
తథా హి మే భ్రాతృ సమో హరీశ 10
అహం యద్యఽహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య ధీమతః
కిం తత్ర తవ సుగ్రీవ కిష్కిన్ధాం ప్రతిగమ్యతాం 11
న హీయం హరిభిర్లంకా శక్యా ప్రాప్తుం కథంచన
దేవైరపి సగంధర్వైః కిం పున ర్నర వానరైః 12

స తథా రాక్షసేంద్రేణ సందిష్టో రజనీచరః
శుకో విహంగమో భూత్వా తూర్ణ మాప్లుత్య చామ్బరం 13
స గత్వా దూర మధ్వాన ముపర్యుపరి సాగరం
సంస్థితో హ్యంబరే వాక్యం సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్ 14
సర్వముక్తం యథాఽఽదిష్టం రావణేన దురాత్మనా
తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణ మాప్లుత్య వానరాః 15
ప్రాపద్యంత దివం క్షిప్రం లోప్తుం హంతుం చ ముష్టిభిః
స తైః ప్లవంగైః ప్రసభం నిగృహీతో నిశాచరః 16
గగనా ద్భూతలే చాశు పరిగృహ్యా నిపాతితః
వానరైః పీడ్యమానస్తు శుకో వచన మబ్రవీత్ 17
న దూతాన్ ఘ్నన్తి కాకుస్థ వార్యంతాం సాధు వానరాః
యస్తు హిత్వా మతం భర్తుః స్వమతం సంప్రభాషతే 18
అనుక్త వాదీ దూతః సన్ స దూతో వధ మర్హతి
శుకస్య వచనం శృత్వా రామస్తు పరిదేవితం 19
ఉవాచ మా వధిష్టేతి ఘ్నతః శాఖామృగర్షభాన్
స చ పత్రలఘు ర్భూత్వా హరిభిర్దర్శితే భయే 20
అంతరిక్ష స్థితో భూత్వా పునర్వచన మబ్రవీత్
సుగ్రీవ సత్త్వ సంపన్న మహాబల పరాక్రమ 21
కిం మయా ఖలు వక్తవ్యో రావణో లోకరావణః||
ఏవముక్తః ప్లవగాధిప స్తదా
ప్లవంగామానామృషభో మహాబలః
ఉవాచ వాక్యం రజనీచరస్య
చారం శుకం దీనమదీన సత్త్వః 22
న మేఽసి మిత్రం న తథాఽనుకంప్యో
న చోపకర్తాసి న మే ప్రియోఽసి
అరిశ్చ రామస్య సహానుబంధః
స మేఽసి వాలీవ వధార్హ వధ్యః 23
నిహన్మ్యహం త్వాం ససుతం సబన్ధుం
సజ్ఞాతి వర్గం రజనీచరేశ
లంకాం చ సర్వాం మహతా బలేన
క్షిప్రం కరిష్యామి సమేత్య భస్మ 24

న మోక్ష్యసే రావణ రాఘవస్య
సురైః సహేంద్రై రపి మూఢ గుప్తః
అంతర్హిత సూర్య పథం గతో వా
తథైవ నభో న పాతాళమనుప్రవిష్టః 25
గిరీశ పాదాంబుజ సంగతోవా
హతోఽసి రామేణ సహాఽనుజ స్త్వం||
తస్య తే త్రిషులోకేషు న పిశాచం న రాక్షసం
త్రాతార మనుపశ్యామి న గంధర్వం న చాఽసురం 26
అవధీర్య జరావృద్ధం గృధ్రరాజం జటాయుషం
కిం ను తే రామ సాన్నిధ్యే సకాశే లక్ష్మణస్య వా 27
హృతా సీతా విశాలాక్షీ యాం త్వం గృహ్య న బుధ్యసే
మహాబలం మహాప్రాజ్ఞం దుర్ధర్ష మమరై రపి 28
న బుధ్యసే రఘుశ్రేష్ఠం య స్తే ప్రాణాన్ హరిష్యతి
తతోఽబ్రవీద్వాలి సుత స్త్వంగదో హరిసత్తమః 29
నాఽయం దూతో మహారాజ చారికః ప్రతిభాతి మా
తులితం హి బలం సర్వమఽనేనాత్రైవ తిష్ఠతా 30
గృహ్యతాం మా గమ ల్లంకా మేతద్ధి మమ రోచతే
తతో రాజ్ఞా సమాదిష్టాః సముత్ప్లుత్య వలీముఖాః 31
జగృహు స్తం బబంధుశ్చ విలపంత మనాథవత్
శుకస్తు వానరై శ్చండై స్తత్ర తైః సంప్రపీడితః 32
వ్యాక్రోశత మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం
లుప్యతే మే బలాత్పక్షౌ భిద్యేతే చ తథాఽక్షిణీ 33
యాం చ రాత్రిం మరిష్యామి జాయే రాత్రిం చ యామహం
ఏతస్మిన్నన్తరే కాలే యన్మయా హ్యశుభం కృతం 34
సర్వం తదుపపద్యేథా జహ్యాం చేద్యది జీవితం
నాఘాతయ త్తథా రామః శృత్వా తత్పరిదేవనం 35
వానరానబ్రవీద్రామో ముచ్యతాం దూత ఆగతః||

ఏక వింశ స్సర్గః – సముద్ర సంక్షోభః

తతః సాగర వేలాయాం దర్భానాస్తీర్య రాఘవః
అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కృత్వా ప్రతిశిశ్యే మహోదధిం 1
బాహుం భుజగ భోగాభ ముపధాయాఽరి సూదనః

జాతరూపమయైశ్చైవ భూషణై ర్భూషితం పురా 2
వర కాంచన కేయూర ముక్తా ప్రవర భూషణైః
భుజైః పరమ నారీణామభిమృష్ట మనేకధా 3
చందనాఽగరుభిశ్చైవ పురస్తాదఽధివాసితం
బాల సూర్య ప్రతీకాశై శ్చందనై రుపశోభితం 4
శయనే చోత్తమాంగేన సీతాయాః శోభితం పురా
తక్షక స్యేవ సంభోగం గంగాజల నిషేవితం 5
సంయుగే యుగ సంకాశం శత్రూణాం శోకవర్ధనం
సుహృ దానందనం దీర్ఘం సాగరాంత వ్యపాశ్రయం 6
అస్యతా చ పునః సవ్యం జ్యా ఘాత విగత త్వచం
దక్షిణో దక్షిణం బాహుం మహాపరిఘ సన్నిభం 7
గో సహస్ర ప్రదాతార ముపధాయ మహద్భుజం
అద్య మే మరణంవాఽథ తరణం సాగరస్య వా 8
ఇతి రామో మతిం కృత్వా మహాబాహుర్మహోదధిం
అధిశిశ్యే చ విధివత్ ప్రయతో నియతో మునిః 9
తస్య రామస్య సుప్తస్య కుశాస్తీర్ణే మహీతలే
నియమాదప్రమత్తస్య నిశా స్తిస్రోఽతిచక్రముః 10
స త్రిరాత్రోషిత స్తత్ర నయజ్ఞో ధర్మ వత్సలః
ఉపాసత తదా రామః సాగరం సరితాం పతిం 11
న చ దర్శయతే మన్ద స్తదా రామస్య సాగరః
ప్రయతే నాపి రామేణ యథార్హ మభిపూజితః 12
సముద్రస్య తతః కృద్ధో రామో రక్తాన్త లోచనః
సమీప స్థ మువాచేదం లక్ష్మణం శుభ లక్ష్మణమ్ 13
అవలేపః సముద్రస్య న దర్శయతి యత్ స్వయమ్
ప్రశమశ్చ క్షమా చైవ ఆర్జవం ప్రియవాదితా 14
అసామర్థ్య ఫలా హ్యేతే నిర్గుణేషు సతాం గుణాః
ఆత్మ ప్రశంసినం దుష్టం ధృష్టం విపరిధావకమ్ 15
సర్వత్రో త్సృష్ట దణ్డం చ లోకః సత్కురుతే నరమ్
న సామ్నా శక్యతే కీర్తి ర్న సామ్నా శక్యతే యశః 16
ప్రాప్తుం లక్ష్మణ లోకేఽస్మిన్ జయో వా రణమూర్ధని
అద్య మద్బాణ నిర్భిన్నై ర్మకరై ర్మకరాలయమ్ 17

నిరుద్ధ తోయం సౌమిత్రే ప్లవద్భిః పశ్య సర్వతః
భోగినాం పశ్య భోగానాం మయా ఛిన్నాని లక్ష్మణ 18
మహాభోగాని మత్స్యానాం కరిణాం చ కరానిహ
స శంఖ శుక్తికా జాలం సమీన మకరం శరైః 19
అద్య యుద్ధేన మహతా సముద్రం పరిశోషయే
క్షమయా హి సమాయుక్తం మామఽయం మకరాలయః 20
అసమర్థం విజానాతి ధిక్ క్షమా మీదృశే జనే
న దర్శయతి సామ్నా మే సాగారో రూప మాత్మనః 21
చాపమానయ సౌమిత్రే శరాం శ్చాశీ విషోపమాన్
సముద్రం శోషయిష్యామి పద్భ్యాం యాంతు ప్లవంగమాః 22
అద్యాక్షోభ్యమపి కృద్ధః క్షోభయిష్యామి సాగరమ్
వేలాసు కృతమర్యాదం సహస్రోర్మి సమాకులమ్ 23
నిర్మర్యాదం కరిష్యామి సాయకై ర్వరుణాలయమ్
మహార్ణవం క్షోభయిష్యే మహానక్ర సమాకులం 24
ఏవముక్త్వా ధనుష్పాణిః క్రోధ విస్ఫారితేక్షణః
బభూవ రామో దుర్ధర్షో యుగాన్తాగ్నిరివ జ్వలన్ 25
సంపీడ్య చ ధనుర్ఘోరం కమ్పయిత్వా శరై ర్జగత్
ముమోచ విశిఖానుగ్రాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః 26
తే జ్వలన్తో మహావేగా స్తేజసా సాయకోత్తమాః
ప్రవిశన్తి సముద్రస్య సలిలం త్రస్త పన్నగమ్ 27
తోయ వేగః సముద్రస్య సనక్ర మకరో మహాన్
సంబభూవ మహాఘోరః సమారుత రవ స్తదా 28
మహోర్మి మాలా వితతః శంఖ శుక్తి సమావృతః
సధూమః పరివృత్తోర్మిః సహసాసీన్మహోదధిః 29
వ్యథితాః పన్నగాశ్చాసన్ దీప్తాస్యా దీప్త లోచనాః
దానవాశ్చ మహావీర్యాః పాతాళతల వాసినః 30
ఊర్మయః సిన్ధురాజస్య సనక్ర మకరా స్తదా
విన్ధ్య మన్దర సంకాశాః సముత్పేతుః సహస్రశః 31
ఆఘూర్ణిత తరంగౌఘః సంభ్రాన్తోరగ రాక్షసః
ఉద్వర్తిత మహాగ్రాహః సంవృత్తః సలిలాశయః 32
తతస్తు తం రాఘవ ముగ్రవేగం

ప్రకర్షమాణం ధనురప్రమేయం
సౌమిత్రిరుత్పత్య సముచ్ఛ్వసంతం
మా మేతి చోక్త్వా ధనురాలలమ్బే 33
ఏత ద్వినాఽపి హ్యుదధే స్తవాఽద్య
సంపత్స్యతే వీరతమస్య కార్యం
భవద్విధాః కోపవశం న యాన్తి
దీర్ఘం భవాన్ పశ్యతు సాధు వృత్తం 34
అంతర్హితై శ్చైవ తథాన్తరిక్షే
బ్రహ్మర్షిభి శ్చైవ సురర్షిభిశ్చ
శబ్దః కృతః కష్ట మితి బృవద్భిః
మా మేతి చోక్త్వా మహతా స్వరేణ 35

ద్వా వింశ స్సర్గః – సేతుబంధః

అథోవాచ రఘుశ్రేష్ఠః సాగరం దారుణం వచః
అద్య త్వాం శోషయిష్యామి స పాతాళం మహార్ణవ 1
శర నిర్దగ్ధ తోయస్య పరిశుష్కస్య సాగర
మయా శోషిత సత్త్వస్య పాంసు రుత్పద్యతే మహాన్ 2
మత్కార్ముక విసృష్టేన శర వర్షేణ సాగర
పారం తేఽద్య గమిష్యంతి పద్భిరేవ ప్లవంగమాః 3
విచిన్వ న్నాభిజానాసి పౌరుషం వాఽపి విక్రమం
దానవాలయ సంతాపం మత్తో నామ గమిష్యసి 4
బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ సంయోజ్య బ్రహ్మదండ నిభం శరం
సంయోజ్య ధనుషి శ్రేష్ఠే విచకర్ష మహాబలః 5
తస్మిన్ వికృష్టే సహసా రాఘవేణ శరాసనే
రోదసీ సంపఫాలేవ పర్వతాశ్చ చకమ్పిరే 6
తమశ్చ లోక మావవ్రే దిశశ్చ న చకాశిరే
పరిచుక్షుభిరే చాశు సరాంసి సరిత స్తథా 7
తిర్యక్ చ సహ నక్షత్రైః సంగతౌ చంద్ర భాస్కరౌ
భాస్కరాంశుభిరాదీప్తం తమసా చ సమావృతం 8
ప్రచకాశే తదాకాశ ముల్కాశత విదీపితం
అంతరిక్షా చ్చ నిర్ఘాతా నిర్జగ్మురతుల స్వనాః 9
పుస్ఫురుశ్చ ఘనా దివ్యా దివి మారుత పంక్తయః

బభంజ చ తదా వృక్షాన్ జలదానుద్వహ న్నివ 10
ఆరుజం శ్చైవ శైలాగ్రాన్ శిఖరాణి ప్రభంజనః
దివి స్పృశో మహామేఘాః సంగతాః సమహాస్వనాః 11
ముముచు ర్వైద్యుతానగ్నీం స్తే మహాఽశనయ స్తదా
యాని భూతాని దృశ్యాని చుకృశుశ్చాఽఽశనేః సమం 12
అదృశ్యాని చ భూతాని ముముచు ర్భైరవ స్వనం
శిశ్యిరే చాపి భూతాని సంత్రస్తా న్యుద్విజంతి చ 13
సంప్రవివ్యధిరే చాపి న చ పస్పందిరే భయాత్
సహభూతైః సతోయోర్మిః సనాగః సహరాక్షసః 14
సహసాభూ త్తతో వేగా ద్భీమవేగో మహోదధిః
యోజనం వ్యతిచక్రామ వేలా మఽన్యత్ర సంప్లవాత్ 15
తం తదా సమతిక్రాంతం నాఽతిచక్రామ రాఘవః
సముద్ధత మఽమిత్రఘ్నో రామో నదనదీపతిం 16
తతో మధ్యాత్ సముద్రస్య సాగరః స్వయముత్థితః
ఉదయన్ హి మహాశైలా న్మేరో రివ దివాకరః 17
పన్నగైః సహ దీప్తాఽఽస్యైః సముద్రః ప్రత్యదృశ్యత
స్నిగ్ధ వైడూర్య సంకాశో జామ్బూనద విభూషితః 18
రక్తమాల్యాఽమ్బరధరః పద్మపత్ర నిభేక్షణః
సర్వపుష్ప మయీం దివ్యాం శిరసా ధారయన్ స్రజం 19

జాతరూపమయై శ్చైవ తపనీయ విభూషితైః
ఆత్మజానాం చ రత్నానాం భూషితో భూషణోత్తమైః 20
ధాతుభి ర్మండితః శైలో వివిధై ర్హిమవా నివ
ఏకావలీ మధ్యగతం తరలం పాటల ప్రభం 21
విపులేనోరసా బిభ్ర త్కౌంస్తుభస్య సహోదరం
అఘూర్ణిత తరంగౌఘః కాళికానిలసంకులః 22

ఉద్వర్తిత మహాగ్రాహః సంభ్రాన్తోరగ రాక్షసః
దేవతానాం సురూపాభిః నానారూపాభిరీశ్వరః 23
గంగా సింధు ప్రధానాభి రాఽఽపగాభిః సమావృతః
సాగరః సముపక్రమ్య పూర్వమామన్త్ర్య వీర్యవాన్ 24
అబ్రవీత్ ప్రాంజలి ర్వాక్యం రాఘవం శర పాణినమ్
పృథివీ వాయురాకాశ మాపో జ్యోతిశ్చ రాఘవ 25
స్వభావే సౌమ్య తిష్ఠన్తి శాశ్వతం మార్గమాశ్రితాః
తత్స్వభావో మమాప్యేష య దగాధోఽహమప్లవః 26
వికారస్తు భవేద్గాధ ఏత త్తే ప్రవదా మ్యహమ్
న కామా న్న చ లోభా ద్వా న భయాత్ పార్థివాత్మజ 27
గ్రాహ నక్రాకుల జలం స్తమ్భయేయం కథంచన
విధాస్యే యేన గన్తాఽసి విషహిష్యే హ్యహం తథా 28
గ్రాహా న ప్రహరిష్యన్తి యావత్సేనా తరిష్యతి
హరీణాం తరణే రామ కరిష్యామి యథా స్థలం 29
తమబ్రవీ త్తదా రామ ఉద్యతో హి నదీపతే
అమోఘోఽయం మహాబాణః కస్మిన్ దేశే నిపాత్యతాం 30
రామస్య వచనం శృత్వా తం చ దృష్ట్వా మహాశరం
మహోదధి ర్మహాతేజా రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్ 31
ఉత్తరేణాఽవకాశోస్తి కశ్చిత్పుణ్యతమో మమ
దృమకుల్య ఇతి ఖ్యాతో లోకే ఖ్యాతో యథా భవాన్ 32
ఉగ్ర దర్శన కర్మాణో బహవ స్తత్ర దస్యవః
ఆభీర ప్రముఖాః పాపాః పిబంతి సలిలం మమ 33
తైస్తు సంస్పర్శనం పాప్తై ర్న సహే పాప కర్మభిః
అమోఘః క్రియతాం రామ తత్ర తేషు శరోత్తమః 34
తస్య తద్వచనం శృత్వా సాగరస్య మహాత్మనః
ముమోచ తం శరం దీప్తం వీరః సాగర దర్శనాత్ 35
తేన త న్మరుకాంతారం పృథివ్యాం ఖలు విశృతం
నిపాతితః శరో యత్ర దీప్తాఽశని సమప్రభః 36
ననాద చ తదా తత్ర వసుధా శల్య పీడితా
తస్మా ద్వ్రణముఖా త్తోయ ముత్పపాత రసాతలాత్ 37
స బభూవ తదా కూపో వ్రణ ఇత్యభిశృతః

సతతం చోత్థితం తోయం సముద్రస్యేవ దృశ్యతే 38
అవదారణ శబ్దశ్చ దారుణః సమపద్యత
తస్మా త్తద్బాణ పాతేనత్వఽపః కుక్షిష్వశోషయత్ 39
విఖ్యాతం త్రిషు లోకేషు మరుకాన్తార మేవ తత్
శోషయిత్వా తతః కుక్షిం రామో దశరథాత్మజః 40
వరం తస్మై దదౌ విద్వాన్ మరవేఽమరవిక్రమః
పశవ్యశ్చాఽల్పరోగశ్చ ఫలమూల రసా యుతః 41
బహుస్నేహో బహుక్షీరః సుగంధి ర్వివిధౌషధః
ఏవ మేతై ర్గుణై ర్యుక్తో బహుభిః సతతం మరుః 42
రామస్య వరదానాచ్చ శివః పంథా బభూవ హ
తస్మిన్ దగ్ధే తదా కుక్షౌ సముద్రః సరితాం పతిః 43
రాఘవం సర్వశాస్త్రజ్ఞ మిదం వచన మబ్రవీత్
అయం సౌమ్య నలో నామ తనుజో విశ్వకర్మణః 44
పిత్రా దత్తవరః శ్రీమాన్ ప్రతిమో విశ్వకర్మణా
ఏష సేతుం మహోత్సాహః కరోతు మయి వానరః 45
తమహం ధారయిష్యామి తథా హ్యేష యథా పితా
ఏవ ముక్త్వోదధి ర్నష్టః సముత్థాయ నల స్తదా 46
అబ్రవీ ద్వానరశ్రేష్ఠో వాక్యం రామం మహాబలః
అహం సేతుం కరిష్యామి విస్తీర్ణే వరుణాలయే 47
పితుః సామర్థ్య మాస్థాయ తత్త్వమాహ మహోదధిః
దండ ఏవ వరో లోకే పురుష స్యేతి మే మతిః 48
ధిక్ క్షమామఽకృతజ్ఞేషు సాన్త్వం దానమఽథాపి వా
అయం హి సాగరో భీమః సేతుకర్మ దిదృక్షయా 49
దదౌ దండ భయాద్గాధం రాఘవాయ మహోదధిః
మమ మాతు ర్వరో దత్తో మన్దరే విశ్వకర్మణా 50
మయా తు సదృశః పుత్ర స్తవ దేవి భవిష్యతి
ఔరస స్తస్య పుత్రోఽహం సదృశో విశ్వకర్మణా 51
స్మారితోఽస్మ్యహ మేతేన తత్త్వ మాహ మహోదధిః
న చాఽప్యహమనుక్తో వై ప్రబ్రూయామాత్మనో గుణాన్ 52
సమర్థ శ్చాప్యఽహం సేతుం కర్తుం వై వరుణాలయే
కామమఽద్యైవ బధ్నన్తు సేతుం వానరపుంగవాః 53

తతో ఽతిసృష్టా రామేణ సర్వతో హరియూథపాః
అభిపేతుర్మహారణ్యం హృష్టా శత సహస్రశః 54
తే నగాన్నగ సంకాశాః శాఖామృగ గణర్షభాః
బభంజుర్వానరా స్తత్ర ప్రచకర్షుశ్చ సాగరమ్ 55

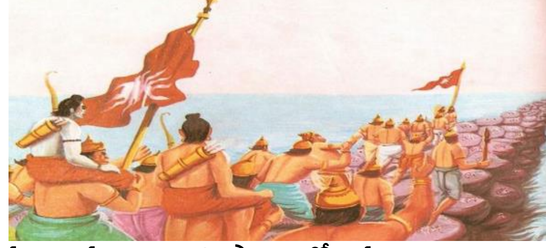
తే సాలై శ్చాశ్వకర్ణైశ్చ ధవై ర్వంశైశ్చ వానరాః
కుటజై రర్జునై స్తాలై స్తిలకై స్తినిశై రపి 56
బిల్వశ్చ సప్తపర్ణైశ్చ కర్ణికారైశ్చ పుష్పితైః
చూతైశ్చాశోక వృక్షైశ్చ సాగరం సమపూరయత్ 57
సమూలాంశ్చ విమూలాంశ్చ పాదపాన్ హరిసత్తమాః
ఇన్ద్రకేతూనివోద్యమ్య ప్రజహ్రు ర్వరయ స్తరూన్ 58
తాలాన్ దాడిమగుల్మాంశ్చ నారికేళాన్ విభీతకాన్
వకుళాన్ ఖదిరా న్నిమ్బాన్ సమాజహ్రుః సమంతతః 59
హస్తి మాత్రాన్ మహాకాయాః పాషాణాంశ్చ మహాబలాః
పర్వతాంశ్చ సముత్పాట్య యంత్రైః పరివహంతి చ 60
ప్రక్షిప్యమాణై రఽచలైః సహసా జలముద్ధతమ్
సముత్పతిత మాకాశ మపాసర్పత్ తత స్తతః 61
సముద్రం క్షోభయామాసు ర్వానరాశ్చ సమంతతః
సూత్రాణ్యన్యే ప్రగృహ్ణంతి వ్యాయతం శతయోజనం 62
దశ యోజన విస్తారం శత యోజన మాయతం
నల శ్చక్రే మహాసేతుం మధ్యే నదనదీపతేః 63
స తథా క్రియతే సేతు ర్వానరై ర్ఘోర కర్మభిః
దండానన్యే ప్రగృహ్ణంతి విచిన్వంతి తథా పరే 64
వానరాః శతశ స్తత్ర రామస్యాజ్ఞా పురస్సరాః
మేఘాభైః పర్వతాగ్రైశ్చ తృణైః కాష్టై ర్బబంధిరే 65
పుష్పితాగ్రైశ్చ తరుభిః సేతుం బధ్నంతి వానరాః

పాషాణాంశ్చ గిరిప్రఖ్యాన్ గిరీణాం శిఖరాణి చ 66
దృశ్యంతే పరిధావంతో గృహ్య వారణ సన్నిభాః
శిలానాం క్షిప్యమాణానాం శైలానాం చ నిపాత్యతామ్ 67
బభూవ తుములః శబ్ద స్తదా తస్మిన్ మహోదధౌ
కృతాని ప్రథమేనాహ్న యోజనాని చతుర్దశ 68
ప్రహృష్టై ర్గజ సంకాశై స్త్వరమాణైః ప్లవంగమైః
ద్వితీయేన తథా చాహ్న యోజనాని తు వింశతిః 69
కృతాని ప్లవగై స్తూర్ణం భీమకాయై ర్మహాబలైః
అహ్న తృతీయేన తథా యోజనాని కృతాని తు 70
త్వరమాణై ర్మహాకాయై రేకవింశతిరేవ చ
చతుర్థేన తథా చాహ్న ద్వావింశతిరఽథాపి చ 71
యోజనాని మహావేగైః కృతాని త్వరితైస్తు తైః
పంచమేన తథా చాహ్న ప్లవగైః క్షిప్రకారిభిః 72
యోజనాని త్రయోవింశత్సువేలమధికృత్య వై
స వానరవరః శ్రీమాన్ విశ్వకర్మాత్మజో బలీ 73
బబంధ సాగరే సేతుం యథా చాఽస్య పితా తథా
స నలేన కృతః సేతుః సాగరే మకరాలయే 74
శుశుభే సుభగః శ్రీమాన్ స్వాతీపథ ఇవామ్బరే
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః 75
ఆగమ్య గగనే తస్థు ర్ద్రష్టు కామా స్తదద్భుతం
దశయోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మాయతం 76
దదృశు ర్దేవ గంధర్వా నలసేతుం సుదుష్కరం
ఆప్లవన్తః ప్లవన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః 77
తదఽచిన్త్యమసహ్యం చ అద్భుతం రోమహర్షణమ్
దదృశుః సర్వభూతాని సాగరే సేతు బన్ధనమ్ 78

తాని కోటి సహస్రాణి వానరాణాం మహౌజసామ్

బధ్నన్తః సాగరే సేతుం జగ్ముః పారం మహోదధేః 79
విశాలః సుకృతః శ్రీమాన్ సుభూమిః సుసమాహితః
అశోభత మహాసేతుః సీమన్త ఇవ సాగరే 80
తతః పారే సముద్రస్య గదాపాణి ర్విభీషణః
పరేషా మభిఘాతార్థమఽతిష్ఠత్ సచివైః సహ 81
సుగ్రీవస్తు తతః ప్రాహ రామం సత్యపరాక్రమం
హనుమంతం త్వ మారోహ అంగదం చాపి లక్ష్మణః 82
అయం హి విపులో వీర సాగరో మకరాలయః
వైహాయసౌ యువా మేతౌ వానరౌ తారయిష్యతః 83
అగ్రత స్తస్య సైన్యస్య శ్రీమాన్ రామః సలక్ష్మణః
జగామ ధన్వీ ధర్మాత్మా సుగ్రీవేణ సమన్వితః 84

అన్యే మధ్యేన గచ్ఛన్తి పార్శ్వతోఽన్యే ప్లవంగమాః
సలిలే ప్రపతన్త్యఽన్యే మార్గమఽన్యే న లేభిరే 85
కేచి ద్వైహాయస గతాః సుపర్ణా ఇవ పుప్లువుః
ఘోషేణ మహతా తస్య సిన్ధో ర్ఘోషం సముచ్ఛ్రితమ్ 86
భీమమఽన్తర్దధే భీమా తరన్తీ హరివాహినీ
వానరాణాం హి సా తీర్ణా వాహినీ నలసేతునా 87
తీరే నివివిశే రాజ్ఞో బహు మూల ఫలోదకే||
త దద్భుతం రాఘవ కర్మ దుష్కరం
సమీక్ష్య దేవాః సహ సిద్ధచారణైః
ఉపేత్య రామం సహితా మహర్షిభిః
సమభ్యషించన్ సుశుభై ర్జలైః పృథక్ 88
జయస్వ శత్రూన్ నరదేవ మేదినీం
ససాగరాం పాలయ శాశ్వతీః సమాః
ఇతీవ రామం నరదేవ సత్కృతం
శుభై ర్వచోభి ర్వివిధై రపూజయన్ 89

త్రయో వింశ స్సర్గః – లంకాభిషేణనం

నిమిత్తాని నిమిత్తజ్ఞో దృష్ట్వా లక్ష్మణ పూర్వజః
సౌమిత్రిం సంపరిష్వజ్య ఇదం వచన మబ్రవీత్ 1
పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవంతి చ
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్య తిష్ఠేమ లక్ష్మణ 2
లోక క్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితం
నిబర్హణం ప్రవీరాణామృక్ష వానర రక్షసాం 3
వాతాశ్చ కలుషా వాంతి కంపతే చ వసుంధరా
పర్వతాగ్రాణి వేపంతే పతంతి చ మహీరుహాః 4
మేఘాః క్రవ్యాద సంకాశాః పరుషాః పరుష స్వనాః
క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షంతి మిశ్రం శోణిత బిందుభిః 5
రక్త చందన సంకాశా సంధ్యా పరమ దారుణా
జ్వలతః ప్రపత త్యేత దాదిత్యాదగ్ని మండలం 6
దీనా దీనస్వరాః క్రూరాః సర్వతో మృగ పక్షిణః
ప్రత్యాదిత్యం వినర్దంతి జనయంతో మహద్భయం 7
రజన్యామఽప్రకాశస్తు సంతాపయతి చంద్రమాః
కృష్ణ రక్తాంశు పర్యంతో లోకక్షయ ఇవోదితః 8
హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః
ఆదిత్యే విమలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే 9
రాజసా మహతా చాపి నక్షత్రాణి హతాని చ
యుగాంత మివ లోకానాం పశ్య శంసన్తి లక్ష్మణ 10
కాకాః శ్యేనా స్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతంతి చ
శివాశ్చాఽప్యశివా న్నాదా న్నదంతి సుమహా భయాన్ 11
శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టైః కపి రాక్షసైః
భవిష్యత్యావృతా భూమి ర్మాంస శోణిత కర్దమా 12
క్షిప్రమఽద్యైవ దుర్ధర్షాం పురీం రావణపాలితాం
అభియామ జవే నైవ సర్వతో హరిభిర్వృతాః 13
ఇత్యేవ ముక్త్వా ధర్మాత్మా ధన్వీ సంగ్రామ హర్షణః
ప్రతస్థే పురతో రామో లంకా మభిముఖో విభుః 14
సవిభీషణ సుగ్రీవా స్తత స్తే వానరర్షభాః
ప్రతస్థిరే వినర్దంతో నిశ్చితా ద్విషతాం వధే 15

రాఘవస్య ప్రియార్థం తు ధృతానాం వీర్య శాలినాం
హరీణాం కర్మ చేష్టాభి స్తుతోష రఘునందనః 16

చతు ర్వింశ స్సర్గః – రావణ ప్రతిజ్ఞా

సా వీర సమితీ రాజ్ఞా విరరాజ వ్యవస్థితా
శశినా శుభ నక్షత్రా పౌర్ణమాసీవ శారదీ 1
ప్రచచాల చ వేగేన త్రస్తా చైవ వసుంధరా
పీడ్యమానా బలౌఘేన తేన సాగర వర్చసా 2
తతః శుశ్రువురాఽఽకృష్టం లంకాయాం కాననౌకసః
భేరీ మృదంగ సంఘుష్టం తుములం రోమహర్షణం 3
బభూవు స్తేన ఘోషేణ సంహృష్టా హరియూధపాః
అమృష్యమాణా స్తం ఘోషం వినేదు ర్ఘోషవత్తరం 4
రాక్షసా స్తు ప్లవంగానాం శుశ్రువు శ్చాపి గర్జితం
నర్దతా మివ దృప్తానాం మేఘానా మంబరే స్వనం 5
దృష్ట్వా దాశరథి ర్లంకాం చిత్ర ధ్వజ పతాకినీం
జగామ మనసా సీతాం దూయమానేన చేతసా 6
అత్ర సా మృగశాబాక్షీ రావణేనోపరుద్యతే
అభిభూతా గ్రహేణేవ లోహితాంగేన రోహిణీ 7
దీర్ఘ ముష్ణం చ నిస్స్వస్య సముద్వీక్ష్య చ లక్ష్మణం
ఉవాచ వచనం వీర స్తత్కాల హిత మాత్మనః 8
ఆలిఖంతీ మివాకాశ ముత్థితాం పశ్య లక్ష్మణ
మనసేవ కృతాం లంకాం నగాగ్రే విశ్వకర్మణా 9
విమానై ర్బహుభి ర్లంకా సంకీర్ణా భువి రాజతే
విష్ణోః పద మివాకాశం ఛాదితం పాండరై ర్ఘనైః 10
పుష్పితైః శోభితా లంకా వనై శ్చైత్ర రథోపమైః
నానాపతంగ సంఘుష్టైః ఫల పుష్పోపగైః శుభైః 11
పశ్య మత్త విహంగాని ప్రలీన భ్రమరాణి చ
కోకిలాకుల షండాని దోధవీతి శివోఽనిలః 12
ఇతి దాశరథీ రామో లక్ష్మణం సమభాషత
బలం చ తద్వై విభజన్ శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా 13
శశాస కపి సేనాయా బల మాదాయ వీర్యవాన్
అంగదః సహ నీలేన తిష్ఠే దురసి దుర్జయః 14

తిష్ఠ ద్వానర వాహిన్యా వానరౌఘు సమావృతః
ఆశ్రిత్య దక్షిణం పార్శ్వమృషభో వానరర్షభః 15
గంధహస్తీవ దుర్ధర్ష స్తరస్వీ గంధమాదనః
తిష్ఠ ద్వానర వాహిన్యాః సవ్యం పార్శ్వం సమాశ్రితః 16
మూర్ధ్ని స్థా స్యామ్యఽహం యుక్తో లక్ష్మణేన సమన్వితః
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః 17
ఋక్షముఖ్యా మహాత్మానః కుక్షిం రక్షంతు తే త్రయః
జఘనం కపి సేనాయాః కపిరాజోభిరక్షతు 18
పశ్చార్ధమివ లోకస్య ప్రచేతా స్తేజసా వృతః
సువిభక్త మహావ్యూహ మహావానర రక్షితా 19
అనీకినీ సా విబభౌ యథా ద్యౌః సాఽభ్రసంప్లవా
ప్రగృహ్య గిరి శృంగాణి మహతశ్చ మహీరుహాన్ 20
ఆసేదు ర్వానరా లంకాం విమర్దయిషవో రణే
శిఖరై ర్వికిరామైనాం లంకాం ముష్టిభి రేవ వా 21
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరిసత్తమాః
తతో రామో మహాతేజాః సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్ 22
సువిభక్తాని సైన్యాని శుక ఏష విముచ్యతాం
రామస్య వచనం శృత్వా వానరేంద్రో మహాబలః 23
మోచయామాస తం దూతం శుకం రామస్య శాసనాత్
మోచితో రామ వాక్యేన వానరై శ్చాభిపీడితః 24
శుకః పరమ సంత్రస్తో రక్షోఽధిపముపాగమత్
రావణః ప్రహస న్నేవ శుకం వాక్య మభాషత 25
కి మిమౌ తే సితౌ పక్షౌ లూన పక్షశ్చ దృశ్యసే
కచ్చిన్నానేక చిత్తానాం తేషాం త్వం వశమాగతః 26
తతః స భయసంవిగ్న స్తదా రాజ్ఞాభిచోదితః
వచనం ప్రత్యువాచేదం రాక్షసాధిప ముత్తమం 27
సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబ్రవం తే వచనం తథా
యథా సందేశ మక్లిష్టం సాన్త్వయం శ్లక్ష్ణయా గిరా 28
కృద్ధై స్తై రఽహముత్ప్లుత్య దృష్ట మాత్రైః ప్లవంగమైః
గృహీతోస్మ్యపి చారబ్ధో హంతుం లోప్తుం చ ముష్టిభిః 29
నైవ సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నో ఽత్ర లభ్యతే

ప్రకృత్యా కోపనా స్తీక్ష్ణా వానరా రాక్షసాధిప 30
స చ హంతా విరాధస్య కబంధస్య ఖరస్య చ
సుగ్రీవ సహితో రామః సీతాయాః పదమాగతః 31
స కృత్వా సాగరే సేతుం తీర్త్వా చ లవణోదధిం
ఏష రక్షాంసి నిర్ధూయ ధన్వీ తిష్ఠతి రాఘవః 32
ఋక్ష వానరముఖ్యానా మఽనీకాని సహస్రశః
గిరి మేఘ నికాశానాం ఛాదయంతి వసుంధరాం 33
రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేంద్ర బలస్య చ
నైతయో ర్విద్యతే సంధి ర్దేవ దానవయో రివ 34
పురా ప్రాకార మాయాంతి క్షిప్ర మేకతరం కురు
సీతాంవాఽస్మై ప్రయచ్ఛాశు యుద్ధంవాపి ప్రదీయతాం 35
శుకస్య వచనం శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్
రోష సంరక్త నయనో నిర్దహ న్నివ చక్షుషా 36
యది మాం ప్రతియుద్ధ్యేరన్ దేవ గంధర్వ దానవాః
నైవ సీతాం ప్రయచ్ఛామి సర్వలోక భయాదపి 37
కదా నామాభిధావంతి రాఘవం మామకాః శరాః
వసంతే పుష్పితం మత్తా భ్రమరా ఇవ పాదపం 38
తదా తూణీ శయై ర్దీప్తై ర్గణశః కార్ముక చ్యుతైః
శరై రాదీపయా మ్యేన ముల్కాభి రివ కుంజరం 39
తచ్చాఽస్య బలమాదాస్యే బలేన మహతా వృతః
జ్యోతిషా మివ సర్వేషాం ప్రభాముద్యన్ దివాకరః 40
సాగర స్యేవ మే వేగో మారుత స్యేవ మే గతిః
న హి దాశరథి ర్వేద తేన మాం యోద్ధు మిచ్ఛతి 41
న మే తూణీ శయాన్ బాణాన్ సవిషా నివ పన్నగాన్
రామః పశ్యతి సంగ్రామే తేన మాం యోద్ధు మిచ్ఛతి 42
న జానాతి పురా వీర్యం మమ యుద్ధే స రాఘవః
మమ చాపమయీ వీణాం శరకోణైః ప్రవాదితాం 43
జ్యా శబ్ద తుములాం ఘోరామార్త భీత మహాస్వనామ్
నారాచ తల సన్నాదాం తాం మమాఽహితవాహినీం 44
అవగాహ్యా మహారంగం వాదయిష్యా మ్యహం రణే||
న వాసవేనాపి సహస్ర చక్షుషా

యథాస్మి శక్యో వరుణేన వా స్వయం
యమేన వా ధర్షయితుం శరాగ్నినా
మహాహవే వైశ్రవణేన వా పునః 45

పంచ వింశ స్సర్గః – శుక సారణ ప్రేషణాదికం

సబలే సాగరం తీర్ణే రామే దశరథాత్మజే
అమాత్యౌ రావణః శ్రీమాన బ్రవీచ్ఛుక సారణౌ 1
సమగ్రం సాగరం తీర్ణం దుస్తరం వానరం బలమ్
అభూత పూర్వం రామేణ సాగరే సేతు బన్ధనమ్ 2
సాగరే సేతు బన్ధం తు న శ్రద్దధ్యాం కథంచన
అవశ్యం చాపి సంఖ్యేయం త న్మయా వానరం బలమ్ 3
భవన్తౌ వానరం సైన్యం ప్రవిశ్యాఽనుపలక్షితౌ
పరిమాణం చ వీర్యం చ యే చ ముఖ్యాః ప్లవంగమాః 4
మన్త్రిణో యే చ రామస్య సుగ్రీవస్య చ సమ్మతాః
యే పూర్వ మభివర్తన్తే యే చ శూరాః ప్లవంగమాః 5
స చ సేతు ర్యథా బద్ధః సాగరే సలిలాశయే
నివేశం చ యథా తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్ 6
రామస్య వ్యవసాయం చ వీర్యం ప్రహరణాని చ
లక్ష్మణస్య చ వీరస్య తత్త్వతో జ్ఞాతుమర్హథః 7
కశ్చ సేనాపతి స్తేషాం వానరాణాం మహౌజసామ్
ఏత జ్ఞాత్వా యథా తత్త్వం శీఘ్రమాగన్తు మర్హథః 8
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుక సారణౌ
హరి రూప ధరౌ వీరౌ ప్రవిష్టౌ వానరం బలమ్ 9
తత స్తద్వానరం సైన్య మఽచిన్త్యం రోమహర్షణమ్
సంఖ్యాతుం నాఽధ్యగచ్ఛేతాం తదా తౌ శుక సారణౌ 10
సంస్థితం పర్వతాగ్రేషు నిర్ఝరేషు గుహాసు చ
సముద్రస్య చ తీరేషు వనేషూపవనేషు చ 11
తరమాణం చ తీర్ణం చ తర్తు కామం చ సర్వశః
నివిష్టం నివిశ చ్చైవ భీమనాదం మహాబలమ్ 12
తద్బలార్ణవ మక్షోభ్యం దదృశాతే నిశాచరౌ
తౌ దదర్శ మహాతేజాః ప్రతిచ్ఛన్నౌ చ విభీషణః 13
ఆచచక్షేఽథ రామాయ గృహీత్వా శుక సారణౌ

తస్యేమౌ రాక్షసేన్ద్రస్య మంత్రిణౌ శుక సారణౌ 14
లంకాయాః సమనుప్రాప్తౌ చారౌ పరపురంజయ
తౌ దృష్ట్వా వ్యథితౌ రామం నిరాశౌ జీవితే తదా 15
కృతాంజలి పుటౌ భీతౌ వచనం చేద మూచతుః
ఆవా మిహాఽఽగతౌ సౌమ్య రావణ ప్రహితా వుభౌ 16
పరిజ్ఞాతుం బలం కృత్స్నం తవేదం రఘునన్దన
తయో స్తద్వచనం శృత్వా రామో దశరథాత్మజః 17
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్యం సర్వభూత హితే రతః
యది దృష్టం బలం కృత్స్నం వయం వా సుపరీక్షితాః 18
యథోక్తం వా కృతం కార్యం ఛన్దతః ప్రతిగమ్యతామ్
అథ కించిదఽదృష్టం వా భూయ స్త ద్రష్టుమర్హథః 19
విభీషణో వా కార్త్స్న్యేన భూయః సందర్శయిష్యతి
న చేదం గ్రహణం ప్రాప్య భేతవ్యం జీవితం ప్రతి 20
న్యస్త శస్త్రౌ గృహీతౌ వా న దూతౌ వధ మర్హథః
ప్రచ్ఛన్నౌ చ విముంచైతౌ చారౌ రాత్రించరా వుభౌ 21
శత్రు పక్షస్య సతతం విభీషణవికర్షణౌ
ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం భవద్భ్యాం ధనదానుజః 22
వక్తవ్యో రక్షసాం రాజా యథో క్తం వచనం మమ
యద్బలం చ సమాశ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి 23
తద్దర్శయ యథా కామం ససైన్యః సహబాన్ధవః
శ్వః కల్యే నగరీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణామ్ 24
రక్షసాం చ బలం పశ్య శరై ర్విధ్వంసితం మయా
క్రోధం భీమమహం మోక్ష్యే ససైన్యే త్వయి రావణ 25
శ్వః కల్యే వజ్రవాన్ వజ్రం దానవే ష్వివ వాసవః
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టౌ రాక్షసౌ శుక సారణౌ 26
జయేతి ప్రతినంద్యై తౌ రాఘవం ధర్మ వత్సలం
ఆగమ్య నగరీం లంకా మబ్రూతాం రాక్షసాధిపమ్ 27
విభీషణ గృహీతౌ తు వధార్హౌ రాక్షసేశ్వర
దృష్ట్వా ధర్మాత్మనా ముక్తౌ రామేణాఽమిత తేజసా 28
ఏక స్థాన గతా యత్ర చత్వారః పురుషర్షభాః
లోకపాలోపమాః శూరాః కృతాస్త్రా దృఢ విక్రమాః 29

రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ లక్ష్మణశ్చ విభీషణః
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా మహేన్ద్ర సమ విక్రమః 30
ఏతే శక్తాః పురీం లంకాం సప్రాకారాం సతోరణామ్
ఉత్పాట్య సంక్రామయితుం సర్వే తిష్ఠన్తు వానరాః 31
యాదృశం తస్య రామస్య రూపం ప్రహరణాని చ
వధిష్యతి పురీం లంకా మేక స్తిష్ఠన్తు తే త్రయః 32
రామ లక్ష్మణ గుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ
బభూవ దుర్ధర్షతరా సేంద్రై రపి సురాసురైః 33
వ్యక్తః సేతు స్తథా బద్ధో దశ యోజన విస్తృతః
శత యోజనమాయామ స్తీర్ణా సేనా చ సాగరం 34
నివిష్టో దక్షిణే తీరే రామః స చ నదీపతేః
తీర్ణస్య తరమాణస్య బలస్యాన్తో న విద్యతే 35
ప్రహృష్ట రూపా ధ్వజినీ వనౌకసాం
మహాత్మనాం సంప్రతి యోద్ధు మిచ్ఛతామ్
అలం విరోధేన శమో విధీయతాం
ప్రదీయతాం దాశరథాయ మైథిలీ 36

షడ్వింశ స్సర్గః – కపిబలాఽవేక్షణం

తద్వచః పథ్య మక్లీబం సారణేనాభిభాషితమ్
నిశమ్య రావణో రాజా ప్రత్యభాషత సారణమ్ 1
యది మామభియుంజీరన్ దేవ గన్ధర్వ దానవాః
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోక భయాదపి 2
త్వం తు సౌమ్య పరిత్రస్తో హరిభిః పీడితో భృశమ్
ప్రతిప్రదానమఽద్యైవ సీతాయాః సాధు మన్యసే 3
కో హి నామ సపత్నో మాం సమరే జేతు మర్హతి
ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః 4
ఆరురోహ తతః శ్రీమాన్ ప్రాసాదం హిమపాణ్డరమ్
బహు తాల సముత్సేధం రావణోఽథ దిదృక్షయా 5
తాభ్యాం చరాభ్యాం సహితో రావణః క్రోధ మూర్ఛితః
పశ్యమానః సముద్రం చ పర్వతాంశ్చ వనాని చ 6
దదర్శ పృథివీ దేశం సుసంపూర్ణం ప్లవంగమైః
తదఽపార మసంఖ్యేయం వానరాణాం మహద్బలమ్ 7

ఆలోక్య రావణో రాజా పరిపప్రచ్ఛ సారణమ్
ఏషాం వానరముఖ్యానాం కే శూరాః కే మహాబలాః 8
కే పూర్వమభివర్తన్తే మహోత్సాహాః సమన్తతః
కేషాం శృణోతి సుగ్రీవః కే వా యూథప యూథపాః 9
సారణాఽఽచక్ష్వ తత్త్వేన కిం ప్రభావాః ప్లవంగమాః
సారణో రాక్షసేన్ద్రస్య వచనం పరిపృచ్ఛతః 10
ఆచచక్షేఽథ ముఖ్యజ్ఞో ముఖ్యాం స్తత్ర వనౌకసః
ఏష యోఽభిముఖో లంకాం నర్దం స్తిష్ఠతి వానరః 11
యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః
యస్య ఘోషేణ మహతా సప్రాకారా సతోరణా 12
లంకా ప్రవేపతే సర్వా సశైల వన కాననా
సర్వ శాఖామృగేన్ద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః 13
బలాగ్రే తిష్ఠతే వీరో నీలో నామైష యూథపః
బాహూ ప్రగృహ్య యః పద్భ్యాం మహీం గచ్ఛతి వీర్యవాన్ 14
లంకా మభిముఖః కోధాదభీక్ష్ణం చ విజృమ్భతే
గిరి శృంగ ప్రతీకాశః పద్మ కింజల్క సన్నిభః 15
స్ఫోటయ త్యభిసంరబ్ధో లాంగూలం చ పునః పునః
యస్య లాంగూల శబ్దేన స్వనన్తి ప్రదిశో దశ 16
ఏష వానరరాజేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః
యౌవరాజ్యేఽంగదో నామ త్వా మాహ్వయతి సంయుగే 17
వాలినః సదృశః పుత్రః సుగీవస్య సదా ప్రియః
రాఘవార్థే పరాక్రాంతః శక్రార్థే వరుణో యథా 18
ఏతస్య సా మతిః సర్వా యద్దృష్టా జనకాత్మజా
హనూమతా వేగవతా రాఘవస్య హితైషిణా 19
బహూని వానరేంద్రేణా మేషయూథాని వీర్యవాన్
పరిగృహ్యాభియాతి త్వాం స్వేనాఽనీకేన దుర్జయః 20
అను వాలిసుత స్యాపి బలేన మహతా వృతః
వీర స్తిష్ఠతి సంగ్రామే సేతుహేతురఽయం నలః 21
యే తు విష్టభ్య గాత్రాణి క్ష్వేళయన్తి నదన్తి చ
ఉత్థాయ చ విజృమ్భన్తే క్రోధేన హరిపుంగవాః 22
ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా శ్చణ్డాశ్చణ్డ పరాక్రమాః

అష్టౌ శత సహస్రాణి దశ కోటి శతాని చ 23
య ఏన మనుగచ్ఛన్తి వీరా శ్చన్దన వాసినః
ఏషై వాశంసతే లంకాం స్వేనాఽనీకేన మర్దితుమ్ 24
శ్వేతో రజత సంకాశ శ్చచపలో భీమవిక్రమః
బుద్ధిమాన్ వానరో వీర స్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః 25
తూర్ణం సుగ్రీవ మాగమ్య పునర్గచ్ఛతి వానరః
విభజన్ వానరీం సేనామఽనీకాని ప్రహర్షయన్ 26
యః పురా గోమతీ తీరే రమ్యం పర్యేతి పర్వతమ్
నామ్నా సంకోచనో నామ నానానగ యుతో గిరిః 27
తత్ర రాజ్యం ప్రశా స్త్యేష కుముదో నామ యూథపః
యోఽసౌ శత సహస్రాణాం సహర్షం పరికర్షతి 28
యస్య వాలా బహువ్యామా దీర్ఘా లాంగూల మాశ్రితాః
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోర కర్మణః 29
అదీనో రోషణశ్చణ్డః సంగ్రామ మభికాంక్షతి
ఏషోఽప్యాశంసతే లంకాం స్వేనాఽనీకేన మర్దితుమ్ 30
యస్త్వేష సింహ సంకాశః కపిలో దీర్ఘకేసరః
నిభృతః ప్రేక్షతే లంకాం దిధక్ష న్నివ చక్షుషా 31
విన్ధ్యం కృష్ణగిరిం సహ్యం పర్వతం చ సుదర్శనమ్
రాజన్ సతతమధ్యాస్తే రమ్భో నామైష యూథపః 32
శతం శత సహస్రాణాం త్రింశ చ్చ హరిపుంగవః
యమేతే వానరాః శూరా శ్చండా శ్చండ పరాక్రమాః 33
పరివార్యానుగచ్ఛన్తి లంకాం మర్దితుమోజసా
యస్తు కర్ణౌ వివృణుతే జృమ్భతే చ పునః పునః 34
న చ సంవిజతే మృత్యో ర్న చ యుద్ధాద్విధావతి
ప్రకంపతే చ రోషణే తిర్యక్చ పునరీక్షతే 35
పశ్యంల్లాంగూల మపి చ క్ష్వేళతే చ మహాబలః
మహాజవో వీత భయో రమ్యం సాల్వేయపర్వతమ్ 36
రాజన్ సతతమధ్యాస్తే శరభో నామ యూథపః
ఏతస్య బలినః సర్వే విహారా నామ యూథపాః 37
రాజన్ శత సహస్రాణి చత్వారింశ త్తథైవ చ
యస్తు మేఘ ఇవాకాశం మహానావృత్య తిష్ఠతి 38

మధ్యే వానర వీరాణాం సురాణా మివ వాసవః
భేరీణా మివ సన్నాదో యస్యైష శ్రూయతే మహాన్ 39
ఘోషః శాఖామృగేన్ద్రాణాం సంగ్రామ మభికాంక్షతామ్
ఏష పర్వతమధ్యాస్తే పారియాత్ర మనుత్తమమ్ 40
యుద్ధే దుష్ప్రసహో నిత్యం పనసో నామ యూథపః
ఏనం శత సహస్రాణాం శతార్ధం పర్యుపాసతే 41
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠం యేషాం యూథాని భాగశః
యస్తు భీమాం ప్రవల్గన్తీం చమూం తిష్ఠతి శోభయన్ 42
స్థితాం తీరే సముద్రస్య ద్వితీయ ఇవ భాస్కరః
ఏష దర్దుర సంకాశో వినతో నామ యూథపః 43
పిబంశ్చరతి పర్ణాసాం నదీనా ముత్తమాం నదీమ్
షష్టిః శత సహస్రాణి బలమస్య ప్లవంగమాః 44
త్వా మాహ్వయతి యుద్ధాయ క్రోథనో నామ యూథపః
విక్రాంతా బలవంతశ్చ యథా యూధాని భాగశః 45
యస్తు గైరిక వర్ణాభం వపుః పుష్యతి వానరః
అవమత్య సదా సర్వాన్ వానరా బల దర్పితాన్ 46
గవయో నామ తేజస్వీ త్వాం క్రోధాదభివర్తతే
ఏనం శత సహస్రాణి సప్తతిః పర్యుపాసతే 47
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనాఽనీకేన మర్దితుమ్
ఏతే దుష్ప్రసహా ఘోరా బలినః కామరూపిణః 48
యూథపా యూథపశ్రేష్ఠా ఏషాం యూధాని భాగశః||

సప్త వింశ స్సర్గః – హరాది వానర ప్రక్రమాఖ్యానం

తాంస్తు తేఽహం ప్రవక్ష్యామి ప్రేక్షమాణస్య యూథపాన్
రాఘవార్థే పరాక్రాన్తా యే న రక్షన్తి జీవితమ్ 1
స్నిగ్ధా యస్య బహువ్యామా వాలా లాంగూల మాశ్రితాః
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః ప్రకీర్ణా ఘోర కర్మణః 2
ప్రగృహీతాః ప్రకాశన్తే సూర్యస్యేవ మరీచయః
పృథివ్యాంచాఽనుకృష్యన్తే హరో నామైష యూథపః 3
యం పృష్ఠతోనుగచ్ఛన్తి శతశోఽథ సహస్రశః
ద్రుమానుద్యమ్య సహసా లంకారోహణ తత్పరాః 4
ఏష కోటి సహస్రేణ వానరాణాం మహౌజసామ్

ఆకాంక్షతే త్వాం సంగ్రామే జేతుం పరపురంజయ 5
యూధపా హరిరాజస్య కింకరాః సముపస్థితాః
నీలానివ మహామేఘాం స్తిష్ఠతో యాంస్తు పశ్యసి 6
అసితాంజన సంకాశాన్ యుద్ధే సత్య పరాక్రమాన్
అసంఖ్యేయా ననిర్దేశ్యాన్ పరం పార మివోదధేః 7
పర్వతేషు చ యే కేచిద్విషమేషు నదీషు చ
ఏతే త్వా మభివర్తన్తే రాజన్ ఋక్షాః సుదారుణాః 8
ఏషాం మధ్యే స్థితో రాజన్ భీమాక్షో భీమ దర్శనః
పర్జన్య ఇవ జీమూతైః సమన్తాత్ పరివారితః 9
ఋక్షవన్తం గిరిశ్రేష్ఠమఽధ్యాస్తే నర్మదాం పిబన్
సర్వర్క్షాణామధిపతి ర్ధూమ్రో నామైష యూధపః 10
యవీయానస్య తు భ్రాతా పశ్యైనం పర్వతోపమమ్
భ్రాత్రా సమానో రూపేణ విశిష్టస్తు పరాక్రమైః 11
స ఏష జామ్బవాన్నామ మహాయూథప యూథపః
ప్రక్రాన్తో గురువర్తీ చ సంప్రహారేష్వమర్షణః 12
ఏతేన సాహ్యం సుమహత్కృతం శక్రస్య ధీమతా
దైవాసురే జామ్బవతా లబ్ధాశ్చ బహవో వరాః 13
ఆరుహ్య పర్వతాగ్రేభ్యో మహాభ్ర విపులాః శిలాః
ముంచన్తి విపులాకారా న మృత్యోరుద్విజన్తి చ 14
రాక్షసానాం చ సదృశాః పిశాచానాం చ లోమశాః
ఏతస్య సైన్యా బహవో విచరన్త్యగ్ని తేజసః 15
యం త్వేనమభిసంరబ్ధం ప్లవమాన మివ స్థితమ్
ప్రేక్షన్తే వానరాః సర్వే స్థితా యూథప యూథపమ్ 16
ఏష రాజన్ సహస్రాక్షం పర్యుపాస్తే హరీశ్వరః
బలేన బల సంపన్నో దమ్భో నామైష యూథపః 17
యః స్థితం యోజనే శైలం గచ్ఛన్ పార్శ్వేన సేవతే
ఊర్ధ్వం తథైవ కాయేన గతః ప్రాప్నోతి యోజనమ్ 18
యస్మా న్న పరమం రూపం చతుష్పాదేషు విద్యతే
శృతః సన్నాదనో నామ వానరాణాం పితామహః 19
యేన యుద్ధం పురా దత్తం రణే శక్రస్య ధీమతః
పరాజయశ్చ న ప్రాప్తః సోఽయం యూథప యూథపః 20

యస్య విక్రమమాణస్య శక్ర స్యేవ పరాక్రమః
ఏష గన్ధర్వ కన్యాయా ముత్పన్నః కృష్ణ వర్త్మనః 21
తదా దైవాసురే యుద్ధే సాహ్యార్థం త్రిదివౌకసామ్
యస్య వైశ్రవణో రాజా జమ్బూముపనిషేవతే 22
యో రాజా పర్వతేన్ద్రాణాం బహుకిన్నర సేవినామ్
విహార సుఖదో నిత్యం భ్రాతు స్తే రాక్షసాధిప 23
తత్రైష వసతి శ్రీమాన్ బలవాన్ వానరర్షభః
యుద్ధేష్వకత్థనో నిత్యం క్రథనో నామ యూథపః 24
వృతః కోటి సహస్రేణ హరీణాం సముపస్థితః
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనాఽనీకేన మర్దితుమ్ 25
యో గంగామనుపర్యేతి త్రాసయన్ హస్తియూథపాన్
హస్తినాం వానరాణాం చ పూర్వ వైరమనుస్మరన్ 26
ఏష యూథపతి ర్నేతా గచ్ఛన్ గిరిగుహాశయః
గజాన్ యోధయతే వన్యాన్ గిరీం శ్చైవ మహీరుహాన్ 27
హరీణాం వాహినీ ముఖ్యో నదీం హైమవతీమఽను
ఉశీరబీజ మాశ్రిత్య పర్వతం మన్దరోపమమ్ 28
రమతే వానరశ్రేష్ఠో దివి శక్ర ఇవ స్వయమ్
ఏనం శత సహస్రాణాం సహస్రమనువర్తతే 29
వీర్య విక్రమ దృప్తానాం నర్దతాం బాహుశాలినాం
స ఏష నేతా చైతేషాం వానరాణాం మహాత్మనాం 30
స ఏష దుర్ధరో రాజన్ ప్రమాథీ నామ యూథపః
వాతేనేవోద్ధతం మేఘం య మేనమనుపశ్యసి 31
అనీక మపి సంరబ్ధం వానరాణాం తరస్వినాం
ఉద్ధూతమఽరుణాభాసం పవనేన సమంతతః 32
వివర్తమానం బహుధా యత్రైతద్బహుళం రజః
ఏతే సితముఖా ఘోరా గోలాంగూలా మహాబలాః 33
శతం శత సహస్రాణి దృష్ట్వా వై సేతు బన్ధనమ్
గోలాంగూలం మహావేగం గవాక్షం నామ యూథపమ్ 34
పరివార్యాభివర్తన్తే లంకాం మర్దితుమోజసా
భ్రమరా చరితా యత్ర సర్వకాల ఫల ద్రుమాః 35
యం సూర్యస్తుల్య వర్ణాభమనుపర్యేతి పర్వతమ్

యస్య భాసా సదా భాన్తి తద్వర్ణా మృగ పక్షిణః 36
యస్య ప్రస్థం మహాత్మానో న త్యజన్తి మహర్షయః
సర్వకామ ఫలా వృక్షాః సదా ఫల సమన్వితాః 37
మధూని చ మహార్హాణి యస్మిన్ పర్వత సత్తమే
త త్రైష రమతే రాజన్ రమ్యే కాంచన పర్వతే 38
ముఖ్యో వానరముఖ్యానాం కేసరీ నామ యూథపః
షష్టి ర్గిరి సహస్రాణాం రమ్యాః కాంచన పర్వతాః 39
తేషాం మధ్యే గిరివర స్త్వ మివాఽనఘ రక్షసామ్
తత్రైతే కపిలాః శ్వేతా స్తామ్రాఽఽస్యా మధుపింగళాః 40
నివస న్త్యుత్తమ గిరౌ తీక్ష్ణదంష్ట్రా నఖాయుధాః
సింహా ఇవ చతుర్దంష్ట్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః 41
సర్వే వైశ్వానర సమా జ్వలితాఽఽశీ విషోపమాః
సుదీర్ఘాంచిత లాంగూలా మత్త మాతంగ సన్నిభాః 42
మహాపర్వత సంకాశా మహాజీమూత నిస్స్వనాః
వృత్త పింగళ రక్తాక్షా భీమ భీమగతి స్వరాః 43
మర్దయ న్తీవ తే సర్వే తస్థు ర్లంకాం సమీక్ష్య తే
ఏష చైషామధిపతి ర్మధ్యే తిష్ఠతి వీర్యవాన్ 44
జయార్థీ నిత్యమాదిత్య ముపతిష్ఠతి బుద్ధిమాన్
నామ్నా పృథివ్యాం విఖ్యాతో రాజన్ శతబలీతి యః 45
ఏషైవాశంసతే లంకాం స్వేనాఽనీకేన మర్దితుమ్
విక్రాంతో బలవాన్ శూరః పౌరుషే స్వే వ్యవస్థితః 46
రామ ప్రియార్థం ప్రాణానాం దయాం న కురుతే హరిః
గజో గవాక్షో గవయో నలో నీలశ్చ వానరః 47
ఏకైక ఏవ యూథానాం కోటిభి ర్దశభి ర్వృతః
తథాన్యేఽవానరశ్రేష్ఠా విన్ధ్యపర్వత వాసినః 48
న శక్యంతే బహుత్వా త్తు సంఖ్యాతుం లఘువిక్రమాః||
సర్వే మహారాజ మహాప్రభావాః
సర్వే మహాశైల నికాశ కాయాః
సర్వే సమర్థాః పృథివీం క్షణేన
కర్తుం ప్రవిధ్వస్త వికీర్ణ శైలామ్ 49

అష్టా వింశ స్సర్గః – మైన్దాది పరాక్రమాఖ్యానం

సారణస్య వచః శృత్వా రావణం రాక్షసాధిపమ్
బలమాదిశ్య తత్సర్వం శుకో వాక్యమథాబ్రవీత్ 1
స్థితాన్ పశ్యసి యానేతాన్ మత్తా నివ మహాద్విపాన్
న్యగ్రోధా నివ గాంగేయాన్ సాలాన్ హైమవతా నివ 2
ఏతే దుష్ప్రసహా రాజన్ బలినః కామరూపిణః
దైత్య దానవ సంకాశా యుద్ధే దేవపరాక్రమాః 3
ఏషాం కోటి సహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ
తథా శంఖ సహస్రాణి తథా బృన్ద శతాని చ 4
ఏతే సుగ్రీవ సచివాః కిష్కిన్ధా నిలయాః సదా
హరయో దేవ గన్ధర్వైరుత్పన్నాః కామరూపిణః 5
యౌ తౌ పశ్యసి తిష్ఠన్తౌ కుమారౌ దేవరూపిణౌ
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ తాభ్యాం నాస్తి సమో యుధి 6
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతావమృత ప్రాశినా వుభౌ
ఆశంసేతే యుధా లంకామేతౌ మర్దితు మోజసా 7
యం తు పశ్యసి తిష్ఠన్తం ప్రభిన్న మివ కుంజరమ్
యో బలాత్ క్షోభయేత్ కృద్ధః సముద్రమపి వానరః 8
ఏషోభిగన్తా లంకాయా వైదేహ్యా స్తవ చ ప్రభో
ఏనం పశ్య పురా దృష్టం వానరం పునరాగతమ్ 9
జ్యేష్ఠః కేసరిణః పుత్రో వాతాత్మజ ఇతి శృతః
హనూమా నితి విఖ్యాతో లంఘితో యేన సాగరః 10
కామరూపీ హరిశ్రేష్ఠో బల రూప సమన్వితః
అనివార్య గతిశ్చైవ యథా సతతగః ప్రభుః 11
ఉద్యన్తం భాస్కరం దృష్ట్వా బాలః కిల పిపాసితః
త్రి యోజన సహస్రం తు అధ్వాన మవతీర్య హి 12
ఆదిత్యమాహరిష్యామి న మే క్షుత్ప్రతియాస్యతి
ఇతి సంచిన్త్య మనసా పురైష బలదర్పితః 13
అనాధృష్యతమం దేవమపి దేవర్షి దానవైః
అనాసాద్యైవ పతితో భాస్కరోదయనే గిరౌ 14
పతితస్య కపేరఽస్య హనురేకా శిలాతలే
కించి ద్భిన్నా దృఢహనో ర్హనూమానేష తేన వై 15
సత్య మాగమయోగేన మమైష విదితో హరిః

నాఽస్య శక్యం బలం రూపం ప్రభావోవాపి భాషితుమ్ 16
ఏష ఆశంసతే లంకా మేకో మర్దితు మోజసా
యేన జాజ్జ్వల్యతే సౌమ్య ధూమకేతు స్తవాద్య పై 17
లంకాయాం నిహితశ్చాపి కథం న స్మరసే కపిం
యశ్చైషోఽనన్తరః శూరః శ్యామః పద్మనిభేక్షణః 18
ఇక్ష్వాకూణామఽతిరథో లోకే విఖ్యాత పౌరుషః
యస్మిన్న చలతే ధర్మో యో ధర్మ న్నాతివర్తతే 19
యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః
యో భిన్ద్యాద్గగనం బాణైః పర్వతానపి దారయేత్ 20
యస్య మృత్యోరివ క్రోధః శక్రస్యేవ పరాక్రమః
యస్య భార్యా జనస్థానాత్ సీతా చాఽపహృతా త్వయా 21
స ఏష రామ స్త్వాం యోద్ధుం రాజన్ సమభివర్తతే
యస్యైష దక్షిణే పార్శ్వే శుద్ధ జామ్బూనద ప్రభః 22
విశాల వక్షా స్తామ్రాక్షో నీల కుంచిత మూర్ధజః
ఏషోఽస్య లక్ష్మణో నామ భ్రాతా ప్రాణ సమః ప్రియః 23
నయే యుద్ధే చ కుశలః సర్వశాస్త్ర విశారదః
అమర్షీ దుర్జయో జేతా విక్రాన్తో బుద్ధిమాన్ బలీ 24
రామస్య దక్షిణోబాహు ర్నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః
న హ్యేష రాఘవస్యార్థే జీవితం పరిరక్షతి 25
ఏషైవాశంసతే యుద్ధే నిహన్తుం సర్వరాక్షసాన్
యస్తు సవ్యమఽసౌ పక్షం రామస్యాశ్రిత్య తిష్ఠతి 26
రక్షోగణ పరిక్షిప్తో రాజా హ్యేష విభీషణః
శ్రీమతా రాజరాజేన లంకాయామఽభిషేచితః 27
త్వామేవ ప్రతిసంరబ్ధో యుద్ధాయైషోభివర్తతే
యం తు పశ్యసి తిష్ఠన్తం మధ్యే గిరిమివాచలమ్ 28
సర్వశాఖామృగేన్ద్రాణాం భర్తార మఽపరాజితమ్
తేజసా యశసా బుద్ధ్యా జ్ఞానేనాభిజనేన చ 29
యః కపీనతిబభ్రాజ హిమవా నివ పర్వతాన్
కిష్కిన్ధాం యః సమధ్యాస్తే గుహాం సగహన ద్రుమామ్ 30
దుర్గాం పర్వత దుర్గస్థాం ప్రధానైః సహయూథపైః
యస్యైషా కాంచనీ మాలా శోభతే శతపుష్కరాః 31

కాన్తా దేవ మనుష్యాణాం యస్యాం లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా
ఏతాం చ మాలాం తారాం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతమ్ 32
సుగ్రీవో వాలినం హత్వా రామేణ ప్రతిపాదితః
శతం శత సహస్రాణాం కోటి మాహుర్మనీషిణః 33
శతం కోటి సహస్రాణాం శంఖ ఇత్యభిధీయతే
శతం శంఖ సహస్రాణాం మహాశంఖ ఇతి స్మృతం 34
మహా శంఖ సహస్రాణాం శతం బృంద మితి స్మృతం
శతం బృంద సహస్రాణాం మహాబృంద మితి స్మృతం 35
మహాబృంద సహస్రాణాం శతం పద్మ మితి స్మృతం
శతం పద్మ సహస్రాణాం మహాపద్మ మితి స్మృతం 36
మహాపద్మ సహస్రాణాం శతం ఖర్వమిహోచ్యతే
శతం ఖర్వ సహస్రాణాం మహాఖర్వ మితి స్మృతం 37
మహాఖర్వ సహస్రాణాం సముద్రమభిధీయతే
శతం సముద్ర సాహస్ర మోఘు ఇత్యభిధీయతే 38
శత మోఘు సహస్రాణాం మహౌఘు ఇతి విశ్రుతః
ఏవం కోటి సహస్రేణ శంఖానాం చ శతేన చ 39
మహాశంఖ సహస్రేణ తథా బృంద శతేన చ
మహాబృంద సహస్రేణ తథా పద్మ శతేన చ 40
మహాపద్మ సహస్రేణ తథా ఖర్వ శతేన చ
సముద్రేణ శతేనైవ మహౌఘేన తథైవ చ 41
ఏష కోటి మహౌఘేన సముద్ర సదృశేన చ
విభీషణేన సచివైః రాక్షసైః పరివారితః 42
సుగ్రీవో వానరేన్ద్ర స్త్వాం యుద్ధార్థ మభివర్తతే
మహాబల వృతో నిత్యం మహాబల పరాక్రమః 43
ఇమాం మహారాజ సమీక్ష్య వాహినీమ్
ఉపస్థితాం ప్రజ్వలిత గ్రహోపమామ్
తతః ప్రయత్నః పరమో విధీయతాం
యథా జయః స్యా న్న పరైః పరాజయః 44

ఏకోన త్రింశ స్సర్గః – శార్దూలాది చార ప్రేషణం

శుకేన తు సమాఖ్యాతాం స్తాన్ దృష్ట్వా హరియూథపాన్
లక్ష్మణం చ మహావీర్యం భుజం రామస్య దక్షిణమ్ 1

సమీప స్థం చ రామస్య భ్రాతరం స్వం విభీషణమ్
సర్వవానర రాజం చ సుగ్రీవం భీమవిక్రమ్ 2
గజం గవాక్షం గవయం మైందం ద్వివిద మేవ చ
అంగదం చైవ బలినం వజ్రహస్తాత్మజాత్మజం 3
హనూమంతం చ విక్రాన్తం జామ్బవంతం చ దుర్జయం
సుషేణం కుముదం నీలం నలం చ ప్లవగర్షభం 4
కించిదాఽఽవిగ్న హృదయో జాత క్రోధశ్చ రావణః
భర్త్సయామాస తౌ వీరౌ కథాన్తే శుక సారణౌ 5
అధో ముఖౌ తౌ ప్రణతావఽబ్రవీ చ్ఛుక సారణౌ
రోష గద్గదయా వాచా సంరబ్ధః పరుషం వచః 6
న తావత్ సదృశం నామ సచివైరుపజీవిభిః
విప్రియం నృపతే ర్వక్తుం నిగ్రహ ప్రగ్రహే ప్రభోః 7
రిపూణాం ప్రతికూలానాం యుద్ధార్థమభివర్తతామ్
ఉభాభ్యాం సదృశం నామ వక్తుమఽప్రస్తవే స్తవమ్ 8
ఆచార్యా గురవో వృద్ధా వృథా వాం పర్యుపాసితాః
సారం యద్రాజ శాస్త్రాణామఽనుజీవ్యం న గృహ్యతే 9
గృహీతో వా న విజ్ఞాతో భారో జ్ఞానస్య వోహ్యతే
ఈదృశైః సచివై ర్యుక్తో మూర్ఖై ర్దిష్ట్యా ధరామ్యఽహమ్ 10
కిం ను మృత్యోర్భయం నాస్తి వక్తుం మాం పరుషం వచః
యస్య మే శాసతో జిహ్వా ప్రయచ్ఛతి శుభాఽశుభమ్ 11
అప్యేవ దహనం స్పృష్ట్వా వనే తిష్ఠన్తి పాదపాః
రాజదోష పరామృష్టా స్తిష్ఠన్తే నాఽపరాధినః 12
హన్యామఽహమ్ త్విమౌ పాపౌ శత్రు పక్ష ప్రశంసకౌ
యది పూర్వోపకారై ర్మే న క్రోధో మృదుతాం వ్రజేత్ 13
అపధ్వంసత గచ్ఛధ్వం సన్నికర్షా దితో మమ
న హి వాం హన్తు మిచ్ఛామి స్మరామ్యుపకృతాని వామ్ 14
హతావేవ కృతఘ్నౌ తౌ మయి స్నేహ పరాఙ్ముఖౌ
ఏవముక్తౌ తు సవ్రీడౌ తావుభౌ శుక సారణౌ 15
రావణం జయ శబ్దేన ప్రతినన్ద్యాభినిస్సృతౌ
అబ్రవీచ్చ దశగ్రీవః సమీపస్థం మహోదరమ్ 16
ఉపస్థాపయ మే శీఘ్రం మే చారాన్ నీతి విశారదాన్

మహోదర స్తదోక్తస్తు శీఘ్ర మాజ్ఞాపయ చ్చరాన్ 17
తత శ్చారాః సంత్వరితాః ప్రాప్తాః పార్థివ శాసనాత్
ఉపస్థితాః ప్రాంజలయో వర్ధయిత్వా జయాశిషా 18
తానబ్రవీత్ తతో వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః
చారాన్ ప్రత్యాయితాన్ శూరాన్ భక్తాన్ విగత సాధ్వసాన్ 19
ఇతో గచ్ఛత రామస్య వ్యవసాయం పరీక్షథ
మన్త్రేష్వంభ్యన్తరా యేఽస్య ప్రీత్యా తేన సమాగతాః 20
కథం స్వపితి జాగర్తి కిమఽన్యచ్చ కరిష్యతి
విజ్ఞాయ నిపుణం సర్వ మాగన్తవ్యమఽశేషతః 21
చారేణ విదితః శత్రుః పణ్డితై ర్వసుధాధిపైః
యుద్ధే స్వల్పేన యత్నేన సమాసాద్య నిరస్యతే 22
చారా స్తు తే తథేత్యుక్త్వా ప్రహృష్టా రాక్షసేశ్వరమ్
శార్దూలమఽగ్రతః కృత్వా తత శ్చక్రుః ప్రదక్షిణం 23
తత స్తే తం మహాత్మానం చారా రాక్షససత్తమం
కృత్వా ప్రదక్షిణం జగ్ము ర్యత్ర రామః సలక్ష్మణః 24
తే సువేలస్య శైలస్య సమీపే రామ లక్ష్మణౌ
ప్రచ్ఛన్నా దదృశు ర్గత్వా ససుగ్రీవ విభీషణౌ 25
ప్రేక్షమాణా శ్చమూం తాం చ బభూవు ర్భయవిక్లబాః
తే తు ధర్మాత్మనా దృష్టా రాక్షసేన్ద్రేణ రాక్షసాః 26
విభీషణేన తత్ర స్థా నిగృహీతా యదృచ్ఛయా
శార్దూలో గ్రాహిత స్త్వేకః పాపోఽయ మితి రాక్షసః 27
మోచితః సోఽపి రామేణ వధ్యమానః ప్లవంగమైః
ఆనృశంస్యేన రామస్య మోచితా రాక్షసాః పరే 28
వానరైరఽర్దితా స్తే తు విక్రాన్తై ర్లఘువిక్రమైః
పున ర్లంకామనుప్రాప్తాః శ్వసన్తో నష్ట చేతసః 29
తతో దశగ్రీవ ముపస్థితాస్తు తే
చారా బహి ర్నిత్యచరా నిశాచరాః
గిరేః సువేలస్య సమీప వాసినం
న్యవేదయన్ భీమబలం మహాబలాః 30

త్రింశ స్సర్గః – వానర బల సంఖ్యానం

తత స్తమక్షోభ్య బలం లంకాధిపతయే చరాః

సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ 1
చారాణాం రావణః శృత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్
జాతోద్వేగోఽభవత్ కించి చ్ఛార్దూలం వాక్యమబ్రవీత్ 2
అ యథావ చ్చ తే వర్ణో దీనశ్చాఽసి నిశాచర
నాఽసి కచ్చి దఽమిత్రాణాం క్రుద్ధానాం వశమాగతః 3
ఇతి తేనాఽనుశిష్టస్తు వాచం మన్ద ముదీరయత్
తదా రాక్షసశార్దూలం శార్దూలో భయవిహ్వలః 4
న తే చారయితుం శక్యా రాజన్ వానరపుంగవాః
విక్రాన్తా బలవన్తశ్చ రాఘవేణ చ రక్షితాః 5
నాఽపి సంభాషితుం శక్యాః సంప్రశ్నో ఽత్ర న లభ్యతే
సర్వతో రక్ష్యతే పన్థా వానరైః పర్వతోపమైః 6
ప్రవిష్ట మాత్రే జ్ఞాతోఽహం బలే తస్మి న్న చారితే
బలా ద్గృహీతో రక్షోభి ర్బహుధాఽస్మి విచాలితః 7
జానుభి ర్ముష్టిభి ర్దన్తై స్తలైశ్చాభిహతో భృశమ్
పరిణీతోఽస్మి హరిభిర్బలవద్భిరమర్షణైః 8
పరిణీయ చ సర్వత్ర నీతోఽహం రామ సంసదమ్
రుధిరా దిగ్ధ సర్వాఽంగో విహ్వల శ్చలితేన్ద్రియః 9
హరిభి ర్వధ్యమానశ్చ యాచమానః కృతాంజలిః
రాఘవేణ పరిత్రాతో మా మేతి చ యదృచ్ఛయా 10
ఏష శైలైః శిలాభిశ్చ పూరయిత్వా మహార్ణవమ్
ద్వార మాశ్రిత్య లంకాయా రామ స్తిష్ఠతి సాయుధః 11
గరుడ వ్యూహ మాస్థాయ సర్వతో హరిభి ర్వృతః
మాం విసృజ్య మహాతేజా లంకా మేవాభివర్తతే 12
పురా ప్రాకారమాయాతి క్షిప్రమేకతరం కురు
సీతాంవాఽస్మై ప్రయచ్ఛాశు సుయుద్ధం వా ప్రదీయతామ్ 13
మనసా తం తదా ప్రేక్ష్య తచ్ఛృత్వా రాక్షసాధిపః
శార్దూలం సుమహ ద్వాక్యమఽథోవాచ స రావణః 14
యది మాం ప్రతియుధ్యేరన్ దేవ గన్ధర్వ దానవాః
నైవ సీతాం ప్రదాస్యామి సర్వలోక భయాదపి 15
ఏవముక్త్వా మహాతేజా రావణః పునరబ్రవీత్
చారితా భవతా సేనా కేఽత్ర శూరాః ప్లవంగమాః 16

కీదృశాః కిం ప్రభాః సౌమ్య వానరా యే దురాసదాః
కస్య పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ తత్త్వ మాఖ్యాహి రాక్షస 17
తథాఽత్ర ప్రతిపత్స్యామి జ్ఞాత్వా తేషాం బలాఽబలమ్
అవశ్యం బల సంఖ్యానం కర్తవ్యం యుద్ధమిచ్ఛతాం 18
అథైవముక్తః శార్దూలో రావణే నోత్తమశ్చరః
ఇదం వచన మారేభే వక్తుం రావణ సన్నిధౌ 19
అథ ర్క్షరజసః పుత్రో యుధి రాజన్ సుదుర్జయః
గద్గదస్యాఽథ పుత్రోఽత్ర జామ్బవా నితి విశ్రుతః 20
గద్గదస్యైవ పుత్రోఽన్యో గురు పుత్రః శతక్రతోః
కదనం యస్య పుత్రేణ కృత మేకేన రక్షసామ్ 21
సుషేణ శ్చాపి ధర్మాత్మా పుత్రో ధర్మస్య వీర్యవాన్
సౌమ్యః సోమాత్మజ శ్చాత్ర రాజన్ దధిముఖః కపిః 22
సుముఖో దుర్ముఖ శ్చాత్ర వేగదర్శీ చ వానరః
మృత్యు ర్వానర రూపేణ నూనం సృష్టః స్వయమ్భువా 23
పుత్రో హుతవహస్యాఽథ నీలః సేనాపతిః స్వయమ్
అనిలస్య చ పుత్రోఽత్ర హనుమానితి విశ్రుతః 24
నప్తా శక్రస్య దుర్ధర్షో బలవానఽంగదో యువా
మైన్దశ్చ ద్వివిద శ్చోభౌ బలినావఽశ్విసంభవౌ 25
పుత్రా వైవస్వత స్యాఽత్ర పంచ కాలాన్తకోపమాః
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః 26
దశ వానర కోట్యశ్చ శూరాణాం యుద్ధ కాంక్షిణాం
శ్రీమతాం దేవ పుత్రాణాం శేషం నాఽఖ్యాతుముత్సహే 27
పుత్రో దశరథ స్యైష సింహ సంహననో యువా
దూషణో నిహతో యేన ఖరశ్చ త్రిశిర స్తథా 28
నాఽస్తి రామస్య సదృశో విక్రమే భువి కశ్చన
విరాధో నిహతో యేన కబంధశ్చాన్తకోపమః 29
వక్తుం న శక్తో రామస్య నరః కశ్చిద్గుణాన్ క్షితౌ
జనస్థాన గతా యేన యావంతో రాక్షసా హతాః 30
లక్ష్మణశ్చాత్ర ధర్మాత్మా మాతంగానా మివ ర్షభః
యస్య బాణ పథం ప్రాప్య న జీవేదపి వాసవః 31
శ్వేతో జ్యోతిర్ముఖ శ్చాత్ర భాస్కరస్యాత్మ సంభవౌ

వరుణస్య చ పుత్రోఽన్యో హేమకూటః ప్లవంగమః 32
విశ్వకర్మ సుతో వీరో నలః ప్లవగ సత్తమః
విక్రాన్తో బలవానఽత్ర వసు పుత్రః సుదుర్ధరః 33
రాక్షసానాం వరిష్ఠశ్చ తవ భ్రాతా విభీషణః
పరిగృహ్య పురీం లంకాం రాఘవస్య హితే రతః 34
ఇతి సర్వం సమాఖ్యాతం తవేదం వానరం బలమ్
సువేలేఽధిష్ఠితం శైలే శేష కార్యే భవాన్ గతిః 35

ఏక త్రింశ స్సర్గః – విద్యుజ్జిహ్వ మాయా ప్రయోగః

తత స్తమక్షోభ్య బలం లంకాధిపతయే చరాః
సువేలే రాఘవం శైలే నివిష్టం ప్రత్యవేదయన్ 1
చారాణాం రావణః శృత్వా ప్రాప్తం రామం మహాబలమ్
జాతోద్వేగోఽభవత్ కించిత్ సచివా నిద మబ్రవీత్ 2
మన్త్రిణః శీఘ్రమాయాన్తు సర్వే వై సుసమాహితాః
అయం నో మన్త్ర కాలో హి సంప్రాప్త ఇతి రాక్షసాః 3
తస్య త చ్ఛాసనం శృత్వా మన్త్రిణోఽభ్యాగమన్ దృతమ్
తతః స మన్త్రయామాస సచివై రాక్షసైః సహ 4
మన్త్రయిత్వా స దుర్ధర్షః క్షమం యత్ సమనన్తరమ్
విసర్జయిత్వా సచివాన్ ప్రవివేశ స్వమాలయమ్ 5
తతో రాక్షస మాహూయ విద్యుజ్జిహ్వం మహాబలమ్
మాయావినం మహామాయః ప్రావిశద్యఽత్ర మైథిలీ 6
విద్యుజ్జిహ్వం చ మాయాజ్ఞమబ్రవీ ద్రాక్షసాధిపః
మోహయిష్యావహే సీతాం మాయయా జనకాత్మజామ్ 7
శిరో మాయా మయం గృహ్య రాఘవస్య నిశాచర
త్వం మాం సముపతిష్ఠస్వ మహచ్చ సశరం ధనుః 8
ఏవముక్త స్తథేత్యాహ విద్యుజ్జిహ్వో నిశాచరః
దర్శయామాస తాం మాయాం సంప్రయుక్తాం స రావణే 9
తస్య తుష్టోఽభవద్రాజా ప్రదదౌ చ విభూషణమ్
అశోక వనికాయాం తు సీతా దర్శన లాలసః 10
నైరృతానామధిపతిః సంవివేశ మహాబలః
తతో దీనామఽదైన్యార్హాం దదర్శ ధనదానుజః 11
అధో ముఖీం శోకపరా ముపవిష్టాం మహీతలే

భర్తార మేవ ధ్యాయన్తీమఽశోకవనికాం గతామ్ 12
ఉపాస్యమానాం ఘోరాభీ రాక్షసీభిరదూరతః
ఉపసృత్య తతః సీతాం ప్రహర్షం నామ కీర్తయన్ 13
ఇదం చ వచనం ధృష్ట మువాచ జనకాత్మజామ్
సాన్త్వ్యమానా మయా భద్రే య ముపాశ్రిత్య వల్గసే 14
ఖర హన్తా స తే భర్తా రాఘవః సమరే హతః
ఛిన్నం తే సర్వతో మూలం దర్ప స్తే విహతో మయా 15
వ్యసనే నాత్మనః సీతే మమ భార్యా భవిష్యసి
విసృజేమాం మతిం మూఢే కిం మృతేన కరిష్యసి 16
భవస్వ భద్రే భార్యాణాం సర్వాసా మీశ్వరీ మమ
అల్పపుణ్యే నివృత్తార్థే మూఢే పణ్డిత మానిని 17
శృణు భర్తృ వధం సీతే ఘోరం వృత్ర వధం యథా
సమాయాతః సముద్రాన్తం మాం హన్తుం కిల రాఘవః 18
వానరేన్ద్ర ప్రణీతేన బలేన మహతా వృతః
సంనివిష్టః సముద్రస్య పీడ్య తీరమఽథోత్తరం 19
బలేన మహతా రామో వ్రజ త్యఽస్తం దివాకరే
అథాఽధ్వని పరిశ్రాన్తమఽర్ధరాత్రే స్థితం బలమ్ 20
సుఖ సంసుప్తమాసాద్య చారితం ప్రథమం చరైః
తత్ ప్రహస్త ప్రణీతేన బలేన మహతా మమ 21
బలమఽస్య హతం రాత్రౌ యత్ర రామః సలక్ష్మణః
పట్టసా న్పరిఘాంశ్చక్రాన్ దణ్డా న్ఖడ్గాన్ మహాఽఽయసాన్ 22
బాణ జాలాని శూలాని భాస్వరాన్ కూటముద్గరాన్
యష్టీశ్చ తోమరాన్ శక్తీ శ్చక్రాణి ముసలాని చ 23
ఉద్యమోద్యమ్య రక్షోభి ర్వానరేషు నిపాతితాః
అథ సుప్తస్య రామస్య ప్రహస్తేన ప్రమాథినా 24
అసక్తం కృత హస్తేన శిర శ్ఛిన్నం మహాఽసినా
విభీషణః సముత్పత్య నిగృహీతో యదృచ్ఛయా 25
దిశః ప్రవ్రాజితః సర్వై ర్లక్ష్మణః ప్లవగైః సహ
సుగ్రీవో గ్రీవయా శేతే భగ్నయా ప్లవగాధిపః 26
నిరస్త హనుకః శేతే హనుమాన్ రాక్షసై ర్హతః
జామ్బవానఽథ జానుభ్యాముత్పత న్నిహతో యుధి 27

పట్టసై ర్బహుభి శ్ఛిన్నో నికృత్తః పాదపో యథా
మైన్దశ్చ ద్వివిదశ్చోభౌ నిహతౌ వానరర్షభౌ 28
నిశ్వసన్తౌ రుదన్తౌ చ రుధిరేణ పరిప్లుతౌ
అసినా వ్యాయతౌ ఛిన్నౌ మధ్యే హ్యరినిషూదనౌ 29
అనుతిష్టతి మేదిన్యాం పనసః పనసో యథా
నారాచై ర్బహుభి శ్ఛిన్నః శేతే దర్యాం దరీముఖః 30
కుముద స్తు మహాతేజా నిష్కూజః సాయకైః కృతః
అంగదో బహుభి శ్ఛిన్నః శరై రాసాద్య రాక్షసైః 31
పరితో రుధిరోద్గారీ క్షితౌ నిపతితాఽంగదః
హరయో మథితా నాగై రథ జాతై స్తథాఽపరే 32
శాయితా మృదితా శ్చాశ్వై ర్వాయువేగై రివామ్బుదాః
ప్రసృతాశ్చాఽపరే త్రస్తా హన్యమానా జఘన్యతః 33
అభిద్రుతా స్తు రక్షోభిః సింహై రివ మహాద్విపాః
సాగరే పతితాః కేచిత్ కేచి ద్గగన మాశ్రితాః 34
ఋక్షా వృక్షానుపారూఢా వానరీం వృత్తి మాశ్రితాః
సాగరస్య చ తీరేషు శైలేషు చ వనేషు చ 35
పింగళా స్తే విరూపాక్షై ర్బహుభి ర్బహవో హతాః
ఏవం తవ హతో భర్తా ససైన్యో మమ సేనయా 36
క్షతజార్ద్రం రజోధ్వస్త మిదం చాఽస్యాహృతం శిరః
తతః పరమ దుర్ధర్షో రావణో రాక్షసాధిపః 37
సీతాయాముపశృణ్వత్యాం రాక్షసీ మిదమబ్రవీత్
రాక్షసం క్రూరకర్మాణం విద్యుజ్జిహ్వం త్వమాఽఽనయ 38
యేన తద్రాఘవ శిరః సంగ్రామా త్స్వయమాహృతమ్
విద్యుజ్జిహ్వ స్తతో గృహ్య శిర స్తత్ సశరాసనమ్ 39
ప్రణామం శిరసా కృత్వా రావణ స్యాగ్రతః స్థితః
తమబ్రవీ త్తతో రాజా రావణో రాక్షసం స్థితమ్ 40
విద్యుజ్జిహ్వం మహాజిహ్వం సమీప పరివర్తినమ్
అగ్రతః కురు సీతాయాః శీఘ్రం దాశరథేః శిరః 41
అవస్థాం పశ్చిమాం భర్తుః కృపణా సాధు పశ్యతు
ఏవముక్తం తు తద్రక్షః శిర స్తత్ ప్రియదర్శనమ్ 42
ఉపనిక్షిప్య సీతాయాః క్షిప్ర మన్తరధీయత

రావణశ్చాపి చిక్షేప భాస్వరం కార్ముకం మహత్ 43
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం సీతా మిదమువాచ హ
ఇదం త త్తవ రామస్య కార్ముకం జ్యా సమన్వితమ్ 44
ఇహ ప్రహస్తేనానీతం హత్వా తం నిశి మానుషమ్||
స విద్యుజ్జిహ్వేన సహైవ తచ్ఛిరో
తనుశ్చ భూమౌ వినికీర్య రావణః
విదేహరాజస్య సుతాం యశస్వినీం
తతోఽబ్రవీ త్తాం భవ మే వశాఽనుగా 45

ద్వా త్రింశ స్సర్గః – సీతా విలాపః

సా సీతా తచ్ఛిరో దృష్ట్వా త చ్చ కార్ముక ముత్తమమ్
సుగ్రీవ ప్రతిసంసర్గ మాఖ్యాతం చ హనూమతా 1
నయనే ముఖవర్ణం చ భర్తు స్తత్ సదృశం ముఖమ్
కేశాన్ కేశాన్తదేశం చ తం చ చూడామణిం శుభమ్ 2
ఏతైః సర్వైరభిజ్ఞానై రఽభిజ్ఞాయ సుదుఃఖితా
విజగర్హేఽత్ర కైకేయీం క్రోశన్తీ కురరీ యథా 3
సకామా భవ కైకేయి హతోఽయం కులనన్దనః
కుల ముత్సాదితం సర్వం త్వయా కలహ శీలయా 4
ఆర్యేణ కిం తే కైకేయీ కృతం రామేణ విప్రియమ్
య ద్గృహా చ్చీర వసనం దత్వా ప్రవ్రాజితో వనమ్ 5
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ వేపమానా తపస్వినీ
జగామ జగతీం బాలా ఛిన్నా తు కదళీ యథా 6
సా ముహూర్తాత్ సమాశ్వస్య ప్రతిలభ్య చ చేతనామ్
త చ్ఛిరః సముపాఘ్రాయ విలలాపాయతేక్షణా 7
హా హతాఽస్మి మహాబాహో వీరవ్రతమనువ్రత
ఇమాం తే పశ్చిమాఽవస్థాం గతాఽస్మి విధవా కృతా 8
ప్రథమం మరణం నార్యో భర్తు ర్వైగుణ్య ముచ్యతే
సువృత్త సాధువృత్తాయాః సంవృత్త స్త్వం మమాగ్రతః 9
దుఃఖా ద్దుఃఖం ప్రపన్నాయా మగ్నాయాః శోకసాగరే
యో హి మాముద్యత స్త్రాతుం సోఽపి త్వం వినిపాతితః 10
సా శ్వశ్రూ ర్మమ కౌసల్యా త్వయా పుత్రేణ రాఘవ
వత్సే నేవ యథా ధేను ర్వివత్సా వత్సలా కృతా 11

ఆదిష్టం దీర్ఘమాయు స్తే దైవజ్ఞై రపి రాఘవ
అనృతం వచనం తేషా మల్పాయురఽసి రాఘవ 12
అథవా నశ్యతి ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞ స్యాపి సతస్తవ
పచత్యేనం యథా కాలో భూతానాం ప్రభవో హ్యయమ్ 13
అదృష్టం మృత్యుమాపన్నః కస్మా త్త్వం నయశాస్త్రవిత్
వ్యసనానా ముపాయజ్ఞః కుశలోహ్యసి వర్జనే 14
తథా త్వం సంపరిష్వజ్య రౌద్రయాఽతినృశంసయా
కాళరాత్ర్యా మయాచ్ఛిద్య హృతః కమలలోచన 15
ఉపశేషే మహాబాహో మాం విహాయ తపస్వినీమ్
ప్రియ మివ సమాశ్లిష్య పృథివీం పురుషర్షభ 16
అర్చితం సతతం య త్త ద్గన్ధ మాల్యైర్మయా తవ
ఇదం తే మత్ప్రియం వీర ధనుః కాంచన భూషణమ్ 17
పిత్రా దశరథేన త్వం శ్వశురేణ మమానఘ
సర్వైశ్చ పితృభిః సార్ధం నూనం స్వర్గే సమాగతః 18
దివి నక్షత్రభూత స్త్వం మహత్కర్మ కృతాం ప్రియమ్
పుణ్యం రాజర్షి వంశం త్వమాత్మనః సముపేక్షసే 19
కిం మాం న ప్రేక్షసే రాజన్ కిం మాం న ప్రతిభాషసే
బాలాం బాల్యేన సంప్రాప్తాం భార్యాం మాం సహచారిణీమ్ 20
సంశ్రుతం గృహ్ణతా పాణిం చరిష్యామీతి య త్త్వయా
స్మర త న్మమ కాకుత్స్థ నయ మామఽపి దుఃఖితామ్ 21
కస్మా న్మా మపహాయ త్వం గతో గతిమతాం వర
అస్మాల్లోకా దముంలోకం త్యక్త్వా మామపి దుఃఖితామ్ 22
కల్యాణైరుచితం య త్తత్ పరిష్వక్తం మయైవ తు
క్రవ్యాదై స్త చ్ఛరీరం తే నూనం విపరికృష్యతే 23
అగ్నిష్టోమాదిభి ర్యజ్ఞైరిష్టవా నాప్తదక్షిణైః
అగ్నిహోత్రేణ సంస్కారం కేన త్వం తు న లప్స్యసే 24
ప్రవ్రజ్యా ముపన్నానాం త్రయాణా మేకమాగతమ్
పరిప్రక్ష్యతి కౌసల్యా లక్ష్మణం శోకలాలసా 25
స తస్యాః పరిపృచ్ఛన్త్యా వధం మిత్ర బలస్య తే
తవ చాఖ్యాస్యతే నూనం నిశాయాం రాక్షసైర్వధమ్ 26
సా త్వాం సుప్తం హతం శృత్వా మాం చ రక్షోగృహం గతామ్

హృదయేనావదీర్ణేన న భవిష్యతి రాఘవ 27
మమ హేతోరఽనార్యాయా అనఘః పార్థివాత్మజః
రామః సాగరముత్తీర్య సత్త్వవాన్ గోష్పదే హతః 28
అహం దాశరథేనోఢా మోహాత్స్వకుల పాంసనీ
ఆర్యపుత్రస్య రామస్య భార్యా మృత్యురజాయత 29
నూనమన్యాం మయా జాతిం వారితం దానముత్తమం
యాహమఽద్యేహ శోచామి భార్యా సర్వాతిథే రపి 30
సాధు పాతయ మాం క్షిప్రం రామస్యోపరి రావణ
సమానయ పతిం పత్న్యా కురు కల్యాణ ముత్తమమ్ 31
శిరసా మే శిరశ్చాఽస్య కాయం కాయేన యోజయ
రావణాఽనుగమిష్యామి గతిం భర్తుర్మహాత్మనః 32
ఇతి సా దుఃఖ సంతప్తా విలలాపాయతేక్షణా
భర్తుః శిరో ధను స్తత్ర సమీక్ష్య చ పునఃపునః 33
ఏవం లాలప్యమానాయాం సీతాయాం తత్ర రాక్షసః
అభిచక్రామ భర్తారమఽనీక స్థః కృతాంజలిః 34
విజయ స్వాఽఽర్య పుత్రేతి సోఽభివాద్య ప్రసాద్య చ
న్యవేదయదఽనుప్రాప్తం ప్రహస్తం వాహినీ పతిమ్ 35
అమాత్యైః సహితః సర్వైః ప్రహస్తః సముపస్థితః
తేన దర్శన కామేన వయం ప్రస్థాపితాః ప్రభో 36
నూనమఽస్తి మహారాజ రాజభావాత్ క్షమాన్వితం
కించి దాత్యయికం కార్యం తేషాం త్వం దర్శనం కురు 37
ఏత చ్ఛృత్వా దశగ్రీవో రాక్షస ప్రతివేదితమ్
అశోక వనికాం త్యక్త్వా మన్త్రిణాం దర్శనం యయౌ 38
స తు సర్వం సమర్థ్యైవ మన్త్రిభిః కృత్య మాత్మనః
సభాం ప్రవిశ్య విదధే విదిత్వా రామ విక్రమ్ 39
అన్తర్ధానం తు తచ్ఛీర్షం తచ్చ కార్ముక ముత్తమమ్
జగామ రావణ స్యైవ నిర్యాణ సమనన్తరమ్ 40
రాక్షసేన్ద్ర స్తు తైః సార్ధం మన్త్రిభి ర్భీమవిక్రమైః
సమర్థయామాస తదా రామకార్య వినిశ్చయమ్ 41
అవిదూర స్థితాన్ సర్వాన్ బలాఽధ్యక్షాన్ హితైషిణః
అబ్రవీత్కాల సదృశం రావణో రాక్షసాధిపః 42

శీఘ్రం భేరీ నినాదేన స్ఫుట కోణాహతేన మే
సమానయధ్వం సైన్యాని వక్తవ్యం చ న కారణమ్ 43
తత స్తథేతి ప్రతిగృహ్య తద్వచో
బలాధిపా స్తే మహదాత్మనో బలమ్
సమానయం శ్చైవ సమాగమం చ తే
న్యవేదయన్ భర్తరి యుద్ధ కాంక్షిణి 44

త్రయ స్త్రింశ స్సర్గః – సరమా సమాశ్వాసనం

సీతాం తు మోహితాం దృష్ట్వా సరమా నామ రాక్షసీ
ఆససాదాఽథ వైదేహీం ప్రియాం ప్రణయినీ సఖీం 1
మోహితాం రాక్షసేంద్రేణ సీతాం పరమ దుఃఖితాం
ఆశ్వాసయామాస తదా సరమా మృదుభాషిణీ 2
సా హి తత్ర కృతా మిత్రం సీతయా రక్ష్యమాణయా
రక్షన్తీ రావణాదిష్టా సానుక్రోశా దృఢ వ్రతా 3
సా దదర్శ తతః సీతాం సరమా నష్ట చేతనామ్
ఉపావృత్యోత్థితాం ధ్వస్తాం బడబా మివ పాంసులాం 4
తాం సమాశ్వాసయామాస సఖీ స్నేహేన సువ్రతా
సమాశ్వసిహి వైదేహి మా భూత్తే మనసో వ్యథా 5
ఉక్తా యద్రావణేన త్వం ప్రత్యుక్తం చ స్వయం త్వయా
సఖీ స్నేహేన తద్భీరు మయా సర్వం ప్రతిశ్రుతమ్ 6
లీనయా గగనే శూన్యే భయ ముత్సృజ్య రావణాత్
తవ హేతో ర్విశాలాక్షి న హి మే జీవితం ప్రియమ్ 7
స సంభ్రాన్తశ్చ నిష్క్రాన్తో యత్కృతే రాక్షసాధిపః
త చ్చ మే విదితం సర్వమభినిష్క్రమ్య మైథిలి 8
న శక్యం సౌప్తికం కర్తుం రామస్య విదితాత్మనః
వధశ్చ పురుషవ్యాఘ్రే తస్మి న్నైవోపపద్యతే 9
న త్వేవ వానరా హన్తుం శక్యాః పాదప యోధినః
సురా దేవర్షభేణేవ రామేణ హి సురక్షితాః 10
దీర్ఘవృత్త భుజః శ్రీమాన్ మహోరస్కః ప్రతాపవాన్
ధన్వీ సంహననోపేతో ధర్మాత్మా భువి విశ్రుతః 11
విక్రాన్తో రక్షితా నిత్యమాత్మనశ్చ పరస్య చ
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా కుశలీ నయశాస్త్రవిత్ 12

హన్తా పరబలౌఘానామచిన్త్య బల పౌరుషః
న హతో రాఘవః శ్రీమాన్ సీతే శత్రు నిబర్హణః 13
అయుక్త బుద్ధి కృత్యేన సర్వభూత విరోధినా
ఇయం ప్రయుక్తా రౌద్రేణ మాయా మాయావిదా త్వయి 14
శోక స్తే విగతః సర్వః కల్యాణం త్వా ముపస్థితమ్
ధ్రువం త్వాం భజతే లక్ష్మీః ప్రియం ప్రీతికరం శృణు 15
ఉత్తీర్య సాగరం రామః సహ వానర సేనయా
సన్నివిష్టః సముద్రస్య తీరమాసాద్య దక్షిణమ్ 16
దృష్టో మే పరిపూర్ణార్థః కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః
సహి తైః సాగరాన్తః స్థై ర్బలై స్తిష్ఠతి రక్షితః 17
అనేన ప్రేషితా యే చ రాక్షసా లఘు విక్రమాః
రాఘవ స్తీర్ణ ఇత్యేవ ప్రవృత్తి స్తైరిహాహృతా 18
స తాం శృత్వా విశాలాక్షి ప్రవృత్తిం రాక్షసాధిపః
ఏష మన్త్రయతే సర్వైః సచివైః సహ రావణః 19
ఇతి బ్రువాణా సరమా రాక్షసీ సీతయా సహ
సర్వోద్యోగేన సైన్యానాం శబ్దం శుశ్రావ భైరవమ్ 20
దండ నిర్ఘాత వాదిన్యాః శృత్వా భేర్యా మహాస్వనమ్
ఉవాచ సరమా సీతా మిదం మధురభాషిణీ 21
సన్నాహ జననీ హ్యేషా భైరవా భీరు భేరికా
భేరీనాదం చ గమ్భీరం శృణు తోయద నిస్స్వనమ్ 22
కల్ప్యన్తే మత్త మాతంగా యుజ్యన్తే రథ వాజినః
హృష్యన్తే తురగారూఢాః ప్రాస హస్తాః సహస్రశః 23
తత్ర తత్ర చ సన్నద్ధాః సంపతన్తి పదాతయః
ఆపూర్యన్తే రాజమార్గాః సైన్యైరఽద్భుత దర్శనైః 24
వేగవద్భి ర్నదద్భిశ్చ తోయౌఘైరివ సాగరః
శస్త్రాణాం చ ప్రసన్నానాం చర్మణాం వర్మణాం తథా 25
రథ వాజి గజానాం చ భూషితానాం చ రక్షసామ్
సంభ్రమో రాక్షసామేష హృషితానాం తరస్వినాం 26
ప్రభాం విస్సృజతాం పశ్య నానావర్ణాం సముత్థితామ్
వనం నిర్దహతో ఘర్మే యథా రూపం విభావసోః 27
ఘంటానాం శృణు నిర్ఘోషం రథానాం శృణు నిస్స్వనమ్

హయానాం హేషమాణానాం శృణు తూర్యధ్వనిం యథా 28
ఉద్యతాయుధ హస్తానాం రాక్షసేన్ద్రానుయాయినామ్
సంభ్రమో రక్షసా మేష తుములో రోమహర్షణః 29
శ్రీ స్త్వాం భజతి శోకఘ్నీ రక్షసాం భయమాగతమ్
రామః కమలపత్రాక్షో దైత్యానా మివ వాసవః 30
వినిర్జిత్య జితక్రోధ స్త్వామచిన్త్య పరాక్రమః
రావణం సమరే హత్వా భర్తా త్వాఽధిగమిష్యతి 31
విక్రమిష్యతి రక్షస్సు భర్తా తే సహలక్ష్మణః
యథా శత్రుషు శత్రుఘ్నో విష్ణునా సహ వాసవః 32
ఆగతస్య హి రామస్య క్షిప్ర మంకగతాం సతీమ్
అహం ద్రక్ష్యామి సిద్ధార్థాం త్వాం శత్రౌ వినిపాతితే 33
అశ్రూ ణ్యానన్దజాని త్వం వర్తయిష్యసి శోభనే
సమాగమ్య పరిష్వజ్య తస్యోరసి మహోరసః 34
అచిరా న్మోక్ష్యతే సీతే దేవి తే జఘనం గతామ్
ధృతామేతాం బహూన్ మాసాన్ వేణీం రామో మహాబలః 35
తస్య దృష్ట్వా ముఖం దేవి పూర్ణచన్ద్ర మివోదితమ్
మోక్ష్యసే శోకజం వారి నిర్మోక మివ పన్నగీ 36
రావణం సమరే హత్వా నచిరాదేవ మైథిలి
త్వయా సమగ్రః ప్రియయా సుఖార్హో లప్స్యతే సుఖమ్ 37
సమాగతా త్వం వీర్యేణ మోదిష్యసి మహాత్మనా
సు వర్షేణ సమాయుక్తా యథా సస్యేన మేదినీ 38
గిరివరమభితోఽనువర్తమానో
హయ ఇవ మణ్డలమాశు యః కరోతి
త మిహ శరణ మభ్యుపేహి దేవం
దివసకరం ప్రభవో హ్యయం ప్రజానామ్ 39

చతు స్త్రింశ స్సర్గః – రావణ నిశ్చయ కథనం

అథ తాం జాత సంతాపాం తేన వాక్యేన మోహితామ్
సరమా హ్లాదయామాస పృథివీం ద్యౌరివాఽమ్భసా 1
తత స్తస్యా హితం సఖ్యా శ్చికీర్షన్తీ సఖీ వచః
ఉవాచ కాలే కాలజ్ఞా స్మితపూర్వాభిభాషిణీ 2
ఉత్సహేయమఽహం గత్వా త్వ ద్వాక్య మసితేక్షణే

నివేద్య కుశలం రామే ప్రతిచ్ఛన్నా నివర్తితుం 3
న హి మే క్రమమాణాయా నిరాలంబే విహాయసి
సమర్థో గతి మన్వేతుం పవనో గరుడోఽపి వా 4
ఏవం బ్రువాణాం తాం సీతా సరమాం పునరబ్రవీత్
మధురం శ్లక్ష్ణయా వాచా పూర్వం శోకాభిపన్నయా 5
సమర్థా గగనం గన్తుమఽపి వా త్వం రసాతలమ్
అవగచ్ఛామ్యఽకర్తవ్యం కర్తవ్యం తే మదన్తరే 6
మత్ప్రియం యది కర్తవ్యం యది బుద్ధిః స్థిరా తవ
జ్ఞాతు మిచ్ఛామి తం గత్వా కిం కరోతీతి రావణః 7
స హి మాయాబలః క్రూరో రావణః శత్రు రావణః
మాం మోహయతి దుష్టాత్మా పీత మాత్రేవ వారుణీ 8
తర్జయంతి మాం నిత్యం భర్త్సాపయతి చాఽసకృత్
రాక్షసీభిః సుఘోరాభి ర్యా మాం రక్షన్తి నిత్యశః 9
ఉద్విగ్నా శంకితా చాఽస్మి న చ స్వస్థం మనో మమ
తద్భయా చ్చాఽహ ముద్విగ్నా అశోకవనికాం గతా 10
యా హి నామ కథా తస్య నిశ్చితం వాఽపి యద్భవేత్
నివేదయేథాః సర్వం తత్పరో మే స్యాదనుగ్రహః 11
సా త్వేవం బ్రువతీం సీతాం సరమా వల్గు భాషిణీ
ఉవాచ వదనం తస్యాః స్పృశన్తీ బాష్ప విక్లబమ్ 12
ఏష తే యద్యభిప్రాయ స్తదా గచ్ఛామి జానకి
గృహ్య శత్రోరఽభిప్రాయ ముపావృత్తాం చ పశ్య మామ్ 13
ఏవముక్త్వా తతో గత్వా సమీపం తస్య రక్షసః
శుశ్రావ కథితం తస్య రావణస్య సమన్త్రిణః 14
సా శృత్వా నిశ్చయం తస్య నిశ్చయజ్ఞా దురాత్మనః
పునరేవాగమత్ క్షిప్ర మశోకవనికాం తదా 15
సా ప్రవిష్టా పున స్తత్ర దదర్శ జనకాత్మజామ్
ప్రతీక్షమాణాం స్వామేవ భ్రష్ట పద్మామివ శ్రియమ్ 16
తాం తు సీతా పునః ప్రాప్తాం సరమాం వల్గు భాషిణీమ్
పరిష్వజ్య చ సుస్నిగ్ధం దదౌ చ స్వయమాసనమ్ 17
ఇహాసీనా సుఖం సర్వమాఖ్యాహి మమ తత్త్వతః
క్రూరస్య నిశ్చయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః 18

ఏవముక్త్వా తు సరమా సీతయా వేపమానయా
కథితం సర్వమాచష్ట రావణస్య సమన్త్రిణః 19
జనన్యా రాక్షసేన్ద్రో వై త్వన్మోక్షార్థం బృహద్వచః
అవిద్ధేన చ వైదేహి మన్త్రి వృద్ధేన బోధితః 20
దీయతా మభిసత్కృత్య మనుజేన్ద్రాయ మైథిలీ
నిదర్శనం తే పర్యాప్తం జనస్థానే యదద్భుతమ్ 21
లంఘనం చ సముద్రస్య దర్శనం చ హనూమతః
వధం చ రక్షసాం యుద్ధే కః కుర్యా న్మానుషో భువి 22
ఏవం స మన్త్రి వృద్ధేన మాత్రా చ బహుభాషితః
న త్వా ముత్సహతే మోక్తు మర్థమర్థపరో యథా 23
నోత్సహత్యఽమృతో మోక్తుం యుద్ధే త్వా మితి మైథిలి
సామాత్యస్య నృశంసస్య నిశ్చయో హ్యేష వర్తతే 24
తదేషా నిశ్చితా బుద్ధి ర్మృత్యులోభాదుపస్థితా
భయాన్న సక్త స్త్వాం మోక్తుమఽనిరస్తస్తు సంయుగే 25
రాక్షసానాం చ సర్వేషా మాత్మనశ్చ వధేన హి
నిహత్య రావణం సంఖ్యే సర్వథా నిశితైః శరైః 26
ప్రతినేష్యతి రామ స్త్వామయోధ్యామఽసితేక్షణే
ఏతస్మిన్నన్తరే శబ్దో భేరీ శంఖ సమాకులః 27
శృతో వానర సైన్యానాం కమ్పయన్ ధరణీ తలమ్||
శృత్వా తు తం వానర సైన్య శబ్దం
లంకా గతా రాక్షసరాజ భృత్యాః
నష్టౌజసో దైన్య పరీత చేష్టాః
శ్రేయో న పశ్యన్తి నృపస్య దోషైః 28

పంచ స్త్రింశ స్సర్గః – మాల్యవదుపదేశః

తేన శంఖ విమిశ్రేణ భేరీ శబ్దేన నాదినా
ఉపయాతి మహాబాహూ రామః పరపురంజయః 1
తం నినాదం నిశమ్యాఽథ రావణో రాక్షసేశ్వరః
ముహూర్తం ధ్యాన మాస్థాయ సచివానఽభ్యుదైక్షత 2
అథ తాన్ సచివాం స్తత్ర సర్వానాభాష్య రావణః
సభాం సన్నాదయన్ సర్వామిత్యువాచ మహాబలః 3
జగ త్సంతాపనః క్రూరోఽగర్హయన్ రాక్షసేశ్వరః

తరణం సాగరస్యాఽపి విక్రమం బల సంచయమ్ 4
యదుక్తవన్తో రామస్య భవన్త స్తన్ మయా శృతమ్
భవతశ్చాప్యఽహం వేద్మి యుద్ధే సత్యపరాక్రమాన్ 5
తూష్ణీకా నీక్షతోన్యోఽన్యం విదిత్వా రామ విక్రమం
తతస్తు సుమహాప్రాజ్ఞో మాల్యవా న్నామ రాక్షసః 6
రావణస్య వచః శృత్వా ఇతి మాతామహో ఽబ్రవీత్
విద్యాస్వఽభివినీతో యో రాజా రాజన్నయానుగః 7
స శాస్తి చిర మైశ్వర్యమఽరీంశ్చ కురుతే వశే
సందధానో హి కాలేన విగృష్ణం శ్చారిభిః సహ 8
స్వపక్ష వర్ధనం కుర్వన్ మహదైశ్వర్య మశ్నుతే
హీయమానేన కర్తవ్యో రాజ్ఞా సంధిః సమేన చ 9
న శత్రు మఽవమన్యేత జ్యాయాన్ కుర్వీత విగ్రహమ్
తన్మహ్యం రోచతే సంధిః సహ రామేణ రావణ 10
య దర్థమభియుక్తాః స్మ సీతా తస్మై ప్రదీయతామ్
తస్య దేవర్షయః సర్వే గన్ధర్వాశ్చ జయైషిణః 11
విరోధం మా గమ స్తేన సంధి స్తే తేన రోచతామ్
అస్పృజ ద్భగవాన్ పక్షౌ ద్వావేవ హి పితామహః 12
సురాణా మఽసురాణాం చ ధర్మా ఽధర్మౌ తదాశ్రయౌ
ధర్మో హి శ్రూయతే పక్షో హ్యమరాణాం మహాత్మనామ్ 13
అధర్మో రక్షసాం పక్షో హ్యఽసురాణాం చ రావణ
ధర్మో వై గ్రసతేఽధర్మం తతః కృతమభూద్యుగమ్ 14
అధర్మో గ్రసతే ధర్మం తతస్తిష్యః ప్రవర్తతే
తత్త్వయా చరతా లోకాన్ ధర్మో వినిహతో మహాన్ 15
అధర్మః ప్రగృహీతశ్చ తేనాఽస్మద్బలినః పరే
స ప్రమాదా ద్వివృద్ధ స్తే ధర్మోభిర్గ్రసతే హి నః 16
వివర్ధయతి పక్షం చ సురాణాం సుర భావనః
విషయేషు ప్రసక్తేన యత్కించిత్కారిణా త్వయా 17
ఋషీణా మగ్నికల్పానా ముద్వేగో జనితో మహాన్
తేషాం ప్రభావో దుర్ధర్షః ప్రదీప్త ఇవ పావకః 18
తపసా భావితాత్మానో ధర్మస్యానుగ్రహే రతాః
ముఖ్యై ర్యజ్ఞై ర్యజన్త్యేతే నిత్యం తై స్తై ర్ద్విజాతయః 19

జుహ్వత్యగ్నీంశ్చ విధివద్వేదాం శ్చోచ్చైరధీయతే
అభిభూయ చ రక్షాంసి బ్రహ్మఘోషానుదైరయన్ 20
దిశో౭పి విద్రుతాః సర్వాః స్తనయిత్నురివోష్ణగే
ఋషీణామగ్నికల్పానా మగ్నిహోత్ర సముత్థితః 21
ఆదత్తే రక్షసాం తేజో ధూమో వ్యాప్య దిశో దశ
తేషు తేషు చ దేశేషు పుణ్యేష్వేవ దృఢ వ్రతైః 22
చర్యమాణం తప స్తీవ్రం సంతాపయతి రాక్షసాన్
దేవ దానవ యక్షేభ్యో గృహీతశ్చ వర స్త్వయా 23
మానుషా వానరా ఋక్షా గోలాంగూలా మహాబలాః
బలవంత ఇహాగమ్య గర్జంతి దృఢ విక్రమాః 24
ఉత్పాతాన్ వివిధాన్ దృష్ట్వా ఘోరాన్ బహువిధాం స్తథా
వినాశమనుపశ్యామి సర్వేషాం రక్షసామ౭హమ్ 25
ఖరాభి స్తనితా ఘోరా మేఘాః ప్రతిభయంకరాః
శోణితేనాభివర్షన్తి లంకాముష్ణేన సర్వతః 26
రుదతాం వాహనానాం చ ప్రపతన్త్య౭స్ర బిన్దవః
ధ్వజా ధ్వస్తా వివర్ణాశ్చ న ప్రభాన్తి యథా పురా 27
వ్యాలా గోమాయవో గృధ్రా వాశ్యన్తి చ సుభైరవమ్
ప్రవిశ్య లంకామ౭నిశం సమవాయాంశ్చ కుర్వతే 28
కాళికాః పాణ్డరై ర్దన్తైః ప్రహసన్త్యగ్రతః స్థితాః
స్త్రియః స్వప్నేషు ముష్ణత్యో గృహాణి ప్రతిభాష్య చ 29
గృహాణాం బలి కర్మాణి శ్వానః పర్యుపభుంజతే
ఖరా గోషు ప్రజాయన్తే మూషికా నకులేషు చ 30
మార్జారా ద్వీపిభిః సార్ధం సూకరాః శునకైః సహ
కిన్నరా రాక్షసైశ్చాపి సమేయుర్మానుషైః సహ 31
పాణ్డరా రక్తపాదాశ్చ విహంగాః కాలచోదితాః
రాక్షసానాం వినాశాయ కపోతా విచరన్తి చ 32
వీచీకూచీతి వాశన్త్యః శారికా వేశ్మసు స్థితాః
పతన్తి గ్రథితాశ్చాపి నిర్జితాః కలహైషిణః 33
పక్షిణశ్చ మృగాః సర్వే ప్రత్యాదిత్యం రుదంతి చ
కరాళో వికటో ముణ్డః పురుషః కృష్ణ పింగళః 34
కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలే కాలే౭న్వవేక్షతే

ఏతాన్యన్యాని దుష్టాని నిమిత్తాన్యుత్పతన్తి చ 35
విష్ణుం మన్యామహే రామం మానుషం దేహమాస్థితమ్
న హి మానుషమాత్రోఽసౌ రాఘవో దృఢ విక్రమః 36
యేన బద్ధః సముద్రస్య స సేతుః పరమాద్భుతః
కురుష్వ నరరాజేన సంధిం రామేణ రావణ 37
జ్ఞాత్వా ప్రధార్య కార్యాణి క్రియతా మాయతిక్షమం||
ఇదం వచ స్తత్ర నిగద్య మాల్యవాన్
పరీక్ష్య రక్షోఽధిపతేర్మనః పునః
అనుత్తమేషూత్తమ పౌరుషో బలీ
బభూవ తూష్ణీం సమవేక్ష్య రావణమ్ 38

షట్త్రింశ స్సర్గః – పురద్వార రక్షా

త త్తు మాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం దశాననః
న మర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః 1
స బద్ధ్వా భృకుటిం వక్త్రే క్రోధస్య వశమాగతః
అమర్షాత్ పరివృత్తాక్షో మాల్యవన్తమఽథాబ్రవీత్ 2
హితబుద్ధ్యా య దఽహితం వచః పరుష ముచ్యతే
పర పక్షం ప్రవిశ్యైవ నైత చ్ఛ్రోత్ర గతం మమ 3
మానుషం కృపణం రామ మేకం శాఖామృగాశ్రయమ్
సమర్థం మన్యసే కేన త్యక్తం పిత్రా వనాలయమ్ 4
రక్షసామీశ్వరం మాం చ దేవతానాం భయంకరమ్
హీనం మాం మన్యసే కేన హ్యఽహీనం సర్వవిక్రమైః 5
వీర ద్వేషేణ వా శంకే పక్షపాతేన వా రిపోః
త్వయాఽహం పరుషాణ్యుక్తః పర ప్రోత్సాహనేన వా 6
ప్రభవన్తం పదస్థం హి పరుషం కోఽభిధాస్యతి
పణ్డితః శాస్త్ర తత్త్వజ్ఞో వినా ప్రోత్సాహనాద్రిపోః 7
ఆనీయ చ వనాత్ సీతాం పద్మహీనా మివ శ్రియమ్
కిమర్థం ప్రతిదాస్యామి రాఘవస్య భయాదఽహమ్ 8
వృతం వానర కోటీభిః ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్
పశ్య కైశ్చిదహోభి స్త్వం రాఘవం నిహతం మయా 9
ద్వన్ద్వే యస్య న తిష్ఠన్తి దైవతాన్యఽపి సంయుగే
స కస్మాద్రావణో యుద్ధే భయమాహారయిష్యతి 10

ద్విధా భజ్యేయమఽప్యేవం న నమేయం తు కస్యచిత్
ఏష మే సహజో దోషః స్వభావో దుఽరతిక్రమః 11
యది తావత్ సముద్రే తు సేతుర్బద్ధో యదృచ్ఛయా
రామేణ విస్మయః కోఽత్ర యేన తే భయమాగతమ్ 12
స తు తీర్త్వాఽర్ణవం రామః సహవానర సేనయా
ప్రతిజానామి తే సత్యం న జీవన్ప్రతియాస్యతి 13
ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం రుష్టం విజ్ఞాయ రావణమ్
వ్రీడితో మాల్యవాన్ వాక్యం నోత్తరం ప్రత్యపద్యత 14
చిన్తయన్ మనసా తస్య దుష్కర్మ పరిపాకజం
పాపం నాశయతి హ్యేనం స్వస్య రాష్ట్రస్య రాక్షసైః 15
జయాశిషా చ రాజానం వర్ధయిత్వా యథోచితమ్
మాల్యవానభ్యనుజ్ఞాతో జగామ స్వం నివేశనమ్ 16
రావణస్తు సహాఽమాత్యో మన్త్రయిత్వా విమృశ్య చ
లంకాయామఽతులాం గుప్తిం కారయామాస రాక్షసః 17
వ్యాదిదేశ పూర్వస్యాం ప్రహస్తం ద్వారి రాక్షసం
దక్షిణస్యాం మహావీర్యౌ మహాపార్శ్వ మహోదరౌ 18
వ్యాదిదేశ మహాకాయౌ రాక్షసై ర్బహుభిర్వృతౌ
పశ్చిమాయామథో ద్వారి పుత్ర మిన్ద్రజితం తథా 19
వ్యాదిదేశ మహామాయం బహుభీ రాక్షసై ర్వృతమ్
ఉత్తరస్యాం పురద్వారి వ్యాదిశ్య శుక సారణౌ 20
స్వయం చాఽత్ర భవిష్యామి మన్త్రిణస్తానువాచ హ
రాక్షసం తు విరూపాక్షం మహావీర్య పరాక్రమమ్ 21
మధ్యమేఽస్థాపయద్గుల్మే బహుభిః సహరాక్షసైః
ఏవం విధానం లంకాయాః కృత్వా రాక్షసపుంగవః 22
కృతకృత్య మివాత్మానం మన్యతే కాల చోదితః||
విసర్జయామాస తతః స మన్త్రిణో
విధాన మాజ్ఞాప్య పురస్య పుష్కలమ్
జయాశిషా మన్త్రిగణేన పూజితో
వివేశ చాఽన్తఃపురమృద్ధిమన్మహత్ 23

సప్త త్రింశ స్సర్గః – రామ గుల్మవిభాగః

నర వానర రాజౌ తౌ స చ వాయుసుతః కపిః

జామ్బవాన్ ఋక్షరాజశ్చ రాక్షసశ్చ విభీషణః 1
అంగదో వాలి పుత్రశ్చ సౌమిత్రిః శరభః కపిః
సుషేణః సహ దాయాదో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ 2
గజో గవాక్షో గవయో నలోఽథ పనస స్తథా
అమిత్ర విషయం ప్రాప్తాః సమవేతాః సమర్థయన్ 3
ఇయం సా లక్ష్యతే లంకా పురీ రావణ పాలితా
సాఽసురోరగ గన్ధర్వైరఽమరైరపి దుర్జయా 4
కార్యసిద్ధిం పురస్కృత్య మన్త్రయధ్వం వినిర్ణయే
నిత్యం సన్నిహితో హ్యత్ర రావణో రాక్షసాధిపః 5
తథా తేషు బృవాణేషు రావణాఽవరజోఽబ్రవీత్
వాక్యమగ్రామ్య పదవత్ పుష్కలార్థం విభీషణః 6
అనలః శరభశ్చైవ సంపాతిః ప్రఘుస స్తథా
గత్వా లంకాం మమామాత్యాః పురీ పున రిహాగతాః 7
భూత్వా శకునయః సర్వే ప్రవిష్టాశ్చ రిపోర్బలమ్
విధానం విహితం యచ్చ తద్దృష్ట్వా సముపస్థితాః 8
సంవిధానం యథాహు స్తే రావణస్య దురాత్మనః
రామ తద్బ్రువతః సర్వం యథా తథ్యేన మే శృణు 9
పూర్వం ప్రహస్తః సబలో ద్వార మాసాద్య తిష్ఠతి
దక్షిణం చ మహావీర్యౌ మహాపార్శ్వ మహోదరౌ 10
ఇన్ద్రజిత్ పశ్చిమ ద్వారం రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః
పట్టసాఽసి ధనుష్మద్భిః శూల ముద్గర పాణిభిః 11
నానా ప్రహరణైః శూరైరావృతో రావణాత్మజః
రాక్షసానాం సహస్రైస్తు బహుభిః శస్త్ర పాణిభిః 12
యుక్తః పరమ సంవిగ్నో రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః
ఉత్తరం నగర ద్వారం రావణః స్వయ మాస్థితః 13
విరూపాక్షస్తు మహతా శూల ఖడ్గ ధనుష్మతా
బలేన రాక్షసైః సార్థం మధ్యమం గుల్మ మాస్థితః 14
ఏతానేవం విధాన్ గుల్మాం ల్లంకాయాం సముదీక్ష్య తే
మామకాః సచివాః సర్వే పునః శీఘ్ర మిహాగతాః 15
గజానాం చ సహస్రం చ రథానామఽయుతం పురే
హయానామఽయుతే ద్వే చ సాగ్రకోటిశ్చ రక్షసామ్ 16

విక్రాన్తా బలవన్తశ్చ సంయుగేష్వాతతాయినః
ఇష్టా రాక్షసరాజస్య నిత్య మేతే నిశాచరాః 17
ఏకైక స్యాఽత్ర యుద్ధార్థే రాక్షసస్య విశాంపతే
పరివారః సహస్రాణాం సహస్ర ముపతిష్ఠతే 18
ఏతాం ప్రవృత్తిం లంకాయాం మన్త్రిప్రోక్తాం విభీషణః
ఏవముక్త్వా మహాబాహూ రాక్షసాం స్తానఽదర్శయత్ 19
లంకాయాం సచివైః సర్వం రామాయ ప్రత్యవేదయత్
రామం కమలపత్రాక్ష మిద ముత్తర మఽబ్రవీత్ 20
రావణాఽవరజః శ్రీమాన్ రామ ప్రియ చికీర్షయా
కుబేరం తు యదా రామ రావణః ప్రత్యయుధ్యత 21
షష్టిః శత సహస్రాణి తదా నిర్యాన్తి రాక్షసాః
పరాక్రమేణ వీర్యేణ తేజసా సత్త్వ గౌరవాత్ 22
సదృశా యేఽత్ర దర్పేణ రావణస్య దురాత్మనః
అత్ర మన్యు ర్న కర్తవ్యో రోషయే త్వాం న భీషయే 23
సమర్థోహ్యసి వీర్యేణ సురాణామఽపి నిగ్రహే
తద్భవాం శ్చతురంగేణ బలేన మహతా వృతః 24
వ్యూహ్యేదం వానరాఽనీకం నిర్మథిష్యసి రావణమ్
రావణాఽవరజే వాక్య మేవం బృవతి రాఘవః 25
శత్రూణాం ప్రతిఘాతార్థ మిదం వచన మబ్రవీత్
పూర్వ ద్వారే తు లంకాయా నీలో వానర పుంగవః 26
ప్రహస్త ప్రతియోద్ధా స్యా ద్వానరై ర్బహుభి ర్వృతః
అంగదో వాలి పుత్రస్తు బలేన మహతా వృతః 27
దక్షిణే బాధతాం ద్వారే మహాపార్శ్వ మహోదరౌ
హనుమాన్ పశ్చిమ ద్వారం నిపీడ్య పవనాత్మజః 28
ప్రవిశత్వఽప్రమేయాత్మా బహుభిః కపిభి ర్వృతః
దైత్య దానవ సంఘానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్ 29
విప్రకార ప్రియః క్షుద్రో వరదాన బలాన్వితః
పరిక్రామతి యః సర్వాన్ లోకాన్ సంతాపయన్ ప్రజాః 30
తస్యాఽహం రాక్షసేన్ద్రస్య స్వయ మేవ వధే ధృతః
ఉత్తరం నగర ద్వార మఽహం సౌమిత్రిణా సహ 31
నిపీడ్యాభిప్రవేక్ష్యామి సబలో యత్ర రావణః

వానరేన్ద్రశ్చ బలవాన్ ఋక్షరాజశ్చ వీర్యవాన్ 32
రాక్షసేన్ద్రానుజశ్చైవ గుల్మే భవతు మధ్యమే
న చైవ మానుషం రూపం కార్యం హరిభిరాహవే 33
ఏషా భవతు సంజ్ఞా నో యుద్ధేఽస్మిన్ వానరే బలే
వానరా ఏవ నశ్చిహ్నం స్వజనేఽస్మిన్ భవిష్యతి 34
వయం తు మానుషేణైవ సప్త యోత్స్యామహే పరాన్
అహ మేష సహభ్రాత్రా లక్ష్మణేన మహౌజసా 35
ఆత్మనా పంచమ శ్చాఽయం సఖా మమ విభీషణః
స రామః కార్యసిద్ధ్యర్థ మేవముక్త్వా విభీషణమ్ 36
సువేలాఽఽరోహణే బుద్ధిం చకార మతిమాన్ మతిమ్
రమణీయతరం దృష్ట్వా సువేలస్య గిరేస్తటం 37
తతస్తు రామో మహతా బలేన
ప్రచ్ఛాద్య సర్వాం పృథివీం మహాత్మా
ప్రహృష్టరూపోఽభిజగామ లంకాం
కృత్వా మతిం సోఽరివధే మహాత్మా 38

<u>అష్ట త్రింశ స్సర్గః – సువేలాఽఽరోహణం</u>

స తు కృత్వా సువేలస్య మతిమారోహణం ప్రతి
లక్ష్మణాఽనుగతో రామః సుగ్రీవ మిదమబ్రవీత్ 1
విభీషణం చ ధర్మజ్ఞమనురక్తం నిశాచరమ్
మన్త్రజ్ఞం చ విధిజ్ఞం చ శ్లక్ష్ణయా పరయా గిరా 2
సువేలం సాధు శైలేన్ద్ర మిమం ధాతుశతై శ్చితమ్
అధ్యారోహామహే సర్వే వత్స్యామోఽత్ర నిశా మిమామ్ 3
లంకాం చాలోకయిష్యామో నిలయం తస్య రక్షసః
యేన మే మరణాఽన్తాయ హృతా భార్యా దురాత్మనా 4
యేన ధర్మో న విజ్ఞాతో న తద్వృత్తం కులం తథా
రాక్షస్యా నీచయా బుద్ధ్యా యేన తద్గర్హితం కృతమ్ 5
తస్మిన్ మే వర్తతే రోషః కీర్తితే రాక్షసాఽధమే
యస్యాపరాధాన్ నీచస్య వధం ద్రక్ష్యామి రక్షసామ్ 6
ఏకో హి కురుతే పాపం కాలపాశ వశం గతః
నీచే నాత్మాపచారేణ కులం తేన వినశ్యతి 7
ఏవం సంమన్త్రయ న్నేవ సక్రోధో రావణం ప్రతి

రామః సువేలం వాసాయ చిత్రసాను ముపారుహత్ 8
పృష్ఠతో లక్ష్మణశ్చైన మన్వగచ్ఛత్ సమాహితః
సశరం చాపముద్యమ్య సుమహ ద్విక్రమే రతః 9
త మన్వరోహత్ సుగ్రీవః సామాత్యః సవిభీషణః
హనుమా నంగదో నీలో మైన్దో ద్వివిద ఏవ చ 10
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః
పనసః కుముదశ్చైవ హరో రమ్భశ్చ యూథపః 11
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ ఋషభశ్చ మహామతిః
దుర్ముఖశ్చ మహాతేజా స్తథా శతవలిః కపిః 12
ఏతే చాఽన్యే చ బహవో వానరాః శీఘ్రగామినః
తే వాయువేగ ప్రవణా స్తం గిరిం గిరిచారిణః 13
అధ్యారోహన్త శతశః సువేలం యత్ర రాఘవః
తేత్వఽదీర్ఘేణ కాలేన గిరిమారుహ్య సర్వతః 14
దదృశుః శిఖరే తస్య విషక్తా మివ ఖే పురీమ్
తాం శుభాం ప్రవర ద్వారాం ప్రాకార పరిశోభితామ్ 15
లంకాం రాక్షస సంపూర్ణాం దదృశు ర్హరియూథపాః
ప్రాకార చయ సంస్థైశ్చ తదా నీలైర్నిశాచరైః 16
దదృశు స్తే హరిశ్రేష్ఠాః ప్రాకార మపరం కృతమ్
తే దృష్ట్వా వానరాః సర్వే రాక్షసాన్ యుద్ధ కాంక్షిణః 17
ముముచు ర్వివిధా న్నాదాం స్తత్ర రామస్య పశ్యతః
తతోఽస్త మగమత్ సూర్యః సంధ్యయా ప్రతిరంజితః 18
పూర్ణచన్ద్ర ప్రదీప్తా చ క్షపా సమభివర్తతే||
తతః స రామో హరివాహినీ పతిః
విభీషణేన ప్రతినన్ద్య సత్కృతః
సలక్ష్మణో యూథప యూథ సంవృతః
సువేల పృష్ఠే న్యవసద్యథాసుఖమ్ 19

<u>ఏకోన చత్వారింశ స్సర్గః – లంకా దర్శనం</u>

తాం రాత్రి ముషితా స్తత్ర సువేలే హరిపుంగవాః
లంకాయాం దదృశు ర్వీరా వనాన్యుపవనాని చ 1
సమ సౌమ్యాని రమ్యాణి విశాలాన్యాయతాని చ
దృష్టి రమ్యాణి తే దృష్ట్వా బభూవు ర్జాతవిస్మయాః 2

చమ్పకాఽశోక పున్నాగ సాల తాల సమాకులా
తమాల వన సంఛన్నా నాగమాలా సమావృతా 3
హిన్తాలై రఽర్జునై ర్నీపైః సప్తపర్ణైశ్చ పుష్పితైః
తిలకైః కర్ణికారైశ్చ పాటలైశ్చ సమన్తతః 4
శుశుభే పుష్పితాఽగ్రైశ్చ లతా పరిగతై ర్ద్రుమైః
లంకా బహువిధై ర్దివ్యైర్యథేన్ద్రస్యాఽమరావతీ 5
విచిత్ర కుసుమోపేతై రక్త కోమల పల్లవైః
శాద్వలైశ్చ తథా నీలై శ్చిత్రాభి ర్వనరాజిభిః 6
గన్ధాఢ్యాన్యభిరమ్యాణి పుష్పాణి చ ఫలాని చ
ధారయన్త్యఽగమా స్తత్ర భూషణా నీవ మానవాః 7
తచ్చైత్ర రథ సంకాశం మనోజ్ఞం నన్దనోపమమ్
వనం సర్వర్తుకం రమ్యం శుశుభే షట్పదా యుతమ్ 8
నత్యూహకో యష్టిబకై ర్నృత్యమానైశ్చ బర్హిభిః
రుతం పరభృతానాం చ శుశ్రువుర్వననిర్ఝరే 9
నిత్య మత్త విహంగాని భ్రమరా చరితాని చ
కోకిలాకుల షణ్డాని విహంగాభిరుతాని చ 10
భృంగరాజాభి గీతాని భ్రమరైః సేవితాని చ
కోణాలక విఘుష్టాని సారసాభిరుతాని చ 11
వివిశు స్తే తత స్తాని వనాన్యుపవనాని చ
హృష్టాః ప్రముదితా వీరా హరయః కామరూపిణః 12
తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర వానరాణాం మహౌజసామ్
పుష్పసంసర్గ సురభి ర్వవౌ ఘ్రాణసుఖోఽనిలః 13
అన్యే తు హరివీరాణాం యూథాన్నిష్క్రమ్య యూథపాః
సుగ్రీవేణాఽభ్యనుజ్ఞాతా లంకాం జగ్ముః పతాకినీమ్ 14
విత్రాసయన్తో విహగాం స్త్రాసయన్తో మృగ ద్విపాన్
కమ్పయన్తశ్చ తాం లంకాం నాదై స్తే నదతాం వరాః 15
కుర్వన్త స్తే మహావేగా మహీం చరణ పీడితామ్
రజశ్చ సహసైవోర్ధ్వం జగామ చరణోత్థితం 16
ఋక్షాః సింహా వరాహాశ్చ మహిషా వారణా మృగాః
తేన శబ్దేన విత్రస్తా జగ్ము ర్భీతా దిశో దశ 17
శిఖరం తత్ త్రికూటస్య ప్రాంశు చైకం దివి స్పృశమ్

సమన్తాత్ పుష్ప సంఛన్నం మహారజత సన్నిభమ్ 18
శత యోజన విస్తీర్ణం విమలం చారు దర్శనమ్
శ్లక్ష్ణం శ్రీమన్ మహచ్చైవ దుష్ప్రాపం శకునైరఽపి 19
మనసాఽపి దురారోహం కిం పునః కర్మణా జనైః
నివిష్టా తత్ర శిఖరే లంకా రావణ పాలితా 20
శత యోజన విస్తీర్ణా త్రింశ ద్యోజన మాయతా
సా పురీ గోపురైరుచ్చైః పాణ్డరాఽమ్బుద సన్నిభైః 21
కాంచనేన చ సాలేన రాజతేన చ శోభితా
ప్రాసాదైశ్చ విమానైశ్చ లంకా పరమ భూషితా 22
ఘనై రివాతపాపాయే మధ్యమం వైష్ణవం పదమ్
యస్యాం స్తమ్భ సహస్రేణ ప్రాసాదః సమలంకృతః 23
కైలాస శిఖరాకారో దృశ్యతే ఖ మివోల్లిఖన్
చైత్యః స రాక్షసేన్ద్రస్య బభూవ పురభూషణమ్ 24
శతేన రక్షసాం నిత్యం యః సమగ్రేణ రక్ష్యతే
మనోజ్ఞాం కాననవతీం పర్వతైరుపశోభితాం 25
నానాధాతు విచిత్రైశ్చ ఉద్యానైరుపశోభితాం
నానావిహగ సంఘుష్టాం నానామృగ నిషేవితాం 26
నానా కుసుమ సంఛన్నాం నానారాక్షస సేవితాం
తాం సమృద్ధాం సమృద్ధార్థాం లక్ష్మీవాంల్లక్ష్మణాగ్రజః 27
రావణస్య పురీం రామో దదర్శ సహ వానరైః
తాం మహాగృహ సంబాధాం దృష్ట్వా లక్ష్మణ పూర్వజః 28
నగరీమఽమర ప్రఖ్యో విస్మయం ప్రాప వీర్యవాన్||
తాం రత్నపూర్ణాం బహుసంవిధానాం
ప్రాసాదమాలాభిరఽలంకృతాం చ
పురీం మహాయన్త్ర కవాట ముఖ్యాం
దదర్శ రామో మహతా బలేన 29

చత్వారింశ స్సర్గః – రావణ సుగ్రీవ నియుద్ధం

తతో రామః సువేలాగ్రం యోజనద్వయ మండలం
ఆరురోహ ససుగ్రీవో హరియూధప సంవృతః 1
స్థిత్వా ముహూర్తం తత్రైవ దిశో దశ విలోకయన్
త్రికూట శిఖరే రమ్యే నిర్మితం విశ్వకర్మణా 2

దదర్శ లంకాం సున్యస్తాం రమ్య కానన శోభితాం
తస్యాం గోపుర శృంగ స్థం రాక్షసేంద్రం దురాసదం 3
శ్వేత చామర పర్యంతం విజయ చ్ఛత్ర శోభితం
రక్తచందన సంలిప్తం రత్నాభరణ భూషితం 4
నీలజీమూత సంకాశం హేమ సంఛాదితాంబరం
ఐరావత విషాణాగ్రైరుత్కృష్ట కిణ వక్షసం 5
శశ లోహిత రాగేణ సంవీతం రక్తవాససా
సంధ్యాతపేన సంవీతం మేఘరాశి మివాఽమ్బరే 6
పశ్యతాం వానరేంద్రాణాం రాఘవస్యాఽపి పశ్యతః
దర్శనా ద్రాక్షసేన్ద్రస్య సుగ్రీవః సహసోత్థితః 7
క్రోధ వేగేన సంయుక్తః సత్త్వేన చ బలేన చ
అచలాగ్రాదఽథోత్థాయ పుప్లువే గోపుర స్థలే 8
స్థిత్వా ముహూర్తం సంప్రేక్ష్య నిర్భయేనాన్తరాత్మనా
తృణీకృత్య చ తద్రక్షః సోఽబ్రవీత్ పరుషం వచః 9
లోకనాథస్య రామస్య సఖా దాసోస్మి రాక్షస
న మయా మోక్ష్యసేఽద్య త్వం పార్థివేంద్రస్య తేజసా 10
ఇత్యుక్త్వా సహసోత్పత్య పుప్లువే తస్యచోపరి
ఆకృష్య మకుటం చిత్రం పాతయామాస తద్భువి 11
సమీక్ష్య తూర్ణ మాయాంతమాబభాషే నిశాచరః
సుగ్రీవ స్త్వం పరోక్షం మే హీనగ్రీవో భవిష్యసి 12
ఇత్యుక్త్వోత్థాయ తం క్షిప్రం బాహుభ్యామాక్షిప త్తలే
కందువ త్తం సముత్థాయ బాహుభ్యామాక్షిప ద్ధరిః 13
పరస్పరం స్వేద విదగ్ధ గాత్రౌ పరస్పరం శోణిత దిగ్ధ దేహౌ
పరస్పరం శ్లిష్ట నిరుద్ధ చేష్టౌ పరస్పరం శాల్మలి కింశుకౌ యథా 14
ముష్టి ప్రహారైశ్చ తల ప్రహారై రరత్నిఘాతైశ్చ కరాగ్ర ఘాతైః
తౌ చక్రతు ర్యుద్ధ మసహ్యరూపం మహాబలౌ వానర రాక్షసేంద్రౌ 15
కృత్వా నియుద్ధం భృశ ముగ్రవేగౌ కాలం చిరం గోపుర వేది మధ్యే
ఉత్క్షిప్య చాక్షిప్య వినమ్య దేహౌ పాదక్రమా ద్గోపుర వేది లగ్నౌ 16
అన్యోన్య మావిధ్య విలగ్న దేహౌ తౌ పేతతుః సాలనిఖాత మధ్యే
ఉత్పేతతు ర్భూతల మస్పృశంతౌ స్థిత్వా ముహూర్తం త్వభినిశ్వసంతౌ 17
ఆలింగ్యచాలింగ్య చ బాహుయోక్త్రైః సంయోజయామాసతురాహవే తౌ

సంరంభ శిక్షా బల సంప్రయుక్తౌ సుచేరతుః సంప్రతి యద్ధమార్గైః 18
శార్దూల సింహావివ జాతదర్పౌ గజేంద్ర పోతావివ సంప్రయుక్తౌ
సంహత్య చాపీడ్య చ తావురోభ్యాం నిపేతతు ర్వై యుగప ద్ధరణ్యాం 19
ఉద్యమ్య చాఽన్యోన్య మధిక్షిపంతౌ సంచంక్రమాతే బహుయుద్ధమార్గైః
వ్యాయామశిక్షా బల సంప్రయుక్తౌ క్లమం న తౌ జగ్మతురాశు వీరౌ 20
బాహూత్తమై ర్వారణ వారణాభై ర్నివారయంతౌ వరవారణాభౌ
చిరేణ కాలేన తు సంప్రయుక్తౌ సంచేరతు ర్మండలమార్గ మాశు 21
తౌ పరస్పర మాసాద్య యత్తావఽన్యోన్య సూదనే
మార్జారా వివ భక్షాఽర్థే వితస్థా తే ముహుర్ముహుః 22
మండనాని విచిత్రాణి స్థానాని వివిధాని చ
గోమూత్రికాణి చిత్రాణి గతప్రత్యాగతాని చ 23
తిరశ్చీనగతాన్యేవ తథా వక్రగతాని చ
పరిమోక్షం ప్రహారాణాం వర్జనం పరిధావనం 24
అభిద్రవణ మాప్లావ మాస్థానం చ సవిగ్రహం
పరావృత్త మఽపావృత్త మఽవద్రుత మఽవప్లుతం 25
ఉపన్యస్త మఽపన్యస్తం యుద్ధమార్గ విశారదౌ
తౌ సంచేరతేరఽన్యోన్యం వానరేంద్రశ్చ రావణః 26
ఏతస్మిన్నన్తరే రక్షో మాయాబలమఽథాత్మనః
ఆరబ్ధు ముపసంపేదే జ్ఞాత్వా తం వానరాధిపః 27
ఉత్పపాత తదాకాశం జితకాశీ జితక్లమః
రావణః స్థిత ఏవాఽత్ర హరిరాజేన వంచితః 28
అథ హరివర నాథః ప్రాప్య సంగ్రామ కీర్తిం
నిశిచరపతి మాజౌ యోజయిత్వా శ్రమేణ
గగన మఽతివిశాలం లంఘయిత్వార్క సూనుః
హరివర గణ మధ్యే రామపార్శ్వం జగామ 29
ఇతి సవితృ సూను స్తత్ర తత్కర్మ కృత్వా
పవన గతి రనీకం ప్రావిశత్ సంప్రహృష్టః
రఘువర నృప సూనోర్వర్ధయన్ యుద్ధ హర్షం
తరుమృగ గణ ముఖ్యైః పూజ్యమానో హరీంద్రః 30

ఏక చత్వారింశ స్సర్గః – అంగద దూత్యం

అథ తస్మిన్ నిమిత్తాని దృష్ట్వా లక్ష్మణపూర్వజః

సుగ్రీవం సంపరిష్వజ్య తదా వచన మబ్రవీత్ 1
అసమ్మంత్ర్య మయా సార్ధం తదిదం సాహస కృతం
ఏవం సాహస కర్మాణి న కుర్వన్తి జనేశ్వరాః 2
సంశయే స్థాప్య మాం చేదం బలం చ సవిభీషణం
కష్టం కృత మిదం వీర సాహసం సాహస ప్రియ 3
ఇదానీ మా కృథా వీర ఏవంవిధ మఽచిన్తితం
త్వయి కించి త్సమాపన్నే కిం కార్యం సీతయా మమ 4
భరతేన మహాబాహో లక్ష్మణేన యవీయసా
శత్రుఘ్నేన చ శత్రుఘ్న స్వ శరీరేణ వా పునః 5
త్వయి చాఽనాగతే పూర్వమితి మే నిశ్చితా మతిః
జానతశ్చాఽపి తే వీర్యం మహేంద్ర వరుణోపమ 6
హత్వాఽహం రావణం యుద్ధే సపుత్ర బల వాహనం
అభిషిచ్య చ లంకాయాం విభీషణమఽథాపి చ 7
భరతే రాజ్య మావేశ్య త్యక్షే దేహం మహాబల
తమేవం వాదినం రామం సుగ్రీవః ప్రత్యఽభాషత 8
తవ భార్యాఽపహర్తారం దృష్ట్వా రాఘవ రావణం
మర్షయామి కథం వీర జానన్ పౌరుషమాత్మనః 9
ఇత్యేవం వాదినం వీరమభినంద్య స రాఘవః
లక్ష్మణం లక్ష్మి సంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్ 10
పరిగృహ్యోదకం శీతం వనాని ఫలవన్తి చ
బలౌఘం సంవిభజ్యేమం వ్యూహ్యా తిష్ఠేమ లక్ష్మణ 11
లోక క్షయకరం భీమం భయం పశ్యామ్యుపస్థితమ్
నిబర్హణం ప్రవీరాణా మృక్ష వానర రక్షసామ్ 12
వాతాశ్చ పరుషా వాన్తి కమ్పతే చ వసుంధరా
పర్వతాఽగ్రాణి వేపంతే పతన్తి ధరణీ రుహాః 13
మేఘాః క్రవ్యాద సంకాశాః పరుషాః పరుష స్వనాః
క్రూరాః క్రూరం ప్రవర్షన్తి మిశ్రం శోణిత బిన్దుభిః 14
రక్తచన్దన సంకాశా సంధ్యా పరమ దారుణా
జ్వలచ్చ నిపత త్యేత దాదిత్యాదఽగ్ని మణ్డలమ్ 15
ఆదిత్య మభివాశ్యన్తి జనయన్తో మహద్భయమ్
దీనా దీనస్వరా ఘోరా అప్రశస్తా మృగ ద్విజాః 16

రజన్యామఽప్రకాశశ్చ సంతాపయతి చన్ద్రమాః
కృష్ణ రక్తాఽంశు పర్యన్తో యథా లోకస్య సంక్షయే 17
హ్రస్వో రూక్షోఽప్రశస్తశ్చ పరివేషః సులోహితః
ఆదిత్యమణ్డలే నీలం లక్ష్మ లక్ష్మణ దృశ్యతే 18
దృశ్యన్తే న యథావ చ్చ నక్షత్రాణ్యభివర్తతే
యుగాఽన్త మివ లోకస్య పశ్య లక్ష్మణ శంసతి 19
కాకాః శ్యేనా స్తథా గృధ్రా నీచైః పరిపతన్తి చ
శివాశ్చాప్యఽశివా వాచః ప్రవదన్తి మహాస్వనాః 20
శైలైః శూలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విముక్తైః కపి రాక్షసైః
భవిష్య త్యావృతా భూమి ర్మాస శోణిత కర్దమా 21
క్షిప్రమఽద్య దురాధర్షాం లంకాం రావణ పాలితామ్
అభియామ జవే నైవ సర్వతో హరిభి ర్వృతాః 22
ఇత్యేవం సంవదన్ వీరో లక్ష్మణం లక్ష్మణాఽగ్రజః
తస్మాదఽవాతర చ్ఛీఘ్రం పర్వతాఽగ్రాన్మహాబలః 23
అవతీర్య చ ధర్మాత్మా తస్మా చ్ఛైలాత్ స రాఘవః
పరైః పరమ దుర్ధర్షం దదర్శ బల మాత్మనః 24
సన్నహ్య తు ససుగ్రీవః కపిరాజ బలం మహత్
కాలజ్ఞో రాఘవః కాలే సంయుగాయాఽభ్యచోదయత్ 25
తతః కాలే మహాబాహుర్బలేన మహతా వృతః
ప్రస్థితః పురతో ధన్వీ లంకామభిముఖః పురీమ్ 26
తం విభీషణ సుగ్రీవౌ హనుమాన్ జామ్బవాన్ నలః
ఋక్షరాజ స్తథా నీలో లక్ష్మణశ్చాఽన్వయు స్తదా 27
తతః పశ్చాత్ సుమహతీ పృతనా ర్ఙ వనౌకసామ్
ప్రచ్ఛాద్య మహతీం భూమిమనుయాతి స్మ రాఘవమ్ 28
శైల శృంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్
జగృహుః కుంజరప్రఖ్యా వానరాః పరవారణాః 29
తౌ త్వఽదీర్ఘేణ కాలేన భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
రావణస్య పురీ లంకా మాసేదతు రఽరిందమౌ 30
పతాకా మాలినీ రమ్యాముద్యాన వన శోభితామ్
చిత్ర వప్రాం సుదుష్ప్రాపా ముచ్చైః ప్రాకార తోరణామ్ 31
తాం సురైరఽపి దుర్ధర్షాం రామ వాక్య ప్రచోదితాః

యథా నివేశం సంపీడ్య న్యవిశన్త వనౌకసః 32
లంకాయాస్తృత్తర ద్వారం శైలశృంగ మివోన్నతమ్
రామః సహానుజో ధన్వీ జుగోప చ రురోధ చ 33
లంకాముపనివిష్టశ్చ రామో దశరథాత్మజః
లక్ష్మణానుచరో వీరః పురీం రావణ పాలితామ్ 34
ఉత్తరద్వార మాసాద్య యత్ర తిష్ఠతి రావణః
నాఽన్యో రామాద్ధి తద్ద్వారం సమర్థః పరిరక్షితుమ్ 35
రావణాఽధిష్ఠితం భీమం వరుణేనేవ సాగరమ్
సాయుధై రాక్షసై ర్భీమైరభిగుప్తం సమన్తతః 36
లఘూనాం త్రాస జననం పాతాళ మివ దానవైః
విన్యస్తాని చ యోధానాం బహూని వివిధాని చ 37
దదర్శాయుధ జాలాని తథైవ కవచాని చ
పూర్వం తు ద్వారమాసాద్య నీలో హరి చమూపతిః 38
అతిష్ఠ త్సహ మైన్దేన ద్వివిదేన చ వీర్యవాన్
అంగదో దక్షిణ ద్వారం జగ్రాహ సుమహాబలః 39
ఋషభేణ గవాక్షేణ గజేన గవయేన చ
హనుమాన్ పశ్చిమ ద్వారం రరక్ష బలవాన్ కపిః 40
ప్రమాథి ప్రఘసాభ్యాం చ వీరైరఽన్యైశ్చ సంగతః
మధ్యమే చ స్వయం గుల్మే సుగ్రీవః సమతిష్ఠత 41
సహ సర్వై ర్హరిశ్రేష్ఠైః సుపర్ణ శ్వసనోపమైః
వానరాణాం తు షట్త్రింశత్కోట్యః ప్రఖ్యాత యూథపాః 42
నిపీడ్యోపనివిష్టాశ్చ సుగ్రీవో యత్ర వానరః
శాసనేన తు రామస్య లక్ష్మణః సవిభీషణః 43
ద్వారే ద్వారే హరీణాం తు కోటిం కోటిం న్యవేశయత్
పశ్చిమేన తు రామస్య సుగ్రీవః సహ జామ్బవాన్ 44
అదూరాన్ మధ్యమే గుల్మే తస్థౌ బహుబలానుగః
తే తు వానరశార్దూలాః శార్దూలా ఇవ దంష్ట్రిణః 45
గృహీత్వా ద్రుమశైలాఽగ్రాన్ హృష్టా యుద్ధాయ తస్థిరే
సర్వే వికృత లాంగూలాః సర్వే దంష్ట్రా నఖాయుధాః 46
సర్వే వికృత చిత్రాంగాః సర్వే చ వికృతాననాః
దశ నాగబలాః కేచిత్ కేచి ద్దశగుణోత్తరాః 47

కేచిన్నాగ సహస్రస్య బభూవు స్తుల్యవిక్రమాః
సన్తి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచి చ్ఛతగుణోత్తరాః 48
అప్రమేయ బలాశ్చాన్యే తత్రాసన్ హరియూథపాః
అద్భుతశ్చ విచిత్రశ్చ తేషా మాసీత్ సమాగమః 49
తత్ర వానర సైన్యానాం శలభానామివోద్యమః
పరిపూర్ణ మివాకాశం సంఛన్నేవ చ మేదినీ 50
లంకా ముపనివిష్టైశ్చ సంపతద్భిశ్చ వానరైః
శతం శత సహస్రాణాం పృథగృక్ష వనౌకసామ్ 51
లంకా ద్వారాణ్యుపాజగ్మురన్యే యోద్ధుం సమన్తతః
ఆవృతః సగిరిః సర్వై స్తైః సమన్తాత్ ప్లవంగమైః 52
అయుతానాం సహస్రం చ పురీం తా మఽభ్యవర్తత
వానరై ర్బలవద్భిశ్చ బభూవ ద్రుమ పాణిభిః 53
సంవృతా సర్వతో లంకా దుష్ప్రవేశాఽపి వాయునా
రాక్షసా విస్మయం జగ్ముః సహసాభినిపీడితాః 54
వానరై ర్మేఘ సంకాశైః శక్ర తుల్య పరాక్రమైః
మహాన్ శబ్దోఽభవత్ తత్ర బలౌఘస్యాభివర్తతః 55
సాగర స్యేవ భిన్నస్య యథా స్యాత్సలిల స్వనః
తేన శబ్దేన మహతా సప్రాకారా సతోరణా 56
లంకా ప్రచలితా సర్వా సశైల వన కాననా
రామ లక్ష్మణ గుప్తా సా సుగ్రీవేణ చ వాహినీ 57
బభూవ దుర్ధర్షతరా సర్వైరపి సురాఽసురైః
రాఘవః సన్నివేశ్యైవ సైన్యం స్వం రక్షసాం వధే 58
సమ్మన్త్ర్య మన్త్రిభిః సార్ధం నిశ్చిత్య చ పునః పునః
ఆనన్తర్య మభిప్రేప్సుః క్రమయోగార్థ తత్త్వవిత్ 59
విభీషణస్యాఽనుమతే రాజధర్మమనుస్మరన్
అంగదం వాలి తనయం సమాహూ యేదమబ్రవీత్ 60
గత్వా సౌమ్య దశగ్రీవం బ్రూహి మద్వచనాత్కపే
లంఘయిత్వా పురీం లంకాం భయం త్యక్త్వా గతవ్యథః 61
భ్రష్టశ్రీక గతైశ్వర్య ముమూర్షో నష్ట చేతనః
ఋషీణాం దేవతానాం చ గన్ధర్వాఽప్సరసాం తథా 62
నాగానా మఽథ యక్షాణాం రాజ్ఞాం చ రజనీచర

యచ్చ పాపం కృతం మోహాదవలిప్తేన రాక్షస 63
తస్య పాపస్య సంప్రాప్తా వ్యుష్టిరఽద్య దురాసదా
నూనమఽద్య గతో దర్పః స్వయమ్భూ వరదాన జః 64
యస్య దణ్డధరస్తేఽహం దారా హరణ కర్శితః
దండం ధారయమాణస్తు లంకా ద్వారే వ్యవస్థితః 65
పదవీం దేవతానాం చ మహర్షీణాం చ రాక్షస
రాజర్షీణాం చ సర్వేషాం గమిష్యసి మయా హతః 66
బలేన యేన వై సీతాం మాయయా రాక్షసాఽధమ
మామతిక్రామయిత్వా త్వం హృతవాం స్త ద్విదర్శయ 67
అరాక్షస మిమం లోకం కర్తాఽస్మి నిశితైః శరైః
న చే చ్ఛరణమభ్యేషి మా ముపాదాయ మైథిలీమ్ 68
ధర్మాత్మా రక్షసాం శ్రేష్ఠః సంప్రాప్తోఽయం విభీషణః
లంకైశ్వర్యం ధృవం శ్రీమానఽయం ప్రాప్నో త్యకణ్టకమ్ 69
న హి రాజ్యమఽధర్మేణ భోక్తుం క్షణమపి త్వయా
శక్యం మూర్ఖ సహాయేన పాపేనాఽవిదితాత్మనా 70
యుధ్యస్వ వా ధృతిం కృత్వా శౌర్యమాలమ్బ్య రాక్షస
మచ్ఛరై స్త్వం రణే శాన్త స్తతః పూతో భవిష్యసి 71
యద్వా విశసి లోకాం స్త్రీన్ పక్షీ భూత్వా మనోజవః
మమ చక్షుష్పథం ప్రాప్య న జీవన్ ప్రతియాస్యసి 72
బ్రవీమి త్వాం హితం వాక్యం క్రియతామౌర్ధ్వదేహికమ్
సుదృష్టా క్రియతాం లంకా జీవితం తే మయి స్థితమ్ 73
ఇత్యుక్తః స తు తారేయో రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా
జగామాకాశ మావిశ్య మూర్తిమా నివ హవ్యవాట్ 74
సోఽతిపత్య ముహూర్తేన శ్రీమాన్ రావణ మన్దిరమ్
దదర్శాఽఽసీనమవ్యగ్రం రావణం సచివైః సహ 75
తతస్తస్యాఽవిదూరే స నిపత్య హరిపుంగవః
దీప్తాగ్నిసదృశ స్తస్థావఽంగదః కనకాంగదః 76
తద్రామవచనం సర్వమఽన్యూనాధిక ముత్తమమ్
సామాత్యం శ్రావయామాస నివేద్యాత్మానమాత్మనా 77
దూతోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః
వాలి పుత్రోఽంగదో నామ యది తే శ్రోత్ర మాగతః 78

ఆహ త్వాం రాఘవో రామః కౌసల్యానన్దవర్ధనః
నిష్పత్య ప్రతియుధ్యస్వ నృశంస పురుషో భవ 79
హన్తాస్మి త్వాం సహామాత్యం సపుత్ర జ్ఞాతి బాన్ధవమ్
నిరుద్విగ్నా స్త్రయోలోకా భవిష్యన్తి హతే త్వయి 80
దేవ దానవ యక్షాణాం గన్ధర్వోరగ రక్షసామ్
శత్రుమఽద్యోద్ధరిష్యామి త్వామృషీణాం చ కణ్టకమ్ 81
విభీషణస్య చైశ్వర్యం భవిష్యతి హతే త్వయి
న చేత్ సత్కృత్య వైదేహీం ప్రణిపత్య ప్రదాస్యసి 82
ఇత్యేవం పరుషం వాక్యం బ్రువాణే హరిపుంగవే
అమర్ష వశమాపన్నో నిశాచర గణేశ్వరః 83
తతః స రోష తామ్రాక్షః శశాస సచివాం స్తదా
గృహ్యతా మేష దుర్మేధా వధ్యతా మితి చాసకృత్ 84
రావణస్య వచః శృత్వా దీప్తాగ్నిసమ తేజసః
జగృహు స్తం తతో ఘోరా శ్చత్వారో రజనీచరాః 85
గ్రాహయామాస తారేయః స్వయమాత్మానమాత్మవాన్
బలం దర్శయితుం వీరో యాతుధానగణే తదా 86
స తాన్ బాహుద్వయే సక్తా నాదాయ పతగా నివ
ప్రాసాదం శైల సంకాశ ముత్పపాతాఽంగద స్తదా 87
తేఽన్తరిక్షాద్వినిర్ధూతా స్తస్య వేగేన రాక్షసాః
భుమౌ నిపతితాః సర్వే రాక్షసేన్ద్రస్య పశ్యతః 88
తతః ప్రాసాద శిఖరం శైల శృంగ మివోన్నతమ్
దదర్శ రాక్షసేన్ద్రస్య వాలి పుత్రః ప్రతాపవాన్ 89
తత్ప్రఫాల పదాక్రాన్తం దశగ్రీవస్య పశ్యతః
పురా హిమవతఃశృంగం వజ్రిణేవ విదారితం 90
భంక్త్వా ప్రాసాద శిఖరం నామ విశ్రావ్య చాత్మనః
వినద్య సుమహానాద ముత్పపాత విహాయసం 91
వ్యథయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయం శ్చాపి వానరాన్
స వానరాణాం మధ్యే తు రామపార్శ్వ ముపాగతః 92
రావణస్తు పరం చక్రే క్రోధం ప్రాసాద ధర్షణాత్
వినాశం చాత్మనః పశ్య న్నిశ్వాస పరమోఽభవత్ 93
రామస్తు బహుభి ర్హృష్టై ర్నినదద్భిః ప్లవంగమైః

వృతో రిపు వధా కాంక్షీ యుద్ధాయైవాభ్యవర్తత 94
సుషేణస్తు మహావీర్యో గిరి కూటోపమో హరిః
బహుభిః సంవృత స్తత్ర వానరైః కామరూపిభిః 95
చతుర్ద్వారాణి సర్వాణి సుగ్రీవ వచనాత్ కపిః
పర్యాక్రామత దుర్ధర్షో నక్షత్రాణీవ చన్ద్రమాః 96
తేషామక్షౌహిణి శతం సమవేక్ష్య వనౌకసామ్
లంకాముపనివిష్టానాం సాగరం చాభివర్తతామ్ 97
రాక్షసా విస్మయం జగ్ము స్త్రాసం జగ్ముస్తథాపరే
అపరే సమరోద్ధర్షాద్ధర్షమేవ ప్రపేదిరే 98
కృత్స్నం హి కపిభిర్వ్యాప్తం ప్రాకార పరిఖాన్తరమ్
దదృశూ రాక్షసా దీనాః ప్రాకారం వానరీ కృతమ్ 99
హాహాకారం ప్రకుర్వంతి రాక్షసా భయమోహితాః||
తస్మిన్ మహాభీషణకే ప్రవృత్తే
కోలాహలే రాక్షస రాజధాన్యామ్
ప్రగృహ్య రక్షాంసి మహాయుధాని
యుగాఽన్త వాతా ఇవ సంవిచేరుః 100

ద్వి చత్వారింశ స్సర్గః – యుద్ధాఽఽరంభః

తత స్తే రాక్షసా స్తత్ర గత్వా రావణ మన్దిరమ్
న్యవేదయన్ పురీం రుద్ధాం రామేణ సహ వానరైః 1
రుద్ధాం తు నగరీ శ్శృత్వా జాతక్రోధో నిశాచరః
విధానం ద్విగుణం శ్శృత్వా ప్రాసాదం సోఽధ్యరోహత 2
స దదర్శావృతాం లంకాం సశైల వన కాననామ్
అసంఖ్యేయై ర్హరిగణైః సర్వతో యుద్ధ కాంక్షిభిః 3
స దృష్ట్వా వానరైః సర్వాం వసుధాం కపిలీ కృతామ్
కథం క్షపయితవ్యాః స్యు రితి చిన్తాపరోభవత్ 4
స చిన్తయిత్వా సుచిరం ధైర్య మాలమ్బ్య రావణః
రాఘవం హరియూథాంశ్చ దదర్శాయతలోచనః 5
రాఘవః సహ సైన్యేన ముదితో నామ పుప్లువే
లంకాం దదర్శ గుప్తాం వై సర్వతో రాక్షసై ర్వృతాం 6
దృష్ట్వా దాశరథి ర్లంకాం చిత్రధ్వజ పతాకినీం
జగామ సహసా సీతాం దూయమానేన చేతసా 7

అత్ర సా మృగశాబాక్షీ మత్కృతే జనకాత్మజా
పీడ్యతే శోక సంతప్తా కృశా స్థండిల శాయినీ 8
పీడ్యమానాం స ధర్మాత్మా వైదేహీమనుచిన్తయన్
క్షిప్ర మాజ్ఞాపయామాస వానరాన్ ద్విషతాం వధే 9
ఏవముక్తే తు వచనే రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా
సంఘర్షమాణాః ప్లవగాః సింహనాదైరఽనాదయన్ 10
శిఖరైర్వికిరామైనాం లంకాం ముష్టిభిరేవ వా
ఇతి స్మ దధిరే సర్వే మనాంసి హరియూధపాః 11
ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి శిఖరాణి మహంతి చ
తరూంశ్చోత్పాట్య వివిధాం స్తిష్ఠంతి హరియూధపాః 12
ప్రేక్షతో రాక్షసేన్ద్రస్య తా న్యఽనీకాని భాగశః
రాఘవ ప్రియ కామార్థం లంకామారురుహు స్తదా 13
తే తామ్రవక్త్రా హేమాఽభా రామార్థే త్యక్త జీవితాః
లంకామేవాఽభ్యవర్తన్త సాల తాల శిలాయుధాః 14
తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవంగమాః
ప్రాకారాఽగ్రాణ్యరణ్యాని మమంథు స్తోరణాని చ 15
పరిఖాః పూరయన్తి స్మ ప్రసన్న సలిలా యుతాః
పాంసుభిః పర్వతాగ్రైశ్చ తృణైః కాష్ఠైశ్చ వానరాః 16
తతః సహస్ర యూథాశ్చ కోటి యూథాశ్చ వానరాః
కోటీశత యుతాశ్చాన్యే లంకామారురుహు స్తదా 17
కాంచనాని ప్రమృద్నంత స్తోరణాని ప్లవంగమాః
కైలాస శిఖరాభాని గోపురాణి ప్రమథ్య చ 18
ఆప్లవన్తః ప్లవన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః
లంకాం తా మఽభిధావన్తి మహావారణ సన్నిభాః 19
జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాఽభిపాలితః 20
ఇత్యేవం ఘోషయన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః
అభ్యధావన్త లంకాయాః ప్రాకారం కామరూపిణః 21
వీరబాహుః సుబాహుశ్చ నలశ్చ వనగోచరః
నిపీడ్యోపనివిష్టా స్తే ప్రాకారం హరియూథపాః 22
ఏతస్మిన్నన్తరే చక్రుః స్కన్ధావార నివేశనమ్

పూర్వద్వారం తు కుముదః కోటీభి ర్దశభిర్వృతః 23
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థౌ హరిభి ర్జితకాశిభిః
సాహాయ్యార్థం తు తస్యైవ నివిష్టః ప్రఘసో హరిః 24
పనసశ్చ మహాబాహు ర్వానరై ర్బహుభిర్వృతః
దక్షిణం ద్వార మాగమ్య వీరః శతవలీః కపిః 25
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థౌ వింశత్యా కోటిభిర్వృతః
సుషేణః పశ్చిమ ద్వారం గత స్తారా పితా హరిః 26
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థౌ షష్టికోటిభిరావృతః
ఉత్తరం ద్వార మాసాద్య రామః సౌమిత్రిణా సహ 27
ఆవృత్య బలవాం స్తస్థౌ సుగ్రీవశ్చ హరీశ్వరః
గోలాంగూలో మహాకాయో గవాక్షో భీమ దర్శనః 28
వృతః కోట్యా మహావీర్య స్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః
ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రః శత్రు నిబర్హణః 29
వృతః కోట్యా మహావీర్య స్తస్థౌ రామస్య పార్శ్వతః
సన్నద్ధ స్తు మహావీర్యో గదాపాణిర్విభీషణః 30
వృతో యత్తైస్తు సచివై స్తస్థౌ తత్ర మహాబలః
గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః 31
సమన్తాత్ పరిధావన్తో రరక్షు ర్హరివాహినీమ్
తతః కోప పరీతాత్మా రావణో రాక్షసేశ్వరః 32
నిర్యాణం సర్వ సైన్యానాం ద్రుత మాజ్ఞాపయ త్తదా
ఏత చ్ఛ్రుత్వా తతో వాక్యం రావణస్య ముఖోద్గతం 33
సహసా భీమనిర్ఘోష ముద్ఘుష్టం రజనీచరైః
తతః ప్రచోదితా భేర్య శ్చంద్ర పాండర పుష్కరాః 34
హేమ కోణాహతా భీమా రాక్షసానాం సమంతతః
వినేదుశ్చ మహాఘోషాః శంఖాః శత సహస్రశః 35
రాక్షసానాం సుఘోరాణాం ముఖమారుత పూరితాః
తే బభుః శుభ నీలాంగాః సశంఖా రజనీచరాః 36
విద్యున్మండల సన్నద్ధాః సబలాకా ఇవాఽమ్బుదాః
నిష్పతన్తి తతః సైన్యా హృష్టా రావణ చోదితాః 37
సమయే పూర్యమాణస్య వేగా ఇవ మహోదధేః
తతో వానర సైన్యేన ముక్తో నాదః సమంతతః 38

మలయః పూరితో యేన స సానుప్రస్థ కందరః
శంఖ దుందుభి సంఘుష్టః సింహనాద స్తరస్వినాం 39
పృధివీం చాఽంతరిక్షం చ సాగరం చైవ నాదయన్
గజానాం బృంహితైః సార్ధం హయానాం హేషితై రపి 40
రథానాం నేమి ఘోషైశ్చ రక్షసాం పాద నిస్వనైః
ఏతస్మి న్నన్తరే ఘోరః సంగ్రామః సమవర్తత 41
రక్షసాం వానరాణాం చ యథా దేవాఽసురే పురా
తే గదాభిః ప్రదీప్తాభిః శక్తి శూల పరశ్వధైః 42
నిజఘ్ను ర్వానరాన్ ఘోరాః కథయన్తః స్వవిక్రమాన్
వానరాశ్చ మహావీర్యా రాక్షసాన్ జఘ్ను రాఽఽహవే 43
జయత్యతిబలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవ ఇతి శబ్దో మహానఽభూత్ 44
రాజన్ జయ జయే త్యుక్త్వా స్వ స్వ నామ కథాం తతః
నిజఘ్ను స్తాని రక్షాంసి నఖై ర్దంతైశ్చ వేగితాః 45
రాక్షసా స్త్వఽపరే భీమాః ప్రాకార స్థా మహీగతాన్
భిణ్డిపాలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ శూలై శ్చైవ వ్యదారయన్ 46
వానరాశ్చాపి సంక్రుద్ధాః ప్రాకారస్థాన్ మహీగతాః
రాక్షసాన్ పాతయామాసుః సమాప్లుత్య ప్లవంగమాః 47
స సంప్రహార స్తుములో మాంస శోణిత కర్దమః
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాఽద్భుతోపమః 48

త్రి చత్వారింశ స్సర్గః – ద్వంద్వ యుద్ధం

యుధ్యతాం తు తత స్తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్
రక్షసాం సంబభూవాఽథ బలకోపః సుదారుణః 1
తే హయైః కాంచనాపీడై ర్ధ్వజై శ్చాఽగ్ని శిఖోపమైః
రథై శ్చాదిత్య సంకాశైః కవచైశ్చ మనోరమైః 2
నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా నాదయన్తో దిశో దశ
రాక్షసా భీమ కర్మాణో రావణస్య జయైషిణః 3
వానరాణామఽపి చమూర్బృహతీ జయమిచ్ఛతామ్
అభ్యధావత తాం సేనాం రక్షసాం కామరూపిణామ్ 4
ఏతస్మిన్నంన్తరే తేషా మఽన్యోన్యమభిధావతామ్
రక్షసాం వానరాణాం చ ద్వన్ద్వయుద్ధమవర్తత 5

అంగదే సేన్ద్రజిత్ సార్ధం వాలి పుత్రేణ రాక్షసః
అయుధ్యత మహాతేజా స్త్ర్యంబకేణ యథాంధకః 6
ప్రజఙ్ఘేన చ సంపాతి ర్నిత్యం దుర్మర్షణో రణే
జమ్బుమాలినమాఽఽరబ్ధో హనుమానపి వానరః 7
సంగతః సుమహా క్రోధో రాక్షసో రావణానుజః
సమరే తీక్ష్ణ వేగేన మిత్రఘ్నేన విభీషణః 8
తపనేన గజః సార్ధం రాక్షసేన మహాబలః
నికుమ్భేన మహాతేజా నీలోఽపి సమయుధ్యత 9
వానరేన్ద్ర స్తు సుగ్రీవః ప్రఘసేన సమాగతః
సంగతః సమరే శ్రీమాన్ విరూపాక్షేణ లక్ష్మణః 10
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామేణ సహ సంగతాః 11
వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ద్వివిదైనాఽశనిప్రభః
రాక్షసాభ్యాం సుఘోరాభ్యాం కపిముఖ్యౌ సమాగతౌ 12
వీరః ప్రతపనో ఘోరో రాక్షసో రణ దుర్ధరః
సమరే తీక్ష్ణ వేగేన నలేన సమయుధ్యత 13
ధర్మస్య పుత్రో బలవాన్ సుషేణ ఇతి విశ్రుతః
స విద్యున్మాలినా సార్ధ మఽయుధ్యత మహాకపిః 14
వానరాశ్చాఽపరే భీమా రాక్షసైరఽపరైః సహ
ద్వన్ద్వం సమీయు ర్బహుధా యుద్ధాయ బహుభిః సహ 15
తత్రాఽఽసీత్ సుమహద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్
రక్షసాం వానరాణాం చ వీరాణాం జయమిచ్ఛతామ్ 16
హరి రాక్షస దేహేభ్యః ప్రభూతాః కేశ శాద్వలాః
శరీర సంఘాట వహాః ప్రసుస్రుః శోణితాఽఽపగాః 17
ఆజఘానేన్ద్రజిత్ కృద్ధో వజ్రేణేవ శతక్రతుః
అంగదం గదయా వీరం శత్రు సైన్య విదారణమ్ 18
తస్య కాంచనచిత్రాఽంగం రథం సాఽశ్వం ససారథిమ్
జఘాన సమరే శ్రీమానఽంగదో వేగవాన్ కపిః 19
సంపాతిస్తు త్రిభిర్బాణైః ప్రజంఘేన సమాహతః
నిజఘానాఽశ్వకర్ణేన ప్రజంఘం రణమూర్ధని 20
జమ్బూమాలీ రథస్థ స్తు రథ శక్త్యా మహాబలః

బిభేద సమరే కృద్ధో హనూమన్తం స్తనాఽన్తరే 21
తస్య తం రథమాస్థాయ హనూమాన్మారుతాత్మజః
ప్రమమాథ తలేనాఽఽశు సహ తేనైవ రక్షసా 22
నదన్ ప్రతపనో ఘోరో నలం సోఽప్యన్వధావత
నలః ప్రతపన స్యాఽఽశు పాతయామాస చక్షుషీ 23
భిన్న గాత్రః శరై స్తీక్ష్ణైః క్షిప్రహస్తేన రక్షసా
ప్రజఘానాద్రి శృంగేణ తపనం ముష్టినా గజః 24
భిన్నగాత్రైః శరై స్తీక్ష్ణై ర్మిత్రఘ్నేన విభీషణః
మిత్రఘ్నం గదయా కృద్ధో నిజఘాన విభీషణః 25
గ్రసన్త మివ సైన్యాని ప్రఘసం వానరాధిపః
సుగ్రీవః సప్తపర్ణేన నిర్బిభేద జఘాన చ 26
ప్రపీడ్య శరవర్షేణ రాక్షసం భీమ దర్శనమ్
నిజఘాన విరూపాక్షం శరేణైకేన లక్ష్మణః 27
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ రాక్షసః
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ రామం నిర్బిభిదుః శరైః 28
తేషాం చతుర్ణాం రామస్తు శిరాంసి నిశితైః శరైః
కృద్ధ శ్చతుర్భి శ్చిచ్ఛేద ఘోరైరఽగ్నిశిఖోపమైః 29
వజ్రముష్టిస్తు మైన్దేన ముష్టినా నిహతో రణే
పపాత సరథః సాశ్వః పురాట్ట ఇవ భూతలే 30
నికుమ్భస్తు రణే నీలం నీలాఽంజన చయ ప్రభమ్
నిర్బిభేద శరై స్తీక్ష్ణైః కరై ర్మేఘమివాంశుమాన్ 31
పునః శరశతేనాఽథ క్షిప్రహస్తో నిశాచరః
బిభేద సమరే నీలం నికుమ్భః ప్రజహాస చ 32
తస్యైవ రథ చక్రేణ నీలో విష్ణు రివాఽఽహవే
శిర శ్చిచ్ఛేద సమరే నికుమ్భస్య చ సారథేః 33
వజ్రాఽశని సమస్పర్శో ద్వివిదోప్యఽశని ప్రభమ్
జఘాన గిరిశృంగేణ మిషతాం సర్వరక్షసాం 34
ద్వివిదం వానరేంద్రం తు నగయోధిన మాహవే
శరైరఽశని సంకాశైః స వివ్యాధాఽశని ప్రభః 35
స శరైరతివిద్ధాంగో ద్వివిదః క్రోధ మూర్ఛితః
సాలేన సరథం సాఽశ్వం నిజఘానాఽశని ప్రభమ్ 36

విద్యున్మాలీ రథస్థ స్తు శరైః కాంచన భూషణైః
సుషేణం తాడయామాస ననాద చ ముహుర్ముహుః 37
తం రథస్థమఽథో దృష్ట్వా సుషేణో వానరోత్తమః
గిరిశృంగేణ మహతా రథ మాఽఽశు న్యపాతయత్ 38
లాఘవేన తు సంయుక్తో విద్యున్మాలీ నిశాచరః
అపక్రమ్య రథాత్తూర్ణం గదాపాణిః క్షితౌ స్థితః 39
తతః క్రోధ సమావిష్టః సుషేణో హరి పుంగవః
శిలాం సుమహతీం గృహ్య నిశాచరమభిద్రవత్ 40
త మాపతన్తం గదయా విద్యున్మాలీ నిశాచరః
వక్షస్యభిజగానాఽఽశు సుషేణం హరిసత్తమమ్ 41
గదా ప్రహారం తం ఘోరమచిన్త్య ప్లవగోత్తమః
తాం శిలాం పాతయామాస తస్యోరసి మహామృధే 42
శిలా ప్రహారాభిహతో విద్యున్మాలీ నిశాచరః
నిష్పిష్ట హృదయో భూమౌ గతాఽసుర్నిపపాత హ 43
ఏవం తై ర్వానరైః శూరైః శూరా స్తే రజనీచరాః
ద్వన్ద్వే విమృదితా స్తత్ర దైత్యా ఇవ దివౌకసైః 44
భగ్నైః ఖడ్గై ర్గదాభిశ్చ శక్తి తోమర పట్టసైః
అపవిద్ధైశ్చ భిన్నైశ్చ రథైః సాంగ్రామికై ర్హయైః 45
నిహతైః కుంజరై ర్మత్తై స్తథా వానర రాక్షసైః
చక్రాఽక్ష యుగ దణ్డైశ్చ భగ్నై ర్ధరణి సంశ్రితైః 46
బభూవాయోధనం ఘోరం గోమాయుగణ సంకులమ్
కబన్ధాని సముత్పేతు ర్దిక్షు వానర రక్షసామ్ 47
విమర్దే తుములే తస్మిన్ దేవాఽసుర రణోపమే||
విదార్యమాణా హరిపుంగవై స్తదా
నిశాచరాః శోణిత దిగ్ధ గాత్రాః
పునః సుయుద్ధం తరసా సమాస్థితా
దివాకర స్యాఽస్తమయాభికాంక్షిణః 48

<u>**చతు శ్చత్వారింశ స్సర్గః – నిశాయుద్ధం**</u>

యుధ్యతా మేవ తేషాం తు తదా వానర రక్షసామ్
రవిరఽస్తంగతో రాత్రిః ప్రవృత్తా ప్రాణ హారిణీ 1
అన్యోన్యం బద్ధవైరాణాం ఘోరాణాం జయమిచ్ఛతామ్

సంప్రవృత్తం నిశాయుద్ధం తదా వానర రక్షసామ్ 2
రాక్షసోఽసీతి హరయో హరిశ్చాఽసీతి రాక్షసాః
అన్యోన్యం సమరే జఘ్ను స్తస్మిం స్తమసి దారుణే 3
జహి దారయ చైహీతి కథం విద్రవసీతి చ
ఏవం సుతుములః శబ్ద స్తస్మిం స్తమసి శుశ్రువే 4
కాలాః కాంచన సన్నాహా స్తస్మిం స్తమసి రాక్షసాః
సంప్రాదృశ్యన్త శైలేన్ద్రా దీప్తౌషధి వనా ఇవ 5
తస్మిం స్తమసి దుష్పారే రాక్షసాః క్రోధ మూర్ఛితాః
పరిపేతు ర్మహావేగా భక్షయన్తః ప్లవంగమాన్ 6
తే హయాన్ కాంచనాపీడాన్ ధ్వజాంశ్చాగ్ని శిఖోపమాన్
ఆప్లుత్య దశనై స్తీక్ష్ణై ర్భీమ కోపా వ్యదారయన్ 7
వానరా బలినో యుద్ధేఽక్షోభయన్ రాక్షసీ చమూం
కుంజరాన్ కుంజరారోహాన్ పతాకా ధ్వజినో రథాన్ 8
చకర్షుశ్చ దదంశుశ్చ దశనైః క్రోధ మూర్ఛితాః
లక్ష్మణశ్చాఽపి రామశ్చ శరైరాఽఽశీ విషోపమైః 9
దృశ్యాఽదృశ్యాని రక్షాంసి ప్రవరాణి నిజఘ్నతుః
తురంగ ఖుర విధ్వస్తం రథ నేమి సముత్థితమ్ 10
రురోధ కర్ణ నేత్రాణి యుధ్యతాం ధరణీ రజః
వర్తమానే మహాఘోరే సంగ్రామే రోమహర్షణే 11
రుధిరోదా మహాఘోరా నద్య స్తత్ర ప్రసుస్రువుః
తతో భేరీ మృదంగానాం పణవానాం చ నిస్వనః 12
శంఖ వేణు స్వనో న్మిశ్రః సంబభూవాఽద్భుతోపమః
హతానాం స్తనమానానాం రాక్షసానాం చ నిస్స్వనః 13
శస్తానాం వానరాణాం చ సంబభూవాఽతిదారుణః
హతై ర్వానర వీరైశ్చ శక్తి శూల పరశ్వధైః 14
నిహతైః పర్వతాగ్రైశ్చ రాక్షసైః కామరూపిభిః
శస్త్ర పుష్పోపహారా చ తత్రాసీద్యుద్ధ మేదినీ 15
దుర్జ్ఞేయా దుర్నివేశా చ శోణితా స్రావ కర్దమా
స బభూవ నిశా ఘోరా హరి రాక్షస హారిణీ 16
కాళరాత్రీవ భూతానాం సర్వేషాం దురఽతిక్రమా
తత స్తే రాక్షసా స్తత్ర తస్మిం స్తమసి దారుణే 17

రామమేవాఽభ్యవర్తన్త సంస్పృష్టాః శర వృష్టిభిః
తేషా మాపతతాం శబ్దః కృద్ధానామపి గర్జతామ్ 18
ఉద్వర్త ఇవ సప్తానాంసముద్రాణాం ప్రశుశ్రువే
తేషాం రామః శరైః షడ్భిః షడ్జఘాన నిశాచరాన్ 19
నిమేషాఽన్తర మాత్రేణ శితైరఽగ్ని శిఖోపమైః
యజ్ఞశత్రుశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ 20
వజ్రదంష్ట్రో మహాకాయ స్తౌ చోభౌ శుక సారణౌ
తే తు రామేణ బాణౌఘైః సర్వ మర్మసు తాడితాః 21
యుద్ధాదపసృతా స్తత్ర సాఽవశేషాయుషోఽభవన్
తత్ర కాంచన చిత్రాంగైః శరైరగ్ని శిఖోపమైః 22
దిశ శ్చకార విమలాః ప్రదిశశ్చ మహాబలః
రామ నామాంకితై ర్బాణై ర్వ్యాప్తం త ద్రణమండలం 23
యేత్వఽన్యే రాక్షసా భీమా రామస్యాభిముఖే స్థితాః
తేఽపి నష్టాః సమాసాద్య పతంగా ఇవ పావకమ్ 24
సువర్ణ పుంఖై ర్విశిఖైః సంపతద్భిః సహస్రశః
బభూవ రజనీ చిత్రా ఖద్యోతై రివ శారదీ 25
రాక్షసానాం చ నినదై ర్హరీణాం చాఽపి నిస్స్వనైః
సా బభూవ నిశా ఘోరా భూయో ఘోరతరా తదా 26
తేన శబ్దేన మహతా ప్రవృద్ధేన సమన్తతః
త్రికూటః కన్దరాకీర్ణః ప్రవ్యాహరదివాఽచలః 27
గోలాంగూలా మహాకాయా స్తమసా తుల్య వర్చసః
సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం భక్షయన్ రజనీచరాన్ 28
అంగదస్తు రణే శత్రుం నిహన్తుం సముపస్థితః
రావణిం నిజఘానాఽఽశు సారథిం చ హయానఽపి 29
వర్తమానే తదా ఘోరే సంగ్రామే భృశ దారుణే
ఇన్ద్రజిత్తు రథం త్యక్త్వా హతాఽశ్వో హత సారథిః 30
అంగదేన మహాకాయ స్తత్రైవాఽన్తరధీయత
తత్కర్మ వాలి పుత్రస్య సర్వే దేవాః సహర్షిభిః 31
తుష్టువుః పూజనాఽర్హస్య తౌ చోభౌ రామ లక్ష్మణౌ
ప్రభావం సర్వభూతాని విదు రింద్రజితో యుధి 32
అదృశ్యః సర్వభూతానాం యోఽభవ ద్యుధి దుర్జయః

తేన తం మహాత్మానం తుష్టా దృష్ట్వా ప్రధర్షితం 33
తతః ప్రహృష్టాః కపయః ససుగ్రీవ విభీషణాః
సాధు సాధ్వితి నేదుశ్చ దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధర్షితం 34
ఇంద్రజిత్తు తదా తేన నిర్జితో భీమ కర్మణా
సంయుగే వాలి పుత్రేణ క్రోధం చక్రే సుదారుణం 35
సోఽన్తర్ధాన గతః పాపో రావణీ రణ కర్శితః
బ్రహ్మ దత్త వరో వీరో రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః 36
అదృశ్యో నిశితాన్ బాణాన్ ముమోచాఽశని వర్చసః
స రామం లక్ష్మణం చైవ ఘోరై ర్నాగ మయైః శరైః 37
బిభేద సమరే కృద్ధః సర్వ గాత్రేషు రాక్షసః
మాయయా సంవృత స్తత్ర మోహయన్ రాఘవౌ యుధి 38
అదృశ్యః సర్వభూతానాం కూటయోధీ నిశాచరః
బబంధ శర బంధేన భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ 39
తౌ తేన పురుషవ్యాఘ్రౌ కృద్ధేనాఽఽశీ విషైః శరైః
సహసా నిహతౌ వీరౌ తదా ప్రైక్షంత వానరాః 40
ప్రకాశ రూపస్తు యదా న శక్తః
తౌ బాధితుం రాక్షసరాజ పుత్రః
మాయాం ప్రయోక్తుం సముపాజగామ
బబంధ తౌ రాజసుతౌ దురాత్మా 41

పంచ చత్వారింశ స్సర్గః – నాగపాశ బంధః

స తస్య గతిమఽన్విచ్ఛన్ రాజపుత్రః ప్రతాపవాన్
దిదేశాఽతిబలో రామో దశ వానర యూథపాన్ 1
ద్వౌ సుషేణస్య దాయాదౌ నీలం చ ప్లవగర్షభమ్
అంగదం వాలిపుత్రం చ శరభం చ తరస్వినమ్ 2
వినతం జామ్బవన్తం చ సానుప్రస్థం మహాబలమ్
ఋషభం చర్షభస్కన్ధ మాదిదేశ పరంతపః 3
తే సంప్రహృష్టా హరయో భీమానుద్యమ్య పాదపాన్
ఆకాశం వివిశుః సర్వే మార్గమాణా దిశో దశ 4
తేషాం వేగవతాం వేగ మిషుభి ర్వేగవత్తరైః
అస్త్రవిత్ పరమాస్త్రైస్తు వారయామాస రావణిః 5
తం భీమవేగా హరయో నారాచైః క్షతవిగ్రహాః

అన్ధకారే న దదృశు ర్మేఘైః సూర్య మివావృతమ్ 6
రామ లక్ష్మణయో రేవ సర్వదేహ భిదః శరాన్
భృశమావేశయామాస రావణిః సమితింజయః 7
నిరన్తర శరీరౌ తౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
కృద్ధే నేంద్రజితా వీరౌ పన్నగైః శరతాం గతైః 8
తయోః క్షతజ మార్గేణ సుస్రావ రుధిరం బహు
తావుభౌ చ ప్రకాశేతే పుష్పితా వివ కింశుకౌ 9
తతః పర్యన్త రక్తాక్షో భిన్నాంజనచయోపమః
రావణి ర్భ్రాతరౌ వాక్య మఽన్తర్ధానగతోఽబ్రవీత్ 10
యుధ్యమానమఽనాలక్ష్యం శక్రోఽపి త్రిదశేశ్వరః
ద్రష్టుమాసాదితుం వాఽపి న శక్తః కిం పునర్యువామ్ 11
ప్రావృతా విషుజాలేన రాఘవౌ కంకపత్రిణా
ఏష రోషపరీతాత్మా నయామి యమసాదనమ్ 12
ఏవముక్త్వా తు ధర్మజ్ఞౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
నిర్బిభేద శితై ర్బాణైః ప్రజహర్ష ననాద చ 13
భిన్నాంజన చయ శ్యామో విస్ఫార్య విపులం ధనుః
భూయోభూయః శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ మహామృధే 14
తతో మర్మసు మర్మజ్ఞో మజ్జయన్ నిశితాన్ శరాన్
రామ లక్ష్మణయో ర్వీరో ననాద చ ముహుర్ముహుః 15
బద్ధౌ తు శర బన్ధేన తావుభౌ రణమూర్ధని
నిమేషాన్తర మాత్రేణ న శేకతురుదీక్షితుమ్ 16
తతో విభిన్న సర్వాంగౌ శర శల్యాచితా వుభౌ
ధ్వజా వివ మహేన్ద్రస్య రజ్జుముక్తౌ ప్రకమ్పితౌ 17
తౌ సంప్రచలితౌ వీరౌ మర్మభేదేన కర్శితౌ
నిపేతతు ర్మహేష్వాసౌ జగత్యాం జగతీపతీ 18
తౌ వీర శయనే వీరౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ
శర వేష్టిత సర్వాంగావాఽఽర్తౌ పరమ పీడితౌ 19
న హ్యవిద్ధం తయోర్గాత్రే బభూవాంగుళ మన్తరమ్
నానిర్భిన్నం న చాస్తబ్ధమాకరాగ్రాదఽజిహ్మగైః 20
తౌ తు క్రూరేణ నిహతౌ రక్షసా కామరూపిణా
అసృక్ సుస్రువతు స్తీవ్రం జలం ప్రస్రవణా వివ 21

పపాత ప్రథమం రామో విద్ధో మర్మసు మార్గణైః
క్రోధాదిన్ద్రజితా యేన పురా శక్రో వినిర్జితః 22
రుక్మపుంఖైః ప్రసన్నాగ్రై రఽధోగతిభిరాశుగైః
నారాచై రర్ధనారాచై ర్భల్లై రంజలికైరఽపి 23
వివ్యాధ వత్సదన్తైశ్చ సింహదంష్ట్రైః క్షురై స్తథా
స వీరశయనే శిశ్యే విజ్య మాదాయ కార్ముకమ్ 24
భిన్న ముష్టి పరీణాహం త్రినతం రుక్మ భూషితమ్
బాణ పాతాఽన్తరే రామం పతితం పురుషర్షభమ్ 25
స తత్ర లక్ష్మణో దృష్ట్వా నిరాశో జీవితేఽభవత్
రామం కమలపత్రాక్షం శర బంధ పరిక్షతం 26
శుశోచ భ్రాతరం దృష్ట్వా పతితం ధరణీ తలే
హరయశ్చాపి తం దృష్ట్వా సంతాపం పరమం గతాః 27
శోకార్తా శ్చుకృశు ర్ఘోరమఽశ్రుపూరిత లోచనాః||
బద్ధౌ తు వీరౌ పతితౌ శయానౌ
తౌ వానరాః సంపరివార్య తస్థుః
సమాగతా వాయుసుత ప్రముఖ్యా
విషాద మార్తాః పరమం చ జగ్ముః 28

షట్చత్వారింశ స్సర్గః – సుగ్రీవాద్యనుశోకః

తతో ద్యాం పృథివీం చైవ వీక్షమాణా వనౌకసః
దదృశుః సంతతౌ బాణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ 1
వృష్ట్వేవోపరతే దేవే కృత కర్మణి రాక్షసే
ఆజగామాఽథ తం దేశం ససుగ్రీవో విభీషణః 2
నీల ద్వివిద మైన్దాశ్చ సుషేణ కుముదాఽంగదాః
తూర్ణం హనుమతా సార్ధ మన్వశోచన్త రాఘవౌ 3
అశ్చేష్టౌ మన్ద నిశ్వాసౌ శోణితౌఘ పరిప్లుతౌ
శరజాలాచితౌ స్తబ్ధౌ శయానౌ శర తల్పయోః 4
నిశ్వసన్తౌ యథా సర్పౌ నిశ్చేష్టౌ మన్ద విక్రమౌ
రుధిర స్రావ దిగ్ధాంగౌ తాపనీయా వివ ధ్వజౌ 5
తౌ వీరశయనే వీరౌ శయానౌ మన్ద చేష్టితౌ
యూథపై స్తైః పరివృతౌ బాష్ప వ్యాకుల లోచనైః 6
రాఘవౌ పతితౌ దృష్ట్వా శరజాల సమావృతౌ

బభూవు ర్వ్యథితాః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః 7
అన్తరిక్షం నిరీక్షన్తో దిశః సర్వాశ్చ వానరాః
న చైనం మాయయా ఛన్నం దదృశూ రావణిం రణే 8
తం తు మాయా ప్రతిచ్ఛన్నం మాయయైవ విభీషణః
వీక్షమాణో దదర్శాఽథ భ్రాతుఃపుత్ర మవస్థితమ్ 9
తమఽప్రతిమ కర్మాణ మఽప్రతిద్వన్ద్వమాహవే
దదర్శాఽన్తర్హితం వీరం వరదానా ద్విభీషణః 10
తేజసా యశసా చైవ విక్రమేణ చ సంయుతం
ఇన్ద్రజి త్త్వాత్మనః కర్మ తౌ శయానౌ సమీక్ష్య చ 11
ఉవాచ పరమ ప్రీతో హర్షయన్ సర్వ నైరృతాన్
దూషణస్య చ హన్తారౌ ఖరస్య చ మహాబలౌ 12
సాదితౌ మామకై ర్బాణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
నేమౌ మోక్షయితుం శక్యావేతస్మాదిషు బన్ధనాత్ 13
సర్వైరఽపి సమాగమ్య సర్షిసంఘైః సురాఽసురైః
యత్కృతే చిన్తయానస్య శోకార్తస్య పితుర్మమ 14
అస్పృష్ట్వా శయనం గాత్రై స్త్రి యామా యాతి శర్వరీ
కృత్స్నేయం య త్కృతే లంకా నదీ వర్షాస్వివాకులా 15
సోఽయం మూలహరోఽనర్థః సర్వేషాం నిహతో మయా
రామస్య లక్ష్మణస్యాఽపి సర్వేషాం చ వనౌకసామ్ 16
విక్రమా నిష్ఫలాః సర్వే యథా శరది తోయదాః
ఏవముక్త్వా తు తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ పరిపార్శ్వతః 17
యూథపానపి తాన్ సర్వాం స్తాడయామాస రావణిః
నీలం నవభిరాహత్య మైందం చ ద్వివిదం తథా 18
త్రిభి స్త్రిభి రమిత్రఘ్న స్తతాప ప్రవరేషుభిః
జామ్బవంతం మహేష్వాసో విద్ధా బాణేన వక్షసి 19
హనూమతో వేగవతో విససర్జ శరాన్ దశ
గవాక్షం శరభం చైవ ద్వావప్యమిత తేజసౌ 20
ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం మహావేగో వివ్యాధ యుధి రావణిః
గోలాంగూలేశ్వరం చైవ వాలిపుత్రమఽథాంగదమ్ 21
వివ్యాధ బహుభి ర్బాణై స్త్వరమాణోఽథ రావణిః
తాన్ వానరవరాన్ భిత్త్వా శరై రగ్ని శిఖోపమైః 22

ననాద బలవాం స్తత్ర మహాసత్త్వః స రావణిః
తానఽర్దయిత్వా బాణౌఘై స్త్రాసయిత్వా చ వానరాన్ 23
ప్రజహాస మహాబాహు ర్వచనం చేదమఽబ్రవీత్
శర బన్ధేన ఘోరేణ మయా బద్ధౌ చమూముఖే 24
సహితౌ భ్రాతరావేతౌ నిశామయత రాక్షసాః
ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే రాక్షసాః కూటయోధినః 25
పరం విస్మయ మాజగ్ముః కర్మణా తేన తోషితాః
వినేదుశ్చ మహానాదాన్ సర్వతో జలదోపమాః 26
హతో రామ ఇతి జ్ఞాత్వా రావణిం సమఽపూజయన్
నిష్పన్దౌ తు తదా దృష్ట్వా తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ 27
వసుధాయాం నిరుచ్ఛ్వాసౌ హతావిత్యఽన్వమన్యత
హర్షేణ తు సమావిష్ట ఇన్ద్రజిత్ సమితింజయః 28
ప్రవివేశ పురీం లంకాం హర్షయన్ సర్వరాక్షసాన్
రామ లక్ష్మణయో ర్దృష్ట్వా శరీరే సాయకై శ్చితే 29
సర్వాణి చాఽంగోపాంగాని సుగ్రీవం భయమావిశత్
తమువాచ పరిత్రస్తం వానరేన్ద్రం విభీషణః 30
సబాష్ప వదనం దీనం శోక వ్యాకుల లోచనమ్
అలం త్రాసేన సుగ్రీవ బాష్పవేగో నిగృహ్యతామ్ 31
ఏవం ప్రాయాణి యుద్ధాని విజయో నాస్తి నైష్ఠికః
సశేష భాగ్యతాఽస్మాకం యది వీర భవిష్యతి 32
మోహ మేతౌ ప్రహాస్యేతే మహాత్మానౌ మహాబలౌ
పర్యవస్థాపయాత్మానమనాథం మాం చ వానర 33
సత్యధర్మాభిరక్తానాం నాస్తి మృత్యుకృతం భయమ్
ఏవముక్త్వా తత స్తస్య జల క్లిన్నేన పాణినా 34
సుగ్రీవస్య శుభే నేత్రే ప్రమమార్జ విభీషణః
తతః సలిల మాదాయ విద్యయా పరిజప్య చ 35
సుగ్రీవ నేత్రే ధర్మాత్మా ప్రమమార్జ విభీషణః
ప్రమృజ్య వదనం తస్య కపిరాజస్య ధీమతః 36
అబ్రవీత్కాల సంప్రాప్తమఽసంభ్రమ మిదం వచః
న కాలః కపిరాజేన్ద్ర వైక్లబ్య మవలంబితుమ్ 37
అతి స్నేహోప్యఽకాలేస్మిన్ మరణాయోపకల్పతే

తస్మా దుత్సృజ్య వైక్లబ్యం సర్వకార్య వినాశనమ్ 38
హితం రామపురోగాణాం సైన్యానామనుచిన్త్యతామ్
అథ వా రక్ష్యతాం రామో యావత్ సంజ్ఞా విపర్యయః 39
లబ్ధ సంజ్ఞౌ హి కాకుత్స్థౌ భయం నో వ్యపనేష్యతః
నైతత్ కించన రామస్య న చ రామో ముమూర్షతి 40
న హ్యేనం హాస్యతే లక్ష్మీ దుర్లభా యా గతాయుషామ్
తస్మాదాశ్వాసయాత్మానం బలం చాశ్వాసయ స్వకమ్ 41
యవత్కార్యాణి సైన్యాని పునః సంస్థాపయామ్యఽహమ్
ఏతే హి ఫుల్లనయనా స్త్రాసాదాగత సాధ్వసాః 42
కర్ణే కర్ణే ప్రకథితా హరయో హరిసత్తమ
మాం తు దృష్ట్వా ప్రధావన్తమనీకం సంప్రహర్షితుమ్ 43
త్యజన్తు హరయ స్త్రాసం భుక్త పూర్వామివ స్రజమ్
సమాశ్వాస్య తు సుగ్రీవం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః 44
విద్రుతం వానరానీకం తత్ సమాశ్వాసయత్పునః
ఇన్ద్రజిత్తు మహామాయః సర్వసైన్య సమావృతః 45
వివేశ నగరీం లంకాం పితరం చాఽభ్యుపాగమత్
తత్ర రావణమాసీన మభివాద్య కృతాంజలిః 46
ఆచచక్షే ప్రియం పిత్రే నిహతౌ రామ లక్ష్మణౌ
ఉత్పపాత తతో హృష్టః పుత్రం చ పరిషస్వజే 47
రావణో రక్షసాం మధ్యే శ్రుత్వా శత్రూ నిపాతితౌ
ఉపాఘ్రాయ స మూర్ధ్న్యేనం పప్రచ్ఛ ప్రీత మానసః 48
పృచ్ఛతే చ యథావృత్తం పిత్రే సర్వం న్యవేదయత్
యథా తౌ శర బంధేన నిశ్చేష్టౌ నిష్ప్రభౌ కృతౌ 49
స హర్షవేగానుగతాఽన్తరాత్మా
శ్రుత్వా వచ స్తస్య మహారథస్య
జహౌ జ్వరం దాశరథేః సముత్థితం
ప్రహృష్య వాచాఽభి ననన్ద పుత్రమ్ 50

సప్త చత్వారింశ స్సర్గః – నాగబద్ధ రామలక్ష్మణ ప్రదర్శనం

ప్రతిప్రవిష్టే లంకాం తు కృతార్థే రావణాత్మజే
రాఘవం పరివార్యార్తా రరక్షుర్వానరర్షభాః 1
హనూమానంగదో నీలః సుషేణః కుముదో నలః

గజో గవాక్షో గవయః శరభో గన్ధమాదనః 2
జామ్బవాన్ ఋషభః స్కన్దో రమ్భః శతవలిః పృథుః
వ్యూఢాఽనీకాశ్చ యత్తాశ్చ ద్రుమా నాదాయ సర్వతః 3
వీక్షమాణా దిశః సర్వా స్తిర్యగూర్ధ్వం చ వానరాః
తృణేష్వఽపి చ చేష్టత్సు రాక్షసా ఇతి మేనిరే 4
రావణశ్చాఽపి సంహృష్టో విసృజ్యేన్ద్రజితం సుతమ్
ఆజుహావ తతః సీతారక్షిణీ రాక్షసీ స్తదా 5
రాక్షస్య స్త్రిజటా చైవ శాసనాత్సముపస్థితాః
తా ఉవాచ తతో హృష్టో రాక్షసీ రాక్షసాధిపః 6
హతా విన్ద్రజితాఽఽఖ్యాత వైదేహ్యా రామ లక్ష్మణౌ
పుష్పకం చ సమారోప్య దర్శయధ్వం హతౌ రణే 7
యదాశ్రయా దఽవష్టబ్ధా నేయం మాముపతిష్ఠతి
సోఽస్యాభర్తా సహభ్రాత్రా నిరస్తో రణమూర్ధని 8
నిర్విశంకా నిరుద్విగ్నా నిరఽపేక్షా చ మైథిలీ
మాముపస్థాస్యతే సీతా సర్వాభరణ భూషితా 9
అద్య కాలవశం ప్రాప్తం రణే రామం సలక్ష్మణమ్
స్వపేక్ష్య వినివృత్తాశా చాన్యాం గతిమఽపశ్యతీ 10
నిరఽపేక్షా విశాలాక్షీ మాముపస్థాస్యతే స్వయం
తస్య తద్వచనం శృత్వా రావణస్య దురాత్మనః 11
రాక్షస్య స్తా స్తథే త్యుక్త్వా జగ్ముర్యై యత్ర పుష్పకమ్
తతః పుష్పక మాదాయ రాక్షస్యో రావణాజ్ఞయా 12
అశోకవనికా స్థాం తాం మైథిలీం సముపానయన్
తామాదాయ తు రాక్షస్యో భర్తృశోక పరాజితామ్ 13
సీతామారోపయామాసు ర్విమానం పుష్పకం తదా
తతః పుష్పక మారోప్య సీతాం త్రిజటయా సహ 14
జగ్ము ర్దర్శయితుం తస్యై రాక్షస్యో రామ లక్ష్మణౌ
రావణోఽకారయ ల్లంకాం పతాకా ధ్వజ మాలినీమ్ 15
ప్రాఘోషయత హృష్టశ్చ లంకాయాం రాక్షసేశ్వరః
రాఘవో లక్ష్మణశ్చైవ హతావిన్ద్రజితా రణే 16
విమానేనాఽపి సీతా తు గత్వా త్రిజటయా సహ
దదర్శ వానరాణాం తు సర్వం సైన్యం నిపాతితమ్ 17

ప్రహృష్ట మనసశ్చాపి దదర్శ పిశితాఽశనాన్
వానరాంశ్చాపి దుఃఖార్తాన్ రామ లక్ష్మణ పార్శ్వతః 18
తతః సీతా దదర్శోభౌ శయానౌ శరతల్పయోః
లక్ష్మణం చాపి రామం చ విసంజ్ఞౌ శర పీడితౌ 19
విధ్వస్త కవచౌ వీరౌ విప్రవిద్ధ శరాసనౌ
సాయకై శ్ఛిన్న సర్వాంగౌ శరస్తమ్భమయౌ క్షితౌ 20
తౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ తత్ర వీరౌ సా పురుషర్షభౌ
శాయానౌ పుండరీకాక్షౌ కుమారా వివ పావకీ 21
శరతల్పగతౌ వీరౌ తథాభూతౌ నరర్షభౌ
దుఃఖార్తా సుభృశం సీతా కరుణం విలలాప హ 22
భార్తారమఽనవద్యాంగీ లక్ష్మణం చాఽసితేక్షణా
ప్రేక్ష్య పాంసుషు వేష్టంతౌ రురోద జనకాత్మజా 23
సా బాష్ప శోకాభిహతా సమీక్ష్య
తౌ భ్రాతరౌ దేవ సమ ప్రభావౌ
వితర్కయన్తీ నిధనం తయోః సా
దుఃఖాఽన్వితా వాక్యమిదం జగాద 24

అష్ట చత్వారింశ స్సర్గః – సీతాఽఽశ్వాసనం

భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలమ్
విలలాప భృశం సీతా కరుణం శోక కర్శితా 1
ఊచు ర్లక్షణినో యే మాం పుత్రిణ్యఽవిధవేతి చ
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృతవాదినః 2
యజ్వనో మహిషీం యే మామూచుః పత్నీం చ సత్రిణః
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృత వాదినః 3
ఊచుః సంశ్రవణే యే మాం ద్విజాః కార్తాన్తికాః శుభామ్
తేఽద్య సర్వే హతే రామే జ్ఞానినోఽనృత వాదినః 4
వీర పార్థివ పత్నీ త్వం యే ధన్యేతి చ మాం విదుః
తేఽద్య సర్వే హతే రామేఽజ్ఞానినోఽనృత వాదినః 5
ఇమాని ఖలు పద్మాని పాదయో ర్యైః కిల స్త్రియః
ఆధిరాజ్యేఽభిషిచ్యన్తే నరేన్ద్రైః పతిభిః సహ 6
వైధవ్యం యాన్తి యై ర్నా ర్యోఽలక్షణై ర్భాగ్యదుర్లభాః
నాఽత్మన స్తాని పశ్యామి పశ్యన్తీ హతలక్షణా 7

సత్య నామాని పద్మాని స్త్రీణాముక్తాని లక్షణైః
తాన్యఽద్య నిహతే రామే వితథాని భవన్తి మే 8
కేశాః సూక్ష్మాః సమా నీలా భ్రువౌ చాఽసంగతే మమ
వృత్తే చాఽరోమశే జంఘే దన్తాశ్చాఽవిరళా మమ 9
శంఖే నేత్రే కరౌ పాదౌ గుల్ఫా వూరూ చ మే చితౌ
అనువృత్త నఖాః స్నిగ్ధాః సమాశ్చాఽంగుళయో మమ 10
స్తనౌ చాఽవిరళౌ పీనౌ మ మేమౌ మగ్న చూచుకౌ
మగ్నా చోత్సంగినీ నాభిః పార్శ్వోరస్కాశ్చ మే చితాః 11
మమ వర్ణో మణి నిభో మృదూ న్యఽంగ రుహాణి చ
ప్రతిష్ఠితాం ద్వాదశభి ర్మామూచుః శుభలక్షణామ్ 12
సమగ్ర యవమఽచ్ఛిద్రం పాణి పాదం చ వర్ణవత్
మన్ద స్మితే త్యేవ చ మాం కన్యా లక్షిణినో విదుః 13
ఆధి రాజ్యేభిషేకో మే బ్రాహ్మణైః పతినా సహ
కృతాఽన్తకుశలైరుక్తం తత్సర్వం వితథీ కృతమ్ 14
శోధయిత్వా జనస్థానం ప్రవృత్తి ముపలభ్య చ
తీర్త్వా సాగర మఽక్షోభ్యం భ్రాతరౌ గోష్పదే హతౌ 15
న ను వారుణ మాగ్నేయ మైన్ద్రం వాయవ్య మేవ చ
అస్త్రం బ్రహ్మశిరశ్చైవ రాఘవౌ ప్రత్యపద్యతామ్ 16
అదృశ్యమానేన రణే మాయయా వాసవోపమౌ
మమ నాథావఽనాథాయా నిహతౌ రామ లక్ష్మణౌ 17
న హి దృష్టి పథం ప్రాప్య రాఘవస్య రణే రిపుః
జీవన్ ప్రతినివర్తేత యద్యఽపి స్యాన్మనో జవః 18
న కాలస్యాతిభారోఽస్తి కృతాన్తశ్చ సుదుర్జయః
యత్ర రామః సహభ్రాత్రా శేతే యుధి నిపాతితః 19
న శోచామి తథా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలం
నాఽత్మానం జననీ వాఽపి యథా శ్వశ్వాం తపస్వినీమ్ 20
సానుచిన్తయతే నిత్యం సమాప్త వ్రత మాగతమ్
కదా ద్రక్ష్యామి సీతాం చ లక్ష్మణమ్ చ సరాఘవం 21
పరిదేవయమానాం తాం రాక్షసీ త్రిజటాఽబ్రవీత్
మా విషాదం కృథా దేవి భర్తాఽయం తవ జీవతి 22
కారణాని చ వక్ష్యామి మహాన్తి సదృశాని చ

యథేమౌ జీవతో దేవి భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ 23
న హి కోపపరీతాని హర్షపర్యుత్సుకాని చ
భవన్తి యుధి యోధానాం ముఖాని నిహతే పతౌ 24
ఇదం విమానం వైదేహి పుష్పకం నామ నామతః
దివ్యం త్వాం ధారయే న్నైవం య ద్యేతౌ గతజీవితౌ 25
హతవీర ప్రధానా హి హతోత్సాహా నిరుద్యమా
సేనా భ్రమతి సంఖ్యేషు హత కర్ణేవ నౌ ర్జలే 26
ఇయం పునరఽసంభ్రాన్తా నిరుద్విగ్నా తరస్వినీ
సేనా రక్షతి కాకుత్స్థౌ మయా ప్రీత్యా నివేదితౌ 27
సా త్వం భవ సువిస్రబ్ధా అనుమానైః సుఖోదయైః
అహతౌ పశ్య కాకుత్స్థౌ స్నేహా దేతద్బ్రవీమి తే 28
అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన
చారిత్ర సుఖశీలత్వాత్ ప్రవిష్టాఽసి మనో మమ 29
నేమౌ శక్యౌ రణే జేతుం సేన్ద్రైరఽపి సురాఽసురైః
తాదృశం దర్శనం దృష్ట్వా మయా చావేదితం తవ 30
ఇదం చ సుమహ చ్చిహ్నం శనైః పశ్యస్వ మైథిలీ
నిస్సంజ్ఞా వఽప్యుభా వేతౌ నైవ లక్ష్మీర్విముంచతి 31
ప్రాయేణ గతసత్త్వానాం పురుషాణాం గతాయుషామ్
దృశ్యమానేషు వక్త్రేషు పరం భవతి వైకృతమ్ 32
త్యజ శోకం చ మోహం చ దుఃఖం చ జనకాత్మజే
రామ లక్ష్మణయోరర్థే నాఽద్య శక్య మఽజీవితుమ్ 33
శృత్వా తు వచనం తస్యాః సీతా సురసుతోపమా
కృతాఽంజలి రువాచేద మేవ మఽస్త్వితి మైథిలీ 34
విమానం పుష్పకం తత్ తు సన్నివర్త్య మనోజవమ్
దీనా త్రిజటయా సీతా లంకా మేవ ప్రవేశితా 35
తత స్త్రిజటయా సార్ధం పుష్పకాదఽవరుహ్య సా
అశోకవనికా మేవ రాక్షసీభిః ప్రవేశితా 36
ప్రవిశ్య సీతా బహువృక్ష షణ్డాం
తాం రాక్షసేన్ద్రస్య విహార భూమిమ్
సంప్రేక్ష్య సంచిన్త్య చ రాజపుత్రీ
పరం విషాదం సముపాజగామ 37

ఏకోన పంచాశ స్సర్గః – రామ నిర్వేదః

ఘోరేణ శర బన్ధేన బద్ధౌ దశరథాత్మజౌ
నిశ్వసన్తౌ యథా నాగౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ 1
సర్వే తే వానరశ్రేష్ఠాః ససుగ్రీవా మహాబలాః
పరివార్య మహాత్మానౌ తస్థుః శోక పరిప్లుతాః 2
ఏతస్మి న్నన్తరే రామః ప్రత్యబుధ్యత వీర్యవాన్
స్థిరత్వాత్ సత్త్వయోగాచ్చ శరైః సంధానితోపి సన్ 3
తతో దృష్ట్వా సరుధిరం విషణ్ణం గాఢమర్పితమ్
భ్రాతరం దీన వదనం పర్యదేవయదాతురః 4
కిం ను మే సీతయా కార్యం కిం కార్యం జీవితేన వా
శయానం యోఽద్య పశ్యామి భ్రాతరం యుధి నిర్జితమ్ 5
శక్యా సీతా సమా నారీ మర్త్యలోకే విచిన్వతా
న లక్ష్మణ సమో భ్రాతా సచివః సామ్పరాయికః 6
పరిత్యక్ష్యా మ్యహం ప్రాణాన్ వానరాణాం తు పశ్యతామ్
యది పంచత్వమాపన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః 7
కిం ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిం ను కైకయీమ్
కథ మమ్బాం సుమిత్రాం చ పుత్రదర్శన లాలసామ్ 8
వివత్సాం వేపమానాం చ క్రోశన్తీం కురరీ మివ
కథ మాశ్వాసయిష్యామి యది యాస్యామి తం వినా 9
కథం వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం భరతం చ యశస్వినమ్
మయా సహ వనం యాతో వినా తేన గతః పునః 10
ఉపాలమ్భం న శక్ష్యామి సోఢుం బత సుమిత్రయా
ఇహైవ దేహం త్యక్ష్యామి న హి జీవితుముత్సహే 11
ధి ఙ్మాం దుష్కృత కర్మాణమనార్యం యత్కృతే హ్యసౌ
లక్ష్మణః పతితః శేతే శర తల్పే గతాసువత్ 12
త్వం నిత్యం సువిషణ్ణం మా మాశ్వాసయసి లక్ష్మణ
గతాఽసు ర్నాఽద్య శక్నోషి మా మార్త మభిభాషితుమ్ 13
యేనాఽద్య నిహతా యుద్ధే రాక్షసా వినిపాతితాః
తస్యా మేవ క్షితౌ వీరః స శేతే నిహతః పరైః 14
శయానః శరతల్పేఽస్మిన్ స్వశోణిత పరిప్లుతః
శరజాలై శ్చితో భాతి భాస్కరోఽస్తమివ వ్రజన్ 15

బాణాభిహత మర్మత్వా న్న శక్నో త్యభిభాషితుమ్
రుజా చాఽబ్రువతోఽప్యస్య దృష్టి రాగేణ సూచ్యతే 16
యథైవ మాం వనం యాన్తమనుయాతో మహాద్యుతిః
అహమఽప్యనుయాస్యామి తథైవైనం యమక్షయమ్ 17
ఇష్ట బన్ధుజనో నిత్యం మాం చ నిత్యమనువ్రతః
ఇమామఽద్య గతోఽవస్థాం మమానార్యస్య దుర్నయైః 18
సురుష్టేనాఽపి వీరేణ లక్ష్మణేన న సంస్మరే
పరుషం విప్రియం వాపి శ్రావితం తు కదాచన 19
విససర్జైకవేగేన పంచ బాణశతాని యః
ఇష్వస్త్రే ష్వధిక స్తస్మాత్ కార్తవీర్యా చ్చ లక్ష్మణః 20
అస్త్రైరస్త్రాణి యో హన్యా చ్ఛక్రస్యాఽపి మహాత్మనః
సోఽయ ముర్వ్యాం హతః శేతే మహార్హ శయనోచితః 21
తచ్చ మిథ్యా ప్రలప్తం మాం ప్రధక్ష్యతి న సంశయః
యన్మయా న కృతో రాజా రాక్షసానాం విభీషణః 22
అస్మిన్ముహూర్తే సుగ్రీవ ప్రతియాతు మితోఽర్హసి
మత్వా హీనం మయా రాజన్ రావణోభిద్రవేద్బలీ 23
అంగదం తు పురస్కృత్య ససైన్యః ససుహృజ్జనః
సాగరం తర సుగ్రీవ నీలేన చ నలేన చ 24
కృతం హనుమతా కార్యం యదఽన్యైర్దుష్కరం రణే
ఋక్షరాజేన తుష్యామి గోలాంగూలాధిపేన చ 25
అంగదేన కృతం కర్మ మైన్దేన ద్వివిదేన చ
యుద్ధం కేసరిణా సంఖ్యే ఘోరం సంపాతినా కృతమ్ 26
గవయేన గవాక్షేణ శరభేణ గజేన చ
అన్యైశ్చ హరిభిర్యుద్ధం మదర్థే త్యక్త జీవితైః 27
న చాఽతిక్రమితుం శక్యం దైవం సుగ్రీవ మానుషైః
యత్తు శక్యం వయస్యేన సుహృదా చ పరంతప 28
కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతా ధర్మ భీరుణా
మిత్రకార్యం కృత మిదం భవద్భిర్వానరర్షభాః 29
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం గన్తుమఽర్హథ
శుశ్రువు స్తస్య తే సర్వే వానరాః పరిదేవనమ్ 30
వర్తయాం చక్రురఽశ్రూణి నేత్రైః కృష్ణేతరేక్షణాః

తతః సర్వాణ్యఽనీకాని స్థాపయిత్వా విభీషణః 31
ఆజగామ గదాపాణి స్త్వరితో యత్ర రాఘవః
తం దృష్ట్వా త్వరితం యాన్తం నీలాంజన చయోపమమ్ 32
వానరా దుద్రువుః సర్వే మన్యమానా స్తు రావణిమ్
నిశ్చేష్టౌ విగత జ్ఞానౌ రణరేణు సముక్షితౌ 33
శయానౌ శరతల్ప స్థౌ ద్రష్టుమాయాద్విభీషణః||
తం రాక్షసేంద్రాత్మజ శంకయా తే
నిపాతితౌ రాజసుతౌ చ దృష్ట్వా
విభీషణం వివ్యధిరే చ దృష్ట్వా
మేఘా యథా వాయు హతాః ప్లవంగాః 34

పంచాశ స్సర్గః – నాగపాశ విమోక్షణం

అథోవాచ మహాతేజా హరిరాజో మహాబలః
కి మియం వ్యథితా సేనా మూఢ వాతేవ నౌ ర్జలే 1
సుగ్రీవస్య వచః శృత్వా వాలిపుత్రో ఽంగదోఽబ్రవీత్
న త్వం పశ్యసి రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలమ్ 2
శరజాలాచితౌ వీరావుభౌ దశరథాత్మజౌ
శరతల్పే మహాత్మానౌ శయానౌ రుధిరోక్షితౌ 3
అథాఽబ్రవీద్వానరేన్ద్రః సుగ్రీవః పుత్రమఽంగదమ్
నాఽనిమిత్త మిదం మన్యే భవితవ్యం భయేన తు 4
విషణ్ణ వదనా హ్యేతే త్యక్త ప్రహరణా దిశః
ప్రపలాయన్తి హరయ స్త్రాసాదుత్ఫుల్ల లోచనాః 5
అన్యోన్యస్య న లజ్జన్తే న నిరీక్షన్తి పృష్ఠతః
విప్రకర్షన్తి చాన్యోన్యం పతితం లంఘయన్తి చ 6
ఏతస్మి న్నన్తరే వీరో గదాపాణి ర్విభీషణః
సుగ్రీవం వర్ధయామాస రాఘవం చ జయాశిషా 7
విభీషణం తం సుగ్రీవో దృష్ట్వా వానర భీషణమ్
ఋక్షరాజం సమీపస్థం జామ్బవన్త మువాచ హ 8
విభీషణోఽయం సంప్రాప్తో యం దృష్ట్వా వానరర్షభాః
విద్రవన్తి పరిత్రస్తా రావణాత్మజ శంకయా 9
శీఘ్ర మేతాన్ సువిత్రస్తాన్ బహుధా విప్రధావితాన్
పర్యవస్థాపయాఖ్యాహి విభీషణ ముపస్థితమ్ 10

సుగ్రీవేణైవ ముక్తస్తు జామ్బవాన్ ఋక్ష పార్థివః
వానరాన్ సాన్త్వయామాస సన్నిరుధ్య ప్రధావతః 11
తే నివృత్తాః పునః సర్వే వానరా స్త్యక్త సంభ్రమాః
ఋక్షరాజ వచః శృత్వా తం చ దృష్ట్వా విభీషణమ్ 12
విభీషణస్తు రామస్య దృష్ట్వా గాత్రం శరై శ్చితమ్
లక్ష్మణస్య చ ధర్మాత్మా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః 13
జల క్లిన్నేన హస్తేన తయో ర్నేత్రే ప్రమృజ్య చ
శోక సంపీడిత మనా రురోద విలలాప చ 14
ఇమౌ తౌ సత్త్వసంపన్నౌ విక్రాన్తౌ ప్రియసంయుగౌ
ఇమామవస్థాం గమితౌ రాక్షసైః కూటయోధిభిః 15
భ్రాతుః పుత్రేణ మే తేన దుష్పుత్రేణ దురాత్మనా
రాక్షస్యా జిహ్మయా బుద్ధ్యా చాలితా వృజు విక్రమౌ 16
శరై రిమావఽలం విద్ధౌ రుధిరేణ సముక్షితౌ
వసుధాయా మిమౌ సుప్తౌ దృశ్యేతే శల్యకా వివ 17
యయో ర్వీర్యముపాశ్రిత్య ప్రతిష్ఠా కాంక్షితా మయా
తావుభౌ దేహ నాశాయ ప్రసుప్తౌ పురుషర్షభౌ 18
జీవన్న ఽద్య విపన్నో ఽస్మి నష్ట రాజ్య మనోరథః
ప్రాప్త ప్రతిజ్ఞశ్చ రిపుః సకామో రావణః కృతః 19
ఏవం విలపమానం తం పరిష్వజ్య విభీషణమ్
సుగ్రీవః సత్త్వ సంపన్నో హరిరాజో ఽబ్రవీ దిదమ్ 20
రాజ్యం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ లంకాయాం నాఽత్ర సంశయః
రావణః సహపుత్రేణ స్వకామం నేహ లప్స్యతే 21
న రుజా పీడితా వేతా వుభౌ రామ లక్ష్మణౌ
త్యక్త్వా మోహం వధిష్యేతే సగణం రావణం రణే 22
తమేనం సాన్త్వయిత్వా తు సమాశ్వాస్య చ రాక్షసం
సుషేణం శ్వశురం పార్శ్వే సుగ్రీవ స్తమువాచ హ 23
సహ శూరై ర్హరిగణై ర్లబ్ధ సంజ్ఞావఽరిందమౌ
గచ్ఛ త్వం భ్రాతరౌ గృహ్య కిష్కిన్ధాం రామ లక్ష్మణౌ 24
అహం తు రావణం హత్వా సపుత్రం సహబాన్ధవమ్
మైథిలీమానయిష్యామి శక్రో నష్టామివ శ్రియమ్ 25
శృత్వైత ద్వానరేన్ద్రస్య సుషేణో వాక్య మబ్రవీత్

దైవాఽసురం మహాయుద్ధ మనుభూతం సుదారుణమ్ 26
తదా స్మ దానవా దేవాన్ శర సంస్పర్శ కోవిదాః
నిజఘ్నుః శస్త్ర విదుష శ్ఛాదయన్తో ముహుర్ముహుః 27
తా నాఽఽర్తాన్ నష్ట సంజ్ఞాంశ్చ పరాసూంశ్చ బృహస్పతిః
విద్యాభి ర్మన్త్రయుక్తాభిరోషధీభి శ్చికిత్సతి 28
తా న్యౌషధా న్యానయితుం క్షీరోదం యాన్తు సాగరమ్
జవేన వానరాః శీఘ్రం సంపాతి పనసాదయః 29
హరయ స్తు విజానన్తి పార్వతీస్తా మహౌషధీః
సంజీవకరణీం దివ్యాం విశల్యాం దేవ నిర్మితామ్ 30
చన్ద్రశ్చ నామ ద్రోణశ్చ క్షీరోదే సాగరోత్తమే
అమృతం యత్ర మథితం తత్ర తే పరమౌషధీ 31
తే తత్ర నిహితే దేవైః పర్వతే పరమౌషధీ
అయం వాయుసుతో రాజన్ హనుమాం స్తత్ర గచ్ఛతు 32
ఏతస్మి న్నన్తరే వాయు ర్మేఘాంశ్చాపి సవిద్యుతః
పర్యస్యన్ సాగరే తోయం కమ్పయ న్నివ మేదినీమ్ 33
మహతా పక్ష వాతేన సర్వ ద్వీప మహాద్రుమాః
నిపేతు ర్భగ్న విటపాః సమూలా లవణాఽమ్భసి 34
అభవన్ పన్నగా స్త్రస్తా భోగిన స్తత్ర వాసినః
శీఘ్రం సర్వాణి యాదాంసి జగ్ముశ్చ లవణార్ణవమ్ 35
తతో ముహూర్తాద్గరుడం వైనతేయం మహాబలమ్
వానరా దదృశుః సర్వే జ్వలన్త మివ పావకమ్ 36
త మాగతమభిప్రేక్ష్య నాగా స్తే విప్రదుద్రువుః
యై స్తౌ సత్పురుషౌ బద్ధౌ శరభూతైర్మహాబలౌ 37

తతః సుపర్ణః కాకుత్స్థౌ దృష్ట్వా ప్రత్యభినన్దితః
విమమర్శ చ పాణిభ్యాం ముఖే చన్ద్ర సమ ప్రభే 38
వైనతేయేన సంస్పృష్టా స్తయోః సంరురుహు ర్వ్రణాః
సువర్ణే చ తనూ స్నిగ్ధే తయోరాఽఽశు బభూవతుః 39

తేజో వీర్యం బలంచౌజ ఉత్సాహశ్చ మహాగుణః
ప్రదర్శనం చ బుద్ధిశ్చ స్మృతిశ్చ ద్విగుణా తయోః 40
తావుత్థాప్య మహావీర్యౌ గరుడో వాసవోపమౌ
ఉభౌ తౌ సస్వజే హృష్టో రామశ్చైనమువాచ హ 41
భవత్ప్రసాదా ద్వ్యసనం రావణి ప్రభవం మహత్
ఆవా మిహ వ్యతిక్రాన్తౌ పూర్వవద్బలినౌ కృతౌ 42
యథా తాతం దశరథం యథాఽజం చ పితామహమ్
తథా భవన్తమాసాద్య హృదయం మే ప్రసీదతి 43
కో భవాన్ రూప సంపన్నో దివ్య స్రగనులేపనః
వసానో విరజే వస్త్రే దివ్యాభరణ భూషితః 44
త మువాచ మహాతేజా వైనతేయో మహాబలః
పతత్రిరాజః ప్రీతాత్మా హర్షపర్యాకులేక్షణః 45
అహం సఖా తే కాకుత్స్థ ప్రియః ప్రాణో బహిశ్చరః
గరుత్మా నిహ సంప్రాప్తో యువయోః సాహ్య కారణాత్ 46
అసురా వా మహావీర్యా దానవా వా మహాబలాః
సురాశ్చాఽపి సగన్ధర్వాః పురస్కృత్య శతక్రతుమ్ 47
నేమం మోక్షయితుం శక్తాః శరబన్ధం సుదారుణమ్
మాయా బలాదిన్ద్రజితా నిర్మితం క్రూర కర్మణా 48
ఏతే నాగాః కాద్రవేయా స్తీక్ష్ణదంష్ట్రా విషోల్బణాః
రక్షో మాయా ప్రభావేన శరా భూత్వా త్వదాశ్రితాః 49
సభాగ్యశ్చాఽసి ధర్మజ్ఞ రామ సత్యపరాక్రమ
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా సమరే రిపుఘాతినా 50
ఇమం శృత్వాతు వృత్తాన్తం త్వరమాణోఽహమాగతః
సహసా యువయోః స్నేహాత్ సఖిత్వమనుపాలయన్ 51

మోక్షితౌ చ మహాఘోరాదఽస్మాత్ సాయక బన్ధనాత్
అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యో యువాభ్యాం నిత్యమేవ హి 52

ప్రకృత్యా రాక్షసాః సర్వే సంగ్రామే కూటయోధినః
శూరాణాం శుద్ధభావానాం భవతామార్జవం బలమ్ 53
తన్న విశ్వసితవ్యం వో రాక్షసానాం రణాఽజిరే
ఏతే నైవోపమానేన నిత్యం జిహ్మా హి రాక్షసా 54
ఏవముక్త్వా తతో రామం సుపర్ణః సుమహాబలః
పరిష్వజ్య సుహృత్స్నిగ్ధమాఽఽప్రష్టు ముపచక్రమే 55
సఖే రాఘవ ధర్మజ్ఞ రిపూణామఽపి వత్సల
అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామి గమిష్యామి యథాగతమ్ 56
న చ కౌతూహలం కార్యం సఖిత్వం ప్రతి రాఘవ
కృత కర్మా రణే వీరః సఖిత్వమనువేత్స్యసి 57
బాలవృద్ధాఽవశేషాం తు లంకాం కృత్వా శరోర్మిభిః
రావణం చ రిపుం హత్వా సీతాం సముపలప్స్యసే 58
ఇత్యేవముక్త్వా వచనం సుపర్ణః శీఘ్రవిక్రమః
రామం చ విరుజం కృత్వా మధ్యే తేషాం వనౌకసామ్ 59
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా పరిష్వజ్య చ వీర్యవాన్
జగా మాకాశ మావిశ్య సుపర్ణః పవనో యథా 60
విరుజౌ రాఘవౌ దృష్ట్వా తతో వానర యూథపాః
సింహనాదాం స్తదా నేదు ర్లాంగూలాన్ దుధువు స్తథా 61
తతో భేరీః సమాజఘ్ను ర్మృదంగాం శ్చాప్యనాదయన్
దధ్ముః శంఖాన్ సంప్రహృష్టాః క్ష్వేళన్త్యపి యథాపురమ్ 62
ఆస్ఫోట్యాస్ఫోట్య విక్రాన్తా వానరా నగ యోధినః
ద్రుమానుత్పాట్య వివిధాం స్తస్థుః శత సహస్రశః 63
విసృజన్తో మహానాదాం స్త్రాసయన్తో నిశాచరాన్
లంకాద్వారాణ్యుపాజగ్ము ర్యోద్ధుకామాః ప్లవంగమాః 64
తతస్తు భీమ స్తుములో నినాదో
బభూవ శాఖామృగ యూథపానామ్
క్షయే నిదాఘస్య యథా ఘనానాం
నాదః సుభీమో నదతాం నిశీథే 65

ఏక పంచాశ స్సర్గః – ధూమ్రాక్షాభిషేణనం

తేషాం సుతుములం శబ్దం వానరాణాం తరస్వినామ్
నర్దతాం రాక్షసైః సార్ధం తదా శుశ్రావ రావణః 1

స్నిగ్ధ గమ్భీర నిర్ఘోషం శృత్వా స నినదం భృశమ్
సచివానాం తత స్తేషాం మధ్యే వచన మఽబ్రవీత్ 2
యథాఽసౌ సంప్రహృష్టానాం వానరాణాం సముత్థితః
బహూనాం సుమహా న్నాదో మేఘానా మివ గర్జతామ్ 3
వ్యక్తం సుమహతీ ప్రీతి రేతేషాం నాఽత్ర సంశయః
తథా హి విపులై ర్నాదై శ్చుక్షుభే వరుణాలయః 4
తౌ తు బద్ధౌ శరై స్తీక్ష్ణై ర్భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
అయం చ సుమహాన్నాదః శంకాం జనయ తీవ మే 5
ఏత త్తు వచనం చోక్త్వా మన్త్రిణో రాక్షసేశ్వరః
ఉవాచ నైరృతాం స్తత్ర సమీప పరివర్తినః 6
జ్ఞాయతాం తూర్ణ మేతేషాం సర్వేషాం వనచారిణామ్
శోక కాలే సముత్పన్నే హర్షకారణ ముత్థితమ్ 7
తథోక్తా స్తేన సంభ్రాన్తాః ప్రాకారమఽధిరుహ్య తే
దదృశుః పాలితాం సేనాం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా 8
తౌ చ ముక్తౌ సుఘోరేణ శర బన్ధేన రాఘవౌ
సముత్థితౌ మహావేగౌ విషేదుః ప్రేక్ష్య రాక్షసాః 9
సంత్రస్త హృదయాః సర్వే ప్రాకారాదవరుహ్య తే
విషణ్ణ వదనా ఘోరా రాక్షసేన్ద్ర ముపస్థితాః 10
తదఽప్రియం దీనముఖా రావణస్య నిశాచరాః
కృత్స్నం నివేదయామాసు ర్యథావద్వాక్య కోవిదాః 11
యౌ తావిన్ద్రజితా యుద్ధే భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
నిబద్ధౌ శర బన్ధేన నిష్ప్రకమ్పౌ భుజౌ కృతౌ 12
విముక్తౌ శర బన్ధేన తౌ దృశ్యేతే రణాఽజిరే
పాశా నివ గజౌ ఛిత్త్వా గజేన్ద్ర సమ విక్రమౌ 13
తచ్ఛృత్వా వచనం తేషాం రాక్షసేన్ద్రో మహాబలః
చిన్తా శోక సమాక్రాన్తో విషణ్ణ వదనోఽబ్రవీత్ 14
ఘోరై ర్దత్త వరై ర్బద్ధౌ శరైరాఽఽశీ విషోపమైః
అమోఘైః సూర్య సంకాశైః ప్రమథ్యేన్ద్రజితా యుధి 15
తదస్త్రబన్ధ మాసాద్య యది ముక్తౌ రిపూ మమ
సంశయ స్థ మిదం సర్వమనుపశ్యామ్యహం బలమ్ 16
నిష్ఫలాః ఖలు సంవృత్తాః శరా వాసుకి తేజసః

ఆదత్తం యైస్తు సంగ్రామే రిపూణాం మమ జీవితమ్ 17
ఏవముక్త్వా తు సంకృద్ధో నిశ్శ్వసన్నురగో యథా
అబ్రవీద్రక్షసాం మధ్యే ధూమ్రాక్షం నామ రాక్షసం 18
బలేన మహతా యుక్తో రక్షసాం భీమవిక్రమః
త్వం వధాయాభినిర్యాహి రామస్య సహ వానరైః 19
ఏవముక్తస్తు ధూమ్రాక్షో రాక్షసేన్ద్రేణ ధీమతా
కృత్వా ప్రణామం సంహృష్టో నిర్జగామ నృపాలయాత్ 20
అభినిష్క్రమ్య తద్ద్వారం బలాఽధ్యక్ష మువాచ హ
త్వరయస్వ బలం తూర్ణం కిం చిరేణ యుయుత్సతః 21
ధూమ్రాక్షస్య వచః శృత్వా బలాధ్యక్షో బలానుగః
బలముద్యోజయామాస రావణస్యాజ్ఞయా ధృతమ్ 22
తే బద్ధ ఘణ్టా బలినో ఘోరరూపా నిశాచరాః
వినర్జమానాః సంహృష్టా ధూమ్రాక్షం పర్యవారయన్ 23
వివిధాయుధ హస్తాశ్చ శూల ముద్గర పాణయః
గదాభిః పట్టసై ర్దణ్డై రాఽఽయసై ర్ముసలై ర్భృశమ్ 24
పరిఘై ర్భిణ్డిపాలైశ్చ భల్లైః ప్రాసైః పరశ్వధైః
నిర్యయూ రాక్షసా దిగ్భ్యో నర్దన్తో జలదా యథా 25
రథైః కవచిన స్త్వఽన్యే ధ్వజైశ్చ సమలంకృతైః
సువర్ణజాల విహితైః ఖరైశ్చ వివిధాననైః 26
హయైః పరమ శీఘ్రైశ్చ గజేన్ద్రైశ్చ మదోత్కటైః
నిర్యయూ రాక్షసవ్యాఘ్రా వ్యాఘ్రా ఇవ దురాసదాః 27
వృక సింహ ముఖై ర్యుక్తం ఖరైః కనక భూషణైః
ఆరురోహ రథం దివ్యం ధూమ్రాక్షః ఖరనిస్స్వనః 28
స నిర్యాతో మహావీర్యో ధూమ్రాక్షో రాక్షసై ర్వృతః
ప్రహసన్ పశ్చిమద్వారం హనుమాన్ యత్ర యూథపః 29
రథ ప్రవర మాస్థాయ ఖరయుక్తం ఖరస్వనం
ప్రయాన్తం తు మహాఘోరం రాక్షసం భీమవిక్రమమ్ 30
అన్తరిక్షగతా ఘోరాః శకునాః ప్రత్యవారయన్
రథ శీర్షే మహాభీమో గృధ్రశ్చ నిపపాత హ 31
ధ్వజాఽగ్రే గ్రథితా శ్చైవ నిపేతుః కుణపాఽశనాః
రుధిరార్ద్రో మహాన్ శ్వేతః కబన్ధః పతితో భువి 32

విస్వరం చోత్సృజన్ నాదం ధూమ్రాక్షస్య సమీపతః
వవర్ష రుధిరం దేవః సంచచాల చ మేదినీ 33
ప్రతిలోమం వవౌ వాయు ర్నిర్ఘాత సమనిస్స్వనః
తిమిరౌఘా వృతా స్తత్ర దిశశ్చ న చకాశిరే 34
స తూత్పాతాం స్తతో దృష్ట్వా రాక్షసానాం భయావహాన్
ప్రాదుర్భూతాన్ సుఘోరాంశ్చ ధూమ్రాక్షో వ్యథితోభవత్ 35
ముముహూ రాక్షసాః సర్వే ధూమ్రాక్షస్య పురస్సరాః||
తతః సుభీమో బహుభి ర్నిశాచరైః
వృతోఽభినిష్క్రమ్య రణోత్సుకో బలీ
దదర్శ తాం రాఘవ బాహుపాలితాం
మహౌఘకల్పాం బహువానరీం చమూమ్ 36

ద్వి పంచాశ స్సర్గః – ధూమ్రాక్ష వధః

ధూమ్రాక్షం ప్రేక్ష్య నిర్యాన్తం రాక్షసం భీమవిక్రమం
వినేదు ర్వానరాః సర్వే ప్రహృష్టా యుద్ధ కాంక్షిణః 1
తేషాం సుతుములం యుద్ధం సంజజ్ఞే హరి రక్షసామ్
అన్యోఽన్యం పాదపై ర్ఘోరై ర్నిఘ్నతాం శూల ముద్గరైః 2
ఘోరైశ్చ పరిఘై శ్చిత్రై స్త్రిశూలై శ్చాపి సంహతైః
రాక్షసై ర్వానరా ఘోరై ర్వినికృత్తాః సమన్తతః 3
వానరై రాక్షసాశ్చాపి ద్రుమైర్భూమౌ సమీకృతాః
రాక్షసాశ్చాపి సంకృద్ధా వానరాన్ నిశితైః శరైః 4
వివ్యధు ర్ఘోర సంకాశైః కంకపత్రై రజిహ్మగైః
తే గదాభిశ్చ భీమాభిః పట్టసైః కూటముద్గరైః 5
ఘోరైశ్చ పరిఘై శ్చిత్రై స్త్రిశూలైశ్చాపి సంశితైః
విదార్యమాణా రక్షోభి ర్వానరా స్తే మహాబలాః 6
అమర్షా జ్జనితోద్ధర్షా శ్చక్రుః కర్మాణ్యఽభీతవత్
శర నిర్భిన్న గాత్రా స్తే శూల నిర్భిన్న దేహినః 7
జగృహు స్తే ద్రుమాం స్తత్ర శిలాశ్చ హరియూథపాః
తే భీమవేగా హరయో నర్దమానా స్తత స్తతః 8
మమన్థూ రాక్షసాన్ భీమాన్ నామాని చ బభాషిరే
తద్బభూవాద్భుతం ఘోరం యుద్ధం వానర రక్షసామ్ 9
శిలాభి ర్వివిధాభిశ్చ బహుభిశ్చైవ పాదపైః

రాక్షసా మథితాః కేచిద్వానరై ర్జితకాశిభిః 10
వవమూ రుధిరం కేచిన్ముఖై రుధిర భోజనాః
పార్శ్వేషు దారితాః కేచిత్ కేచి ద్రాశీకృతా ద్రుమైః 11
శిలాభి శ్చూర్ణితాః కేచిత్ కేచి ద్దన్తై ర్విదారితాః
ధ్వజై ర్విమథితై ర్భగ్నైః ఖరైశ్చ వినిపాతితైః 12
రథై ర్విధ్వంసితై శ్చాపి పతితై రజనీచరైః
గజేంద్రైః పర్వతాకారైః పర్వతాగ్రై ర్వనౌకసాం 13
మథితై ర్వాజిభిః కీర్ణం సారోహైర్వసుధా తలం
వానరై ర్భీమవిక్రాన్తై రాప్లుత్యాప్లుత్య వేగితైః 14
రాక్షసాః కరజై స్తీక్ష్ణైః ముఖేషు వినికర్తితాః
వివర్ణ వదనా భూయో విప్రకీర్ణ శిరోరుహాః 15
మూఢాః శోణిత గన్ధేన నిపేతుర్ధరణీ తలే
అన్యే పరమ సంకృద్ధా రాక్షసా భీమనిస్స్వనాః 16
తలై రేవాభిధావన్తి వజ్రస్పర్శ సమై ర్హరీన్
వానరై రాపతంత స్తే వేగితా వేగవత్తరైః 17
ముష్టిభిశ్చరణై ర్దన్తైః పాదపైశ్చాఽవపోథితాః
వానరై ర్హన్యమానా స్తే రాక్షసా విప్రదుద్రువుః 18
సైన్యం తు విద్రుతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షో రాక్షసర్షభః
క్రోధేన కదనం చక్రే వానరాణాం యుయుత్సతామ్ 19
ప్రాసైః ప్రమథితాః కేచి ద్వానరాః శోణిత స్రవాః
ముద్గరైరాహతాః కేచిత్ పతితా ధరణీ తలే 20
పరిఘైర్మథితాః కేచి ద్భిణ్డిపాలై ర్విదారితాః
పట్టసైరాహతాః కేచి ద్విహ్వలన్తో గతాఽసవః 21
కేచి ద్వినిహతాః శూలైః రుధిరార్ద్రా వనౌకసః
కేచి ద్విద్రావితా నష్టాః సబలై రాక్షసై ర్యుధి 22
విభిన్న హృదయాః కేచి దేకపార్శ్వేన దారితాః
విదారితాం స్త్రిశూలైశ్చ కేచిదాన్త్రై ర్వినిస్సృతాః 23
తత్ సుభీమం మహాయుద్ధం హరి రాక్షస సంకులమ్
ప్రబభౌ శబ్దబహుళం శిలా పాదప సంకులమ్ 24
ధను ర్జ్యా తన్త్రి మధురం హిక్కా తాళ సమన్వితమ్
మన్ద్ర స్తనిత సంగీతం యుద్ధ గాన్ధర్వమాబభౌ 25

ధూమ్రాక్షస్తు ధనుష్పాణి ర్వానరాన్ రణమూర్ధని
హసన్ విద్రావయామాస దిశస్తు శరవృష్టిభిః 26
ధూమ్రాక్షేణాఽర్దితం సైన్యం వ్యథితం వీక్ష్య మారుతిః
అభ్యవర్తత సంకృద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్ 27
క్రోధా ద్ద్విగుణ తామ్రాఽక్షః పితృ తుల్య పరాక్రమః
శిలాం తాం పాతయామాస ధూమ్రాక్షస్య రథంప్రతి 28
ఆపతన్తీం శిలాం దృష్ట్వా గదా ముద్యమ్య సంభ్రమాత్
రథాదాప్లుత్య వేగేన వసుధాయాం వ్యతిష్ఠత 29
సా ప్రమథ్య రథం తస్య నిపపాత శిలా భువి
సచక్ర కూబరం సాఽశ్వం సధ్వజం సశరాసనమ్ 30
స భంక్త్వా తు రథం తస్య హనూమాన్ మారుతాత్మజః
రక్షసాం కదనం చక్రే సస్కన్ధ విటపై ర్ద్రుమైః 31
విభిన్న శిరసో భూత్వా రాక్షసాః శోణితోక్షితాః
ద్రుమైః ప్రమథితాశ్చాఽన్యే నిపేతు ర్ధరణీతలే 32
విద్రావ్య రాక్షసం సైన్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః
గిరేః శిఖర మాదాయ ధూమ్రాక్షమభిదుద్రువే 33
తమాపతన్తం ధూమ్రాక్షో గదా ముద్యమ్య వీర్యవాన్
వినర్దమానః సహసా హనూమన్తమభిద్రవత్ 34
తస్య కృద్ధస్య రోషేణ గదాం తాం బహుకణ్టకామ్
పాతయామాస ధూమ్రాక్షో మస్తకే తు హనూమతః 35
తాడితః స తయా తత్ర గదయా భీమరూపయా
స కపిర్మారుతబల స్తం ప్రహారమఽచిన్తయన్ 36
ధూమ్రాక్షస్య శిరోమధ్యే గిరి శృంగ మఽపాతయత్
స విహ్వలిత సర్వాంగో గిరిశృంగేణ తాడితః 37
పపాత సహసా భూమౌ వికీర్ణ ఇవ పర్వతః
ధూమ్రాక్షం నిహతం దృష్ట్వా హతశేషా నిశాచరాః 38
త్రస్తాః ప్రవివిశు ర్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః||
స తు పవన సుతో నిహత్య శత్రుం
క్షతజ వహాః సరితశ్చ సన్నికీర్య
రిపు వధ జనిత శ్రమో మహాత్మా
ముద మగమ త్కపిభిశ్చ పూజ్యమానః 39

త్రి పంచాశ స్సర్గః – వజ్రదంష్ట్ర యుద్ధం

ధూమ్రాక్షం నిహతం శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః
క్రోధేన మహతావిష్టో నిశ్వస న్నురగో యధా 1
దీర్ఘ ముష్ణం వినిశ్వస్య క్రోధేన కలుషీ కృతః
అబ్రవీద్రాక్షసం శూరం వజ్రదంష్ట్రం మహాబలం 2
గచ్ఛ త్వం వీర నిర్యాహి రాక్షసై పరివారితః
జహి దాశరథిం రామం సుగ్రీవం వానరైః సహ 3
తథేత్యుక్త్వా దృతతరం మాయావీ రాక్షసేశ్వరః
నిర్జగామ బలైః సార్థం బహుభిః పరివారితః 4
నాగైరఽశ్వైః ఖరై రుష్ట్రైః సంయుక్తః సుసమాహితః
పతాకా ధ్వజ చిత్రైశ్చ రథైశ్చ సమలంకృతః 5
తతో విచిత్ర కేయూర మకుటైశ్చ విభూషితః
తను త్రాణి చ సంరుధ్య సధను ర్నిర్యయౌ దృతం 6
పతాకాలంకృతం దీప్తం తప్త కాంచన భూషణం
రథం ప్రదక్షిణం కృత్వా సమారోహ చ్చమూపతిః 7
యష్టిభి స్తోమరై శ్చిత్రైః శూలైశ్చ ముసలైరపి
భిన్దిపాలైశ్చ పాశైశ్చ శక్తిభిః పట్టసైరపి 8
ఖడ్గై శ్చక్రై ర్గదాభిశ్చ నిశితైశ్చ పరశ్వధైః
పదాతయశ్చ నిర్యాంతి వివిధాః శస్త్ర పాణయః 9
విచిత్ర వాససః సర్వే దీప్తాః రాక్షస పుంగవాః
గజా మదోత్కటాః శూరా శ్చలంత ఇవ పర్వతాః 10
తే యుద్ధ కుశలై రూఢా స్తోమరాంకుశ పాణిభిః
అన్యే లక్షణ సంయుక్తాః శూరా రూఢా మహాబలాః 11
తద్రాక్షస బలం ఘోరం విప్రస్థితమఽశోభత
ప్రావృట్కాలే యథా మేఘా నర్దమానాః సవిద్యుతః 12
నిస్సృతా దక్షిణద్వారా దఽంగదో యత్ర యూధపః
తేషాం నిష్క్రమణమాణానా మఽశుభం సమజాయత 13
ఆకాశా ద్విఘనా త్తీవ్రా ఉల్కాశ్చాభ్యపతం స్తథా
వమంత్యః పావక జ్వాలాః శివా ఘోరం వవాశిరే 14
వ్యాహరంతి మృగా ఘోరా రక్షసాం నిధనం తదా
సమాపతంతో యోధాస్తు ప్రాస్ఖలన్ భయ మోహితాః 15

ఏతానౌత్పాతికాన్ దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః
ధైర్య మాలంబ్య తేజస్వీ నిర్జగామ రణోత్సుకః 16
తాంస్తు విద్రవతో దృష్ట్వా వానరా జితకాశినః
ప్రణేదుః సుమహానాదాన్ పూరయంశ్చ దిశో దశ 17
తతః ప్రవృత్తం తుములం హరీణాం రాక్షసైః సహ
ఘోరాణాం భీమరూపాణా మన్యోన్య వధ కాంక్షిణాం 18
నిష్పతంతో మహోత్సాహో భిన్న దేహ శిరోధరాః
రుదిరోక్షిత సర్వాఽంగా న్యపతన్ జగతీ తలే 19
కేచి దన్యోన్య మాసాద్య శూరాః పరిఘు పాణయః
చిక్షిపు ర్వివిధం శస్త్రం సమరేష్వనివర్తినః 20
ద్రుమాణాం చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాపి నిస్స్వనః
శ్రూయతే సుమహాం స్తత్ర ఘోరో హృదయ భేదనః 21
రథ నేమి స్వన స్తత్ర ధనుషశ్చాఽపి నిస్స్వనః
శంఖ భేరీ మృదంగానాం బభూవ తుములః స్వనః 22
కేచిదఽస్త్రాణి సంత్యజ్య బాహుయుద్ధ మకుర్వత
తలైశ్చ చరణై శ్చాపి ముష్టిభిశ్చ ద్రుమైరపి 23
జానుభిశ్చ హతాః కేచి ద్భిన్న దేహాశ్చ రాక్షసాః
శిలాభి శ్చూర్ణితాః కేచి ద్వానరై ర్యుద్ధదుర్మదైః 24
వజ్రదంష్ట్రో భృశం బాణై రణే విత్రాసయన్ హరీన్
చచార లోకసంహారే పాశ హస్త ఇవాన్తకః 25
బలవంతోస్త్రవిదుషో నానాప్రహరణా రణే
జఘ్ను ర్వానర సైన్యాని రాక్షసాః క్రోధ మూర్ఛితాః 26
నిఘ్నతో రాక్షసాన్ దృష్ట్వా సర్వాన్ వాలిసుతో రణే
క్రోధేన ద్విగుణావిష్టః సంవర్తక ఇవానలః 27
తాన్ రాక్షసగణాన్ సర్వాన్ వృక్ష ముద్యమ్య వీర్యవాన్
అంగదః క్రోధ తామ్రాక్షః సింహః క్షుద్ర మృగా నివ 28
చకార కదనం ఘోరం శక్ర తుల్య పరాక్రమః
అంగదాఽభిహతా స్తత్ర రాక్షసా భీమ విక్రమాః 29
విభిన్న శిరసః పేతు ర్వికృత్తా ఇవ పాదపాః
రథైరఽశ్వై ర్ధ్వజై శ్చిత్రైః శరీరై ర్హరి రక్షసాం 30
రుధిరేణ చ సంఛన్నా భూమిర్భయకరీ తదా

హార కేయూర వస్త్రైశ్చ శస్త్రైశ్చ సమలంకృతా 31
భూమి ర్భాతి రణే తత్ర శారదీవ యథా నిశా
అంగదస్య చ వేగేన త ద్రాక్షసబలం మహత్ 32
ప్రాకంపత తదా తత్ర పవనేనాఽమ్బుదో యథా ||

చతుః పంచాశ స్సర్గః – వజ్రదంష్ట్ర వధః

బలస్య చ నిఘాతేన అంగదస్య జయేన చ
రాక్షసః క్రోధమావిష్టో వజ్రదంష్ట్రో మహాబలః 1
స విస్ఫార్య ధనుర్ఘోరం శక్రాఽశని సమస్వనం
వానరాణా మఽనీకాని ప్రాకిర చ్ఛరవృష్టిభిః 2
రాక్షసాశ్చాపి ముఖ్యా స్తే రథేషు సమవస్థితాః
నానాప్రహరణాః శూరాః ప్రాయుధ్యంత తదా రణే 3
వానరాణాం తు శూరా యే సర్వే తే ప్లవగర్షభాః
అయుధ్యంత శిలా హస్తాః సమవేతాః సమంతతః 4
తత్రాయుధ సహస్రాణి తస్మిన్నాయోధనే భృశం
రాక్షసాః కపి ముఖ్యేషు పాతయాం చక్రిరే తదా 5
వానరశ్చాఽపి రక్షస్సు గిరీన్ వృక్షాన్ మహాశిలాః
ప్రవీరాః పాతయామాసు ర్మత్త వారణ సన్నిభాః 6
శూరాణాం యుధ్యమానానాం సమరేష్వనివర్తినాం
త ద్రాక్షసగణానాం చ సుయుద్ధం సమవర్తత 7
ప్రభిన్న శిరసః కేచిద్భిన్నైః పాదైశ్చ బాహుభిః
శస్త్రైరఽర్పిత దేహాస్తు రుధిరేణ సముక్షితాః 8
హరయో రాక్షసా శ్చైవ శేరతే గాం సమాశ్రితాః
కంక గృధ్ర బలాఢ్యాశ్చ గోమాయు గణ సంకులాః 9
కబంధాని సముత్పేతు ర్భీరూణాం భీషణాని వై
భుజ పాణి శిర శ్ఛిన్నా శ్ఛిన్న కాయాశ్చ భూతలే 10
వానరా రాక్షసాశ్చాపి నిపేతు స్తత్ర వై రణే
తతో వానర సైన్యేన హన్యమానం నిశాచరం 11
ప్రాభజ్యత బలం సర్వం వజ్రదంష్ట్రస్య పశ్యతః
రాక్షసాన్ భయ విత్రస్తాన్ హన్యమానాన్ ప్లవంగమైః 12
దృష్ట్వా స రోషతామ్రాక్షో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్
ప్రవివేశ ధనుష్పాణి స్త్రాసయన్ హరి వాహినీం 13

శరై ర్విదారయామాస కంకపత్రై రజిహ్మగైః
బిభేద వానరాం స్తత్ర సప్తాఽష్టౌ నవ పంచ చ 14
వివ్యాధ పరమ కృద్ధో వజ్రదంష్ట్రః ప్రతాపవాన్
త్రస్తాః సర్వే హరిగణాః శరైః సంకృత్త కంధరాః 15
అంగదం సంప్రధావంతి ప్రజాపతి మివ ప్రజాః
తతో హరిగణాన్ భగ్నాన్ దృష్ట్వా వాలిసుత స్తదా 16
క్రోధేన వజ్రదంష్ట్రం తముదీక్షన్త ముదైక్షత
వజ్రదంష్ట్రోఽంగద శ్చోభౌ సంగతౌ హరి రాక్షసౌ 17
చేరతుః పరమకృద్ధౌ హరి మత్తగజా వివ
తతః శర సహస్రేణ వాలిపుత్రం మహాబలః 18
జఘాన మర్మదేశేషు మాతంగ మివ తోమరైః
రుధిరోక్షిత సర్వాఽంగో వాలిసూను ర్మహాబలః 19
చిక్షేప వజ్రదంష్ట్రాయ వృక్షం భీమపరాక్రమః
దృష్ట్వా పతతం తం వృక్షమఽసంభ్రాంతశ్చ రాక్షసః 20
చిచ్ఛేద బహుధా సోఽపి నికృత్తః పతితో భువి
తం దృష్ట్వా వజ్రదంష్ట్రస్య విక్రమం ప్లవగర్షభః 21
ప్రగృహ్య విపులం శైలం చిక్షేప చ ననాద చ
సమాపతంతం తం దృష్ట్వా రథాదాప్లుత్య వీర్యవాన్ 22
గదాపాణిరఽసంభ్రాంతః పృథివ్యాం సమతిష్ఠత
అంగదేన శిలా క్షిప్తా గత్వా తు రణమూర్ధని 23
సచక్ర కూబరం సాఽశ్వం ప్రమమాథ రథం తదా
తతోఽన్యం గిరి మాక్షిప్య విపులం ద్రుమ భూషితం 24
వజ్రదంష్ట్రస్య శిరసి పాతయామాస సోఽంగదః
అభవ చ్ఛోణితోద్గారీ వజ్రదంష్ట్రః స మూర్ఛితః 25
ముహూర్త మఽభవన్మూఢో గదా మాలింగ్య నిశ్శ్వసన్
స లబ్ధ సంజ్ఞో గదయా వాలిపుత్రమవస్థితం 26
జఘాన పరమ కృద్ధో వక్షో దేశే నిశాచరః
గదాం త్యక్త్వా తత స్తత్ర ముష్టియుద్ధమవర్తత 27
అన్యోఽన్యం జఘ్నతు స్తత్ర తావుభౌ హరి రాక్షసౌ
రుధిరోద్గారిణౌ తౌ తు ప్రహారై ర్జనిత శ్రమౌ 28
బభూవతుః సువిక్రాంతావఽంగారక బుధా వివ

తతః పరమ తేజస్వీ అంగదః కపికుంజరః 29
ఉత్పాట్య వృక్షం స్థితవాన్ బహుపుష్ప ఫలాన్వితం
జగ్రాహ చార్షభంచర్మ ఖడ్గం చ విపులం శుభం 30
కింకిణీజాల సంఛన్నం చర్మణా చ పరిష్కృతం
విచిత్రాం శ్చేరతుర్మార్గాన్ రుషితౌ కపి రాక్షసౌ 31
జఘ్నతుశ్చ తథాన్యోఽన్యం నిర్దయం జయ కాంక్షిణౌ
వ్రణైః సాఽస్త్రైరశోభేతాం పుష్పితా వివ కింశుకౌ 32
యుద్ధ్యమానౌ పరిశ్రాంతౌ జానుభ్యా మఽవనీం గతౌ
నిమేషాఽన్తర మాత్రేణ అంగదః కపికుంజరః 33
ఉదతిష్ఠత దీప్తాక్షో దండా హత ఇవోరగః
నిర్మలేన సుధౌతేన ఖడ్గేనాఽస్య మహచ్ఛిరః 34
జఘాన వజ్రదంష్ట్రస్య వాలిసూనుర్మహాబలః
రుధిరోక్షిత గాత్రస్య బభూవ పతితం ద్విధా 35
స రోష పరివృత్తాక్షం శుభం ఖడ్గ హతం శిరః
వజ్రదంష్ట్రం హతం దృష్ట్వా రాక్షసా భయ మోహితాః 36
త్రస్తాః ప్రత్యపతం ల్లంకాం వధ్యమానాః ప్లవంగమైః
విషణ్ణ వదనా దీనా హ్రియా కించిదఽవాఙ్ముఖాః 37
నిహత్య తం వజ్రధర ప్రభావః
స వాలిసూనుః కపి సైన్య మధ్యే
జగామ హర్షం మహితో మహాబలః
సహస్ర నేత్ర స్త్రిదశై రివావృతః 38

పంచ పంచాశ స్సర్గః – అకంపన యుద్ధం

వజ్రదంష్ట్రం హతం శృత్వా వాలి పుత్రేణ రావణః
బలాధ్యక్ష మువాచేదం కృతాఽంజలి ముపస్థితమ్ 1
శీఘ్రం నిర్యాన్తు దుర్ధర్షా రాక్షసా భీమ విక్రమాః
అకమ్పనం పురస్కృత్య సర్వశస్త్రాఽస్త్ర ప్రకోవిదమ్ 2
ఏష శాస్తా చ గోప్తా చ నేతా చ యుధి సమ్మతః
భూతికామశ్చ మే నిత్యం నిత్యం చ సమర ప్రియః 3
ఏష జేష్యతి కాకుస్థౌ సుగ్రీవం చ మహాబలం
వానరాం శ్చాఽపరాన్ ఘోరాన్ హనిష్యతి పరంతపః 4
పరిగృహ్య స తామాజ్ఞాం రావణస్య మహాబలః

బలం సంత్వరయామాస తదా లఘు పరాక్రమః 5
తతో నానాప్రహరణా భీమాఽక్షా భీమ దర్శనాః
నిష్పేతూ రక్షసాం ముఖ్యా బలాఽధ్యక్ష ప్రచోదితాః 6
రథ మాస్థాయ విపులం తప్త కాంచన కుణ్డలః
మేఘాఽభో మేఘ వర్ణశ్చ మేఘ స్వన మహాస్వనః 7
రాక్షసైః సంవృతో భీమై స్తదా నిర్యాత్యఽకమ్పనః
న హి కమ్పయితుం శక్యః సురైరపి మహామృధే 8
అకమ్పన స్తత స్తేషామాదిత్య ఇవ తేజసా
తస్య నిర్ధావమానస్య సంరబ్ధస్య యుయుత్సయా 9
అకస్మా ద్దైన్యమాగచ్ఛద్ధయానాం రథ వాహినామ్
వ్యస్ఫురన్ నయనం చాఽస్య సవ్యం యుద్ధాభినన్దినః 10
వివర్ణో ముఖ వర్ణశ్చ గద్గదశ్చాఽభవత్ స్వరః
అభవత్ సుదినే చాఽపి దుర్దినం రూక్ష మారుతమ్ 11
ఊచుః ఖగా మృగాః సర్వే వాచః క్రూరా భయావహాః
స సింహోపచిత స్కన్ధః శార్దూల సమ విక్రమః 12
తానుత్పాతానఽచిన్త్యైవ నిర్జగామ రణాజిరమ్
తదా నిర్గచ్ఛత స్తస్య రక్షసః సహరాక్షసైః 13
బభూవ సుమహాన్నాదః క్షోభయ న్నివ సాగరమ్
తేన శబ్దేన విత్రస్తా వానరాణాం మహాచమూః 14
ద్రుమ శైల ప్రహరణా యోద్ధుం సమఽవతిష్ఠత
తేషాం యుద్ధం మహారౌద్రం సంజజ్ఞే హరి రక్షసామ్ 15
రామ రావణయోరఽర్థే సమభిత్యక్త జీవినామ్
సర్వే హ్యఽతిబలాః శూరాః సర్వే పర్వత సన్నిభాః 16
హరయో రాక్షసా శ్చైవ పరస్పర జిఘాంసవః
తేషాం వినర్దతాం శబ్దః సంయుగేఽతి తరస్వినామ్ 17
శుశ్రువే సుమహాన్ క్రోధాదన్యోన్య మభిగర్జతామ్
రజశ్చారుణ వర్ణాభం సుభీమ మఽభవద్భృశమ్ 18
ఉద్ధూతం హరి రక్షోభిః సంరురోధ దిశో దశ
అన్యోన్యం రజసా తేన కౌశేయోద్ధూత పాణ్డునా 19
సంవృతాని చ భూతాని దదృశు ర్న రణాఽజిరే
న ధ్వజా న పతాకా వా వర్మ వా తురగోఽపి వా 20

ఆయుధం స్యన్దనం వాఽపి దదృశే తేన రేణునా
శబ్దశ్చ సుమహాం స్తేషాం నర్దతామభిధావతామ్ 21
శ్రూయతే తుములే యుద్ధే న రూపాణి చకాశిరే
హరీనేవ సుసంకృద్ధా హరయో జఘ్నురాహవే 22
రాక్షసాశ్చాఽపి రక్షాంసి నిజఘ్ను స్తిమిరే తదా
పరాం శ్చైవ వినిఘ్నన్తః స్వాంశ్చ వానర రాక్షసాః 23
రుధిరార్ద్రాం తదా చక్రు ర్మహీం పంకాఽనులేపనామ్
తతస్తు రుధిరౌఘేణ సిక్తం వ్యపగతం రజః 24
శరీర శవ సంకీర్ణా బభూవ చ వసుంధరా
ద్రుమ శక్తి శిలా ప్రాసై ర్గదా పరిఘ తోమరైః 25
హరయో రాక్షసా శ్చైవ జఘ్నురన్యోన్య మోజసా
బాహుభిః పరిఘాకారైర్యుధ్యన్తః పర్వతోపమాః 26
హరయో భీమ కర్మాణో రాక్షసాన్ జఘ్నురాహవే
రాక్షసాస్త్వఽపి సంక్రుద్ధాః ప్రాస తోమర పాణయః 27
కపీ న్నిజఘ్నిరే తత్ర శస్త్రైః పరమ దారుణైః
అకంపనః సుసంకృద్ధో రాక్షసానాం చమూపతిః 28
సంహర్షయతి తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్
హరయస్త్వపి రక్షాంసి మహాద్రుమ మహాఽశ్మభిః 29
విదారయన్త్యభిక్రమ్య శస్త్రాణ్యాచ్ఛిద్య వీర్యతః
ఏతస్మిన్నన్తరే వీరా హరయః కుముదో నలః 30
మైన్దశ్చ ద్వివిదః కృద్ధా శ్చక్రుర్వేగ మనుత్తమమ్
తే తు వృక్షైర్మహావేగా రాక్షసానాం చమూ ముఖే 31
కదనం సుమహ చ్చక్ర ర్లీలయా హరియూథపాః
మామన్థూ రాక్షసాన్ సర్వే వానరా గణశో భృశం 32

షట్పంచాశ స్సర్గః – అకంపన వధః

త ద్దృష్ట్వా సుమహత్ కర్మ కృతం వానర సత్తమైః
క్రోధ మాహారయామాస యుధి తీవ్రమఽకమ్పనః 1
క్రోధ మూర్ఛిత రూపస్తు ధూన్వన్ పరమ కార్ముకమ్
దృష్ట్వా తు కర్మ శత్రూణాం సారథిం వాక్యమఽబ్రవీత్ 2
తత్రైవ తావ త్త్వరితం రథం ప్రాపయ సారథే
యత్రైతే బహవో ఘ్నన్తి సుబహూన్ రాక్షసాన్ రణే 3

ఏతేఽత్ర బలవన్తో హి భీమకాయాశ్చ వానరాః
ద్రుమ శైల ప్రహరణా స్తిష్ఠన్తి ప్రముఖే మమ 4
ఏతాన్ నిహన్తు మిచ్ఛామి సమర శ్లాఘినోహ్యఽహమ్
ఏతైః ప్రమథితం సర్వం దృశ్యతే రాక్షసం బలమ్ 5
తతః ప్రజవనాఽశ్వేన రథేన రథినాం వరః
హరీనఽభ్యహనత్ క్రోధా చ్ఛరజాలైరకమ్పనః 6
న స్థాతుం వానరాః శేకుః కిం పున ర్యోద్ధు మాహవే
అకమ్పన శరై ర్భగ్నాః సర్వ ఏవ విదుద్రువుః 7
తాన్ మృత్యు వశమాపన్నానకమ్పన వశం గతాన్
సమీక్ష్య హనుమాం జ్ఞాతీనుపతస్థే మహాబలః 8
తం మహాప్లవగం దృష్ట్వా సర్వే ప్లవగ యూథపాః
సమేత్య సమరే వీరాః సంప్రహృష్టాః పర్యవారయన్ 9
అవస్థితం హనూమన్తం తే దృష్ట్వా హరియూథపాః
బభూవుర్బలవన్తో హి బలవన్తమ్ సమాశ్రితాః 10
అకమ్పనస్తు శైలాఽభం హనూమన్త మవస్థితమ్
మహేన్ద్ర ఇవ ధారాభిః శరైరభివవర్ష హ 11
అచిన్తయిత్వా బాణౌఘాన్ శరీరే పతితాన్ శితాన్
అకమ్పన వధాఽర్థాయ మనో దధ్రే మహాబలః 12
స ప్రసహ్య మహాతేజా హనూమాన్ మారుతాత్మజః
అభిదుద్రావ తద్రక్షః కమ్పయన్నివ మేదినీమ్ 13
తస్యాభినర్దమానస్య దీప్యమానస్య తేజసా
బభూవ రూపం దుర్ధర్షం దీప్త స్యేవ విభావసోః 14
ఆత్మానమఽప్రహరణం జ్ఞాత్వా క్రోధ సమన్వితః
శైల ముత్పాటయామాస వేగేన హరిపుంగవః 15
తం గృహీత్వా మహాశైలం పాణి నైకేన మారుతిః
వినద్య మహానాదం భ్రామయామాస వీర్యవాన్ 16
తత స్తమభిదుద్రావ రాక్షసేన్ద్రమకమ్పనమ్
పురా హి నముచిం సంఖ్యే వజ్రేణేవ పురందరః 17
అకమ్పనస్తు తద్దృష్ట్వా గిరిశృంగం సముద్యతమ్
దూరాదేవ మహాబాణై రఽర్ధచన్ద్రై ర్వ్యదారయత్ 18
తత్ పర్వతాఽగ్రమాకాశే రక్షో బాణ విదారితమ్

విశీర్ణం పతితం దృష్ట్వా హనుమాన్ క్రోధ మూర్ఛితః 19
సోఽశ్వకర్ణం సమాసాద్య రోష దర్పాన్వితో హరిః
తూర్ణ ముత్పాటయామాస మహాగిరి మివోచ్ఛ్రితమ్ 20
తం గృహీత్వా మహాస్కన్ధం సోఽశ్వకర్ణం మహాద్యుతిః
ప్రహస్య పరయా ప్రీత్యా భ్రామయామాస సంయుగే 21
ప్రధావన్నూరు వేగేన ప్రభఞ్జన్స్తరసా ద్రుమాన్
హనుమాన్ పరమ కృద్ధశ్చ రణై ర్దారయన్ క్షితిమ్ 22
గజాంశ్చ సగజారోహాన్ సరథాన్ రథిన స్తథా
జఘాన హనుమాన్ ధీమాన్ రాక్షసాంశ్చ పదాతిగాన్ 23
తమఽన్తక మివ కృద్ధం సమరే ప్రాణ హారిణమ్
హనుమన్త మభిప్రేక్ష్య రాక్షసా విప్రదుద్రువుః 24
తమాపతన్తం సంకృద్ధం రాక్షసానాం భయావహమ్
దదర్శాఽకమ్పనో వీర శ్చుక్రోధ చ ననాద చ 25
స చతుర్దశభిర్బాణైః శితై ర్దేహ విదారణైః
నిర్బిభేద హనూమన్తం మహావీర్యమఽకమ్పనః 26
స తథా ప్రతివిద్ధస్తు బహ్వీభిః శరవృష్టిభిః
హనుమాన్ దదృశే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ 27
విరరాజ మహాకాయో మహావీర్యో మహామనాః
పుష్పితాఽశోక సంకాశో విధూమ ఇవ పావకః 28
తతోన్యం వృక్ష ముత్పాట్య కృత్వా వేగమనుత్తమమ్
శిరస్యభిజఘానాశు రాక్షసేన్ద్రమఽకమ్పనమ్ 29
స వృక్షేణ హతస్తేన సక్రోధేన మహాత్మనా
రాక్షసో వానరేన్ద్రేణ పపాత చ మమార చ 30
తం దృష్ట్వా నిహతం భూమౌ రాక్షసేన్ద్రమఽకమ్పనమ్
వ్యథితా రాక్షసాః సర్వే క్షితికమ్పే ఇవ ద్రుమాః 31
త్యక్త ప్రహరణాః సర్వే రాక్షసా స్తే పరాజితాః
లంకా మభియయు స్త్రస్తా వానరై స్తైరభిద్రుతాః 32
తే ముక్త కేశాః సంభ్రాన్తా భగ్న మానాః పరాజితాః
స్రవ చ్ఛ్రమ జలైరఽంగైః శ్వసన్తో విప్రదుద్రువుః 33
అన్యోన్యం ప్రమమంథు స్తే వివిశుర్నగరం భయాత్
పృష్ఠత స్తే సుసమ్మూఢాః ప్రేక్షమాణా ముహుర్ముహుః 34

తేషు లంకాం ప్రవిష్టేషు రాక్షసేషు మహాబలాః
సమేత్య హరయః సర్వే హనుమన్త మపూజయన్ 35
సోఽపి ప్రహృష్ట స్తాన్ సర్వాన్ హరీన్ ప్రత్యభిపూజయత్
హనుమాన్ సత్త్వ సంపన్నో యథార్హమనుకూలతః 36
వినేదుశ్చ యథాప్రాణం హరయో జితకాశినః
చకృషుశ్చ పున స్తత్ర సప్రాణానఽపి రాక్షసాన్ 37
స వీరశోభామఽభజన్ మహాకపిః
సమేత్య రక్షాంసి నిహత్య మారుతిః
మహాఽసురం భీమమఽమిత్ర నాశనం
య థైవ విష్ణుర్బలినం చమూ ముఖే 38
అపూజయన్ దేవగణా స్తదా కపిం
స్వయం చ రామోఽతిబలశ్చలక్ష్మణః
తథైవ సుగ్రీవ ప్రముఖాః ప్లవంగమా
విభీషణశ్చైవ మహాబల స్తథా 39

సప్త పంచాశ స్సర్గః – ప్రహస్త యుద్ధం

అకమ్పన వధం శృత్వా కృద్ధో వై రాక్షసేశ్వరః
కించి ద్దీనముఖ శ్చాఽపి సచివాం స్తానుదైక్షత 1
స తు ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు మన్త్రిభిః సంవిచార్య చ
తతస్తు రావణః పూర్వదివసే రాక్షసాధిపః 2
పురీం పరియయౌ లంకాం సర్వాన్ గుల్మానవేక్షితుమ్
తాం రాక్షసగణై ర్గుప్తాం గుల్మై ర్బహుభిరావృతామ్ 3
దదర్శ నగరీం లంకాం పతాకా ధ్వజ మాలినీమ్
రుద్ధాం తు నగరీం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః 4
ఉవాచాఽమర్షతః కాలే ప్రహస్తం యుద్ధ కోవిదమ్
పురస్యోపనివిష్టస్య సహసా పీడితస్య చ 5
నాన్యం యుద్ధాత్ప్రపశ్యామి మోక్షం యుద్ధ విశారద
అహం వా కుమ్భకర్ణో వా త్వం వా సేనాపతి ర్మమ 6
ఇన్ద్రజి ద్వా నికుమ్భో వా వహేయు ర్భారమీదృశమ్
స త్వం బల మఽతః శీఘ్ర మాదాయ పరిగృహ్య చ 7
విజయా యాభినిర్యాహి యత్ర సర్వే వనౌకసః
నిర్యాణాదేవ తే నూనం చపలా హరివాహినీ 8

నర్దతాం రాక్షసేన్ద్రాణాం శృత్వా నాదం ద్రవిష్యతి
చపలా హ్యవినీతాశ్చ చలచిత్తాశ్చ వానరాః 9
న సహిష్యన్తి తే నాదం సింహనాద మివ ద్విపాః
విదృతే చ బలే తస్మిన్ రామః సౌమిత్రిణా సహ 10
అవశ స్తే నిరాలమ్బః ప్రహస్త వశ మేష్యతి
ఆపత్సంశయితా శ్రేయో న తు నిస్సంశయీ కృతా 11
ప్రతిలోమానులోమం వా య ద్వా నో మన్యసే హితమ్
రావణే నైవ ముక్తస్తు ప్రహస్తో వాహినీ పతిః 12
రాక్షసేన్ద్ర మువాచేద మఽసురేన్ద్రమివోశనా
రాజన్ మన్త్రిత పూర్వం నః కుశలైః సహమన్త్రిభిః 13
వివాద శ్చాఽపి నో వృత్తః సమవేక్ష్య పరస్పరమ్
ప్రదానేన తు సీతాయాః శ్రేయో వ్యవసితం మయా 14
అప్రదానే పునర్యుద్ధం దృష్ట మేతత్ తథైవ నః
సోఽహం దానైశ్చ మానైశ్చ సతతం పూజిత స్త్వయా 15
సాన్త్వైశ్చ వివిధైః కాలే కిం న కుర్యాం ప్రియం తవ
న హి మే జీవితం రక్ష్యం పుత్ర దార ధనాని వా 16
త్వం పశ్య మాం జుహూషన్తం త్వదర్థం జీవితం యుధి
ఏవముక్త్వా తు భర్తారం రావణం వాహినీపతిః 17
ఉవాచేదం బలాధ్యక్షాన్ ప్రహస్తః పురత స్థితాన్
సమానయత మే శీఘ్రం రాక్షసానాం మహద్బలమ్ 18
మద్బాణాశని వేగేన హతానాం చ రణాఽజిరే
అద్య తృప్యన్తు మాంసాదాః పక్షిణః కాననౌకసామ్ 19
ఇత్యుక్తా స్తే ప్రహస్తేన బలాధ్యక్షాః కృత త్వరాః
బల ముద్యోజయామాసు స్తస్మిన్ రాక్షస మన్దిరే 20
సా బభూవ ముహూర్తేన తిగ్మ నానావిధాయుధైః
లంకా రాక్షస వీరై స్తై ర్గజై రివ సమాకులా 21
హుతాశనం తర్పయతాం బ్రాహ్మణాంశ్చ నమస్యతామ్
ఆజ్య గన్ధ ప్రతివహః సురభి ర్మారుతో వవౌ 22
స్రజశ్చ వివిధాకారా జగృహుస్త్వభిమన్త్రితాః
సంగ్రామ సజ్జాః సంహృష్టా ధారయన్ రాక్షసా స్తదా 23
సధనుష్కాః కవచినో వేగాదాప్లుత్య రాక్షసాః

రావణం ప్రేక్ష్య రాజానం ప్రహస్తం పర్యవారయన్ 24
అథామన్త్ర్య చ రాజానం భేరీమాహత్య భైరవామ్
ఆరురోహ రథం దివ్యం ప్రహస్తః సజ్జ కల్పితమ్ 25
హయై ర్మహాజవై ర్యుక్తం సమ్యక్ సూత సుసంయుతమ్
మహాజలద నిర్ఘోషం సాక్షా చ్చన్ద్రాఽర్క భాస్వరమ్ 26
ఉరగ ధ్వజ దుర్ధర్షం సువరూథం స్వపస్కరమ్
సువర్ణజాల సంయుక్తం ప్రహసన్త మివ శ్రియా 27
తత స్తం రథ మాస్థాయ రావణాఽర్పిత శాసనః
లంకాయా నిర్యయౌ తూర్ణం బలేన మహతా వృతః 28
తతో దుందుభి నిర్ఘోషః పర్జన్య నినదోపమః
వాదిత్రాణాం చ నినదః పూరయ న్నివ సాగరం 29
శుశ్రువే శంఖ శబ్దశ్చ ప్రయాతే వాహినీపతౌ
నినదన్తః స్వరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసా జగ్ము రఽగ్రతః 30
భీమరూపా మహాకాయాః ప్రహస్తస్య పురస్సరాః
నరాంతకః కుంభహను ర్మహానాదః సమున్నతః 31
ప్రహస్త సచివా హ్యేతే నిర్యయుః పర్యవార్య తం
వ్యూఢే నైవ సుఘోరేణ పూర్వ ద్వారాత్ స నిర్యయౌ 32
గజ యూథ నికాశేన బలేన మహతా వృతః
సాగర ప్రతిమౌఘేన వృత స్తేన బలేన సః 33
ప్రహస్తో నిర్యయౌ తూర్ణం కాలాఽన్తక యమోపమః
తస్య నిర్యాణ ఘోషేణ రాక్షసానాం చ నర్దతామ్ 34
లంకాయాం సర్వభూతాని వినేదు ర్వికృతైః స్వరైః
వ్యభ్ర మాకాశ మావిశ్య మాంస శోణిత భోజనాః 35
మణ్డలా న్యపసవ్యాని ఖగా శ్చక్రూ రథం ప్రతి
వమన్త్యః పావక జ్వాలాః శివా ఘోరా వవాశిరే 36
అన్తరిక్షాత్ పపాతోల్కా వాయుశ్చ పరుషో వవౌ
అన్యోన్య మభిసంరబ్ధా గ్రహాశ్చ న చకాశిరే 37
మేఘాశ్చ ఖరనిర్ఘోషా రథస్యోపరి రక్షసః
వవృషూ రుధిరం చాఽస్య సిషిచుశ్చ పురస్సరాన్ 38
కేతు మూర్ధని గృధ్రోఽస్య నిలీనో దక్షిణాముఖః
తుద న్నుభయతః పార్శ్వం సమగ్రామహరత్ ప్రభాం 39

సారథేర్బహుశ శ్చాస్య సంగ్రామ మఽవగాహతః
ప్రతోదో న్యపతద్ధస్తాత్ సూతస్య హయ సాదినః 40
నిర్యాణ శ్రీశ్చ యాఽస్యాసీద్భాస్వరా చ సుదుర్లభా
సా ననాశ ముహూర్తేన సమే చ స్ఖలితా హయాః 41
ప్రహస్తం త్వభినిర్యాన్తం ప్రఖ్యాత బల పౌరుషమ్
యుధి నానాప్రహరణా కపి సేనాఽభ్యవర్తత 42
అథ ఘోషః సుతుములో హరీణాం సమజాయత
వృక్షానారుజతాం చైవ గుర్వీరాగృహ్ణతాం శిలాః 43
నదతాం రాక్షసానాం చ వానరాణాం చ గర్జతాం
ఉభే ప్రముదితే సైన్యే రక్షోగణ వనౌకసామ్ 44
వేగితానాం సమర్థానా మన్యోన్య వధ కాంక్షిణామ్
పరస్పరం చాహ్వయతాం నినాదః శ్రూయతే మహాన్ 45
తతః ప్రహస్తః కపిరాజ వాహినీమ్
అభిప్రతస్థే విజయాయ దుర్మతిః
వివృద్ధ వేగాం చ వివేశ తాం చమూం
యథా ముమూర్షుః శలభో విభావసుమ్ 46

అష్ట పంచాశ స్సర్గః – ప్రహస్త వధః

తతః ప్రహస్తం నిర్యాన్తం దృష్ట్వా భీమ పరాక్రమమ్
ఉవాచ సస్మితం రామో విభీషణమఽరిందమః 1
క ఏష సుమహాకాయో బలేన మహతా వృతః
ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో వీర్యవంతం నిశాచరం 2
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః
ఏష సేనాపతి స్తస్య ప్రహస్తో నామ రాక్షసః 3
లంకాయాం రాక్షసేన్ద్రస్య త్రిభాగబల సంవృతః
వీర్యవానఽస్త్రవిచ్ఛూరః ప్రఖ్యాతశ్చ పరాక్రమే 4
తతః ప్రహస్తం నిర్యాంతం భీమం భీమపరాక్రమం
గర్జన్తం సుమహాకాయం రాక్షసైరభిసంవృతమ్ 5
దదర్శ మహతీ సేనా వానరాణాం బలీయసామ్
అతి సంజాత రోషాణాం ప్రహస్తమభిగర్జతామ్ 6
ఖడ్గ శక్త్యృష్టి బాణాశ్చ శూలాని ముసలాని చ
గదాశ్చ పరిఘాః ప్రాసా వివిధాశ్చ పరశ్వధాః 7

ధనూంషి చ విచిత్రాణి రాక్షసానాం జయైషిణామ్
ప్రగృహీతాన్యశోభన్త వానరానభిధావతామ్ 8
జగృహుః పాదపాం శ్చాఽపి పుష్పితాన్ వానరర్షభాః
శిలాశ్చ విపులా దీర్ఘా యోద్ధు కామాః ప్లవంగమాః 9
తేషామన్యోన్య మాసాద్య సంగ్రామః సుమహానభూత్
బహూనామఽశ్మవృష్టిం చ శరవృష్టిం చ వర్షతామ్ 10
బహవో రాక్షసా యుద్ధే బహూన్ వానర యూథపాన్
వానరా రాక్షసాంశ్చాఽపి నిజఘ్నుర్బహవో బహూన్ 11
శూలైః ప్రమథితాః కేచిత్ కేచిత్ చ్చ పరమాయుధైః
పరిఘైరాహతాః కేచిత్ కేచి చ్ఛిన్నాః పరశ్వధైః 12
నిరుచ్ఛ్వాసాః కృతాః కేచిత్ పతితా ధరణీ తలే
విభిన్న హృదయాః కేచి దిషు సంధాన సందితాః 13
కేచిద్ద్విధా కృతాః ఖడ్గైః స్ఫురన్తః పతితా భువి
వానరా రాక్షసైః శూలైః పార్శ్వతశ్చ విదారితాః 14
వానరై శ్చాఽపి సంకృద్ధై రాక్షసౌఘాః సమన్తతః
పాదపై ర్గిరి శృంగైశ్చ సంపిష్టా వసుధా తలే 15
వజ్ర స్పర్శ తలైర్హస్తై ర్ముష్టిభిశ్చ హతా భృశమ్
వేముః శోణితమాఽఽస్యేభ్యో విశీర్ణ దశనేక్షణాః 16
ఆర్త స్వనం చ స్వనతాం సింహనాదం చ నర్దతామ్
బభూవ తుములః శబ్దో హరీణాం రక్షసాం యుధి 17
వానరా రాక్షసాః కృద్ధా వీరమార్గమనువ్రతాః
వివృత్త నయనాః క్రూరా శ్చక్రుః కర్మాణ్యభీతవత్ 18
నరాన్తకః కుమ్భహను ర్మహానాదః సమున్నతః
ఏతే ప్రహస్త సచివాః సర్వే జఘ్ను ర్వనౌకసః 19
తేషా మాపతతాం శీఘ్రం నిఘ్నతాం చాఽపి వానరాన్
ద్వివిదో గిరిశృంగేణ జఘానైకం నరాన్తకమ్ 20
దుర్ముఖః పునరుత్పాట్య కపిః స విపుల ద్రుమమ్
రాక్షసం క్షిప్రహస్త స్తు సమున్నతమఽపోథయత్ 21
జామ్బవాం స్తు సుసంకృద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్
పాతయామాస తేజస్వీ మహానాదస్య వక్షసి 22
అథ కుమ్భహను స్తత్ర తారేణాసాద్య వీర్యవాన్

వృక్షేణాభిహతో మూర్ధ్ని ప్రాణాన్ సంత్యాజయ ద్రణే 23
అమృష్యమాణ స్తత్ కర్మ ప్రహస్తో రథమాస్థితః
చకార కదనం ఘోరం ధనుష్పాణి ర్వనౌకసామ్ 24
ఆవర్త ఇవ సంజజ్ఞే ఉభయోః సేనయో స్తదా
క్షుభితస్యాఽప్రమేయస్య సాగర స్యేవ నిస్స్వనః 25
మహతా హి శరౌఘేణ ప్రహస్తో యుద్ధ కోవిదః
అర్దయామాస సంకృద్ధో వానరాన్ పరమాహవే 26
వానరాణాం శరీరైశ్చ రాక్షసానాం చ మేదినీ
బభూవ నిచితా ఘోరా పతితై రివ పర్వతైః 27
సా మహీ రుధిరౌఘేణ ప్రచ్ఛన్నా సంప్రకాశతే
సంఛన్నా మాధవే మాసి పలాశై రివ పుష్పితైః 28
హతవీరౌఘ వప్రాం తు భగ్నాయుధ మహాద్రుమామ్
శోణితౌఘ మహాతోయాం యమసాగర గామినీమ్ 29
యకృత్ప్లీహ మహాపంకాం వినికీర్ణాన్త్ర శైవలామ్
భిన్నకాయ శిరో మీనామఽంగావయవ శాద్వలామ్ 30
గృధ్ర హంస గణాకీర్ణాం కంక సారస సేవితామ్
మేధః ఫేన సమాకీర్ణామార్త స్తనిత నిస్స్వనామ్ 31
తాం కాపురుష దుస్తారాం యుద్ధ భూమిమయీ నదీమ్
నదీమివ ఘనాపాయే హంస సారస సేవితామ్ 32
రాక్షసాః కపిముఖ్యాశ్చ తేరు స్తాం దుస్తరాం నదీమ్
యథా పద్మరజో ధ్వస్తాం నళినీం గజయూథపాః 33
తతః సృజన్తం బాణౌఘాన్ ప్రహస్తం స్యన్దనే స్థితమ్
దదర్శ తరసా నీలో వినిఘ్నన్తం ప్లవంగమాన్ 34
ఉద్ధూత ఇవ వాయుః ఖే మహదఽభ్రబలం బలాత్
సమీక్ష్యాభిద్రుతం యుద్ధే ప్రహస్తో వాహినీపతిః 35
రథేనాదిత్య వర్ణేన నీలమేవాభి దుద్రువే
స ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో వికృష్య పరమాహవే 36
నీలాయ విస్సృజ ద్బాణాన్ ప్రహస్తో వాహినీపతిః
తే ప్రాప్య విశిఖా నీలం వినిర్భిద్య సమాహితాః 37
మహీం జగ్ముర్మహావేగా రుషితా ఇవ పన్నాగాః
నీలః శరైరభిహతో నిశితై ర్జ్వలనోపమైః 38

స తం పరమ దుర్ధర్ష మాపతన్తం మహాకపిః
ప్రహస్తం తాడయామాస వృక్ష ముత్పాట్య వీర్యవాన్ 39
స తేనాభిహతః కృద్ధో నదన్ రాక్షస పుంగవః
వవర్ష శరవర్షాణి ప్లవగానాం చమూపతౌ 40
తస్య బాణగణాన్ ఘోరాన్ రాక్షసస్య మహాబలః
అపారయన్ వారయితుం ప్రత్యగృష్ణాన్ నిమీలితః 41
యథైవ గోవృషో వర్షం శారదం శీఘ్రమాగతమ్
ఏవ మేవ ప్రహస్తస్య శరవర్షం దురాసదమ్ 42
నిమీలితాఽక్షః సహసా నీలః సేహే సుదారుణమ్
రోషితః శరవర్షేణ సాలేన మహతా మహాన్ 43
ప్రజఘాన హయాన్ నీలః ప్రహస్తస్య మనోజవాన్
తతః స చాపముద్గృహ్యా ప్రహస్తస్య మహాబలః 44
బభంజ తరసా నీలో నానాద చ పునః పునః
విధనుస్తు కృత స్తేన ప్రహస్తో వాహినీపతిః 45
ప్రగృహ్యా ముసలం ఘోరం స్యన్దనాదఽవపుప్లువే
తావుభౌ వాహినీ ముఖ్యౌ జాత రోషౌ తరస్వినౌ 46
స్థితౌ క్షతజదిగ్ధాఽంగౌ ప్రభిన్నావివ కుంజరౌ
ఉల్లిఖన్తౌ సుతీక్ష్ణాభి ర్దంష్ట్రాభి రితరేతరమ్ 47
సింహ శార్దూల సదృశౌ సింహ శార్దూల చేష్టితౌ
విక్రాన్త విజయౌ వీరౌ సమరేష్వఽనివర్తినౌ 48
కాంక్షమాణౌ యశః ప్రాప్తుం వృత్ర వాసవయోః సమౌ
ఆజఘాన తదా నీలం లలాటే ముసలేన సః 49
ప్రహస్తః పరమాయత్త స్తస్య సుస్రావ శోణితమ్
తతః శోణితదిగ్ధాంగః ప్రగృహ్యా సుమహా తరుమ్ 50
ప్రహస్తస్యోరసి కృద్ధో విససర్జ మహాకపిః
తమఽచిన్త్య ప్రహారం స ప్రగృహ్యా ముసలం మహత్ 51
అభిదుద్రావ బలినం బలా న్నీలం ప్లవంగమమ్
తముగ్రవేగం సంరబ్ధ మాపతన్తం మహాకపిః 52
తతః సంప్రేక్ష్య జగ్రాహ మహావేగో మహాశిలామ్
తస్య యుద్ధాభికామస్య మృధే ముసల యోధినః 53
ప్రహస్తస్య శిలాం నీలో మూర్ధ్ని తూర్ణమఽపాతయత్

సా తేన కపిముఖ్యేన విముక్తా మహతీ శిలా 54
బిభేద బహుధా ఘోరా ప్రహస్తస్య శిర స్తదా
స గతాఽసు ర్గతశ్రీకో గత సత్త్వో గతేన్ద్రియః 55
పపాత సహసా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః
ప్రభిన్న శిరస స్తస్య బహుసుస్రావ శోణితమ్ 56
శరీరాదఽపి సుస్రావ గిరేః ప్రస్రవణం యథా
హతే ప్రహస్తే నీలేన తదఽకమ్ప్యం మహద్బలమ్ 57
రక్షసామప్రహృష్టానాం లంకామభిజగామ హ
న శేకుః సమరే స్థాతుం నిహతే వాహినీపతౌ 58
సేతుబన్ధం సమాసాద్య వికీర్ణం సలిలం యథా
హతే తస్మిం శ్చమూముఖ్యే రాక్షస స్తే నిరుద్యమాః 59
రక్షఃపతిగృహం గత్వా ధ్యానమూకత్వమాస్థితాః
ప్రాప్తాః శోకార్ణవం తీవ్రం నిస్సంజ్ఞా ఇవ తేఽభవన్ 60
తతస్తు నీలో విజయీ మహాబలః
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా
సమేత్య రామేణ సలక్ష్మణేన చ
ప్రహృష్ట రూపస్తు బభూవ యూథపః 61

ఏకోన షష్టితమ స్సర్గః – రావణాభిషేణనం

తస్మిన్ హతే రాక్షస సైన్య పాలే ప్లవంగమానామృషభేణ యుద్ధే
భీమాయుధం సాగర తుల్య వేగం విదుద్రువే రాక్షసరాజ సైన్యమ్ 1
గత్వాఽథ రక్షోఽధిపతేః శశంసుః సేనాపతిం పావక సూను శస్తమ్
తచ్చాపి తేషాం వచనం నిశమ్య రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ 2
సంఖ్యే ప్రహస్తం నిహతం నిశమ్య శోకార్దితః క్రోధ పరీత చేతాః
ఉవాచ తాన్నైరృత యోధముఖ్యా నిన్ద్రో యథా చాఽమరయోధ ముఖ్యాన్ 3
నాఽవజ్ఞా రిపవే కార్యా యైరిన్ద్రబల సూదనః
సూదితః సైన్యపాలో మే సానుయాత్రః సకుంజరః 4
సోఽహం రిపు వినాశాయ విజయాయాఽవిచారయన్
స్వయమేవ గమిష్యామి రణ శీర్షం తదద్భుతమ్ 5
అద్య తద్వానరాఽనీకం రామం చ సహలక్ష్మణమ్
నిర్దహిష్యామి బాణౌఘై ర్వనం దీప్తై రివాఽగ్నిభిః 6
అద్య సంతర్పయిష్యామి పృథివీం కపి శోణితైః||

స ఏవముక్త్వా జ్వలన ప్రకాశం రథం తురంగోత్తమరాజ యుక్తమ్
ప్రకాశమానం వపుషా జ్వలన్తం సమారురోహాఽమరరాజ శత్రుః 7
స శంఖ భేరీ పణవ ప్రణాదై రాస్ఫోటితక్ష్వేళిత సింహ నాదైః
పుణ్యైః స్తవై శ్చాఽప్యభిపూజ్యమానః తదా యయౌ రాక్షసరాజ ముఖ్యః 8
స శైల జీమూత నికాశ రూపై ర్మాంసాదనైః పావక దీప్త నేత్రైః
బభౌ వృతో రాక్షసరాజ ముఖ్యో భూతై ర్వృతో రుద్ర ఇవాఽమరేశః 9
తతో నగర్యాః సహసా మహౌజసా నిష్క్రమ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్
మహార్ణవాఽభ్ర స్తనితం దదర్శ సముద్యతం పాదప శైల హస్తమ్ 10
తద్రాక్షసాఽనీకమతిప్రచణ్డ మాలోక్య రామో భుజగేన్ద్ర బాహుః
విభీషణం శస్త్ర భృతాం వరిష్ఠ మువాచ సేనాఽనుగతః పృథుశ్రీః 11
నానాపతాకా ధ్వజ శస్త్ర జుష్టం ప్రాసాఽసి శూలాయుధ శస్త్ర జుష్టమ్
సైన్యం గజేన్ద్రోపమ నాగ జుష్టం కస్యేద మక్షోభ్యమఽభీరు జుష్టమ్ 12
తతస్తు రామస్య నిశమ్య వాక్యం విభీషణః శక్ర సమాన వీర్యః
శశంస రామస్య బల ప్రవేకం మహాత్మనాం రాక్షసపుంగవానామ్ 13
యోఽసౌ గజ స్కన్ధగతో మహాత్మా నవోదితాఽర్కోపమ తామ్ర వక్త్రః
ప్రకమ్పయ న్నాగశిరోఽభ్యుపైతి హ్యకమ్పనం త్వేన మఽవేహి రాజన్ 14
యోఽసౌ రథస్థో మృగరాజ కేతు ర్ధూన్వన్ ధనుః శక్ర ధనుః ప్రకాశమ్
కరీవ భాత్యుగ్ర వివృత్త దంష్ట్రః స ఇన్ద్రజిన్నామ వరప్రధానః 15
యశ్చైష విన్ధ్యాస్త మహేన్ద్ర కల్పో ధన్వీ రథస్థోఽతిరథోఽతివీరః
విస్ఫారయం శ్చాపమతుల్యమానం నామ్నాతికాయోఽతివివృద్ధకాయః 16
యోఽసౌ నవాఽర్కోదిత తామ్ర చక్షు రారుహ్య ఘణ్టా నినద ప్రణాదమ్
గజం ఖరం గర్జతి వై మహాత్మా మహోదరో నామ స ఏష వీరః 17
యోఽసౌ హయం కాంచన చిత్రభాణ్డ మారుహ్య సంధ్యాభ్ర గిరిప్రకాశమ్
ప్రాసం సముద్యమ్య మరీచినద్ధం పిశాచ ఏషోఽశని తుల్య వేగః 18
యశ్చైష శూలం నిశితం ప్రగృహ్య విద్యుత్ప్రభం కింకర వజ్ర వేగమ్
వృషేన్ద్ర మాస్థాయ గిరిప్రకాశ మాఽఽయాతి యోఽసౌ త్రిశిరా యశస్వీ 19
అసౌ చ జీమూత నికాశ రూపః కుమ్భః పృథువ్యూఢ సుజాత వక్షాః
సమాహితః పన్నగరాజ కేతు ర్విస్ఫారయన్ భాతి ధను ర్విధూన్వన్ 20
యశ్చైష జామ్బూనద వజ్ర జుష్టం దీప్తం సధూమం పరిఘం ప్రగృహ్య
ఆయాతి రక్షోబల కేతుభూత స్త్వఽసౌ నికుమ్భోఽద్భుత ఘోరకర్మా 21
యశ్చైష చాపాఽసి శరౌఘ జుష్టం పతాకినం పావక దీప్త రూపమ్

రథం సమాస్థాయ విభాత్యుదగ్రో నరాన్తకోఽసౌ నగశృంగ యోధీ 22
యశ్చైష నానావిధ ఘోరరూపై ర్వ్యాఘ్రోష్ట్ర నాగేన్ద్ర మృగాఽశ్వ వక్త్రైః
భూతై ర్వృతో భాతి వివృత్త నేత్రైః సోఽసౌ సురాణా మపి దర్పహన్తా 23
యత్రైతదిన్దు ప్రతిమం విభాతి ఛత్రం సితం సూక్ష్మ శలాక మఽగ్ర్యమ్
అత్రైష రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా భూతై ర్వృతో రుద్ర ఇవాఽవభాతి 24
అసౌ కిరీటీ చలకుణ్డలాస్యో నగేన్ద్ర విన్ధ్యోపమ భీమ కాయః
మహేన్ద్ర వైవస్వత దర్ప హన్తా రక్షోఽధిపః సూర్య ఇవాఽవభాతి 25
ప్రత్యువాచ తతో రామో విభీషణ మఽరిందమమ్
అహో దీప్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః 26
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష్యో రశ్మిభి ర్భాతి రావణః
సువ్యక్తం లక్షయే హ్యస్య రూపం తేజః సమావృతమ్ 27
దేవ దానవ వీరాణాం వపు ర్నైవం విధం భవేత్
యాదృశం రాక్షసేన్ద్రస్య వపు రేతత్ప్రకాశతే 28
సర్వే పర్వత సంకాశాః సర్వే పర్వత యోధినః
సర్వే దీప్తాయుధ ధరా యోధశ్చాఽస్య మహౌజసః 29
భాతి రాక్షసరాజోఽసౌ ప్రదీప్తై ర్భీమవిక్రమైః
భూతైః పరివృత స్తీక్ష్ణై ర్దేహవద్భిరివాఽన్తకః 30
దిష్ట్యాఽయమద్య పాపాత్మా మమ దృష్టిపథం గతః
అద్య క్రోధం విమోక్ష్యామి సీతా హరణ సంభవం 31
ఏవముక్త్వా తతో రామో ధనురాదాయ వీర్యవాన్
లక్ష్మణానుచర స్తస్థౌ సముద్ధృత్య శరోత్తమమ్ 32
తతః స రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా రక్షాంసి తాన్యాహ మహాబలాని
ద్వారేషు చర్యాగృహగోపురేషు సునిర్వృతా స్తిష్ఠత నిర్విశంకాః 33
ఇహాగతం మాం సహితం భవద్భి ర్వనౌకస శ్ఛిద్రమిదం విదిత్వా
శూన్యాం పురీం దుష్ప్రసహాం ప్రమథ్య ప్రధర్షయేయుః సహసా సమేతాః 34
విసర్జయిత్వా సహితాం స్తత స్తాన్ గతేషు రక్షస్సు యథా నియోగమ్
వ్యదారయద్వానర సాగరౌఘం మహాఝషః పూర్ణమివార్ణవౌఘమ్ 35
త మాపతన్తం సహసా సమీక్ష్య దీప్తేషు చాపం యుధి రాక్షసేన్ద్రమ్
మహత్సముత్పాట్య మహీధరాఽగ్రం దుద్రావ రక్షోధిపతిం హరీశః 36
తచ్ఛైల శృంగం బహువృక్ష సానుం ప్రగృహ్య చిక్షేప నిశాచరాయ
త మాపతన్తం సహసా సమీక్ష్య బిభేద బాణై స్తపనీయ పుంఖైః 37

తస్మిన్ ప్రవృద్ధోత్తమ సాను వృక్షే శృంగే వికీర్ణే పతితే పృథివ్యామ్
మహాఽహికల్పం శర మఽన్తకాభం సమాదదే రాక్షస లోకనాథః 38
స తం గృహీత్వాఽనిల తుల్య వేగం సవిస్ఫులింగ జ్వలన ప్రకాశమ్
బాణం మహేన్ద్రాఽశని తుల్య వేగం చిక్షేప సుగ్రీవ వధాయ రుష్టః 39
స సాయకో రావణబాహు ముక్తః శక్రాఽశని ప్రఖ్య వపుః శితాగ్రః
సుగ్రీవ మాసాద్య బిభేద వేగా ద్గుహేరితా క్రౌంచమివోగ్ర శక్తిః 40
స సాయకార్తో విపరీత చేతాః కూజన్ పృథివ్యాం నిపపాత వీరః
తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టా యుధి యాతుధానాః 41
తతో గవాక్షో గవయః సుదంష్ట్ర స్తథర్షభో జ్యోతిముఖో నభశ్చ
శైలాన్ సముద్యమ్య వివృద్ధ కాయాః ప్రదుద్రువు స్తం ప్రతి రాక్షసేన్ద్రమ్ 42
తేషాం ప్రహారాన్ స చకార మేఘాన్ రక్షోధిపో బాణగణైః శితాగ్రైః
తాన్ వానరేన్ద్రానఽపి బాణజాలై ర్బిభేద జామ్బూనద చిత్ర పుంఖైః 43
తే వానరేన్ద్రా స్త్రిదశారి బాణై ర్భిన్నా నిపేతు ర్భువి భీమకాయాః
తతస్తు తద్వానర సైన్యముగ్రం ప్రచ్ఛాదయామాస స బాణజాలైః 44
తే వధ్యమానాః పతితా ప్రవీరా నానద్యమానా భయశల్యవిద్ధాః
శాఖామృగా రావణ సాయకార్తా జగ్ముః శరణ్యం శరణం స్మ రామమ్ 45
తతో మహాత్మా సధనుర్ధనుష్మా నాదాయ రామః సహసా జగామ
తం లక్ష్మణః ప్రాంజలిరఽభ్యుపేత్య ఉవాచ వాక్యం పరమార్థ యుక్తమ్ 46
కామమార్యః సుపర్యాప్తో వధాయాఽస్య దురాత్మనః
విధమిష్యామ్యఽహం నీచ మఽనుజానీహి మాం ప్రభో 47
తమఽబ్రవీన్ మహాతేజా రామః సత్యపరాక్రమః
గచ్ఛ యత్నపరశ్చాఽపి భవ లక్ష్మణ సంయుగే 48
రావణో హి మహావీర్యో రణేఽద్భుతపరాక్రమః
త్రైలోక్యేనాఽపి సంక్రుద్ధో దుష్ప్రసహ్యో న సంశయః 49
తస్య చ్ఛిద్రాణి మార్గస్వ స్వచ్ఛిద్రాణి చ లక్షయ
చక్షుషా ధనుషా యత్నాద్రక్షాఽఽత్మానం సమాహితః 50
రాఘవస్య వచః శృత్వా పరిష్వజ్యాభిపూజ్య చ
అభివాద్య తతో రామం యయౌ సౌమిత్రిరాహవమ్ 51
స రావణం వారణ హస్త బాహు ర్దదర్శ దీప్తోద్యత భీమచాపమ్
ప్రచ్ఛాదయన్తం శరవృష్టిజాలై స్తాన్ వానరాన్ భిన్న వికీర్ణ దేహాన్ 52
తమాలోక్య మహాతేజా హనుమాన్ మారుతాత్మజః

నివార్య శరజాలాని ప్రదుద్రావ స రావణమ్ 53
రథం తస్య సమాసాద్య భుజ ముద్యమ్య దక్షిణమ్
త్రాసయన్ రావణం ధీమాన్ హనుమాన్ వాక్యమఽబ్రవీత్ 54
దేవ దానవ గన్ధర్వై యక్షైశ్చ సహ రాక్షసైః
అవధ్యత్వం త్వయా ప్రాప్తం వానరేభ్య స్తు తే భయమ్ 55
ఏష మే దక్షిణో బాహుః పంచ శాఖః సముద్యతః
విధమిష్యతి తే దేహాద్భూతాత్మానం చిరోషితమ్ 56
శృత్వా హనుమతో వాక్యం రావణో భీమవిక్రమః
సంరక్త నయనః క్రోధా దిదం వచన మఽబ్రవీత్ 57
క్షిప్రం ప్రహర నిశ్శంకం స్థిరాం కీర్తి మఽవాప్నుహి
తత స్త్వాం జ్ఞాత విక్రాన్తం నాశయిష్యామి వానర 58
రావణస్య వచః శృత్వా వాయుసూను ర్వచోఽబ్రవీత్
ప్రహృతం హి మయా పూర్వమఽక్షం స్మర సుతం తవ 59
ఏవముక్తో మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః
ఆజఘానాఽనిలసుతం తలే నోరసి వీర్యవాన్ 60
స తలాఽభిహత స్తేన చచాల చ ముహుర్ముహుః
స్థిత్వా ముహూర్తం తేజస్వీ స్థైర్యం కృత్వా మహామతిః 61
ఆజఘానాభిసంక్రుద్ధ స్తలేనైవాఽమర ద్విషమ్
తతస్తలేనాభిహతో వానరేణ మహాత్మనా 62
దశగ్రీవః సమాధూతో యథా భూమిచలేఽచల
సంగ్రామే తం తథా దృష్ట్వా రావణం తల తాడితమ్ 63
ఋషయో వానరాః సిద్ధా నేదు ర్దేవాః సహ సురైః
అథాశ్వాస్య మహాతేజా రావణో వాక్యమఽబ్రవీత్ 64
సాధు వానర వీర్యేణ శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః
రావణే నైవ ముక్తస్తు మారుతి ర్వాక్యమబ్రవీత్ 65
ధిగఽస్తు మమ వీర్యేణ య స్త్వం జీవసి రావణ
సకృత్తు ప్రహరేదానీం దుర్బుద్ధే కిం వికత్థసే 66
తత స్త్వాం మామికా ముష్టి ర్నయిష్యామి యమక్షయమ్
తతో మారుతి వాక్యేన క్రోధ స్తస్య తదాజ్వలత్ 67
సంరక్త నయనో యత్నా న్ముష్టి ముద్యమ్య దక్షిణమ్
పాతయామాస వేగేన వానరోరసి వీర్యవాన్ 68

హనుమాన్ వక్షసి వ్యూఢే సంచచాల హతః పునః
విహ్వాలం తు తదా దృష్ట్వా హనుమన్తం మహాబలమ్ 69
రథేనాఽతిరథః శీఘ్రం నీలం ప్రతి సమఽభ్యగాత్
రాక్షసానామధిపతి ర్దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ 70
పన్నగ ప్రతిమై ర్భీమైః పరమర్మాభి భేదిభిః
శరై రాదీపయామాస నీలం హరి చమూపతిః 71
స శరౌఘ సమాయస్తో నీలః కపి చమూపతిః
కరేణైకేన శైలాఽగ్రం రక్షోధిపతయేఽసృజత్ 72
హనుమానఽపి తేజస్వీ సమాశ్వస్తో మహామనాః
విప్రేక్షమాణో యుద్ధేప్సుః సరోష మిద మఽబ్రవీత్ 73
నీలేన సహ సంయుక్తం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్
అన్యేన యుధ్యమానస్య న యుక్తమభిధావనమ్ 74
రావణోఽపి మహాతేజాః తచ్ఛృంగం సప్తభిః శరైః
ఆజఘాన సుతీక్ష్ణాగ్రై స్తద్వికీర్ణం పపాత హ 75
తద్వికీర్ణం గిరేః శృంగం దృష్ట్వా హరి చమూపతిః
కాలాఽగ్ని రివ జజ్వాల క్రోధేన పరవీర హా 76
సోశ్వకర్ణాన్ ధవాన్ సాలాం శ్చూతాంశ్చాపి సుపుష్పితాన్
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాన్ నీల శ్చిక్షేప సంయుగే 77
స తాన్ వృక్షాన్ సమాసాద్య ప్రతిచిచ్ఛేద రావణః
అభ్యవర్షత్ సు ఘోరేణ శరవర్షేణ పావకిమ్ 78
అభివృష్టః శరౌఘేణ మేఘే నేవ మహాచలః
హ్రస్వం కృత్వా తదా రూపం ధ్వజాఽగ్రే నిపపాత హ 79
పావకాఽఽత్మజ మాలోక్య ధ్వజాగ్రే సముపస్థితమ్
జజ్వాల రావణః క్రోధాత్ తతో నీలో ననాద చ 80
ధ్వజాగ్రే ధనుషశ్చాగ్రే కిరీటాగ్రే చ తం హరిమ్
లక్ష్మణోఽథ హనూమాంశ్చ దృష్ట్వా రామశ్చ విస్మితాః 81
రావణోఽపి మహాతేజాః కపి లాఘువ విస్మితః
అస్త్ర మాహారయామాస దీప్త మాగ్నేయ మద్భుతమ్ 82
తత స్తే చుకృశు ర్హృష్టా లబ్ధ లక్షాః ప్లవంగమాః
నీల లాఘువ సంభ్రాన్తం దృష్ట్వా రావణ మాహవే 83
వానరాణాం చ నాదేన సంరబ్ధో రావణ స్తదా

సంభ్రమావిష్ట హృదయో న కించిత్ ప్రత్యపద్యత 84
ఆగ్నేయేనాఽథ సంయుక్తం గృహీత్వా రావణః శరమ్
ధ్వజ శీర్ష స్థితం నీల ముద్దిక్షత నిశాచరః 85
తతోఽబ్రవీ న్మహాతేజా రావణో రాక్షసేశ్వరః
కపే లాఘవ యుక్తోఽసి మాయయా పరయాఽనయా 86
జీవితం ఖలు రక్షస్వ యది శక్నోషి వానర
తాని తా న్యాత్మ రూపాణి సృజసి త్వమఽనేకశః 87
తథాపి త్వాం మయా ముక్తః సాయకోస్త్ర ప్రయోజితః
జీవితం పరిరక్షన్తం జీవితా ద్భ్రంశయిష్యతి 88
ఏవ ముక్త్వా మహాబాహూ రావణో రాక్షసేశ్వరః
సంధాయ బాణ మఽస్త్రేణ చమూపతి మతాడయత్ 89
సోఽస్త్ర యుక్తేన బాణేన నీలో వక్షసి తాడితః
నిర్దహ్యమానః సహసా నిపపాత మహీతలే 90
పితృ మాహాత్మ్య సంయోగా దాత్మనశ్చాపి తేజసా
జానుభ్యా మఽపత ద్భూమౌ న చ ప్రాణై ర్వ్యయుజ్యత 91
విసంజ్ఞం వానరం దృష్ట్వా దశగ్రీవో రణోత్సుకః
రథేనాఽమ్బుద నాదేన సౌమిత్రి మభిదుద్రువే 92
ఆసాద్య రణ మధ్యే తం వారయిత్వా స్థితో జ్వలన్
ధను ర్విస్ఫారయామాస కంపయ న్నివ మేదినీం 93
తమాహ సౌమిత్రిరదీన సత్త్వో విస్ఫారయన్తం ధనురప్రమేయమ్
అభ్యేహి మామేవ నిశాచరేన్ద్ర న వానరాం స్త్వం ప్రతియోద్ధుమర్హః 94
స తస్య వాక్యం పరిపూర్ణఘోషం జ్యా శబ్దముగ్రం చ నిశమ్య రాజా
ఆసాద్య సౌమిత్రి మవస్థితం తం కోపాన్వితో వాక్యమువాచ రక్షః 95
దిష్ట్యాఽసి మే రాఘవ దృష్టి మార్గం ప్రాప్తోఽన్తగామీ విపరీత బుద్ధిః
అస్మిన్ క్షణే యాస్యసి మృత్యుదేశం సంసాద్యమానో మమ బాణజాలైః 96
తమాహ సౌమిత్రిరఽవిస్మయానో గర్జన్త ముద్వృత్త సితాగ్ర దంష్ట్రమ్
రాజన్ న గర్జన్తి మహాప్రభావాః వికత్థసే పాప కృతాం వరిష్ఠ 97
జానామి వీర్యం తవ రాక్షసేన్ద్ర బలం ప్రతాపం చ పరాక్రమం చ
అవస్థితోఽహం శరచాప పాణిః ఆగచ్ఛ కిం మోఘ వికత్థనేన 98
స ఏవముక్తః కుపితః ససర్జ రక్షోధిపః సప్త శరాన్ సుపుంఖాన్
తాన్ లక్ష్మణః కాంచన చిత్ర పుంఖైః చిచ్ఛేద బాణై ర్ని శితాగ్రధారైః 99

తాన్ ప్రేక్షమాణః సహసా నికృత్తాన్ నికృత్త భోగానివ పన్నగేన్ద్రాన్
లంకేశ్వరః క్రోధవశం జగామ ససర్జ చాఽన్యాన్ నిశితాన్ పృషత్కాన్ 100
స బాణవర్షం తు వవర్ష తీవ్రం రామానుజః కార్ముక సంప్రయుక్తమ్
క్షురార్ధచన్ద్రోత్తమకర్ణి భల్లైః శరాంశ్చ చిచ్ఛేద న చుక్షుభే చ 101
స బాణజాలాన్యఽథ తాని తాని మోఘాని పశ్యన్ త్రిదశాఽరి రాజః
విసిస్మయే లక్ష్మణ లాఘవేన పునశ్చ బాణాన్నిశితాన్ ముమోచ 102
స లక్ష్మణశ్చాశు శరాన్ శితాఽగ్రాన్ మహేన్ద్ర వజ్రాఽశనితుల్య వేగాన్
సంధాయ చాపే జ్వలన ప్రకాశాన్ ససర్జ రక్షోధిపతే ర్వధాయ 103
స తాన్ ప్రచిచ్ఛేద హి రాక్షసేన్ద్రః ఛిత్త్వా చ తాన్ లక్ష్మణ మాజఘాన
శరేణ కాలాఽగ్నిసమ ప్రభేణ స్వయమ్భు దత్తేన లలాట దేశే 104
స లక్ష్మణో రావణ సాయకార్తః చచాల చాపం శిథిలం ప్రగృహ్య
పునశ్చ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య కృచ్ఛ్రాత్ చిచ్ఛేద చాపం త్రిదశేన్ద్ర శత్రోః 105
నికృత్త చాపం త్రిభిరాఽఽజఘాన బాణై స్తదా దాశరథిః శితాగ్రైః
స సాయకార్తో విచచాల రాజా కృచ్ఛ్రా చ్చ సంజ్ఞాం పునరాససాద 106
స కృత్తచాపః శర తాడితశ్చ మదాఽర్ద్ర గాత్రో రుధిరావసిక్తః
జగ్రాహ శక్తిం సముదగ్ర శక్తిః స్వయమ్భు దత్తాం యుధి దేవశత్రుః 107
స తాం విధూమాఽనల సన్నికాశాం విత్రాసినీం వానర వాహినీనామ్
చిక్షేప శక్తిం తరసా జ్వలన్తీం సౌమిత్రయే రాక్షసరాష్ట్ర నాథః 108
తామాపతన్తీం భరతానుజోగ్రైః జఘాన బాణైశ్చ హుతాఽగ్నికల్పైః
తథాఽపి సా తస్య వివేశ శక్తిః బాహ్వాఽన్తరం దాశరథేర్విశాలమ్ 109
స శక్తిమాన్ శక్తి సమాహతః సన్ ముహుః ప్రజజ్వాల రఘుప్రవీరః
తం విహ్వలంతం సహసాఽభ్యుపేత్య జగ్రాహ రాజా తరసా భుజాభ్యాం 110
హిమవాన్ మందరో మేరుః త్రైలోక్యం వా సహాఽమరైః
శక్యం భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సంఖ్యే భరతానుజః 111
శక్త్యా బ్రాహ్మ్యాఽపి తు సౌమిత్రి స్తాడితస్తు స్తనాన్తరే
విష్ణోరఽచిన్త్యం స్వం భాగ మాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్ 112
తతో దానవ దర్పఘ్నం సౌమిత్రిం దేవకణ్టకః
తం పీడయిత్వా బాహుభ్యామప్రభుర్లంఘనేఽభవత్ 113
అథ వాయు సుతః కృద్ధో రావణం సమభిద్రవత్
ఆజఘానోరసి కృద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా 114
తేన ముష్టి ప్రహారేణ రావణో రాక్షసేశ్వరః

జానుభ్యా మఽపతద్భూమౌ చచాల చ పపాత చ 115
ఆస్యైః సనేత్ర శ్రవణై ర్వవామ రుధిరం బహు
విఘూర్ణమానో నిశ్చేష్టో రథోపస్థ ఉపావిశత్ 116
విసంజ్ఞో మూరచ్ఛిత శ్చాసీ న్న చ స్థానం సమాలభత్
విసంజ్ఞం రావణం దృష్ట్వా సమరే భీమవిక్రమమ్ 117
ఋషయో వానరాః సర్వే నేదు ర్దేవాః సవాసవాః
హనూమానపి తేజస్వీ లక్ష్మణం రావణాఽర్దితమ్ 118
అనయద్రాఘువాభ్యాశం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తమ్
వాయుసూనోః సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా చ సః 119
శత్రూణామప్రఽకమ్ప్యోపి లఘుత్వ మగమత్కపేః
తం సముత్సృజ్య సా శక్తిః సౌమిత్రిం యుధి దుర్జయమ్ 120
రావణస్య రథే తస్మిన్ స్థానం పునరుపాగతా
ఆశ్వస్తశ్చ విశల్యశ్చ లక్ష్మణః శత్రు సూదనః 121
విష్ణోర్భాగ మమీమాంస్య మాత్మానం ప్రత్యనుస్మరన్
రావణోఽపి మహాతేజాః ప్రాప్య సంజ్ఞాం మహాహవే 122
ఆదదే నిశితాన్ బాణాన్ జగ్రాహ చ మహద్ధనుః
నిపాతిత మహావీరాం ద్రవంతీం వానరీం చమూమ్ 123
రాఘువస్తు రణే దృష్ట్వా రావణం సమభిద్రవత్
అథైన ముపసంగమ్య హనుమాన్ వాక్య మబ్రవీత్ 124
మమ పృష్ఠం సమారుహ్య రాక్షసం శాస్తుమర్హసి
విష్ణుర్యథా గరుత్మంతం బలవంతం సమాహితః 125
తచ్ఛృత్వా రాఘువో వాక్యం వాయు పుత్రేణ భాషితమ్
ఆరోహ మహాశూరో బలవన్తం మహాకపిమ్ 126

రథస్థం రావణం సంఖ్యే దదర్శ మనుజాధిపః
తమాలోక్య మహాతేజాః ప్రదుద్రావ స రాఘువః 127

వైరోచన మివ కృద్ధో విష్ణురభ్యుద్యతాయుధః
జ్యాశబ్దమఽకరోత్తీవ్రం వజ్ర నిష్పేష నిస్స్వనమ్ 128
గిరా గమ్భీరయా రామో రాక్షసేన్ద్ర మువాచ హ
తిష్ఠ తిష్ఠ మమ త్వం హి కృత్వా విప్రియ మీదృశమ్ 129
క్వ ను రాక్షసశార్దూల గతో మోక్ష మవాప్స్యసి||
యదీన్ద్ర వైవస్వత భాస్కరాన్ వా స్వయమ్భు వైశ్వానర శంకరాన్ వా
గమిష్యసి త్వం దశ వా దిశోఽథవా తథాపి మే నాఽద్య గతో విమోక్ష్యసే 130
యశ్చైవ శక్త్యాభిహత స్త్వయాఽద్య ఇచ్ఛన్ విషాదం సహసాఽభ్యుపేతః
స ఏవ రక్షోగణరాజ మృత్యుః సపుత్ర దారస్య తవాఽద్య యుద్ధే 131
ఏతేన చాఽప్యద్భుత దర్శనాని శరై ర్జనస్థాన కృతాలయాని
చతుర్దశాన్యాత్త వరాయుధాని రక్షః సహస్రాణి నిషూదితాని 132
రాఘవస్య వచః శృత్వా రాక్షసేన్ద్రో మహాకపిమ్
వాయుపుత్రం మహావీర్యం వహంతం రాఘవం రణే 133
రోషేణ మహాతావిష్టః పూర్వ వైరమనుస్మరన్
ఆజఘాన శరై స్తీక్ష్ణైః కాలాఽనల శిఖోపమైః 134
రాక్షసేనాహవే తస్య తాడితస్యాఽపి సాయకైః
స్వభావ తేజో యుక్తస్య భూయ స్తేజోఽభ్యవర్ధత 135
తతో రామో మహాతేజా రావణేన కృత వ్రణమ్
దృష్ట్వా ప్లవగశార్దూలం క్రోధస్య వశ మేయివాన్ 136
తస్యాభిచంక్రమ్య రథం సచక్రం సాఽశ్వ ధ్వజ చ్ఛత్ర మహాపతాకమ్
ససారథిం సాఽశని శూల ఖడ్గం రామః ప్రచిచ్ఛేద శరైః సుపుంఖైః 137
అథేన్ద్ర శత్రుం తరసా జఘాన బాణేన వజ్రాశని సన్నిభేన
భుజాన్తరే వ్యూఢ సుజాతరూపే వజ్రేణ మేరుం భగవానివేన్ద్రః 138
యో వజ్రపాతాఽశని సన్నిపాతాన్ న చుక్షుభే నాఽపి చచాల రాజా
స రామబాణాభిహతో భృశార్త శ్చచాల చాపం చ ముమోచ వీరః 139
తం విహ్వలన్తం ప్రసమీక్ష్య రామః సమాదదే దీప్తమఽథార్ధ చన్ద్రమ్
తే నాఽర్క వర్ణం సహసా కిరీటం చిచ్ఛేద రక్షోఽధిపతేర్మహాత్మా 140
తం నిర్విషాఽఽశీ విష సన్నికాశం శాన్తాఽర్చిషం సూర్య మివాఽప్రకాశమ్
గత శ్రియం కృత్త కిరీటకూట మువాచ రామో యుధి రాక్షసేన్ద్రమ్ 141
కృతం త్వయా కర్మ మహత్ సుభీమం హతప్రవీరశ్చ కృత స్త్వయాఽహమ్
తస్మాత్ పరిశ్రాన్త ఇతి వ్యవస్యన్ న త్వం శరై ర్మృత్యువశం నయామి 142

గచ్ఛాஉనుజానామి రణాஉర్దిత స్త్వం ప్రవిశ్య రాత్రించరరాజ లంకాం
ఆశ్వాస్య నిర్యాహి రథీ చ ధన్వీ తదా బలం ద్రక్ష్యసి మే రథస్థః 143
స ఏవముక్తో హత దర్ప హర్షో నికృత్త చాపాஉసి హతాஉశ్వ సూతః
శరాஉర్దితః కృత్త మహాకిరీటో వివేశ లంకాం సహసా స రాజా 144
తస్మిన్ ప్రవిష్టే రజనీచరేన్ద్రే మహాబలే దానవ దేవ శత్రౌ
హరీన్ విశల్యాన్ సహలక్ష్మణేన చకార రామః పరమాహవాగ్రే 145
తస్మిన్ ప్రభగ్నే త్రిదశేన్ద్ర శత్రౌ సురాஉసురా భూతగణా దిశశ్చ
ససాగరాః సర్షి మహోరగాశ్చ తథైవ భూమ్యஉమ్బుచరాశ్చ హృష్టాః 147

షష్టితమ స్సర్గః – కుంభకర్ణ ప్రబోధః

స ప్రవిశ్య పురీం లంకాం రామబాణ భయార్దితః
భగ్నదర్ప స్తదా రాజా బభూవ వ్యథితేన్ద్రియః 1
మాతంగ ఇవ సింహేన గరుడే నేవ పన్నగః
అభిభూతోஉభవద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా 2
బ్రహ్మదణ్డ ప్రకాశానాం విద్యుత్సదృశ వర్చసామ్
స్మరన్ రాఘవ బాణానాం వివ్యథే రాక్షసేశ్వరః 3
స కాంచన మయం దివ్య మాశ్రిత్య పరమాసనమ్
విప్రేక్షమాణో రక్షాంసి రావణో వాక్యమஉబ్రవీత్ 4
సర్వం తత్ ఖలు మే మోఘం య త్తప్తం పరమం తపః
య త్సమానో మహేన్ద్రేణ మానుషేణాஉస్మి నిర్జితః 5
ఇదం త ద్బ్రహ్మణో ఘోరం వాక్యం మామஉభ్యుపస్థితమ్
మానుషేభ్యో విజానీహి భయం త్వ మితి తత్తథా 6
దేవ దానవ గన్ధర్వై ర్యక్ష రాక్షస పన్నగైః
అవధ్యత్వం మయా ప్రాప్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్ 7
విదితం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజం
ఇక్ష్వాకు కులనాథేన అనరణ్యేన యత్పురా 8
ఉత్పత్స్యతే హి మద్వంశే పురుషో రాక్షసాஉధమ
య స్త్వాం సపుత్రం సాஉమాత్యం సబలం సాஉశ్వ సారథిం 9
నిహనిష్యతి సంగ్రామే త్వాం కులాஉధమ దుర్మతే
శప్తోஉహం వేదవత్యా చ యదా సా ధర్షితా పురా 10
సేஉయం సీతా మహాభాగా జాతా జనకనందినీ
ఉమా నందీశ్వర శ్చాపి రంభా వరుణకన్యకా 11

యథోక్తా స్తన్మయా ప్రాప్తం న మిథ్యా ఋషి భాషితం
ఏతదేవాఽభ్యుపాగమ్య యత్నం కర్తు మిహార్హథ 12
రాక్షసాశ్చాఽపి తిష్ఠన్తు చర్యాగోపుర మూర్ధసు
స చాఽప్రతిమగమ్భీరో దేవ దానవ దర్పహా 13
బ్రహ్మశాపాభి భూతస్తు కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్
స పరాజిత మాత్మానం ప్రహస్తం చ నిషూదితమ్ 14
జ్ఞాత్వా రక్షోబలం భీమమాదిదేశ మహాబలః
ద్వారేషు యత్నః క్రియతాం ప్రాకారశ్చాధిరుహ్యతామ్ 15
నిద్రా వశ సమావిష్టః కుమ్భకర్ణో విబోధ్యతామ్
సుఖం స్వపితి నిశ్చింతః కాలోపహత చేతనః 16
నవ షట్ సప్త చాఽష్టౌ చ మాసాన్ స్వపితి రాక్షసః
మన్త్రయిత్వా ప్రసుప్తోఽయమితస్తు నవమేఽహని 17
తం తు బోధయత క్షిప్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్
స తు సంఖ్యే మహాబాహుః కకుదః సర్వరక్షసామ్ 18
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ క్షిప్రమేవ వధిష్యతి
ఏష కేతుః పరః సంఖ్యే ముఖ్యో వై సర్వరక్షసాం 19
కుమ్భకర్ణః సదా శేతే మూఢో గ్రామ్యసుఖే రతః
రామేణ హి నిరస్తస్య సంగ్రామేఽస్మిన్ సుదారుణే 20
భవిష్యతి న మే శోకః కుమ్భకర్ణే విబోధితే
కిం కరిష్యామ్యహం తేన శక్ర తుల్య బలేన హి 21
ఈదృశే వ్యసనే ప్రాప్తే యో న సాహ్యాయ కల్పతే
తే తు తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య రాక్షసాః 22
జగ్ముః పరమ సంభ్రాన్తాః కుమ్భకర్ణ నివేశనమ్
తే రావణ సమాదిష్టా మాంస శోణిత భోజనాః 23
గన్ధమాల్యాం స్తథా భక్ష్యా నాదాయ సహసా యయుః
తాం ప్రవిశ్య మహాద్వారాం సర్వతో యోజనాయతామ్ 24
కుమ్భకర్ణ గుహాం రమ్యాం సర్వగన్ధ ప్రవాహినీమ్
కుమ్భకర్ణస్య నిశ్వాసా దఽవధూతా మహాబలాః 25
ప్రతిష్ఠమానాః కృచ్ఛ్రేణ యత్నాత్ ప్రవివిశు ర్గుహామ్
తాం ప్రవిశ్య గుహాం రమ్యాం శుభాం కాంచన కుట్టిమామ్ 26
దదృశు ర్నైరృతవ్యాఘ్రం శయానం భీమదర్శనమ్

తే తు తం వికృతం సుప్తం వికీర్ణ మివ పర్వతమ్ 27
కుమ్భకర్ణం మహానిద్రం సహితాః ప్రత్యఽబోధయన్
ఊర్ధ్వ రోమాంచిత తనుం శ్వసన్త మివ పన్నగమ్ 28
త్రాసయన్తం మహాశ్వాసైః శయానం భీమదర్శనమ్
భీమ నాసాపుటం తం తు పాతాళ విపులాననమ్ 29
శయ్యాయాం న్యస్త సర్వాంగం మేదో రుధిర గంధినం
కాంచనాఽంగద నద్ధాఽంగం కిరీటిన మఽరిందమం 30
దదృశు ర్నైరృతవ్యాఘ్రం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్
తత శ్చక్రు ర్మహాత్మానః కుమ్భకర్ణాఽగ్రత స్తదా 31
మాంసానాం మేరు సంకాశం రాశిం పరమ తర్పణమ్
మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ సంచయాన్ 32
చక్రు ర్నైరృత శార్దూలాః రాశి మఽన్నస్య చాద్భుతమ్
తతః శోణిత కుమ్భాంశ్చ మద్యాని వివిధాని చ 33
పురస్తాత్ కుమ్భకర్ణస్య చక్రు స్త్రిదశ శత్రవః
లిలిపుశ్చ పరార్ధ్యేన చన్దనేన పరంతపమ్ 34
దివ్యైరాచ్ఛాదయామాసు ర్మాల్యై ర్గన్ధైః సుగన్ధిభిః
ధూపం సుగన్ధం సస్రుజు స్తుష్టువుశ్చ పరంతపమ్ 35
జలదా ఇవ చోన్నేదు ర్యాతుధానా స్తత స్తతః
శంఖానాపూరయామాసుః శశాంక సదృశ ప్రభాన్ 36
తుములం యుగప చ్చాపి వినేదుశ్చాఽప్యమర్షితాః
నేదురాస్ఫోటయామాసు శ్చిక్షిపు స్తే నిశాచరాః 37
కుమ్భకర్ణ విబోధార్థం చక్రు స్తే విపులం స్వనమ్||
స శంఖ భేరీ పణవ ప్రణాద మాస్ఫోటిత క్ష్వేళిత సింహనాదమ్
దిశో ద్రవన్త స్త్రిదివం కిరన్తః శ్రుత్వా విహంగాః సహసా నిపేతుః 38
యదా భృశం తై ర్నినదై ర్మహాత్మా న కుమ్భకర్ణో బుబుధే ప్రసుప్తః
తతో భుసుంఠీ ర్ముసలాని సర్వే రక్షోగణా స్తే జగృహు ర్గదాశ్చ 39
తం శైలశృంగై ర్ముసలై ర్గదాభి ర్వృక్షై స్తలై ర్ముద్గర ముష్టిభిశ్చ
సుఖ ప్రసుప్తం భువి కుమ్భకర్ణం రక్షాంస్యుదగ్రాణి తదా నిజఘ్నుః 40
తస్య నిశ్శ్వాస వాతేన కుమ్భకర్ణస్య రక్షసః
రాక్షసా బలవన్తోఽపి స్థాతుం నాఽశక్నువన్ పురః 41
తతః పరిహితా గాఢం రాక్షసా భీమ విక్రమాః

మృదంగ పణవాన్ భేరీః శంఖ కుంభగణాం స్తథా 42
దశ రాక్షస సాహస్రా యుగపత్ పర్యవాదయన్
నీలాంజన చయాకారం స్తే తు తం ప్రత్యఽబోధయన్ 43
అభిఘ్నన్తో నదన్తశ్చ నైవ సంవివిదే తు సః
యదా చైనం న శేకు స్తే ప్రతిబోధయితుం తదా 44
తతో గురుతరం యత్నం దారుణం సముపాక్రమన్
అశ్వానుష్ట్రాన్ ఖరా న్నాగాన్ జఘ్నుర్దండ కశాంకుశైః 45
భేరీ శంఖ మృదంగాంశ్చ సర్వప్రాణైరఽవాదయన్
నిజఘ్నుశ్చాఽస్య గాత్రాణి మహాకాష్ఠ కటంకరైః 46
ముద్గరై ర్ముసలై శ్చైవ సర్వప్రాణ సముద్యతైః
తేన శబ్దేన మహతా లంకా సమభిపూరితా 47
సపర్వత వనా సర్వా సోఽపి నైవ ప్రబుధ్యతే
తతః సహస్రం భేరీణాం యుగపత్ సమహన్యత 48
మృష్ట కాంచన కోణానామసక్తానాం సమన్తతః
ఏవమఽప్యతినిద్రస్తు యదా నైవ ప్రబుధ్యతే 49
శాపస్య వశమాపన్న స్తతః కృద్ధా నిశాచరాః
మహాక్రోధ సమావిష్టాః సర్వే భీమ పరాక్రమాః 50
తద్రక్షో బోధయిష్యన్త శ్చక్రురన్యే పరాక్రమమ్
అన్యే భేరీః సమాజఘ్ను రన్యే చక్రుర్మహాస్వనమ్ 51
కేశానఽన్యే ప్రలులుపుః కర్ణావఽన్యే దశన్తి చ

ఉదకుంభ శతానఽన్యే సమసిన్చంత కర్ణయోః 52
న కుమ్భకర్ణః పస్పన్దే మహానిద్రావశం గతః
అన్యే చ బలిన స్తస్య కూట ముద్గర పాణయః 53
మూర్ధ్ని వక్షసి గాత్రేషు పాతయన్ కూటముద్గరాన్
రజ్జు బన్ధన బద్ధాభిః శతఘ్నీభిశ్చ సర్వతః 54
వధ్యమానో మహాకాయో న ప్రాబుధ్యత రాక్షసః

వారణానాం సహస్రం తు శరీరేస్య ప్రధావితమ్ 55
కుమ్భకర్ణ స్తతో బుద్ధః స్పర్శం పరమఽబుధ్యత||
స పాత్యమానై ర్గిరిశృంగ వృక్షైరఽచిన్తయం స్తాన్ విపులాన్ ప్రహారాన్
నిద్రా క్షయాత్ క్షుద్భయ పీడితశ్చ విజృమ్భమాణః సహసోత్పపాత 56
స నాగభోగాఽచలశృంగ కల్పౌ విక్షిప్య బాహూ గిరిశృంగ సారౌ
వివృత్య వక్త్రం బడబా ముఖాభం నిశాచరోఽసౌ వికృతం జజృమ్భే 57
తస్య జాజృమ్భమాణస్య వక్త్రం పాతాళ సన్నిభమ్
దదృశే మేరు శృంగాగ్రే దివాకర ఇవోదితః 58
స జృమ్భమాణోఽతిబలః ప్రతిబుద్ధో నిశాచరః
నిశ్వాసశ్చాఽస్య సంజజ్ఞే పర్వతాదివ మారుతః 59
రూప ముత్తిష్ఠత స్తస్య కుమ్భకర్ణస్య తద్బభౌ
తపాఽన్తే సబలాకస్య మేఘస్యేవ వివర్షతః 60
తస్య దీప్తాఽగ్ని సదృశే విద్యుత్సదృశ వర్చసీ
దదృశాతే మహానేత్రే దీప్తావివ మహా గ్రహౌ 61
తతస్త్వఽదర్శయన్సర్వాన్ భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్
వరాహాన్ మహిషాం శ్చైవ స బభక్ష మహాబలః 62
అదన్ బుభుక్షితో మాంసం శోణితం తృషితః పిబన్
మేదః కుమ్భాం చ మద్యం చ పపౌ శక్ర రిపు స్తదా 63
తత స్తృప్త ఇతి జ్ఞాత్వా సముత్పేతుర్నిశాచరాః
శిరోభిశ్చ ప్రణమ్యైనం సర్వతః పర్యవారయన్ 64
నిద్రా విశద నేత్రస్తు కలుషీకృత లోచనః
చారయన్ సర్వతో దృష్టిం తాన్ దదర్శ నిశాచరాన్ 65
స సర్వాన్ సాన్త్వయామాస నైరృతాన్ నైరృతర్షభః
బోధనాద్విస్మితశ్చాఽపి రాక్షసానిదమబ్రవీత్ 66
కిమర్థమహ మాదృత్య భవద్భిః ప్రతిబోధితః
కచ్చిత్ సుకుశలం రాజ్ఞో భయం వా నేహ కించన 67
అథ వా ధ్రువ మఽన్యేభ్యో భయం పరముపస్థితమ్
యదర్థ మేవం త్వరితై ర్భవద్భిః ప్రతిబోధితః 68
అద్య రాక్షసరాజస్య భయ ముత్పాటయామ్యఽహమ్
పాతయిష్యే మహేన్ద్రం వా శాతయిష్యే తథాఽనలమ్ 69
న హ్యల్పకారణే సుప్తం బోధయిష్యతి మాం గురుః

తదాఖ్యాతార్థ తత్త్వేన మత్ప్రబోధన కారణమ్ 70
ఏవం బ్రువాణం సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణమ్ మహాబలం
యూపాక్షః సచివో రాజ్ఞః కృతాంజలిరువాచ హ 71
న నో దైవ కృతం కించిద్భయమఽస్తి కదాచన
మానుషా న్నో భయం రాజంస్తుములం సంప్రభాధతే 72
న దైత్య దానవేభ్యో వా భయమఽస్తి హి తాదృశమ్
యాదృశం మానుషం రాజన్ భయ మస్మానుపస్థితమ్ 73
వానరైః పర్వతాకారై ర్లంకేఽయం పరివారితా
సీతా హరణ సంతప్తాద్రామా న్న స్తుములం భయమ్ 74
ఏకేన వానరేణేయం పూర్వం దగ్ధా మహాపురీ
కుమారో నిహత శ్చాఽక్షః సానుయాత్రః సకుంజరః 75
స్వయం రక్షోధిపశ్చాఽపి పౌలస్త్యో దేవ కణ్టకః
వ్రజేతి సంయుగే ముక్తో రామేణాదిత్య తేజసా 76
య న్న దేవైః కృతో రాజా నాఽపి దైత్యై ర్న దానవైః
కృతః స ఇహ రామేణ విముక్తః ప్రాణ సంశయాత్ 77
స యూపాక్ష వచః శృత్వా భ్రాతు ర్యుధి పరాజయమ్
కుమ్భకర్ణో వివృత్తాఽక్షో యూపాక్ష మిదమబ్రవీత్ 78
సర్వమఽద్యైవ యూపాక్ష హరిసైన్యం సలక్ష్మణమ్
రాఘవం చ రణే హత్వా పశ్చా ద్ద్రక్ష్యామి రావణమ్ 79
రాక్షసాం స్తర్పయిష్యామి హరీణాం మాంస శోణితైః
రామ లక్ష్మణయోశ్చాపి స్వయం పాస్యామి శోణితమ్ 80
తత్తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య సగర్వితం రోష వివృద్ధ దోషమ్
మహోదరో నైరృత యోధముఖ్యః కృతాంజలిర్వాక్యమిదం బభాషే 81
రావణస్య వచః శృత్వా గుణ దోషౌ విమృశ్య చ
పశ్చాదఽపి మహాబాహో శత్రూన్ యుధి విజేష్యసి 82
మహోదర వచః శృత్వా రాక్షసైః పరివారితః
కుమ్భకర్ణో మహాతేజాః సంప్రతస్థే మహాబలః 83
తం సముత్థాప్య భీమాఽక్షం భీమరూప పరాక్రమమ్
రాక్షసా స్త్వరితా జగ్ము ర్దశగ్రీవ నివేశనమ్ 84
తతో గత్వా దశగ్రీవ మాసీనం పరమాసనే
ఊచు ర్బద్ధాంజలి పుటాః సర్వ ఏవ నిశాచరాః 85

ప్రబుద్ధః కుమ్భకర్ణోఽయం భ్రాతా తే రాక్షసర్షభ
కథం తత్రైవ నిర్యాతు ద్రక్ష్యస్యేన మిహాగతమ్ 86
రావణస్త్వఽబ్రవీ ద్ధృష్టో రాక్షసాం స్తానుపస్థితాం
ద్రష్టు మేన మిహేచ్ఛామి యథా న్యాయం చ పూజ్యతామ్ 87
తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే పునరాగమ్య రాక్షసాః
కుమ్భకర్ణ మిదం వాక్య మూచూ రావణ చోదితాః 88
ద్రష్టుం త్వాం కాంక్షతే రాజా సర్వరాక్షసపుంగవః
గమనే క్రియతాం బుద్ధి ర్భ్రాతరం సంప్రహర్షయ 89
కుమ్భకర్ణస్తు దుర్ధర్షో భ్రాతురాజ్ఞాయ శాసనమ్
తథేత్యుక్త్వా మహాబాహుః శయనాదుత్పపాత హ 90
ప్రక్షాళ్య వదనం హృష్టః స్నాతః పరమ భూషితః
పిపాసు స్త్వరయామాస పానం బలసమీరణమ్ 91
తత స్తే త్వరితా స్తస్య రాక్షసా రావణాజ్ఞయా
మద్య కుంభాంశ్చ వివిధాన్ క్షిప్రమేవోపహారయన్ 92
పీత్వా ఘుట సహస్రే ద్వే గమనాయోపచక్రమే
ఈషత్సముత్కటో మత్త స్తేజో బల సమన్వితః 93
కుమ్భకర్ణో బభౌ హృష్టః కాలాఽన్తక యమోపమః
భ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణ సమన్వితః 94
కుమ్భకర్ణః పద న్యాసైరఽకమ్పయత మేదినీమ్||
స రాజమార్గం వపుషా ప్రకాశయన్ సహస్ర రశ్మి ర్ధరణీ మివాంశుభిః
జగామ తత్రాంజలి మాలయా వృతః శతక్రతు ర్గేహమివ స్వయమ్భువః 95
తం రాజమార్గస్థ మమిత్ర ఘాతినం వనౌకస స్తే సహసా బహిః స్థితాః
దృష్ట్వాఽప్రమేయమ్ గిరిశృంగ కల్పం వితత్రసు స్తే హరియూథ పాలాః 96
కేచి చ్ఛరణ్యం శరణం స్మ రామం వ్రజన్తి కేచి ద్వ్యథితాః పతన్తి
కేచి ద్దిశః స్మ వ్యథితాః ప్రయాన్తి కేచి ద్భయార్తా భువి శేరతే స్మ 97
తమఽద్రి శృంగ ప్రతిమం కిరీటినం స్పృశన్త మాదిత్య మివాత్మతేజసా
వనౌకసః ప్రేక్ష్య వివృద్ధ మద్భుతం భయార్దితా దుద్రువిరే తతస్తతః 98

ఏక షష్టితమ స్సర్గః – కుంభకర్ణవృత్త కథనం

తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్
కిరీటినం మహాకాయం కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ 1
తం దృష్ట్వా రాక్షస శ్రేష్ఠం పర్వతాకార దర్శనమ్

క్రమమాణ మివాకాశం పురా నారాయణం ప్రభుమ్ 2
సతోయామ్బుద సంకాశం కాంచనాంగద భూషణమ్
దృష్ట్వా పునః ప్రదుద్రావ వానరాణాం మహాచమూః 3
విదృతాం వాహినీం దృష్ట్వా వర్ధమానం చ రాక్షసం
సవిస్మయ మిదం రామో విభీషణ మువాచ హ 4

కోఽసౌ పర్వత సంకాశః కిరీటీ హరిలోచనః
లంకాయాం దృశ్యతే వీరః సవిద్యుదివ తోయదః 5
పృథివ్యాః కేతుభూతోఽసౌ మహానేకోఽత్ర దృశ్యతే
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే విద్రవన్తి తత స్తతః 6
ఆచక్ష్వ మే మహాన్ కోఽసౌ రక్షో వా యది వాఽసురః
న మయైవం విధం భూతం దృష్ట పూర్వం కదాచన 7
స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా
విభీషణో మహాప్రాజ్ఞః కాకుత్స్థ మిద మఽబ్రవీత్ 8
యేన వైవస్వతో యుద్ధే వాసవశ్చ పరాజితః
సైష విశ్రవసః పుత్రః కుమ్భకర్ణః ప్రతాపవాన్ 9
అస్య ప్రమాణాత్సదృశో రాక్షసోఽన్యో న విద్యతే||
ఏతేన దేవా యుధి దానవాశ్చ యక్షా భుజంగాః పిశితాఽశనాశ్చ
గన్ధర్వ విద్యాధర కిన్నరాశ్చ సహస్రశో రాఘవ సంప్రభగ్నాః 10
శూలపాణిం విరూపాక్షం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్
హన్తుం న శేకు స్త్రిదశాః కాలోఽయమితి మోహితః 11
ప్రకృత్యా హ్యేష తేజస్వీ కుమ్భకర్ణో మహాబలః
అన్యేషాం రాక్షసేన్ద్రాణాం వరదాన కృతం బలమ్ 12
ఏతేన జాత మాత్రేణ క్షుధార్తేన మహాత్మనా
భక్షితాని సహస్రాణి సత్త్వానాం సుబహూన్యపి 13
తేషు సంభక్ష్యమాణేషు ప్రజా భయ నిపీడితాః
యాన్తి స్మ శరణం శక్రం తమఽప్యర్థం న్యవేదయన్ 14
స కుమ్భకర్ణం కుపితో మహేన్ద్రో జఘాన వజ్రేణ శితేన వజ్రీ

స శక్రవజ్రాభిహతో మహాత్మా చచాల కోపాచ్చ భృశం ననాద15
తస్య నానద్యమానస్య కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః
శృత్వా నినాదం విత్రస్తా భూయో భూమి ర్వితత్రసే 16
తతః కోపాన్మహేన్ద్రస్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః
వికృష్యైరావతాద్దన్తం జఘానోరసి వాసవమ్ 17
కుమ్భకర్ణ ప్రహారార్తో విజజ్వాల స వాసవః
తతో విషేదుః సహసా దేవ బ్రహ్మర్షి దానవాః 18
ప్రజాభిః సహ శక్రశ్చ యయౌ స్థానం స్వయమ్భువః
కుమ్భకర్ణస్య దౌరాత్మ్యం శశంసు స్తే ప్రజాపతేః 19
ప్రజానాం భక్షణం చాఽపి దేవానాం చాఽపి ధర్షణమ్
ఆశ్రమ ధ్వంసనం చాఽపి పర స్త్రీ హరణం భృశం 20
ఏవం ప్రజా యది త్వేష భక్షయిష్యతి నిత్యశః
అచిరేణైవ కాలేన శూన్యో లోకో భవిష్యతి 21
వాసవస్య వచః శృత్వా సర్వలోక పితామహః
రక్షాం స్యావాహయామాస కుమ్భకర్ణం దదర్శ హ 22
కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ వితత్రాస ప్రజాపతిః
దృష్ట్వా విశ్వాస్య చైవేదం స్వయమ్భూరిద మబ్రవీత్ 23
ధ్రువం లోక వినాశాయ పౌలస్త్యేనాఽసి నిర్మితః
తస్మాత్ త్వమఽద్యప్రభృతి మృతకల్పః శయిష్యసే 24
బ్రహ్మ శాపాభిభూతోఽథ నిపపాతాగ్రతః ప్రభోః
తతః పరమ సంభ్రాన్తో రావణో వాక్య మబ్రవీత్ 25
వివృద్ధః కాంచనో వృక్షః ఫలకాలే నికృత్యతే
న నప్తారం స్వకం న్యాయ్యం శప్తు మేవం ప్రజాపతే 26
న మిథ్యా వచనశ్చ త్వం స్వప్స్య త్యేష న సంశయః
కాలస్తు క్రియతామఽస్య శయనే జాగరే తథా 27
రావణస్య వచః శృత్వా స్వయమ్భూరిదమఽబ్రవీత్
శయితా హ్యేష షణ్మాసాన్ ఏకాఽహం జాగరిష్యతి 28
ఏకే నాఽహ్నా త్వసౌ వీర శ్చరన్ భూమిం బుభుక్షితః
వ్యాత్తాఽఽస్యో భక్షయే ల్లోకాన్ సంకృద్ధ ఇవ పావకః 29
సోఽసౌ వ్యసనమాపన్నః కుమ్భకర్ణమఽబోధయత్
త్వత్పరాక్రమ భీతశ్చ రాజా సంప్రతి రావణః 30

స ఏష నిర్గతో వీరః శిబిరా ద్భీమవిక్రమః
వానరాన్భృశ సంకృద్ధో భక్షయన్ పరిధావతి 31
కుమ్భకర్ణం సమీక్ష్యైవ హరయోఽద్య ప్రవిద్రుతాః
కథ మేనం రణే కృద్ధం వారయిష్యన్తి వానరాః 32
ఉచ్యన్తాం వానరాః సర్వే యన్త్ర మేతత్ సముచ్ఛ్రితమ్
ఇతి విజ్ఞాయ హరయో భవిష్యన్తీహ నిర్భయాః 33
విభీషణ వచః శృత్వా హేతుమత్సుముఖేరితమ్
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం నీలం సేనాపతిం తదా 34
గచ్ఛ సైన్యాని సర్వాణి వ్యూహ్య తిష్ఠస్వ పావకే
ద్వారాణ్యాదాయ లంకాయా శ్చర్యా శ్చాప్యఽథ సంక్రమాన్ 35
శైల శృంగాణి వృక్షాంశ్చ శిలాశ్చాప్యుపసంహర
తిష్ఠన్తు వానరాః సర్వే సాయుధాః శైలపాణయః 36
రాఘవేణ సమాదిష్టో నీలో హరి చమూపతిః
శశాస వానరానీకం యథావత్ కపికుంజరః 37
తతో గవాక్షః శరభో హనుమానఽంగద స్తదా
శైలశృంగాణి శైలాభా గృహీత్వా ద్వారమఽభ్యయుః 38
రామ వాక్యముపశృత్య హరయో జితకాశినః
పాదపైరర్దయన్ వీరా వానరాః పర వాహినీం 39
తతో హరీణాం తదనీక ముగ్రం రరాజ శైలోద్యత దీప్త హస్తమ్
గిరేః సమీపానుగతం యథైవ మహ న్మహామ్భోధరజాల ముగ్రమ్ 40

ద్విషష్టితమ స్సర్గః – రావణాభ్యర్థనా

స తు రాక్షసశార్దూలో నిద్రా మద సమాకులః
రాజమార్గం శ్రియా జుష్టం యయౌ విపుల విక్రమః 1
రాక్షసానాం సహస్రైశ్చ వృతః పరమదుర్జయః
గృహేభ్యః పుష్పవర్షేణ కీర్యమాణ స్తదా యయౌ 2
స హేమజాల వితతం భానుభాస్వర దర్శనమ్
దదర్శ విపులం రమ్యం రాక్షసేన్ద్ర నివేశనమ్ 3
స త త్తదా సూర్య ఇవాఽభ్రజాలం ప్రవిశ్య రక్షోధిపతే ర్నివేశనమ్
దదర్శ దూరేఽగ్రజమాసన స్థం స్వయమ్భువం శక్రఇవాసన స్థమ్ 4
భ్రాతుః స భవనం గచ్ఛన్ రక్షోగణ సమన్వితం
కుంభకర్ణః పద న్యాసైరఽకంపయత మేదినీం 5

సోఽభిగమ్య గృహం భ్రాతుః కక్ష్యామభివిగాహ్య చ
దదర్శోద్విగ్నమాసీనం విమానే పుష్పకే గురుమ్ 6
అథ దృష్ట్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణ ముపస్థితమ్
తూర్ణ ముత్థాయ సంహృష్టః సన్నికర్ష ముపానయత్ 7
అథాసీనస్య పర్యంకే కుమ్భకర్ణో మహాబలః
భ్రాతుర్వవన్దే చరణౌ కిం కృత్య మితి చాఽబ్రవీత్ 8
ఉత్పత్య చైనం ముదితో రావణః పరిషస్వజే
స భ్రాత్రా సంపరిష్వక్తో యథావ చ్చాభినన్దితః 9
కుమ్భకర్ణః శుభం దివ్యం ప్రతిపేదే వరాసనమ్
స తదాసనమాశ్రిత్య కుమ్భకర్ణో మహాబలః 10
సంరక్త నయనః కోపాద్రావణం వాక్య మబ్రవీత్
కిమర్థమఽహమాదృత్య త్వయా రాజన్ విబోధితః 11
శంస కస్మాద్భయం తేఽస్తి కోఽద్య ప్రేతో భవిష్యతి
భ్రాతరం రావణః కృద్ధం కుమ్భకర్ణమవస్థితమ్ 12
ఈషత్తు పరివృత్తాభ్యాం నేత్రాభ్యాం వాక్య మబ్రవీత్
అద్య తే సుమహాన్ కాలః శయానస్య మహాబల 13
సుఖిత స్త్వం న జానీషే మమ రామ కృతం భయమ్
ఏష దాశరథీ రామః సుగ్రీవ సహితో బలీ 14
సముద్రం సబల స్తీర్త్వా మూలం నః పరికృన్తతి
హన్త పశ్యస్వ లంకాయామ్ వనాన్యుపవనాని చ 15
సేతునా సుఖ మాగమ్య వానరైకార్ణవం కృతమ్
యే రక్షసాం ముఖ్యతమా హతా స్తే వానరైర్యుధి 16
వానరాణాం క్షయం యుద్ధే న పశ్యామి కదాచన
న చాఽపి వానరా యుద్ధే జితపూర్వాః కదాచన 17
తదేతద్భయ ముత్పన్నం త్రాయస్వేహ మహాబల
నాశయ త్వ మిమానఽద్య తదర్థం బోధితో భవాన్ 18
సర్వ క్షపిత కోశం చ స త్వ మఽభ్యవపద్య మామ్
త్రాయస్వేమాం పురీం లంకాం బాల వృద్ధావశేషితామ్ 19
భ్రాతురర్థే మహాబాహో కురు కర్మ సుదుష్కరమ్
మయైవం నోక్త పూర్వో హి కశ్చి ద్భ్రాతః పరంతప 20
త్వయ్యస్తి తు మమ స్నేహః పరా సంభావనా చ మే

దైవాఽసురేషు యుద్ధేషు బహుశో రాక్షసర్షభ 21
త్వయా దేవాః ప్రతివ్యూహ్య నిర్జితాశ్చాసురా యుధి
తదేతత్సర్వ మాతిష్ఠ వీర్యం భీమ పరాక్రమ 22
న హి తే సర్వభూతేషు దృశ్యతే సదృశో బలీ||
కురుష్వ మే ప్రియహిత మేతదుత్తమం
యథా ప్రియం ప్రియరణ బాన్ధవ ప్రియ
స్వ తేజసా విధమ సపత్నవాహినీ
శరద్ఘనం పవన ఇవోద్యతో మహాన్ 23

త్రిషష్టితమ స్సర్గః – కుంభకర్ణానుశోకః

తస్య రాక్షసరాజస్య నిశమ్య పరిదేవితమ్
కుమ్భకర్ణో బభాషేఽథ వచనం ప్రజహాస చ 1
దృష్టో దోషో హి యోఽస్మాభిః పురా మన్త్రవినిర్ణయే
హితేష్వఽనభిరక్తేన సోఽయ మాసాదిత స్త్వయా 2
శీఘ్రం ఖల్వఽభ్యుపేతం త్వాం ఫలం పాపస్య కర్మణః
నిరయేష్వేవ పతనం యథా దుష్కృత కర్మణః 3
ప్రథమం వై మహారాజ కృత్య మేతదచిన్తితమ్
కేవలం వీర్యదర్పేణ నాఽనుబన్ధో విచారితః 4
యః పశ్చాత్ పూర్వకార్యాణి కుర్యాదైశ్వర్య మాస్థితః
పూర్వం చోత్తర కార్యాణి న స వేద నయాఽనయౌ 5
దేశ కాల విహీనాని కర్మాణి విపరీతవత్
క్రియమాణాని దుష్యన్తి హవీంష్యఽప్రయతే ష్వివ 6
త్రయాణాం పంచధా యోగం కర్మణాం యః ప్రపశ్యతి
సచివైః సమయం కృత్వా స సభ్యే వర్తతే పథి 7
యథాగమం చ యో రాజా సమయం విచికీర్షతి
బుధ్యతే సచివాన్ బుద్ధ్యా సుహృద శ్చానుపశ్యతి 8
ధర్మమఽర్థం చ కామం చ సర్వాన్ వా రక్షసాం పతే
భజతే పురుషః కాలే త్రీణి ద్వన్ద్వాని వా పునః 9
త్రిషు చైతేషు యచ్ఛ్రేష్ఠం శృత్వా తన్నాఽవబుధ్యతే
రాజా వా రాజమాత్రో వా వ్యర్థం తస్య బహుశ్రుతమ్ 10
ఉపప్రదానం సాన్త్వం వా భేదం కాలే చ విక్రమమ్
యోగం చ రక్షసాం శ్రేష్ఠ తా వుభౌ చ నయాఽనయౌ 11

కాలే ధర్మార్థకామాన్ యః సమ్మన్త్ర్య సచివైః సహ
నిషేవేతాత్మవాంల్లోకే న స వ్యసన మాప్నుయాత్ 12
హితానుబన్ధమాలోచ్య కార్యాఽకార్య మిహాత్మనః
రాజా సహాఽర్థతత్త్వజ్ఞైః సచివైః స హి జీవతి 13
అనభిజ్ఞాయ శాస్త్రార్థాన్ పురుషాః పశు బుద్ధయః
ప్రాగల్భ్యా ద్వక్తు మిచ్ఛన్తి మన్త్రేష్వఽభ్యన్తరీ కృతాః 14
అశాస్త్ర విదుషాం తేషాం న కార్యమఽహితం వచః
అర్థశాస్త్రానభిజ్ఞానాం విపులాం శ్రియ మిచ్ఛతామ్ 15
అహితం చ హితాకారం ధార్ష్ట్యాజ్జల్పన్తి యే నరాః
అవేక్ష్య మన్త్రబాహ్యా స్తే కర్తవ్యాః కృత్య దూషణాః 16
వినాశయన్తో భర్తారం సహితాః శత్రుభిర్బుధైః
విపరీతాని కృత్యాని కారయన్తీహ మన్త్రిణః 17
తాన్ భర్తా మిత్ర సంకాశానఽమిత్రాన్ మన్త్ర నిర్ణయే
వ్యవహారేణ జానీయాత్ సచివానుపసంహితాన్ 18
చపలస్యేహ కృత్యాని సహసానుప్రధావతః
ఛిద్రమఽన్యే ప్రపద్యన్తే క్రౌంచస్య ఖ మివ ద్విజాః 19
యో హి శత్రు మభిజ్ఞాయ నాఽత్మానమభిరక్షతి
అవాప్నోతి హి సోఽనర్థాన్ స్థానా చ్చ వ్యవరోప్యతే 20
యదుక్త మిహ తే పూర్వం క్రియతామఽనుజేన చ
తదేవ నో హితం కార్యం యదిచ్ఛసి చ తత్ కురు 21
తత్తు శృత్వా దశగ్రీవః కుమ్భకర్ణస్య భాషితమ్
భృకుటిం చైవ సంచక్రే కృద్ధశ్చైనమభాషత 22
మాన్యో గురురివాఽఽచార్యః కిం మాం త్వమనుశాససి
కిమేవం వాక్శ్రమం కృత్వా కాలే యుక్తం విధీయతామ్ 23
విభ్రమా చ్చిత్త మోహా ద్వా బలవీర్యాశ్రయేణ వా
నాభిపన్న మిదానీం యద్వ్యర్థా స్తస్య పునః కథాః 24
అస్మిన్ కాలే తు యద్యుక్తం తదిదానీం విధీయతామ్
గతం తు నానుశోచంతి గతం తు గత మేవ హి 25
మమాఽపనయజం దోషం విక్రమేణ సమీకురు
యది ఖల్వఽస్తి మే స్నేహో విక్రమంవాఽవగచ్ఛసి 26
యది వా కార్య మేత త్తే హృది కార్యతమం మతమ్

స సుహృద్యో విపన్నార్థం దీనమభ్యవపద్యతే 27
స బన్ధుర్యోఽపనీతేషు సాహాయ్యాయోపకల్పతే
తమఽథైవం బ్రువాణం తు వచనం ధీరదారుణమ్ 28
రుష్టోఽయ మితి విజ్ఞాయ శనైః శ్లక్ష్ణ మువాచ హ
అతీవ హి సమాలక్ష్య భ్రాతరం క్షుభితేన్ద్రియమ్ 29
కుమ్భకర్ణః శనై ర్వాక్యం బభాషే పరిసాన్త్వయన్
అలం రాక్షసరాజేన్ద్ర సంతాప ముపపద్యతే 30
రోషం చ సంపరిత్యజ్య స్వస్థో భవితు మర్హసి
నైతన్మనసి కర్తవ్యం మయి జీవతి పార్థివ 31
తమఽహం నాశయిష్యామి యత్కృతే పరితప్యసే
అవశ్యం తు హితం వాచ్యం సర్వావస్థం మయా తవ 32
బన్ధుభావాదభిహితం భ్రాతృ స్నేహా చ్చ పార్థివ
సదృశం య త్తు కాలేఽస్మిన్ కర్తుం స్నిగ్ధేన బన్ధునా 33
శత్రూణాం కదనం పశ్య క్రియమాణం మయా రణే
అద్య పశ్య మహాబాహో మయా సమర మూర్ధని 34
హతే రామే సహభ్రాత్రా ద్రవన్తీం హరివాహినీమ్
అద్య రామస్య తద్దృష్ట్వా మయానీతం రణాచ్ఛిరః 35
సుఖీ భవ మహాబాహో సీతా భవతు దుఃఖితా
అద్య రామస్య పశ్యన్తు నిధనం సుమహత్ప్రియమ్ 36
లంకాయాం రాక్షసాః సర్వే యే తే నిహత బాన్ధవాః
అద్య శోక పరీతానాం స్వబన్ధు వధ కారణాత్ 37
శత్రో ర్యుధి వినాశేన కరోమ్యఽస్రప్రమార్జనమ్
అద్య పర్వత సంకాశం ససూర్య మివ తోయదమ్ 38
వికీర్ణం పశ్య సమరే సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరమ్
కథం త్వం రాక్షసైరేభి ర్మయా చ పరిరక్షితః 39
జిఘాంసుభిర్దాశరథిం వధ్యసే త్వ మిహాఽనఘ
అథ పూర్వం హతే తేన మయి త్వాం హంతి రాఘవః 40
నాఽహమాత్మని సంతాపం గచ్ఛేయం రాక్షసాధిప
కామం త్విదానీమఽపి మాం వ్యాదిశ త్వం పరంతప 41
న పరః ప్రేషణీయ స్తే యుద్ధాయాఽతుల విక్రమ
అహముత్సాదయిష్యామి శత్రూం స్తవ మహాబల 42

యది శక్రో యది యమో యది పావక మారుతౌ
తానఽహం యోధయిష్యామి కుబేర వరుణావఽపి 43
గిరి మాత్ర శరీరస్య శిత శూలధరస్య మే
నర్దత స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రస్య బిభీయా చ్చ పురందరః 44
అథ వా త్యక్త శస్త్రస్య మృద్నత స్తరసా రిపూన్
న మే ప్రతిముఖే స్థాతుం కశ్చి చ్ఛక్తో జిజీవిషుః 45
నైవ శక్త్యా న గదయా నాఽసినా నేషుభిః శితైః
హస్తాభ్యా మేవ సంరబ్ధో హనిష్యామ్యఽపి వజ్రిణమ్ 46
యది మే ముష్టి వేగం స రాఘవోఽద్య సహిష్యతి
తతః పాస్యన్తి బాణౌఘా రుధిరం రాఘవస్య తు 47
చిన్తయా బాధ్యసే రాజన్ కిమర్థం మయి తిష్ఠతి
సోఽహం శత్రు వినాశాయ తవ నిర్యాతు ముద్యతః 48
ముంచ రామాద్భయం రాజన్ హనిష్యామీహ సంయుగే
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చ మహాబలమ్ 49
హనుమంతం చ రక్షోఘ్నం లంకా యేన ప్రదీపితా
హరీం శ్చాపి హనిష్యామి సంయుగే సమవస్థితాన్ 50
అసాధారణ మిచ్ఛామి తవ దాతుం మహద్యశః
యదిచేంద్రాద్భయం రాజన్ యది వాపి స్వయంభువః 51
అపి దేవాః శయిష్యన్తే కృద్ధే మయి మహీ తలే
యమం చ శమయిష్యామి భక్షయిష్యామి పావకం 52
ఆదిత్యం పాతయిష్యామి సనక్షత్రం మహీతలే
శతక్రతుం వధిష్యామి పాస్యామి వరుణాలయం 53
పర్వతాం శ్చూర్ణయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినీం
దీర్ఘ కాలం ప్రసుప్తస్య కుమ్భకర్ణస్య విక్రమం 54
అద్య పశ్యంతు భూతాని భక్ష్యమాణాని సర్వశః
నన్విదం త్రిదివం సర్వమాహారస్య న పూర్యతే 55
వధేన తే దాశరథేః సుఖార్థం
సుఖం సమాహర్తుమఽహం వ్రజామి
నికృత్య రామం సహలక్ష్మణేన
ఖాదామి సర్వాన్ హరియూథ ముఖ్యాన్ 56
రమస్వ కామం పిబ చాగ్ర్యవారుణీ

కురుష్వ కృత్యాని వినీయతాం జ్వరః
మయాఽద్య రామే గమితే యమక్షయం
చిరాయ సీతా వశగా భవిష్యతి 57

చతుష్షష్టితమ స్సర్గః – సీతా ప్రలోభనోపాయః

తదుక్తమఽతికాయస్య బలినో బాహుశాలినః
కుమ్భకర్ణస్య వచనం శ్రుత్వోవాచ మహోదరః 1
కుమ్భకర్ణ కులే జాతో ధృష్టః ప్రాకృత దర్శనః
అవలిప్తో న శక్నోషి కృత్యం సర్వత్ర వేదితుమ్ 2
న హి రాజా న జానీతే కుమ్భకర్ణ నయాఽనయౌ
త్వం తు కైశోరకా ద్ధృష్టః కేవలం వక్తు మిచ్ఛసి 3
స్థానం వృద్ధిం చ హానిం చ దేశ కాల విభాగవిత్
ఆత్మనశ్చ పరేషాం చ బుధ్యతే రాక్షసర్షభః 4
యత్త్వఽశక్యం బలవతా కర్తుం ప్రాకృత బుద్ధినా
అనుపాసిత వృద్ధేన కః కుర్యాత్ తాదృశం బుధః 5
యాంస్తు ధర్మార్థకామాం స్త్వం బ్రవీషి పృథగాశ్రయాన్
అనుబోద్ధుం స్వభావే తాన్న హి లక్షణమఽస్తి తే 6
కర్మ చైవ హి సర్వేషాం కారణానాం ప్రయోజకమ్
శ్రేయః పాపీయసాం చాఽత్ర ఫలం భవతి కర్మణామ్ 7
నిశ్శ్రేయస ఫలావేవ ధర్మాఽర్థావితరావఽపి
అధర్మానఽర్థయోః ప్రాప్తిః ఫలం చ ప్రత్యవాయికమ్ 8
ఐహ లౌకిక పారత్రం కర్మ పుమ్భి ర్నిషేవ్యతే
కర్మాణ్యపి తు కల్యాని లభతే కామ మాస్థితః 9
తత్ర క్లుప్త మిదం రాజ్ఞా హృది కార్యం మతం చ నః
శత్రౌ హి సాహసం యత్ స్యాత్ కి మివాఽత్రాఽపనీయతే 10
ఏకస్యైవాఽభియానే తు హేతు ర్యః కథిత స్త్వయా
తత్రాప్యఽనుపపన్నం తే వక్ష్యామి యదఽసాధు చ 11
యేన పూర్వం జనస్థానే బహవోఽతిబలా హతాః
రాక్షసా రాఘవం తం త్వం కథ మేకో జయిష్యసి 12
యే పురా నిర్జితా స్తేన జనస్థానే మహౌజసః
రాక్షసాం స్తాన్ పురే సర్వాన్ భీతానఽద్యాపి పశ్యసి 13
తం సింహ మివ సంక్రుద్ధం రామం దశరథాత్మజమ్

సర్వం సుప్త మివా బుద్ధ్య ప్రబోధయితు మిచ్ఛసి 14
జ్వలన్తం తేజసా నిత్యం క్రోధేన చ దురాసదమ్
క స్తం మృత్యుమివాఽసహ్యమాసాదయితుమర్హతి 15
సంశయస్థ మిదం సర్వం శత్రోః ప్రతిసమాసనే
ఏకస్య గమనం తత్ర న హి మే రోచతే భృశం 16
హీనార్థః సమృద్ధార్థం కో రిపుం ప్రాకృతం యథా
నిశ్చితం జీవిత త్యాగే వశ మానేతు మిచ్ఛతి 17
యస్య నాఽస్తి మనుష్యేషు సదృశో రాక్షసోత్తమ
కథ మాశంససే యోద్ధుం తుల్యే నేన్ద్ర వివస్వతోః 18
ఏవ ముక్త్వా తు సంరబ్ధం కుమ్భకర్ణం మహోదరః
ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే రావణో లోక రావణమ్ 19
లబ్ధ్వా పున స్త్వం వైదేహీం కిమర్థం సంప్రజల్పసి
యదీచ్ఛసి తదా సీతా వశగా తే భవిష్యతి 20
దృష్టః కశ్చిదుపాయో మే సీతోపస్థానకారకః
రుచిర శ్చేత్స్వయా బుద్ధ్యా రాక్షసేశ్వర తం శృణు 21
అహం ద్విజిహ్వః సంహ్రాదీ కుమ్భకర్ణో వితర్దనః
పంచ రామవధాయై తే నిర్యాన్త్విత్యవఘోషయ 22
తతో గత్వా వయం యుద్ధం దాస్యామ స్తస్య యత్నతః
జేష్యామో యది తే శత్రూ న్నోపాయైః కృత్యమస్తి నః 23
అథ జీవతి నః శత్రు ర్వయం చ కృత సంయుగాః
తతః స్తదభిపత్స్యామో మనసా యత్ సమీక్షితమ్ 24
వయం యుద్ధాదిహైష్యామో రుధిరేణ సముక్షితాః
విదార్య స్వతనుం బాణైః రామనామాంకితైః శితైః 25
భక్షితో రాఘవోఽస్మాభి ర్లక్ష్మణశ్చేతి వాదినః
తవ పాదౌ గ్రహీష్యామ స్త్వం నః కామం ప్రపూరయ 26
తతోఽవఘోషయ పురే గజస్కన్ధేన పార్థివ
హతో రామః సహభ్రాత్రా ససైన్య ఇతి సర్వతః 27
ప్రీతో నామ తతో భూత్వా భృత్యానాం త్వ మరిందమ
భోగాంశ్చ పరివారాంశ్చ కామాంశ్చ వసు దాపయ 28
తతో మాల్యాని వాసాంసి వీరాణామనులేపనమ్
పేయం చ బహు యోధేభ్యః స్వయం చ ముదితః పిబ 29

తతోస్మిన్ బహులీభూతే కౌలీనే సర్వతో గతే
భక్షితః ససుహృద్రామో రాక్షసై రితి విశ్రుతే 30
ప్రవిశ్యాఽఽశ్వాస్య చాపి త్వం సీతాం రహసి సాన్త్వయ
ధనధాన్యైశ్చ కామైశ్చ రత్నై శ్చైనాం ప్రలోభయ 31
అనయోపధయా రాజన్ భయ శోకానుబన్ధయా
అకామా త్వద్వశం సీతా నష్ట నాథా గమిష్యతి 32
రంజనీయం హి భర్తారం వినష్టమఽవగమ్య సా
నైరాశ్యాత్ స్త్రీలఘుత్వా చ్చ త్వద్వశం ప్రతిపత్స్యతే 33
సా పురా సుఖ సంవృద్ధా సుఖాఽర్హా దుఃఖ కర్శితా
త్వయ్యధీనం సుఖం జ్ఞాత్వా సర్వథోపగమిష్యతి 34
ఏతత్ సునీతం మమ దర్శనేన
రామం హి దృష్ట్వైవ భవేదఽనర్థః
ఇహైవ తే సేత్స్యతి మోత్సుకో భూః
మహానఽయుద్ధేన సుఖస్య లాభః 35
అనష్ట సైన్యో హ్యఽనవాప్త సంశయో
రిపూనఽయుద్ధేన జయ న్నరాధిపః
యశశ్చ పుణ్యం చ మహన్మహీపతే
శ్రియం చ కీర్తిం చ చిరం సమఽశ్నుతే 36

పంచ షష్టితమ స్సర్గః – కుంభకర్ణాఽభిషేణనం

స తథోక్తస్తు నిర్భర్త్స్య కుమ్భకర్ణో మహోదరమ్
అబ్రవీద్రాక్షస శ్రేష్ఠం భ్రాతరం రావణం తతః 1
సోఽహం తవ భయం ఘోరం వధా త్తస్య దురాత్మనః
రామస్యాఽద్య ప్రమార్జామి నిర్వైరో హి సుఖీ భవ 2
గర్జన్తి న వృథా శూరా నిర్జలా ఇవ తోయదాః
పశ్య సంపాద్యమానం తు గర్జితం యుధి కర్మణా 3
న మర్షయతి చాత్మానం సంభావయతి నాత్మనా
అదర్శయిత్వా శూరాస్తు కర్మ కుర్వన్తి దుష్కరమ్ 4
విక్లబానామఽబుద్ధీనాం రాజ్ఞాం పణ్డిత మానినామ్
శృణ్వతాం సాదిత మిదం త్వద్విధానాం మహోదర 5
యుద్ధే కాపురుషై ర్నిత్యం భవద్భిః ప్రియ వాదిభిః
రాజానమఽనుగచ్ఛద్భిః కృత్య మేతద్ధి సాదితమ్ 6

రాజశేషా కృతా లంకా క్షీణః కోశో బలం హతమ్
రాజాన మిమ మాసాద్య సుహృచ్చిహ్నామఽమిత్రకమ్ 7
ఏష నిర్యామ్యఽహం యుద్ధముద్యతః శతృ నిర్జయే
దుర్నయం భవతామఽద్య సమీకర్తు మిహాహవే 8
ఏవ ముక్తవతో వాక్యం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః
ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం ప్రహసన్ రాక్షసాధిపః 9
మహోదరోఽయం రామా త్తు పరిత్రస్తో న సంశయః
న హి రోచయతే తాత యుద్ధం యుద్ధ విశారద 10
కశ్చిన్ మే త్వత్సమో నాఽస్తి సౌహృదేన బలేన చ
గచ్ఛ శతృ వధాయ త్వం కుమ్భకర్ణ జయాయ చ 11
తస్మా త్తు భయ నాశార్థం భవాన్ సంబోధితో మయా
అయం హి కాలః సుహృదాం రాక్షసానా మరిందమ 12
తద్గచ్ఛ శూల మాదాయ పాశహస్త ఇవాఽంతకః
వానరాన్ రాజపుత్రౌ చ భక్షయాదిత్య తేజసా 13
సమాలోక్య తు తే రూపం విద్రవిష్యంతి వానరాః
రామ లక్ష్మణయో శ్చాపి హృదయే ప్రస్ఫుటిష్యతః 14
ఏవ ముక్త్వా మహారాజః కుమ్భకర్ణం మహాబలం
పునర్జాత మివాత్మానం మేనే రాక్షసపుంగవః 15
కుంభకర్ణ బలాభిజ్ఞో జానంస్తస్య పరాక్రమం
బభూవ ముదితో రాజా శశాంక ఇవ నిర్మలః 16
ఇత్యేవముక్త సంహృష్టో నిర్జగామ మహాబలః
రాజ్ఞస్తు వచనం శృత్వా కుంభకర్ణః సముద్యతః 17
ఆదదే నిశితం శూలం వేగాచ్ఛతృ నిబర్హణమ్
సర్వకాలాయసం దీప్తం తప్త కాంచన భూషణమ్ 18
ఇన్ద్రాఽశని సమం భీమం వజ్రప్రతిమ గౌరవమ్
దేవ దానవ గన్ధర్వ యక్ష కిన్నర సూదనమ్ 19
రక్తమాల్యం మహాధామ స్వతశ్చోద్గత పావకమ్
ఆదాయ నిశితం శూలం శతృ శోణిత రంజితమ్ 20
కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రావణం వాక్యమబ్రవీత్
గమిష్యామ్యహ మేకాకీ తిష్ఠత్విహ బలం మహత్ 21
అద్య తాన్ క్షుభితాన్ కృద్ధో భక్షయిష్యామి వానరాన్

కుమ్భకర్ణ వచః శృత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్ 22
సైన్యైః పరివృతో గచ్ఛ శూల ముద్గర పాణిభిః
వానరా హి మహాత్మానః శీఘ్రాః సువ్యవసాయినః 23
ఏకాకినం ప్రమత్తం వా నయేయుర్దశనైః క్షయమ్
తస్మాత్ పరమ దుర్ధర్షైః సైన్యైః పరివృతో వ్రజ 24
రక్షసామఽహితం సర్వం శత్రుదక్షం నిషూదయ
అథాసనాత్ సముత్పత్య స్రజం మణికృతాన్తరామ్ 25
ఆబబన్ధ మహాతేజాః కుమ్భకర్ణస్య రావణః
అంగదా న్యఽంగులీ వేష్టాన్ వరాణ్యాభరణాని చ 26
హారం చ శశి సంకాశ మాబబన్ధ మహాత్మనః
దివ్యాని చ సుగన్ధీని మాల్య దామాని రావణః 27
శ్రోత్రే చాసన్జయామాస శ్రీమతీ చాఽస్య కుణ్డలే
కాంచనాంగద కేయూర నిష్కాభరణ భూషితః 28
కుమ్భకర్ణో బృహత్కర్ణః సుహుతోగ్ని రివాబభౌ
శ్రోణీ సూత్రేణ మహతా మేచకేన వ్యరాజత 29
అమృతోత్పాదనే నద్ధో భుజంగే నేవ మన్దరః||
స కాంచనం భార సహం నివాతం
విద్యుత్ప్రభం దీప్తమివాత్మ భాసా
ఆబధ్యమానః కవచం రరాజ
సంధ్యాఽభ్ర సంవీత ఇవాఽద్రిరాజః 30
సర్వాభరణ నద్ధాఽంగః శూలపాణిః స రాక్షసః
త్రివిక్రమ కృతోత్సాహో నారాయణ ఇవాబభౌ 31
భ్రాతరం సంపరిష్వజ్య కృత్వా చాఽపి ప్రదక్షిణమ్
ప్రణమ్య శిరసా తస్మై సంప్రతస్థే మహాబలః 32
నిష్పతంతం మహాకాయం మహానాదం మహాబలం
త మాశీర్భిః ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస రావణః 33
శంఖ దున్దుభి నిర్ఘోషైః సైన్యైశ్చాఽపి వరాయుధైః
తం గజైశ్చ తురంగైశ్చ స్యన్దనైశ్చాఽమ్బుద స్వనైః 34
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానం రథినో రథినాం వరమ్
సర్పై రుష్ట్రైః ఖరై రశ్వైః సింహ ద్విప మృగ ద్విజైః 35
అనుజగ్ముశ్చ తం ఘోరం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్||

స పుష్ప వర్షైరఽవకీర్యమాణో
ధృతాఽతపత్రః శిత శూలపాణిః
మదోత్కటః శోణితగన్ధ మత్తో
వినిర్యయౌ దానవ దేవ శత్రుః 36
పదాతయశ్చ బహవో మహానాదా మహాబలాః
అన్వయూ రాక్షసా భీమా భీమాఽక్షాః శస్త్రపాణయః 37
రక్తాక్షాః సుమహాకాయా నీలాంజన చయోపమాః
శూలానుద్యమ్య ఖడ్గాంశ్చ నిశితాంశ్చ పరశ్వధాన్ 38
బహువ్యామాంశ్చ పరిఘాన్ గదాంశ్చ ముసలాని చ
తాల స్కంధాంశ్చ విపులాన్ క్షేపణీయాన్ దురాసదాన్ 39
అథాఽన్యద్వపు రాదాయ దారుణం రోమహర్షణమ్
నిష్పపాత మహాతేజాః కుమ్భకర్ణో మహాబలః 40
ధనుః శత పరీణాహః స షట్శత సముచ్ఛ్రితః
రౌద్రః శకట చక్రాఽక్షో మహాపర్వత సన్నిభః 41
సన్నివర్త్య చ రక్షాంసి దగ్ధ శైలోపమో మహాన్
కుమ్భకర్ణో మహావక్త్రః ప్రహస న్నిదమబ్రవీత్ 42
అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః
నిర్దహిష్యామి సంకృద్ధః శలభా నివ పావకః 43
నాఽపరాధ్యన్తి మే కామం వానరా వనచారిణః
జాతిరఽస్మద్విధానాం సా పురోద్యాన విభూషణమ్ 44
పుర రోధస్య మూలం తు రాఘవః సహలక్ష్మణః
హతే తస్మిన్ హతం సర్వం తం వధిష్యామి సంయుగే 45
ఏవం తస్య బృవాణస్య కుమ్భకర్ణస్య రాక్షసాః
నాదం చక్రుర్మహాఘోరం కమ్పయన్త ఇవార్ణవమ్ 46
తస్య నిష్పతత స్తూర్ణం కుమ్భకర్ణస్య ధీమతః
బభూవు ర్ఘోరరూపాణి నిమిత్తాని సమన్తతః 47
ఉల్కాఽశని యుతా మేఘా బభూవు ర్గర్దభాఽరుణాః
ససాగర వనా చైవ వసుధా సమఽకమ్పత 48
ఘోరరూపాః శివా నేదుః సజ్వాల కబళైర్ముఖైః
మణ్డలాన్యఽపసవ్యాని బబన్ధుశ్చ విహంగమాః 49
నిష్పపాత చ మాలేవ గృధ్రోఽస్య పథి గచ్ఛతః

ప్రాస్ఫుర న్నయనం చాస్య సవ్యో బాహురకమ్పత 50
నిపపాత తదా చోల్కా జ్వలన్తీ భీమ నిస్స్వనా
ఆదిత్యో నిష్ప్రభ శ్చాసీ న్నప్రవాతి సుఖోఽనిలః 51
అచిన్తయన్మహోత్పాతా నుత్థితాన్ రోమహర్షణాన్
నిర్యయౌ కుమ్భకర్ణస్తు కృతాఽన్తబల చోదితః 52
స లంఘయిత్వా ప్రాకారం పద్భ్యాం పర్వత సన్నిభః
దదర్శాఽభ్ర ఘన ప్రఖ్యం వానరానీక మద్భుతమ్ 53
తే దృష్ట్వా రాక్షస శ్రేష్ఠం వానరాః పర్వతోపమమ్
వాయునున్నా ఇవ ఘనా యయుః సర్వా దిశ స్తదా 54
తద్వానరానీక మఽతిప్రచణ్డం
దిశో ద్రవద్భిన్న మివాఽభ్ర జాలమ్
స కుమ్భకర్ణః సమవేక్ష్య హర్షాన్
ననాద భూయో ఘనవద్ఘనాఽభః 55
తే తస్య ఘోరం నినదం నిశమ్య
యథా నినాదం దివి వారిదస్య
పేతుర్ధరణ్యాం బహవః ప్లవంగాః
నికృత్త మూలా ఇవ సాల వృక్షాః 56
విపుల పరిఘువాన్ స కుమ్భకర్ణో
రిపు నిధనాయ వినిస్సృతో మహాత్మా
కపిగణ భయ మాదదత్ సుభీమం
ప్రభు రివ కింకర దండవాన్ యుగాన్తే 57

షట్షష్టితమ స్సర్గః -- వానరపర్యవస్థాపనం

స లంఘయిత్వా ప్రాకారం గిరి కూటోపమో మహాన్
నిర్యయౌ నగరాత్తూర్ణం కుంభకర్ణో మహాబలః 1
స ననాద మహానాదం సముద్ర మభినాదయన్
జనయ న్నివ నిర్ఘాతాన్ విధమ న్నివ పర్వతాన్ 2
త మఽవధ్యం మఘువతా యమేన వరుణేన వా
ప్రేక్ష్య భీమాక్షమాయాన్తం వానరా విప్రదుద్రువుః 3
తాంస్తు విప్రద్రుతాన్ దృష్ట్వా వాలిపుత్రోంగదోఽబ్రవీత్
నలం నీలం గవాక్షం చ కుముదం చ మహాబలమ్ 4
ఆత్మానమత్ర విస్మృత్య వీర్యాణ్యభిజనాని చ

క్వ గచ్ఛత భయ త్రస్తాః ప్రాకృతా హరయో యథా 5
సాధు సౌమ్యా నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ
నాఽలం యుద్ధాయ వై రక్షో మహతీయం విభీషికాం 6
మహతీ ముత్థితామేనాం రాక్షసానాం విభీషికామ్
విక్రమా ద్విధమిష్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః 7
కృచ్ఛ్రేణ తు సమాశ్వస్య సంగమ్య చ తత స్తతః
వృక్షాఽద్రి హస్తా హరయః సంప్రతస్థూ రణాజిరమ్ 8
తే నివృత్య తు సంకృద్ధాః కుమ్భకర్ణం వనౌకసః
నిజఘ్నుః పరమ కృద్ధాః సమదా ఇవ కుంజరాః 9
ప్రాంశుభి ర్గిరిశృంగైశ్చ శిలాభిశ్చ మహాబలః
పాదపైః పుష్పితాఽగ్రైశ్చ హన్యమానో న కమ్పతే 10
తస్య గాత్రేషు పతితా భిద్యన్తే శతశః శిలాః
పాదపాః పుష్పితాఽగ్రాశ్చ భగ్నాః పేతుర్మహీతలే 11
సోఽపి సైన్యాని సంకృద్ధో వానరాణాం మహౌజసామ్
మమన్థ పరమాయత్తో వనాన్యగ్నిరివోత్థితః 12
లోహితార్ద్రాస్తు బహవః శేరతే వానరర్షభాః
నిరస్తాః పతితా భూమౌ తామ్ర పుష్పా ఇవ ద్రుమాః 13
లంఘయన్తః ప్రధావన్తో వానరానాఽవలోకయన్
కేచిత్ సముద్రే పతితాః కేచి ద్గగన మాశ్రితాః 14
వధ్యమానా స్తు తే వీరా రాక్షసేన బలీయసా
సాగరం యేన తే తీర్ణాః పథా తేన ప్రదుద్రువుః 15
తే స్థలాని తథా నిమ్నం విషణ్ణ వదనా భయాత్
ఋక్షా వృక్షాన్ సమారూఢాః కేచిత్ పర్వత మాశ్రితాః 16
మమజ్జురఽర్ణవే కేచి ద్గుహాః కేచిత్ సమాశ్రితాః
నిపేదుః ప్లవగాః కేచిత్ కేచిన్నైవాఽవతస్థిరే 17
కేచిత్ భూమౌ నిపతితాః కేచిత్ సుప్తా మృతా ఇవ
తాన్ సమీక్ష్యాంగదో భగ్నాన్ వానరా నిదమబ్రవీత్ 18
అవతిష్ఠత యుధ్యామో నివర్తధ్వం ప్లవంగమాః
భగ్నానాం వో న పశ్యామి పరిగమ్య మహీ మిమామ్ 19
స్థానం సర్వే నివర్తధ్వం కిం ప్రాణాన్ పరిరక్షథ
నిరాయుధానాం ద్రవతామఽసంగ గతి పౌరుషాః 20

దారాహ్యుపహసిష్యన్తి స వై ఘాతస్తు జీవినామ్
కులేషు జాతాః సర్వే స్మ విస్తీర్ణేషు మహత్సు చ 21
క్వ గచ్ఛథ భయ త్రస్తా హరయః ప్రాకృతా యథా
అనార్యాః ఖలు యద్భీతా స్త్యక్త్వా వీర్యం ప్రధావత 22
వికత్థనాని వో యాని యదా వై జనసంసది
తాని వః క్వ ను యాతాని సోదగ్రాణి మహాన్తి చ 23
భీరు ప్రవాదాః శ్రూయన్తే యస్తు జీవతి ధిక్కృతః
మార్గః సత్పురుషై ర్జుష్టః సేవ్యతాం త్యజ్యతాం భయమ్ 24
శయామహేఽథ నిహతాః పృథివ్యామల్పజీవితాః
దుష్ప్రాపం బ్రహ్మ లోకంవా ప్రాప్నుమో యుధి సూదితాః 25
సంప్రాప్నుయామః కీర్తిం వా నిహత్వా శత్రుమాహవే
జీవితం వీరలోకస్య భోక్ష్యామో వసు వానరాః 26
న కుమ్భకర్ణః కాకుత్స్థం దృష్ట్వా జీవన్ గమిష్యతి
దీప్యమాన మివాసాద్య పతంగో జ్వలనం యథా 27
పలాయనేన చోద్దిష్టాః ప్రాణాన్ రక్షామహే వయమ్
ఏకేన బహవో భగ్నా యశో నాశం గమిష్యతి 28
ఏవం బ్రువాణం తం శూరమఙ్గదం కనకాంగదమ్
ద్రవమాణా స్తతో వాక్య మూచుః శూర విగర్హితమ్ 29
కృతం నః కదనం ఘోరం కుమ్భకర్ణేన రక్షసా
న స్థాన కాలో గచ్ఛామో దయితం జీవితం హి నః 30
ఏతావదుక్త్వా వచనం సర్వే తే భేజిరే దిశః
భీమం భీమాక్షమాయాన్తం దృష్ట్వా వానరయూథపాః 31
ద్రవమాణాస్తు తే వీరా అంగదేన వలీముఖాః
సాన్త్వై శ్చైవానుమానైశ్చ తతః సర్వే నివర్తితాః 32
ప్రహర్ష ముపనీతాశ్చ వాలిపుత్రేణ ధీమతా
ఆజ్ఞా ప్రతీక్షా స్థస్తుశ్చ సర్వేవానర యూథపాః 33

ఋషభ శరభ మైన్ద ధూమ్ర నీలాః
కుముద సుషేణ గవాక్ష రమ్భ తారాః
ద్వివిద పనస వాయుపుత్ర ముఖ్యాః
త్వరితతరాఽభిముఖం రణం ప్రయాతాః 34

సప్త షష్టితమ స్సర్గః – కుంభకర్ణ వధః

తే నివృత్తా మహాకాయాః శృత్వాఽంగద వచ స్తదా
నైష్ఠికీం బుద్ధి మాసాద్య సర్వే సంగ్రామ కాంక్షిణః 1
సముదీరిత వీర్యాశ్చ సమారోపిత విక్రమాః
పర్యవస్థాపితా వాక్యైరఽంగదేన వలీముఖాః 2
ప్రయాతాశ్చ గతా హర్షం మరణే కృత నిశ్చయాః
చక్రుః సుతుములం యుద్ధం వానరా స్త్యక్తజీవితాః 3
అథ వృక్షాన్ మహాకాయాః సానూని సుమహాన్తి చ
వానరాః తూర్ణ ముద్యమ్య కుమ్భకర్ణమభిద్రుతాః 4
స కుమ్భకర్ణః సంకృద్ధో గదా ముద్యమ్య వీర్యవాన్
అర్దయన్ సుమహాకాయః సమన్తాద్వ్యాక్షిప ద్రిపూన్ 5
శతాని సప్త చాఽష్టౌ చ సహస్రాణి చ వానరాః
ప్రకీర్ణాః శేరతే భూమౌ కుమ్భకర్ణేన పోథితాః 6
షోడశాఽష్టౌ చ దశ చ వింశత్ త్రింశత్ తథైవ చ
పరిక్షిప్య చ బాహుభ్యాం ఖాదన్ విపరిధావతి 7
భక్షయన్ భృశ సంకృద్ధో గరుడః పన్నగా నివ
కృచ్ఛ్రేణ చ సమాశ్వస్తాః సంగమ్య చ తత స్తతః 8
వృక్షాఽద్రి హస్తా హరయ స్తస్థుః సంగ్రామ మూర్ధని
తతః పర్వత ముత్పాట్య ద్వివిదః ప్లవగర్షభః 9
దుద్రావ గిరి శృంగాభం విలంబ ఇవ తోయదః
తం సముత్పత్య చిక్షేప కుమ్భకర్ణస్య వానరః 10
త మఽప్రాప్తో మహాకాయం తస్య సైన్యేఽపత త్తదా
మమర్దాఽశ్వాన్ గజాంశ్చాఽపి రథాం చైవ నగోత్తమః 11
తాని చాఽన్యాని రక్షాంసి పునశ్చాఽన్యద్గిరేః శిరః
త చ్ఛైలశృంగాభిహతం హతాఽశ్వం హత సారథిః 12
రక్షసాం రుధిర క్లిన్నం బభూవాయోధనం మహత్
రథినో వానరేన్ద్రాణాం శరైః కాలాంతకోపమైః 13

శిరాంసి నదతాం జహ్రుః సహసా భీమనిస్స్వనాః
వానరాశ్చ మహాత్మానః సముత్పాట్య మహాద్రుమాన్ 14
రథానశ్వాన్ గజానుష్ట్రాన్ రాక్షసానభ్యసూదయన్
హనూమాన్ శైలశృంగాణి వృక్షాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ 15
వవర్ష కుమ్భకర్ణస్య శిరస్యమ్బర మాస్థితః
తాని పర్వతశృంగాణి శూలేన స బిభేద హ 16
బభఞ్జ వృక్షవర్షం చ కుమ్భకర్ణో మహాబలః||
తతో హరీణాం తదఽనీకముగ్రం దుద్రావ శూలం నిశితం ప్రగృహ్య
తస్థౌ తతోఽస్యాపతతః పురస్తాన్ మహీధరాగ్రం హనుమాన్ ప్రగృహ్య 17
స కుమ్భకర్ణం కుపితో జఘాన వేగేన శైలోత్తమ భీమకాయమ్
స చుక్షుభే తేన తదాభిభూతో మేదార్ద్రగాత్రో రుధిరాఽవసిక్తః 18
స శూలమావిధ్య తటిత్ప్రకాశం గిరిం యథా ప్రజ్వలితాగ్ర శృంగమ్
బాహ్వఽన్తరే మారుతిమాజఘాన గుహోఽచలం క్రౌంచమివోగ్ర శక్త్యా 19
స శూల నిర్భిన్న మహాభుజాన్తరః ప్రవిహ్వలః శోణిత ముద్వమన్ ముఖాత్
ననాద భీమం హనుమాన్ మహాహవే యుగాన్తమేఘ స్తనితస్వనోపమమ్ 20
తతో వినేదుః సహసా ప్రహృష్టాః రక్షోగణా స్తం వ్యథితం సమీక్ష్య
ప్లవంగమాస్తు వ్యథితా భయార్తాః ప్రదుద్రువుః సంయతి కుమ్భకర్ణాత్ 21
తతస్తు నీలో బలవాన్ పర్యవస్థాపయన్ బలం
ప్రవిచిక్షేప శైలాగ్రం కుమ్భకర్ణాయ ధీమతే 22
త మాపతన్తం సంప్రేక్ష్య ముష్టినాభిజఘాన హ
ముష్టి ప్రహారాభిహతం తచ్ఛైలాఽగ్రం వ్యశీర్యత 23
సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం నిపపాత మహీతలే
ఋషభః శరభో నీలో గవాక్షో గన్ధమాదనః 24
పంచ వానరశార్దూలాః కుమ్భకర్ణముపాద్రవన్
శైలై ర్వృక్షై స్తలైః పాదై ర్ముష్టిభిశ్చ మహాబలాః 25
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం సర్వతోభిప్రదుద్రువుః
స్పర్శా నివ ప్రహారాం స్తాన్ వేదయానో న వివ్యథే 26
ఋషభం తు మహావేగం బాహుభ్యాం పరిషస్వజే
కుమ్భకర్ణ భుజాభ్యాం తు పీడితో వానరర్షభః 27
నిపపాతర్షభో భీమః ప్రముఖా ద్వాంత శోణితః
ముష్టినా శరభం హత్వా జానునా నీల మాహవే 28

ఆజఘాన గవాక్షం తు తలే సేన్ద్ర రిపు స్తదా
పాదేనాభ్యహనత్ కృద్ధ స్తరసా గంధమాదనం 29
దత్త ప్రహార వ్యథితా ముముహుః శోణితోక్షితాః
నిపేతు స్తే తు మేదిన్యాం నికృత్తా ఇవ కింశుకాః 30
తేషు వానర ముఖ్యేషు పతితేషు మహాత్మసు
వానరాణాం సహస్రాణి కుమ్భకర్ణం ప్రదుద్రువుః 31
తం శైలమివ శైలాభాః సర్వే తే ప్లవగర్షభాః
సమారుహ్య సముత్పత్య దదంశుశ్చ మహాబలాః 32
తం నఖై ర్దశనైశ్చాఽపి ముష్టిభి ర్జానుభి స్తథా
కుమ్భకర్ణం మహాకాయం తే జఘ్నుః ప్లవగర్షభాః 33
స వానర సహస్రై స్తై రాచితః పర్వతోపమః
రరాజ రాక్షసవ్యాఘ్రో గిరిరాత్మరుహై రివ 34
బాహుభ్యాం వానరాన్ సర్వాన్ ప్రగృహ్య సుమహాబలః
భక్షయామాస సంకృద్ధో గరుడః పన్నగా నివ 35
ప్రక్షిప్తాః కుమ్భకర్ణేన వక్త్రే పాతాళ సన్నిభే
నాసా పుటాభ్యాం నిర్జగ్ముః కర్ణాభ్యాం చైవ వానరాః 36
భక్షయన్ భృశ సంకృద్ధో హరీన్ పర్వత సన్నిభః
బభంజ వానరాన్ సర్వాన్ సంకృద్ధో రాక్షసోత్తమః 37
మాంస శోణిత సంక్లేదాం భూమిం కుర్వన్ స రాక్షసః
చచార హరి సైన్యేషు కాలాఽగ్ని రివ మూర్చితః 38
వజ్ర హస్తో యథా శక్రః పాశహస్త ఇవాఽన్తకః
శూల హస్తో బభౌ సంఖ్యే కుమ్భకర్ణో మహాబలః 39
యథా శుష్కాన్యఽరణ్యాని గ్రీష్మే దహతి పావకః
తథా వానర సైన్యాని కుమ్భకర్ణో వినిర్దహత్ 40
తత స్తే వధ్యమానాస్తు హత యూథా వినాయకాః
వానరా భయ సంవిగ్నా వినేదుర్విస్వరం భృశమ్ 41
అనేకశో వధ్యమానాః కుమ్భకర్ణేన వానరాః
రాఘవం శరణం జగ్ము ర్వ్యథితాః ఖిన్న చేతసః 42
ప్రభగ్నాన్ వానరాన్ దృష్ట్వా వజ్రహస్త సుతాత్మజః
అభ్యధావత వేగేన కుంభకర్ణం మహాహవే 43
శైల శృంగం మహద్గృహ్య వినదంశ్చ ముహుర్ముహుః

త్రాసయన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ కుంభకర్ణ పదానుగాన్ 44
చిక్షేప శైల శిఖరం కుంభకర్ణస్య మూర్ధని
స తేనాభిహతోత్యర్థం గిరి శృంగేణ మూర్ధని 45
కుంభకర్ణః ప్రజజ్వాల కోపేన మహతా తదా
సోఽభ్యధావత వేగేన వాలిపుత్ర మమర్షణః 46
కుంభకర్ణో మహానాద స్త్రాసయన్ సర్వవానరాన్
శూలం ససర్జ వై రోషాదంగదే స మహాబలః 47
త మాపతంతం బుద్ధ్వా తు యుద్ధమార్గ విశారదః
లాఘవాన్మోచయామాస బలవాన్ వానరర్షభః 48
ఉత్పత్య చైనం సహసా తలేనోరస్య తాడయత్
స తేనాభిహతః కోపాత్ ప్రముమోహాచలోపమః 49
స లబ్ధ సంజ్ఞో బలవాన్ ముష్టిమావర్త్య రాక్షసః
అపహాస్తేన చిక్షేప విసంజ్ఞః స పపాత హ 50
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే విసంజ్ఞే పతితే భువి
తచ్ఛూలం సముపాదాయ సుగ్రీవమభిదుద్రువే 51
తమాపతన్తం సంప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్
ఉత్పపాత తదా వీరః సుగ్రీవో వానరాధిపః 52
పర్వతాగ్రమ్ సముత్క్షిప్య సమావిధ్య మహాకపిః
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ 53
తమాపతన్తం సంప్రేక్ష్య కుమ్భకర్ణః ప్లవంగమమ్
తస్థౌ వికృత సర్వాంగో వానరేన్ద్ర సమున్ముఖః 54
కపిశోణిత దిగ్ధాంగం భక్షయన్తం ప్లవంగమాన్
కుమ్భకర్ణం స్థితం దృష్ట్వా సుగ్రీవో వాక్య మబ్రవీత్ 55
పాతితాశ్చ త్వయా వీరాః కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్
భక్షితాని చ సైన్యాని ప్రాప్తం తే పరమం యశః 56
త్యజ తద్వానరానీకం ప్రాకృతైః కిం కరిష్యసి
సహస్వైక నిపాతం మే పర్వతస్యాఽస్య రాక్షస 57
తద్వాక్యం హరిరాజస్య సత్త్వ ధైర్య సమన్వితమ్
శృత్వా రాక్షసశార్దూలః కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీద్వచః 58
ప్రజాపతేస్తు పౌత్ర స్త్వం తథైవ ర్షరజః సుతః
శృత పౌరుష సంపన్నః తస్మాద్గర్జసి వానర 59

స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య వ్యావిధ్య శైలం సహసా ముమోచ
తేనా జఘానోరసి కుమ్భకర్ణం శైలేన వజ్రాఽశని సన్నిభేన 60
త చ్ఛైల శృంగం సహసా వికీర్ణం భుజాఽన్తరే తస్య తదా విశాలే
తతో విషేదుః సహసా ప్లవంగా రక్షోగణా శ్చాఽపి ముదా వినేదుః 61
స శైలశృంగాభిహత శ్చుకోప ననాద కోపాచ్చ వివృత్య వక్త్రమ్
వ్యావిధ్య శూలం చ తటిత్ప్రకాశం చిక్షేప హర్యృక్షపతే ర్వధాయ 62
తత్ కుమ్భకర్ణస్య భుజ ప్రవిద్ధం శూలం శితం కాంచన దామ జుష్టమ్
క్షిప్రం సముత్పత్య నిగృహ్య దోర్భ్యాం బభంజ వేగేన సుతోఽనిలస్య 63
కృతం భార సహస్రస్య శూలం కాలాయసం మహత్
బభంజ జానున్యారోప్య ప్రహృష్టః ప్లవగర్షభః 64
శూలం భగ్నం హనుమతా దృష్ట్వా వానరవాహినీ
హృష్టా ననాద బహుశః సర్వత శ్చాఽపి దుద్రువే 65
బభూవాఽథ పరిత్రస్తో రాక్షసో విముఖోఽభవత్
సింహనాదం చ తే చక్రుః ప్రహృష్టా వనగోచరాః 66
మారుతిం పూజయాం చక్రు ర్దృష్ట్వా శూలం తథాగతం||
స తత్తదా భగ్న మఽవేక్ష్య శూలం చుకోప రక్షోధిపతి ర్మహాత్మా
ఉత్పాట్య లంకా మలయాత్ స శృంగం జఘాన సుగ్రీవ ముపేత్య తేన 67
స శైలశృంగాభిహతో విసంజ్ఞః పపాత భూమౌ యుధి వానరేన్ద్రః
తం ప్రేక్ష్య భూమౌ పతితం విసంజ్ఞం నేదుః ప్రహృష్టాస్త్వథ యాతుధానాః 68
తమభ్యుపేత్యాఽద్భుత ఘోరవీర్యం స కుమ్భకర్ణో యుధి వానరేన్ద్రమ్
జహార సుగ్రీవ మభిప్రగృహ్య యథాఽనిలో మేఘమతిప్రచణ్డః 69
స తం మహామేఘ నికాశరూప ముత్పాట్య గచ్ఛన్ యుధి కుమ్భకర్ణః
రరాజ మేరు ప్రతిమాన రూపో మేరు ర్యథాఽభ్యుచ్ఛ్రిత ఘోరశృంగః 70
తత స్త ముత్పాట్య జగామ వీరః సంస్తూయమానో యుధి రాక్షసేన్ద్రైః
శృణ్వన్ నినాదం త్రిదశాలయానాం ప్లవంగరాజగ్రహ విస్మితానామ్ 71
తత స్త మాదాయ తదా స మేనే హరీన్ద్ర మిన్ద్రోపమ మిన్ద్రవీర్యః
అస్మిన్ హృతే సర్వమిదం హృతం స్యాత్ సరాఘవం సైన్యమితీన్ద్ర శత్రుః 72
విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా వానరాణాం తత స్తతః
కుమ్భకర్ణేన సుగ్రీవం గృహీతం చాఽపి వానరమ్ 73
హనుమాం శ్చిన్తయామాస మతిమాన్ మారుతాత్మజః
ఏవం గృహీతే సుగ్రీవే కిం కర్తవ్యం మయా భవేత్ 74

యద్వై న్యాయ్యం మయా కర్తుం తత్ కరిష్యామి సర్వథా
భూత్వా పర్వత సంకాశో నాశయిష్యామి రాక్షసం 75
మయా హతే సంయతి కుమ్భకర్ణే మహాబలే ముష్టి వికీర్ణ దేహే
విమోచితే వానర పార్థివే చ భవన్తు హృష్టాః ప్లవగాః సమస్తాః 76
అథవా స్వయమప్యేష మోక్షం ప్రాప్స్యతి పార్థివః
గృహీతోఽయం యది భవేత్ త్రిదశైః సాసురోరగైః 77
మన్యే న తావ దాత్మానం బుధ్యతే వానరాధిపః
శైల ప్రహారాభిహతః కుమ్భకర్ణేన సంయుగే 78
అయం ముహూర్తాత్ సుగ్రీవో లబ్ధసంజ్ఞో మహాహవే
ఆత్మనో వానరాణాం చ యత్ పథ్యం తత్ కరిష్యతి 79
మయా తు మోక్షితస్యాఽస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః
అప్రీతశ్చ భవేత్ కష్టా కీర్తి నాశశ్చ శాశ్వతః 80
తస్మా న్ముహూర్తం కాంక్షిష్యే విక్రమం పార్థివస్య నః
భిన్నం చ వానరానీకం తావ దాశ్వాసయామ్యహమ్ 81
ఇత్యేవం చిన్తయిత్వా తు హనుమాన్ మారుతాత్మజః
భూయః సంస్తమ్భయామాస వానరాణాం మహాచమూమ్ 82
స కుమ్భకర్ణోఽథ వివేశ లంకాం స్ఫురన్త మాదాయ మహాకపిం తమ్
విమాన చర్యా గృహ గోపుర స్థైః పుష్పాగ్ర్య వర్షై రఽవకీర్యమాణః 83
లాజ గంధోద వర్షైస్తు సిచ్యమానా శనైః శనైః
రాజమార్గస్య శీతత్వాత్ సంజ్ఞామాప మహాబలః 84
తతః స సంజ్ఞా ముపలభ్య కృచ్ఛ్రా ద్బలీయస స్తస్య భుజాన్తరస్థః
అవేక్షమాణః పురరాజమార్గం విచిన్తయామాస ముహుర్మహాత్మా 85
ఏవం గృహీతేన కథం ను నామ శక్యం మయా సంప్రతి కర్తుమఽద్య
తథా కరిష్యామి యథా హరీణాం భవిష్యతీష్టం చ హితం చ కార్యమ్ 86
తతః కరాఽగ్రైః సహసా సమేత్య రాజా హరీణా మమరేన్ద్ర శత్రుం
నఖైశ్చ కర్ణౌ దశనైశ్చ నాసాం దదంశ పార్శ్వేషు చ కుమ్భకర్ణమ్ 87
స కుమ్భకర్ణో హృత కర్ణ నాసో విదారిత స్తేన విమర్దితశ్చ
రోషాభిభూతః క్షతజార్ద్ర గాత్రః సుగ్రీవ మావిధ్య పిపేష భూమౌ 88
స భూతలే భీమబలాభిపిష్టః సురారిభి స్తై రభిహన్యమానః
జగామ ఖం వేగవదఽభ్యుపేత్య పునశ్చ రామేణ సమాజగామ 89
కర్ణ నాసా విహీనస్తు కుమ్భకర్ణో మహాబలః

రరాజ శోణితైః సిక్తో గిరిః ప్రస్రవణై రివ 9౦
శోణితార్ద్రో మహాకాయో రాక్షసో భీమ విక్రమః
యుద్ధాయాభిముఖో భూయో మనశ్చక్రే మహాబలః 91
అమర్షా చ్ఛోణితోద్గారీ శుశుభే రావణానుజః
నీలాంజన చయ ప్రఖ్యః ససంధ్య ఇవ తోయదః 92
గతే తు తస్మిన్ సురరాజ శత్రుః క్రోధాత్ ప్రదుద్రావ రణాయ భూయః
అనాయుధోఽస్మీతి విచింత్య రౌద్రో ఘోరం తదా ముద్గర మాససాద 93
తతః స పుర్యాః సహసా మహౌజా నిష్క్రమ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్
తేనైవ రూపేణ బభంజ రుష్టః ప్రహార ముష్ట్యా చ పదేన సద్యః 94
బభక్ష రక్షో యుధి కుమ్భకర్ణః ప్రజా యుగాఽన్తాగ్ని రివ ప్రదీప్తః
బుభుక్షితః శోణిత మాంస గృధ్నుః ప్రవిశ్య తద్వానర సైన్య ముగ్రమ్ 95
చఖాద రక్షాంసి హరీన్ పిశాచాన్ ఋక్షాంశ్చ మోహాద్యుధి కుంభకర్ణః
యథైవ మృత్యు ర్హరతే యుగాఽన్తే స భక్షయామాస హరీంశ్చ ముఖ్యాన్ 96
ఏకం ద్వౌ త్రీన్ బహూన్ కృద్ధో వానరాన్ సహ రాక్షసైః
సమాదాయైక హస్తేన ప్రచిక్షేప త్వరన్ ముఖే 97
సంప్రస్రవం స్తదా మేదః శోణితం చ మహాబలః
వధ్యమానో నగేన్ద్రాఽగ్రై ర్భక్షయామాస వానరాన్ 98
తే భక్ష్యమాణా హరయో రామం జగ్ము స్తదా గతిమ్
కుంభకర్ణో భృశం కృద్ధః కపీన్ ఖాదన్ ప్రధావతి 99
శతాని సప్త చాష్టౌ చ వింశత్ త్రింశ త్తథైవ చ
సంపరిష్వజ్య బాహుభ్యాం ఖాదన్ విపరిధావతి 100
మేదోవసా శ్రోణిత దిగ్ధ గాత్రః కర్ణావసక్త గ్రథితాన్త్రమాలాః
వవర్ష శూలాని సతీక్ష్ణ దంష్ట్రః కాలో యుగాఽన్తాగ్ని రివ ప్రవృద్ధః 101
తస్మిన్ కాలే సుమిత్రాయాః పుత్రః పరబలార్దనః
చకార లక్ష్మణః కృద్ధో యుద్ధం పరపురంజయః 102
స కుమ్భకర్ణస్య శరాన్ శరీరే సప్త వీర్యవాన్
నిచఖానాదదే బాణాన్ విససర్జ చ లక్ష్మణః 103
భిద్యమాన స్తదా తైస్తు విషేహే తత్ స రాక్షసః
తతశ్చుకోప బలవాన్ సుమిత్రానందవర్ధనః 104
అథాఽస్య కవచం శుభ్రం జాంబూనదమయం శుభం
ప్రచ్ఛాదయామాస శరైః సంధ్యాభ్రై రివ మారుత 105

నీలాంజన చయ ప్రఖ్యైః శరైః కాంచన భూషణైః
ఆచ్ఛాద్యమానః శుశుభే మేఘైః సూర్య ఇవాంశుమాన్ 106
తతః స రాక్షసో భీమః సుమిత్రానందవర్ధనం
సాఽవజ్ఞమేవం ప్రోవాచ వాక్యం మేఘౌఘు నిస్స్వనం 107
అంతక స్యాపి కృద్ధస్య భయ దాతార మాహవే
యుద్ధ్యతా మామఽభీతేన ఖ్యాపితా వీరతా త్వయా 108
ప్రగృహీతాయుధస్యేవ మృత్యోరివ మహామృధే
తిష్ఠన్న ఽప్యగ్రతః పూజ్యః కిము యుద్ధ ప్రదాయకః 109
ఐరావత గజారూఢో వృతః సర్వాఽమరైః ప్రభుః
నైవ శక్రోఽపి సమరే స్థిత పూర్వః కదాచన 110
శృణు మే వీర సంక్షోభం శ్లాఘనీయోఽసి మే రిపుః
అద్య త్వయాఽహం సౌమిత్రే బాలేనాఽపి పరాక్రమైః 111
తోషితో గంతు మిచ్ఛామి త్వామనుజ్ఞాప్య రాఘవం
సత్త్వ ధైర్య బలోత్సాహై స్తోషితోఽహం రణే త్వయా 112
రామమేవైక మిచ్ఛామి హన్తుం యస్మిన్ హతే హతం
రామే మయా చే న్నిహతే యేఽన్యే స్థాస్యంతి సంయుగే 113
తానఽహం యోధయిష్యామి స్వబలేన ప్రమాథినా
ఇత్యుక్త వాక్యం తద్రక్షః ప్రోవాచ స్తుతి సంహితం 114
మృధే ఘోరతరం వాక్యం సౌమిత్రిః ప్రహస న్నివ
యత్త్వం శక్రాదిభిర్దేవైరఽసహ్యః ప్రాప్య పౌరుషం 115
తత్ సత్యం నాఽన్యథా వీర దృష్టస్తేఽద్య పరాక్రమః
ఏష దాశరథీ రామ స్తిష్ఠద్యఽద్రిరివాపరః 116
మనోరథో రాత్రిచర తత్ సమీపే భవిష్యతి
ఇతి శృత్వా హ్యనాదృశ్య లక్ష్మణం స నిశాచరః 117
అతిక్రమ్య చ సౌమిత్రిం కుమ్భకర్ణో మహాబలః
రామమేవాభిదుద్రావ దారయ న్నివ మేదినీమ్ 118
అథ దాశరథీ రామో రౌద్రమస్త్రం ప్రయోజయన్
కుమ్భకర్ణస్య హృదయే ససర్జ నిశితాన్ శరాన్ 119
తస్య రామేణ విద్ధస్య సహసాభిప్రధావతః
అంగారమిశ్రాః కృద్ధస్య ముఖాన్ నిశ్చేరురర్చిషః 120
రామాస్త్ర విద్ధో ఘోరం వై నదన్ రాక్షసపుంగవః

అభ్యధావత సంకృద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే 121
తస్యోరసి నిమగ్నాశ్చ శరా బర్హిణ వాససః
హస్తాచ్చాఽపి పరిభ్రష్టా పపాతోర్వ్యాం మహాబలః 122
ఆయుధాని చ సర్వాణి విప్రకీర్యంత భూతలే
స నిరాయుధ మాత్మానం యదా మేనే మహాబలః 123
ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ చకార కదనం మహత్
స బాణైరతివిద్ధాఽంగ క్షతజేన సముక్షితః 124
రుధిరం ప్రతిసుస్రావ గిరిః ప్రస్రవణం యథా
స తీవ్రేణ చ కోపేన రుధిరేణ చ మూర్చితః 125
వానరాన్ రాక్షసాన్ ఋక్షాన్ ఖాదన్ విపరిధావతి
అథ శృంగం సమావిధ్య భీమ భీమపరాక్రమః 126
చిక్షేప రామ ముద్దిశ్య బలవానఽంతకోపమః
అప్రాప్తమన్తరా రామః సప్తభి స్తైరజిహ్మాగ్రైః 127
శరైః కాంచన చిత్రాంగై శ్చిచ్ఛేద పురుషర్షభః
తన్మేరు శిఖరాకారం ద్యోతమాన మివ శ్రియా 128
ద్వే శతే వానరేన్ద్రాణాం పతమాన మపాతయత్
తస్మిన్ కాలే స ధర్మాత్మా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ 129
కుమ్భకర్ణ వధే యుక్తో యోగాన్ పరిమృశన్ బహూన్
నైవాఽయం వానరాన్ రాజ న్నాపి జానాతి రాక్షసాన్ 130
మత్తః శోణిత గన్ధేన స్వాన్ పరాం శ్చైవ ఖాదతి
సా ధ్వేన మధిరోహన్తు సర్వే తే వానరర్షభాః 131
యూథపాశ్చ యథా ముఖ్యా స్తిష్ఠన్త్వస్య సమన్తతః
అప్యఽయం దుర్మతిః కాలే గురుభార ప్రపీడితః 132
ప్రపతన్ రాక్షసో భూమౌ నాన్యాన్ హన్యాత్ ప్లవంగమాన్
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాజపుత్రస్య ధీమతః 133
తే సమారురుహు ర్హృష్టాః కుమ్భకర్ణం ప్లవంగమాః
కుమ్భకర్ణస్తు సంకృద్ధః సమారూఢః ప్లవంగమైః 134
వ్యధూనయత్ తాన్ వేగేన దుష్ట హస్తీవ హస్తిపాన్
తాన్ దృష్ట్వా నిర్ధూతాన్ రామో దుష్టోయమితి రాక్షసః 135
సముత్పపాత వేగేన ధనురుత్తమ మాదదే
క్రోధ తామ్రేక్షణో వీరో నిర్దహ న్నివ చక్షుషా 136

రాఘవో రాక్షసం రోషాదభిదుద్రావ వేగితః
యూధపాన్ హర్షయన్సర్వాన్ కుంభకర్ణ భయార్దితాన్ 137
స చాపమాదాయ భుజంగకల్పం దృఢ జ్య ముగ్రం తపనీయచిత్రమ్
హరీన్ సమాశ్వాస్య సముత్పపాత రామో నిబద్ధోత్తమ తూణబాణః 138
స వానరగణై స్తైస్తు వృతః పరమ దుర్జయః
లక్ష్మణానుచరో రామః సంప్రతస్థే మహాబలః 139
స దదర్శ మహాత్మానం కిరీటిన మరిందమమ్
శోణితాప్లుత సర్వాంగం కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ 140
సర్వాన్ సమభిధావన్తం యథా రుష్టం దిశాగజమ్
మార్గమాణం హరీన్ కృద్ధం రాక్షసైః పరివారితమ్ 141
విన్ధ్య మన్దర సంకాశం కాంచనాంగద భూషణమ్
స్రవన్తం రుధిరం వక్త్రాద్వర్ష మేఘ మివోత్థితమ్ 142
జిహ్వయా పరిలిహ్యన్తం శోణితం శోణితేక్షణమ్
మృద్నన్తం వానరానీకం కాలాఽన్తక యమోపమమ్ 143
తం దృష్ట్వా రాక్షస శ్రేష్ఠం ప్రదీప్తాఽనల వర్చసం
విస్ఫారయామాస తదా కార్ముకం పురుషర్షభః 144
స తస్య చాప నిర్ఘోషాత్ కుపితో రాక్షసర్షభః
అమృష్యమాణ స్తం ఘోష మభిదుద్రావ రాఘవమ్ 145
పురస్తా ద్రాఘవ స్యార్థే గదా యుక్తో విభీషణః
అభిదుద్రావ వేగేన భ్రాతా భ్రాతర మాహవే 146
విభీషణం పురో దృష్ట్వా కుమ్భకర్ణోఽబ్రవీదిదం
ప్రహరస్వ రణే శీఘ్రం క్షత్ర ధర్మే స్థిరోభవ 147
భ్రాతృ స్నేహం పరిత్యజ్య రాఘవస్య ప్రియం కురు
అస్మత్కార్యం కృతం వత్స యస్త్వం రామ ముపాగతః 148
త్వ మేకో రక్షసాం లోకే సత్యధర్మాభి రక్షితా
నాస్తి ధర్మాభిరక్తానాం వ్యసనం తు కదాచన 149
సంతానార్థం త్వ మేవైకః కులస్యాఽస్య భవిష్యసి
రాఘవస్య ప్రసాదా త్త్వం రాక్షసాం రాజ్యమాప్స్యసి 150
ప్రకృత్యా మమ దుర్ధర్షం శీఘ్రం మార్గాదపక్రమ
న స్థాతవ్యం పురస్తా న్మే సంభ్రమా న్నష్ట చేతసః 151
న వేద్మి సంయుగే శక్తః స్వాన్ పరాన్ వా నిశాచర

రక్షణీయోఽసి మే వత్స సత్య మేతద్బ్రవీమి తే 152
ఏవముక్తో వచస్తేన కుంభకర్ణేణ ధీమతా
విభీషణో మహాబాహుః కుంభకర్ణ మువాచ హ 153
గదితం మే కులస్యాఽస్య రక్షణార్థ మరిన్దమ
న శృతం సర్వరక్షోభి స్తతోఽహం రామమాగతః 154
ఏవముక్త్వాఽశ్రు పూర్ణాక్షో గదాపాణి ర్విభీషణః
ఏకాంత మాశ్రితో భూత్వా చిన్తయామాస సంస్థితః 155
తతస్తు వాతోద్ధత మేఘకల్పం భుజంగరాజోత్తమ భోగబాహుమ్
తమాపతన్తం ధరణీధరాభ మువాచ రామో యుధి కుమ్భకర్ణమ్ 156
ఆగచ్ఛ రక్షోధిప మా విషాద మవస్థితోఽహం ప్రగృహీత చాపః
అవేహి మాం శక్ర సపత్న రామం మయా ముహూర్తా ద్భవితా విచేతాః 157
రామోఽయమితి విజ్ఞాయ జహాస వికృత స్వనమ్
అభ్యధావత సంకృద్ధో హరీన్ విద్రావయన్ రణే 158
పాతయ న్నివ సర్వేషాం హృదయాని వనౌకసామ్
ప్రహస్య వికృతం భీమం స మేఘ స్తనితోపమమ్ 159
కుమ్భకర్ణో మహాతేజా రాఘవం వాక్యమఽబ్రవీత్
నాఽహం విరాధో విజ్ఞేయో న కబన్ధః ఖరో న చ 160
న వాలీ న చ మారీచః కుమ్భకర్ణోఽహమాగతః
పశ్య మే ముద్గరం ఘోరం సర్వకాలాయసం మహత్ 161
అనేన నిర్జితా దేవా దానవాశ్చ పురా మయా
వికర్ణనాస ఇతి మాం నాఽవజ్ఞాతుం త్వమఽర్హసి 162
స్వల్పాఽపి హి న మే పీడా కర్ణ నాసా వినాశనాత్
దర్శయేక్ష్వాకుశార్దూల వీర్యం గాత్రేషు మే లఘు 163
తత స్త్వాం భక్షయిష్యామి దృష్ట పౌరుష విక్రమమ్||
స కుమ్భకర్ణస్య వచో నిశమ్య రామః సుపుంఖాన్ విససర్జ బాణాన్
తైరాహతో వజ్రసమ ప్రవేగై ర్న చుక్షుభే న వ్యథతే సురాఽరిః 164
యైః సాయకైః సాలవరా నికృత్తా వాలీ హతో వానరపుంగవశ్చ
తే కుమ్భకర్ణస్య తదా శరీరే వజ్రోపమా న వ్యథయాం బభూవుః 165
స వారిధారా ఇవ సాయకాం స్తాన్ పిబన్ శరీరేణ మహేన్ద్రశత్రుః
జఘాన రామస్య శరప్రవేగం వ్యావిధ్య తం ముద్గర ముగ్ర వేగమ్ 166
తతస్తు రక్షః క్షతజానులిప్తం విత్రాసనం దేవ మహాచమూనామ్

వివ్యాధ తం ముద్గర ముగ్రవేగం విద్రావయామాస చమూం హరీణామ్ 167
వాయవ్య మాదాయ తతో వరాస్త్రం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ
సముద్గరం తేన జఘాన బాహుం స కృత్త బాహు స్తుములం ననాద 168
స తస్య బాహు ర్గిరిశృంగకల్పః సముద్గరో రాఘవ బాణ కృత్తః
పపాత తస్మిన్ హరిరాజ సైన్యే జఘాన తాం వానరవాహినీం చ 169
తే వానరా భగ్న హతాఽవశేషాః పర్యన్తమాశ్రిత్య తదా విషణ్ణాః
ప్రవేపితాంగా దదృశుః సుఘోరం నరేన్ద్ర రక్షోధిపసన్నిపాతమ్ 170
స కుమ్భకర్ణోస్త్ర నికృత్త బాహు ర్మహేన్ద్ర కృత్తాగ్ర ఇవాచలేన్ద్రః
ఉత్పాటయామాస కరేణ వృక్షం తతోభిదుద్రావ రణే నరేన్ద్రమ్ 171
తం తస్య బాహుం సహ సాలవృక్షం సముద్యతం పన్నగభోగకల్పమ్
ఐన్ద్రాస్త్ర యుక్తేన జఘాన రామో బాణేన జామ్బూనద చిత్రితేన 172
స కుమ్భకర్ణస్య భుజో నికృత్తః పపాత భూమౌ గిరిసన్నికాశః
వివేష్టమానోభిజఘాన వృక్షాన్ శైలాన్ శిలా వానర రాక్షసాంశ్చ 173
తం ఛిన్న బాహుం సమవేక్ష్య రామః సమాపతన్తం సహసా నదన్తమ్
ద్వావఽర్ధచన్ద్రౌ నిశితౌ ప్రగృహ్య చిచ్ఛేద పాదౌ యుధి రాక్షసస్య 174
తౌ తస్య పాదౌ ప్రదిశో దిశశ్చ గిరీన్ గుహాశ్చైవ మహాఽర్ణవం చ
లంకాం చ సేనాం కపి రాక్షసానాం వినాదయంతౌ వినిపేతతుశ్చ 175
నికృత్త బాహుర్వినికృత్త పాదో విదార్య వక్త్రం బడబా ముఖాభమ్
దుద్రావ రామం సహసాభిగర్జన్ రాహుర్యథా చన్ద్ర మివాన్తరిక్షే 176
అపూరయ త్తస్య ముఖం శితాగ్రై రామః శరై ర్హేమ పినద్ధ పుంఖైః
స పూర్ణవక్త్రో న శశాక వక్తుం చుకూజ కృచ్ఛ్రేణ ముమోహ చాఽపి 177
అథాదదే సూర్య మరీచి కల్పం స బ్రహ్మదణ్డాన్తక కాలకల్పమ్
అరిష్టమైన్ద్రం నిశితం సుపుంఖమ్ రామః శరం మారుత తుల్యవేగమ్ 178
తం వజ్ర జామ్బూనద చారు పుంఖమ్ ప్రదీప్త సూర్య జ్వలన ప్రకాశమ్
మహేన్ద్ర వజ్రాఽశని తుల్య వేగం రామః ప్రచిక్షేప నిశాచరాయ 179
స సాయకో రాఘవ బాహు చోదితో దిశః స్వభాసా దశ సంప్రకాశయన్
విధూమ వైశ్వానర దీప్త దర్శనో జగామ శక్రాఽశనివీర్య విక్రమః 180
స తన్మహాపర్వతకూట సన్నిభం నివృత్త దంష్ట్రం చలచారుకుణ్డలమ్
చకర్త రక్షోఽధిపతేః శిర స్తదా యథైవ వృత్రస్య పురా పురందరః 181
కుంభకర్ణ శిరో భాతి కుండలాలంకృతం మహత్
ఆదిత్యేఽభ్యుదితే రాత్రౌ మధ్య స్థ ఇవ చంద్రమాః 182

తద్రామబాణాభిహతం పపాత రక్షః శిరః పర్వత సన్నికాశమ్
బభంజ చర్యాగృహా గోపురాణి ప్రాకారముచ్చం త మఽపాతయ చ్చ 183
న్యపతత్ కుంభకర్ణోఽథ స్వకాయేన నిపాతయన్
ప్లవంగమానాం కోట్యశ్చ పరితః సంప్రధావతాం 184
తచ్చాఽతికాయం హిమవత్ప్రకాశం రక్ష స్తత స్తోయనిధౌ పపాత
గ్రాహాన్ వరాన్ మీన వరాన్ భుజంగాన్ మమర్ద భూమిం చ తదా వివేశ 185
తస్మిన్ హతే బ్రాహ్మణ దేవ శత్రౌ మహాబలే సంయతి కుమ్భకర్ణే
చచాల భూమిధరాశ్చ సర్వే హర్షాచ్చ దేవాస్తుములం ప్రణేదుః 186
తతస్తు దేవర్షి మహర్షి పన్నగాః సురాశ్చ భూతాని సుపర్ణగుహ్యకాః
సయక్ష గన్ధర్వగణా నభో గతాః ప్రహర్షితా రామ పరాక్రమేణ 187
తతస్తు తే తస్య వధేన భూరిణా మనస్వినో నైర్ఋతరాజ బాంధవాః
వినేదురుచ్చై ర్వ్యధితా రఘూత్తమం హరిం సమీక్ష్యైవ యథా సురార్దితాః 188
స దేవలోకస్య తమో నిహత్య సూర్యో యథా రాహుముఖాద్విముక్తః
తథా వ్యభాసీ ద్భువి వానరౌఘే నిహత్య రామో యుధి కుంభకర్ణం 189
ప్రహర్షమీయు ర్బహవస్తు వానరాః ప్రబుద్ధ పద్మ ప్రతిమై రివాననైః
అపూజయన్ రాఘవ మిష్టభాగినం హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే 190
స కుమ్భకర్ణం సుర సంఘ మర్దనం మహత్సుయుద్ధే ష్వఽపరాజితశ్రమమ్
ననన్ద హత్వా భరతాఽగ్రజో రణే మహాఽసురం వృత్ర మివాఽమరాధిపః 191

అష్ట షష్టితమ స్సర్గః – రావణానుశోకః

కుమ్భకర్ణం హతం దృష్ట్వా రాఘవేణ మహాత్మనా
రాక్షసా రాక్షసేన్ద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ 1
రాజన్ స కాలసంకాల సంకాశః సంయుక్తః కాలధర్మణా
విద్రావ్య వానరీం సేనాం భక్షయిత్వా చ వానరాన్ 2
ప్రతపిత్వా ముహూర్తం చ ప్రశాంతో రామ తేజసా
కాయేనార్ధప్రవిష్టేన సముద్రం భీమదర్శనం 3
నికృత్త కంఠోరుభుజో విక్షరన్ రుధిరం బహు
రుధ్వా ద్వారం శరీరేణ లంకాయాః పర్వతోపమః 4
కుంభకర్ణ స్తవ భ్రాతా కాకుస్థ శర పీడితః
అగండ భూతో వికృతో దావదగ్ధ ఇవ ద్రుమః 5
మమార రాక్షసో ఘోరః కుంభకర్ణో మహాద్యుతిః
తం శృత్వా నిహతం సంఖ్యే కుమ్భకర్ణం మహాబలమ్ 6

రావణః శోక సంతప్తో ముమోహ చ పపాత చ
పితృవ్యం నిహతం శృత్వా దేవాన్తక నరాన్తకౌ 7
త్రిశిరాశ్చాఽతికాయశ్చ రురుదుః శోక పీడితాః
భ్రాతరం నిహతం శృత్వా రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా 8
మహోదర మహాపార్శ్వౌ శోకాక్రాన్తౌ బభూవతుః
తతః కృచ్ఛ్రాత్ సమాసాద్య సంజ్ఞాం రాక్షసపుంగవః 9
కుమ్భకర్ణ వధా ద్దీనో విలలాప స రావణః
హా వీర రిపు దర్పఘ్న కుమ్భకర్ణ మహాబల 10
త్వం మాం విహాయ వై దైవాద్యాతోఽసి యమసాదనం
మమ శల్యమనుద్ధృత్య బాన్ధవానాం మహాబల 11
శతృ సైన్యం ప్రతాప్యైకః క్వ మాం సంత్యజ్య గచ్ఛసి
ఇదానీం ఖల్వఽహం నాస్మి యస్య మే దక్షిణో భుజః 12
పతితోయం సమాశ్రిత్య న బిభేమి సురాఽసురాత్
కథమేవం విధో వీరో దేవ దానవ దర్పహా 13
కాలాఽగ్ని రుద్ర ప్రతిమో రాఘవేణ రణే హతః
యస్య తే వజ్ర నిష్పేషో న కుర్యాద్వ్యసనం సదా 14
స కథం రామ బాణార్తః ప్రసుప్తోఽసి మహీతలే
ఏతే దేవగణాః సార్ధమ్ ఋషిభి ర్గగనే స్థితాః 15
నిహతం త్వాం రణే దృష్ట్వా నినదన్తి ప్రహర్షితాః
ధ్రువమఽద్యైవ సంహృష్టా లబ్ధ లక్షాః ప్లవంగమాః 16
ఆరోక్ష్యన్తి హి దుర్గాణి లంకా ద్వారాణి సర్వశః
రాజ్యేన నాఽస్తి మే కార్యం కిం కరిష్యామి సీతయా 17
కుమ్భకర్ణ విహీనస్య జీవితే నాఽస్తి మే రతిః
యద్యహం భ్రాతృ హన్తారం న హన్మి యుధి రాఘవమ్ 18
నను మే మరణం శ్రేయో న చేదం వ్యర్థ జీవితమ్
అద్యైవ తం గమిష్యామి దేశం యత్రానుజో మమ 19
న హి భ్రాతౄన్ సముత్సృజ్య క్షణం జీవితు ముత్సహే
దేవా హి మాం హసిష్యన్తి దృష్ట్వా పూర్వాఽపకారిణమ్ 20
కథమిన్ద్రం జయిష్యామి కుమ్భకర్ణ హతే త్వయి
తదిదం మామనుప్రాప్తం విభీషణ వచః శుభమ్ 21
యదఽజ్ఞానా న్మయా తస్య న గృహీతం మహాత్మనః

విభీషణ వచో యావత్ కుమ్భకర్ణ ప్రహస్తయోః 22
వినాశోఽయం సముత్పన్నో మాం వ్రీడయతి దారుణః
తస్యాఽహం కర్మణః ప్రాప్తో విపాకో మమ శోకదః 23
య న్మయా ధార్మికః శ్రీమాన్ స నిరస్తో విభీషణః||
ఇతి బహువిధమాకులాన్తరాత్మా
కృపణమతీవ విలప్య కుమ్భకర్ణమ్
న్యపతదఽథ దశాననో భృశార్తః
త మనుఽజమిన్ద్రరిపుం హతం విదిత్వా 24

ఏకోన సప్తతితమ స్సర్గః – నరాంతక వధః

ఏవం విలపమానస్య రావణస్య దురాత్మనః
శృత్వా శోకాభితప్తస్య త్రిశిరా వాక్య మబ్రవీత్ 1
ఏవ మేవ మహావీర్యో హతో న స్తాత మధ్యమః
న తు సత్పురుషా రాజన్ విలపన్తి యథా భవాన్ 2
నూనం త్రిభువనస్యాఽపి పర్యాప్త స్త్వమఽసి ప్రభో
స కస్మాత్ ప్రాకృత ఇవ శోచస్యాత్మాన మీదృశమ్ 3
బ్రహ్మదత్తాఽస్తి తే శక్తిః కవచః సాయకో ధనుః
సహస్ర ఖర సంయుక్తో రథో మేఘస్వనో మహాన్ 4
త్వయా సకృద్విశస్త్రేణ విశస్తా దేవ దానవాః
స సర్వాయుధ సంపన్నో రాఘవం శాస్తుమఽర్హసి 5
కామం తిష్ఠ మహారాజ నిర్గమిష్యా మ్యఽహం రణమ్
ఉద్ధరిష్యామి తే శత్రూన్ గరుడః పన్నగా నివ 6
శమ్బరో దేవరాజేన నరకో విష్ణునా యథా
తథాఽద్య శయితా రామో మయా యుధి నిపాతితః 7
శృత్వా త్రిశిరసో వాక్యం రావణో రాక్షసాఽధిపః
పునర్జాత మివాత్మానం మన్యతే కాల చోదితః 8
శృత్వా త్రిశిరసో వాక్యం దేవాన్తక నరాన్తకౌ
అతికాయశ్చ తేజస్వీ బభూవు ర్యుద్ధ హర్షితాః 9
తతోఽహ మహ మిత్యేవం గర్జన్తో నైరృతర్షభాః
రావణస్య సుతా వీరాః శక్ర తుల్య పరాక్రమాః 10
అన్తరిక్ష గతాః సర్వే సర్వే మాయా విశారదాః
సర్వే త్రిదశ దర్పఘ్నాః సర్వే చ రణదుర్జయాః 11

సర్వే సుబల సంపన్నాః సర్వే విస్తీర్ణ కీర్తయః
సర్వే సమర మాసాద్య న శ్యాయన్తే పరాజితాః 12
దేవైరఽపి సగంధర్వైః సకిన్నర మహోరగైః
సర్వేస్త్ర విదుషో వీరాః సర్వే యుద్ధ విశారదాః 13
సర్వే ప్రవర విజ్ఞానాః సర్వే లబ్ధ వరా స్తథా||
స తై స్తథా భాస్కర తుల్య వర్చసైః
సుతైర్వృతః శత్రు బల ప్రమర్దనైః
రరాజ రాజా మఘువాన్ యథాఽమరైః
వృతో మహాదానవ దర్ప నాశనైః 14
స పుత్రాన్ సంపరిష్వజ్య భూషయిత్వా చ భూషణైః
ఆశీర్భిశ్చ ప్రశస్తాభిః ప్రేషయామాస సంయుగే 15
యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ చాఽపి రావణః
మహాపార్శ్వం ప్రమత్తం చ భ్రాతరం చ మహోదరం 16
రక్షణార్థం కుమారాణాం ప్రేషయామాస సంయుగే
తేభివాద్య మహాత్మానం రావణం రిపురావణమ్ 17
కృత్వా ప్రదక్షిణం చైవ మహాకాయాః ప్రతస్థిరే
సర్వౌషధీభిర్గన్ధైశ్చ సమాలభ్య మహాబలాః 18
నిర్జగ్ము ర్నైరృత శ్రేష్ఠాః షడేతే యుద్ధ కాంక్షిణః
త్రిశిరాశ్చాఽతి కాయశ్చ దేవాంతక నరాంతకౌ 19
మహోదర మహాపార్శ్వౌ నిర్జగ్ముః కాల చోదితాః
తతః సుదర్శనం నాగం నీలజీమూత సన్నిభమ్ 20
ఐరావత కులే జాతమారురోహ మహోదరః
సర్వాయుధ సమాయుక్తః తూణీభిశ్చ స్వలంకృతః 21
రరాజ గజమాస్థాయ సవితేవాఽస్త మూర్ధని
హయోత్తమ సమాయుక్తం సర్వాయుధ సమాకులమ్ 22
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం త్రిశిరా రావణాత్మజః
త్రిశిరా రథ మాస్థాయ విరరాజ ధనుర్ధరః 23
సవిద్యుదుల్కః శైలాఽగ్రే సేన్ద్రచాప ఇవామ్బుదః
త్రిభిః కిరీటైః శుశుభే త్రిశిరాః స రథోత్తమే 24
హిమవా నివ శైలేన్ద్ర స్త్రిభిః కాంచన పర్వతైః
అతికాయోఽపి తేజస్వీ రాక్షసేన్ద్ర సుత స్తదా 25

ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠం శ్రేష్ఠః సర్వ ధనుష్మతామ్
సుచక్రాక్షం సుసంయుక్తం స్వనుకర్ష సుకూబరమ్ 26
తూణీ బాణాసనై ర్దీప్తం ప్రాసాఽసి పరిఘాకులమ్
స కాంచన విచిత్రేణ మకుటేన విరాజతా 27
భూషణైశ్చ బభౌ మేరుః కిరణై రివ భాస్వతః
స రరాజ రథే తస్మిన్ రాజసూను ర్మహాబలః 28
వృతో నైరృత శార్దూలై ర్వజ్రపాణి రివాఽమరైః
హయ ముచ్చైశ్శ్రవః ప్రఖ్యం శ్వేతం కనకభూషణమ్ 29
మనోజవం మహాకాయ మారురోహ నరాన్తకః
గృహీత్వా ప్రాస ముల్కాభం విరరాజ నరాన్తకః 30
శక్తి మాదాయ తేజస్వీ గుహః శిఖిగతో యథా
దేవాన్తకః సమాదాయ పరిఘం వజ్ర భూషణమ్ 31
పరిగృహ్య గిరిం దోర్భ్యాం వపు ర్విష్ణో ర్విడమ్బయన్
మహాపార్శ్వో మహాకాయో గదా మాదాయ వీర్యవాన్ 32
విరరాజ గదాపాణిః కుబేర ఇవ సంయుగే
ప్రతస్థిరే మహాత్మానో బలైరఽప్రతిమై ర్వృతాః 33
సురా ఇవాఽమరావత్యాః బలైరఽప్రతిమై ర్వృతాః
తాన్ గజైశ్చ తురంగైశ్చ రథై శ్చామ్బుద నిస్వనైః 34
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానో రాక్షసాః ప్రవరాయుధాః
తే విరేజు ర్మహాత్మానః కుమారాః సూర్య వర్చసః 35
కిరీటినః శ్రియా జుష్టా గ్రహా దీప్తా ఇవాఽమ్బరే
ప్రగృహీతా బభౌ తేషాం ఛత్రాణామావళిః సితా 36
శారదాభ్ర ప్రతీకాశా హంసావళి రివాంమ్బరే
మరణం వాఽపి నిశ్చిత్య శత్రూణాం వా పరాజయమ్ 37
ఇతి కృత్వా మతిం వీరాః నిర్జగ్ముః సంయుగార్థినః
జగర్జుశ్చ ప్రణేదుశ్చ చిక్షిపుశ్చాఽపి సాయకాన్ 38
జగృహు శ్చాఽపి తే వీరాః నిర్యాన్తో యుద్ధ దుర్మదాః
క్ష్వేళి తాస్ఫోట నినదై శ్చచాల చ వసుంధరా 39
రక్షసాం సింహనాదైశ్చ పుస్ఫోటేవ తదాఽమ్బరమ్
తేఽభినిష్క్రమ్య ముదితా రాక్షసేన్ద్రా మహాబలాః 40
దదృశుర్వానరానీకం సముద్యత శిలానగమ్

హరయోఽపి మహాత్మానో దదృశు ర్నైరృతం బలమ్ 41
హస్త్యఽశ్వ రథ సంబాధం కింకిణీ శత నాదితమ్
నీలజీమూత సంకాశం సముద్యత మహాయుధమ్ 42
దీప్తాఽనల రవి ప్రఖ్యైః సర్వతో నైరృతై ర్వృతమ్
తద్దృష్ట్వా బల మాయాన్తం లబ్ధ లక్ష్యాః ప్లవంగమాః 43
సముద్యత మహాశైలాః సంప్రణేదు మహాబలాః
అమృష్యమాణా రక్షాంసి ప్రతినర్దంతి వానరాః 44
తతః సముద్ఘుష్ట రవం నిశమ్య
రక్షోగణా వానర యూథపానామ్
అమృష్యమాణాః పరహర్ష ముగ్రం
మహాబలా భీమతరం వినేదుః 45
తే రాక్షసబలం ఘోరం ప్రవిశ్య హరియూథపాః
విచేరు రుద్యతైః శైలై ర్నగాః శిఖరిణో యథా 46
కేచి దాకాశ మావిశ్య కేచి దుర్వ్యాం ప్లవంగమాః
రక్షః సైన్యేషు సంకృద్ధా శ్చేరు ర్ద్రుమ శిలాయుధాః 47
దృమాంశ్చ విపుల స్కంధాన్ గృహ్య వానరపుంగవాః
తద్యుద్ధ మఽభవద్ఘోరం రక్షో వానర సంకులం 48
తే పాదప శిలా శైలై శ్చక్రు ర్వృష్టిమనూపమామ్
బాణౌఘై ర్వార్యమాణాశ్చ హరయో భీమ విక్రమాః 49
సింహనాదాన్ వినేదుశ్చ రణే వానర రాక్షసాః
శిలాభి శ్చూర్ణయామాసు ర్యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః 50
నిజఘ్నుః సంయుగే కృద్ధాః కవచాభరణా వృతాన్
కేచిద్రథ గతాన్ వీరాన్ గజ వాజి గతానఽపి 51
నిజఘ్నుః సహసాప్లుత్య యాతుధానాన్ ప్లవంగమాః
శైల శృంగాచితాంగాశ్చ ముష్టిభిర్వాన్తలోచనాః 52
చేలుః పేతుశ్చ నేదుశ్చ తత్ర రాక్షసపుంగవాః
రాక్షసాశ్చ శరై స్తీక్ష్ణై ర్బిభిదుః కపికుంజరాన్ 53
శూల ముద్గర ఖడ్గైశ్చ జఘ్నుః ప్రాసైశ్చ శక్తిభిః
అన్యోఽన్యం పాతయామాసుః పరస్పర జయైషిణః 54
రిపు శోణిత దిగ్ధాఽంగా స్తత్ర వానర రాక్షసాః
తతః శైలైశ్చ ఖడ్గైశ్చ విసృష్టై ర్హరి రాక్షసైః 55

ముహూర్తేనావృతా భూమిరఽభవ చ్ఛోణితాప్లుతా
వికీర్ణ పర్వతాకారై రక్షోభిరఽరిమర్దనైః 56
ఆసీ ద్వసుమతీ పూర్ణా తదా యుద్ధ మదాన్వితైః
ఆక్షిప్తాః క్షిప్యమాణాశ్చ భగ్న శూలాశ్చ వానరైః 57
పునరంగై స్తథా చక్ర రాసన్నా యుద్ధ మద్భుతం
వానరాన్ వానరై రేవ జఘ్ను స్తే రజనీచరాః 58
రాక్షసాన్ రాక్షసై రేవ జఘ్ను స్తే వానరా అపి
ఆక్షిప్య చ శిలా స్తేషాం నిజఘ్నూ రాక్షసా హరీన్ 59
తేషాం చాఽచ్ఛిద్య శస్త్రాణి జఘ్నూ రక్షాంసి వానరాః
నిజఘ్నుః శైల శూలాస్త్రై ర్బిభిదుశ్చ పరస్పరమ్ 60
సింహ నాదాన్ వినేదుశ్చ రణే వానర రాక్షసాః
ఛిన్న వర్మ తను త్రాణా రాక్షసా వానరై ర్హతాః 61
రుధిరం ప్రస్రుతా స్తత్ర రససార మివ ద్రుమాః
రథేన చ రథం చాఽపి వారణే నైవ వారణమ్ 62
హయేన చ హయం కేచిన్ నిజఘ్ను ర్వానరా రణే
ప్రహృష్ట మనసః సర్వే ప్రగృహీత మహాశిలాః 63
హరయో రాక్షసాన్ జఘ్ను ర్ద్రుమైశ్చ బహు శాఖిభిః
తద్యుద్ధ మఽభవత్ ఘోరం రక్షో వానర సంకులం 64
క్షురప్రైరఽర్ధ చన్ద్రైశ్చ భల్లైశ్చ నిశితైః శరైః
రాక్షసా వానరేన్ద్రాణాం చిచ్ఛిదుః పాదపాన్ శిలాః 65
వికీర్ణైః పర్వతాఽగ్రైశ్చ ద్రుమై శ్ఛిన్నై శ్చ సంయుగే
హతైశ్చ కపి రక్షోభి ర్దుర్గమా వసుధాభవత్ 66
తే వానరా గర్వితా హృష్ట చేష్టాః సంగ్రామ మాసాద్య భయం విముచ్య
యుద్ధం తు సర్వే సహ రాక్షసై స్తై ర్నానాయుధా శ్చక్ర రఽదీన సత్త్వాః 67
తస్మిన్ ప్రవృత్తే తుములే విమర్దే ప్రహృష్యమాణేషు వలీముఖేషు
నిపాత్యమానేషు చ రాక్షసేషు మహర్షయో దేవగణాశ్చ నేదుః 68
తతో హయం మారుత తుల్యవేగ మారుహ్య శక్తిం నిశితాం ప్రగృహ్య
నరాన్తకో వానరరాజ సైన్యం మహాఽర్ణవం మీన ఇవా వివేశ 69
స వానరాన్ సప్త శతాని వీరః ప్రాసేన దీప్తేన వినిర్బిభేద
ఏక క్షణే నేన్ద్రరిపు ర్మహాత్మా జఘాన సైన్యం హరిపుంగవానామ్ 7o
దదృశుశ్చ మహాత్మానం హయ పృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్

చరన్తం హరి సైన్యేషు విద్యాధర మహర్షయః 71
స తస్య దదృశే మార్గో మాంస శోణిత కర్దమః
పతితైః పర్వతాకారై ర్వానరైరభిసంవృతః 72
యావ ద్విక్రమితుం బుద్ధిం చక్రుః ప్లవగపుంగవాః
తావదేతానఽతిక్రమ్య నిర్బిభేద నరాన్తకః 73
జ్వలన్తం ప్రాస ముద్యమ్య సంగ్రామాగ్రే నరాన్తకః
దదాహ హరి సైన్యాని వనా నీవ విభావసుః 74
యావ దుత్పాటయామాసు ర్వృక్షాన్ శైలాన్ వనౌకసః
తావత్ ప్రాస హతాః పేతు ర్వజ్ర కృత్తా ఇవాఽచలాః 75
దిక్షు సర్వాసు బలవాన్ విచచార నరాన్తకః
ప్రమృద్నన్ సర్వతో యుద్ధే ప్రావృట్కాలే యథాఽనిలః 76
న శేకు ర్ధావితుం వీరా న స్థాతుం స్పన్దితుం భయాత్
ఉత్పతన్తం స్థితం యాన్తం సర్వాన్ విర్వ్యాధ వీర్యవాన్ 77
ఏకేనాఽన్తక కల్పేన ప్రాసేనాదిత్య తేజసా
భిన్నాని హరి సైన్యాని నిపేతు ర్ధరణీ తలే 78
వజ్ర నిష్పేష సదృశం ప్రాసస్యాభినిపాతనమ్
న శేకు ర్వానరాః సోఢుం తే వినేదు ర్మహాస్వనమ్ 79
పతతాం హరి వీరాణాం రూపాణి ప్రచకాశిరే
వజ్ర భిన్నాఽగ్ర కూటానాం శైలానాం పతతా మివ 80
యే తు పూర్వం మహాత్మానః కుమ్భకర్ణేన పాతితాః
తే స్వస్థా వానర శ్రేష్ఠాః సుగ్రీవ ముపతస్థిరే 81
విప్రేక్షమాణః సుగ్రీవో దదర్శ హరి వాహినీమ్
నరాన్తక భయ త్రస్తాం విద్రవన్తీ మితస్తతః 82
విద్రుతాం వాహినీం దృష్ట్వా స దదర్శ నరాన్తకమ్
గృహీత ప్రాస మాయాన్తం హయ పృష్ఠే ప్రతిష్ఠితమ్ 83
అథోవాచ మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాఽధిపః
కుమార మఽంగదం వీరం శక్ర తుల్య పరాక్రమమ్ 84
గచ్ఛ త్వం రాక్షసం వీరం యోఽసౌ తురగమాస్థితః
క్షోభయన్తం హరిబలం క్షిప్రం ప్రాణై ర్వియోజయ 85
స భర్తు ర్వచనం శృత్వా నిష్పపాతాఽంగద స్తతః
అనీకాన్ మేఘ సంకాశాన్ మేఘానీకాదివాంశుమాన్ 86

శైల సంఘాత సంకాశో హరీణా ముత్తమోఽంగదః
రరాజాఽంగద సన్నద్ధః సధాతు రివ పర్వతః 87
నిరాయుధో మహాతేజాః కేవలం నఖ దంష్ట్రవాన్
నరాన్తకమభిక్రమ్య వాలిపుత్రోఽబ్రవీద్వచః 88
తిష్ఠ కిం ప్రాకృతై రేభి ర్హరిభి స్త్వం కరిష్యసి
అస్మిన్ వజ్ర సమస్పర్శం ప్రాసం క్షిప మమోరసి 89
అంగదస్య వచః శృత్వా ప్రచుక్రోధ నరాన్తకః
సందశ్య దశనైరోష్ఠం వినిశ్వస్య చ భుజంగవత్ 90
అభిగమ్యాఽంగదమ్ కృద్ధో వాలిపుత్రం నరాంతకః||
ప్రాసం సమావిధ్య తదాఽంగదాయ సముజ్జ్వలన్తం సహసోత్ససర్జ
స వాలిపుత్రోరసి వజ్రకల్పే బభూవ భగ్నో న్యపతచ్చ భూమౌ 91
తం ప్రాస మాలోక్య తదా విభగ్నం సుపర్ణ కృత్తోరగ భోగకల్పమ్
తలం సముద్యమ్య స వాలిపుత్ర స్తురంగమం తస్య జఘాన మూర్ధ్ని 92
నిభగ్న తాలుః స్ఫుటితాక్షి తారో నిష్క్రాన్త జిహ్వోచల సన్నికాశః
స తస్య వాజీ నిపపాత భూమౌ తల ప్రహారేణ నిశీర్ణ మూర్ధా 93
నరాన్తకః క్రోధవశం జగామ హతం తురగం పతితం నిరీక్ష్య
స ముష్టి ముద్యమ్య మహాప్రభావో జఘాన శీర్షే యుధి వాలిపుత్రమ్ 94
అథాఽంగదో ముష్టి విభిన్న మూర్ధా సుస్రావ తీవ్రం రుధిరం భృశోష్ణమ్
ముహుర్విజజ్వాల ముమోహ చాపి సంజ్ఞాం సమాసాద్య విసిష్మియే చ 95
అథాఽంగదో వజ్ర సమాన వేగం సంవర్త్య ముష్టిం గిరిశృంగ కల్పమ్
నిపాతయామాస తదా మహాత్మా నరాన్తక స్యోరసి వాలిపుత్రః 96
స ముష్టి నిష్పిష్ట విభిన్న వక్షా జ్వాలా వమ చ్ఛోణిత దిగ్ధ గాత్రః
నరాన్తకో భూమితలే పపాత యథాఽచలో వజ్రనిపాత భగ్నః 97
అథాన్తరిక్షే త్రిదశోత్తమానాం
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదః
బభూవ తస్మిన్ నిహతేర్గ్యవీరే
నరాన్తకే వాలి సుతేన సంఖ్యే 98
అథాఽంగదో రామ మనః ప్రహర్షణం
సుదుష్కరం తత్ కృతవాన్ హి విక్రమమ్
విసిష్మియే సోఽప్యతివీర్య విక్రమః
పునశ్చ యుద్ధే స బభూవ హర్షితః 99

సప్తతితమ స్సర్గః -- దేవాన్తకాది వధః

నరాన్తకం హతం దృష్ట్వా చుక్రుశు ర్నైరృతర్షభాః
దేవాన్తక స్త్రిమూర్ధా చ పౌలస్త్యశ్చ మహోదరః 1
ఆరూఢో మేఘ సంకాశం వారణేన్ద్రం మహోదరః
వాలిపుత్రం మహావీర్య మభిదుద్రావ వీర్యవాన్ 2
భ్రాతృ వ్యసన సంతప్త స్తదా దేవాన్తకో బలీ
ఆదాయ పరిఘం దీప్త మఽంగదం సమభిద్రవత్ 3
రథ మాదిత్య సంకాశం యుక్తం పరమ వాజిభిః
ఆస్థాయ త్రిశిరా వీరో వాలిపుత్ర మథాభ్యయాత్ 4
స త్రిభి ర్దేవ దర్పఘ్నై ర్నైరృతేన్ద్రైరభిద్రుతః
వృక్ష ముత్పాటయామాస మహావిటపమఽంగదః 5
దేవాన్తకాయ తం వీర శ్చిక్షేప సహసాఽంగదః
మహావృక్షం మహాశాఖం శక్రో దీప్తమివాఽశనిమ్ 6
త్రిశిరా స్తం ప్రచిచ్ఛేద శరైరాఽఽశీ విషోపమైః
స వృక్షం కృత్త మాలోక్య ఉత్పపాత తతోఽంగదః 7
స వవర్ష తతో వృక్షాన్ శైలాంశ్చ కపికుంజరః
తాన్ ప్రచిచ్ఛేద సంకృద్ధ స్త్రిశిరా నిశితైః శరైః 8
పరిఘాఽగ్రేణ తాన్ వృక్షాన్ బభంజ చ సురాఽన్తకః
త్రిశిరాశ్చాఽంగదం వీర మభిదుద్రావ సాయకైః 9
గజేన సమభిద్రుత్య వాలిపుత్రం మహోదరః
జఘానోరసి సంకృద్ధ స్తోమరై ర్వజ్ర సన్నిభైః 10
దేవాన్తకశ్చ సంకృద్ధః పరిఘేణ తదాఽంగదమ్
ఉపగమ్యాభిహత్యాశు వ్యపచక్రామ వేగవాన్ 11
స త్రిభి ర్నైరృత శ్రేష్ఠై ర్యుగపత్ సమభిద్రుతః
న వివ్యథే మహాతేజా వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ 12
స వేగవాన్ మహావేగం కృత్వా పరమ దుర్జయః
తలేన భృశ ముత్పత్య జఘానాఽస్య మహాగజమ్ 13
తస్య తేన ప్రహారేణ నాగరాజస్య సంయుగే
పేతతు ర్లోచనే తస్య వినినాద స వారణః 14
విషాణం చాఽస్య నిష్కృష్య వాలిపుత్రో మహాబలః
దేవాన్తక మభిప్లుత్య తాడయామాస సంయుగే 15

స విహ్వాలిత సర్వాఽంగో వాతోద్ధూత ఇవ ద్రుమః
లాక్షా రస సవర్ణం చ సుస్రావ రుధిరం ముఖాత్ 16
అథాశ్వాస్య మహాతేజాః కృచ్ఛ్రా ద్దేవాన్తకో బలీ
ఆవిధ్య పరిఘం ఘోర మాజఘాన తదాఽంగదమ్ 17
పరిఘాభిహత శ్చాఽపి వానరేన్ద్రాత్మజ స్తదా
జానుభ్యాం పతితో భూమౌ పునరేవోత్పపాత హ 18
తముత్పతన్తం త్రిశిరా స్త్రిభి ర్బాణై రజిహ్మగైః
ఘోరై ర్హరిపతేః పుత్రం లలాటేభిజఘాన హ 19
తతోఽంగదం పరిక్షిప్తం త్రిభి ర్నైరృతపుంగవైః
హనుమానఽపి విజ్ఞాయ నీలశ్చాఽపి ప్రతస్థతుః 20
తత శ్చిక్షేప శైలాఽగ్రం నీల స్త్రిశిరసే తదా
తద్రావణ సుతో ధీమాన్ బిభేద నిశితైః శరైః 21
తద్బాణ శత నిర్భిన్నం విదారిత శిలా తలమ్
సవిస్ఫులింగమ్ సజ్వాలం నిపపాత గిరేః శిరః 22
తతో జృమ్భిత మాలోక్య హర్షా ద్దేవాన్తక స్తదా
పరిఘేణాభిదుద్రావ మారుతాత్మజ మాహవే 23
త మాపతన్త ముత్ప్లుత్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః
ఆజఘాన తదా మూర్ధ్ని వజ్రకల్పేన ముష్టినా 24
శిరసి ప్రహరన్ వీర స్తదా వాయుసుతో బలీ
నాదేనాఽకంపయచ్చైవ రాక్షసాన్ స మహాకపిః 25
స ముష్టి నిష్పిష్ట వికీర్ణ మూర్ధా
నిర్వాన్త దన్తాక్షి విలమ్బిజిహ్వః
దేవాన్తకో రాక్షసరాజ సూనుః
గతాసు రుర్వ్యాం సహసా పపాత 26
తస్మిన్ హతే రాక్షసయోధ ముఖ్యే మహాబలే సంయతి దేవశత్రౌ
కృద్ధ స్త్రిమూర్ధా నిశితాఽగ్ర ముగ్రం వవర్ష నీలోరసి బాణవర్షమ్ 27
మహోదరస్తు సంకృద్ధః కుంజరం పర్వతోపమం
భూయః సమఽధిరుహ్యాశు మందరం రశ్మిమానివ 28
తతో బాణమయం వర్షం నీలస్యోరస్యపాతయత్
గిరౌ వర్షం తటిచ్చక్ర చాపవా నివ తోయదః 29
తతః శరౌఘైరభివర్ష్యమాణో విభిన్న గాత్రః కపి సైన్యపాలః

నీలో బభూవాఽథ విస్పష్ట గాత్రో విష్టమ్భిత స్తేన మహాబలేన 30
తతస్తు నీలః ప్రతిలభ్య సంజ్ఞాం శైలం సముత్పాట్య సవృక్ష షణ్డమ్
తతః సముత్పత్య భృశోగ్రవేగో మహోదరం తేన జఘాన మూర్ధ్ని 31
తతః స శైలేంద్ర నిపాత భగ్నో మహోదర స్తేన సహద్విపేన
విపోథితో భూమితలే గతాసుః పపాత వజ్రాభిహతో యథాఽద్రిః 32
పితృవ్యం నిహతం దృష్ట్వా త్రిశిరా శ్చాప మాదదే
హనుమన్తం చ సంక్రుద్ధో వివ్యాధ నిశితైః శరైః 33
స వాయుసూనుః కుపిత శ్చిక్షేప శిఖరం గిరేః
త్రిశిరా స్త చ్ఛరై స్తీక్ష్ణై ర్బిభేద బహుధా బలీ 34
తద్వ్యర్థం శిఖరం దృష్ట్వా ద్రుమవర్షం మహాకపిః
విససర్జ రణే తస్మిన్ రావణస్య సుతం ప్రతి 35
తమాపతంత మాకాశే ద్రుమవర్షం ప్రతాపవాన్
త్రిశిరా నిశితై ర్బాణై శ్చిచ్ఛేద చ ననాద చ 36
తతో హనూమా నుత్ప్లుత్య హయాం స్త్రిశిరస స్తదా
విదదార నఖైః కృద్ధో గజేన్ద్రం మృగరాడివ 37
అథ శక్తిం సమాదాయ కాలరాత్రి మివాఽన్తకః
చిక్షేపాఽనిలపుత్రాయ త్రిశిరా రావణాత్మజః 38
దివః క్షిప్తా మివోల్కాం తాం శక్తిం క్షిప్తామఽసంగతామ్
గృహీత్వా హరిశార్దూలో బభంజ చ ననాద చ 39
తాం దృష్ట్వా ఘోర సంకాశాం శక్తిం భగ్నాం హనూమతా
ప్రహృష్టా వానరగణా వినేదు ర్జలదా ఇవ 40
తతః ఖడ్గం సముద్యమ్య త్రిశిరా రాక్షసోత్తమః
నిజఘాన తదా యుద్ధే వాయుపుత్రస్య వక్షసి 41
ఖడ్గ ప్రహారాభిహతో హనూమాన్ మారుతాత్మజః
ఆజఘాన త్రిశిరసం తలే నోరసి వీర్యవాన్ 42
స తలాభిహత స్తేన స్రస్త హస్తాయుధో భువి
నిపపాత మహాతేజా స్త్రిశిరా స్త్యక్త చేతనః 43
స తస్య పతతః ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య మహాకపిః
ననాద గిరి సంకాశ స్త్రాసయన్ సర్వ నైరృతాన్ 44
అమృష్యమాణ స్తం ఘోష ముత్పపాత నిశాచరః
ఉత్పత్య చ హనూమన్తం తాడయామాస ముష్టినా 45

తేన ముష్టి ప్రహారేణ సంచుకోప మహాకపిః
కుపితశ్చ నిజగ్రాహ కిరీటే రాక్షసర్షభమ్ 46
హనూమాన్ రోష తామ్రాక్షో రాక్షసం పరవీర హా||
స తస్య శీర్షాణ్యఽసినా శితేన కిరీట జుష్టాని సకుణ్డలాని
కృద్ధః ప్రచిచ్ఛేద సుతోఽనిలస్య త్వష్టుః సుతస్యేవ శిరాంసి శక్రః 47
తాన్యాఽఽయతాక్షాణ్యగ సన్నిభాని ప్రదీప్త వైశ్వానర లోచనాని
పేతుః శిరాం సీంన్ద్రరిపో ర్ధరణ్యాం జ్యోతీంషి ముక్తాని యథాఽర్కమార్గాత్ 48
తస్మిన్ హతే దేవ రిపౌ త్రిశీర్షే హనూమతా శక్ర పరాక్రమేణ
నేదుః ప్లవంగాః ప్రచచాల భూమీ రక్షాంస్యఽథో దుద్రువిరే సమన్తాత్ 49
హతం త్రిశిరసం దృష్ట్వా తథైవ చ మహోదరమ్
హతౌ ప్రేక్ష్య దురాధర్షౌ దేవాన్తక నరాన్తకౌ 50
చుకోప పరమాఽమర్షీ మత్తో (మహాపార్శ్వః) రాక్షసపుంగవః
జగ్రాహాఽర్చిష్మతీం ఘోరాం గదాం సర్వాయసీం శుభామ్ 51
హేమపట్ట పరిక్షిప్తాం మాంస శోణిత ఫేనిలాం
విరాజమానాం వపుషా శత్రు శోణిత రంజితామ్ 52
తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రాం రక్తమాల్య విభూషితామ్
ఐరావత మహాపద్మ సార్వభౌమ భయావహామ్ 53
గదా మాదాయ సంకృద్ధో మత్తో రాక్షసపుంగవః
హరీన్ సమభిదుద్రావ యుగాఽన్తాగ్ని రివ జ్వలన్ 54
అథర్షభః సముత్పత్య వానరో రావణానుజమ్
మత్తాఽనీక ముపాగమ్య తస్థౌ తస్యాఽగ్రతో బలీ 55
తం పురస్తాత్ స్థితం దృష్ట్వా వానరం పర్వతోపమమ్
ఆజఘానోరసి కృద్ధో గదయా వజ్ర కల్పయా 56
స తయాభిహత స్తేన గదయా వానరర్షభః
భిన్న వక్షాః సమాధూతః సుస్రావ రుధిరం బహు 57
స సంప్రాప్య చిరాత్ సంజ్ఞామ్ ఋషభో వానరర్షభః
కృద్ధో విస్ఫురమాణోష్ఠో మహాపార్శ్వముదైక్షత 58
స వేగవాన్ వేగవ దభ్యుపేత్య తం రాక్షసం వానరయూథ ముఖ్యః
సంవర్త్య ముష్టిం సహసా జఘాన బహ్వాన్తరే శైల నికాశరూపః 59
స కృత్త మూలః సహసేవ వృక్షః పపాత భూమౌ క్షజతోక్షితాంగః
తాం చాస్య ఘోరాం యమదండకల్పాం గదాం ప్రగృహ్యాశు తదా స హర్షః 60

ముహూర్త మాసీత్ స గతాఽఽసుకల్పః ప్రత్యాగతాత్మా సహసా సురారిః
ఉత్పేత్య సంధ్యాభ్ర సమానవర్ణ స్తం వారిరాజాత్మజ మాజఘాన 61
అభిజగ్రాహ వేగేన గదాం తస్య మహాత్మనః
గృహీత్వా తాం గదాం భీమా మావిధ్య చ పునః పునః 62
మత్తాఽనీకం మహాత్మానం జఘాన రణమూర్ధని
స స్వయా గదయా భగ్నో వికీర్ణ దశనేక్షణః 63
నిపపాత తతో మత్తో వజ్రాహత ఇవాఽచలః
విశీర్ణ నయనే భూమౌ గత సత్త్వే గతాఽఽయుషి 64
పతితే రాక్షసే తస్మిన్ విద్రుతం రాక్షసం బలం
ఉన్మత్తస్తు తతో దృష్ట్వా గతాఽసుం భ్రాతరం రణే 65
చుకోప పరమ కృద్ధః ప్రళయాగ్ని సమ ద్యుతిః||
తతః సమాదాయ గదాం స వీరో విత్రాసయన్ వానరసైన్య ముగ్రం
దుద్రావ వేగేన తు సైన్య మధ్యే దహన్ యథా వహ్నిరతి ప్రచండః 66
ఆపతంతం తదా దృష్ట్వా రాక్షసం భీమ విక్రమం
శైల మాదాయ దుద్రావ గవాక్షః పర్వతోపమః 67
జిఘాంసూ రాక్షసం భీమం తం శైలేన మహాబలః
ఆపతన్తం తదా దృష్ట్వా ఉన్మత్తోఽపి మహాగిరిం 68
చిచ్ఛేద గదయా వీరః శతధా తత్ర సంయుగే
చూర్ణీ కృతం గిరిం దృష్ట్వా రక్షసా కపికుంజరః 69
విస్మితోఽభూన్మహాబాహు ర్జగర్జ చ ముహుర్ముహుః
ఉన్మత్తస్తు సంకృద్ధో జ్వలంతీం రాక్షసోత్తమః 70
గదా మాదాయ వేగేన కపేర్వక్షస్యఽతాడయత్
స తయా గదయా వీర స్తాడితః కపికుంజరః 71
పపాత భూమౌ నిస్సంజ్ఞః సుస్రావ రుధిరం బహు
పునః సంజ్ఞామఽథాస్థాయ వానరః స సముత్థితః 72
తలేన తాడయామాస తత స్తస్య శిరః కపిః
తేన ప్రతాడితో వీరో రాక్షసః పర్వతోపమః 73
విస్రస్త దంత నయనో నిపపాత మహీతలే
సుస్రావ రుధిరం సోష్ణం గతాఽసుశ్చ తతోభవత్ 74
తస్మిన్ హతే భ్రాతరి రావణస్య
తన్నైరృతానాం బలమఽర్ణవాభమ్

త్యక్తాయుధం కేవల జీవితార్థం
దుద్రావ భిన్నార్ణవ సన్నికాశమ్ 75

ఏక సప్తతితమ స్సర్గః – అతికాయ వధః

స్వబలం వ్యథితం దృష్ట్వా తుములం రోమహర్షణమ్
భ్రాతౄంశ్చ నిహతాన్ దృష్ట్వా శక్ర తుల్య పరాక్రమాన్ 1
పితృవ్యౌచాఽపి సందృశ్య సమరే సన్నిషూదితౌ
యుద్ధోన్మత్తం చ మత్తం చ భ్రాతరౌ రాక్షసర్షభౌ 2
చుకోప చ మహాతేజా బ్రహ్మదత్త వరో యుధి
అతికాయోఽద్రిసంకాశో దేవ దానవ దర్పహా 3
స భాస్కర సహస్రస్య సంఘాత మివ భాస్వరమ్
రథ మాస్థాయ శక్రాఽరిరభిదుద్రావ వానరాన్ 4
స విస్ఫార్య మహచ్చాపం కిరీటీ మృష్ట కుణ్డలః
నామ విశ్రావయామాస ననాద చ మహాస్వనమ్ 5
తేన సింహ ప్రణాదేన నామ విశ్రావణేన చ
జ్యా శబ్దేన చ భీమేన త్రాసయామాస వానరాన్ 6
తే దృష్ట్వా దేహమాహాత్మ్యం కుమ్భకర్ణోఽయముత్థితః
భయార్తా వానరాః సర్వే సంశ్రయన్తే పరస్పరం 7
తే తస్య రూప మాలోక్య యథా విష్ణో స్త్రివిక్రమే
భయాద్వానర యూథా స్తే విద్రవన్తి తత స్తతః 8
తేఽతికాయం సమాసాద్య వానరా మూఢ చేతసః
శరణ్యం శరణం జగ్ము ర్లక్ష్మణాగ్రజ మాహవే 9
తతోఽతికాయం కాకుత్స్థో రథ స్థం పర్వతోపమమ్
దదర్శ ధన్వినం దూరాద్గర్జన్తం కాలమేఘవత్ 10
స తం దృష్ట్వా మహాకాయం రాఘవ స్తు విసిష్మియే
వానరాన్ సాన్త్వయిత్వా విభీషణ మువాచ హ 11
కోఽసౌ పర్వత సంకాశో ధనుష్మాన్ హరిలోచనః
యుక్తే హయ సహస్రేణ విశాలే స్యన్దనే స్థితః 12
య ఏష నిశితైః శూలైః సుతీక్ష్ణైః ప్రాస తోమరైః
అర్చిష్మద్భి ర్వృతో భాతి భూతై రివ మహేశ్వరః 13
కాలజిహ్వ ప్రకాశాభిః య ఏషోఽతివిరాజతే
ఆవృతో రథ శక్తీభి ర్విద్యుద్భిరివ తోయదః 14

ధనూంషి చాఽస్య సజ్యాని హేమపృష్ఠాని సర్వశః
శోభయన్తి రథశ్రేష్ఠం శక్ర చాప మివాఽమ్బరమ్ 15
క ఏష రక్షః శార్దూలో రణభూమిం విరాజయన్
అభ్యేతి రథినాం శ్రేష్ఠో రథేనాఽఽదిత్య తేజసా 16
ధ్వజ శృంగ ప్రతిష్ఠేన రాహుణాఽభివిరాజతే
సూర్యరశ్మి నిభై ర్బాణై ర్దిశో దశ విరాజయన్ 17
త్రిణతం మేఘనిర్హ్రాదం హేమపృష్ఠ మలంకృతమ్
శతక్రతు ధనుః ప్రఖ్యం ధనుశ్చాస్య విరాజతే 18
సధ్వజః సపతాకశ్చ సానుకర్షో మహారథః
చతుః సాదిసమాయుక్తో మేఘ స్తనిత నిస్స్వనః 19
వింశతి ర్దశచాష్టౌ చ తూణ్యోస్య రథమాస్థితాః
కార్ముకాణి చ భీమాని జ్యాశ్చ కాంచన పింగళాః 20
ద్వౌ చ ఖడ్గౌ రథగతౌ పార్శ్వస్థౌ పార్శ్వ శోభినౌ
చతుర్హస్త త్సరుయుతౌ వ్యక్త హస్త దశాఽఽయతౌ 21
రక్త కణ్ఠ గుణో ధీరో మహాపర్వత సన్నిభః
కాలః కాలమహావక్త్రో మేఘస్థ ఇవ భాస్కరః 22
కాంచనాఽంగద నద్ధాభ్యాం భుజాభ్యా మేష శోభతే
శృంగాభ్యా మివ తుంగాభ్యాం హిమవాన్ పర్వతోత్తమః 23
కుణ్డలాభ్యాం తు య స్యైతద్భాతి వక్త్రం శుభేక్షణమ్
పునర్వస్వఽన్తర గతం పూర్ణ బిమ్బమివైన్దవమ్ 24
ఆచక్ష్వ మే మహాబాహో త్వ మేనం రాక్షసోత్తమమ్
యం దృష్ట్వా వానరాః సర్వే భయార్తా విద్రుతా దిశః 25
స పృష్టో రాజపుత్రేణ రామేణాఽమిత తేజసా
ఆచచక్షే మహాతేజా రాఘువాయ విభీషణః 26
దశగ్రీవో మహాతేజా రాజా వైశ్రవణాఽనుజః
భీమకర్మా మహోత్సాహో రావణో రాక్షసాధిపః 27
తస్యాఽఽసీ ద్వీర్యవాన్ పుత్రో రావణ ప్రతిమో రణే
వృద్ధ సేవీ శృత ధరః సర్వాస్త్ర విదుషాం వరః 28
అశ్వ పృష్ఠే రథే నాగే ఖడ్గే ధనుషి కర్షణే
భేదే సాన్త్వే చ దానే చ నయే మన్త్రే చ సమ్మతః 29
యస్య బాహూ సమాశ్రిత్య లంకా భవతి నిర్భయా

తనయం ధాన్యమాలిన్యా అతికాయ మిమం విదు 30
ఏతే నాஉஉరాధితో బ్రహ్మా తపసా భావితాత్మనా
అస్త్రాణి చాప్యஉవాప్తాని రిపవశ్చ పరాజితాః 31
సురాసురైరஉవధ్యత్వం దత్త మస్మై స్వయమ్భువా
ఏతచ్చ కవచం దివ్యం రథశ్చైషోஉర్క భాస్వరః 32
ఏతేన శతశో దేవా దానవాశ్చ పరాజితాః
రక్షితాని చ రక్షాంసి యక్షా శ్చాపి నిషూదితాః 33
వజ్రం విష్టమ్భితం యేన బాణైరిన్ద్రస్య ధీమతః
పాశః సలిల రాజస్య రణే ప్రతిహత స్తథా 34
ఏషోஉతికాయో బలవాన్ రాక్షసానామஉథర్షభః
రావణస్య సుతో ధీమాన్ దేవ దానవ దర్పహా 35
తదஉస్మిన్ క్రియతాం యత్నః క్షిప్రం పురుషపుంగవ
పురా వానర సైన్యాని క్షయం నయతి సాయకైః 36
తతోஉతికాయో బలవాన్ ప్రవిశ్య హరివాహినీమ్
విస్ఫారయామాస ధనుర్ననాద చ పునః పునః 37
తం భీమ వపుషం దృష్ట్వా రథ స్థం రథినాం వరమ్
అభిపేతు ర్మహాత్మానో యే ప్రధానాః వనౌకసః 38
కుముదో ద్వివిదో మైన్దో నీలః శరభ ఏవ చ
పాదపై ర్గిరి శృంగైశ్చ యుగపత్ సమభిద్రవన్ 39
తేషాం వృక్షాంశ్చ శైలాంశ్చ శరైః కాంచన భూషణైః
అతికాయో మహాతేజా శ్చిచ్ఛేదాస్త్రవిదాం వరః 40
తాం శ్చైవ సర్వాన్ స హరీన్ శరైః సర్వాయసైర్బలీ
వివ్యాధాஉభిముఖాన్ సంఖ్యే భీమ కాయో నిశాచరః 41
తేஉర్దితా బాణ వర్షేణ భగ్న గాత్రాః ప్లవంగమాః
న శేకురஉతికాయస్య ప్రతికర్తుం మహారణే 42
తత్ సైన్యం హరి వీరాణాం త్రాసయామాస రాక్షసః
మృగయూథ మివ కృద్ధో హరిర్యౌవన దర్పితః 43
స రాక్షసేన్ద్రో హరిసైన్య మధ్యే నాஉయుధ్యమానం నిజఘాన కించిత్
ఉపేత్య రామం స ధనుః కలాపీ సగర్వితం వాక్య మిదం బభాషే 44
రథే స్థితోஉహం శర చాప పాణి ర్న ప్రాకృతం కంచన యోధయామి
యశ్చాస్తి కశ్చిద్వ్యవసాయ యుక్తో దదాతు మే క్షిప్ర మిహాஉద్య యుద్ధమ్ 45

తత్ తస్య వాక్యం బ్రువతో నిశమ్య చుకోప సౌమిత్రిరమిత్ర హన్తా
అమృష్యమాణశ్చ సముత్పపాత జగ్రాహ చాపం చ తతః స్మయిత్వా 46
కృద్ధః సౌమిత్రిరుత్పత్య తూణాదాక్షిప్య సాయకమ్
పురస్తాదఽతికాయస్య విచకర్ష మహద్ధనుః 47
పూరయన్ స మహీం శైలానాకాశం సాగరం దిశః
జ్యా శబ్దో లక్ష్మణ స్యోగ్ర స్త్రాసయన్ రజనీచరాన్ 48
సౌమిత్రేశ్చాప నిర్ఘోషం శృత్వా ప్రతిభయం తదా
విసిష్మియే మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రాత్మజో బలీ 49
అథాఽతికాయః కుపితో దృష్ట్వా లక్ష్మణముత్థితమ్
ఆదాయ నిశితం బాణ మిదం వచన మబ్రవీత్ 50
బాల స్త్వమసి సౌమిత్రే విక్రమేష్వఽవిచక్షణః
గచ్ఛ కిం కాలసదృశం మాం యోధయితు మిచ్ఛసి 51
న హి మద్బాహు సృష్టానా మస్త్రాణాం హిమవా నపి
సోఢు ముత్సహతే వేగ మన్తరిక్షమఽథోమహీ 52
సుఖ ప్రసుప్తం కాలాగ్నిం నిబోధయితు మిచ్ఛసి
న్యస్య చాపం నివర్తస్వ మా ప్రాణాన్ జహి మద్గతః 53
అథవా త్వం ప్రతిష్టబ్ధో న నివర్తితు మిచ్ఛసి
తిష్ఠ ప్రాణాన్ పరిత్యజ్య గమిష్యసి యమ క్షయమ్ 54
పశ్య మే నిశితాన్ బాణానఽరిదర్ప నిషూదనాన్
ఈశ్వరాయుధ సంకాశాం స్తప్త కాంచన భూషణాన్ 55
ఏష తే సర్ప సంకాశో బాణః పాస్యతి శోణితమ్
మృగరాజ ఇవ కృద్ధో నాగరాజస్య శోణితమ్ 56
ఇత్యేవ ముక్త్వా సంకృద్ధః శరం ధనుషి సందధే||
శృత్వాఽతికాయస్య వచః సరోషం సగర్వితం సంయతి రాజపుత్రః
స సంచుకోపాఽతిబలో మనస్వీ ఉవాచ వాక్యం చ తతో మహార్థమ్ 57
న వాక్య మాత్రేణ భవాన్ ప్రధానో న కత్థనాత్ సత్పురుషా భవన్తి
మయి స్థితే ధన్విని బాణపాణౌ నిదర్శయస్వాత్మబలం దురాత్మన్ 58
కర్మణా సూచయాత్మానం న వికత్థితుమర్హసి
పౌరుషేణ తు యో యుక్తః స తు శూర ఇతి స్మృతః 59
సర్వాయుధ సమాయుక్తో ధన్వీ త్వం రథ మాస్థితః
శరై ర్వా యది వాఽప్యస్త్రై ర్దర్శయస్వ పరాక్రమమ్ 60

తతః శిర స్తే నిశితైః పాతయిష్యామ్యహం శరైః
మారుతః కాల సంపక్వం వృన్తాత్ తాలఫలం యథా 61
అద్య తే మామకా బాణా స్తప్త కాంచన భూషణాః
పాస్యన్తి రుధిరం గాత్రా ద్బాణ శల్యాన్తరోత్థితమ్ 62
బాలోయ మితి విజ్ఞాయ న మాఽవజ్ఞాతుమర్హసి
బాలో వా యది వా వృద్ధో మృత్యుం జానీహి సంయుగే 63
బాలేన విష్ణునా లోకా స్త్రయః క్రాంతా స్త్రిభిః క్రమైః
ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధః శరాన్ ధనుషి సందధే 64
లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా హేతుమత్ పరమార్థవత్
అతికాయః ప్రచుక్రోధ బాణం చోత్తమ మాదదే 65
తతో విద్యాధరా భూతా దేవా దైత్యా మహర్షయః
గుహ్యకాశ్చ మహాత్మాన స్త ద్యుద్ధం ద్రష్టు మాగమన్ 66
తతోఽతికాయః కుపిత శ్చాప మారోప్య సాయకమ్
లక్ష్మణాయ ప్రచిక్షేప సంక్షిప న్నివ చాఽమ్బరమ్ 67
త మాపతన్తం నిశితం శర మాశీ విషోపమమ్
అర్ధచన్ద్రేణ చిచ్ఛేద లక్ష్మణః పరవీరహా 68
తం నికృత్తం శరం దృష్ట్వా కృత్త భోగ మివోరగమ్
అతికాయో భృశం కృద్ధః పంచ బాణాన్ సమాదదే 69
తాన్ శరాన్ సంప్రచిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః
తానఽప్రాప్తాన్ శరై స్తీక్ష్ణై శ్చిచ్ఛేద భరతాఽనుజః 70
స తాం శ్ఛిత్త్వా శరై స్తీక్ష్ణై ర్లక్ష్మణః పరవీరహా
ఆదదే నిశితం బాణం జ్వలన్త మివ తేజసా 71
తమాదాయ ధనుః శ్రేష్ఠే యోజయామాస లక్ష్మణః
విచకర్ష చ వేగేన విససర్జ చ వీర్యవాన్ 72
పూర్ణాయత విసృష్టేన శరేణ నతపర్వణా
లలాటే రాక్షసశ్రేష్ఠమాజఘాన స వీర్యవాన్ 73
స లలాటే శరో మగ్న స్తస్య భీమస్య రక్షసః
దదృశే శోణితేనాఽఽక్తః పన్నగేన్ద్ర ఇవాచలే 74
రాక్షసః ప్రచకమ్పే చ లక్ష్మణేషు ప్రపీడితః
రుద్ర బాణ హతం ఘోరం యథా త్రిపురగోపురమ్ 75
చిన్తయామాస చాఽఽశ్వస్య విమృశ్య చ మహాబలః

సాధు బాణ నిపాతేన శ్లాఘనీయోసి మే రిపుః 76
విధాయైవం వినమ్యాఽఽస్యం నియమ్య చ భుజావుభౌ
స రథోపస్థ మాస్థాయ రథేన ప్రచచార హ 77
ఏకం త్రీన్ పంచ సప్తేతి సాయకాన్ రాక్షసర్షభః
ఆదదే సందధే చాఽపి విచకర్షోత్ససర్జ చ 78
తే బాణాః కాలసంకాశాః రాక్షసేన్ద్ర ధనుశ్చ్యుతాః
హేమపుంఖా రవి ప్రఖ్యా శ్చక్రు ర్దీప్తమివాఽమ్బరమ్ 79
తత స్తాన్ రాక్షసోత్సృష్టాన్ శరౌఘాన్ రాఘవానుజః
అసంభ్రాన్తః ప్రచిచ్ఛేద నిశితైర్బహుభిః శరైః 80
తాన్ శరాన్ యుధి సంప్రేక్ష్య నికృత్తాన్ రావణాత్మజః
చుకోప త్రిదశేన్ద్రారి ర్జగ్రాహ నిశితం శరమ్ 81
స సంధాయ మహాతేజా స్తం బాణం సహసోత్సృజత్
తతః సౌమిత్రిమాయాన్త మాజఘాన స్తనాన్తరే 82
అతికాయేన సౌమిత్రి స్తాడితో యుధి వక్షసి
సుస్రావ రుధిరం తీవ్రం మదం మత్త ఇవ ద్విపః 83
స చకార తదాత్మానం విశల్యం సహసా విభుః
జగ్రాహ చ శరం తీక్ష్ణమఽస్త్రేణాపి సందధే 84
ఆగ్నేయేన తదాస్త్రేణ యోజయామాస సాయకమ్
స జజ్వాల తదా బాణో ధనుష్యస్య మహాత్మనః 85
అతికాయోపి తేజస్వీ సౌరమఽస్త్రం సమాదధే
తేన బాణం భుజంగాభం హేమపుంఖ మయోజయత్ 86
తదస్త్రం జ్వలితం ఘోరం లక్ష్మణః శరమాహితమ్
అతికాయాయ చిక్షేప కాలదణ్డ మివాఽన్తకః 87
ఆగ్నేయేనాభిసంయుక్తం దృష్ట్వా బాణం నిశాచరః
ఉత్ససర్జ తదా బాణం దీప్తం సూర్యాస్త్ర యోజితమ్ 88
తావుభావమ్బరే బాణావన్యోన్య మభిజఘ్నతుః
తేజసా సంప్రదీప్తాగ్రౌ కృద్ధావివ భుజంగమౌ 89
తావన్యోన్యం వినిర్దహ్య పేతతుః పృథివీ తలే
నిరర్చిషౌ భస్మ కృతౌ న భ్రాజేతే శరోత్తమౌ 90
తతోతికాయః సంకృద్ధస్త్వ ఽస్త్రమైషీక ముత్సృజత్
త త్ప్రచిచ్ఛేద సౌమిత్రిరఽస్త్రేణైన్ద్రేణ వీర్యవాన్ 91

ఐషీకం నిహతం దృష్ట్వా రుషితో రావణాత్మజః
యామ్యేనాస్త్రేణ సంకృద్ధో యోజయామాస సాయకమ్ 92
తతస్తదఽస్త్రం చిక్షేప లక్ష్మణాయ నిశాచరః
వాయవ్యేన తదఽస్త్రేణ నిజఘాన స లక్ష్మణః 93
అథైనం శరధారాభి ర్ధారాభి రివ తోయదః
అభ్యవర్షత సంకృద్ధో లక్ష్మణో రావణాత్మజమ్ 94
తేఽతికాయం సమాసాద్య కవచే వజ్ర భూషితే
భగ్నాగ్ర శల్యాః సహసా పేతుర్బాణా మహీతలే 95
తాన్ మోఘానభిసంప్రేక్ష్య లక్ష్మణః పరవీరహా
అభ్యవర్షన్మహేషూణాం సహస్రేణ మహాయశాః 96
స వృర్ష్యమాణో బాణౌఘైరతికాయో మహాబలః
అవధ్య కవచః సంఖ్యే రాక్షసో నైవ వివ్యథే 97
శరం చాఽఽశీవిషాకారం లక్ష్మణాయ వ్యపాసృజత్
స తేన విద్ధః సౌమిత్రి ర్మర్మదేశే శరేణ హ 98
ముహూర్త మాత్రం నిస్సంజ్ఞః అభవ చ్చతృతాపనః
తతః సంజ్ఞా ముపాలభ్య చతుర్భిః సాయకోత్తమైః 99
నిజఘాన హయాన్ సంఖ్యే సారథిం చ మహాబలః
ధ్వజ స్యోన్మథనం కృత్వా శరవర్షై రరిందమః 100
అసంభ్రాన్తః స సౌమిత్రిః తాన్ శరానభిలక్షితాన్
ముమోచ లక్ష్మణో బాణాన్ వధార్థం తస్య రక్షసః 101
న శశాక రుజం కర్తుం యుధి తస్య శరోత్తమః
అథైనమఽభ్యుపాగమ్య వాయు ర్వాక్య మువాచ హ 102
బ్రహ్మదత్త వరో హ్యేష అవధ్య కవచావృతః
బ్రాహ్మేణాస్త్రేణ భిన్ధ్యేనమేష వధ్యో హి నాఽన్యథా 103
అవధ్య ఏష హ్యఽన్యేషా మస్త్రాణాం కవచీ బలీ||
తత స్తు వాయో ర్వచనం నిశమ్య సౌమిత్రి రిన్ద్ర ప్రతిమాన వీర్యః
సమాదధే బాణ మమోఘవేగం తద్బ్రాహ్మమస్త్రం సహసా నియోజ్య 104
తస్మిన్ మహాఽస్త్రే తు నియుజ్యమానే సౌమిత్రిణా బాణవరే శితాగ్రే
దిశశ్చ చన్ద్రార్క మహాగ్రహాశ్చ నభశ్చ తత్రాస చచాల చోర్వీ 105
తం బ్రహ్మణోస్త్రేణ నియోజ్య చాపే శరం సుపుంఖం యమ దూత కల్పమ్
సౌమిత్రిరిన్ద్రారి సుతస్య తస్య ససర్జ బాణం యుధి వజ్రకల్పమ్ 106

తం లక్ష్మణోత్సృష్ట మమోఘ వేగం సమాపతన్తం జ్వలన ప్రకాశమ్
సువర్ణ వజ్రోత్తమ చిత్రపుంఖం తదాఽతికాయః సమరే దదర్శ 107
తం ప్రేక్షమాణః సహసాఽతికాయో జఘాన బాణై ర్నిశితైరనేకైః
స సాయక స్తస్య సుపర్ణ వేగః స్తదాఽతికాయస్య జగామ పార్శ్వమ్ 108
తమాగతం ప్రేక్ష్య తదాఽతికాయో బాణం ప్రదీప్తాఽన్తక కాలకల్పమ్
జఘాన శక్త్యృష్టి గదా కుఠారైః శూలై ర్హులై శ్చాప్యఽవిపన్న చేతాః 109
తాన్యాయుధా న్యద్భుత విగ్రహాణి మోఘాని కృత్వా స శరోగ్నిదీప్తః
ప్రగృహ్య తస్యైవ కిరీట జుష్టం తతోఽతికాయస్య శిరో జహార 110
తచ్ఛిరః సశిర స్త్రాణం లక్ష్మణేషు ప్రపీడితమ్
పపాత సహసా భూమౌ శృంగం హిమవతో యథా 111
తం తు భూమౌ నిపతితం దృష్ట్వా విక్షిప్త భూషణం
బభూవు ర్వ్యధితాః సర్వే హతశేషా నిశాచరాః 112
తే విషణ్ణ ముఖా దీనాః ప్రహార జనిత శ్రమాః
వినేదురుచ్చై ర్బహవః సహసా విస్వరైః స్వరైః 113
తత స్తే త్వరితం యాతా నిరఽపేక్షా నిశాచరాః
పురీ మభిముఖా భీతాః ద్రవంతో నాయకే హతే 114
ప్రహర్ష యుక్తా బహవ స్తు వానరాః
ప్రబుద్ధ పద్మ ప్రతిమాననా స్తదా
అపూజయంల్లక్ష్మణ మిష్టభాగినం
హతే రిపౌ భీమబలే దురాసదే 115
అతిబలమఽతికాయమఽభ్ర కల్పం
యుధి వినిపాత్య స లక్ష్మణః ప్రహృష్టః
త్వరితమఽథ తథా స రామ పార్శ్వం
కపి నివహైశ్చ సుపూజితో జగామ 116

ద్వి సప్తతితమ స్సర్గః – రావణ మన్యుశల్యావిష్కారః

అతికాయం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహౌజసా
ఉద్వేగమఽగమద్రాజా వచనం చేద మబ్రవీత్ 1
ధూమ్రాక్షః పరమాఽమర్షీ ధన్వీ శస్త్ర భృతాం వరః
అకంపనః ప్రహస్తశ్చ కుంభకర్ణ స్తథైవ చ 2
ఏతే మహాబలా వీరా రాక్షసా యుద్ధ కాంక్షిణః
జేతారః పర సైన్యానాం పరై ర్నిత్యాఽపరాజితాః 3

నిహతా స్తే మహావీర్యా రామేణాఽక్లిష్ట కర్మణా
రాక్షసాః సుమహాకాయా నానాశస్త్ర విశారదాః 4
అన్యే చ బహవః శూరా మహాత్మానో నిపాతితాః
ప్రఖ్యాత బలవీర్యేణ పుత్రేణేన్ద్రజితా మమ 5
యౌ హి తౌ భ్రాతరౌ వీరౌ బద్ధౌ దత్తవరైః శరైః
య న్న శక్యం సురైః సర్వైరఽసురైర్వా మహాబలైః 6
మోక్తుం తద్బంధనం ఘోరం యక్ష గంధర్వ కిన్నరైః
త న్న జానే ప్రభావై ర్వా మాయయా మోహనేన వా 7
శరబంధాద్విముక్తౌ తౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
యే యోధా నిర్గతాః శూరా రాక్షసా మమ శాసనాత్ 8
తే సర్వే నిహతా యుద్ధే వానరైః సుమహాబలైః
తం న పశ్యామ్యహం యుద్ధే యోఽద్య రామం సలక్ష్మణం 9
శాసయేత్ సబలం వీరం ససుగ్రీవ విభీషణం
అహో ను బలవాన్ రామో మహదస్త్ర బలం చ వై 10
యస్య విక్రమమాసాద్య రాక్షసా నిధనం గతాః
తం మన్యే రాఘవం వీరం నారాయణమనామయం 11
తద్భయాద్ధి పురీ లంకా పిహిత ద్వార తోరణా
అప్రమత్తైశ్చ సర్వత్ర గుప్తైః రక్ష్యా పురీత్వియం 12
అశోక వనికాయాం చ యత్ర సీతాఽభిరక్ష్యతే
నిష్క్రామో వా ప్రవేశో వా జ్ఞాతవ్యః సర్వథైవ నః 13
యత్ర యత్ర భవే ద్గుల్మ స్తత్ర తత్ర పునః పునః
సర్వతశ్చాపి తిష్ఠధ్వం స్వైః స్వైః పరివృతా బలైః 14
ద్రష్టవ్యం చ పదం తేషాం వానరాణాం నిశాచరాః
ప్రదోషే వాఽర్ధరాత్రే వా ప్రత్యూషే వాఽపి సర్వతః 15
నాఽవజ్ఞా తత్ర కర్తవ్యా వానరేషు కదాచన
ద్విషతాం బలముద్యుక్త మాపతన్ కిం స్థితం సదా 16
తత స్తే రాక్షసాః సర్వే శృత్వా లంకాధిపస్య తత్
వచనం సర్వమాతిష్ఠన్ యథావ త్తు మహాబలాః 17
స తాన్ సర్వాన్ సమాదిశ్య రావణో రాక్షసాధిపః
మన్యుశల్యం వహన్ దీనః ప్రవివేశ స్వమాలయం 18
తతః సందీపిత కోప వహ్నిః

నిశాచరాణామఽధిపో మహాబలః
తదేవ పుత్రవ్యసనం విచింతయన్
ముహుర్ముహుశ్చైవ తదా వ్యనిశ్శ్వసత్ 19

త్రి సప్తతితమ స్సర్గః – ఇంద్రజిన్మాయా యుద్ధం

తతో హతాన్ రాక్షస పుంగవాం స్తాన్
దేవాన్తకాది త్రిశిరోఽతికాయాన్
రక్షోగణా స్తత్ర హతాఽవశిష్టాః
తే రావణాయ త్వరితం శశంసుః 1
తతో హతాం స్తాన్ సహసా నిశమ్య
రాజా ముమోహాఽశ్రు పరిప్లుతాక్షః
పుత్ర క్షయం భ్రాతృ వధం చ ఘోరం
విచిన్త్య రాజా విపులం ప్రదధ్యౌ 2
తత స్తు రాజాన ముదీక్ష్య దీనం శోకాఽర్ణవే సంపరిపుప్లువానమ్
రథర్షభో రాక్షసరాజ సూను స్తమిన్ద్రజి ద్వాక్య మిదం బభాషే 3
న తాత మోహం ప్రతిగన్తుఽమర్హసి యత్రేన్ద్రజిజ్జీవతి రాక్షసేన్ద్ర
మద్బాణ నిర్భిన్న వికీర్ణ దేహాః ప్రాణై ర్వియుక్తాః సమరే పతంతి 4
నేన్ద్రారి బాణాభిహతో హి కశ్చిత్ ప్రాణాన్ సమర్థః సమరేభిపాతుమ్
పశ్యాఽద్య రామం సహలక్ష్మణేన మద్బాణ నిర్భిన్న వికీర్ణ దేహమ్ 5
గతాఽయుషం భూమితలే శయానం శితైః శరైరాచిత సర్వగాత్రమ్
ఇమాం ప్రతిజ్ఞాం శృణు శక్ర శత్రోః సునిశ్చితాం పౌరుష దైవయుక్తామ్6
అద్యైవ రామం సహలక్ష్మణేన సంతర్పయిష్యామి శరైరమోఘైః
అద్యేన్ద్ర వైవస్వత విష్ణు మిత్ర సాధ్యాఽశ్వి వైశ్వానర చన్ద్ర సూర్యాః 7
ద్రక్ష్యన్తు మే విక్రమ మఽప్రమేయం విష్ణోరివోగ్రం బలి యజ్ఞవాటే
స ఏవముక్త్వా త్రిదశేన్ద్ర శత్రురాపృచ్ఛ్య రాజానమదీనసత్త్వః 8
సమారురోహాఽనిల తుల్య వేగం రథం ఖరశ్రేష్ఠసమాఽధియుక్తమ్||
తమాస్థాయ మహాతేజా రథం హరి రథోపమమ్
జగామ సహసా తత్ర యత్ర యుద్ధమఽరిందమః 9
తం ప్రస్థితం మహాత్మాన మనుజగ్ము ర్మహాబలాః
సంహర్షమాణా బహవో ధనుః ప్రవరపాణయః 10
గజ స్కన్ధ గతాః కేచిత్ కేచిత్ పరమ వాజిభిః
వ్యాఘ్ర వృశ్చిక మార్జారైః ఖరోష్ట్రైశ్చ భుజంగమైః 11

వరాహైః శ్వాపదైః సింహైః జంబుకైః పర్వతోపమైః
శశ హంస మయూరైశ్చ రాక్షసా భీమ విక్రమాః 12
ప్రాస ముద్గర నిస్త్రింశ పరశ్వధ గదా ధరాః
సశంఖ నినదైః పూర్ణైః భేరీణాం చాఽపి నిస్స్వనైః 13
జగామ త్రిదశేన్ద్రాఽరి స్తూయమానో నిశాచరైః
సశంఖ శశివర్ణేన ఛత్రేణ రిపు సూదనః 14
రరాజ ప్రతిపూర్ణేన నభ శ్చన్ద్రమసా యథా
అవీజ్యత తతో వీరో హైమైర్హేమ విభూషితైః 15
చారు చామర ముఖ్యైశ్చ ముఖ్యః సర్వ ధనుష్మతామ్
స తు దృష్ట్వా వినిర్యాన్తం బలేన మహతా వృతమ్ 16
రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ రావణః పుత్ర మఽబ్రవీత్
త్వమప్రతిరథః పుత్ర త్వయా వై వాసవో జితః 17
కిం పునర్మానుషం ధృష్యం విహనిష్యసి రాఘవమ్
తథోక్తో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రత్యగృహ్ణన్మహాశిషః 18
తత స్త్విన్ద్రజితా లంకా సూర్య ప్రతిమ తేజసా
రరాజాఽప్రతివీర్యేణ ద్యౌరివాఽర్కేణ భాస్వతా 19
స సంప్రాప్య మహాతేజా యుద్ధభూమిమఽరిందమః
స్థాపయామాస రక్షాంసి రథం ప్రతి సమన్తతః 20
తతస్తు హుతభోక్తారం హుతభుక్ సదృశ ప్రభః
జుహావ రాక్షస శ్రేష్ఠో మన్త్రవ ద్విధివ త్తదా 21
స హవిర్లాజ సంస్కారైః మాల్య గన్ధ పురస్కృతైః
జుహువే పావకం దీప్తం రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్ 22
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః
లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా 23
స తత్రాఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః
ఛాగస్య కృష్ణ వర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః 24
సకృదేవ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహాఽర్చిషః
బభూవుస్తాని లింగాని విజయం యాన్యదర్శయన్ 25
ప్రదక్షిణావర్త శిఖ స్తప్త కాంచన భూషణః
హవి స్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయ ముత్థితః 26
సోఽస్త్రమాహారయామాస బ్రాహ్మ మిన్ద్రరిపు స్తదా

ధనుశ్చాత్మరథం చైవ సర్వం తత్రాఽభ్యమన్త్రయత్ 27
తస్మిన్హూయమానేఽస్త్రే హూయమానే చ పావకే
సాఽర్క గ్రహేన్దు నక్షత్రం వితత్రాస నభఃస్థలమ్ 28
స పావకం పావక దీప్త తేజా
హుత్వా మహేన్ద్ర ప్రతిమ ప్రభావః
సచాప బాణాఽసి రథాఽశ్వ సూతః
ఖేఽన్తర్దధేత్మానమఽచిన్త్య రూపః 29
తతో హయ రథాకీర్ణం పతాకా ధ్వజ శోభితం
నిర్యయౌ రాక్షసబలం నర్దమానం యుయుత్సయా 30
తే శరై ర్బహుభిః శస్త్రై స్తీక్ష్ణవేగైరఽలంకృతైః
తోమరైరఽంకుశై శ్చాఽపి వానరాన్ జఘ్నురాహవే 31
రావణి స్తు తతః కృద్ధ స్తాన్నిరీక్ష్య నిశాచరాన్
హృష్టా భవంతో యుద్ధ్యంతు వానరాణాం జిఘాంసయా 32
తత స్తే రాక్షసాః సర్వే నర్దంతో జయ కాంక్షిణః
అభ్యవర్షం స్తతో ఘోరాన్ వానరాన్ శరవృష్టిభిః 33
స తు నాళీక నారాచై ర్గదాభి ర్ముసలైరఽపి
రక్షోభిః సంవృతః సంఖ్యే వానరాన్ విచకర్త హ 34
తం వధ్యమానాః సమరే వానరాః పాదపాయుధాః
అభ్యద్రవంత సహితాః రావణిం రణకర్కశం 35
ఇంద్రజిత్తు తతః కృద్ధో మహాతేజా మహాబలః
వానరాణాం శరీరాణి వ్యధమ ద్రావణాత్మజః 36
శరేణైకేన చ హరీన్ నవ పంచ చ సప్త చ
చిచ్ఛేద సమరే కృద్ధో రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్ 37
స శరైః సూర్య సంకాశైః శాతకుంభ విభూషితైః
వానరాన్ సమరే వీరః ప్రమమాథ సుదుర్జయః 38
తే భిన్నగాత్రాః సమరే వానరాః శర పీడితాః
పేతుర్మథిత సంకల్పాః సురై రివ మహాఽసురాః 39
తం తపంత మివాదిత్యం ఘోరై ర్బాణ గభస్తిభిః
అభ్యధావంత సంక్రుద్ధాః సంయుగే వానరర్షభాః 40
తత స్తు వానరాః సర్వే భిన్నదేహా విచేతసః
వ్యధితా విద్రవంతిస్మ రుధిరేణ సముక్షితాః 41

రామస్యార్థే పరాక్రమ్య వానరా స్త్యక్తజీవితాః
నర్దంత స్తేఽభివృత్తాస్తు సమరే సశిలాయుధాః 42
తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ శిలాభిశ్చ ప్లవంగమాః
అభ్యవర్షంత సమరే రావణిం పర్యవస్థితాః 43
తద్ద్రుమాణాం శిలానాంచ వర్షం ప్రాణహరం మహత్
వ్యపోహత మహాతేజా రావణిః సమితింజయః 44
తతః పావక సంకాశైః శరై రాఽఽశీ విషోపమైః
వానరాణామఽనీకాని బిభేద సమరే ప్రభుః 45
అష్టాదశ శరై స్తీక్ష్ణైః స విద్ధ్వా గంధమాదనం
వివ్యాధ నవభిశ్చైవ నలం దూరాదఽవస్థితం 46
సప్తభిస్తు మహావీర్యో మైందం మర్మ విదారణైః
పంచభి ర్విశిఖై శ్చైవ గజం వివ్యాధ సంయుగే 47
జామ్బవంతం తు దశభిః నీలం త్రింశద్భిరేవ చ
సుగ్రీవమృషభం చైవ సోఽఙ్గదం ద్వివిదం తదా 48
ఘోరై ర్దత్త వరై స్తీక్ష్ణైః నిష్ప్రాణానఽకరో త్తదా
అన్యానఽపి తదా ముఖ్యాన్ వానరాన్ బహుభిః శరైః 49
అర్దయామాస సంక్రుద్ధః కాలాగ్ని రివ మూర్ఛితః
స శరైః సూర్య సంకాశైః సుముక్తైః శీఘ్రగామిభిః 50
వానరాణామనీకాని నిర్మమంథ మహారణే
ఆకులాం వానరీం సేనాం శరజాలేన మోహితాం 51
హృష్టః స పరయా ప్రీత్యా దదర్శ క్షతజోక్షితాం
పునరేవ మహాతేజా రాక్షసేన్ద్రాత్మజో బలీ 52
సంసృజ్య బాణవర్షం చ శస్త్రవర్షం చ దారుణం
మమర్ద వానరానీకం ఇంద్రజిత్త్వరితో బలీ 53
స్వసైన్యముత్సృజ్య సమేత్య తూర్ణం మహారణే వానర వాహినీషు
అదృశ్యమానః శరజాలముగ్రం వవర్ష నీలామ్బుధరో యథామ్బు 54
తే శక్రజిద్బాణ విశీర్ణదేహా మాయా హతా విస్వర మున్నదన్తః
రణే నిపేతు ర్ధరయోఽద్రికల్పా యథేన్ద్ర వజ్రాభిహతా నగేన్ద్రాః 55
తే కేవలం సందదృశుః శితాగ్రాన్ బాణాన్ రణే వానర వాహినీషు
మాయా నిగూఢం తు సురేన్ద్ర శత్రుం నచాపృత్ర రాక్షసమభ్యపశ్యన్ 56
తతః స రక్షోఽధిపతి ర్మహాత్మా సర్వా దిశో బాణగణైః శితాగ్రైః

ప్రచ్ఛాదయామాస రవిప్రకాశై ర్విషాదయామాస చ వానరేన్ద్రాన్ 57
స శూల నిస్త్రింశ పరశ్వధాని వ్యావిధ్య దీప్తాఽనల సన్నిభాని
సవిస్ఫులింగోజ్వల పావకాని వవర్ష తీవ్రం ప్లవగేన్ద్ర సైన్యే 58
తతో జ్వలన సంకాశైః శితైర్వానర యూథపాః
తాడితాః శక్రజిద్బాణైః ప్రఫుల్లా ఇవ కింశుకాః 59
తేఽన్యోన్యమభిసర్పన్తో నినదన్తశ్చ విస్వరమ్
రాక్షసేన్ద్రాస్త్ర నిర్భిన్నా నిపేతుర్వానరర్షభాః 60
ఉదీక్షమాణా గగనం కేచిన్నేత్రేషు తాడితాః
శరై ర్వివిశురన్యోన్యం పేతుశ్చ జగతీ తలే 61
హనూమన్తం చ సుగ్రీవ మఽంగదం గన్ధమాదనమ్
జామ్బవన్తం సుషేణం చ వేగదర్శిన మేవ చ 62
మైన్దం చ ద్వివిదం నీలం గవాక్షం గజ గోముఖౌ
కేసరిం హరిలోమానం విద్యుద్దంష్ట్రం చ వానరమ్ 63
సూర్యాననం జ్యోతిముఖం తథా దధిముఖం హరిమ్
పావకాక్షం నలం చైవ కుముదం చైవ వానరమ్ 64
ప్రాసైః శూలైః శితైర్బాణై రిన్ద్రజిన్మన్త్ర సంహితైః
వివ్యాధ హరిశార్దూలాన్ సర్వాం స్తాన్ రాక్షసోత్తమః 65
స వై గదాభిర్హరియూథ ముఖ్యా న్నిర్భిద్య బాణై స్తపనీయ పుంఖైః
వవర్ష రామం శరవృష్టి జాలైః సలక్ష్మణం భాస్కర రశ్మి కల్పైః 66
స బాణవర్షైరభివర్ష్యమాణో ధారా నిపాతా నివ తానచిన్త్య
సమీక్షమాణః పరమాఽద్భుతశ్రీ రామ స్తదా లక్ష్మణ మిత్యువాచ 67
అసౌ పున ర్లక్ష్మణ రాక్షసేన్ద్రో బ్రహ్మాస్త్ర మాశ్రిత్య సురేన్ద్ర శత్రుః
నిపాతయిత్వా హరిసైన్యముగ్ర మఽస్మాన్ శరై రర్దయతి ప్రసక్తః 68
స్వయమ్భువా దత్తవరో మహాత్మా ఖమాస్థితోఽన్తర్హిత భీమకాయః
కథం ను శక్యో యుధి నష్టదేహో నిహన్తుమఽద్యేన్ద్రజి దుద్యతాస్త్రః 69
మన్యే స్వయమ్భూర్భగవానఽచిన్త్యో య స్యైతదఽస్త్రం ప్రభవశ్చ యోఽస్య
బాణావపాతాం స్త్వమిహాద్య ధీమాన్ మయా సహాఽవ్యగ్రమనాః సహస్వ 70
ప్రచ్ఛాదయ త్యేష హి రాక్షసేన్ద్రః సర్వా దిశః సాయక వృష్టి జాలైః
ఏత చ్చ సర్వం పతితాఽగ్ర్యశూరం న భ్రాజతే వానరరాజ సైన్యమ్ 71
ఆవాం తు దృష్ట్వా పతితౌ విసంజ్ఞౌ నివృత్త యుద్ధౌ హతరోష హర్షౌ
ధ్రువం ప్రవేక్ష్యత్యఽమరారి వాసం అసౌ సమాదాయ రణాగ్ర లక్ష్మీమ్ 72

తతస్తు తావిన్ద్రజిదస్త్ర జాలైః బభూవతు స్తత్ర తదా విశస్తౌ
స చాఽపి తౌ తత్ర విషాదయిత్వా ననాద హర్షాద్యుధి రాక్షసేన్ద్రః 73
స త త్తదా వానర సైన్య మేవం రామం చ సంఖ్యే సహలక్ష్మణేన
విషాదయిత్వా సహసా వివేశ పురీం దశగ్రీవ భుజాఽభిగుప్తామ్ 74

చతుస్సప్తతితమ స్సర్గః – ఓషధి పర్వతాఽఽనయనం

తయో స్తదా సాదితయో రణాగ్రే ముమోహ సైన్యం హరిపుంగవానామ్
సుగ్రీవ నీలాఽంగద జామ్బవన్తో న చాపి కించిత్ ప్రతిపేదిరే తే 1
తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సైన్యం విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః
ఉవాచ శాఖామృగ రాజ వీరాన్ ఆశ్వాసయన్న ప్రతిమై ర్వచోభిః 2
మా భైష్ట నాస్త్యత్ర విషాదకాలో యదార్యపుత్రౌ హ్యవశౌ విషణ్ణౌ
స్వయమ్భువో వాక్యమథోద్వహన్తౌ యత్ సాదితావిన్ద్రజిదస్త్ర జాలైః 3
తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్ర మేతత్ స్వయమ్భువా బ్రాహ్మమమోఘ వేగమ్
తన్ మానయన్తౌ యుధి రాజపుత్రౌ నిపాతితౌ కోఽత్రవిషాదకాలః 4
బ్రాహ్మమస్త్రం తతో ధీమాన్ మానయిత్వాతు మారుతిః
విభీషణ వచః శృత్వా హనుమాం స్తమఽథాబ్రవీత్ 5
ఏతస్మి న్నిహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినామ్
యో యో ధారయతే ప్రాణాం స్తం త మాశ్వాసయావహే 6
తా వుభౌ యుగపద్వీరౌ హనుమ ద్రాక్షసోత్తమౌ
ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణ శీర్షే విచేరతుః 7
భిన్న లాంగూల హస్తోరు పాదాఽంగుళి శిరోధరైః
స్రవద్భిః క్షతజం గాత్రై ప్రస్రవద్భి స్తత స్తతః 8
పతితైః పర్వతాకారై ర్వానరైరభిసంకులామ్
శస్త్రైశ్చ పతితై ర్దీప్తైర్దదృశాతే వసుంధరామ్ 9
సుగ్రీవమంగదం నీలం శరభం గన్ధమాదనమ్
గవాక్షం చ సుషేణం చ వేగదర్శిన మాహుకమ్ 10
మైన్దం నలం జ్యోతిముఖం ద్వివిదం పనసం తథా
ఏతాం శ్చాన్యాం స్తతో వీరౌ దదృశాతే హతాన్ రణే 11
సప్త షష్టి ర్హతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినామ్
అహ్నః పంచమఽశేషేణ వల్లభేన స్వయమ్భువః 12
సాగరౌఘ నిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్దితం బలమ్
మార్గతే జామ్బవన్తం స్మ హనుమాన్ సవిభీషణః 13

స్వభావ జరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతై శ్చితమ్
ప్రజాపతి సుతం వీరం శామ్యన్త మివ పావకమ్ 14
దృష్ట్వా త ముపసంగమ్య పౌలస్త్యో వాక్య మబ్రవీత్
కచ్చిదార్య శరై స్తీక్ష్ణైః ప్రాణా న ధ్వంసితా స్తవ 15
విభీషణ వచః శృత్వా జామ్బవాన్ ఋక్షపుంగవః
కృచ్ఛ్రా దభ్యుద్గిరన్ వాక్య మిదం వచన మబ్రవీత్ 16
నైరృతేన్ద్ర మహావీర్య స్వరేణ త్వాఽభిలక్షయే
పీడ్యమానః శితై ర్బాణై ర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా 17
అంజనా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా స నైరృత
హనుమాన్ వానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ ధారయతే క్వచిత్ 18
శృత్వా జామ్బవతో వాక్య మువాచేదం విభీషణః
ఆర్యపుత్రావఽతిక్రమ్య కస్మాత్ పృచ్ఛసి మారుతిమ్ 19
నైవ రాజని సుగ్రీవే నాఽంగదే నాఽపి రాఘవే
ఆర్య సందర్శితః స్నేహః యథా వాయుసుతే పరః 20
విభీషణ వచః శృత్వా జామ్బవాన్ వాక్యమబ్రవీత్
శృణు నైరృతశార్దూల యస్మాత్ పృచ్ఛామి మారుతిమ్ 21
తస్మిన్ జీవతి వీరేతు హతమప్యఽహతం బలమ్
హనుమత్యుజ్ఝిత ప్రాణే జీవన్తోఽపి వయం హతాః 22
ధరతే మారుతి స్తాత మారుత ప్రతిమో యది
వైశ్వానర సమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ 23
తతో వృద్ధ ముపాగమ్య నియమే నాఽభ్యవాదయత్
గృహ్య జామ్బవతః పాదౌ హనుమాన్ మారుతాత్మజః 24
శృత్వా హనుమతో వాక్యం తథాఽపి వ్యథితేన్ద్రియః
పునర్జాత మివాత్మానం మన్యతే స్మ ర్క్షపుంగవః 25
తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా హనుమన్తం స జామ్బవాన్
ఆగచ్ఛ హరిశార్దూల వానరాం స్త్రాతుమఽర్హసి 26
నాఽన్యో విక్రమ పర్యాప్త స్త్వమేషాం పరమః సఖా
త్వత్పరాక్రమ కాలోయం నాఽన్యం పశ్యామి కంచన 27
ఋక్ష వానర వీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ
విశల్యౌ కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రామ లక్ష్మణౌ 28
గత్వా పరమమధ్వాన ముపర్యుపరి సాగరమ్

హిమవన్తం నగశ్రేష్ఠం హనుమన్ గన్తుమర్హసి 29
తతః కాంచన మత్యుచ్చమృషభం పర్వతోత్తమమ్
కైలాస శిఖరం చాపి ద్రక్ష్యస్యఽరినిషూదన 30
తయోః శిఖరయో ర్మధ్యే ప్రదీప్త మతుల ప్రభమ్
సర్వౌషధి యుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధి పర్వతమ్ 31
తస్య వానరశార్దూల చతస్రో మూర్ధ్ని సంభవాః
ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయన్త్యో దిశో దశ 32
మృతసంజీవనీం చైవ విశల్యకరణీమఽపి
సావర్ణ్యకరణీ చైవ సంధానకరణీ తథా 33
తాః సర్వా హనుమన్ గృహ్య క్షిప్రమాగన్తుమఽర్హసి
ఆశ్వాసయ హరీన్ ప్రాణైర్యోజ్య గన్ధవహాత్మజ 34
శృత్వా జామ్బవతో వాక్యం హనుమాన్ హరిపుంగవః
ఆపూర్యత బలోద్ధర్షై స్తోయవేగై రివాఽర్ణవః 35
స పర్వత తటాఽగ్రస్థః పీడయన్ పర్వతోత్తమమ్
హనుమాన్ దృశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః 36
హరిపాద వినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః
న శశాక తదాత్మానం సోఢుం భృశ నిపీడితః 37
తస్య పేతు ర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః
శృంగాణి చ వ్యశీర్యన్త పీడితస్య హనూమతా 38
తస్మిన్ సంపీడ్యమానే తు భగ్న ద్రుమ శిలా తలే
న శేకు ర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే 39
స ఘూర్ణిత మహాద్వారా ప్రభగ్న గృహగోపురా
లంకా త్రాసాఽఽకులా రాత్రౌ ప్రనృత్తేవాఽభవత్తదా 40
పృథివీధర సంకాశో నిపీడ్య ధరణీధరమ్
పృథివీం క్షోభయామాస సాఽర్ణవాం మారుతాత్మజః 41
ఆరురోహ తదా తస్మా ద్ధరి ర్మలయ పర్వతం
మేరు మందర సంకాశం నానాప్రస్రవణాకులం 42
నానాద్రుమ లతాకీర్ణం వికాసి కమలోత్పలం
సేవితం దేవ గంధర్వైః షష్టి యోజన ముచ్ఛ్రితం 43
విద్యాధరై ర్మునిగణై రఽప్సరోభి ర్నిషేవితం
నానామృగగణా కీర్ణం బహు కందర శోభితం 44

సర్వానాకులయం స్తత్ర యక్ష గంధర్వ కిన్నరాన్
హనుమాన్ మేఘ సంకాశో వవృధే మారుతాత్మజః 45
పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య బడబా ముఖవన్ముఖమ్
వివృత్యోగ్రం ననాదోచ్చై స్త్రాసయ న్నివ రాక్షసాన్ 46
తస్య నానద్యమానస్య శృత్వా నినద మద్భుతమ్
లంకా స్థా రాక్షసాః సర్వే న శేకుః స్పన్దితుం భయాత్ 47
నమస్కృత్వాఽథ రామాయ మారుతి ర్భీమవిక్రమః
రాఘువార్థే పరం కర్మ సమీహత పరంతపః 48
స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుంచ్య
వివృత్య వక్త్రం బడబా ముఖాభ మాపుప్లువే వ్యోమని చణ్డవేగః 49
స వృక్ష షణ్డాం స్తరసా జహార శైలాన్ శిలాః ప్రాకృత వానరాం శ్చ
బాహూరు వేగోద్ధత సంప్రణున్నా స్తే క్షీణ వేగాః సలిలే నిపేతుః 50
స తౌ ప్రసార్యోరగ భోగకల్పౌ భుజౌ భుజంగాఽరి నికాశ వీర్యః
జగామ మేరుం నగరాజమగ్ర్యం దిశః ప్రకర్ష న్నివ వాయుసూనుః 51
ససాగరం ఘూర్ణిత వీచిమాలం తదా భృశం భ్రామిత సర్వ సత్త్వమ్
సమీక్షమాణః సహసా జగామ చక్రం యథా విష్ణు కరాగ్ర ముక్తమ్ 52
స పర్వతాన్ వృక్షగణాన్ సరాంసి నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని
స్ఫీతాంజనాన్తా నపి సంప్రవీక్ష్య జగామ వేగాత్ పితృ తుల్యవేగః 53
ఆదిత్య పథ మాశ్రిత్య జగామ స గతక్లమః
హనుమాం స్త్వరితో వీరః పితృతుల్య పరాక్రమః 54
జవేన మహతా యుక్తో మారుతి ర్మారుతో యథా
జగామ హరిశార్దూలో దిశః శబ్దేన పూరయన్ 55
స్మరన్ జామ్బవతో వాక్యం మారుతి ర్వాత రంహసా
దదర్శ సహసా చాఽపి హిమవన్తం మహాకపిః 56
నానాప్రస్రవణో పేతం బహు కందర నిర్ఝరమ్
శ్వేతాభ్ర చయ సంకాశైః శిఖరై శ్చారు దర్శనైః 57
శోభితం వివిధై ర్వృక్షైరఽగమ త్పర్వతోత్తమం||
స తం సమాసాద్య మహానగేన్ద్ర మఽతిప్రవృద్ధోత్తమ హేమ శృంగమ్
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి సురర్షి సంఘోత్తమ సేవితాని 58
స బ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షమ్
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం దదర్శ వైవస్వత కింకరాంశ్చ 59

వజ్రాలయం వైశ్రవణాలయం చ సూర్యప్రభం సూర్యనిబన్ధనం చ
బ్రహ్మాసనం శంకర కార్ముకం చ దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః 60
కైలాసమగ్ర్యం హిమవ చ్ఛిలాం చ తథర్షభం కాంచన శైలమగ్ర్యమ్
సందీప్త సర్వౌషధి సంప్రదీప్తం దదర్శ సర్వౌషధి పర్వతేన్ద్రమ్ 61
స తం సమీక్ష్యాఽనల రశ్మి దీప్తం విసిష్మియే వాసవ దూత సూనుః
ఆవృత్య తం చౌషధి పర్వతేన్ద్రం తత్రౌషధీనాం విచయం చకార 62
స యోజన సహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః
దివ్యౌషధి ధరం శైలం వ్యచరన్ మారుతాత్మజః 63
మహౌషధ్య స్తతః సర్వా స్తస్మిన్ పర్వత సత్తమే
విజ్ఞాయార్థిన మాయాన్తం తతో జగ్మురఽదర్శనమ్ 64
స తా మహాత్మా హనుమానఽపశ్యం శ్చుకోప కోపాచ్చ భృశం ననాద
అమృష్యమాణోఽగ్ని నికాశ చక్షు ర్మహీధరేన్ద్రం తమువాచ వాక్యమ్ 65
కి మేతదేవం సువినిశ్చితం తే యద్రాఘవేనాఽసి కృతాఽనుకమ్పః
పశ్యాఽద్య మద్బాహు బలాభిభూతో విశీర్ణ మాత్మానమథో నగేన్ద్ర 66
స తస్య శృంగం సనగం సనాగం సకాంచనం ధాతు సహస్ర జుష్టమ్
వికీర్ణ కూట జ్వలితాగ్ర సానుం ప్రగృహ్య వేగాత్ సహసోన్మమాథ 67
స తం సముత్పాట్య ఖ ముత్పపాత విత్రాస్య లోకాన్ ససురాఽసురేన్ద్రాన్
సంస్తూయమానః ఖ చరైరనేకై ర్జగామ వేగాద్గరుడోగ్ర వేగః 68
స భాస్కరాఽధ్వాన మనుప్రపన్న స్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య
బభౌ తదా భాస్కర సన్నికాశో రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః 69
స తేన శైలేన భృశం రరాజ శైలోపమో గన్ధవహాత్మజస్తు
సహస్రధారేణ సపావకేన చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన 70
తం వానరాః ప్రేక్ష్య వినేదురుచ్చైః స తానఽపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద
తేషాం సముద్ఘుష్ట రవం నిశమ్య లంకాలయా భీమతరం వినేదుః 71
తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్ శైలోత్తమే వానర సైన్య మధ్యే
హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాఽభివాద్య విభీషణం తత్ర స సస్వజే చ 72
తావప్యుభౌ మానుష రాజపుత్రౌ తం గన్ధ మాఘ్రాయ మహౌషధీనామ్
బభూవతు స్తత్ర తదా విశల్యావుత్తస్థు రఽన్యేచ హరిప్రవీరాః 73
సర్వే విశల్యా విరుజః క్షణేన హరిప్రవీరా నిహతాశ్చ యే స్యుః
గంధేన తాసాం ప్రవరౌషధీనాం సుప్తా నిశాన్తే ష్వివ సంప్రబుద్ధాః 74
యదా ప్రభృతి లంకాయాం యుధ్యన్తే కపి రాక్షసాః

తదా ప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ 75

యే హన్యన్తే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః
హతా హతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే 76
తతో హరి ర్గన్ధవహాత్మజస్తు తమోషధీ శైలముదగ్ర వీర్యః
నినాయ వేగాద్ధిమవన్త మేవ పునశ్చ రామేణ సమాజగామ 77

పంచ సప్తతితమ స్సర్గః – లంకాదాహః

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజాః సుగ్రీవో వానరాధిపః
అర్థ్యం విజ్ఞాపయంశ్చాపి హనుమన్తం మిదం వచః 1
యతో హతః కుమ్భకర్ణః కుమారాశ్చ నిషూదితాః
నేదానీ ముపనిర్హారం రావణో దాతుమర్హతి 2
యే యే మహాబలాః సన్తి లఘువశ్చ ప్లవంగమాః
లంకామభ్యుత్పన్త్వాశు గృహ్యోల్కాః ప్లవగర్షభాః 3
తతోఽస్తంగత ఆదిత్యే రౌద్రే తస్మిన్ నిశాముఖే
లంకా మభిముఖాః సోల్కాః జగ్ము స్తే ప్లవగర్షభాః 4
ఉల్కా హస్తై ర్హరిగణైః సర్వతః సమభిద్రుతాః
ఆరక్ష స్థా విరూపాక్షాః సహసా విప్రదుద్రువుః 5
గోపురాట్టప్రతోళీషు చర్యాసు వివిధాసు చ
ప్రాసాదేషు చ సంహృష్టాః ససృజు స్తే హుతాశనమ్ 6
తేషాం గృహ సహస్రాణి దదాహ హుతభుక్ తదా
ప్రాసాదాః పర్వతాకారాః పతన్తి ధరణీ తలే 7
అగరు ర్దహ్యతే తత్ర వరం చ హరిచందనం
మౌక్తికా మణయః స్నిగ్ధాః వజ్రం చాఽపి ప్రవాళకం 8
క్షౌమం చ దహ్యతే తత్ర కౌశేయం చాపి శోభనం
ఆవికం వివిధం చౌర్ణం కాంచనం భాండమాయుధం 9
నానావికృత సంస్థానం వాజి భాండ పరిచ్ఛదౌ

గజ గ్రైవేయ కక్ష్యాశ్చ రథ భాండాశ్చ సంస్కృతాః 10
తనుత్రాణి చ యోధానాం హస్త్యఽశ్వానాం చ వర్మ చ
ఖడ్గా ధనూంషి జ్యా బాణా స్తోమరాంకుశ శక్తయః 11
రోమజం వాలజం చర్మ వ్యాఘ్రజం చాండజం బహు
ముక్తా మణి విచిత్రాంశ్చ ప్రాసాదాంశ్చ సమంతతః 12
వివిధానఽస్త్ర సంయోగా నగ్ని ర్దహతి తత్ర వై
నానావిధాన్ గృహ చ్ఛందాన్ దదాహ హుతభుక్తదా 13
ఆవాసాన్ రాక్షసానాం చ సర్వేషాం గృహ గర్ధినామ్
హేమ చిత్ర తను త్రాణాం స్రగ్దామాఽమ్బర ధారిణామ్ 14
శీధు పాన చలాక్షాఽణాం మద విహ్వల గామినామ్
కాన్తాలమ్బిత వస్త్రాణాం శత్రు సంజాత మన్యునామ్ 15
గదా శూలాఽసి హస్తానాం ఖాదతాం పిబతామపి
శయనేషు మహార్హేషు ప్రసుప్తానాం ప్రియైః సహ 16
త్రస్తానాం గచ్ఛతాం తూర్ణం పుత్రానాదాయ సర్వతః
తేషాం శత సహస్రాణి తదా లంకా నివాసినామ్ 17
అదహత్ పావక స్తత్ర జజ్వాల చ పునః పునః
సారవన్తి మహార్హాణి గమ్భీర గుణవన్తి చ 18
హేమచన్ద్రార్ధ చన్ద్రాణి చన్ద్రశాలోత్తమాని చ
రత్నచిత్ర గవాక్షాణి సాధిష్ఠానాని సర్వశః 19
మణి విద్రుమ చిత్రాణి స్పృశన్తీవ దివాకరమ్
క్రౌంచ బర్హిణ వీణానాం భూషణానాం చ నిస్స్వనైః 20
నాదితా న్యచలాభాని వేశ్మా న్యగ్ని ర్దదాహ సః
జ్వలనేన పరీతాని తోరణాని చకాశిరే 21
విద్యుద్భి రివ నద్ధాని మేఘజాలాని ఘర్మగే
జ్వలనేన పరీతాని నిపేతు ర్భవనాన్యథ 22
వజ్రి వజ్రహతా నీవ శిఖరాణి మహాగిరేః
విమానేషు ప్రసుప్తాశ్చ దహ్యమానా వరాంగనాః 23
త్యక్తాభరణ సంర్వాంగా హా హే త్యుచ్చై ర్విచుక్రుశుః
తాని నిర్దహ్యమానాని దూరతః ప్రచకాశిరే 24
హిమవ చ్ఛిఖరాణీవ దీప్తౌషధి వనాని చ
హర్మ్యాగ్రై ర్దహ్యమానైశ్చ జ్వాలా ప్రజ్వలితైరపి 25

రాత్రౌ సా దృశ్యతే లంకా పుష్పితై రివ కింశుకైః
హస్త్యధ్యక్షై ర్గజై ర్ముక్తై ర్ముక్తైశ్చ తురగైరపి 26
బభూవ లంకా లోకాన్తే భ్రాన్త గ్రాహ ఇవార్ణవః
అశ్వం ముక్తం గజో దృష్ట్వా క్వచిద్భీతోపసర్పతి 27
భీతో భీతం గజం దృష్ట్వా క్వచిదఽశ్వో నివర్తతే
లంకాయాం దహ్యమానాయాం శుశుభే స మహార్ణవః 28
ఛాయా సంసక్త సలిలో లోహితోద ఇవార్ణవః
సా బభూవ ముహూర్తేన హరిభి ర్దీపితా పురీ 29
లోకస్యాఽస్య క్షయే ఘోరే ప్రదీప్తేవ వసుంధరా
నారీ జనస్య ధూమేన వ్యాప్త స్యోచ్చైర్వినేదుషః 30
స్వనో జ్వలన తప్తస్య శుశ్రువే దశ యోజనమ్
ప్రదగ్ధ కాయానపరాన్ రాక్షసాన్ నిర్గతాన్ బహిః 31
సహసాఽభ్యుత్పతన్తి స్మ హరయోఽథ యుయుత్సవః
ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః 32
దిశో దశ సముద్రం చ పృథివీం చాన్వఽనాదయత్
విశల్యౌ తు మహాత్మానౌ తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ 33
అసంభ్రాన్తౌ జగృహతు స్తదోభే ధనుషీ వరే
తతో విస్ఫారయానస్య రామస్య ధనురుత్తమమ్ 34
బభూవ తుములః శబ్దో రాక్షసానాం భయావహః
అశోభత తదా రామో ధను ర్విస్ఫారయన్ మహత్ 35
భగవా నివ సంకృద్ధో భవో వేదమయం ధనుః
ఉద్ఘుష్టం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ నిస్వనమ్ 36
జ్యా శబ్ద స్తావుభౌ శబ్దావతి రామస్య శుశ్రువే
వానరోద్ఘుష్ట ఘోషశ్చ రాక్షసానాం చ నిస్వనః 37
జ్యాశబ్దశ్చాపి రామస్య త్రయం వ్యాప్తం దిశో దశ
తస్య కార్ముక ముక్తైశ్చ శరై స్తత్ పురగోపురమ్ 38
కైలాసశృంగ ప్రతిమం వికీర్ణ మపతద్భువి
తతో రామశరాన్ దృష్ట్వా విమానేషు గృహేషు చ 39
సన్నాహో రాక్షసేన్ద్రాణాం తుములః సమపద్యత
తేషాం సన్నహ్యమానానాం సింహనాదం చ కుర్వతామ్ 40
శర్వరీ రాక్షసేన్ద్రాణాం రౌద్రీవ సమపద్యత

ఆదిష్టా వానరేన్ద్రాస్తు సుగ్రీవేణ మహాత్మనా 41
ఆసన్నద్వార మాసాద్య యుధ్యధ్వం ప్లవగర్షభాః
యశ్చ వో వితథం కుర్యాత్ తత్ర తత్ర హ్యుపస్థితః 42
స హన్తవ్యో హి సంప్లుత్య రాజశాసన దూషకః
తేషు వానరముఖ్యేషు దీప్తోల్కోజ్జ్వల పాణిషు 43
స్థితేషు ద్వార మాసాద్య రావణం మన్యురావిశత్
తస్య జృమ్భిత విక్షేభా ద్వ్యామిశ్రా వై దిశో దశ 44
రూపవా నివ రుద్రస్య మన్యు ర్గాత్రేష్వదృశ్యత
స నికుమ్భం చ కుమ్భం చ కుమ్భకర్ణాత్మజా వుభౌ 45
ప్రేషయామాస సంకృద్ధో రాక్షసై ర్బహుభిః సహ
యూపాక్షః శోణితాక్షశ్చ ప్రజంఘః కంపన స్తథా 46
నిర్యయుః కౌమ్భకర్ణిభ్యాం సహ రావణ శాసనాత్
శశాస చైవ తాన్ సర్వాన్ రాక్షసాన్ సుమహాబలాన్ 47
నాదయన్ గచ్ఛతాత్రైవ జయధ్వం శీఘ్రమేవ చ
తతస్తు చోదితాస్తేన రాక్షసా జ్వలితాయుధాః 48
లంకాయా నిర్యయు ర్వీరాః ప్రణదన్తః పునః పునః
రక్షసాం భూషణస్థాభి ర్భాభిః స్వాభిశ్చ సర్వశః 49
చక్రు స్తే సప్రభం వ్యోమ హరయశ్చాగ్నిభిః సహ
తత్ర తారాధిపస్యాభా తారాణాం చ తథైవ చ 50
తయోరాభరణ స్థా చ వలయో ర్ద్యామభాసయన్
చంద్రాభా భూషణాభా చ గృహాణాం జ్వలతాం చ భాః 51
హరి రాక్షస సైన్యాని భ్రాజయామాస సర్వతః
తత్ర చోర్ధ్వం ప్రదీప్తానాం గృహాణాం సాగరః పునః 52
భాభిః సంసక్త పాతాళశ్చలోర్మిః శుశుభేఽధికం
పతాకా ధ్వజ సంసక్త ముత్తమాఽసి పరశ్వధం 53
భీమాఽశ్వ రథ మాతంగం నానాపత్తి సమాకులమ్
దీప్త శూల గదా ఖడ్గ ప్రాస తోమర కార్ముకమ్ 54
తద్రాక్షస బలం ఘోరం భీమవిక్రమ పౌరుషమ్
దదృశే జ్వలితప్రాసం కింకిణీ శత నాదితమ్ 55
హేమజాలాజిత భుజం వ్యావేష్టిత పరశ్వధమ్
వ్యాఘూర్ణిత మహాశస్త్రం బాణ సంసక్త కార్ముకమ్ 56

గన్ధ మాల్య మధూత్సేక సమ్మోదిత మహానిలమ్
ఘోరం శూరజనాకీర్ణం మహామ్బుధర నిస్వనమ్ 57
తద్దృష్ట్వా బలమాయాన్తం రాక్షసానాం సుదారుణమ్
సంచచాల ప్లవంగానాం బల ముచ్చై ర్ననాద చ 58
జవే నాప్లుత్య చ పున స్తద్బలం రక్షసాం మహత్
అభ్యయాత్ ప్రత్యఽరిబలం పతంగా ఇవ పావకమ్ 59
తేషాం భుజ పరామర్శ వ్యామృష్ట పరిఘాశని
రాక్షసానాం బలం శ్రేష్ఠం భూయస్తర మశోభత 60
తత్రోన్మత్తా ఇవోత్పేతు ర్హరయోఽథ యుయుత్సవః
తరు శైలైరభిఘ్నంతో ముష్టిభిశ్చ నిశాచరాన్ 61
తథై వాపతతాం తేషాం కపీనామఽసిభిః శితైః
శిరాంసి సహసా జహ్రూ రాక్షసా భీమదర్శనాః 62
దశనై ర్హుత కర్ణాశ్చ ముష్టి నిష్పిర్ణ మస్తకాః
శిలా ప్రహార భగ్నాఽంగా విచేరు స్తత్ర రాక్షసాః 63
తథైవా ప్యపరే తేషాం కపీనామభిలక్షితాః
ప్రవీరానభితో జఘ్నూ రాక్షసానాం తరస్వినాం 64
తథైవా ప్యపరే తేషాం కపీనామఽసిభిః శితైః
హరివీరాన్ నిజఘ్నుశ్చ ఘోరరూపా నిశాచరాః 65
ఘ్నన్తమఽన్యం జఘానాఽన్యః పాతయన్తమపాతయత్
గర్హమాణం జగర్హేఽన్యే దశన్తమపరోఽదశత్ 66
దేహీత్యన్యే దదాత్యన్యే దదామీత్యపరః పునః
కిం క్లేశయసి తిష్ఠేతి తత్రాన్యోన్యం బభాషిరే 67
విప్రలంభిత వస్త్రం చ విముక్త కవచాయుధం
సముద్యత మహాప్రాసం యష్టిశూలాసి సంకులమ్ 68
ప్రావర్తత మహారౌద్రం యుద్ధం వానర రక్షసామ్
వానరాన్ దశ సప్తేతి రాక్షసా జఘ్నురాహవే 69
రాక్షసాన్ దశ సప్తేతి వానరాశ్చాభ్యపాతయన్
విస్రస్త కేశ వసనం విధ్వస్త కవచ ధ్వజమ్ 70
బలం రాక్షసమాలమ్బ్య వానరాః పర్యవారయన్
వవృధే తుములం యుద్ధం రక్షసాం వానరైః సహ 71

షట్సప్తతితమ స్సర్గః – కంపనాది వధః

ప్రవృత్తే సంకులే తస్మిన్ ఘోరే వీరజన క్షయే
అంగదః కమ్పనం వీరమాససాద రణోత్సుకః 1
ఆహూయ సోఽంగదం కోపాత్ తాడయామాస వేగితః
గదయా కమ్పనః పూర్వం స చచాల భృశా హతః 2
స సంజ్ఞాం ప్రాప్య తేజస్వీ చిక్షేప శిఖరం గిరేః
అర్దితశ్చ ప్రహారేణ కమ్పనః పతితో భువి 3
తతస్తు కంపనం దృష్ట్వా శోణితాక్షో హతం రణే
రథేనాభ్యపతత్ క్షిప్రం తత్రాఽంగదమభీతవత్ 4
సోఽంగదమ్ నిశితై ర్బాణై స్తదా వివ్యాధ వేగితః
శరీర దారణై స్తీక్ష్ణైః కాలాగ్ని సమ విగ్రహైః 5
క్షుర క్షురప్రై ర్నారాచై ర్వత్స దంతైః శిలీముఖైః
కర్ణిశల్య విపాఠైశ్చ బహుభి ర్నిశితైః శరైః 6
అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్
ధనురగ్ర్యం రథం బాణాన్ మమర్ద తరసా బలీ 7
శోణితాక్ష స్తతః క్షిప్రమఽసిచర్మ సమాదదే
ఉత్పపాత దివం కృద్ధో వేగవానవిచారయన్ 8
తం క్షిప్రతర మాప్లుత్య పరామృశ్యాఽంగదో బలీ
కరేణ తస్య తం ఖడ్గం సమాచ్ఛిద్య ననాద చ 9
తస్యాంసఫలకే ఖడ్గం నిజఘాన తతోఽంగదః
యజ్ఞోపవీతవ చ్చైనం చిచ్ఛేద కపికుంజరః 10
తం ప్రగృహ్య మహాఖడ్గం వినద్య చ పునః పునః
వాలిపుత్రోభిదుద్రావ రణశీర్షే పరానరీన్ 11
ఆయసీం తు గదాం వీరః ప్రగృహ్య కనకాంగదః
శోణితాక్షః సమావిధ్య త మేవానుపపాత హ 12
ప్రజంఘు సహితో వీరో యూపాక్షస్తు తతో బలీ
రథేనాభియయౌ కృద్ధో వాలిపుత్రం మహాబలం 13
తయో ర్మధ్యే కపిశ్రేష్ఠః శోణితాక్ష ప్రజంఘయోః
విశాఖయో ర్మధ్యగతః పూర్ణచంద్ర ఇవాభవత్ 14
అంగదం పరిరక్షంతౌ మైందో ద్వివిద ఏవ చ
తస్య తస్థతురభ్యాశే పరస్పర దిదృక్షయా 15
అభిపేతు ర్మహాకాయాః ప్రతియత్తా మహాబలాః

రాక్షసా వానరాన్ రోషాదఽసిచర్మ గదాధరాః 16
త్రయాణాం వానరేన్ద్రానాం త్రిభీ రాక్షసపుంగవైః
సంసక్తానాం మహద్ద్యుద్ధ మభవద్రోమహర్షణం 17
తే తు వృక్షాన్ సమాదాయ సంప్రచిక్షుపు రాహవే
ఖడ్గేన ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ ప్రజంఘో మహాబలః 18
రథానశ్వాన్ ద్రుమైః శైలై స్తే ప్రచిక్షిపు రాహవే
శరౌఘైః ప్రతిచిచ్ఛేద తాన్ యూపాక్షో నిశాచరః 19
సృష్టాన్ ద్వివిద మైన్దాభ్యాం ద్రుమానుత్పాట్య వీర్యవాన్
బభంజ గదయా మధ్యే శోణితాక్షః ప్రతాపవాన్ 20
ఉద్యమ్య విపులం ఖడ్గం పరమర్మ నికృన్తనం
ప్రజంఘో వాలిపుత్రాయ అభిదుద్రావ వేగితః 21
తమభ్యాశ గతం దృష్ట్వా వానరేంద్రో మహాబలః
ఆజఘానాశ్వకర్ణేన ద్రుమేణాతిబల స్తదా 22
బాహుం చాస్య సనిస్త్రింశమాజఘాన స ముష్టినా
వాలిపుత్రస్య ఘాతేన స పపాత క్షితావఽసిః 23
తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ ఖడ్గ ముత్పల సన్నిభం
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః 24
లలాటే స మహావీర్యమఽంగదం వానరర్షభం
ఆజఘాన మహాతేజాః స ముహూర్తం చచాల హ 25
స సంజ్ఞా ప్రాప్య తేజస్వీ వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్
ప్రజంఘస్య శిరః కాయాత్ ఖడ్గేనాపాతయత్ క్షితౌ 26
స యూపాక్షోఽశ్రుపూర్ణాక్షః పితృవ్యే నిహతే రణే
అవరుహ్య రథాత్ క్షిప్రం క్షీణేషుః ఖడ్గ మాదదే 27
తమాపతంతం సంప్రేక్ష్య యూపాక్షం ద్వివిద స్త్వరన్
ఆజఘానోరసి కృద్ధో జగ్రాహ చ బలాద్బలీ 28
గృహీతం భ్రాతరం దృష్ట్వా శోణితాక్షో మహాబలః
ఆజఘాన గదాగ్రేణ వక్షసి ద్వివిదం తతః 29
స గదాభి ర్హత స్తేన చచాల చ మహాబలః
ఉద్యతాం చ పున స్తస్య జహార ద్వివిదో గదాం 30
ఏతస్మి న్నన్తరే వీరో మైందో వానరయూధపః
యూపాక్షం తాడయామాస తలేనోరసి వీర్యవాన్ 31

తౌ శోణితాక్ష యూపాక్షౌ ప్లవంగాభ్యాం తరస్వినౌ
చక్రతుః సమరే తీవ్ర మాకర్షోత్పాటనం భృశం 32
ద్వివిదః శోణితాక్షం తు విదదార నఖైర్ముఖే
నిష్పిపేష చ వేగేన క్షితావావిధ్య వీర్యవాన్ 33
యూపాక్షమపి సంకృద్ధో మైందో వానరయూథపః
పీడయామాస బాహుభ్యాం స పపాత హతః క్షితౌ 34
హతప్రవీరా వ్యథితా రాక్షసేన్ద్ర చమూ స్తదా
జగామాభిముఖీ సా తు కుమ్భకర్ణ సుతో యతః 35
ఆపతన్తీ చ వేగేన కుమ్భ స్తాం సాన్త్వయ చ్చమూమ్
అథోత్కృష్టం మహావీర్యై ర్లబ్ధ లక్షైః ప్లవంగమైః 36
నిపాతిత మహావీరాం దృష్ట్వా రక్ష శ్చమూం తతః
కుంభః ప్రచక్రే తేజస్వీ రణే కర్మ సుదుష్కరం 37
సధను ర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య సుసమాహితః
ముమోచాఽఽశీ విష ప్రఖ్యాన్ శరాన్ దేహ విదారణాన్ 38
తస్య తచ్ఛుశుభే భూయః సశరం ధనురుత్తమమ్
విద్యుదైరావతాఽర్చిష్మ ద్ద్వితీయేన్ద్ర ధనుర్యథా 39
ఆకర్ణాకృష్ట ముక్తేన జఘాన ద్వివిదం తదా
తేన హాటకపుంఖేన పత్రిణా పత్రవాససా 40
సహసాభిహత స్తేన విప్రముక్త పదః స్ఫురన్
నిపపాతాఽద్రికూటాభో విహ్వలః ప్లవగోత్తమః 41
మైన్దస్తు భ్రాతరం దృష్ట్వా భగ్నం తత్ర మహాహవే
అభిదుద్రావ వేగేన ప్రగృహ్య మహతీం శిలామ్ 42
తాం శిలాం తు ప్రచిక్షేప రాక్షసాయ మహాబలః
బిభేద తాం శిలాం కుమ్భః ప్రసన్నైః పంచభిః శరైః 43
సంధాయ చాన్యం సుముఖం శరమాఽఽశీ విషోపమమ్
ఆజఘాన మహాతేజా వక్షసి ద్వివిదాగ్రజమ్ 44
స తు తేన ప్రహారేణ మైన్దో వానరయూథపః
మర్మణ్యభిహత స్తేన పపాత భువి మూర్ఛితః 45
అంగదో మాతులౌ దృష్ట్వా పతితౌ తౌ మహాబలౌ
అభిదుద్రావ వేగేన కుమ్భముద్యత కార్ముకమ్ 46
తమాపతన్తం వివ్యాధ కుమ్భః పంచభిరాయసైః

త్రిభి శ్చాన్యైః శితై ర్బాణై ర్మాతంగ మివ తోమరైః 47
సోఽంగదం వివిధైర్బాణైః కుమ్భో వివ్యాధ వీర్యవాన్
అకుణ్ఠ ధారై ర్నిశితై స్తీక్ష్ణైః కనక భూషణైః 48
అంగదః ప్రతివిద్ధాంగో వాలిపుత్రో న కమ్పతే
శిలా పాదప వర్షాణి తస్య మూర్ధ్ని వవర్ష హ 49
స ప్రచిచ్ఛేద తాన్ సర్వాన్ బిభేద చ పునః శిలాః
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీమాన్ వాలిపుత్ర సమీరితాన్ 50
ఆపతన్తం చ సంప్రేక్ష్య కుమ్భో వానరయూథపమ్
భ్రువో ర్వివ్యాధ బాణాభ్యా ముల్కాభ్యా మివ కుంజరమ్ 51
తస్య సుస్రావ రుధిరం పిహితే చాఽస్య లోచనే
అంగదః పాణినా నేత్రే పిధాయ రుధిరోక్షితే 52
సాల మాసన్న మేకేన పరిజగ్రాహ పాణినా
సంపీడ్య చోరసి స్కంధం కరేణాఽభినివేశ్య చ 53
కించి దభ్యవనమ్యైన మున్మమాథ యథా గజః
త మిన్ద్రకేతు ప్రతిమం వృక్షం మన్దర సన్నిభమ్ 54
సముత్సృజన్తం వేగేన పశ్యతాం సర్వరక్షసామ్
స బిభేద శితై ర్బాణైః సప్తభిః కాయ భేదనైః 55
అంగదో వివ్యథేఽభీక్ష్ణం పపాత చ ముమోహ చ
అంగదం వ్యథితం దృష్ట్వా సీదన్త మివ సాగరే 56
దురాసదం హరిశ్రేష్ఠం రామాయాన్యే న్యవేదయన్
రామస్తు వ్యథితం శృత్వా వాలిపుత్రం రణాజిరే 57
వ్యాదిదేశ హరిశ్రేష్ఠాన్ జామ్బవత్ప్రముఖాం స్తతః
తే తు వానరశార్దూలాః శృత్వా రామస్య శాసనమ్ 58
అభిపేతుః సుసంకృద్ధాః కుమ్భముద్యత కార్ముకమ్
తతో ద్రుమ శిలాహస్తాః కోప సంరక్త లోచనాః 59
రిరక్షిషన్తోఽభ్యపత న్న ఽంగదం వానరర్షభాః
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరః 60
కుమ్భకర్ణాత్మజం వీరం కృద్ధాః సమభిదుద్రువుః
సమీక్ష్యాపతత స్తాం స్తు వానరేన్ద్రాన్ మహాబలాన్ 61
ఆవవార శరౌఘేణ నగే నేవ జలాశయమ్
తస్య బాణపథం ప్రాప్య న శేకురతివర్తితుమ్ 62

వానరేన్ద్రా మహాత్మానో వేలా మివ మహోదధిః
తాం స్తు దృష్ట్వా హరిగణాన్ శరవృష్టిభిరర్దితాన్ 63
అంగదం పృష్ఠతః కృత్వా భ్రాతృజం ప్లవగేశ్వరః
అభిదుద్రావ వేగేన సుగ్రీవః కుమ్భమాహవే 64
శైల సాను చరం నాగం వేగవా నివ కేసరీ
ఉత్పాట్య చ మహాశైలానశ్వకర్ణాన్ ధవాన్ బహూన్ 65
అన్యాంశ్చ వివిధాన్ వృక్షాం శ్చిక్షేప చ మహాబలః
తాం ఛాదయన్తీమాకాశం వృక్ష వృష్టిం దురాసదామ్ 66
కుమ్భకర్ణాత్మజః శ్రీఘ్రం చిచ్ఛేద నిశితైః శరైః
అభిలక్ష్యేణ తీవ్రేణ కుమ్భేన నిశితైః శరైః 67
ఆచితా స్తే ద్రుమా రేజుర్యథా ఘోరాః శతఘ్న్యః
ద్రుమ వర్షం తు తచ్ఛిన్నం దృష్ట్వా కుమ్భేన వీర్యవాన్ 68
వానరాధిపతిః శ్రీమాన్ మహాసత్త్వో న వివ్యథే
నిర్భిద్యమానః సహసా సహమానశ్చ తాన్ శరాన్ 69
కుమ్భస్య ధనురాక్షిప్య బభంజే న్ద్రధనుష్ప్రభమ్
అవప్లుత్య తతః శీఘ్రం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ 70
అబ్రవీత్ కుపితః కుమ్భం భగ్న శృంగమివ ద్విపమ్
నికుమ్భాగ్రజ వీర్యం తే బాణ వేగవదద్భుతమ్ 71
సన్నతిశ్చ ప్రభావశ్చ తవ వా రావణస్య వా
ప్రహ్లాద బలి వృత్రఘ్న కుబేర వరుణోపమ 72
ఏకస్త్వమనుజాతోఽసి పితరం బలవృత్తతః
త్వామేవైకం మహాబాహుం చాపహస్త మరిందమమ్ 73
త్రిదశా నాతివర్తన్తే జితేన్ద్రియమివాధయః
విక్రమస్వ మహాబుద్ధే కర్మాణి మమ పశ్యతః 74
వర దానాత్ పితృవ్య స్తే సహతే దేవ దానవాన్
కుమ్భకర్ణస్తు వీర్యేణ సహతే చ సురాఽసురాన్ 75
ధనుషీన్ద్రజిత స్తుల్యః ప్రతాపే రావణస్య చ
త్వమద్య రక్షసాం లోకే శ్రేష్ఠోఽసి బలవీర్యతః 76
మహావిమర్దం సమరే మయా సహ తవాద్భుతమ్
అద్య భూతాని పశ్యన్తు శక్ర శమ్బరయో రివ 77
కృతమఽప్రతిమం కర్మ దర్శితం చాస్త్ర కౌశలమ్

పాతితా హరివీరాశ్చ త్వయా వై భీమవిక్రమాః 78
ఉపాలమ్భ భయాచ్చాపి నాఽసి వీర మయా హతః
కృతకర్మా పరిశ్రాన్తో విశ్రాన్తః పశ్య మే బలమ్ 79
తేన సుగ్రీవ వాక్యేన సాఽవమానేన మానితః
అగ్నేరాఽఽజ్య హుత స్యేవ తేజ స్తస్యాభ్యవర్ధత 80
తతః కుమ్భస్తు సుగ్రీవమ్ బాహుభ్యాం జగృహే తదా
గజావివాఽతీతమదౌ నిశ్శ్వసంతౌ ముహుర్ముహుః 81
అన్యోన్య గాత్ర గ్రథితౌ కర్షంతావితరేతరం
విధూమాం ముఖతో జ్వాలాం విస్పృజంతౌ పరిశ్రమాత్ 82
తయోః పాదాభిఘాతాచ్చ నిమగ్నా చాభవన్మహీ
వ్యాఘూర్ణిత తరంగశ్చ చుక్షుభే వరుణాలయః 83
తతః కుంభం సముత్క్షిప్య సుగ్రీవో లవణాంభసి
పాతయామాస వేగేన దర్శయన్నుదధేస్తలం 84
తతః కుంభ నిపాతేన జలరాశిః సముత్థితః
వింధ్య మన్దర సంకాశో విససర్ప సమంతతః 85
తతః కుంభః సముత్పత్య సుగ్రీవమభిపత్య చ
ఆజఘానోరసి కృద్ధో వజ్రవేగేన ముష్టినా 86
తస్య చర్మ చ పుస్ఫోట బహుసుస్రావ శోణితమ్
స చ ముష్టి ర్మహావేగః ప్రతిజఘ్నే ఽస్థిమండలే 87
తదా వేగేన తత్రాసీత్తేజః ప్రజ్వలితం ముహుః
వజ్ర నిష్పేష సంజాతా జ్వాలా మేరౌ యథా గిరౌ 88
స తత్రాభిహత స్తేన సుగ్రీవో వానరర్షభః
ముష్టిం సంవర్తయామాస వజ్రకల్పం మహాబలః 89
అర్చిః సహస్ర వికచం రవిమణ్డల సప్రభమ్
స ముష్టిం పాతయామాస కుమ్భస్యోరసి వీర్యవాన్ 90
స తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలో భృశ తాడితః
నిపపాత తదా కుంభో గతార్చిరివ పావకః 91
ముష్టినాభిహత స్తేన నిపపాతాశు రాక్షసః
లోహితాంగ ఇవాకాశా ద్దీప్త రశ్మిర్యదృచ్ఛయా 92
కుమ్భస్య పతతో రూపం భగ్నస్యోరసి ముష్టినా
బభౌ రుద్రాభిపన్నస్య యథా రూపం గవాంపతేః 93

తస్మిన్ హతే భీమ పరాక్రమేణ
ప్లవంగమానా మృషభేణ యుద్ధే
మహీ సశైలా సవనా చచాల
భయం చ రక్షాంస్యధికం వివేశ 94

సప్త సప్తతితమ స్సర్గః – నికుంభ వధః

నికుమ్భో భ్రాతరం దృష్ట్వా సుగ్రీవేణ నిపాతితమ్
ప్రదహ న్నివ కోపేన వానరేన్ద్రమవైక్షత 1
తతః స్రగ్దామ సన్నద్ధం దత్త పంచాంగుళం శుభమ్
ఆదదే పరిఘం వీరో నగేన్ద్ర శిఖరోపమమ్ 2
హేమపట్ట పరిక్షిప్తం వజ్ర విద్రుమ భూషితమ్
యమదణ్డోపమం భీమం రక్షసాం భయ నాశనమ్ 3
తమావిధ్య మహాతేజాః శక్ర ధ్వజ సమం తదా
వినవాద వివృత్తాస్యో నికుమ్భో భీమ విక్రమః 4
ఉరోగతేన నిష్కేణ భుజస్థైరంగదై రపి
కుండలాభ్యాం చ చిత్రాభ్యాం మాలయా చ విచిత్రయా 5
నికుమ్భో భూషణై ర్భాతి తేన స్మ పరిఘేణ చ
యథేన్ద్ర ధనుషా మేఘః సవిద్యుత్ స్తనయిన్తుమాన్ 6
పరిఘాగ్రేణ పుస్ఫోట వాత గ్రన్థిర్మహాత్మనః
ప్రజజ్వాల సఘోషశ్చ విధూమ ఇవ పావకః 7
నగర్యా విటపావత్యా గన్ధర్వ భవనోత్తమైః
సహ చైవామరావత్యా సర్వైశ్చ భువనైః సహ 8
సతార గ్రహ నక్షత్రం సచన్ద్రం సమహాగ్రహమ్
నికుమ్భ పరిఘాఘూర్ణం భ్రమ తీవ నభః స్థలమ్ 9
దురాసదశ్చ సంజజ్ఞే పరిఘాభరణ ప్రభః
కపీనాం స నికుమ్భాగ్ని ర్యుగాన్తాగ్ని రివోత్థితః 10
రాక్షసా వానరాశ్చాపి న శేకుః స్పన్దితుం భయాత్
హనుమాం స్తు వివృత్యోరస్తస్థౌ తస్యాగ్రతో బలీ 11
పరిఘోపమ బాహుస్తు పరిఘం భాస్కర ప్రభమ్
బలీ బలవత స్తస్య పాతయామాస వక్షసి 12
స్థిరే తస్యోరసి వ్యూఢే పరిఘః శతధాకృతః
విశీర్యమాణః సహసా ఉల్కాశత మివామ్బరే 13

స తు తేన ప్రహారేణ విచచాల చ మహాకపిః
పరిఘేణ సమాధూతో యథా భూమితలేఽచలః 14
స తథాభిహత స్తేన హనుమాన్ ప్లవగోత్తమః
ముష్టిం సంవర్తయామాస బలేనాతిమహాబలః 15
తముద్యమ్య మహాతేజా నికుమ్భోరసి వీర్యవాన్
అభిచిక్షేప వేగేన వేగవాన్ వాయు విక్రమః 16
తతః పుస్ఫోట చర్మాఽస్య ప్రసుస్రావ చ శోణితమ్
ముష్టినా తేన సంజజ్ఞే జ్వాలా విద్యుదివోత్థితా 17
స తు తేన ప్రహారేణ నికుమ్భో విచచాల హ
స్వస్థ శ్చాపి నిజగ్రాహ హనుమన్తం మహాబలమ్ 18
విచుక్రుశు స్తదా సంఖ్యే భీమం లంకా నివాసినః
నికుమ్భేనోద్యతం దృష్ట్వా హనుమన్తం మహాబలమ్ 19
స తథా హ్రియమాణోపి కుమ్భకర్ణాత్మజేన హ
ఆజఘానాఽనిల సుతో వజ్రకల్పేన ముష్టినా 20
ఆత్మానం మోచయిత్వాథ క్షితావభ్యవపద్యత
హనుమా నున్మమథాశు నికుమ్భం మారుతాత్మజః 21
నిక్షిప్య పరమాయత్తో నికుమ్భం నిష్పిపేష హ
ఉత్పత్య చాస్య వేగేన పపాతోరసి వీర్యవాన్ 22
పరిగృహ్య చ బాహుభ్యాం పరివృత్య శిరోధరామ్
ఉత్పాటయామాస శిరో భైరవం నదతో మహత్ 23
అథ వినదతి సాదితే నికుమ్భే
పవన సుతేన రణే బభూవ యుద్ధమ్
దశరథ సుత రాక్షసేన్ద్ర సూన్వోః
భృశతమాగత రోషయోః సుభీమమ్ 24
వ్యపేతే తు జీవే నికుమ్భస్య హృష్టా
నినేదుః ప్లవంగా దిశః సస్వనుశ్చ
చచాలేవ చోర్వీం పఫాలేవ చ ద్యౌః
భయం రాక్షసానాం బలం చాఽవివేశ 25

అష్ట సప్తతితమ స్సర్గః -- మకరాక్షాభిషేణనం

నికుమ్భం చ హతం శృత్వా కుమ్భం చ వినిపాతితమ్
రావణః పరమామర్షీ ప్రజజ్వాలాఽనలో యథా 1

నైర్భతః క్రోధ శోకాభ్యాం ద్వాభ్యాం తు పరిమూర్ఛితః
ఖర పుత్రం విశాలాక్షం మకరాక్షమచోదయత్ 2
గచ్ఛ పుత్ర మయాజ్ఞప్తో బలేనాభిసమన్వితః
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ జహి తాంశ్చ సవనౌకసః 3
రావణస్య వచః శృత్వా శూరమానీ ఖరాత్మజః
బాఢమిత్యఽబ్రవీ ద్దృష్టో మకరాక్షో నిశాచరః 4
సోఽభివాద్య దశగ్రీవం కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్
నిర్జగామ గృహా చ్ఛుభ్రాద్రావణ స్యాజ్ఞయా బలీ 5
సమీప స్థం బలాధ్యక్షం ఖరపుత్రోఽబ్రవీదిదమ్
రథశ్చానీయతాం శీఘ్రం సైన్యం చాహూయతాం త్వరాత్ 6
తస్య తద్వచనం శృత్వా బలాధ్యక్షో నిశాచరః
స్యన్దనం చ బలం చైవ సమీపం ప్రత్యపాదయత్ 7
ప్రదక్షిణం రథం కృత్వా ఆరురోహ నిశాచరః
సూతం సంచోదయామాస శీఘ్రం మే రథమావహ 8
అథ తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ మకరాక్షోఽబ్రవీదిదమ్
యూయం సర్వే ప్రయుధ్యధ్వం పురస్తాన్మమ రాక్షసాః 9
అహం రాక్షసరాజేన రావణేన మహాత్మనా
ఆజ్ఞప్తః సమరే హన్తుం తావుభౌ రామ లక్ష్మణౌ 10
అద్య రామం వధిష్యామి లక్ష్మణం చ నిశాచరాః
శాఖామృగం చ సుగ్రీవం వానరాంశ్చ శరోత్తమైః 11
అద్య శూల నిపాతైశ్చ వానరాణాం మహాచమూమ్
ప్రదహిష్యామి సంప్రాప్తః శుష్కేన్ధన మివాఽనలః 12
మకరాక్షస్య తచ్ఛృత్వా వచనం తే నిశాచరాః
సర్వే నానాయుధోపేతా బలవన్తః సమాగతాః 13
తే కామరూపిణః సర్వే దంష్ట్రిణః పింగళేక్షణాః
మాతంగా ఇవ నర్దన్తో ధ్వస్తకేశా భయానకాః 14
పరివార్య మహాకాయా మహాకాయం ఖరాత్మజమ్
అభిజగ్ము స్తతో హృష్టా శ్చాలయన్తో వసుంధరామ్ 15
శంఖ భేరీ సహస్రాణామాహతానాం సమన్తతః
క్ష్వేళితాస్ఫోటితానాం చ తతః శబ్దో మహానభూత్ 16
ప్రభ్రష్టోఽథ కరా త్తస్య ప్రతోదః సారథే స్తదా

పపాత సహసా చైవ ధ్వజ స్తస్య చ రక్షసః 17
తస్య తే రథ యుక్తాశ్చ హయా విక్రమ వర్జితాః
చరణైరాకులై ర్గత్వా దీనాః సాఽస్రముఖా యయుః 18
ప్రవాతి పవన స్తస్మిన్ సపాంసుః ఖరదారుణః
నిర్యాణే తస్య రౌద్రస్య మకరాక్షస్య దుర్మతేః 19
తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని రాక్షసా వీర్యవత్తమాః
అచిన్త్య నిర్గతాః సర్వే యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ 20
ఘనగజ మహిషాఽంగ తుల్య వర్ణాః
సమర ముఖేష్వఽసకృ ద్గదాసి భిన్నాః
అహమహ మితి యుద్ధ కౌశలా స్తే
రజనిచరాః పరిబభ్రమముర్వదన్తః 21

ఏకోనాశీతితమ స్సర్గః – మకరాక్ష వధః

నిర్గతం మకరాక్షం తే దృష్ట్వా వానరపుంగవాః
ఆప్లుత్య సహసా సర్వే యోద్ధుకామా వ్యవస్థితాః 1
తతః ప్రవృత్తం సుమహ త్తద్యుద్ధం రోమహర్షణమ్
నిశాచరైః ప్లవంగానాం దేవానాం దానవై రివ 2
వృక్ష శూల నిపాతైశ్చ శిలా పరిఘ పాతనైః
అన్యోన్యం మర్దయన్తి స్మ తదా కపి నిశాచరాః 3
శక్తి ఖడ్గ గదా కుంతైస్తోమరైశ్చ నిశాచరాః
పట్టసై ర్భిన్దిపాలైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చ సమన్తతః 4
పాశ ముద్గర దణ్డైశ్చ నిఖాతై శ్చాపరే తథా
కదనం కపివీరాణాం చక్రు స్తే రజనీచరాః 5
బాణౌఘైరర్దితా శ్చాపి ఖర పుత్రేణ వానరాః
సంభ్రాన్త మనసః సర్వే దుద్రువు ర్భయ పీడితాః 6
తాన్ దృష్ట్వా రాక్షసాః సర్వే ద్రవమాణాన్ వలీముఖాన్
నేదు స్తే సింహవ ద్దృష్టా రాక్షసా జితకాశినః 7
విద్రవత్సు తదా తేషు వానరేషు సమన్తతః
రామ స్తాన్ వారయామాస శరవర్షేణ రాక్షసాన్ 8
వారితాన్ రాక్షసాన్ దృష్ట్వా మకరాక్షో నిశాచరః
క్రోధాఽనల సమావిష్టో వచనం చేదమబ్రవీత్ 9
క్వాఽసౌ రామః సుదుర్బుద్ధి ర్యేన మే నిహతః పితా

జనస్థాన గతః పూర్వం సాఽనుగః సపరిచ్ఛదః 10
అద్య గంతాఽస్మి వైరస్య పారం వై రజనీచరాః
సుహృదాం చైవ సర్వేషాం నిహతానాం రణాజిరే 11
హత్వా రామం సుదుర్బుద్ధిం లక్ష్మణం చ సవానరం
తేషాం శోణిత నిష్యంద్యైః కరిష్యే సలిల క్రియాం 12
ఏవ ముక్త్వా మహాబాహుర్యుద్ధే స రజనీచరః
వ్యలోకయత తత్సర్వం బలం రామ దిదృక్షయా 13
ఆహూయమానః కపిభిర్బహుభిర్బలశాలిభిః
యుద్ధాయ స మహాతేజా రామాదన్యం న చేచ్ఛతి 14
మార్గమాణ స్తదా రామం బలవాన్ రజనీచరః
రథేనామ్బుద ఘోషేణ వ్యచరత్తామఽనీకినీం 15
దృష్ట్వా రామమఽదూరస్థం లక్ష్మణం చ మహారథం
స ఘోషం పాణినాఽఽహూయ తతో వచన మబ్రవీత్ 16
తిష్ఠ రామ మయా సార్థం ద్వన్ద్వయుద్ధం దదామి తే
త్యాజయిష్యామి తే ప్రాణాన్ ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః 17
యత్తదా దణ్డకారణ్యే పితరం హతవాన్ మమ
మదఽగ్రతః స్వకర్మస్థం దృష్ట్వా రోషోభివర్ధతే 18
దహ్యన్తే భృశమంగాని దురాత్మన్ మమ రాఘవ
యన్మయాఽసి న దృష్ట స్త్వం తస్మిన్ కాలే మహావనే 19
దిష్ట్యాఽసి దర్శనం రామ మమ త్వం ప్రాప్తవా నిహ
కాంక్షితోఽసి క్షుధార్తస్య సింహస్యేవేతరో మృగః 20
అద్య మద్బాణ వేగేన ప్రేతరాడ్విషయం గతః
యే త్వయా నిహతా వీరాః సహ తైశ్చ సమేష్యతి 21
బహునాఽత్ర కిముక్తేన శృణు రామ వచో మమ
పశ్యన్తు సకలా లోకా స్త్వాం మాం చైవ రణాజిరే 22
అస్త్రై ర్వా గదయా వాఽపి బాహుభ్యాం వా మహావనే
అభ్యస్తం యేన వా రామ తేనైవ యుధి వర్తతాం 23
మకరాక్ష వచః శృత్వా రామో దశరథాత్మజః
అబ్రవీత్ ప్రహసన్ వాక్య ముత్తరోత్తర వాదినమ్ 24
కత్థసే కిం వృథా రక్షో బహూన్యసదృశాని తు
న రణే శక్యతే జేతుం వినా యుద్ధేన వాగ్బలాత్ 25

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం త్వత్పితా చ యః
త్రిశిరా దూషణశ్చైవ దణ్డకే నిహతా మయా 26
స్వాఽశితా స్తవ మాంసేన గృధ్ర గోమాయు వాయసాః
భవిష్యన్త్యద్య వై పాప తీక్ష్ణ తుణ్డ నఖాంకురాః 27
రుధిరార్ద్ర ముఖా హృష్టా రక్తపక్షాః ఖగాశ్చ యే
ఖే తదా వసుధాయాం చ భ్రమిష్యంతి సమన్తతః 28
రాఘవేణైవముక్తస్తు ఖర పుత్రో నిశాచరః
బాణౌఘానముచ త్తస్మై రాఘవాయ రణాజిరే 29
తాన్ శరాన్ శరవర్షేణ రామశ్చిచ్ఛేద నైకధా
నిపేతు ర్భువి తే ఛిన్నా రుక్మపుంఖాః సహస్రశః 30
తద్యుద్ధ మభవత్ తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా
రక్షస ఖర పుత్రస్య సూనోర్దశరథస్య చ 31
జీమూతయో రివాకాశే శబ్దో జ్యాతలయో స్తదా
ధనుర్ముక్తః స్వనోత్కృష్టః శ్రూయతే చ రణాఽజిరే 32
దేవ దానవ గన్ధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః
అన్తరిక్ష గతాః సర్వే ద్రష్టుకామా స్తదద్భుతమ్ 33
విద్ధమన్యోన్య గాత్రేషు ద్విగుణం వర్ధతే పరమ్
కృత ప్రతికృతాన్యోన్యం కురుతాం తౌ రణాజిరే 34
రామ ముక్తాంస్తు బాణౌఘాన్ రాక్షసస్త్వఽచ్ఛిన ద్రణే
రక్షో ముక్తాంస్తు రామో వై నైకధా ప్రాచ్ఛినచ్ఛరైః 35
బాణౌఘై ర్వితతాః సర్వా దిశశ్చ ప్రదిశస్తథా
సంఛన్నా వసుధా ద్యౌశ్చ సమన్తా న్న ప్రకాశతే 36
తతః కృద్ధో మహాబాహు ర్ధనుశ్చిచ్ఛేద రక్షసః
అష్టాభిరథ నారాచైః సూతం వివ్యాధ రాఘవః 37
భిత్త్వా శరైః రథం రామో రథాశ్వాన్ సమపాతయత్
విరథో వసుధాం తిష్ఠన్ మకరాక్షో నిశాచరః 38
త త్తిష్ఠ ద్వసుధాం రక్షః శూలం జగ్రాహ పాణినా
త్రాసనం సర్వభూతానాం యుగాన్తాగ్ని సమప్రభమ్ 39
విభ్రామ్యతు మహచ్ఛూలం ప్రజ్వలన్తం నిశాచరః
స క్రోధాత్ ప్రాహిణో త్తస్మై రాఘవాయ మహాహవే 40
తమాపతన్తం జ్వలితం ఖర పుత్ర కరా చ్చ్యుతమ్

బాణైస్తు త్రిభిరాకాశే శూలం చిచ్ఛేద రాఘవః 41
స చ్ఛిన్నో నైకధా శూలో దివ్య హాటక మణ్డితః
వ్యశీర్యత మహోల్కేవ రామబాణార్దితో భువి 42
తచ్ఛూలం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్ట కర్మణా
సాధు సాధ్వితి భూతాని వ్యాహరన్తి నభో గతాః 43
తం దృష్ట్వా నిహతం శూలం మకరాక్షో నిశాచరః
ముష్టి ముద్యమ్య కాకుత్స్థం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ 44
స తం దృష్ట్వా పతన్తం వై ప్రహస్య రఘునన్దనః
పావకాఽస్త్రం తతో రామః సందధే తు శరాసనే 45
తేనాస్త్రేణ హతం రక్షః కాకుత్స్థేన తదా రణే
సంఛిన్న హృదయం తత్ర పపాత చ మమార చ 46
దృష్ట్వా తే రాక్షసాః సర్వే మకరాక్షస్య పాతనమ్
లంకా మేవాభ్యధావన్త రామ బాణార్దితా స్తదా 47
దశరథ నృప పుత్ర బాణ వేగై
రజనిచరం నిహతం ఖరాత్మజం తమ్
దదృశురఽథ సురా భృశం ప్రహృష్టా
గిరి మివ వజ్రహతం యథా వికీర్ణమ్ 48

అశీతితమ స్సర్గః – తిరోహిత రావణి యుద్ధం

మకరాక్షం హతం శృత్వా రావణః సమితింజయః
క్రోధేన మహతావిష్టో దంతాన్ కటకటాపయన్ 1
కుపితశ్చ తదా తత్ర కిం కార్య మితి చిన్తయన్
ఆదిదేశాఽథ సంకృద్ధో రణాయేన్ద్రజితం సుతమ్ 2
జహి వీర మహావీర్యౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
అదృశ్యో దృశ్యమానో వా సర్వథా త్వం బలాధికః 3
త్వమఽప్రతిమ కర్మాణ మిన్ద్రం జయసి సంయుగే
కిం పునర్మానుషౌ దృష్ట్వా న వధిష్యసి సంయుగే 4
తథోక్తో రాక్షసేన్ద్రేణ ప్రతిగృహ్య పితుర్వచః
యజ్ఞ భూమౌ స విధివత్ పావకం జుహువేన్ద్రజిత్ 5
జుహ్వతశ్చాఽపి తత్రాగ్నిం రక్తోష్ణీషధరాః స్త్రియః
ఆజగ్ము స్తత్ర సంభ్రాన్తా రాక్షస్యో యత్ర రావణిః 6
శస్త్రాణి శరపత్రాణి సమిధోఽథ విభీతకాః

లోహితాని చ వాసాంసి స్రువం కార్ష్ణాయసం తథా 7
సర్వతోఽగ్నిం సమాస్తీర్య శరపత్రైః సతోమరైః
ఛాగస్య కృష్ణవర్ణస్య గళం జగ్రాహ జీవతః 8
శరహోమ సమిద్ధస్య విధూమస్య మహాఽర్చిషః
బభూవు స్తాని లింగాని విజయం దర్శయన్తి చ 9
ప్రదక్షిణావర్త శిఖ స్తప్త హాటక సన్నిభః
హవి స్తత్ ప్రతిజగ్రాహ పావకః స్వయ ముత్థితః 10
హుత్వాగ్నిం తర్పయిత్వా చ దేవ దానవ రాక్షసాన్
ఆరురోహ రథశ్రేష్ఠ మఽన్తర్ధాన గతం శుభమ్ 11
స వాజిభి శ్చతుర్భిశ్చ బాణైశ్చ నిశితైర్యుతః
ఆరోపిత మహాచాపః శుశుభే స్యన్దనోత్తమః 12
జాజ్వల్యమానో వపుషా తపనీయ పరిచ్ఛదః
మృగై శ్చన్ద్రార్ధ చన్ద్రైశ్చ సరథః సమలంకృతః 13
జామ్బూనద మహాకమ్బు ర్దీప్త పావక సన్నిభః
బభూవేన్ద్రజితః కేతు ర్వైడూర్య సమలంకృతః 14
తేన చాదిత్య కల్పేన బ్రహ్మాఽస్త్రేణ చ పాలితః
స బభూవ దురాధర్షో రావణిః సుమహాబలః 15
సోఽభినిర్యాయ నగరా దిన్ద్రజిత్ సమితింజయః
హుత్వాగ్నిం రాక్షసై ర్మన్త్రైరఽన్తర్ధాన గతోఽబ్రవీత్ 16
అద్య హత్వా రణే యౌ తౌ మిథ్యా ప్రవ్రజితౌ వనే
జయం పిత్రే ప్రదాస్యామి రావణాయ రణార్జితమ్ 17
అద్య నిర్వానరా ముర్వీం హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్
కరిష్యే పరమప్రీతి మిత్యుక్త్వాఽన్తరధీయత 18
ఆపపాతాఽథ సంకృద్ధో దశగ్రీవేణ చోదితః
తీక్ష్ణ కార్ముక నారాచై స్తీక్ష్ణై స్త్విన్ద్ర రిపూ రణే 19
స దదర్శ మహావీర్యా నాగౌ త్రిశిరసా విప
సృజన్తావిషుజాలాని వీరౌ వానరమధ్యగౌ 20
ఇమౌ తావితి సంచిన్త్య సజ్యం కృత్వా చ కార్ముకమ్
సంతతానేషు ధారాభిః పర్జన్య ఇవ వృష్టిమాన్ 21
స తు వైహాయసం ప్రాప్య సరథో రామ లక్ష్మణౌ
అచక్షు ర్విషయే తిష్ఠన్ వివ్యాధ నిశితైః శరైః 22

తౌ తస్య శరవేగేన పరీతౌ రామ లక్ష్మణౌ
ధనుషీ సశరే కృత్వా దివ్యమఽస్త్రం ప్రచక్రతుః 23
ప్రచ్ఛాదయన్తౌ గగనం శరజాలై ర్మహాబలౌ
తమఽస్త్రైః సూర్య సంకాశై ర్నైవ పస్పృశతుః శరైః 24
స హి ధూమాన్ధకారం చ చక్రే ప్రచ్ఛాదయన్ నభః
దిశశ్చాఽన్తర్దధే శ్రీమాన్నీహార తమసా వృతాః 25
నైవ జ్యా తల నిర్ఘోషో న చ నేమి ఖుర స్వనః
శుశ్రువే చరత స్తస్య న చ రూపం ప్రకాశతే 26
ఘనాఽన్ధకారే తిమిరే శిలావర్ష మివాద్భుతమ్
స వవర్ష మహాబాహు ర్నారాచ శరవృష్టిభిః 27
స రామం సూర్య సంకాశైః శరై ర్దత్తవరో భృశమ్
వివ్యాధ సమరే కృద్ధః సర్వ గాత్రేషు రావణిః 28
తౌ హన్యమానౌ నారాచై ర్ధారాభి రివ పర్వతౌ
హేమపుంఖాన్నరవ్యాఘ్రౌ తిగ్మాన్ ముముచతుః శరాన్ 29
అన్తరిక్షే సమాసాద్య రావణిం కంకపత్రిణః
నికృత్య పతగా భూమౌ పేతు స్తే శోణితోక్షితాః 30
అతిమాత్రం శరౌఘేణ పీడ్యమానౌ నరోత్తమౌ
తా నిషూన్ పతతో భల్లై రనేకై ర్నిచకృంతతుః 31
యతో హి దదృశాతే తౌ శరాన్ నిపతితః శితాన్
తత స్తు తౌ దాశరథీ సస్పృజాతేఽస్త్ర ముత్తమమ్ 32
రావణి స్తు దిశః సర్వా రథేనాఽతిరథః పతన్
వివ్యాధ తౌ దాశరథీ లఘ్వఽస్త్రో నిశితైః శరైః 33
తేనాఽతివిద్ధౌ తౌ వీరౌ రుక్మపుంఖైః సుసంహితైః
బభూవతుర్దాశరథీ పుష్పితా వివ కింశుకౌ 34
నాఽస్య వేద గతిం కశ్చి న్న చ రూపం ధనుః శరాన్
న చాఽన్యద్విదితం కించిత్ సూర్యస్యేవాఽభ్ర సంప్లవే 35
తేన విద్ధాశ్చ హరయో నిహతాశ్చ గతాఽసవః
బభూవుః శతశ స్తత్ర పతితా ధరణీ తలే 36
లక్ష్మణస్తు సుసంకృద్ధో భ్రాతరం వాక్యమబ్రవీత్
బ్రాహ్మమఽస్త్రం ప్రయోక్ష్యామి వధార్థం సర్వ రక్షసామ్ 37
తమువాచ తతో రామో లక్ష్మణం శుభ లక్షణమ్

నైకస్య హేతో రక్షాంసి పృథివ్యాం హన్తుమర్హసి 38
అయుధ్యమానం ప్రచ్ఛన్నం ప్రాంజలిం శరణాగతమ్
పలాయన్తం ప్రమత్తం వా న త్వం హన్తుమిహాఽర్హసి 39
అస్యైవ తు వధే యత్నం కరిష్యావో మహాబల
ఆదేక్ష్యావో మహావేగా నస్త్రానాశీ విషోపమాన్ 40
తమేనం మాయినం క్షుద్ర మన్తర్హిత రథం బలాత్
రాక్షసం నిహనిష్యన్తి దృష్ట్వా వానరయూథపాః 41
యద్యేష భూమిం విశతే దివం వా రసాతలం వాపి నభః స్థలం వా
ఏవం నిగూఢోఽపి మమాస్త్రదగ్ధః పతిష్యతే భూమితలే గతాఽసుః 42
ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా రఘుప్రవీరః ప్లవగర్షభై ర్వృతః
వధాయ రౌద్రస్య నృశంసకర్మణ స్తదా మహాత్మా త్వరితం నిరీక్షతే 43

ఏకాశీతితమ స్సర్గః – మాయా సీతా వధః

విజ్ఞాయ తు మన స్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః
సన్నివృత్యాఽఽహవాత్ తస్మాత్ సంవివేశ పురం తతః 1
సోఽనుస్మృత్య వధం తేషాం రాక్షసానాం తరస్వినామ్
క్రోధ తామ్రేక్షణః శూరో నిర్జగామ మహాద్యుతిః 2
స పశ్చిమేన ద్వారేణ నిర్యయౌ రాక్షసై ర్వృతః
ఇన్ద్రజిత్తు మహావీర్యః పౌలస్త్యో దేవ కంటకః 3
ఇన్ద్రజిత్తు తతో దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
రణాయాఽభ్యుద్యతౌ వీరౌ మాయాం ప్రాదుష్కరోత్తదా 4
ఇన్ద్రజిత్తు రథే స్థాప్య సీతాం మాయామయీం తతః
బలేన మహతాఽఽవృత్య తస్యా వధమఽరోచయత్ 5
మోహనార్థం తు సర్వేషాం బుద్ధిం కృత్వా సుదుర్మతిః
హన్తుం సీతాం వ్యవసితో వానరాభిముఖో యయౌ 6
తం దృష్ట్వా త్వభినిర్యాన్తం నగర్యాః కాననౌకసః
ఉత్పేతురభిసంకృద్ధాః శిలా హస్తా యుయుత్సవః 7
హనుమాన్ పురత స్తేషాం జగామ కపికుంజరః
ప్రగృహ్య సుమహా చ్ఛృంగం పర్వతస్య దురాసదమ్ 8
స దదర్శ హతాఽఽనన్దాం సీతా మిన్ద్రజితో రథే
ఏక వేణీధరాం దీనా ముపవాస కృశాననామ్ 9
పరిక్లిష్టైక వసనామఽమృజాం రాఘవ ప్రియామ్

రజో మలాభ్యా మాలిప్తైః సర్వగాత్రై ర్వరస్త్రియమ్ 10
తాం నిరీక్ష్య ముహూర్తం తు మైథిలీత్యఽధ్యవస్య తు
బభూవాఽచిరదృష్ట్వా హి తేన సా జనకాత్మజా 11
తాం దీనాం మల దిగ్ధాఽంగీం రథస్థాం దృశ్య మైథిలీం
బాష్ప పర్యాకుల ముఖో హనుమాన్ వ్యథితోఽభవత్ 12
అబ్రవీత్ తాం తు శోకార్తాం నిరాఽనన్దాం తపస్వినీమ్
సీతాం రథ స్థితాం దృష్ట్వా రాక్షసేన్ద్ర సుతాశ్రితామ్ 13
కిం సమర్థితమఽస్యేతి చిన్తయన్ స మహాకపిః
సహ తై ర్వానరశ్రేష్ఠై రభ్యధావత రావణిమ్ 14
తద్వానరబలం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః
కృత్వా వికోశం నిస్త్రింశం మూర్ధ్ని సీతాం పరామృశత్ 15
తాం స్త్రియం పశ్యతాం తేషాం తాడయామాస రావణిః
క్రోశన్తీం రామ రామేతి మాయయా యోజితాం రథే 16
గృహీత మూర్ధజాం దృష్ట్వా హనుమాన్ దైన్యమాగతః
శోకజం వారి నేత్రాభ్యా ముత్సృజన్మారుతాత్మజః 17
తం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం క్రోధా ద్రక్షోధిపాత్మజమ్ 18
దురాత్మ న్నాత్మనాశాయ కేశపక్షే పరామృశః
బ్రహ్మర్షీణాం కులే జాతో రాక్షసీ యోని మాశ్రితః 19
ధిక్ త్వాం పాప సమాచారం యస్య తే మతిరీదృశీ
నృశంసాఽనార్య దుర్వృత్త క్షుద్ర పాప పరాక్రమ 20
అనార్యస్యేదృశం కర్మ ఘృణా తే నాఽస్తి నిర్ఘృణ
చ్యుతా గృహాచ్చ రాజ్యాచ్చ రామ హస్తాచ్చ మైథిలీ 21
కిం త వైషాఽపరాద్ధా హి యదేనాం హన్తు మిచ్ఛసి
సీతాం చ హత్వా న చిరం జీవిష్యసి కథంచన 22
వధార్హ కర్మణాఽనేన మమ హస్త గతో హ్యసి
యే చ స్త్రీఘాతినాం లోకా లోకవధ్యైశ్చ కుత్సితాః 23
ఇహ జీవిత ముత్సృజ్య ప్రేత్య తాన్ ప్రతిపత్స్యసే
ఇతి బ్రువాణో హనుమాన్ సాయుధై ర్హరిభి ర్వృతః 24
అభ్యధావత సంక్రుద్ధో రాక్షసేన్ద్ర సుతం ప్రతి
ఆపతన్తం మహావీర్యం తదనీకం వనౌకసామ్ 25

రక్షసాం భీమవేగానామనీకం తు న్యవారయత్
స తాం బాణ సహస్రేణ విక్షోభ్య హరివాహినీమ్ 26
హరిశ్రేష్ఠం హనుమన్త మిన్ద్రజిత్ ప్రత్యువాచ హ
సుగ్రీవ స్త్వం చ రామశ్చ యన్నిమిత్తమిహాగతాః 27
తాం హనిష్యామి వైదేహీమఽద్యైవ తవ పశ్యతః
ఇమాం హత్వా తతో రామం లక్ష్మణం త్వాం చ వానర 28
సుగ్రీవం చ వధిష్యామి తం చాఽనార్యం విభీషణమ్
న హన్తవ్యాః స్త్రియశ్చేతి య ద్బ్రవీషి ప్లవంగమ 29
పీడాకరమఽమిత్రాణాం యత్ స్యాత్ కర్తవ్య మేవ తత్
తమేవముక్త్వా రుదతీం సీతాం మాయామయీం తదా 30
శితధారేణ ఖడ్గేన నిజఘానేన్ద్రజిత్ స్వయమ్
యజ్ఞోపవీతమార్గేణ భిన్నా తేన తపస్వినీ 31
సా పృథివ్యాం పృథు శ్రోణీ పపాత ప్రియ దర్శనా
తా మిన్ద్రజిత్ స్వయం హత్వా హనుమన్త మువాచ హ 32
మయా రామస్య పశ్యేమాం కోపేన చ నిషూదితామ్
ఏషా విశస్తా వైదేహీ విఫలో వః పరిశ్రమః 33
తతః ఖడ్గేన మహతా హత్వా తా మిన్ద్రజిత్ స్వయమ్
హృష్టః స రథమాస్థాయ విననాద మహాస్వనమ్ 34
వానరాః శుశ్రువుః శబ్దమఽదూరే ప్రత్యవస్థితాః
వ్యాదితాఽఽస్యస్య నదత స్తద్దుర్గం సంశ్రితస్య చ 35
తథా తు సీతాం వినిహత్య దుర్మతిః
ప్రహృష్ట చేతాః స బభూవ రావణిః
తం హృష్ట రూపం సముదీక్ష్య వానరా
విషణ్ణ రూపాః సహసా ప్రదుద్రువుః 36

ద్వ్యశీతితమ స్సర్గః – హనూమదాది నిర్వేదః

శ్రుత్వా తు భీమ నిర్హ్రాదం శక్రాఽశని సమ స్వనమ్
వీక్షమాణా దిశః సర్వా దుద్రువు ర్వానరర్షభాః 1
తానువాచ తతః సర్వాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః
విషణ్ణ వదనాన్ దీనాం స్త్రస్తాన్ విద్రవతః పృథక్ 2
కస్మాద్విషణ్ణ వదనా విద్రవధ్వం ప్లవంగమాః
త్యక్త యుద్ధ సముత్సాహాః శూరత్వం క్వ ను వో గతమ్ 3

పృష్ఠతోనువ్రజధ్వం మామగ్రతో యాన్త మాహవే
శూరైరభిజనోపేతై రయుక్తం హి నివర్తితుమ్ 4
ఏవముక్తాః సుసంప్రహృష్టా వాయుపుత్రేణ వానరాః
శైలశృంగాణ్యగాం శ్చైవ జగృహు ర్హృష్టమానసాః 5
అభిపేతుశ్చ గర్జన్తో రాక్షసాన్ వానరర్షభాః
పరివార్య హనూమన్త మన్వయుశ్చ మహాహవే 6
స తై ర్వానర ముఖ్యైశ్చ హనుమాన్ సర్వతో వృతః
హుతాశన ఇవార్చిష్మానదహ చ్ఛత్రు వాహినీమ్ 7
స రాక్షసానాం కదనం చకార సుమహా కపిః
వృతో వానర సైన్యేన కాలాన్తక యమోపమః 8
స తు కోపేన చావిష్టః శోకేన చ మహాకపిః
హనుమాన్ రావణి రథేఽపాతయ న్మహతీం శిలాం 9
తామాపతన్తీం దృష్ట్వైవ రథః సారథినా తదా
విధేయాఽశ్వ సమాయుక్తః సుదూర మఽపవాహితః 10
తమిన్ద్రజిత మఽప్రాప్య రథస్థం సహసారథిమ్
వివేశ ధరణీం భిత్త్వా సా శిలా వ్యర్థముద్యతా 11
పతితాయాం శిలాయాం తు రక్షసాం వ్యథితా చమూః
నిపతంత్యా చ శిలాయా రాక్షసా మథితా భృశం 12
తమఽభ్యధావన్ శతశో నదన్తః కాననౌకసః
తే దృమాంశ్చ మహావీర్యా గిరి శృంగాణి చోద్యతాః 13
క్షిపతీన్ద్రజితం సంఖ్యే వానరా భీమ విక్రమాః
వృక్ష శైల మహావర్షమ్ విసృజంతః ప్లవంగమాః 14
శత్రూణాం కదనం చక్రు ర్నేదుశ్చ వివిధైః స్వరైః
వానరై స్తై ర్మహా వీర్యై ర్ఘోర రూపా నిశాచరాః 15
వీర్యాదభిహతా వృక్షై ర్వ్యవేష్టన్త రణాజిరే
స్వసైన్య మభివీక్ష్యాథ వానరార్దిత మిన్ద్రజిత్ 16
ప్రగృహీతాయుధః కృద్ధః పరానభిముఖో యయౌ
స శరౌఘానఽవసృజన్ స్వసైన్యేనాభిసంవృతః 17
జఘాన కపిశార్దూలాన్ సుబహూన్ దృష్ట విక్రమః
శూలై రశనిభిః ఖడ్గైః పట్టసైః కూటముద్గరైః 18
తే చాఽప్యనుచరా స్తస్య వానరా జఘ్ను రోజసా

సస్కన్ధ విటపైః సాలైః శిలాభిశ్చ మహాబలః 19
హనుమాన్ కదనం చక్రే రక్షసాం భీమ కర్మణామ్
స నివార్య పరాఽనీక మబ్రవీ త్తాన్ వనౌకసః 20
హనుమాన్ సన్నివర్తధ్వం న నః సాధ్య మిదం బలమ్
త్యక్త్వా ప్రాణాన్ విచేష్టన్తో రామ ప్రియ చికీర్షవః 21
యన్నిమిత్తం హి యుధ్యామో హతా సా జనకాత్మజా
ఇమమర్థం హి విజ్ఞాప్య రామం సుగ్రీవ మేవ చ 22
తౌ యత్ ప్రతివిధాస్యేతే తత్ కరిష్యామహే వయమ్
ఇత్యుక్త్వా వానరశ్రేష్ఠో వారయన్ సర్వ వానరాన్ 23
శనైః శనైరసంత్రస్తః సబలః సన్న్యవర్తత
తతః ప్రేక్ష్య హనూమన్తం వ్రజన్తం యత్ర రాఘవః 24
స హోతు కామో దుష్టాత్మా గత శ్చైత్య నికుంభిలాం
నికుమ్భిలామఽధిష్ఠాయ పావకం జుహువేన్ద్రజిత్ 25
యజ్ఞ భూమ్యాం తు విధివత్ పావక స్తేన రక్షసా
హూయమానః ప్రజజ్వాల మాంస శోణిత భుక్ తదా 26
సోఽర్చిః పినద్ధో దదృశే హోమ శోణిత తర్పితః
సంధ్యాగత ఇవాదిత్యః సుతీవ్రోఽగ్నిః సముత్థితః 27
అథేన్ద్రజిద్రాక్షస భూతయే తు
జుహావ హవ్యం విధినా విధానవిత్
దృష్ట్వా వ్యతిష్ఠన్త చ రాక్షసా స్తే
మహాసమూహేషు నయాఽనయజ్ఞాః 28

త్ర్యశీతిమ స్సర్గః -- రామాశ్వాసనం

రాఘవశ్చాపి విపులం తం రాక్షస వనౌకసామ్
శ్రుత్వా సంగ్రామ నిర్ఘోషం జామ్బవన్త మువాచ హ 1
సౌమ్య నూనం హనుమతా క్రియతే కర్మ దుష్కరమ్
శ్రూయతే హి యథా భీమః సుమహానాయుధ స్వనః 2
తద్గచ్ఛ కురు సాహాయ్యం స్వబలేనాభిసంవృతః
క్షిప్రమృక్షపతే తస్య కపిశ్రేష్ఠస్య యుధ్యతః 3
ఋక్షరాజ స్తథోక్తస్తు స్వేనానీకేన సంవృతః
ఆగచ్ఛత్ పశ్చిమం ద్వారం హనుమాన్ యత్ర వానరః 4
అథాఽఽయాన్తం హనూమన్తం దదర్శర్క్షపతిః పథి

వానరైః కృత సంగ్రామైః శ్వసద్భిరభిసంవృతమ్ 5
దృష్ట్వా పథి హనూమాంశ్చ తదృక్షబలముద్యతమ్
నీలమేఘ నిభం భీమం సన్నివార్య న్యవర్తత 6
స తేన హరిసైన్యేన సన్నికర్షం మహాయశాః
శీఘ్ర మాగమ్య రామాయ దుఃఖితో వాక్యమఽబ్రవీత్ 7
సమరే యుధ్యమానానా మస్మాకం ప్రేక్షతాం పురః
జఘాన రుదతీం సీతా మిన్ద్రజిద్రావణాత్మజః 8
ఉద్భ్రాన్త చిత్త స్తాం దృష్ట్వా విషణ్ణోఽహమరిందమ
తదఽహం భవతో వృత్తం విజ్ఞాపయితు మాగతః 9
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవః శోక మూర్ఛితః
నిపపాత తదా భూమౌ ఛిన్నమూల ఇవ దృమః 10
తం భూమౌ దేవ సంకాశం పతితం ప్రేక్ష్య రాఘవమ్
అభిపేతుః సముత్పత్య సర్వతః కపి సత్తమాః 11
అసించన్ సలిలై శ్చైనం పద్మోత్పల సుగన్ధిభిః
ప్రదహన్తమఽనాసాద్యం సహసాఽగ్నిమివో చ్ఛిఖమ్ 12
తం లక్ష్మణోథ బాహుభ్యాం పరిష్వజ్య సుదుఃఖితః
ఉవాచ రామ మస్వస్థం వాక్యం హేత్వర్థ సంయుతమ్ 13
శుభే వర్త్మని తిష్ఠన్తం త్వామార్య విజితేన్ద్రియమ్
అనర్థేభ్యో న శక్నోతి త్రాతుం ధర్మో నిరర్థకః 14
భూతానాం స్థావరాణాం చ జంగమానాం చ దర్శనమ్
యథాఽస్తి న తథా ధర్మ స్తేన నాస్తీతి మే మతిః 15
యథైవ స్థావరం వ్యక్తం జంగమం చ తథా విధమ్
నాఽయమర్థ స్తథా యుక్త స్త్వద్విధో న విపద్యతే 16
యద్యధర్మో భవేద్భూతో రావణో నరకం వ్రజేత్
భవాంశ్చ ధర్మయుక్తో వై నైవం వ్యసన మాప్నుయాత్ 17
తస్య చ వ్యసనాఽఽభావా ద్వ్యసనం చ గతే త్వయి
ధర్మోభవత్యధర్మశ్చ పరస్పర విరోధినౌ 18
ధర్మేణోపలభే ద్ధర్మ మఽధర్మం చాప్యఽధర్మతః
యద్యఽధర్మేణ యుజ్యేయు ర్యేష్వఽధర్మః ప్రతిష్ఠితః 19
యది ధర్మేణ యుజ్యేరన్నా ఽధర్మ రుచయో జనాః
ధర్మేణ చరతాం ధర్మ స్తథా చైషాం ఫలం భవేత్ 20

యస్మాదఽర్థా వివర్ధన్తే యేష్వఽధర్మః ప్రతిష్ఠితః
క్లిశ్యన్తే ధర్మ శీలాశ్చ తస్మాదేతౌ నిరర్థకౌ 21
వధ్యన్తే పాప కర్మాణో యద్యఽధర్మేణ రాఘవ
వధకర్మ హతోఽధర్మః స హతః కం వధిష్యతి 22
అథవా విహితేనాఽయం హన్యతే హన్తి వా పరమ్
విధిరాలిప్యతే తేన న స పాపేన కర్మణా 23
అదృష్ట ప్రతికారేణ త్వఽవ్యక్తేనాఽసతా సతా
కథం శక్యం పరం ప్రాప్తుం ధర్మేణాఽరివికర్శన 24
యది సత్ స్యాత్ సతాం ముఖ్య నాఽసత్ స్యా త్తవ కించన
త్వయా యదీదృశం ప్రాప్తం తస్మాత్ సన్నోపపద్యతే 25
అథవా దుర్బలః క్లీబో బలం ధర్మోనువర్తతే
దుర్బలో హృత మర్యాదో న సేవ్య ఇతి మే మతిః 26
బలస్య యది చే ద్ధర్మో గుణభూతః పరాక్రమే
ధర్మ ముత్సృజ్య వర్తస్వ యథా ధర్మే తథా బలే 27
అథ చేత్ సత్యవచనం ధర్మః కిల పరంతప
అనృత స్త్వయ్యఽకరుణః కిం న బద్ధ స్త్వయా పితా 28
యది ధర్మో భవేద్భూతః అధర్మో వా పరంతప
న స్మ హత్వా మునిం వజ్రీ కుర్యాదిజ్యాం శతక్రతుః 29
అధర్మ సంశ్రితో ధర్మో వినాశయతి రాఘవ
సర్వమేత ద్యథాకామం కాకుత్స్థ కురుతే నరః 30
మమ చేదం మతం తాత ధర్మోఽయ మితి రాఘవ
ధర్మమూలం త్వయా ఛిన్నం రాజ్య ముత్సృజతా తదా 31
అర్థేభ్యో హి వివృద్ధేభ్యః సంవృత్తేభ్య స్తత స్తతః
క్రియాః సర్వాః ప్రవర్తన్తే పర్వతేభ్య ఇవాఽఽపగాః 32
అర్థేన హి వియుక్తస్య పురుషస్యాఽల్పతేజసః
వ్యుచ్ఛిద్యన్తే క్రియాః సర్వా గ్రీష్మే కుసరితో యథా 33
సోఽయమర్థం పరిత్యజ్య సుఖ కామః సుఖైధితః
పాప మారభతే కర్తుం తథా దోషః ప్రవర్తతే 34
యస్యార్థా స్తస్య మిత్రాణి యస్యార్థా స్తస్య బాన్ధవః
యస్యార్థాః స పుమాంల్లోకే యస్యార్థాః స చ పణ్డితః 35
యస్యార్థాః స చ విక్రాన్తో యస్యార్థాః స చ బుద్ధిమాన్

యస్యార్థాః స మహాభాగో యస్యార్థాః స గుణాధికః 36
అర్థస్యైతే పరిత్యాగే దోషాః ప్రవ్యాహృతా మయా
రాజ్య ముత్సృజతా వీర యేన బుద్ధి స్త్వయా కృతా 37
యస్యార్థా ధర్మకామార్థా స్తస్య సర్వం ప్రదక్షిణమ్
అధనేనార్థ కామేన నార్థః శక్యో విచిన్వతా 38
హర్షః కామశ్చ దర్పశ్చ ధర్మః క్రోధః శమో దమః
అర్థాదేతాని సర్వాణి ప్రవర్తన్తే నరాధిప 39
యేషాం నశ్యత్యఽయం లోకశ్చరతాం ధర్మచారిణామ్
తేఽర్థా స్త్వయి న దృశ్యన్తే దుర్దినేషు యథా గ్రహాః 40
త్వయి ప్రవ్రాజితే వీర గురోశ్చ వచనే స్థితే
రక్షసాఽపహృతా భార్యా ప్రాణైః ప్రియతరా తవ 41
తదఽద్య విపులం వీర దుఃఖ మిన్ద్రజితా కృతమ్
కర్మణా వ్యపనేష్యామి తస్మాదుత్తిష్ఠ రాఘవ 42
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల దీర్ఘబాహో దృఢ వ్రత
కిమాత్మానం మహాత్మాన మాత్మానం నాఽవబుధ్యసే 43
అయమనఘు తవోదితః ప్రియార్థం
జనక సుతా నిధనం నిరీక్ష్య రుష్టః
సహాయ గజ రథాం సరాక్షసేన్ద్రాం
భృశ మిషుభి ర్వినిపాతయామి లంకామ్ 44

<u>చతురశీతితమ స్సర్గః – ఇంద్రజిన్మాయా వివరణం</u>

రామమాశ్వాసయానే తు లక్ష్మణే భ్రాతృ వత్సలే
నిక్షిప్య గుల్మాన్ స్వస్థానే తత్రాఽఽగచ్ఛద్విభీషణః 1
నానాప్రహరణై ర్వీరై శ్చతుర్భిః సచివై ర్వృతః
నీలాంజన చయాకారై ర్మాతంగై రివ యూథపః 2
సోఽభిగమ్య మహాత్మానం రాఘువం శోక లాలసం
వానరాం శ్చైవ దదృశే బాష్ప పర్యాకులేక్షణాన్ 3
రాఘువం చ మహాత్మాన మిక్ష్వాకుకుల నన్దనమ్
దదర్శ మోహ మాపన్నం లక్ష్మణస్యాంక మాశ్రితమ్ 4
వ్రీడితం శోక సంతప్తం దృష్ట్వా రామం విభీషణః
అన్తర్దుఃఖేన దీనాత్మా కిమేత దితి సోఽబ్రవీత్ 5
విభీషణ ముఖం దృష్ట్వా సుగ్రీవం తాంశ్చ వానరాన్

లక్ష్మణోవాచ మన్వార్థ మిదం బాష్ప పరిప్లుతః 6
హతా మిన్ద్రజితా సీతా మిహ శ్రుత్వైవ రాఘవః
హనుమద్వచనాత్ సౌమ్య తతో మోహ ముపాగతః 7
కథయన్తం తు సౌమిత్రిం సన్నివార్య విభీషణః
పుష్కలార్థ మిదం వాక్యం విసంజ్ఞం రామ మబ్రవీత్ 8
మనుజేన్ద్రాఽఽర్తరూపేణ యదుక్తం చ హనూమతా
తదయుక్త మహం మన్యే సాగర స్యేవ శోషణమ్ 9
అభిప్రాయం తు జానామి రావణస్య దురాత్మనః
సీతాం ప్రతి మహాబాహో న చ ఘాతం కరిష్యతి 10
యాచ్యమాన స్తు బహుశో మయా హిత చికీర్షుణా
వైదేహీ ముత్సృజ స్వేతి న చ తత్ కృతవాన్ వచః 11
నైవ సామ్నా న దానేన న భేదేన కుతో యుధా
సా ద్రష్టుమఽపి శక్యేత నైవ చాఽన్యేన కేనచిత్ 12
వానరాన్ మోహయిత్వా తు ప్రతియాతః స రాక్షసః
చైత్యం నికుమ్భిలాం నామ యత్ర హోమం కరిష్యతి 13
హుతవానుపయాతో హి దేవైరపి సవాసవైః
దురాధర్షో భవత్యేష సంగ్రామే రావణాత్మజః 14
తేన మోహయతా నూన మేషామాయా ప్రయోజితా
విఘ్నమఽన్విచ్ఛతాం తత్ర వానరాణాం పరాక్రమే 15
ససైన్యా స్తత్ర గచ్ఛామో యావ త్త న్న సమాప్యతే
త్యజేమం నరశార్దూల మిథ్యా సంతాప మాగతమ్ 16
సీదతే హి బలం సర్వం దృష్ట్వా త్వాం శోక కర్శితమ్
ఇహ త్వం స్వస్థ హృదయ స్తిష్ఠ సత్త్వ సముచ్ఛ్రితః 17
లక్ష్మణం ప్రేషయాఽస్మాభిః సహ సైన్యానుకర్షిభిః
ఏష తం నరశార్దూలో రావణిం నిశితైః శరైః 18
త్యాజయిష్యతి తత్ కర్మ తతో వధ్యో భవిష్యతి
తస్యైతే నిశితా స్తీక్ష్ణాః పత్త్రి పత్త్రాంగ వాజినః 19
పతత్రిణ ఇవాఽసౌమ్యాః శరాః పాస్యన్తి శోణితమ్
తం సందిశ మహాబాహో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్ 20
రాక్షసస్య వినాశాయ వజ్రం వజ్రధరో యథా||
మనుజవర న కాల విప్రకర్షో

రిపు నిధనం ప్రతి యత్ క్షమోఽద్య కర్తుమ్
త్వమఽతిసృజ రిపోర్వధాయ వాణీమ్
అమర రిపో ర్మథనే యథా మహేన్ద్రః 21
సమాప్త కర్మా హి స రాక్షసాధిపో
భవత్యఽదృశ్యః సమరే సురాఽసురైః
యుయుత్సతా తేన సమాప్త కర్మణా
భవేత్ సురాణామఽపి సంశయో మహాన్ 22

పంచాశీతితమ స్సర్గః -- నికుమ్భిలాభియానం

తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘువః శోక కర్శితః
నోపధారయతే వ్యక్తం యదుక్తం తేన రక్షసా 1
తతో ధైర్య మవష్టభ్య రామః పరపురంజయః
విభీషణ ముపాసీన మువాచ కపి సన్నిధౌ 2
నైరృతాధిపతే వాక్యం యదుక్తం తే విభీషణ
భూయ స్త చ్ఛ్రోతు మిచ్ఛామి బ్రూహి యత్తే వివక్షితమ్ 3
రాఘువస్య వచః శృత్వా వాక్యం వాక్య విశారదః
యత్తత్ పునరిదం వాక్యం బభాషే స విభీషణః 4
యథాఽఽజ్ఞప్తం మహాబాహో త్వయా గుల్మనివేశనమ్
త త్తథానుష్ఠితం వీర త్వద్వాక్య సమనన్తరమ్ 5
తాన్యఽనీకాని సర్వాణి విభక్తాని సమన్తతః
విన్యస్తా యూథపా శ్చైవ యథా న్యాయం విభాగశః 6
భూయస్తు మమ విజ్ఞాప్యం తచ్ఛృణుష్వ మహాయశః
త్వయ్యఽకారణ సంతప్తే సంతప్త హృదయా వయమ్ 7
త్యజ రాజ న్నిమం శోకం మిథ్యా సంతాప మాగతమ్
త దియం త్యజ్యతాం చిన్తా శత్రు హర్ష వివర్ధనీ 8
ఉద్యమః క్రియతాం వీర హర్షః సముపసేవ్యతామ్
ప్రాప్తవ్యా యది తే సీతా హన్తవ్యా శ్చ నిశాచరాః 9
రఘునన్దన వక్ష్యామి శ్రూయతాం మే హితం వచః
సాధ్వఽయం యాతు సౌమిత్రిర్బలేన మహతా వృతః 10
నికుమ్భిలాయాం సంప్రాప్య హన్తుం రావణి మాహవే
ధనుర్మణ్డల నిర్ముక్తైరాఽఽశీ విష విషోపమైః 11
శరైర్హన్తుం మహేష్వాసో రావణిం సమితింజయః

తేన వీరేణ తపసా వర దానాత్ స్వయమ్భువః 12
అస్త్రం బ్రహ్మశిరః ప్రాప్తం కామగాశ్చ తురంగమాః
స ఏష సహ సైన్యేన ప్రాప్తః కిల నికుంభిలాం 13
య ద్యుత్తిష్ఠేత్ కృతం కర్మ హతాన్ సర్వాంశ్చ విద్ధి నః
నికుమ్భిలా మఽసంప్రాప్త మఽహుతాగ్నించ యో రిపుః 14
త్వా మాతతాయినం హన్యా దిన్ద్రశత్రోః స తే వధః
వరోదత్తో మహాబాహో సర్వలోకేశ్వరేణ వై 15
ఇత్యేవం విహితో రాజన్ వధ స్త స్యైష ధీమతః
వధాయేన్ద్రజితో రామ సందిశస్వ మహాబల 16
హతే తస్మిన్ హతం విద్ధి రావణం ససుహృజ్జనమ్
విభీషణ వచః శృత్వా రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్ 17
జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం సత్యపరాక్రమ
స హి బ్రహ్మాస్త్రవిత్ ప్రాజ్ఞో మహామాయో మహాబలః 18
కరోత్యఽసంజ్ఞాన్ సంగ్రామే దేవాన్ సవరుణా నపి
తస్యాన్తరిక్షే చరతో రథస్థస్య మహాయశః 19
న గతి ర్జ్ఞాయతే తస్య సూర్యస్యేవాభ్ర సంప్లవే
రాఘవ స్తు రిపో ర్జ్ఞాత్వా మాయావీర్యం దురాత్మనః 20
లక్ష్మణం కీర్తి సంపన్న మిదం వచన మబ్రవీత్
యద్వానరేన్ద్రస్య బలం తేన సర్వేణ సంవృతః 21
హనుమ త్ప్రముఖై శ్చైవ యూథపైః సహలక్ష్మణ
జామ్బవేన ర్క్షపతినా సహసైన్యేన సంవృతః 22
జహి తం రాక్షస సుతం మాయాబల విశారదమ్
అయం త్వాం సచివైః సార్ధం మహాత్మా రజనీచరః 23
అభిజ్ఞ స్తస్య దేశస్య పృష్ఠతోనుగమిష్యతి
రాఘవస్య వచః శృత్వా లక్ష్మణః సవిభీషణః 24
జగ్రాహ కార్ముక శ్రేష్ఠ మఽత్యద్భుత పరాక్రమః
సన్నద్ధః కవచీ ఖడ్గీ సశరో హేమచాప ధృత్ 25
రామ పాదా వుపస్పృశ్య హృష్టః సౌమిత్రిరఽబ్రవీత్
అద్య మత్కార్ముకోన్ముక్తాః శరా నిర్భిద్య రావణిమ్ 26
లంకా మభిపతిష్యన్తి హంసాః పుష్కరిణీ మివ
అద్యైవ తస్య రౌద్రస్య శరీరం మామకాః శరాః 27

విధమిష్యన్తి భిత్వా తం మహాచాప గుణ చ్యుతాః
స ఏవముక్త్వా ద్యుతిమాన్ వచనం భ్రాతురగ్రతః 28
స రావణి వధాఽఽకాంక్షీ లక్ష్మణ స్త్వరితో యయౌ
సోఽభివాద్య గురోః పాదౌ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్ 29
నికుమ్భిలా మఽభియయౌ చైత్యం రావణి పాలితమ్
విభీషణేన సహితో రాజపుత్త్రః ప్రతాపవాన్ 30
కృత స్వస్త్యయనో భ్రాత్రా లక్ష్మణ స్త్వరితో యయౌ
వానరాణాం సహస్రై స్తు హనుమాన్ బహుభి ర్వృతః 31
విభీషణశ్చ సాఽమాత్య స్తదా లక్ష్మణ మన్వగాత్
మహతా హరి సైన్యేన సవేగ మభిసంవృతః 32
ఋక్షరాజ బలం చైవ దదర్శ పథి విష్ఠితమ్
స గత్వా దూర మధ్వానం సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః 33
రాక్షసేన్ద్ర బలం దూరా దఽపశ్య ద్వ్యూహమాస్థితమ్
స సంప్రాప్య ధనుష్పాణి ర్మాయా యోగ మరిందమః 34
తస్థౌ బ్రహ్మవిధానేన విజేతుం రఘునన్దనః
విభీషణేన సహితో రాజపుత్త్రః ప్రతాపవాన్ 35
అంగదేన చ వీరేణ తథాఽనిల సుతేన చ||
వివిధ మఽమల శస్త్ర భాస్వరం
త ద్ధ్వజగహనం విపులం మహారథైశ్చ
ప్రతిభయతమ మఽప్రమేయ వేగం
తిమిర మివ ద్విషతాం బలం వివేశ 36

షడశీతితమ స్సర్గః – రావణి బల కదనం

అథ తస్యా మవస్థాయాం లక్ష్మణం రావణానుజః
పరేషా మఽహితం వాక్యమర్థసాధక మబ్రవీత్ 1
య దేత ద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే
ఏత దాయోధ్యతాం శీఘ్రం కపిభిః పాదపాయుధైః 2
అస్యాఽనీకస్య మహతో భేదనే యత లక్ష్మణ
రాక్షసేన్ద్ర సుతోఽప్యత్ర భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి 3
స త్వ మిన్ద్రాఽశనిప్రఖ్యైః శరై రవకిరన్ పరాన్
అభిద్రవాఽఽశు యావద్వై నైతత్ కర్మ సమాప్యతే 4
జహి వీర దురాత్మానం మాయా పరమఽధార్మికమ్

రావణిం క్రూర కర్మాణం సర్వలోక భయావహమ్ 5
విభీషణ వచః శృత్వా లక్ష్మణః శుభలక్షణః
వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేన్ద్ర సుతం ప్రతి 6
ఋక్షాః శాఖామృగా శ్చాపి ద్రుమాఽద్రి నఖ యోధినః
అభ్యధావన్త సహితా స్తదఽనీకమవస్థితమ్ 7
రాక్షసాశ్చ శితైర్బాణైరఽసిభిః శక్తి తోమరైః
ఉద్యతైః సమవర్తన్త కపి సైన్య జిఘాంసవః 8
స సంప్రహార స్తుములః సంజజ్ఞే కపి రక్షసామ్
శబ్దేన మహతా లంకాం నాదయన్ వై సమన్తతః 9
శస్త్రైశ్చ వివిధాకారైః శితై ర్బాణైశ్చ పాదపైః
ఉద్యతై ర్గిరి శృంగైశ్చ ఘోరైరాకాశ మావృతమ్ 10
తే రాక్షసా వానరేషు వికృతానన బాహవః
నివేశయన్తః శస్త్రాణి చక్రు స్తే సుమహద్భయమ్ 11
తథైవ సకలై ర్వృక్షై ర్గిరి శృంగైశ్చ వానరాః
అభిజఘ్ను ర్నిజఘ్నుశ్చ సమరే రాక్షసర్షభాన్ 12
ఋక్ష వానర ముఖ్యైశ్చ మహాకాయైర్మహాబలైః
రక్షసాం వధ్యమానానాం మహద్భయ మజాయత 13
స్వ మఽనీకం విషణ్ణం తు శృత్వా శత్రుభిరర్దితమ్
ఉదతిష్ఠత దుర్ధర్ష స్తత్ కర్మణ్యఽననుష్ఠితే 14
వృక్షాఽన్ధకారా న్నిర్గత్య జాత క్రోధః స రావణిః
ఆరురోహ రథం సజ్జం పూర్వయుక్తం స రాక్షసః 15
స భీమ కార్ముక ధరః కాలమేఘ సమప్రభః
రక్తాఽఽస్య నయనః కృద్ధో బభౌ మృత్యురివాన్తకః 16
దృష్ట్వైవ తు రథస్థం తం పర్యవర్తత తద్బలమ్
రక్షసాం భీమవేగానాం లక్ష్మణేన యుయుత్సతామ్ 17
తస్మిన్ కాలే తు హనుమానుద్యమ్య సుదురాసదమ్
ధరణీధర సంకాశో మహావృక్ష మరిందమః 18
స రాక్షసానాం తత్ సైన్యం కాలాగ్ని రివ నిర్దహన్
చకార బహుభి ర్వృక్షై ర్నిస్సంజ్ఞం యుధి వానరః 19
విధ్వంసయన్తం తరసా దృష్ట్వైవ పవనాత్మజమ్
రాక్షసానాం సహస్రాణి హనుమన్త మవాకిరన్ 20

శిత శూలధరాః శూలైరఽసిభి శ్చాఽసిపాణయః
శక్తిభిః శక్తిహస్తాశ్చ పట్టసైః పట్టసాయుధాః 21
పరిఘైశ్చ గదాభిశ్చ చక్రైశ్చ శుభదర్శనైః
శతశశ్చ శతఘ్నీభి రాయసైరఽపి ముద్గరైః 22
ఘోరైః పరశ్వధై శ్చైవ భిణ్డివాలైశ్చ రాక్షసాః
ముష్టిభి ర్వజ్రకల్పైశ్చ తలైరఽశని సన్నిభైః 23
అభిజఘ్నుః సమాసాద్య సమన్తాత్ పర్వతోపమమ్
తేషామపి చ సంక్రుద్ధ శ్చకార కదనం మహత్ 24
స దదర్శ కపిశ్రేష్ఠమఽచలోపమ మిన్ద్రజిత్
సూదయంత మమిత్రఘ్న మమిత్రాన్ పవనాత్మజమ్ 25
స సారథిమువాచేదం యాహి యత్రైష వానరః
క్షయ మేష హి నః కుర్యా ద్రాక్షసానా ముపేక్షితః 26
ఇత్యుక్తః సారథి స్తేన యయౌ యత్ర స మారుతిః
వహన్ పరమ దుర్ధర్షం స్థిత మిన్ద్రజితం రథే 27
సోఽభ్యుపేత్య శరాన్ ఖడ్గాన్ పట్టసాంశ్చ పరశ్వధాన్
అభ్యవర్షత దుర్ధర్షః కపిమూర్ధ్ని స రాక్షసః 28
తాని శస్త్రాణి ఘోరాణి ప్రతిగృహ్య స మారుతిః
రోషేణ మహతావిష్టో వాక్యం చేద మువాచ హ 29
యుధ్యస్వ యది శూరోఽసి రావణాత్మజ దుర్మతే
వాయుపుత్రం సమాసాద్య జీవ న్న ప్రతియాస్యసి 30
బాహుభ్యాం ప్రతియుధ్యస్వ యది మే ద్వన్ద్వమాహవే
వేగం సహస్వ దుర్బుద్ధే తత స్త్వం రక్షసాం వరః 31
హనుమన్తం జిఘాంసన్తం సముద్యత శరాసనమ్
రావణాత్మజ మాచష్టే లక్ష్మణాయ విభీషణః 32
యః స వాసవ నిర్జేతా రావణ స్యాత్మసంభవః
స ఏష రథమాస్థాయ హనుమన్తం జిఘాంసతి 33
త మప్రతిమ సంస్థానైః శరైః శత్రు విదారణైః
జీవితాన్తకరై ర్ఘోరైః సౌమిత్రే రావణిం జహి 34
ఇత్యేవముక్తస్తు తదా మహాత్మా
విభీషణేనాఽరివిభీషణేన
దదర్శ తం పర్వత సన్నికాశం

రథ స్థితం భీమబలం నదన్తమ్ 35

సప్తాశీతితమ స్సర్గః – విభీషణ రావణి పరస్పర నిందా

ఏవ ముక్త్వా తు సౌమిత్రిం జాతహర్షో విభీషణః
ధనుష్పాణిన మాదాయ త్వరమాణో జగామ హ 1
అవిదూరం తతో గత్వా ప్రవిశ్య చ మహద్వనమ్
దర్శయామాస తత్ కర్మ లక్ష్మణాయ విభీషణః 2
నీలజీమూత సంకాశం న్యగ్రోధం భీమ దర్శనమ్
తేజస్వీ రావణ భ్రాతా లక్ష్మణాయ న్యవేదయత్ 3
ఇహోపహారం భూతానాం బలవాన్ రావణాత్మజః
ఉపహృత్య తతః పశ్చాత్ సంగ్రామ మభివర్తతే 4
అదృశ్యః సర్వభూతానాం తతో భవతి రాక్షసః
నిహన్తి సమరే శత్రూన్ బధ్నాతి చ శరోత్తమైః 5
తమఽప్రవిష్ట న్యగ్రోధం బలినం రావణాత్మజమ్
విధ్వంసయ శరై స్తీక్ష్ణైః సరథం సాఽశ్వ సారథిమ్ 6
తథేత్యుక్త్వా మహాతేజాః సౌమిత్రి ర్మిత్రనన్దనః
బభూవావస్థిత స్తత్ర చిత్రం విస్ఫారయన్ ధనుః 7
స రథేనాగ్ని వర్ణేన బలవాన్ రావణాత్మజః
ఇన్ద్రజిత్ కవచీ ధన్వీ సధ్వజః ప్రత్యదృశ్యత 8
తమువాచ మహాతేజాః పౌలస్త్యమపరాజితమ్
సమాహ్వయే త్వాం సమరే సమ్యగ్యుద్ధం ప్రయచ్ఛ మే 9
ఏవముక్తో మహాతేజా మనస్వీ రావణాత్మజః
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం తత్ర దృష్ట్వా విభీషణమ్ 10
ఇహ త్వం జాత సంవృద్ధః సాక్షాద్భ్రాతా పితుర్మమ
కథం ద్రుహ్యఽసి పుత్రస్య పితృవ్యో మమ రాక్షస 11
న జ్ఞాతిత్వం న సౌహార్దం న జాతి స్తవ దుర్మతే
ప్రమాణం న చ సోదర్యం న ధర్మో ధర్మ దూషణ 12
శోచ్య స్త్వమఽసి దుర్బుద్ధే నిన్దనీయశ్చ సాధుభిః
యస్త్వం స్వజన ముత్సృజ్య పరభృత్యత్వ మాగతః 13
నైత చ్ఛిథిలయా బుద్ధ్యా త్వం వేత్సి మహదన్తరమ్
క్వ చ స్వజన సంవాసః క్వ చ నీచపరాశ్రయః 14
గుణవాన్ వా పరజనః స్వజనో నిర్గుణోఽపి వా

నిర్గుణః స్వజనః శ్రేయాన్ యః పరః పర ఏవ సః 15
యః స్వపక్షం పరిత్యజ్య పరపక్షం నిషేవతే
స స్వపక్షే క్షయం ప్రాప్తే పశ్చాత్ తైరేవ హన్యతే 16
నిరనుక్రోశతా చేయం యాదృశీ తే నిశాచర
స్వజనేన త్వయా శక్యం పరుషం రావణానుజ 17
ఇత్యుక్తో భ్రాతృ పుత్రేణ ప్రత్యువాచ విభీషణః
అజాన న్నివ మచ్ఛీలం కిం రాక్షస వికత్థసే 18
రాక్షసేన్ద్ర సుతాఽసాధో పారుష్యం త్యజ గౌరవాత్
కులే యద్యప్యహం జాతో రక్షసాం క్రూర కర్మణామ్ 19
గుణోఽయం ప్రథమో నృణాం త న్మే శీలమఽరాక్షసం
న రమే దారుణే నాఽహం న చాఽధర్మేణ వై రమే 20
భ్రాత్రా విషమ శీలేన కథం భ్రాతా నిరస్యతే
ధర్మాత్ ప్రచ్యుత శీలం హి పురుషం పాపనిశ్చయం 21
త్యక్త్వా సుఖమవాప్నోతి హస్తాదాఽఽశీ విషం యథా
హింసా పరస్వ హరణే పరదారాభిమర్శనం 22
త్యాజ్య మాహు ర్దురాచారం వేశ్మ ప్రజ్వలితం యథా
పరస్వానాం చ హరణం పరదారాభిమర్శనమ్ 23
సుహృదామఽతిశంకాం చ త్రయో దోషాః క్షయావహాః
మహర్షీణాం వధో ఘోరః సర్వదేవైశ్చ విగ్రహః 24
అభిమానశ్చ కోపశ్చ వైరిత్వం ప్రతికూలతా
ఏతే దోషా మమ భ్రాతుర్జీవితైశ్వర్య నాశనాః 25
గుణాన్ ప్రచ్ఛాదయామాసుః పర్వతా నివ తోయదాః
దోషైరేతైః పరిత్యక్తో మయా భ్రాతా పితా తవ 26
నేయమఽస్తి పురీ లంకా న చ త్వం న చ తే పితా
అతిమానీ చ బాలశ్చ దుర్వినీతశ్చ రాక్షస 27
బద్ధ స్త్వం కాలపాశేన బ్రూహి మాం యద్యదిచ్ఛసి
అద్య తే వ్యసనం ప్రాప్తం కిమ్ మాం త్వ మిహ వక్ష్యసి 28
ప్రవేష్టుం న త్వయా శక్యో న్యగ్రోధో రాక్షసాఽధమ
ధర్షయిత్వా తు కాకుత్స్థౌ న శక్యం జీవితుం త్వయా 29
యుధ్యస్వ నరదేవేన లక్ష్మణేన రణే సహ
హత స్త్వం దేవతాకార్యం కరిష్యసి యమక్షయే 30

నిదర్శయ స్వాత్మబలం సముద్యతం
కురుష్వ సర్వాయుధ సాయక వ్యయమ్
న లక్ష్మణస్యైత్య హి బాణగోచరం
త్వమఽద్య జీవన్ సబలో గమిష్యసి 31

అష్టాశీతితమ స్సర్గః – సౌమిత్రి రావణి యుద్ధం

విభీషణ వచః శృత్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం వేగేనాఽభ్యుత్పపాత హ 1
ఉద్యతాయుధ నిస్త్రింశో రథే సుసమలంకృతే
కాలాఽశ్వయుక్తే మహతి స్థితః కాలాన్తకోపమః 2
మహాప్రమాణ ముద్యమ్య విపులం వేగవ ద్దృఢమ్
ధనుర్భీమం పరామృశ్య శరాం శ్చామిత్ర శాతనాన్ 3
తం దదర్శ మహేష్వాసో రథే సుసమలంకృతః
అలంకృత మమిత్రఘ్నం రాఘవస్యానుజం బలీ 4
హనుమత్పృష్ఠ మాసీన ముదయ స్థ రవిప్రభం
ఉవా చైనం సమారబ్ధః సౌమిత్రిం సవిభీషణమ్ 5
తాంశ్చ వానర శార్దూలాన్ పశ్యధ్వం మే పరాక్రమమ్
అద్య మత్కార్ముకోత్సృష్టం శరవర్షం దురాసదమ్ 6
ముక్తం వర్ష మివాకాశే వారయిష్యథ సంయుగే
అద్య వో మామకా బాణా మహాకార్ముక నిస్సృతాః 7
విధమిష్యన్తి గాత్రాణి తూలరాశి మివాఽనలః
తీక్ష్ణ సాయక నిర్భిన్నాన్ శూల శక్త్యృష్టి తోమరైః 8
అద్య వో గమయిష్యామి సర్వానేవ యమ క్షయమ్
క్షిపతః శర వర్షాణి క్షిప్ర హస్తస్య మే యుధి 9
జీమూత స్యేవ నదతః కః స్థాస్యతి మమాఽగ్రతః
రాత్రి యుద్ధే మయా పూర్వం వజ్రాఽశని సమైః శరైః 10
శాయితౌ స్థో మయా భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సరౌ
స్మృతి ర్న తేఽస్తి వా మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనం 11
ఆశీ విషమివ కృద్ధం య న్మాం యోద్ధుం వ్యవస్థితః
త చ్ఛృత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య గర్జితం లక్ష్మణ స్తదా 12
అభీత వదనః కృద్ధో రావణిం వాక్య మబ్రవీత్
ఉక్తశ్చ దుర్గమః పారః కార్యాణాం రాక్షస త్వయా 13

కార్యాణాం కర్మణా పారం యో గచ్ఛతి స బుద్ధిమాన్
స త్వమర్థస్య హీనార్థో దురఽవాపస్య కేనచిత్ 14
వచో వ్యాహృత్య జానీషే కృతార్థోఽస్మీతి దుర్మతే
అన్తర్ధాన గతేనాఽఽజౌ య స్త్వయా చరిత స్తదా 15
తస్కరాచరితో మార్గో నైష వీర నిషేవితః
యథా బాణపథం ప్రాప్య స్థితోఽహం తవ రాక్షస 16
దర్శయస్వాఽద్య తత్తేజో వాచా త్వం కిం వికత్థసే
ఏవ ముక్తో ధను ర్భీమం పరామృశ్య మహాబలః 17
ససర్జ నిశితాన్ బాణా నిన్ద్రజిత్ సమితింజయః
తే నిస్సృష్టా మహావేగాః శరాః సర్ప విషోపమాః 18
సంప్రాప్య లక్ష్మణం పేతుః శ్వసన్త ఇవ పన్నగాః
శరైరఽతిమహావేగై ర్వేగవాన్ రావణాత్మజః 19
సౌమిత్రి మిన్ద్రజి ద్యుద్ధే వివ్యాధ శుభలక్షణమ్
స శరైరతివిద్ధాంగో రుధిరేణ సముక్షితః 20
శుశుభే లక్ష్మణః శ్రీమాన్ విధూమ ఇవ పావకః
ఇన్ద్రజిత్వాత్మనః కర్మ ప్రసమీక్ష్యాఽధిగమ్య చ 21
వినద్య సుమహానాద మిదం వచన మబ్రవీత్
పత్రిణః శితధారా స్తే శరా మత్కార్ముక చ్యుతాః 22
ఆదాస్యన్తేఽద్య సౌమిత్రే జీవితం జీవితాన్తగాః
అద్య గోమాయు సంఘాశ్చ శ్యేన సంఘాశ్చ లక్ష్మణ 23
గృధ్రాశ్చ నిపతన్తు త్వాం గతాఽసుం నిహతం మయా
అద్య యాస్యతి సౌమిత్రే కర్ణ గోచరతాం తవ 24
తర్జనం యమ దూతానాం సర్వభూత భయావహం
క్షత్రబన్ధుః సదాఽనార్యో రామః పరమదుర్మతిః 25
భక్తం భ్రాతరమఽద్యైవ త్వాం ద్రక్ష్యతి మయా హతమ్
విశస్త కవచం భూమౌ వ్యపవిద్ధ శరాసనమ్ 26
హృతోత్తమాంగం సౌమిత్రే త్వామద్య నిహతం మయా
ఇతి బ్రువాణం సంరబ్ధం పరుషం రావణాత్మజమ్ 27
హేతుమద్వాక్య మత్యర్థం లక్ష్మణః ప్రత్యువాచ హ
వాక్బలం త్యజ దుర్బుద్ధే క్రూర కర్మాసి రాక్షస 28
అథ కస్మా ద్వద స్యేతత్ సంపాదయ సుకర్మణా

అకృత్వా కత్థసే కర్మ కిమర్థ మిహ రాక్షస 29
కురు తత్ కర్మ యే నాఽహం శ్రద్దధ్యాం తవ కత్థనమ్
అనుక్త్వా పరుషం వాక్యం కించిదప్యఽనవక్షిపన్ 30
అవికత్థన్ వధిష్యామి త్వాం పశ్య పురుషాధమ
ఇత్యుక్త్వా పంచ నారాచా నాకర్ణాపూరితాన్ శితాన్ 31
నిజఘాన మహావేగాంల్లక్ష్మణో రాక్షసోరసి
సుపత్రవాజితా బాణా జ్వలితా ఇవ పన్నగాః 32
నైరృతోరస్య భాసంత సవితూ రశ్మయో యథా
స శరైరాహత స్తేన సరోషో రావణాత్మజః 33
సుప్రయుక్తై స్త్రిభి ర్బాణైః ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణమ్
స బభూవ తథా భీమో నర రాక్షస సింహయోః 34
విమర్ద స్తుములో యుద్ధే పరస్పర జయైషిణోః
ఉభౌ హి బల సంపన్నా వుభౌ విక్రమ శాలినౌ 35
ఉభావఽపి సువిక్రాన్తౌ సర్వ శస్త్రాస్త్ర కోవిదౌ
ఉభౌ పరమ దుర్జేయావఽతుల్య బల తేజసౌ 36
యుయుధాతే తదా వీరౌ గ్రహా వివ నభో గతౌ
బల వృత్రా వివాఽభీతౌ యుధి తౌ దుష్ప్రధర్షణౌ 37
యుయుధాతే మహాత్మానౌ తదా కేసరిణా వివ
బహూనఽవసృజన్తౌ హి మార్గణౌఘానఽవస్థితౌ 38
నర రాక్షస సింహౌ తౌ ప్రహృష్టావఽభ్యయుధ్యతామ్||
సుసంప్రహృష్టౌ నర రాక్షసోత్తమౌ
జయైషిణౌ మార్గణ చాపధారిణౌ
పరస్పరం తౌ ప్రవవర్షతు ర్భృశం
శరౌఘ వర్షేణ బలాహకా వివ 39
అభిప్రవృద్ధౌ యుధి యుద్ధ కోవిదౌ
శరాసి చండౌ శిత శస్త్ర ధారిణౌ
అభీక్ష్ణ మావివ్యధతు ర్మహాబలౌ
మహాహవే శంబర వాసవా వివ 40

ఏకోనవతితమ స్సర్గః – సౌమిత్రి సందుక్షణం

తతః శరం దాశరథిః సంధాయాఽమిత్రకర్శనః
ససర్జ రాక్షసేన్ద్రాయ కృద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్ 1

తస్య జ్యా తల నిర్ఘోషం స శృత్వా రావణాత్మజః
వివర్ణ వదనో భూత్వా లక్ష్మణం సముదైక్షత 2
తం వివర్ణ ముఖం దృష్ట్వా రాక్షసం రావణాత్మజమ్
సౌమిత్రిం యుద్ధ సంయుక్తం ప్రత్యువాచ విభీషణః 3
నిమిత్తాన్యఽనుపశ్యామి యాన్యఽస్మిన్ రావణాత్మజే
త్వర తేన మహాబాహో భగ్న ఏష న సంశయః 4
తతః సంధాయ సౌమిత్రి ర్బాణానగ్ని శిఖోపమాన్
ముమోచ నిశితాం స్తస్మిన్ సర్పా నివ మహావిషాన్ 5
శక్రాఽశని సమ స్పర్శై ర్లక్ష్మణేనాహతః శరైః
ముహూర్తమభవన్ మూఢః సర్వసంక్షుభితేన్ద్రియః 6
ఉపలభ్య ముహూర్తేన సంజ్ఞాం ప్రత్యాగతేన్ద్రియః
దదర్శావస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజమ్ 7
సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం రోషాత్ సంరక్త లోచనః
అబ్రవీచ్చైనమాసాద్య పునః స పరుషం వచః 8
కిం న స్మరసి తద్యుద్ధే ప్రథమే మత్పరాక్రమమ్
నిబద్ధ స్త్వం సహభ్రాత్రా యదా భువి వివేష్టసే 9
యువాం ఖలు మహాయుద్ధే శక్రాఽశనిసమైః శరైః
శాయితౌ ప్రథమం భూమౌ విసంజ్ఞౌ సపురస్సరౌ 10
స్మృతి ర్వా నాస్తి తే మన్యే వ్యక్తం వా యమసాదనమ్
గన్తు మిచ్ఛసి యస్మా త్త్వం మాం ధర్షయితు మిచ్ఛసి 11
యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మత్పరాక్రమః
అద్య తే దర్శయిష్యామి తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః 12
ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్
దశభి స్తు హనూమన్తం తీక్ష్ణ ధారైః శరోత్తమైః 13
తతః శర శతేనైవ సుప్రయుక్తేన వీర్యవాన్
క్రోధాద్ద్విగుణ సంరబ్ధో నిర్బిభేద విభీషణమ్ 14
త ద్దృష్ట్వేన్ద్రజితా కర్మ కృతం రామానుజ స్తదా
అచిన్తయిత్వా ప్రహసన్ నైతత్ కించి దితి బ్రువన్ 15
ముమోచ స శరాన్ ఘోరాన్ సంగృహ్య నరపుంగవః
అభీత వదనః కృద్ధో రావణిం లక్ష్మణో యుధి 16
నైవం రణగతాః శూరాః ప్రహరన్తే నిశాచర

లఘువ శ్చాల్పవీర్యాశ్చ సుఖా హీమే శరా స్తవ 17
నైవం శూరాస్తు యుధ్యన్తే సమరే జయ కాంక్షిణః
ఇత్యేవం తం బ్రువాణస్తు శరవర్షైరవాకిరత్ 18
తస్య బాణైః సువిధ్వస్తం కవచం హేమ భూషితమ్
వ్యశీర్యత రథోపస్థే తారాజాల మివామ్బరాత్ 19
విధూత వర్మా నారాచై ర్బభూవ స కృతవ్రణః
ఇన్ద్రజిత్ సమరే వీరః ప్రరూఢ ఇవ సానుమాన్ 20
తతః శర సహస్రేణ సంక్రుద్ధో రావణాత్మజః
బిభేద సమరే వీరం లక్ష్మణం భీమవిక్రమః 21
వ్యశీర్యత మహాదివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య చ
కృత ప్రతికృతాన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతౌ 22
అభీక్ష్ణం నిశ్శ్వసన్తౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం యుధి
శర సంకృత్త సర్వాఽంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ 23
సుదీర్ఘ కాలం తౌ వీరావఽన్యోన్యం నిశితైః శరైః
తతక్షతుర్మహాత్మానౌ రణకర్మ విశారదౌ 24
బభూవతు శ్చాత్మ జయే యత్తౌ భీమపరాక్రమౌ
తౌ శరౌఘై స్తదా కీర్ణౌ నికృత్త కవచ ధ్వజౌ 25
స్రవంతౌ రుధిరం చోష్ణం జలం ప్రస్రవణా వివ
శరవర్షం తతో ఘోరం ముంచతో ర్భీమనిస్స్వనం 26
సాసారయో రివాకాశే నీలయోః కాలమేఘయోః
తయోరఽభిథ మహాన్ కాలోవ్యత్యయా ద్యుధ్యమానయోః 27
న చ తౌ యుద్ధ వైముఖ్యం శ్రమం వాప్యుపజగ్మతుః
అస్త్రాణ్యస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠౌ దర్శయన్తౌ పునః పునః 28
శరానుచ్చావచాకారా నఽన్తరిక్షే బబన్ధతుః
వ్యపేత దోష మఽస్యన్తౌ లఘు చిత్రం చ సుష్ఠు చ 29
ఉభౌ తౌ తుములం ఘోరం చక్రతు ర్నర రాక్షసౌ
తయోః పృథక్ పృథక్ భీమః శుశ్రువే తల నిస్స్వనః 30
ప్రకంపయన్ జనం ఘోరో నిర్ఘాత ఇవ దారుణః
స తయో ర్భ్రాజతే శబ్ద స్తదా సమర సక్తయోః 31
సుఘోరయో ర్నిష్టనతో ర్గగనే మేఘయో ర్యథా
సువర్ణపుంఖై ర్నారాచై ర్బలవంతౌ కృత వ్రణౌ 32

ప్రసుస్రువాతే రుధిరం కీర్తిమంతౌ జయే ధృతౌ
తే గాత్రయో ర్నిపతితా రుక్మపుంఖాః శరా యుధి 33
అసృఙ్న్దిగ్ధా వినిష్పత్య వివిశు ర్ధరణీ తలమ్
అన్యే సునిశితైః శస్త్రైరాకాశే సంజఘట్టిరే 34
బభంజు శ్చిచ్ఛిదు శ్చాన్యే తయోర్బాణాః సహస్రశః
స బభూవ రణే ఘోర స్తయో ర్బాణమయ శ్చయః 35
అగ్నిభ్యా మివ దీప్తాభ్యాం సత్రే కుశమయ శ్చయః
తయోః కృతవ్ర ణౌ దేహౌ శుశుభాతే మహాత్మనోః 36
సపుష్పా వివ నిష్పత్రౌ వనే శాల్మలి కింశుకౌ
చక్రతు స్తుములం ఘోరం సంనిపాతం ముహుర్ముహుః 37
ఇన్ద్రజి ల్లక్ష్మణ శ్చైవ పరస్పర వధైషిణౌ
లక్ష్మణో రావణిం యుద్ధే రావణి శ్చాపి లక్ష్మణమ్ 38
అన్యోన్యం తావభిఘ్నన్తౌ న శ్రమం ప్రత్యపద్యతామ్
బాణజాలైః శరీరస్థైరవగాఢై స్తరస్వినౌ 39
శుశుభాతే మహావీర్యౌ ప్రరూఢావివ పర్వతౌ
తయో రుధిర సిక్తాని సంవృతాని శరైర్భృశమ్ 40
బభ్రాజుః సర్వగాత్రాణి జ్వలన్త ఇవ పావకాః
తయోరఽథ మహాన్ కాలో వ్యత్యయా ద్యుధ్యమానయోః 41
న చ తౌ యుద్ధ వైముఖ్యం శ్రమం వా ప్యుపజగ్మతుః||
అథ సమర పరిశ్రమం నిహన్తుం
సమర ముఖేష్వజితస్య లక్ష్మణస్య
ప్రియ హిత ముపపాదయన్ మహౌజాః
సమర ముపేత్య విభీషణోఽవతస్థే 42

నవతితమ స్సర్గః – సౌమిత్రి రావణి యుద్ధం

యుధ్యమానౌ తు తౌ దృష్ట్వా ప్రసక్తౌ నర రాక్షసౌ
ప్రభిన్నావివ మాతంగౌ పరస్పర వధైషిణౌ 1
తౌ ద్రష్టుకామః సంగ్రామే పరస్పరగతౌ బలీ
శూరః స రావణ భ్రాతా తస్థౌ సంగ్రామ మూర్ధని 2
తతో విస్ఫారయామాస మహద్ధనురఽవస్థితః
ఉత్ససర్జ చ తీక్ష్ణాగ్రాన్ రాక్షసేషు మహాశరాన్ 3
తే శరాః శిఖి సంకాశా నిపతన్తః సమాహితాః

రాక్షసాన్ దారయామాసు ర్వజ్రాణీవ మహాగిరీన్ 4
విభీషణస్యానుచరాస్తేఽపి శూలాఽసి పట్టసైః
చిచ్ఛిదుః సమరే వీరాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసోత్తమాః 5
రాక్షసై స్తైః పరివృతః స తదా తు విభీషణః
బభౌ మధ్యే ప్రహృష్టానాం కలభానా మివ ద్విపః 6
తతః సంచోదయానో వై హరీన్ రక్షో రణప్రియాన్
ఉవాచ వచనం కాలే కాలజ్ఞో రక్షసాం వరః 7
ఏకోఽయం రాక్షసేన్ద్రస్య పరాయణ మివ స్థితః
ఏత చ్ఛేషం బలం తస్య కిం తిష్ఠత హరీశ్వరాః 8
అస్మిన్ వినిహతే పాపే రాక్షసే రణ మూర్ధని
రావణం వర్జయిత్వా తు శేషమఽస్య హతం బలమ్ 9
ప్రహస్తో నిహతో వీరో నికుమ్భశ్చ మహాబలః
కుమ్భకర్ణశ్చ కుమ్భశ్చ ధూమ్రాక్షశ్చ నిశాచరః 10
జంబుమాలీ మహామాలీ తీక్ష్ణవేగోఽశనిప్రభః
సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ వజ్రదంష్ట్రశ్చ రాక్షసః 11
సంహ్రాదీ వికటో నిఘ్నస్తపనో దమ ఏవ చ
ప్రఘాసః ప్రఘస శ్చైవ ప్రజంఘో జంఘ ఏవ చ 12
అగ్నికేతుశ్చ దుర్ధర్షో రశ్మికేతుశ్చ వీర్యవాన్
విద్యుజ్జిహ్వో ద్విజిహ్వశ్చ సూర్యశత్రుశ్చ రాక్షసః 13
అకమ్పనః సుపార్శ్వశ్చ చక్రమాలీ చ రాక్షసః
కమ్పనః సత్త్వవన్తౌ తౌ దేవాన్తక నరాన్తకౌ 14
ఏతాన్ నిహత్యాఽతిబలాన్ బహూన్ రాక్షస సత్తమాన్
బాహుభ్యాం సాగరం తీర్త్వా లంఘ్యతాం గోష్పదం లఘు 15
ఏతావదేవ శేషం వో జేతవ్య మిహ వానరాః
హతాః సర్వే సమాగమ్య రాక్షసా బలదర్పితాః 16
అయుక్తం నిధనం కర్తుం పుత్రస్య జనితు ర్మమ
ఘృణామపాస్య రామార్థే నిహన్యాం భ్రాతురాత్మజమ్ 17
హన్తు కామస్య మే బాష్పం చక్షు శ్చైవ నిరుధ్యతి
త మేవైష మహాబాహు ర్లక్ష్మణః శమయిష్యతి 18
వానరాన్ ఘ్నత సంభూయ భృత్యానఽస్య సమీపగాన్
ఇతి తేనాఽతియశసా రాక్షసేనాభిచోదితాః 19

వానరేన్ద్రా జహ్రాషిరే లాంగూలాని చ వివ్యధుః
తత స్తే కపిశార్దూలాః క్ష్వేళన్తశ్చ ముహుర్ముహుః 20
ముముచు ర్వివిధాన్నాదాన్ మేఘాన్ దృష్ట్వేవ బర్హిణః
జామ్బవానపి తైః సర్వైః స్వయూథైరపి సంవృతః 21
అశ్మభి స్తాడయామాస నఖై ర్దన్తైశ్చ రాక్షసాన్
నిఘ్నన్తమృక్షాధిపతిం రాక్షసా స్తే మహాబలాః 22
పరివవ్రు ర్భయం త్యక్త్వా త మనేకవిధాయుధాః
శరైః పరశుభి స్తీక్ష్ణైః పట్టసై ర్యష్టి తోమరైః 23
జామ్బవన్తం మృధే జఘ్ను ర్నిఘ్నన్తం రాక్షసీ చమూమ్
స సంప్రహార స్తుములః సంజజ్ఞే కపి రక్షసామ్ 24
దేవాఽసురాణాం కృద్ధానాం యథా భీమో మహాస్వనః
హనుమానపి సంకృద్ధః సాల ముత్పాట్య వీర్యవాన్ 25
స లక్ష్మణం స్వాఽంసపృష్ఠాదవరోప్య మహామనాః
రక్షసాం కదనం చక్రే సమాసాద్య సహస్రశః 26
స దత్త్వా తుములం యుద్ధం పితృవ్య స్యేన్ద్రజిద్యుధి
లక్ష్మణం పరవీరఘ్నం పునరేవాభ్యధావత 27
తౌ ప్రయుద్ధౌ తదా వీరౌ మృధే లక్ష్మణ రాక్షసౌ
శరౌఘా నభివర్షన్తౌ జఘ్నతు స్తౌ పరస్పరమ్ 28
అభీక్ష్ణ మన్తర్దధతుః శరజాలై ర్మహాబలౌ
చన్ద్రాదిత్యా వివోష్ణాన్తే యథా మేఘై స్తరస్వినౌ 29
న హ్యాదానం న సంధానం ధనుషో వా పరిగ్రహః
న విప్రమోక్షో బాణానాం న వికర్షో న విగ్రహః 30
న ముష్టి ప్రతిసంధానం న లక్ష్య ప్రతిపాదనమ్
అదృశ్యత తయో స్తత్ర యుధ్యతోః పాణి లాఘవాత్ 31
చాపవేగ వినిర్ముక్త బాణజాలైః సమన్తతః
అన్తరిక్షే హి సంఛన్నే న రూపాణి చకాశిరే 32
లక్ష్మణో రావణిం ప్రాప్య రావణి శ్చాపి లక్ష్మణం
అవ్యవస్థాఽభవత్త్యుగ్రా తాభ్యా మన్యోన్య విగ్రహే 33
తాభ్యా ముభాభ్యాం తరసా విసృష్టై ర్విశిఖైః శితైః
నిరంతర మివాకాశం బభూవ తమసావృతం 34
తైః పతద్భిశ్చ బహుభి స్తయోః శరశతైః శితైః

దిశశ్చ ప్రదిశశ్చైవ బభూవుః శర సంకులాః 35
తమసా సంవృతం సర్వమాసీ ద్భీమతరం మహత్
అస్తంగతే సహస్రాంశౌ సంవృత తమ సేవ హి 36
రుధిరౌఘా మహానద్యః ప్రావర్తంత సహస్రశః
క్రవ్యాదా దారుణా వాగ్భిశ్చిక్షిపు ర్భీమనిస్స్వనం 37
న తదానీం వవౌ వాయు ర్న జజ్వాల చ పావకః
స్వస్త్యస్తు లోకేభ్య ఇతి జజల్పుశ్చ మహర్షయః 38
సంపేతు శ్చాత్ర సంప్రాప్తా గన్ధర్వాః సహచారణైః
అథ రాక్షససింహస్య కృష్ణాన్ కనక భూషణాన్ 39
శరైశ్చతుర్భిః సౌమిత్రి ర్వివ్యాధ చతురో హయాన్
తతోఽపరేణ భల్లేన శితేన నిశితేన చ 40
సంపూర్ణాయత ముక్తేన సుపత్రేణ సువర్చసా
మహేంద్రాఽశనికల్పేన సూతస్య విచరిష్యతః 41
స తేన బాణాఽశనినా తలశబ్దానునాదినా
లాఘవా ద్రాఘవః శ్రీమాన్ శిరః కాయాదఽపాహరత్ 42
స యన్తరి మహాతేజా హతే మండోదరీ సుతః
స్వయం సారథ్యమఽకరోత్ పునశ్చ ధనురస్పృశత్ 43
తదద్భుతమభూ త్తత్ర సామర్థ్యం పశ్యతాం యుధి
హయేషు వ్యగ్రహస్తం తం వివ్యాధ నిశితైః శరైః 44
ధనుష్యథ పునర్వ్యగ్రే హయేషు ముముచే శరాన్
ఛిద్రేషు తేషు బాణేషు సౌమిత్రిః శీఘ్రవిక్రమః 45
అర్దయామాస బాణౌఘై ర్విచరంతమభీతవత్
నిహతం సారథిం దృష్ట్వా సమరే రావణాత్మజః 46
ప్రజహౌ సమరోద్ధర్షం విషణ్ణః స బభూవ హ
విషణ్ణ వదనం దృష్ట్వా రాక్షసం హరియూథపాః 47
తతః పరమ సంహృష్టా లక్ష్మణం చాభ్యపూజయన్
తతః ప్రమాథీ శరభో రభసో గన్ధమాదనః 48
అమృష్యమాణాశ్చత్వార శ్చక్రు ర్వేగం హరీశ్వరాః
తే చాఽస్య హయముఖ్యేషు తూర్ణముత్పుత్య వానరాః 49
చతుర్షు సుమహావీర్యా నిపేతు ర్భీమవిక్రమాః
తేషామధిష్ఠితానాం తై ర్వానరైః పర్వతోపమైః 50

ముఖేభ్యో రుధిరం రక్తం హయానాం సమవర్తత
తే హయా మథితా భగ్నా వ్యసవో ధరణీం గతాః 51
తే నిహత్య హయాం స్తస్య ప్రమథ్య చ మహారథమ్
పునరుత్పత్య వేగేన తస్థు ర్లక్ష్మణ పార్శ్వతః 52
స హతాఽశ్వాదవప్లుత్య రథాన్మథిత సారథేః
శరవర్షేణ సౌమిత్రిమభ్యధావత రావణిః 53
తతో మహేన్ద్ర ప్రతిమః స లక్ష్మణః
పదాతినం తం నిశితైః శరోత్తమైః
సృజన్త మాజౌ నిశితాన్ శరోత్తమాన్
భృశం తదా బాణగణై ర్న్యవారయత్ 54

ఏక నవతితమ స్సర్గః – రావణి వధః

స హతాఽశ్వో మహాతేజా భూమౌ తిష్ఠన్ నిశాచరః
ఇన్ద్రజిత్ పరమక్రుద్ధః సంప్రజజ్వాల తేజసా 1
తౌ ధన్వినౌ జిఘాంసన్తావన్యోన్య మిషుభి ర్భృశమ్
విజయేనాఽభినిష్క్రాన్తౌ వనే గజ వృషా వివ 2
నిబర్హయన్తశ్చాన్యోన్యం తే రాక్షస వనౌకసః
భర్తారం న జహుర్యుద్ధే సంపతన్త స్తత స్తతః 3
తత స్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వాన్ హర్షయన్ రావణాత్మజః
స్తువానో హర్షమాణశ్చ ఇదం వచనమబ్రవీత్ 4
తమసా బహులే నేమాః సంసక్తాః సర్వతో దిశః
నేహ విజ్ఞాయతే స్వో వా పరో వా రాక్షసోత్తమాః 5
ధృష్టం భవంతో యుధ్యంతు హరీణాం మోహనాయ వై
అహం తు రథమాస్థాయ ఆగమిష్యామి సంయుగం 6
తథా భవంతః కుర్వంతు యథేమే కాననౌకసః
న యుధ్యేయు ర్దురాత్మానః ప్రవిష్టే నగరం మయి 7
ఇత్యుక్త్వా రావణ సుతో వంచయిత్వా వనౌకసః
ప్రవివేశ పురీం లంకాం రథ హేతోరఽమిత్ర హా 8
స రథం భూషయిత్వా తు రుచిరం హేమభూషితం
ప్రాసాఽసి శత సంపూర్ణం యుక్తం పరమ వాజిభిః 9
అధిష్ఠితం హయజ్ఞేన సూతేనాఽఽప్తోపదేశినా

ఆరురోహ మహాతేజా రావణిః సమితింజయః 10
స రాక్షసగణై ర్ముఖ్యై ర్వృతో మండోదరీ సుతః
నిర్యయౌ నగరా త్తూర్ణం కృతాంత బల చోదితః 11
సోఽభినిష్క్రమ్య నగరా దింద్రజిత్ పరవీర హా
అభ్యయా జ్జవనైరశ్వై ర్లక్ష్మణం సవిభీషణం 12
తతో రథస్థ మాలోక్య సౌమిత్రీ రావణాత్మజం
వానరాశ్చ మహావీర్యాః రాక్షసశ్చ విభీషణః 13
విస్మయం పరమం జగ్ముర్లాఘవా త్తస్య ధీమతః
రావణి శ్చాపి సంక్రుద్ధో రణే వానర యూథపాన్ 14
పాతయామాస బాణౌఘైః శతశోఽథ సహస్రశః
స మండలీ కృత ధనూ రావణిః సమితింజయః 15
హరీనభ్యహనత్ క్రుద్ధః పరం లాఘవ మాస్థితః
తే వధ్యమానా హరయో నారాచై ర్భీమ విక్రమాః 16
సౌమిత్రిం శరణం ప్రాప్తాః ప్రజాపతి మివ ప్రజాః
తతః సమర కోపేన జ్వలితో రఘునందనః 17
చిచ్ఛేద కార్ముకం తస్య దర్శయన్ పాణి లాఘవం
సోఽన్యత్ కార్ముక మాదాయ సజ్యం చక్రే త్వర న్నివ 18
తదఽప్యస్య త్రిభి ర్బాణై ర్లక్ష్మణో నిరకృన్తత
అథైనం చ్ఛిన్నధన్వాన మాఽఽశీ విషోపమైః 19
వివ్యాధోరసి సౌమిత్రీ రావణిం పంచభిః శరైః
తే తస్య కాయం నిర్భిద్య మహాకార్ముక నిస్సృతాః 20
నిపేతు ర్ధరణీం బాణా రక్తా ఇవ మహోరగాః
స భిన్న వర్మా రుధిరం వమన్ వక్త్రేణ రావణిః 21
జగ్రాహ కార్ముక శ్రేష్ఠం దృఢ జ్యం బలవత్తరం
స లక్ష్మణం సముద్దిశ్య పరం లాఘవ మాస్థితః 22
వవర్ష శరవర్షాణి వర్షాణీవ పురందరః
ముక్త మింద్రజితా తత్తు శరవర్షమరిందమః 23
అవారయ దఽసంభ్రాన్తో లక్ష్మణః సుదురాసదమ్
దర్శయామాస చ తదా రావణిం రఘునందనః 24
అసంభ్రాంతో మహాతేజా స్తదద్భుత మివాఽభవత్
తత స్తాన్ రాక్షసాన్ సర్వా స్త్రిభిరేకైక మాహవే 25

అవిధ్యత్ పరమ కృద్ధః శీఘ్రాస్త్రం సంప్రదర్శయన్
రాక్షసేంద్ర సుతం చాపి బాణౌఘైః సమతాడయత్ 26
సోఽతివిద్ధో బలవతా శత్రుణా శత్రు ఘాతినా
అసక్తం ప్రేషయామాస లక్ష్మణాయ బహూన్ శరాన్ 27
తా నఽప్రాప్తాన్ శితైర్బాణై శ్చిచ్ఛేద రఘునందనః
సారథేరఽస్య చ రణే రథినో రథసత్తమః 28
శిరో జహార ధర్మాత్మా భల్లేనాఽఽనతపర్వణా
అసూతా స్తే హయా స్తత్ర రథ మూహురఽవిక్లబాః 29
మండలా న్యభిధావంత స్తదద్భుత మివాభవత్
అమర్ష వశ మాపన్నః సౌమిత్రి ర్దృఢ విక్రమః 30
ప్రత్యవిద్ధ్యద్ధయాం స్తస్య శరై ర్విత్రాసయన్ రణే
అమృష్యమాణ స్తత్కర్మ రావణస్య సుతో బలీ 31
వివ్యాధ దశభిర్బాణైః సౌమిత్రిం త మఽమర్షణం
తే తస్య వజ్ర ప్రతిమాః శరాః సర్ప విషోపమాః 32
విలయం జగ్మురాహత్య కవచం కాంచన ప్రభం
అభేద్య కవచం మత్వా లక్ష్మణం రావణాత్మజః 33
లలాటే లక్ష్మణం బాణైః సుపుంఖై స్త్రిభిరిన్ద్రజిత్
అవిధ్యత్ పరమ కృద్ధః శీఘ్రాస్త్రం చ ప్రదర్శయన్ 34
తైః పృషత్కైర్లలాటస్థైః శుశుభే రఘునన్దనః
రణాగ్రే సమర శ్లాఘీ త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః 35
స తథా హ్యఽర్దితో బాణై రాక్షసేన మహామృధే
తమాశు ప్రతివివ్యాధ లక్ష్మణః పంచభిః శరైః 36
వికృష్యేంద్రజితో యుద్ధే వదనే శుభ కుండలే
లక్ష్మణేన్ద్రజితౌ వీరౌ మహాబల శరాసనౌ 37
అన్యోన్యం జఘ్నతుర్బాణై ర్విశిఖై ర్భీమవిక్రమౌ
తతః శోణిత దిగ్ధాంగౌ లక్ష్మణేంద్రజితావుభౌ 38
రణే తౌ రేజతు ర్వీరౌ పుష్పితా విప కింశుకౌ
తౌ పరస్పరమభ్యేత్య సర్వగాత్రేషు ధన్వినౌ 39
ఘోరై ర్వివ్యధతుర్బాణైః కృతభావా వుభౌ జయే
తతః సమర కోపేన సంయుక్తో రావణాత్మజః 40
విభీషణం త్రిభిర్బాణై ర్వివ్యాధ వదనే శుభే

అయోముఖై స్త్రిభిర్విద్ధ్వా రాక్షసేంద్రం విభీషణం 41
ఏకైకేనాఽభివివ్యాధ తాన్ సర్వాన్ హరియూధపాన్
తస్మై దృఢతరం కృద్ధో జఘాన గదయా హయాన్ 42
విభీషణో మహాతేజా రావణేః స దురాత్మనః
స హతాఽశ్వాదవప్లుత్య రథాన్నిహత సారథేః 43
అథ శక్తిం మహాతేజాః పితృవ్యాయ ముమోచ హ
తా మాపతంతీం సంప్రేక్ష్య సుమిత్రానందవర్ధనః 44
చిచ్ఛేద నిశితైర్బాణై ర్దశధా సాఽపతద్భువి
తస్మై దృఢధనుః కృద్ధో హతాశ్వాయ విభీషణః 45
వజ్ర స్పర్శ సమాన్ పంచ ససర్జోరసి మార్గణాన్
తే తస్య కాయం నిర్భిద్య రుక్మపుంఖా నిమిత్తగాః 46
బభూవు ర్లోహితా దిగ్ధా రక్తా ఇవ మహోరగాః
స పితృవ్యాయ సంకృద్ధ ఇన్ద్రజిచ్ఛర మాదదే 47
ఉత్తమం రక్షసాం మధ్యే యమ దత్తం మహాబలః
తం సమీక్ష్య మహాతేజా మహేషుం తేన సంహితమ్ 48
లక్ష్మణోఽప్యాదదే బాణమన్యం భీమ పరాక్రమః
కుబేరేణ స్వయం స్వప్నే స్వస్మై ద్దత్తం మహతాత్మనా 49
దుర్జయం దుర్విషహ్యం చ సేన్ద్రైరపి సురాఽసురైః
తయో స్తే ధనుషీ శ్రేష్ఠే బాహుభిః పరిఘోపమైః 50
వికృష్యమాణే బలవత్ క్రౌంచా వివ చుకూజతుః
తాభ్యాం తౌ ధనుషి శ్రేష్ఠే సంహితౌ సాయకోత్తమౌ 51
వికృష్యమాణౌ వీరాభ్యాం భృశం జజ్వలతుః శ్రియా
తౌ భాసయన్తావాకాశం ధనుర్భ్యాం విశిఖౌ చ్యుతౌ 52
ముఖేన ముఖమాహత్య సన్నిపేతతురోజసా
సంనిపాత స్తయోరాఽఽసీ చ్ఛరయో ర్ఘోర రూపయోః 53
సధూమ విస్ఫులింగశ్చ తజ్జోఽగ్ని ర్దారుణోఽభవత్
తౌ మహాగ్రహ సంకాశావన్యోన్యం సంనిపత్య చ 54
సంగ్రామే శతధా యాన్తౌ మేదిన్యాం వినిపేతతుః
శరౌ ప్రతిహతౌ దృష్ట్వా తావుభౌ రణ మూర్ధని 55
వ్రీడితౌ జాత రోషౌ చ లక్ష్మణేన్ద్రజితౌ తదా
సుసంరబ్ధస్తు సౌమిత్రిరఽస్త్రం వారుణ మాదదే 56

రౌద్రం మహేన్ద్రజి ద్యుద్ధే వ్యసృజద్యుధి నిష్ఠితః
తేన తద్విహతం త్వఽస్త్రం వారుణం పరమాద్భుతం 57
తతః కృద్ధో మహాతేజా ఇంద్రజిత్ సమితింజయః
ఆగ్నేయం సందధే దీప్తం స లోకం సంక్షిప న్నివ 58
సౌరేణాస్త్రేణ తద్వీరో లక్ష్మణః ప్రత్యవారయత్
అస్త్రం నివారితం దృష్ట్వా రావణిః క్రోధ మూర్ఛితః 59
ఆసురం శత్రు నాశాయ ఘోరమస్త్రం సమాదదే
తస్మా చ్చాపాద్వినిష్పేతు ర్భాస్వరాః కూటముద్గరాః 60
శూలాని చ భుసున్డ్యశ్చ గదాః ఖడ్గాః పరశ్వధాః
త ద్దృష్ట్వా లక్ష్మణః సంఖ్యే ఘోరమస్త్రమఽథాసురం 61
అవార్యం సర్వభూతానాం సర్వశత్రు వినాశనం
మాహేశ్వరేణ ద్యుతిమాం స్తదఽస్త్రం ప్రత్యవారయత్ 62
తయోః సుతుములం యుద్ధం సంబభూవాద్భుతోపమమ్
గగన స్థాని భూతాని లక్ష్మణం పర్యవారయన్ 63
భైరవాభి రుతే భీమే యుద్ధే వానర రక్షసామ్
భూతై ర్బహుభిరాకాశం విస్మితై రావృతం బభౌ 64
ఋషయః పితరో దేవాః గన్ధర్వా గరుడోరగాః
శతక్రతుం పురస్కృత్య రరక్షు ర్లక్ష్మణం రణే 65
అథాఽన్యం మార్గణ శ్రేష్ఠం సందధే రాఘవానుజః
హుతాశన సమస్పర్శం రావణాత్మజ దారణమ్ 66
సుపత్రమఽనువృత్తాంగం సుపర్వాణం సుసంస్థితమ్
సువర్ణ వికృతం వీరః శరీరాన్తకరం శరమ్ 67
దురావారం దుర్విషహ్యం రాక్షసానాం భయావహమ్
ఆశీ విష విషప్రఖ్యం దేవసంఘైః సమర్చితమ్ 68
యేన శక్రో మహాతేజా దానవానఽజయత్ ప్రభుః
పురా దైవాఽసురే యుద్ధే వీర్యవాన్ హరివాహనః 69
తదైన్ద్ర మఽస్త్రం సౌమిత్రిః సంయుగేష్వపరాజితమ్
శర శ్రేష్ఠం ధనుః శ్రేష్ఠే నర శ్రేష్ఠోఽభిసందధే 70
సంధాయాఽమిత్ర దళనం విచకర్ష శరాసనమ్
సజ్య మాయమ్య దుర్ధర్షం కాలో లోకక్షయే యథా 71
సంధాయ ధనుషి శ్రేష్ఠే వికర్ష న్నిదమబ్రవీత్

లక్ష్మీవాంల్లక్ష్మణో వాక్యమర్థసాధక మాత్మనః 72
ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది
పౌరుషే చాఽప్రతిద్వన్ద్వః శరైనం జహి రావణిమ్ 73
ఇత్యుక్త్వా బాణ మాకర్ణం వికృష్య త మఽజిహ్మగమ్
లక్ష్మణః సమరే వీరః ససర్జేన్ద్రజితం ప్రతి 74
ఐన్ద్రాస్త్రేణ సమాయోజ్య లక్ష్మణః పరవీరహా
స శిరః సశిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలిత కుణ్డలమ్ 75
ప్రమథ్యేన్ద్రజితః కాయాత్ పాతయామాస భూతలే
తద్రాక్షస తనూజస్య ఛిన్నస్కన్ధం శిరో మహత్ 76
తపనీయ నిభం భూమౌ దదృశే రుధిరోక్షితమ్
హత స్తు నిపపాతాశు ధరణ్యాం రావణాత్మజః 77
కవచీ సశిరస్త్రాణో విధ్వస్తః సశరాసనః
చుకృశు స్తే తతః సర్వే వానరాః సవిభీషణాః 78
హృష్యన్తో నిహతే తస్మిన్ దేవా వృత్ర వధే యథా
అథాన్తరిక్షే దేవానామృషీణాంచ మహాత్మనామ్ 79
అభిజజ్ఞే చ సన్నాదో గన్ధర్వాప్సరసా మపి
పతితం త మభిజ్ఞాయ రాక్షసీ సా మహాచమూః 80
వధ్యమానా దిశో భేజే హరిభిర్జితకాశిభిః
వానరై ర్వధ్యమానా స్తే శస్త్రాణ్యుత్సృజ్య రాక్షసాః 81
లంకామభిముఖాః సస్రు ర్నష్టసంజ్ఞాః ప్రధావితాః
దుద్రువుర్బహుధా భీతా రాక్షసాః శతశో దిశః 82
త్యక్త్వా ప్రహరణాన్ సర్వే పట్టసాఽసి పరశ్వధాన్
కేచి ల్లంకాం పరిత్రస్తాః ప్రవిష్టా వానరార్దితాః 83
సముద్రే పతితాః కేచిత్ కేచిత్ పర్వత మాశ్రితాః
హత మిన్ద్రజితం దృష్ట్వా శయానం సమర క్షితౌ 84
రాక్షసానాం సహస్రేషు న కశ్చిత్ ప్రత్యదృశ్యత
యథాఽస్తంగత ఆదిత్యే నాఽవతిష్ఠన్తి రశ్మయః 85
తథా తస్మిన్నిపతితే రాక్షసా స్తే గతా దిశః
శాన్త రశ్మిరివాదిత్యో నిర్వాణ ఇవ పావకః 86
స బభూవ మహాతేజాః వ్యపాస్త గత జీవితః
ప్రశాన్త పీడా బహులో నష్టాఽరిష్టః ప్రతాపవాన్ 87

బభూవ లోకః పతితే రాక్షసేన్ద్ర సుతే తదా
హార్షం చ శక్రో భగవాన్ సహా సర్వైః సురర్షభైః 88
జగామ నిహతే తస్మిన్ రాక్షసే పాప కర్మణి
ఆకాశే చాపి దేవానాం శుశ్రువే దుందుభి స్వనః 89
నృత్యద్భిరప్సరసోభిశ్చ గంధర్వైశ్చ మహాత్మభిః
వవృషుః పుష్పవర్షాణి త దద్భుతమభూత్తదా 90
ప్రశశంసు ర్హతే తస్మిన్ రాక్షసే క్రూర కర్మణి
శుద్ధా ఆపో దిశ శ్చైవ జహృషు ర్దైత్య దానవాః 91
ఆజగ్ముః పతితే తస్మిన్ సర్వలోక భయావహే
ఊచుశ్చ సహితాః సర్వే దేవ గన్ధర్వ దానవాః 92
విజ్వరాః శాన్త కలుషా బ్రాహ్మణా విచర న్త్వితి
తతోఽభ్యనన్దన్ సంహృష్టాః సమరే హరియూథపాః 93
తమప్రతిబలం దృష్ట్వా హతం నైర్ఋత పుంగవమ్
విభీషణో హనూమాంశ్చ జామ్బవాంశ్చర్క్షయూథపః 94
విజయేనాభినన్దన్త స్తుష్టువు శ్చాపి లక్ష్మణమ్
క్ష్వేళన్తశ్చ నదన్తశ్చ గర్జన్తశ్చ ప్లవంగమాః 95
లబ్ధ లక్షా రఘుసుతం పరివార్యోపతస్థిరే
లాంగూలాని ప్రవిధ్యన్తః స్ఫోటయన్తశ్చ వానరాః 96
లక్ష్మణో జయతీత్యేవం వాక్యం విశ్రావయం స్తదా
అన్యోన్యం చ సమాశ్లిష్య కపయో హృష్ట మానసాః 97
చక్రురుచ్చావచ గుణా రాఘవాశ్రయజాః కథాః||
త దఽసుకర మఽథాభివీక్ష్య హృష్టాః
ప్రియ సుహృదో యుధి లక్ష్మణస్య కర్మ
పరమ ముపలభన్ మనః ప్రహర్షం
వినిహత మిన్ద్ర రిపుం నిశమ్య దేవాః 98

<u>ద్వి నవతితమ స్సర్గః – రావణి శస్త్ర హత చికిత్సా</u>

రుధిర క్లిన్న గాత్ర స్తు లక్ష్మణః శుభ లక్షణః
బభూవ హృష్ట స్తం హత్వా శక్ర జేతార మాహవే 1
తతః స జామ్బవన్తం చ హనుమన్తం చ వీర్యవాన్
సన్నివర్త్య మహాతేజా స్తాంశ్చ సర్వాన్ వనౌకసః 2
ఆజగామ తత స్తీవ్రం యత్ర సుగ్రీవ రాఘవౌ

విభీషణమఽవష్టభ్య హనూమన్తం చ లక్ష్మణః 3
తతో రామమభిక్రమ్య సౌమిత్రిరఽభివాద్య చ
తస్థౌ భ్రాతృ సమీప స్థః శక్రస్యేన్ద్రాఽనుజో యథా 4
నిష్టన న్నివ చాగమ్య రాఘువాయ మహాత్మనే
ఆచచక్షే తదా వీరో ఘోర మిన్ద్రజితో వధమ్ 5
రావణే స్తు శిర శ్చిన్నం లక్ష్మణేన మహాత్మనా
న్యవేదయత రామాయ తదా హృష్టో విభీషణః 6
శ్రుత్వైత త్తు మహావీర్యో లక్ష్మణేనేన్ద్రజి ద్వధం
ప్రహర్ష మతులం లేభే రామో వాక్య మువాచ హ 7
సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మణా సుకృతం కృతం
రావణేర్హి వినాశేన జితామిత్యుపధారయ 8
స తం శిరస్యుపాఘ్రాయ లక్ష్మణం లక్ష్మివర్ధనం
లజ్జమానం బలాత్ స్నేహాదఽంక మారోప్య వీర్యవాన్ 9
ఉపవేశ్య తముత్సంగే పరిష్వజ్యాఽవపీడితమ్
భ్రాతరం లక్ష్మణం స్నిగ్ధం పునః పునరుదైక్షత 10
శల్య సంపీడితం శస్తం నిశ్శ్వసంతం తు లక్ష్మణం
రామ స్తు దుఃఖ సంతప్త స్తదా నిశ్శ్వసితో భృశం 11
మూర్ధ్నిచైన ముపాఘ్రాయ భూయః సంస్పృశ్య చ త్వరన్
ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యమాశ్వాస్య పురుషర్షభః 12
కృతం పరమ కల్యాణం కర్మ దుష్కర కర్మణా
అద్య మన్యే హతేపుత్రే రావణిం నిహతం యుధి 13
అద్యాఽహం విజయీ శత్రౌ హతే తస్మిన్ దురాత్మని
రావణస్య నృశంసస్య దిష్ట్యా వీర త్వయా రణే 14
చ్ఛిన్నో హి దక్షిణో బాహుః స హి తస్య వ్యపాశ్రయః
విభీషణ హనూమద్భ్యాం కృతం కర్మ మహద్రణే 15
అహోరాత్రై స్త్రిభిర్వీరః కథంచి ద్వినిపాతితః
నిరఽమిత్రః కృతోస్మ్యఽద్య నిర్యాస్యతి హి రావణః 16
బల వ్యూహేన మహతా శ్రుత్వా పుత్రం నిపాతితమ్
తం పుత్రవధ సంతప్తం నిర్యాన్తం రాక్షసాధిపమ్ 17
బలేనాఽఽవృత్య మహతా నిహనిష్యామి దుర్జయమ్
త్వయా లక్ష్మణ నాథేన సీతా చ పృథివీ చ మే 18

న దుష్ప్రాపా హతేత్వఽద్య శక్ర జేతరి చాహవే
స తం భ్రాతర మాశ్వాస్య పరిష్వజ్య చ రాఘవః 19
రామః సుషేణం ముదితః సమాభాష్యేదమబ్రవీత్
సశల్యోఽయం మహాప్రాజ్ఞ సౌమిత్రి ర్మిత్ర వత్సలః 20
యథా భవతి సుస్వస్థ స్తథా త్వం సముపాచర
విశల్యః క్రియతాం క్షిప్రం సౌమిత్రిః సవిభీషణః 21
ఋక్ష వానర సైన్యానాం శూరాణాం ద్రుమ యోధినామ్
యే చాప్యన్యేత్ర యుధ్యన్తి సశల్యా వ్రణిన స్తథా 22
తేఽపి సర్వే ప్రయత్నేన క్రియన్తాం సుఖిన స్త్వయా
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ మహాత్మా హరియూథపః 23
లక్ష్మణాయ దదౌ నస్తః సుషేణః పరమౌషధిమ్
స తస్యా గన్ధ మాఘ్రాయ విశల్యః సమపద్యత 24
తదా నిర్వేదనశ్చైవ సంరూఢ వ్రణ ఏవ చ
విభీషణ ముఖానాం చ సుహృదాం రాఘవాజ్ఞయా 25
సర్వవానర ముఖ్యానాం చికిత్సాం స తదాఽకరోత్
తతః ప్రకృతి మాపన్నో హృత శల్యో గతవ్యథః 26
సౌమిత్రిర్ముదిత స్తత్ర క్షణేన విగతజ్వరః||
తథైవ రామః ప్లవగాధిప స్తదా
విభీషణశ్చ ర్క్షపతిశ్చ జామ్బవాన్
అవేక్ష్య సౌమిత్రిమఽరోగముత్థితం
ముదా ససైన్యాః సుచిరం జహర్షిరే 27
అపూజయన్ కర్మ స లక్ష్మణస్య
సుదుష్కరం దాశరథిర్మహాత్మా
హృష్టా బభూవు ర్యుధి యూథపేన్ద్రా
నిపాతితమ్ శక్రజితం నిశమ్య 28

త్రి నవతితమ స్సర్గః – సీతా హననోద్యమ నివృత్తిః

తతః పౌలస్త్య సచివాః శృత్వా చేన్ద్రజితం హతమ్
ఆచచక్షురఽభిజ్ఞాయ దశగ్రీవాయ సవ్యథాః 1
యుద్ధే హతో మహారాజ లక్ష్మణేన తవాత్మజః
విభీషణ సహాయేన మిషతాం నో మహాద్యుతిః 2
శూరః శూరేణ సంగమ్య సంయుగేష్వపరాజితః

లక్ష్మణేన హతః శూరః పుత్ర స్తే విబుధేన్ద్రజిత్ 3
గతః స పరమాంల్లోకాన్ శరై సంతాప్య లక్ష్మణం
స తం ప్రతిభయం శృత్వా వధం పుత్రస్య దారుణం 4
ఘోరమిన్ద్రజితః సంఖ్యే కశ్మలం చాఽఽవిశన్మహత్
ఉపలభ్య చిరాత్ సంజ్ఞాం రాజా రాక్షసపుంగవః 5
పుత్ర శోకార్దితో దీనో విలలాపాకులేన్ద్రియః
హా రాక్షస చమూ ముఖ్య మమ వత్స మహారథ 6
జిత్వేన్ద్రం కథమఽద్య త్వం లక్ష్మణస్య వశం గతః
నను త్వ మిషుభిః కృద్ధో భిన్ద్యాః కాలాన్తకావఽపి 7
మన్దర స్యాపి శృంగాణి కిం పున ర్లక్ష్మణం యుధి
అద్య వైవస్వతో రాజా భూయో బహుమతో మమ 8
యేనాఽద్య త్వం మహాబాహో సంయుక్తః కాలధర్మణా
ఏష పన్థాః సుయోధానాం సర్వాఽమరగణేష్వపి 9
యః కృతే హన్యతే భర్తుః స పుమాన్ స్వర్గమృచ్ఛతి
అద్య దేవగణాః సర్వేలోకపాలా స్తథ ర్షయః 10
హత మిన్ద్రజితం శృత్వా సుఖం స్వప్స్యన్తి నిర్భయాః
అద్య లోకాస్త్రయః కృత్స్నా పృథివీ చ సకాననా 11
ఏకే నేన్ద్రజితా హీనా శూన్యేవ ప్రతిభాతి మే
అద్య నైరృత కన్యానాం శ్రోష్యామ్యన్తఃపురే రవమ్ 12
కరేణు సంఘస్య యథా నినాదం గిరి గహ్వరే
యౌవరాజ్యం చ లంకాం చ రక్షాంసి చ పరంతప 13
మాతరం మాం చ భార్యాం చ క్వ గతోఽసి విహాయ నః
మమ నామ త్వయా వీర గతస్య యమసాదనమ్ 14
ప్రేతకార్యాణి కార్యాణి విపరీతే హి వర్తసే
స త్వం జీవతి సుగ్రీవే సలక్ష్మణే చ సరాఘవే 15
మమ శల్య మఽనుద్ధృత్య క్వ గతోఽసి విహాయ నః
ఏవమాది విలాపార్తం రావణం రాక్షసాధిపమ్ 16
ఆవివేశ మహాన్ కోపః పుత్ర వ్యసన సంభవః
ప్రకృత్యా కోపనం హ్యేనం పుత్రస్య పునరాధయః 17
దీప్తం సందీపయామాసు ర్ఘర్మే ఽర్కమివ రశ్మయః
లలాటే భృకుటీభిశ్చ సంగతాభిర్వ్యరోచత 18

యుగాఽన్తే సహ నక్రైస్తు మహోర్మిభి రివోదధిః
కోపాద్విజృమ్భమాణస్య వక్త్రా ద్వ్యక్త మఽభిజ్వలన్ 19
ఉత్పపాత సధూమోగ్ని ర్వృత్రస్య వదనా దివ
స పుత్రవధ సంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః 20
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా వైదేహ్యా రోచయ ద్వధం
తస్య ప్రకృత్యా రక్తే చ రక్తే క్రోధాగ్నినాఽపి చ 21
రావణస్య మహాఘోరే దీప్తే నేత్రే బభూవతుః
ఘోరం ప్రకృత్యా రూపం త త్తస్య క్రోధాగ్ని మూర్ఛితం 22
బభూవ రూపం కృద్ధస్య రుద్ర స్యేవ దురాసదమ్
తస్య కృద్ధస్య నేత్రాభ్యాం ప్రాపత న్నఽస్రబిన్దవః 23
దీప్తాభ్యా మివ దీపాభ్యాం సాఽర్చిషః స్నేహబిన్దవః
దన్తాన్ విదశత స్తస్య శ్రూయతే దశన స్వనః 24
యన్త్ర స్యావేష్ట్యమానస్య మహతో దానవై రివ
కాలాఽగ్ని రివ సంకృద్ధో యాం యాం దిశ మవైక్షత 25
తస్యాం తస్యాం భయ త్రస్తా రాక్షసాః సంవిలిల్యిరే
త మన్తకమివ కృద్ధం చరాచర చిఖాదిషుమ్ 26
వీక్షమాణం దిశః సర్వా రాక్షసా నోపచక్రముః
తతః పరమ సంకృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః 27
అబ్రవీ ద్రక్షసాం మధ్యే సంస్తమ్భయిషురాహవే
మయా వర్షసహస్రాణి చరిత్వా దుశ్చరం తపః 28
తేషు తేష్వఽవకాశేషు స్వయమ్భూః పరితోషితః
తస్యైవ తపసో వ్యుష్ట్యా ప్రసాదాచ్చ స్వయమ్భువః 29
నాఽసురేభ్యో న దేవేభ్యో భయం మమ కదాచన
కవచం బ్రహ్మదత్తం మే య దాఽఽదిత్యసమ ప్రభమ్ 30
దేవాఽసుర విమర్దేషు న భిన్నం వజ్రశక్తిభిః
తేన మామద్య సంయుక్తం రథస్థ మిహ సంయుగే 31
ప్రతీయాత్ కోఽద్య మా మాజౌ సాక్షాదపి పురందరః
య త్తదాభిప్రసన్నేన సశరం కార్ముకం మహత్ 32
దేవాఽసుర విమర్దేషు మమ దత్తం స్వయమ్భువా
అద్య తూర్య శతై ర్భీమం ధనురుత్థాప్యతాం మమ 33
రామ లక్ష్మణయో రేవ వధాయ పరమాఽఽహవే

స పుత్రవధ సంతప్తః శూరః క్రోధవశం గతః 34
సమీక్ష్య రావణో బుద్ధ్యా సీతాం హన్తుం వ్యవస్యత
ప్రత్యవేక్ష్య తు తామ్రాక్షః సుఘోరో ఘోర దర్శనః 35
దీనో దీనస్వరాన్ సర్వాం స్తానువాచ నిశాచరాన్
మాయయా మమ వత్సేన వంచనార్థం వనౌకసామ్ 36
కించిదేవ హతం తత్ర సీతేయ మితి దర్శితమ్
తదిదం తథ్యమేవాఽహం కరిష్యే ప్రియమాత్మనః 37
వైదేహీం నాశయిష్యామి క్షత్రబన్ధుమనువ్రతామ్
ఇత్యేవముక్త్వా సచివాన్ ఖడ్గమాశు పరామృశత్ 38
ఉద్ధృత్య గుణ సంపన్నం విమలామ్బర వర్చసం
నిష్పపాత స వేగేన సభార్యః సచివై ర్వృతః 39
రావణః పుత్ర శోకేన భృశమాకుల చేతనః
సంకృద్ధః ఖడ్గమాదాయ సహసా యత్ర మైథిలీ 40
వ్రజన్తం రాక్షసం ప్రేక్ష్య సింహనాదం ప్రచుక్రుశుః
ఊచుశ్చాన్యోన్య మాశ్లిష్య సంకృద్ధం ప్రేక్ష్య రాక్షసాః 41
అద్యైనం తావుభౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ ప్రవ్యథిష్యతః
లోకపాలా హి చత్వారః కృద్ధేనాఽనేన నిర్జితాః 42
బహవః శత్రవ శ్చాపి సంయుగేషు నిపాతితాః
త్రిషు లోకేషు రత్నాని భుంక్తే చాహృత్య రావణః 43
విక్రమే చ బలే చైవ నాస్త్యఽస్య సదృశో భువి
తేషాం సంజల్పమానానా మశోకవనికాం గతామ్ 44
అభిదుద్రావ వైదేహీం రావణః క్రోధ మూర్ఛితః
వార్యమాణః సుసంకృద్ధః సుహృద్భి ర్హిత బుద్ధిభిః 45
అభ్యధావత సంకృద్ధః ఖే గ్రహో రోహిణీ మివ
మైథిలీ రక్ష్యమాణాతు రాక్షసీభిరనిన్దితా 46
దదర్శ రాక్షసం కృద్ధం నిస్త్రింశ వరధారిణమ్
తం నిశామ్య సనిస్త్రింశం వ్యథితా జనకాత్మజా 47
నివార్యమాణం బహుశః సుహృద్భిరఽనివర్తినమ్
సీతా దుఃఖ సమావిష్టా విలపంతీదమబ్రవీత్ 48
యథాఽయం మామభిక్రుద్ధః సమభిద్రవతి స్వయమ్
వధిష్యతి సనాథాం మామఽనాథా మివ దుర్మతిః 49

బహుశశ్చోదయామాస భర్తారం మామనువ్రతామ్
భార్యా భవ రమస్వేతి ప్రత్యాఖ్యాతో ధ్రువం మయా 50
నోఽయం మామఽనుపస్థానా ద్వ్యక్తం నైరాశ్య మాగతః
క్రోధ మోహ సమావిష్టో నిహన్తుం మాం సముద్యతః 51
అథ వా తౌ నరవ్యాఘ్రౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
మన్నిమిత్త మఽనార్యేణ సమరేఽద్య నిపాతితౌ 52
అహో ధిజ్మ న్నిమిత్తోఽయం వినాశో రాజపుత్రయోః
అథ వా పుత్ర శోకేన అహత్వా రామ లక్ష్మణౌ 53
విధమిష్యతి మాం రౌద్రో రాక్షసః పాప నిశ్చయః
హనూమతోపి యద్వాక్యం న కృతం క్షుద్రయా మయా 54
య ద్యహం తస్య పృష్ఠేన తదా యాయామనిన్దితా
నాఽద్యైవమఽనుశోచేయం భర్తురంక గతా సతీ 55
మన్యే తు హృదయం తస్యాః కౌసల్యాయాః ఫలిష్యతి
ఏక పుత్రా యదా పుత్రం వినష్టం శ్రోష్యతే యుధి 56
సా హి జన్మ చ బాల్యం చ యౌవనం చ మహాత్మనః
ధర్మకార్యానురూపం చ రుదతీ సంస్మరిష్యతి 57
నిరాశా నిహతే పుత్రే దత్త్వా శ్రాద్ధమచేతనా
అగ్నిమారోక్ష్యతే నూన మఽపోవాపి ప్రవేక్ష్యతి 58
ధిగఽస్తు కుబ్జా మఽసతీం మంథరాం పాపనిశ్చయామ్
యన్నిమిత్త మిదం దుఃఖం కౌసల్యా ప్రతిపత్స్యతే 59
ఇత్యేవం మైథిలీం దృష్ట్వా విలపన్తీం తపస్వినీమ్
రోహిణీ మివ చన్ద్రేణవినా గ్రహవశం గతామ్ 60
ఏతస్మి న్నన్తరే తస్య అమాత్యో బుద్ధిమాన్ శుచిః
సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రాక్షసో రాక్షసేశ్వరమ్ 61
నివార్యమాణం సచివై రిదం వచనమబ్రవీత్
కథం నామ దశగ్రీవ సాక్షా ద్వైశ్రవణానుజ 62
హన్తు మిచ్ఛసి వైదేహీం క్రోధా ద్ధర్మమఽపాస్య హి
వేదవిద్యా వ్రతస్నాతః స్వకర్మ నిరతః సదా 63
స్త్రియాః కస్మా ద్వధం వీర మన్యసే రాక్షసేశ్వర
మైథిలీం రూప సంపన్నాం ప్రత్యవేక్షస్వ పార్థివ 64
స్వమేవ తు సహాఽస్మాభీ రాఘవే క్రోధ ముత్సృజ

అభ్యుత్థానం త్వమద్యైవ కృష్ణపక్ష చతుర్దశీమ్ 65
కృత్వా నిర్యాహ్యాఽమావాస్యాం విజయాయ బలైర్వృతః
శూరో ధీమాన్ రథీ ఖడ్గీ రథప్రవర మాస్థితః 66
హత్వా దాశరథిం రామం భవాన్ ప్రాప్స్యతి మైథిలీమ్||
స తద్దురాత్మా సుహృదా నివేదితం
వచః సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః
గృహం జగామాఽథ తతశ్చ వీర్యవాన్
పునః సభాం చ ప్రయయౌ సుహృ ద్వృతః 67

చతు ర్నవతితమ స్సర్గః – గాన్ధర్వాఽస్త్ర మోహనం

స ప్రవిశ్య సభాం రాజా దీనః పరమ దుఃఖితః
నిషసాదాసనే ముఖ్యే సింహః కృద్ధ ఇవ శ్వసన్ 1
అబ్రవీచ్చ స తాన్ సర్వాన్ బలముఖ్యాన్ మహాబలః
రావణః ప్రాంజలి ర్వాక్యం పుత్రవ్యసన కర్శితః 2
సర్వే భవన్తః సర్వేణ హస్త్యఽశ్వేన సమావృతాః
నిర్యాన్తు రథసంఘైశ్చ పాదాతైశ్చోపశోభితాః 3
ఏకం రామం పరిక్షిప్య సమరే హన్తుమఽర్హథ
వర్షంతః శరవర్షేణ ప్రావృట్కాల ఇవామ్బుదాః 4
అథవాఽహం శరై స్తీక్ష్ణై ర్భిన్న గాత్రం మహారణే
భవద్భిః శ్వో నిహన్తాఽస్మి రామం లోకస్య పశ్యతః 5
ఇత్యేత ద్రాక్షసేన్ద్రస్య వాక్య మాదాయ రాక్షసాః
నిర్యయు స్తే రథైః శీఘ్రైః నానాఽనీకైః సంవృతాః 6
పరిఘాన్ పట్టసాం శ్చైవ శర ఖడ్గ పరశ్వధాన్
శరీరాన్తకరాన్ సర్వే చిక్షిపు ర్వానరాన్ ప్రతి 7
వానరాశ్చ ద్రుమాన్ శైలాన్ రాక్షసాన్ ప్రతి చిక్షిపుః
స సంగ్రామో మహాన్ భీమః సూర్యస్యోదయనం ప్రతి 8
రక్షసాం వానరాణాం చ తుములః సమపద్యత
తే గదాభి ర్విచిత్రాభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః 9
అన్యోఽన్యం సమరే జఘ్ను స్తదా వానర రాక్షసాః
ఏవం ప్రవృత్తే సంగ్రామేహ్యుద్భూతం సుమహద్రజః 10
రక్షసాం వానరాణాం చ శాంతం శోణిత విస్రవైః
మాతంగ రథకూలాశ్చ వాజిమత్స్యా ధ్వజద్రుమాః 11

శరీర సంఘాటవహాః ప్రసస్రుః శోణితాపగాః
తత స్తే వానరాః సర్వే శోణితౌఘ పరిప్లుతాః 12
ధ్వజ వర్మ రథానఽశ్వాన్ నానా ప్రహరణాని చ
ఆప్లు త్యాప్లుత్య సమరే రాక్షసానాం బభంజిరే 13
కేశాన్ కర్ణ లలాటాంశ్చ నాసికాశ్చ ప్లవంగమాః
రక్షసాం దశనై స్తీక్ష్ణై ర్నఖై శ్చాపి న్యకర్తయన్ 14
ఏకైకం రాక్షసం సంఖ్యే శతం వానరపుంగవాః
అభ్యధావన్త ఫలినం వృక్షం శకునయో యథా 15
తథా గదాభిః గుర్వీభిః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః
నిర్జఘ్ను ర్వానరాన్ ఘోరాన్ రాక్షసాః పర్వతోపమాః 16
రాక్షసైర్యుధ్యమానానాం వానరాణాం మహాచమూః
శరణ్యం శరణం యాతా రామం దశరథాత్మజమ్ 17
తతో రామో మహాతేజా ధనురాదాయ వీర్యవాన్
ప్రవిశ్య రాక్షసం సైన్యం శరవర్షం వవర్ష హ 18
ప్రవిష్టం తు తదా రామం మేఘాః సూర్యమివామ్బరే
నాభిజగ్ము ర్మహాఘోరం నిర్దహన్తం శరాగ్నినా 19
కృతాన్యేవ సుఘోరాణి రామేణ రజనీచరాః
రణే రామస్య దదృశుః కర్మాణ్యఽసుకరాణి చ 20
చాలయన్తం మహానీకం విధమన్తం మహారథాన్
దదృశు స్తే న వై రామం వాతం వనగతం యథా 21
ఛిన్నం భిన్నం శరై ర్దగ్ధం ప్రభగ్నం శస్త్ర పీడితమ్
బలం రామేణ దదృశు ర్న రామం శీఘ్రకారిణమ్ 22
ప్రహరన్తం శరీరేషు న తే పశ్యన్తి రాఘవమ్
ఇన్ద్రియార్థేషు తిష్ఠన్తం భూతాత్మాన మివ ప్రజాః 23
ఏష హన్తి గజాఽనీక మేష హన్తి మహారథాన్
ఏష హన్తి శరై స్తీక్ష్ణైః పదాతీన్ వాజిభిః సహ 24
ఇతి తే రాక్షసాః సర్వే రామస్య సదృశాన్ రణే
అన్యోన్యం కుపితా జఘ్నుః సాదృశ్యా ద్రాఘవస్య తే 25
న తే దదృశిరే రామం దహన్తమఽరివాహినీమ్
మోహితాః పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాత్మనా 26
తే తు రామసహస్రాణి రణే పశ్యన్తి రాక్షసాః

పునః పశ్యన్తి కాకుత్స్థ మేకమేవ మహాహవే 27
భ్రమన్తీం కాంచనీం కోటిం కార్ముకస్య మహాత్మనః
అలాత చక్ర ప్రతిమాం దదృశు స్తే న రాఘవమ్ 28
శరీరనాభిః సత్త్వార్చిః శరారం నేమికార్ముకమ్
జ్యాఘోష తల నిర్ఘోషం తేజో బుద్ధి గుణ ప్రభమ్ 29
దివ్యాస్త్రగుణ పర్యన్తం నిఘ్నన్తం యుధి రాక్షసాన్
దదృశూ రామచక్రం తత్ కాలచక్ర మివ ప్రజాః 30
అనీకం దశ సాహస్రం రథానాం వాత రంహసామ్
అష్టాదశ సహస్రాణి కుంజరాణాం తరస్వినామ్ 31
చతుర్దశ సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్
పూర్ణే శతసహస్రే ద్వే రాక్షసానాం పదాతినామ్ 32
దివస స్యాఽష్టమే భాగే శరై రగ్ని శిఖోపమైః
హతా న్యేకేన రామేణ రక్షసాం కామరూపిణామ్ 33
తే హతాఽశ్వా హత రథాః శాన్తా విమథిత ధ్వజాః
అభిపేతుః పురీం లంకాం హత శేషా నిశాచరాః 34
హతై ర్గజ పదాత్యఽశ్వై స్త ద్బభూవ రణాజిరమ్
ఆక్రీడ మివ రుద్రస్య కృద్ధస్య సుమహాత్మనః 35
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
సాధు సాధ్వితి రామస్య తత్ కర్మ సమపూజయన్ 36
అబ్రవీచ్చ తదా రామః సుగ్రీవం ప్రత్యనన్తరమ్
విభీషణం చ ధర్మాత్మా హనూమంతం చ వానరం 37
జామ్బవంతం హరిశ్రేష్ఠం మైందం ద్వివిద మేవ చ
ఏతదస్త్ర బలం దివ్యం మమ వా త్ర్యమ్బకస్య వా 38
నిహత్య తాం రాక్షస వాహినీం తు
రామ స్తదా శక్ర సమో మహాత్మా
అస్త్రేషు శస్త్రేషు జిత క్లమ శ్చ
సంస్తూయతే దేవగణైః ప్రహృష్టైః 39

పంచ నవతితమ స్సర్గః – రాక్షసీ విలాపః

తాని తాని సహస్రాణి సారోహాణాం చ వాజినామ్
రథానాం త్వఽగ్ని వర్ణానాం సధ్వజానాం సహస్రశః 1
రాక్షసానాం సహస్రాణి గదా పరిఘ యోధినామ్

కాంచన ధ్వజచిత్రాణాం శూరాణాం కామరూపిణామ్ 2
నిహతాని శరై స్తీక్ష్ణై స్తప్త కాంచన భూషణైః
రావణేన ప్రయుక్తాని రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా 3
దృష్ట్వా శృత్వా చ సంభ్రాన్తా హత శేషా నిశాచరాః
రాక్షస్యశ్చ సమాగమ్య దీనా శ్చిన్తాపరిప్లుతాః 4
విధవా హత పుత్రాశ్చ క్రోశన్త్యో హత బాన్ధవాః
రాక్షస్యః సహసంగమ్య దుఃఖార్తాః పర్యదేవయన్ 5
కథం శూర్పణఖా వృద్ధా కరాళా నిర్ణతోదరీ
ఆససాద వనే రామం కన్దర్ప మివ రూపిణమ్ 6
సుకుమారం మహాసత్త్వం సర్వభూత హితే రతమ్
తం దృష్ట్వా లోకవధ్యా సా హీనరూపా ప్రకామితా 7
కథం సర్వగుణై ర్హీనా గుణవన్తం మహౌజసం
సుముఖం దుర్ముఖీ రామం కామయామాస రాక్షసీ 8
జనస్యా స్యాఽల్పభాగ్యత్వా ద్వలినీ శ్వేత మూర్ధజా
అకార్య మఽపహాస్యం చ సర్వలోక విగర్హితమ్ 9
రాక్షసానాం వినాశాయ దూషణస్య ఖరస్య చ
చకారాఽప్రతిరూపా సా రాఘవస్య ప్రధర్షణమ్ 10
త న్నిమిత్త మిదం వైరం రావణేన కృతం మహత్
వధాయ సీతా సాఽఽనీతా దశగ్రీవేణ రక్షసా 11
న చ సీతాం దశగ్రీవః ప్రాప్నోతి జనకాత్మజామ్
బద్ధం బలవతా వైరమఽక్షయం రాఘవేణ చ 12
వైదేహీం ప్రార్థయానం తం విరాధం ప్రేక్ష్య రాక్షసం
హత మేకేన రామేణ పర్యాప్తం త న్నిదర్శనమ్ 13
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్ని శిఖోపమైః 14
ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే దూషణ స్త్రిశిరా స్తథా
శరై రాదిత్య సంకాశైః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ 15
హతో యోజన బాహుశ్చ కబన్ధో రుధిరాఽశనః
క్రోధాన్నాదం నదన్ సోఽథ పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ 16
జఘాన బలినం రామః సహస్రనయనాత్మజమ్
వాలినం మేరు సంకాశం పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ 17

ఋశ్యమూకే వసన్ శైలే దీనో భగ్న మనోరథః
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే పర్యాప్తం తన్నిదర్శనమ్ 18
ఏకో వాయుసుతః ప్రాప్య లంకాం హత్వా చ రాక్షసాన్
దగ్ధ్వా తాం చ పున ర్యాతః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం 19
నిగృహ్యా సాగరం తస్మిన్ సేతుం బద్ధ్వా ప్లవంగమైః
వృతోఽతర త్తం యద్రామః పర్యాప్తం తన్నిదర్శనం 20
ధర్మార్థ సహితం వాక్యం సర్వేషాం రక్షసాం హితమ్
యుక్తం విభీషణేనోక్తం మోహాత్ తస్య న రోచతే 21
విభీషణ వచః కుర్యాద్యది స్మ ధనదానుజః
శ్మశానభూతా దుఃఖార్తా నేయం లంకాపురీ భవేత్ 22
కుమ్భకర్ణం హతం శృత్వా రాఘవేణ మహాబలమ్
అతికాయం చ దుర్ధర్షం లక్ష్మణేన హతం పునః 23
ప్రియం చేన్ద్రజితం పుత్రం రావణో నాఽవబుధ్యతే
మమ పుత్రో మమ భ్రాతా మమ భర్తా రణే హతః 24
ఇత్యేవం శ్రూయతే శబ్దో రాక్షసీనాం కులే కులే
రథాశ్చాఽశ్వాశ్చ నాగాశ్చ హతాః శతసహస్రశః 25
రణే రామేణ శూరేణ రాక్షసాశ్చ పదాతయః
రుద్రో వా యది వా విష్ణు ర్మహేన్ద్రో వా శతక్రతుః 26
హన్తి నో రామరూపేణ యది వా స్వయమఽన్తకః
హత ప్రవీరా రామేణ నిరాశా జీవితే వయమ్ 27
అపశ్యన్త్యో భయస్యాన్త మఽనాథా విలపామహే
రామహస్తా ద్దశగ్రీవః శూరో దత్త మహావరః 28
ఇదం భయం మహాఘోర ముత్పన్నం నాఽవబుధ్యతే
న దేవా న చ గన్ధర్వా న పిశాచా న రాక్షసాః 29
ఉపసృష్టం పరిత్రాతుం శక్తా రామేణ సంయుగే
ఉత్పాతాశ్చాఽపి దృశ్యన్తే రావణస్య రణే రణే 30
కథయిష్యన్తి రామేణ రావణస్య నిబర్హణమ్
పితామహేన ప్రీతేన దేవ దానవ రాక్షసైః 31
రావణస్యాఽభయం దత్తం మానుషేభ్యో న యాచితమ్
తదిదం మానుషం మన్యే ప్రాప్తం నిస్సంశయం భయమ్ 32
జీవితాన్తకరం ఘోరం రక్షసాం రావణస్య చ

పీడ్యమానాస్తు బలినా వరదానేన రక్షసా 33
దీప్తై స్తపోభిర్విబుధాః పితామహ మపూజయన్
దేవతానాం హితార్థాయ మహాత్మా వై పితామహః 34
ఉవాచ దేవతాః సర్వా ఇదం తుష్టో మహద్వచః
అద్య ప్రభృతి లోకాంస్త్రీన్ సర్వే దానవ రాక్షసాః 35
భయేన ప్రావృతా నిత్యం విచరిష్యన్తి శాశ్వతమ్
దైవతైస్తు సమాగమ్య సర్వైశ్చేన్ద్ర పురోగమైః 36
వృషధ్వజ స్త్రిపురహా మహాదేవః ప్రసాదితః
ప్రసన్నస్తు మహాదేవో దేవా నేతద్వచోఽబ్రవీత్ 37
ఉత్పత్స్యతి హితార్థం వో నారీ రక్షః క్షయావహా
ఏషా దేవైః ప్రయుక్తాతు క్షుద్యథా దానవాన్ పురా 38
భక్షయిష్యతి నః సీతా రాక్షసఘ్నీ సరావణాన్
రావణస్యాఽపనీతేన దుర్వినీతస్య దుర్మతేః 39
అయం నిష్ఠానకో ఘోరః శోకేన సమభిప్లుతః
తం న పశ్యామహే లోకే యో నః శరణదో భవేత్ 40
రాఘవేణోపసృష్టానాం కాలే నేవ యుగక్షయే
నాస్తి నః శరణం కశ్చిద్భయే మహతి తిష్ఠతాం 41
దావాగ్ని వేష్టితానాం హి కరేణూనాం యథా వనే
ప్రాప్త కాలం కృతం తేన పౌలస్త్యేన మహాత్మనా 42
యత ఏవ భయం దృష్టం తమేవ శరణం గతః||
ఇతీవ సర్వా రజనీచర స్త్రియః
పరస్పరం సంపరిరభ్య బాహుభిః
విషేదురాఽర్తా భయభార పీడితా
వినేదురుచ్చైశ్చ తదా సుదారుణమ్ 43

షణ్ణవతితమ స్సర్గః – రావణాభిషేణనం

ఆర్తానాం రాక్షసీనాం తు లంకాయాం వై కులే కులే
రావణః కరుణం శబ్దం శుశ్రావ పరివేదితమ్ 1
స తు దీర్ఘం వినిశ్వస్య ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః
బభూవ పరమ కృద్ధో రావణో భీమ దర్శనః 2
సందశ్య దశనై రోష్ఠం క్రోధ సంరక్త లోచనః
రాక్షసైరఽపి దుర్దర్శః కాలాగ్ని రివ మూర్చితః 3

ఉవాచ చ సమీపస్థాన్ రాక్షసాన్ రాక్షసేశ్వరః
భయా వ్యక్త కథ స్తత్ర నిర్దహన్నివ చక్షుషా 4
మహోదర మహాపార్శ్వౌ విరూపాక్షం చ రాక్షసం
శీఘ్రం వదత సైన్యాని నిర్యాతేతి మమాజ్ఞయా 5
తస్య తద్వచనం శృత్వా రాక్షసా స్తే భయార్దితాః
చోదయామాసురవ్యగ్రాన్ రాక్షసాం స్తా న్నృపాజ్ఞయా 6
తే తు సర్వే తథేత్యుక్త్వా రాక్షసా ఘోరదర్శనాః
కృత స్వస్త్యయనాః సర్వే రావణాభిముఖా యయుః 7
ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం రావణం తే నిశాచరాః
తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే భర్తు ర్విజయ కాంక్షిణః 8
అథోవాచ ప్రహస్యైతాన్ రావణః క్రోధ మూర్ఛితః
మహోదర మహాపార్శ్వౌ విరూపాక్షం చ రాక్షసం 9
అద్య బాణై ర్ధనుర్ముక్తై ర్యుగాన్తాదిత్య సన్నిభైః
రాఘవం లక్ష్మణం చైవ నేష్యామి యమ సాదనమ్ 10
ఖరస్య కుమ్భకర్ణస్య ప్రహస్తేన్ద్రజితో స్తథా
కరిష్యామి ప్రతీకారమఽద్య శతృ వధాదఽహమ్ 11
నైవాఽన్తరిక్షం న దిశో న నద్యో నాఽపి సాగరాః
ప్రకాశత్వం గమిష్యన్తి మద్బాణ జలదావృతాః 12
అద్య వానరముఖ్యానాం తాని యూథాని భాగశః
ధనుషా శరజాలేన విధమిష్యామి పత్రిణా 13
అద్య వానర సైన్యాని రథేన పవనౌజసా
ధనుః సముద్రాదుద్భూతై ర్మథిష్యామి శరోర్మిభిః 14
ఆకోశ పద్మ వక్త్రాణి పద్మ కేసర వర్చసామ్
అద్య యూథ తటాకాని గజవత్ ప్రమథామ్యఽహమ్ 15
సశరైరఽద్య వదనైః సంఖ్యే వానరయూథపాః
మండయిష్యన్తి వసుధాం సనాళై రివ పంకజైః 16
అద్య యుద్ధ ప్రచణ్డానాం హరీణాం ద్రుమయోధినామ్
ముక్తే నైకేషుణా యుద్ధే భేత్స్యామి చ శతం శతమ్ 17
హతో భర్తా హతో భ్రాతా యాసాం చ తనయా హతాః
వధేనాఽద్య రిపో స్తాసాం కరోమ్యఽస్రప్రమార్జనమ్ 18
అద్య మద్బాణ నిర్భిన్నైః ప్రకీర్ణై ర్గత చేతనైః

కరోమి వానరై ర్యుద్ధే యత్నావేక్ష్య తలాం మహీమ్ 19
అద్య గోమాయవో గృధ్రా యే చ మాంసాఽశినోఽపరే
సర్వాం స్తాంస్తర్పయిష్యామి శత్రు మాంసైః శరాఽర్పితైః 20
కల్ప్యతాం మే రథః శీఘ్రం క్షిప్రమానీయతాం ధనుః
అనుప్రయాన్తు మాం సర్వే యేఽవశిష్టా నిశాచరాః 21
తస్య తద్వచనం శృత్వా మహాపార్శ్వోఽబ్రవీద్వచః
బలాధ్యక్షాన్ స్థితాం స్తత్ర బలం సంత్వర్యతా మితి 22
బలాధ్యక్షాస్తు సంరబ్ధా రాక్షసాం స్తాన్ గృహాద్గృహాత్
చోదయన్తః పరి యయు ర్లంకాం లఘు పరాక్రమాః 23
తతో ముహూర్తా న్నిష్పేతూ రాక్షసా భీమదర్శనాః
నర్దన్తో భీమ వదనా నానా ప్రహరణై ర్భుజైః 24
అసిభిః పట్టసైః శూలై ర్గదాభి ర్ముసలై ర్హలైః
శక్తిభి స్తీక్ష్ణ ధారాభి ర్మహద్భిః కూటముద్గరైః 25
యష్టిభి ర్విమలై శ్చక్రై ర్ని శితైశ్చ పరశ్వధైః
భిణ్డిపాలైః శతఘ్నీభిరన్యైశ్చాపి వరాయుధైః 26
అథానయన్ బలాధ్యక్షాః సత్వరా రావణాజ్ఞయా
రథానాం నియుతం సాగ్రం నాగానా మయుతం త్రయం 27
అశ్వానాం షష్ఠి కోట్యస్తు ఖరోష్ట్రాణాం తథైవ చ
పదాతయ త్స్వసంఖ్యాతా జగ్ము స్తే రాజశాసనాత్ 28
బలాధ్యక్షస్తు సంస్థాప్య రాజ్ఞః సేనాం పురఃస్థితాః
ఏతస్మి న్నన్తరే సూతః స్థాపయామాస తం రథం 29
దివ్య స్రగ్వస్త్ర సంపన్నం నానాఽలంకార భూషితం
దీర్ఘవాజి సమాయుక్తం దివ్యాలంకార భూషణం 30
నానాయుధ సమాకీర్ణం కింకిణీజాల మండితం
నానారత్న పరిక్షిప్తం రత్న స్థంబై ర్విరాజితం 31
జాంబూనదమయై శ్చైవ సహస్రకలశై ర్వృతం
తం దృష్ట్వా రాక్షసః సర్వే విస్మయం పరమం యయుః 32
తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ రావణో రాక్షసేశ్వరః
కోటి సూర్య ప్రతీకాశం జ్వలంత మివ పావకం 33
దృతం సూత సమాయుక్తం యుక్తాఽష్ట తురగం రథం
ఆరురోహ రథం భీమో దీప్యమానం స్వతేజసా 34

తతః ప్రయాతః సహసా రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః
రావణః సత్త్వగామ్భీర్యా ద్దారయ న్నివ మేదినీమ్ 35
రావణేనాఽభ్యనుజ్ఞాతౌ మహాపార్శ్వ మహోదరౌ
విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో రథానారురుహు స్తదా 36
తే తు హృష్టా వినర్దన్తో భిన్దత ఇవ మేదినీమ్
నాదం ఘోరం విముంచన్తో నిర్యయు ర్జయ కాంక్షిణః 37
తతో యుద్ధాయ తేజస్వీ రక్షోగణ బలై ర్వృతః
నిర్యయావుద్యత ధనుః కాలాన్తక యమోమపః 38
తతః ప్రజవనాఽశ్వేన రథేన స మహారథః
ద్వారేణ నిర్యయౌ తేన యత్ర తౌ రామ లక్ష్మణౌ 39
తతో నష్టప్రభః సూర్యో దిశశ్చ తిమిరావృతాః
ద్విజాశ్చ నేదుర్ఘోరాశ్చ సంచచాలేవ మేదినీ 40
వవర్ష రుధిరం దేవశ్చఽస్ఖలు స్తురగాః పథి
ధ్వజాగ్రే న్యపత ద్గృధ్రో వినేదు శ్చాఽశివం శివాః 41
నయనం చాఽస్ఫుర ద్వామం సవ్యో బాహురకమ్పత
వివర్ణ వదనం చాసీత్ కించిదఽభ్రశ్యత స్వరః 42
తతో నిష్పతతో యుద్ధే దశగ్రీవస్య రక్షసః
రణే నిధన శంసీని రూపాణ్యేతాని జజ్ఞిరే 43
అన్తరిక్షాత్ పపాతోల్కా నిర్ఘాత సమ నిస్స్వనా
వినేదురఽశివా గృధ్రాః వాయసై రనునాదితాః 44
ఏతానఽచిన్తయన్ ఘోరా నుత్పాతాన్ సముపస్థితాన్
నిర్యయౌ రావణో మోహాద్వధార్థీ కాలచోదితః 45
తేషాం తు రథ ఘోషేణ రాక్షసానాం మహాత్మనామ్
వానరాణామఽపి చమూ ర్యుద్ధాయై వాభ్యవర్తత 46
తేషాం తు తుములం యుద్ధం బభూవ కపి రక్షసామ్
అన్యోన్య మాహ్వయానానాం క్రుద్ధానాం జయమిచ్ఛతామ్ 47
తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః శరైః కాంచన భూషణైః
వానరాణామఽనీకేషు చకార కదనం మహత్ 48
నికృత్త శిరసః కేచిత్ రావణేన వలీముఖాః
కేచి ద్విచ్ఛిన్న హృదయాః కేచి చ్ఛ్రోత్ర వివర్జితాః 49
నిరుచ్ఛ్వాసా హతాః కేచిత్ కేచిత్ పార్శ్వేషు దారితాః

కేచి ద్విభిన్న శిరసః కేచి చ్చక్షుర్వివర్జితాః 50
దశాననః క్రోధ వివృత్త నేత్రో
యతో యతోఽభ్యేతి రథేన సంఖ్యే
తత స్తత స్తస్య శర ప్రవేగం
సోఢుం న శేకుర్హరిపుంగవా స్తే 51

సప్త నవతితమ స్సర్గః---విరూపాక్ష వధః

తథా తైః కృత్త గాత్రై స్తు దశగ్రీవేణ మార్గణైః
బభూవ వసుధా తత్ర ప్రకీర్ణా హరిభి స్తథా 1
రావణస్యాఽప్రసహ్యం తం శర సంపాతమేకతః
న శేకుః సహితుం దీప్తం పతంగా జ్వలనం యథా 2
తేఽర్దితా నిశితైర్బాణైః క్రోశన్తో విప్రదుద్రువుః
పావకాఽర్చిః సమావిష్టా దహ్యమానా యథా గజాః 3
ప్లవంగానామఽనీకాని మహాఽభ్రాణీవ మారుతః
స యయౌ సమరే తస్మిన్ విధమన్ రావణః శరైః 4
కదనం తరసా కృత్వా రాక్షసేన్ద్రో వనౌకసామ్
ఆససాద తతో యుద్ధే రాఘవం త్వరిత స్తదా 5
సుగ్రీవ స్తాన్ కపీన్ దృష్ట్వా భగ్నాన్ విద్రవతో రణే
గుల్మే సుషేణం నిక్షిప్య చక్రే యుద్ధేద్ధృతం మనః 6
ఆత్మనః సదృశం వీరః స తం నిక్షిప్య వానరమ్
సుగ్రీవోభిముఖః శత్రుం ప్రతస్థే పాదపాయుధః 7
పార్శ్వతః పృష్ఠత శ్చాస్య సర్వే యూథాధిపాః స్వయమ్
అనుజహ్రు ర్మహాశైలాన్ వివిధాంశ్చ మహాద్రుమాన్ 8
స నర్దన్ యుధి సుగ్రీవః స్వరేణ మహతా మహాన్
పాతయన్ వివిధాం శ్చాన్యాన్ జగామోత్తమ రాక్షసాన్ 9
మమన్థ చ మహాకాయో రాక్షసాన్ వానరేశ్వరః
యుగాన్త సమయే వాయుః ప్రవృద్ధానఽగమా నివ 10
రాక్షసానా మనీకేషు శైలవర్షం వవర్ష హ
అశ్మవర్షం యథా మేఘః పక్షి సంఘేషు కాననే 11
కపిరాజ విముక్తై స్తైః శైల వర్షై స్తు రాక్షసాః
వికీర్ణ శిరసః పేతు ర్నికృత్తా ఇవ పర్వతాః 12
అథ సంక్షీయమాణేషు రాక్షసేషు సమన్తతః

సుగ్రీవేణ ప్రభగ్నేషు పతత్సు వినదత్సు చ 13
విరూపాక్షః స్వకం నామ ధన్వీ విశ్రావ్య రాక్షసః
రథాదాఽఽప్లుత్య దుర్ధర్షో గజస్కన్ధ ముపారుహత్ 14
స తం ద్విరదమారుహ్య విరూపాక్షో మహారథః
వినదన్ భీమ నిర్హ్రాదం వానరానఽభ్యధావత 15
సుగ్రీవే స శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే
స్థాపయామాస చోద్విగ్నాన్ రాక్షసాన్ సంప్రహర్షయన్ 16
స తు విద్ధః శితైర్బాణైః కపీన్ద్ర స్తేన రక్షసా
చుక్రోధ స మహాక్రోధో వధే చాఽస్య మనోదధే 17
తతః పాదప ముద్ధృత్య శూరః సంప్రధనో హరిః
అభిపత్య జఘానాఽస్య ప్రముఖే తు మహాగజమ్ 18
స తు ప్రహారాభిహతః సుగ్రీవేణ మహాగజః
అపాసర్ప ద్ధనుర్మాత్రం నిషసాద ననాద చ 19
గజాత్తు మథితా త్తూర్ణ మపక్రమ్య స వీర్యవాన్
రాక్షసోభిముఖః శత్రుం ప్రత్యుద్గమ్య తతః కపిమ్ 20
ఆర్షభం చర్మ ఖడ్గం చ ప్రగృహ్య లఘువిక్రమః
భర్త్సయ న్నివ సుగ్రీవ మాససాద వ్యవస్థితమ్ 21
స హి తస్యాభిసంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య విపులాం శిలామ్
విరూపాక్షాయ చిక్షేప సుగ్రీవో జలదోపమామ్ 22
స తాం శిలా మాపతన్తీం దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవః
అపక్రమ్య సువిక్రాన్తః ఖడ్గేన ప్రాహరత్ తదా 23
తేన ఖడ్గ ప్రహారేణ రక్షసా బలినా హతః
ముహూర్త మఽభవద్వీరో విసంజ్ఞ ఇవ వానరః 24
స తదా సహసోత్పత్య రాక్షసస్య మహాహవే
ముష్టిం సంవర్త్య వేగేన పాతయామాస వక్షసి 25
ముష్టి ప్రహారాభిహతో విరూపాక్షో నిశాచరః
తేన ఖడ్గేన సంక్రుద్ధః సుగ్రీవస్య చమూముఖే 26
కవచం పాతయామాస స పద్భ్యామభిహతోఽపతత్
స సముత్థాయ పతితః కపి స్తస్య వ్యసర్జయత్ 27
తల ప్రహారమఽశనేః సమానం భీమ నిస్వనమ్
తల ప్రహారం తద్ రక్షః సుగ్రీవేణ సముద్యతమ్ 28

నైపుణ్యాన్ మోచయిత్వైనం ముష్టినోరస్యఽతాడయత్
తతస్తు సంకృద్ధతరః సుగ్రీవో వానరేశ్వరః 29
మోక్షితం చాత్మనో దృష్ట్వా ప్రహారం తేన రక్షసా
స దదర్శాన్తరం తస్య విరూపాక్షస్య వానరః 30
తతో న్యపాతయత్ క్రోధా చ్ఛంఖదేశే మహత్తలమ్
మహేన్ద్రాఽశని కల్పేన తలేనాభిహతః క్షితౌ 31
పపాత రుధిర క్లిన్నః శోణితం స సముద్వమన్
స్రోతోభ్యస్తు విరూపాక్షో జలం ప్రస్రవణా దివ 32
వివృత్త నయనం క్రోధాత్ సఫేన రుధిరాప్లుతమ్
దదృశు స్తే విరూపాక్షం విరూపాక్షతరం కృతమ్ 33
స్ఫురన్తం పరివర్తన్తం పార్శ్వేన రుధిరోక్షితమ్
కరుణం చ వినర్దన్తం దదృశుః కపయో రిపుమ్ 34
తథా తు తౌ సంయతి సంప్రయుక్తౌ
తరస్వినౌ వానర రాక్షసానామ్
బలార్ణవౌ సస్వనతుః సుభీమం
మహార్ణవౌ ద్వావివ భిన్న వేలౌ 35
వినాశితం ప్రేక్ష్య విరూప నేత్రం
మహాబలం తం హరిపార్థివేన
బలం సమస్తం కపి రాక్షసానామ్
ఉద్వృత్త గంగాప్రతిమం బభూవ 36

<u>అష్ట నవతితమ స్సర్గః – మహోదర వధః</u>

హన్యమానే బలే తూర్ణ మన్యోఽన్యం తే మహామృధే
సరసీవ మహాఘర్మే సూపక్షీణే బభూవతుః 1
స్వబలస్య విఘాతేన విరూపాక్ష వధేన చ
బభూవ ద్విగుణం కృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః 2
ప్రక్షీణం తు బలం దృష్ట్వా వధ్యమానం వలీముఖైః
బభూవాఽస్య వ్యథా యుద్ధే ప్రేక్ష్య దైవ విపర్యయమ్ 3
ఉవాచ చ సమీపస్థం మహోదర మఽరిందమమ్
అస్మిన్కాలే మహాబాహో జయాఽఽశా త్వయి మే స్థితా 4
జహి శత్రు చమూం వీర దర్శయాఽద్య పరాక్రమమ్
భర్తృ పిణ్డస్య కాలోఽయం నిర్దేష్టుం సాధు యుధ్యతామ్ 5

ఏవముక్త స్తథే త్యుక్త్వా రాక్షసేన్ద్రో మహోదరః
ప్రవివేశాఽరి సేనాం తాం పతంగ ఇవ పావకమ్ 6
తతః స కదనం చక్రే వానరాణాం మహాబలః
భర్తృ వాక్యేన తేజస్వీ స్వేన వీర్యేణ చోదితః 7
వానరాశ్చ మహాసత్త్వాః ప్రగృహ్య విపులాః శిలాః
ప్రవిశ్యాఽరిబలం భీమం జఘ్ను స్తే రజనీచరాన్ 8
మహోదరస్తు సంకృద్ధః శరైః కాంచన భూషణైః
చిచ్ఛేద పాణి పాదోరూన్ వానరాణాం మహాహవే 9
తత స్తే వానరాః సర్వే రాక్షసైరఽర్దితా భృశం
దిశో దశ ద్రుతాః కేచి త్కేచిత్సుగ్రీవమాశ్రితాః 10
ప్రభగ్నాం సమరే దృష్ట్వా వానరాణాం మహాచమూమ్
అభిదుద్రావ సుగ్రీవో మహోదర మనన్తరమ్ 11
ప్రగృహ్య విపులాం ఘోరాం మహీధర సమాం శిలామ్
చిక్షేప చ మహాతేజా స్త ద్వధాయ హరీశ్వరః 12
తా మాపతన్తీం సహసా శిలాం దృష్ట్వా మహోదరః
అసంభ్రాన్త స్తతో బాణై ర్నిర్బిభేద దురాసదామ్ 13
రక్షసా తేన బాణౌఘై ర్నికృత్తా సా సహస్రధా
నిపపాత శిలా భూమౌ గృధ్ర చక్ర మివాకులమ్ 14
తాం తు భిన్నాం శిలాం దృష్ట్వా సుగ్రీవః క్రోధమూర్ఛితః
సాల ముత్పాట్య చిక్షేప రాక్షసే రణమూర్ధని 15
శరైశ్చ విదదారైనం శూరః పరపురంజయః
స దదర్శ తతః కృద్ధః పరిఘం పతితం భువి 16
ఆవిధ్య తు స తం దీప్తం పరిఘం తస్య దర్శయన్
పరిఘాగ్రేణ వేగేన జఘానాఽస్య హయోత్తమాన్ 17
తస్మాద్ధత హయా ద్వీరః సోఽవప్లుత్య మహారథాత్
గదాం జగ్రాహ సంకృద్ధో రాక్షసోఽథ మహోదరః 18
గదా పరిఘ హస్తౌ తౌ యుధి వీరౌ సమీయతుః
నర్దన్తౌ గో వృష ప్రఖ్యౌ ఘనావివ సవిద్యుతౌ 19
తతః కృద్ధో గదాం తస్మై చిక్షేప రజనీచరః
జ్వలంతీం భాస్కరా భాసాం సుగ్రీవాయ మహోదరః 20
గదాం తాం సుమహాఘోరా మాపతంతీ మహాబలః

సుగ్రీవో రోష తామ్రాక్షః సముద్యమ్య మహాహవే 21
ఆజఘాన గదాం తస్య పరిఘేణ హరీశ్వరః
పపాత స గదో ద్భిన్నః పరిఘ స్తస్య భూతలే 22
తతో జగ్రాహ తేజస్వీ సుగ్రీవో వసుధా తలాత్
ఆయసం ముసలం ఘోరం సర్వతో హేమభూషితమ్ 23
స తముద్యమ్య చిక్షేప సోఽప్యన్యాం వ్యాక్షిపద్గదామ్
భిన్నావఽన్యోన్య మాసాద్య పేతతు ర్ధరణీతలే 24
తతో భగ్న ప్రహరణౌ ముష్టిభ్యాం తౌ సమీయతుః
తేజో బల సమావిష్టౌ దీప్తా వివ హుతాశనౌ 25
జఘ్నతు స్తౌ తదాఽన్యోన్యం నేదతుశ్చ పునః పునః
తలైశ్చాన్యోఽన్య మాహత్య పేతతు ర్ధరణీ తలే 26
ఉత్పేతతు స్తత స్తూర్ణం జఘ్నతుశ్చ పరస్పరమ్
భుజై శ్చిక్షిపతు ర్వీరావన్యోన్య మఽపరాజితౌ 27
జగ్మతు స్తౌ శ్రమం వీరౌ బాహుయుద్ధే పరంతపౌ
ఆజహార తతః ఖడ్గమఽదూర పరివర్తినమ్ 28
రాక్షస శ్చర్మణా సార్ధం మహావేగో మహోదరః
తథైవ చ మహాఖడ్గం చర్మణా పతితం సహ 29
జగ్రాహ వానరశ్రేష్ఠః సుగ్రీవో వేగవత్తరః
తౌ తు రోష పరీతాంగౌ నర్దన్తావఽభ్యధావతామ్ 30
ఉద్యతాసీ రణే హృష్టౌ యుధి శస్త్ర విశారదౌ
దక్షిణం మణ్డలం చోభౌ సుతుూర్ణం సంపరీయతుః 31
అన్యోన్య మభిసంక్రుద్ధౌ జయే ప్రణిహితా వుభౌ
స తు శూరో మహావేగో వీర్య శ్లాఘీ మహోదరః 32
మహాచర్మణి తం ఖడ్గం పాతయామాస దుర్మతిః
లగ్న ముత్కర్షతః ఖడ్గం ఖడ్గేన కపికుంజరః 33
జహార సశిరస్త్రాణం కుణ్డలోపహితం శిరః
నికృత్త శిరస స్తస్య పతితస్య మహీతలే 34
తద్బలం రాక్షసేన్ద్రస్య దృష్ట్వా తత్ర న తిష్ఠతే
హత్వా తం వానరైః సార్ధం ననాద ముదితో హరిః 35
చుక్రోధ చ దశగ్రీవో బభౌ హృష్టశ్చ రాఘవః
విషణ్ణ వదనాః సర్వే రాక్షసా దీన చేతసః 36

విద్రవంతి తతః సర్వే భయ విత్రస్త చేతసః||
మహోదరం తం వినిపాత్య భూమౌ
మహాగిరేః కీర్ణమివైకదేశం
సూర్యాత్మజ స్తత్ర రరాజ లక్ష్మ్యా
సూర్యః స్వతేజోభిరివాఽప్రధృష్యః 37
అథ విజయమవాప్య వానరేంద్రః
సమరముఖే సుర యక్ష సిద్ధ సంఘైః
అవని తల గతైశ్చ భూతసంఘైః
హర్ష సమాకులితైః స్తుతో మహాత్మా 38

ఏకోన శతతమ స్సర్గః – మహాపార్శ్వ వధః

మహోదరే తు నిహతే మహాపార్శ్వో మహాబలః
సుగ్రీవేణ సమీక్ష్యాఽథ క్రోధాత్ సంరక్త లోచనః 1
అంగదస్య చమూం భీమాం క్షోభయామాస సాయకైః
స వానరాణాం ముఖ్యానా ముత్తమాఽంగాని సర్వశః 2
పాతయామాస కాయేభ్యః ఫలం వృన్తాదివాఽనిలః
కేషాంచిదిషుభి ర్బాహూన్ స్కన్ధాం శ్చిచ్ఛేద రాక్షసః 3
వానరాణాం సుసంక్రుద్ధః పార్శ్వం కేషాం వ్యదారయత్
తేఽర్దితా బాణవర్షేణ మహాపార్శ్వేన వానరాః 4
విషాద విముఖాః సర్వే బభూవు ర్గత చేతసః
నిరీక్ష్య బల ముద్విగ్న మఽంగదో రాక్షసార్దితమ్ 5
వేగం చక్రే మహాబాహుః సముద్ర ఇవ పర్వణి
ఆయసం పరిఘం గృహ్య సూర్యరశ్మి సమప్రభమ్ 6
సమరే వానరశ్రేష్ఠో మహాపార్శ్వే న్యపాతయత్
స తు తేన ప్రహారేణ మహాపార్శ్వో విచేతనః 7
ససూతః స్యన్దనాత్ తస్మా ద్విసంజ్ఞః ప్రాపతద్భువి
స ర్క్షరాజస్తు తేజస్వీ నీలాంజన చయోపమః 8
నిష్పత్య సుమహావీర్యః స్వా ద్వ్యూహాన్మేఘ సన్నిభాత్
ప్రగృహ్య గిరి శృంగాఽభాం క్రుద్ధః సువిపులాం శిలామ్ 9
అశ్వాన్ జఘాన తరసా స్యన్దనం చ బభంజ తమ్
ముహూర్తా ల్లబ్ధ సంజ్ఞస్తు మహాపార్శ్వో మహాబలః 10
అంగదం బహుభిర్బాణై ర్భూయ స్తం ప్రత్యవిధ్యత

జామ్బవన్తం త్రిభి ర్బాణై రాజఘాన స్తనాఽన్తరే 11
ఋక్షరాజం గవాక్షం చ జఘాన బహుభిః శరైః
జామ్బవన్తం గవాక్షం చ స దృష్ట్వా శర పీడితౌ 12
జగ్రాహ పరిఘం ఘోర మఽంగదః క్రోధమూర్ఛితః
తస్యాఽంగదః ప్రకుపితో రాక్షసస్య త మాఽఽయసం 13
దూర స్థితస్య పరిఘం రవి రశ్మి సమ ప్రభమ్
ద్వాభ్యాం భుజాభ్యాం సంగృహ్య భ్రామయిత్వాచ వేగవాన్ 14
మహాపార్శ్వస్య చిక్షేప వధార్థం వాలినః సుతః
స తు క్షిప్తో బలవతా పరిఘు స్తస్య రక్షసః 15
ధనుశ్చ సశరం హస్తా చ్ఛిరస్త్రాణం చాఽప్యపాతయత్
తం సమాసాద్య వేగేన వాలిపుత్రః ప్రతాపవాన్ 16
తలే నాఽభ్యహనత్ కృద్ధః కర్ణమూలే సకుణ్డలే
స తు కృద్ధో మహావేగో మహాపార్శ్వో మహాద్యుతిః 17
కరేణైకేన జగ్రాహ సుమహాన్తం పరశ్వధమ్
తం తైలధౌతం విమలం శైలసారమయం దృఢమ్ 18
రాక్షసః పరమకృద్ధో వాలిపుత్రే న్యపాతయత్
తేన వామాఽంసఫలకే భృశం ప్రత్యఽవపాతితమ్ 19
అంగదో మోక్షయామాస సరోషః స పరశ్వధమ్
స వీరో వజ్రసంకాశ మఽంగదో ముష్టి మాత్మనః 20
సంవర్తయత్ సుసంకృద్ధః పితుస్తుల్య పరాక్రమః
రాక్షసస్య స్తనాభ్యాశే మర్మజ్ఞో హృదయం ప్రతి 21
ఇన్ద్రాఽశని సమస్పర్శం స ముష్టిం విన్యపాతయత్
తేన తస్య నిపాతేన రాక్షసస్య మహామృధే 22
పఫాల హృదయం చాఽశు స పపాత హతో భువి
తస్మిన్ నిపతితే భూమౌ తత్ సైన్యం సంప్రచుక్షుభే 23
అభవచ్చ మహాన్ క్రోధః సమరే రావణస్య తు
వానరాణాం చ హృష్టానాం సింహనాదశ్చ పుష్కలః 24
స్ఫోటయ న్నివ శబ్దేన లంకాం సాట్టాల గోపురాం
మహేన్ద్రేణేవ దేవానాం నాదః సమఽభవన్ మహాన్ 25
అథేంద్ర శత్రు స్త్రిదివాలయానాం
వనౌకసాం చైవ మహాప్రణాదం

శ్రుత్వా సరోషం యుధి రాక్షసేంద్రః
పునశ్చ యుద్ధాభిముఖోఽవతస్థే 26

శతతమ స్సర్గః -- రామరావణాఽస్త్రపరంపరా

మహోదర మహాపార్శ్వౌ హతౌ దృష్ట్వా తు రాక్షసౌ
తస్మింశ్చ నిహతే వీరే విరూపాక్షే మహాబలే 1
ఆవివేశ మహాన్ క్రోధో రావణం తం మహామృధే
సూతం సంచోదయామాస వాక్యం చేద మువాచ హ 2
నిహతానా మఽమాత్యానాం రుద్ధస్య నగరస్య చ
దుఃఖ మేషోఽపనేష్యామి హత్వా తౌ రామ లక్ష్మణౌ 3
రామవృక్షం రణే హన్మి సీతాపుష్పఫలప్రదమ్
ప్రశాఖా యస్య సుగ్రీవో జామ్బవాన్ కుముదో నలః 4
మైన్దశ్చ ద్వివిద శ్చైవ హ్యంగదో గంధమాదనః
హనూమాంశ్చ సుషేణశ్చ సర్వే చ హరియూధపాః 5
స దిశో దశ ఘోషేణ రథస్యాఽతిరథో మహాన్
నాదయన్ ప్రయయౌ తూర్ణం రాఘవం చాఽభ్యవర్తత 6
పూరితా తేన శబ్దేన సనదీ గిరి కాననా
సంచచాల మహీ సర్వా స వరాహ మృగ ద్విపా 7
తామసం స మహాఘోరం చకారాఽస్త్రం సుదారుణమ్
నిర్దదాహ కపీన్ సర్వాం స్తే ప్రపేతుః సమన్తతః 8
ఉత్పపాత రజో ఘోరం తై ర్భగ్నైః సంప్రధావితైః
న హి తత్ సహితుం శేకు ర్బ్రహ్మణా నిర్మితం స్వయం 9
తా న్యనీకా న్యనేకాని రావణస్య శరోత్తమైః
దృష్ట్వా భగ్నాని శతశో రాఘవః పర్యవస్థితః 10
తతో రాక్షసశార్దూలో విద్రావ్య హరివాహినీం
స దదర్శ తతో రామం తిష్ఠన్త మఽపరాజితమ్ 11
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా విష్ణునా వాసవం యథా
ఆలిఖన్త మివాకాశ మఽవష్టభ్య మహద్ధనుః 12
పద్మపత్ర విశాలాక్షం దీర్ఘబాహు మరిందమమ్
తతో రామో మహాతేజాః సౌమిత్రి సహితో బలీ 13
వానరాంశ్చ రణే భగ్నానాఽఽపతన్తం చ రావణమ్

సమీక్ష్య రాఘవో హృష్టో మధ్యే జగ్రాహ కార్ముకమ్ 14
విస్ఫారయితు మారేభే తతః స ధనురుత్తమమ్
మహావేగం మహానాదం నిర్భిన్ద న్నివ మేదినీమ్ 15
రావణస్య చ బాణౌఘైః రామ విస్ఫారితేన చ
శబ్దేన రాక్షసా స్తే చ పేతుశ్చ శతశ స్తదా 16
తయోః శర పథం ప్రాప్తో రావణో రాజపుత్రయోః
స బభౌ చ యథా రాహుః సమీపే శశి సూర్యయోః 17
తమిచ్ఛన్ ప్రథమం యోద్ధుం లక్ష్మణో నిశితైః శరైః
ముమోచ ధనురాయమ్య శరానగ్ని శిఖోపమాన్ 18
తాన్ ముక్త మాత్రానాకాశే లక్ష్మణేన ధనుష్మతా
బాణాన్ బాణై ర్మహాతేజాః రావణః ప్రత్యవారయత్ 19
ఏక మేకేన బాణేన త్రిభి స్త్రీన్ దశభి ర్దశ
లక్ష్మణస్య ప్రచిచ్ఛేద దర్శయన్ పాణి లాఘవమ్ 20
అభ్యతిక్రమ్య సౌమిత్రిం రావణః సమితింజయః
ఆససాద తతో రామం స్థితం శైలమివాఽచలమ్ 21
స సంఖ్యే రామ మాసాద్య క్రోధ సంరక్త లోచనః
వ్యసృజ చ్ఛరవర్షాణి రావణో రాఘవోపరి 22
శరధారా స్తతో రామో రావణస్య ధనుశ్చ్యుతాః
దృష్ట్వైవాపతతః శీఘ్రం భల్లాన్ జగ్రాహ సత్వరమ్ 23
తాన్ శరౌఘాం స్తతో భల్లై స్తీక్ష్ణై శ్చిచ్ఛేద రాఘవః
దీప్యమానాన్ మహావేగాన్ కృద్ధానాఽఽశీ విషా నివ 24
రాఘవో రావణం తూర్ణం రావణో రాఘవం తథా
అన్యోఽన్యం వివిధై స్తీక్ష్ణైః శరైరభివవర్షతుః 25
చేరతుశ్చ చిరం చిత్రం మణ్డలం సవ్యదక్షిణమ్
బాణ వేగాత్ సముత్క్షిప్తావఽన్యోన్య మపరాజితౌ 26
తయో ర్భూతాని విత్రేసు ర్యుగపత్ సంప్రయుధ్యతోః
రౌద్రయోః సాయక ముచో ర్యమాన్తక నికాశయోః 27
సంతతం వివిధై ర్బాణై ర్బభూవ గగనం తదా
ఘనై రివాఽఽతపాపాయే విద్యున్మాలా సమాకులైః 28
గవాక్షిత మివాకాశం బభూవ శరవృష్టిభిః
మహావేగైః సుతీక్ష్ణాఽగ్రై ర్గృధ్రపత్రైః సువాజితైః 29

శరాన్ధకార మాకాశం చక్రతుః పరమం తదా
గతేఽస్తం తపనే చాఽపి మహామేఘా వివోత్థితౌ 30
బభూవ తుములం యుద్ధమఽన్యోన్య వధ కాంక్షిణోః
అనాసాద్య మఽచిన్త్యం చ వృత్ర వాసవయో రివ 31
ఉభౌ హి పరమేష్వాసా వుభౌ శస్త్ర విశారదౌ
ఉభావాస్త్రవిదాం ముఖ్యా వుభౌ యుద్ధే విచేరతుః 32
ఉభౌ హి యేన వ్రజత స్తేన తేన శరోర్మయః
ఊర్మయో వాయునా విద్ధా జగ్ముః సాగరయో రివ 33
తతః సంసక్త హస్త స్తు రావణో లోకరావణః
నారాచమాలాం రామస్య లలాటే ప్రత్యఽముంచత 34
రౌద్ర చాప ప్రయుక్తాం తాం నీలోత్పలదళ ప్రభామ్
శిరసా ధారయన్ రామో న వ్యథాం ప్రత్యపద్యత 35
అథ మన్త్రానఽభిజపన్ రౌద్రమస్త్ర ముదీరయన్
శరాన్ భూయః సమాదాయ రామః క్రోధ సమన్వితః 36
ముమోచ చ మహాతేజా శ్చాప మాయమ్య వీర్యవాన్
తే మహామేఘ సంకాశే కవచే పతితాః శరాః 37
అవధ్యే రాక్షసేన్ద్రస్య న వ్యథాం జనయం స్తదా
పునరేవాఽథ తం రామో రథస్థం రాక్షసాధిపమ్ 38
లలాటే పరమాస్త్రేణ సర్వాస్త్ర కుశలోఽభినత్
తే భిత్త్వా బాణరూపాణి పంచశీర్షా ఇవోరగాః 39
శ్వసన్తో వివిశు ర్భూమిం రావణ ప్రతికూలితాః
నిహత్య రాఘవస్యాస్త్రం రావణః క్రోధమూర్ఛితః 40
ఆసురం సుమహాఘోరమఽస్త్రం ప్రాదుశ్చకార హ
సింహవ్యాఘ్ర ముఖాం శ్చాన్యాన్ కంకకాక ముఖానపి 41
గృధ్ర శ్యేన ముఖాంశ్చాఽపి శృగాల వదనాం స్తథా
ఈహామృగ ముఖాంశ్చాన్యాన్ వ్యాదితాస్యాన్ భయానకాన్ 42
పంచాస్యాం ల్లేలిహానాంశ్చ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్
శరాన్ ఖరముఖాంశ్చాన్యాన్ వరాహముఖ సంస్థితాన్ 43
శ్వాన కుక్కుట వక్త్రాంశ్చ మకరాఽఽశీ విషాననాన్
ఏతానన్యాంశ్చ మాయావీ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్ 44
రామం ప్రతి మహాతేజాః కృద్ధః సర్ప ఇవ శ్వసన్

ఆసురేణ సమావిష్టః సోఽస్త్రేణ రఘునన్దనః 45
ససర్జాఽస్త్రం మహోత్సాహః పావకం పావకోపమః
అగ్ని దీప్త ముఖాన్ బాణాం స్తథా సూర్యముఖానపి 46
చన్ద్రాఽర్ధ చన్ద్ర వక్త్రాంశ్చ ధూమకేతు ముఖానపి
గ్రహ నక్షత్ర వక్త్రాంశ్చ మహోల్కాముఖ సంస్థితాన్ 47
విద్యుజ్జిహ్వోపమాం శ్చాఽన్యాన్ ససర్జ నిశితాన్ శరాన్
తే రావణశరా ఘోరా రాఘువాస్త్ర సమాహతాః 48
విలయం జగ్మురాకాశే జగ్ముశ్చైవ సహస్రశః
తదఽస్త్రం నిహతం దృష్ట్వా రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా 49
హృష్టా నేదు స్తతః సర్వే కపయః కామరూపిణః
సుగ్రీవ ప్రముఖా వీరాః పరివార్య తు రాఘువం 50
తదఽస్త్రం వినిహత్య రాఘువః
ప్రసహ్య త ద్రావణబాహు నిస్సృతం
ముదాన్వితో దాశరథిర్మహాహవే
వినేదురుచ్చై ర్ముదితాః కపీశ్వరాః 51

<u>**ఏకోత్తర శతతమ స్సర్గః – లక్ష్మణ శక్తి క్షేపః**</u>

తస్మిన్ ప్రతిహతేస్త్రే తు రావణో రాక్షసాధిపః
క్రోధం చ ద్విగుణం చక్రే క్రోధాచ్చాఽస్త్ర మనన్తరమ్ 1
మయేన విహితం రౌద్ర మన్యదస్త్రం మహాద్యుతిః
ఉత్స్రష్టుం రావణో ఘోరం రాఘువాయ ప్రచక్రమే 2
తతః శూలాని నిశ్చేరు ర్గదాశ్చ ముసలాని చ
కార్ముకా ద్దీప్యమానాని వజ్రసారాణి సర్వశః 3
ముద్గరాః కూటపాశాశ్చ దీప్తాశ్చాఽశనయ స్తథా
నిష్పేతుర్వివిధా స్తీక్ష్ణాః వాతా ఇవ యుగక్షయే 4
తదస్త్రం రాఘువః శ్రీమా నుత్తమాస్త్రవిదాం వరః
జఘాన పరమాస్త్రేణ గాన్ధర్వేణ మహాద్యుతిః 5
తస్మిన్ ప్రతిహతేఽస్త్రే తు రాఘువేణ మహాత్మనా
రావణః క్రోధతామ్రాక్షః సౌరమస్త్ర ముదైరయత్ 6
తతశ్చక్రాణి నిష్పేతు ర్భాస్వరాణి మహాన్తి చ
కార్ముకాద్భీమ వేగస్య దశగ్రీవస్య ధీమతః 7
తైరాఽఽసీ ద్గగనం దీప్తం సంపతద్భిరిత స్తతః

పతద్భిశ్చ దిశో దీప్తా శ్చన్ద్ర సూర్య గ్రహై రివ 8
తాని చిచ్ఛేద బాణౌఘై శ్చక్రాణి స తు రాఘవః
ఆయుధాని విచిత్రాణి రావణస్య చమూముఖే 9
తదఽస్త్రం తు హతం దృష్ట్వా రావణో రాక్షసాధిపః
వివ్యాధ దశభిర్బాణైః రామం సర్వేషు మర్మసు 10
స విద్ధో దశభిర్బాణై ర్మహాకార్ముక నిస్సృతైః
రావణేన మహాతేజాః న ప్రాకమ్పత రాఘవః 11
తతో వివ్యాధ గాత్రేషు సర్వేషు సమితింజయః
రాఘవ స్తు సుసంకృద్ధో రావణం బహుభిః శరైః 12
ఏతస్మిన్నన్తరే కృద్ధో రాఘవస్యానుజో బలీ
లక్ష్మణః సాయకాన్ సప్త జగ్రాహ పరవీరహా 13
తైః సాయకై ర్మహావేగై రావణస్య మహాద్యుతిః
ధ్వజం మనుష్యశీర్షం తు తస్య చిచ్ఛేద నైకధా 14
సారథేశ్చాఽపి బాణేన శిరో జ్వలిత కుణ్డలమ్
జహార లక్ష్మణః శ్రీమాన్ నైరృతస్య మహాబలః 15
తస్య బాణైశ్చ చిచ్ఛేద ధనుర్గజకరోపమమ్
లక్ష్మణో రాక్షసేన్ద్రస్య పంచభి ర్నిశితైః శరైః 16
నీలమేఘ నిభాంశ్చాస్య సదశ్వాన్ పర్వతోపమాన్
జఘానాప్లుత్య గదయా రావణస్య విభీషణః 17
హతాఽశ్వాద్వేగవాన్ వేగాదవప్లుత్య మహారథాత్
క్రోధమాహారయ త్తీవ్రం భ్రాతరం ప్రతి రావణః 18
తతః శక్తిం మహాశక్తి ర్దీప్తాం దీప్తాఽశనీ మివ
విభీషణాయ చిక్షేప రాక్షసేన్ద్రః ప్రతాపవాన్ 19
అప్రాప్తా మేవ తాం బాణై స్త్రిభి శ్చిచ్ఛేద లక్ష్మణః
అథోదతిష్ఠత్ సన్నాదో వానరాణాం తదా రణే 20
స పపాత త్రిధా ఛిన్నా శక్తిః కాంచన మాలినీ
సవిస్ఫులింగా జ్వలితా మహోల్కేవ దివ శ్చ్యుతా 21
తతః సంభావితతరాం కాలేనాఽపి దురాసదామ్
జగ్రాహ విపులాం శక్తిం దీప్యమానాం స్వతేజసా 22
సా వేగితా బలవతా రావణేన దురాసదా
జజ్వాల సుమహా ఘోరా శక్రాఽశని సమ ప్రభా 23

ఏతస్మిన్నన్తరే వీరో లక్ష్మణ స్తం విభీషణమ్
ప్రాణ సంశయ మాపన్నం తూర్ణ మభ్యవపద్యత 24
తం విమోక్షయితుం వీర శ్చాప మాయమ్య లక్ష్మణః
రావణం శక్తిహస్తం వై శరవర్షై రవాకిరత్ 25
కీర్యమాణః శరౌఘేణ విసృష్టేన మహాత్మనా
న ప్రహర్తుం మనశ్చక్రే విముఖీ కృత విక్రమః 26
మోక్షితం భ్రాతరం దృష్ట్వా లక్ష్మణేన స రావణః
లక్ష్మణాభిముఖ స్తిష్ఠ న్నిదం వచన మబ్రవీత్ 27
మోక్షిత స్తే బల శ్లాఘిన్ యస్మాదేవం విభీషణః
విముచ్య రాక్షసం శక్తి స్త్వదీయం వినిపాత్యతే 28
ఏషా తే హృదయం భిత్త్వా శక్తి ర్లోహిత లక్షణా
మద్బాహు పరిఘోత్సృష్టా ప్రాణానాదాయ యాస్యతి 29
ఇత్యేవముక్త్వా తాం శక్తిమఽష్టఘణ్టాం మహాస్వనామ్
మయేన మాయా విహితా మమోఘాం శత్రు ఘాతినీమ్ 30
లక్ష్మణాయ సముద్దిశ్య జ్వలన్తీ మివ తేజసా
రావణః పరమ కృద్ధ శ్చిక్షేప చ ననాద చ 31
సా క్షిప్తా భీమవేగేన శక్రాఽశని సమ స్వనా
శక్తిరభ్యపతద్వేగా ల్లక్ష్మణం రణమూర్ధని 32
తామఽనువ్యాహర చ్ఛక్తి మాపతన్తీం స రాఘవః
స్వస్త్యఽస్తు లక్ష్మణాయేతి మోఘా భవ హతోద్యమా 33
రావణేన రణే శక్తిః కృద్ధేనాఽఽశీ విషోపమా
ముక్తా శూరస్య భీతస్య లక్ష్మణస్య మమజ్జ సా 34
న్యపతత్ సా మహావేగా లక్ష్మణస్య మహోరసి
జిహ్వేవోరగరాజస్య దీప్యమానా మహాద్యుతిః 35
తతో రావణ వేగేన సుదూరమఽవగాఢయా
శక్త్యా నిర్భిన్న హృదయః పపాత భువి లక్ష్మణః 36
తదవస్థం సమీపస్థో లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య రాఘవః
భ్రాతృ స్నేహాన్ మహాతేజా విషణ్ణ హృదయోఽభవత్ 37
స ముహూర్త మనుధ్యాయ బాష్పవ్యాకుల లోచనః
బభూవ సంరబ్ధతరో యుగాఽన్త ఇవ పావకః 38
న విషాదస్య కాలోఽయమితి సంచిన్త్య రాఘవః

చక్రే సుతుములం యుద్ధం రావణస్య వధే ధృతః 39
సర్వయత్నేన మహతా లక్ష్మణం సన్నిరీక్ష్య చ
స దదర్శ తతో రామః శక్త్యా భిన్నం మహాఽఽహవే 40
లక్ష్మణం రుధిరా దిగ్ధం సపన్నగ మివాఽచలమ్
తామఽపి ప్రహితాం శక్తిం రావణేన బలీయసా 41
యత్నత స్తే హరిశ్రేష్ఠా న శేకురవమర్దితుమ్
అర్దితా శ్చైవ బాణౌఘైః క్షిప్ర హస్తేన రక్షసా 42
సౌమిత్రిం సా వినిర్భిద్య ప్రవిష్టా ధరణీ తలమ్
తాం కరాభ్యాం పరామృశ్య రామః శక్తిం భయావహామ్ 43
బభంజ సమరే కృద్ధో బలవాన్ విచకర్ష చ
తస్య నిష్కర్షతః శక్తిం రావణేన బలీయసా 44
శరాః సర్వేషు గాత్రేషు పాతితా మర్మభేదినః
అచిన్తయిత్వా తాన్ బాణాన్ సమాశ్లిష్య చ లక్ష్మణమ్ 45
అబ్రవీచ్చ హనూమన్తం సుగ్రీవం చైవ రాఘవః
లక్ష్మణం పరివార్యేహ తిష్ఠధ్వం వానరోత్తమాః 46
పరాక్రమస్య కాలోఽయం సంప్రాప్తో మే చిరేప్సితః
పాపాత్మాఽయం దశగ్రీవో వధ్యతాం పాపనిశ్చయః 47
కాంక్షతః స్తోకకస్యేవ ఘర్మాఽన్తే మేఘదర్శనమ్
అస్మిన్ ముహూర్తే న చిరాత్ సత్యం ప్రతిశృణోమి వః 48
అరావణమఽరామం వా జగద్ద్రక్ష్యథ వానరాః
రాజ్యనాశం వనేవాసం దణ్డకే పరిధావనమ్ 49
వైదేహ్యాశ్చ పరామర్శం రక్షోభిశ్చ సమాగమమ్
ప్రాప్తం దుఃఖం మహద్ఘోరం క్లేశంచ నిరయోపమమ్ 50
అద్య సర్వమఽహం త్యక్ష్యే నిహత్వా రావణం రణే
యదర్థం వానరం సైన్యం సమానీత మిదం మయా 51
సుగ్రీవశ్చ కృతో రాజ్యే నిహత్వా వాలినం రణే
యదర్థం సాగరః క్రాన్తః సేతుర్బద్ధశ్చ సాగరే 52
సోఽయమద్య రణే పాప శ్చక్షుర్విషయ మాగతః
చక్షుర్విషయ మాగమ్య నాఽయం జీవితుమర్హతి 53
దృష్టిం దృష్టివిషస్యేవ సర్పస్య మమ రావణః
స్వస్థాః పశ్యత దుర్ధర్షాః యుద్ధం వానరపుంగవాః 54

ఆసీనాః పర్వతాఽగ్రేషు మమేదం రావణస్య చ
అద్య రామస్య రామత్వం పశ్యన్తు మమ సంయుగే 55
త్రయోలోకాః సగన్ధర్వాః సదేవాః సర్షి చారణాః
అద్య కర్మ కరిష్యామి యల్లోకాః సచరాఽచరాః 56
సదేవాః కథయిష్యన్తి యావ ద్భూమిర్ధరిష్యతి
సమాగమ్య సదా లోకే యథా యుద్ధం ప్రవర్తితం 57
ఏవముక్త్వా శితైర్బాణై స్తప్తకాంచన భూషణైః
ఆజఘాన దశగ్రీవం రణే రామః సమాహితః 58
అథ ప్రదీప్తై ర్నారాచై ర్ముసలై శ్చాపి రావణః
అభ్యవర్ష త్తదా రామం ధారాభి రివ తోయదః 59
రామ రావణ ముక్తానా మన్యోన్య మభినిఘ్నతామ్
శరాణాం చ శరాణాం చ బభూవ తుములః స్వనః 60
తే భిన్నాశ్చ వికీర్ణాశ్చ రామ రావణయోః శరాః
అన్తరిక్షాత్ ప్రదీప్తాఽగ్రా నిపేతు ర్ధరణీతలే 61
తయో ర్జ్యాతల నిర్ఘోషో రామ రావణయోర్మహాన్
త్రాసనః సర్వభూతానాం స బభూవాఽద్భుతోపమః 62
స కీర్యమాణః శరజాల వృష్టిభిః
మహాత్మనా దీప్త ధనుష్మతాఽర్దితః
భయాత్ ప్రదుద్రావ సమేత్య రావణో
యథాఽనిలే నాఽభిహతో బలాహకః 63

ద్వ్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – లక్ష్మణ సంజీవనం

శక్త్యా వినిహితం దృష్ట్వా రావణేన బలీయసా
లక్ష్మణం సమరే శూరం రుధిరౌఘ పరిప్లుతం 1
స దత్త్వా తుములం యుద్ధం రావణస్య దురాత్మనః
విసృజ న్నేవ బాణౌఘాన్ సుషేణం వాక్యమఽబ్రవీత్ 2
ఏష రావణ వీర్యేణ లక్ష్మణః పతితః క్షితౌ
సర్పవద్వేష్టతే వీరో మమ శోక ముదీరయన్ 3
శోణితాఽర్ద్ర మిమం వీరం ప్రాణైరిష్టతరం మమ
పశ్యతో మమ కా శక్తిర్యోద్ధుం పర్యాకులాత్మనః 4
అయం స సమర శ్లాఘీ భ్రాతా మే శుభ లక్షణః
యది పంచత్వ మాపన్నః ప్రాణై ర్మే కిం సుఖేన చ 5

లజ్జ తీవ హి మే వీర్యం భ్రశ్య తీవ కరా ద్ధనుః
సాయకా వ్యవసీదన్తి దృష్టిర్బ్బాష్పవశం గతా 6
అవసీదంతి గాత్రాణి స్వప్న యానే నృణా మివ
చిన్తా మే వర్ధతే తీవ్రా ముమూర్షా చోపజాయతే 7
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా రావణేన దురాత్మనా
వినిష్టనన్తం దుఃఖార్తం మర్మణ్యభిహితం భృశం 8
రాఘవో భ్రాతరం దృష్ట్వా ప్రియం ప్రాణం బహిశ్చరం
దుఃఖేన మహతావిష్టో ధ్యాన శోక పరాయణః 9
పరం విషాద మాపన్నో విలలాపాకులేన్ద్రియః
న హి యుద్ధేన మే కార్యం నైవ ప్రాణై ర్న సీతయా 10
భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా లక్ష్మణం రణ పాంసుషు
కిం మే రాజ్యేన కిం ప్రాణై ర్యుద్ధే కార్యం న విద్యతే 11
యత్రాఽయం నిహతః శేతే రణమూర్ధని లక్ష్మణః
దేశే దేశే కళత్రాణి దేశే దేశే చ బాంధవాః 12
తం తు దేశం న పశ్యామి యత్ర భ్రాతా సహోదరః
కిన్ను రాజ్యేన దుర్ధర్ష లక్ష్మణేన వినా మమ 13
కథం వక్ష్యామహం త్వంబాం సుమిత్రాం పుత్ర వత్సలాం
ఉపాలంభం న శక్ష్యామి సోఢుం దత్తం సుమిత్రయా 14
కిన్ను వక్ష్యామి కౌసల్యాం మాతరం కిన్ను కైకయీం
భరతం కిన్ను వక్ష్యామి శత్రుఘ్నం చ మహాబలం 15
సహ తేన వనం యాతో వినా తేనాఽఽగతః కథం
ఇహైవ మరణం శ్రేయో న తు బంధు నిబర్హణం 16
కిం మయా దుష్కృతం కర్మ కృతమఽన్యత్ర జన్మని
యేన మే ధార్మికో భ్రాతా నిహతాశ్చాగ్రతో మమ 17
హా భ్రాతర్మనుజ శ్రేష్ఠ శూరాణాం ప్రవర ప్రభో
ఏకాకీ కిం ను మాం త్యక్త్వా పరలోకాయ గచ్ఛసి 18
విలపంతం చ మాం భ్రాతః కిమర్థం నాఽవభాషసే
ఉత్తిష్ఠ బ్రూహి కిం శేషే దీనం మాం పశ్య చక్షుషా 19
శోకార్తస్య ప్రమత్తస్య పర్వతేషు వనేషు చ
విషణ్ణస్య మహాబాహో సమాశ్వాసయితా చ కః 20
ఇత్యేవం విలపంతం తం శోక విహ్వలితేన్ద్రియం

విపేష్టమానం కరుణముచ్ఛ్వసంతం పునః పునః 21
రామ మాశ్వాసయన్ వీరః సుషేణో వాక్యమబ్రవీత్
న మృతోఽయం మహాబాహో లక్ష్మణో లక్ష్మివర్ధనః 22
న చాఽస్య వికృతం వక్త్రం నాపి శ్యానం న నిష్ప్రభమ్
సుప్రభం చ ప్రసన్నం చ ముఖమఽస్యాభిలక్ష్యతే 23
పద్మరక్త తలౌ హస్తౌ సుప్రసన్నే చ లోచనే
ఏవం న విద్యతే రూపం గతాఽసూనాం విశాంపతే 24
దీర్ఘాయుషస్తు యే మర్త్యాస్తేషాం తు ముఖమీదృశం
నాఽయం ప్రేతత్వ మాపన్నోలక్ష్మణో లక్ష్మివర్ధనః 25
మా విషాదం కృథా వీర సప్రాణోఽయ మరిందమః
ఆఖ్యాస్యతే ప్రసుప్తస్య స్రస్త గాత్రస్య భూతలే 26
సోచ్ఛ్వాసం హృదయం వీర కమ్పమానం ముహుర్ముహుః
ఏవ ముక్త్వాతు వాక్యజ్ఞః సుషేణో రాఘవం వచః 27
సమీపస్థ మువాచేదం హనుమన్త మభిత్వరన్
సౌమ్య శీఘ్ర మితో గత్వా శైలమోషధి పర్వతమ్ 28
పూర్వం తే కథితో యోఽసౌ వీర జామ్బవతా శుభః
దక్షిణే శిఖరే తస్య జాతామోషధిఽఽమానయ 29
విశల్యకరణీం నామ విశల్యకరణీం శుభామ్
సౌవర్ణకరణీం చాఽపి తథా సంజీవనీ మఽపి 30
సంధానకరణీం చాఽపి గత్వా శీఘ్ర మిహానయ
సంజీవనార్థం వీరస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మనః 31
ఇత్యేవముక్తో హనుమాన్ గత్వా చౌషధి పర్వతమ్
చిన్తామఽభ్యగమ చ్ఛ్రీమానఽజానం స్తాం మహౌషధిం 32
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా మారుతేరఽమితౌజసః
ఇద మేవ గమిష్యామి గృహీత్వా శిఖరం గిరేః 33
అస్మిన్ హి శిఖరే జాతామోషధీం తాం సుఖావహాం
ప్రతర్కేణాఽవగచ్ఛామి సుషేణోఽప్యేవ మబ్రవీత్ 34
అగృహ్య యది గచ్ఛామి విశల్యకరణీమఽహమ్
కాలాత్యయేన దోషః స్యా ద్వైక్లబ్యం చ మహద్భవేత్ 35
ఇతి సంచిన్త్య హనుమాన్ గత్వా క్షిప్రం మహాబలః
ఆసాద్య పర్వతశ్రేష్ఠం త్రిః ప్రకంప్య గిరేః శిరః 36

ఫుల్ల నానాతరుగణం సముత్పాట్య మహాబలః
గృహీత్వా హరిశార్దూలో హస్తాభ్యాం సమతోలయత్ 37
స నీలమివ జీమూతం తోయపూర్ణం నభ స్థలాత్
ఆపపాత గృహీత్వా తు హనుమాన్ శిఖరం గిరేః 38
సమాగమ్య మహావేగః సంన్యస్య శిఖరం గిరేః
విశ్రమ్య కించిద్ధనుమాన్ సుషేణ మిద మఽబ్రవీత్ 39
ఓషధిం నాఽవగచ్ఛామి తామఽహం హరిపుంగవ
తదిదం శిఖరం కృత్స్నం గిరే స్తస్యాహృతం మయా 40

ఏవం కథయమానం తం ప్రశస్య పవనాత్మజమ్
సుషేణో వానరశ్రేష్ఠో జగ్రాహోత్పాట్య చౌషధీమ్ 41
విస్మితా స్తు బభూవు స్తే రణే వానర రాక్షసాః
దృష్ట్వా హనుమతః కర్మ సురైరపి సుదుష్కరం 42
తతః సంక్షోదయిత్వా తామోషధీ వానరోత్తమః
లక్ష్మణస్య దదౌ నస్తః సుషేణః సుమహాద్యుతేః 43
సశల్య స్తాం సమాఘ్రాయ లక్ష్మణః పరవీరహా
విశల్యో విరుజః శీఘ్రముదతిష్ఠన్ మహీతలాత్ 44
తముత్థితం తే హరయో భూతలాత్ ప్రేక్ష్య లక్ష్మణమ్
సాధు సాధ్వితి సుప్రీతాః సుషేణం ప్రత్యపూజయన్ 45
ఏహ్యేహీత్యఽబ్రవీ ద్రామో లక్ష్మణం పరవీరహా
సస్వజే స్నేహగాఢం చ బాష్ప పర్యాకులేక్షణః 46
అబ్రవీచ్చ పరిష్వజ్య సౌమిత్రిం రాఘవ స్తదా
దిష్ట్యా త్వాం వీర పశ్యామి మరణాత్ పునరాగతమ్ 47
న హి మే జీవితేనార్థః సీతయా చాపి లక్ష్మణ
కో హి మే విజయేనాఽర్థ స్త్వయి పంచత్వ మాగతే 48
ఇత్యేవం వదత స్తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః
ఖిన్నః శిథిలయా వాచా లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ 49

తాం ప్రతిజ్ఞాం ప్రతిజ్ఞాయ పురా సత్యపరాక్రమ
లఘుః కశ్చిదివాఽసత్త్వో నైవం వక్తు మిహార్హసి 50
న హి ప్రతిజ్ఞాం కుర్వన్తి వితథాం సాధవోఽనఘ
లక్షణం హి మహత్త్వస్య ప్రతిజ్ఞా పరిపాలనమ్ 51
నైరాశ్య ముపగన్తుం తే తదఽలం మత్కృతేఽనఘ
వధేన రావణస్యాఽద్య ప్రతిజ్ఞామనుపాలయ 52
న జీవన్ యాస్యతే శత్రు స్తవ బాణపథం గతః
నర్దత స్తీక్ష్ణ దంష్ట్రస్య సింహస్యేవ మహాగజః 53
అహం తు వధ మిచ్ఛామి శీఘ్రమఽస్య దురాత్మనః
యావదఽస్తం న యాత్యేష కృతకర్మా దివాకరః 54
యది వధమిచ్ఛసి రావణస్య సంఖ్యే
యది చ కృతాం త్వ మిహేచ్ఛసి ప్రతిజ్ఞాం
యది తవ రాజవరాత్మజాఽభిలాషః
కురు చ వచో మమ శీఘ్రమఽద్య వీర 55

త్ర్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – ఐంద్ర రథ కేతు పాతనం

లక్ష్మణేన తు తద్వాక్య ముక్తం శ్రుత్వా స రాఘవః
సందధే పరవీరఘ్నో ధనురాదాయ వీర్యవాన్ 1

రావణాయ శరాన్ ఘోరాన్ విససర్జ చమూముఖే
అథాఽన్యం రథమారుహ్య రావణో రాక్షసాఽధిపః 2
అభ్యద్రవత కాకుత్స్థం స్వర్భాను రివ భాస్కరం
దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైః శరైః 3
ఆజఘాన మహాఘోరైర్ధారాభి రివ తోయదః
దీప్త పావక సంకాశైః శరైః కాంచనభూషణైః 4
నిర్బిభేద రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితం
భూమౌ స్థితస్య రామస్య రథస్థస్య చ రక్షసః 5

న సమం యుద్ధ మిత్యాహు ర్దేవ గన్ధర్వ దానవాః
తతో దేవవరః శ్రీమాన్ శృత్వా తేషాం వచోమృతం 6
ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్
రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్తమం 7
మాతలే భూతలం యాత కురు దేవ హితం మహత్
ఇత్యుక్తో దేవరాజేన మాతలి ర్దేవ సారథిః 8
ప్రణమ్య శిరసా దేవం తతో వచన మబ్రవీత్
శీఘ్రం యాస్యామి దేవేంద్ర సారథ్యం చ కరోమ్యహం 9
తతో హయైశ్చ సంయోజ్య హరితైః స్యన్దనోత్తమం
తతః కాంచన చిత్రాఽంగః కింకిణీశత భూషితః 10
తరుణాదిత్య సంకాశో వైడూర్యమయ కూబరః
సదఽశ్వైః కాంచనాపీడై ర్యుక్తః శ్వేత ప్రకీర్ణకైః 11
హరిభిః సూర్య సంకాశైర్హేమ జాల విభూషితైః
రుక్మవేణుధ్వజః శ్రీమాన్ దేవరాజ రథో వరః 12
దేవ రాజేన సందిష్టో రథ మారుహ్యా మాతలిః

అభ్యవర్తత కాకుత్స్థమఽవతీర్య త్రివిష్టపాత్ 13
అబ్రవీచ్చ తదా రామం స ప్రతోదో రథే స్థితః
ప్రాంజలి ర్మాతలి ర్వాక్యం సహస్రాక్షస్య సారథిః 14
సహస్రాక్షేణ కాకుత్స్థ రథోఽయం విజయాయ తే
దత్త స్తవ మహాసత్త్వ శ్రీమన్ శతృ నిబర్హణ 15
ఇద మైన్ద్రం మహచ్చాపం కవచం చాగ్నిసన్నిభమ్
శరాశ్చాదిత్య సంకాశాః శక్తిశ్చ విమలా శితా 16
ఆరుహ్యేమం రథం వీర రాక్షసం జహి రావణమ్
మయా సారథినా రామ మహేన్ద్ర ఇవ దానవాన్ 17
ఇత్యుక్తః సంపరిక్రమ్య రథం సమభివాద్య చ
ఆరురోహ తదా రామో లోకాంల్లక్ష్మ్యా విరాజయన్ 18

త ద్బభూవాఽద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్
రామస్య చ మహాబాహో రావణస్య చ రక్షసః 19
స గాన్ధర్వేణ గాన్ధర్వం దైవం దైవేన రాఘవః
అస్త్రం రాక్షసరాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ 20
అస్త్రం తు పరమం ఘోరం రాక్షసం రాక్షసాధిపః
ససర్జ పరమ కృద్ధః పునరేవ నిశాచరః 21
తే రావణ ధనుర్ముక్తాః శరాః కాంచన భూషణాః
అభ్యవర్తన్త కాకుత్స్థం సర్పా భూత్వా మహావిషాః 22
తే దీప్త వదనా దీప్తం వమన్తో జ్వలనం ముఖైః
రామమేవాఽభ్యవర్తన్త వ్యాదితాఽఽస్యా భయానకాః 23
తై ర్వాసుకి సమ స్పర్శై ర్దీప్త భోగై ర్మహావిషైః
దిశశ్చ సంతతాః సర్వాః ప్రదిశశ్చ సమావృతాః 24
తాన్ దృష్ట్వా పన్నగాన్ రామః సమాపతతత ఆహవే
అస్త్రం గారుత్మతం ఘోరం ప్రాదు శ్చక్రే భయావహమ్ 25
తే రాఘవ శరా ముక్తా రుక్మపుంఖాః శిఖి ప్రభాః
సుపర్ణాః కాంచనా భూత్వా విచేరుః సర్ప శత్రవః 26
తే తాన్సర్వాన్ శరాన్జఘ్నుః సర్పరూపాన్ మహాజవామ్
సుపర్ణ రూపా రామస్య విశిఖాః కామరూపిణః 27
అస్త్రే ప్రతిహతే కృద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః
అభ్యవర్షత్ తదా రామం ఘోరాభిః శరవృష్టిభిః 28
తతః శర సహస్రేణ రామమఽక్లిష్టకారిణమ్
అర్దయిత్వా శరౌఘేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత 29
చిచ్ఛేద కేతు ముద్దిశ్య శరేణైకేన రావణః
పాతయిత్వా రథోపస్థే రథాత్ కేతుం చ కాంచనమ్ 30
ఐన్ద్రానపి జఘానాఽశ్వాన్ శరజాలేన రావణః
తద్దృష్ట్వా సుమహత్ కర్మ రావణస్య దురాత్మనః 31
విషేదు ర్దేవ గన్ధర్వా దానవా శ్చారణైః సహ
రామమాఽఽర్తం తదా దృష్ట్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః 32
వ్యథితా వానరేన్ద్రాశ్చ బభూవుః సవిభీషణాః
రామచన్ద్రమసం దృష్ట్వా గ్రస్తం రావణ రాహుణా 33
ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం రోహిణీం శశినః ప్రియామ్

సమాక్రమ్య బుధ స్తస్థౌ ప్రజానామఽశుభావహః 34
సధూమ పరివృత్తోర్మిః ప్రజ్వల న్నివ సాగరః
ఉత్పపాత తదా కృద్ధః స్పృశ న్నివ దివాకరమ్ 35
శస్త్రవర్ణః సుపరుషో మన్దరశ్మి ర్దివాకరః
అదృశ్యత కబన్ధాఽంకః సంసక్తో ధూమకేతునా 36
కోసలానాం చ నక్షత్రం వ్యక్తమిన్ద్రాఽగ్ని దైవతమ్
ఆక్రమ్యాఽంగారక స్తస్థౌ విశాఖా మివ చాఽమ్బరే 37
దశాఽఽస్యో వింశతి భుజః ప్రగృహీత శరాసనః
అదృశ్యత దశగ్రీవో మైనాక ఇవ పర్వతః 38

నిరస్యమానో రామస్తు దశగ్రీవేణ రక్షసా
నాఽశక్నో దభిసంధాతుం సాయకాన్ రణమూర్ధని 39
స కృత్వా భృకుటిం కృద్ధః కించిత్ సంరక్త లోచనః
జగామ సుమహాక్రోధం నిర్దహ న్నివ చక్షుషా 40

చతురుత్తరశతతమ స్సర్గః – రావణ శూల భంగః

తస్య కృద్ధస్య వదనం దృష్ట్వా రామస్య ధీమతః
సర్వభూతాని విత్రేషుః ప్రాకమ్పత చ మేదినీ 1
సింహ శార్దూలవాన్ శైలః సంచచాల చల ద్రుమః
బభూవ చాఽతిక్షుభితః సముద్రః సరితాం పతిః 2
ఖగాశ్చ ఖర నిర్ఘోషా గగనే పరుషా ఘనాః
ఔత్పాతికాని నర్దన్తః సమన్తాత్ పరిచక్రముః 3
రామం దృష్ట్వా సుసంకృద్ధ ముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్
విత్రేసుః సర్వభూతాని రావణస్యాఽభవద్భయమ్ 4
విమానస్థా స్తదా దేవా గన్ధర్వాశ్చ మహోరగాః
ఋషి దానవ దైత్యాశ్చ గరుత్మన్తశ్చ ఖేచరాః 5
దదృశు స్తే మహాయుద్ధం లోక సంవర్త సంస్థితమ్
నానాప్రహరణై ర్భీమైః శూరయోః సంప్రయుధ్యతోః 6

ఊచుః సురాఽసురాః సర్వే తదా విగ్రహమాగతాః
ప్రేక్షమాణా మహద్యుద్ధం వాక్యం భక్త్యా ప్రహృష్టవత్ 7
దశగ్రీవం జయేత్యాహురఽసురాః సమఽవస్థితాః
దేవా రామమఽథోచు స్తే త్వం జయేతి పునః పునః 8
ఏతస్మి న్నన్తరే క్రోధాద్రాఘవస్య స రావణః
ప్రహర్తు కామో దుష్టాత్మా స్పృశన్ ప్రహరణం మహత్ 9
వజ్రసారం మహానాదం సర్వశత్రు నిబర్హణమ్
శైలశృంగ నిభైః కూటైశ్చితం దృష్టి భయావహమ్ 10
సధూమ మివ తీక్ష్ణాగ్రం యుగాన్తాగ్నిచయోపమమ్
అతిరౌద్రమఽనాసాద్యం కాలేనాఽపి దురాసదమ్ 11
త్రాసనం సర్వభూతానాం దారణం భేదనం తథా
ప్రదీప్త మివ రోషేణ శూలం జగ్రాహ రావణః 12
తచ్ఛూలం పరమక్రుద్ధో మధ్యే జగ్రాహ వీర్యవాన్
అనేకైః సమరే శూరై రాక్షసైః పరివారితః 13
సముద్యమ్య మహాకాయో ననాద యుధి భైరవమ్
సంరక్త నయనో రోషాత్ స్వసైన్య మభిహర్షయన్ 14
పృథివీం చాఽన్తరిక్షం చ దిశశ్చ ప్రదిశ స్తథా
ప్రాకమ్పయత్ తదా శబ్దో రాక్షసేన్ద్రస్య దారుణః 15
అతినాదస్య నాదేన తేన తస్య దురాత్మనః
సర్వభూతాని విత్రేసుః సాగరశ్చ ప్రచుక్షుభే 16
స గృహీత్వా మహావీర్యః శూలం తద్రావణో మహత్
వినద్య సుమహానాదం రామం పరుష మబ్రవీత్ 17
శూలోఽయం వజ్రసార స్తే రామ రోషాన్మయోద్యతః
తవ భ్రాతృ సహాయస్య సద్యః ప్రాణాన్ హరిష్యతి 18
రక్షసామఽద్య శూరాణాం నిహతానాం చమూముఖే
త్వాం నిహత్య రణ శ్లాఘిన్ కరోమి తరసా సమమ్ 19
తిష్ఠేదానీం నిహన్మి త్వా మేష శూలేన రాఘవ
ఏవముక్త్వా స చిక్షేప త చ్ఛూలం రాక్షసాధిపః 20
తద్రావణ కరాన్ముక్తం విద్యుజ్జ్వాలా సమాకులం
అష్టఘంటం మహానాదం వియద్గతమశోభత 21
త చ్ఛూలం రాఘవో దృష్ట్వా జ్వలంతం ఘోరదర్శనం

ససర్జ విశిఖాన్ రామ శ్చాప మాయమ్య వీర్యవాన్ 22
ఆపతన్తం శరౌఘేణ వారయామాస రాఘవః
ఉత్పతన్తం యుగాన్తాగ్నిం జలౌఘై రివ వాసవః 23
నిర్దదాహ స తాన్ బాణాన్ రామ కార్ముక నిస్సృతాన్
రావణస్య మహాశూలః పతంగా నివ పావకః 24
తా న్స్పృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాన్ శూలసంస్పర్శ చూర్ణితాన్
సాయకా నన్తరిక్షస్థాన్ రాఘవః క్రోధమాహరత్ 25
స తాం మాతలినాఽఽనీతాం శక్తిం వాసవ నిర్మితామ్
జగ్రాహ పరమ కృద్ధో రాఘవో రఘునన్దనః 26
సా తోలితా బలవతా శక్తి ర్ఘణ్టా కృత స్వనా
నభః ప్రజ్వాలయామాస యుగాన్తోల్కేన సప్రభా 27
సా క్షిప్తా రాక్షసేన్ద్రస్య తస్మిన్ శూలే పపాత హ
భిన్నః శక్త్యా మహాన్ శూలో నిపపాత హతద్యుతిః 28
నిర్బిభేద తతో బాణై ర్హయానఽస్య మహాజవాన్
రామ స్తీక్ష్ణై ర్మహావేగై ర్వజ్రకల్పైః శితైః శరైః 29
నిర్బిభేదోరసి తతో రావణం నిశితైః శరైః
రాఘవః పరమాఽఽయత్తో లలాటే పత్రిభి స్త్రిభిః 30
స శరై ర్భిన్న సర్వాఽంగో గాత్ర ప్రస్రుత శోణితః
రాక్షసేన్ద్రః సమూహస్థః ఫుల్లాఽశోక ఇవాబభౌ 31
స రామబాణై రఽభివిద్ధ గాత్రో
నిశాచరేన్ద్రః క్షతజార్ద్ర గాత్రః
జగామ ఖేదం చ సమాజ మధ్యే
క్రోధం చ చక్రే సుభృశం తదానీమ్ 32

పంచో త్తరశతతమ స్సర్గః – దశగ్రీవ విఘూర్ణనం

స తేన తు తదా క్రోధాత్ కాకుత్స్థేనాఽర్దితో రణే
రావణః సమర శ్లాఘీ మహాక్రోధ ముపాగమత్ 1
స దీప్త నయనో రోషా చ్చాప మాయమ్య వీర్యవాన్
అభ్యఽర్దయత్ సుసంకృద్ధో రాఘవం పరమాహవే 2
బాణధారా సహస్రై స్తైః సతోయద ఇవాఽమ్బరాత్
రాఘవం రావణో బాణై స్తటాక మివ పూరయత్ 3
పూరితః శరజాలేన ధనుర్ముక్తేన సంయుగే

మహాగిరిరివాఽకమ్ప్యః కాకుస్థో న ప్రకమ్పతే 4
స శరైః శరజాలాని వారయన్ సమరే స్థితః
గభస్తీ నివ సూర్యస్య ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ 5
తతః శర సహస్రాణి క్షిప్ర హస్తో నిశాచరః
నిజఘానోరసి కృద్ధో రాఘవస్య మహాత్మనః 6
స శోణిత సమాదిగ్ధః సమరే లక్ష్మణాగ్రజః
దృష్టః ఫుల్ల ఇవాఽరణ్యే సుమహాన్ కింశుక ద్రుమః 7
శరాభిఘాత సంరబ్ధః సోఽపి జగ్రాహ సాయకాన్
కాకుత్స్థః సుమహాతేజా యుగాన్తాదిత్య తేజసః 8
తతోన్యోన్యం సుసంరబ్ధా వుభౌ తౌ రామ రావణౌ
శరాఽన్ధకారే సమరే నోపాలక్షయతాం తదా 9
తతః క్రోధ సమావిష్టో రామో దశరథాత్మజః
ఉవాచ రావణం వీరః ప్రహస్య పరుషం వచః 10
మమ భార్యా జనస్థానా దజ్ఞానా ద్రాక్షసాధమ
హృతా తే వివశా యస్మా త్తస్మా త్త్వం నాఽసి వీర్యవాన్ 11
మయా విరహితాం దీనాం వర్తమానాం మహావనే
వైదేహీం ప్రసభం హృత్వా శూరోఽహమితి మన్యసే 12
స్త్రీషు శూర వినాథాసు పరదారాభిమర్శక
కృత్వా కాపురుషం కర్మ శూరోఽహమితి మన్యసే 13
భిన్న మర్యాద నిర్లజ్జ చారిత్రేష్వఽనవస్థిత
దర్పాన్ మృత్యు ముపాదాయ శూరోఽహ మితి మన్యసే 14
శూరేణ ధనద భ్రాత్రా బలైః సముదితేన చ
శ్లాఘనీయం యశస్యం చ కృతం కర్మ మహత్త్వయా 15
ఉత్సేకేనాభిపన్నస్య గర్హితస్యాఽహితస్య చ
కర్మణః ప్రాప్నుహీదానీం తస్యాద్య సుమహత్ ఫలమ్ 16
శూరోఽహమితి చాత్మానమఽవగచ్ఛసి దుర్మతే
నైవ లజ్జాఽస్తి తే సీతాం చోరవద్వ్యఽపకర్షతః 17
యది మత్సన్నిధౌ సీతా ధర్షితా స్యా త్త్వయా బలాత్
భ్రాతరం తు ఖరం పశ్యే స్తదా మత్సాయకై ర్హతః 18
దిష్ట్యాఽసి మమ దుష్టాత్మంశ్చక్షుర్విషయ మాగతః
అద్య త్వాం సాయకై స్తీక్ష్ణై ర్నయామి యమసాదనమ్ 19

అద్య తే మచ్ఛరై శ్చిన్నం శిరో జ్వలిత కుణ్డలమ్
క్రవ్యాదా వ్యపకర్షన్తు వికీర్ణం రణ పాంసుషు 20
నిపత్యోరసి గృధ్రా స్తే క్షితౌ క్షిప్తస్య రావణ
పిబన్తు రుధిరం తర్షాచ్ఛరశల్యాన్తరోత్థితమ్ 21
అద్య మద్బాణ భిన్నస్య గతాఽసోః పతితస్య తే
కర్షన్త్వాఽన్త్రాణి పతగా గరుత్మన్త ఇవోరగాన్ 22
ఇత్యేవం సంవదన్ వీరో రామః శత్రు నిబర్హణః
రాక్షసేన్ద్రం సమీపస్థం శరవర్షై రవాకిరత్ 23
బభూవ ద్విగుణం వీర్యం బలం హర్షశ్చ సంయుగే
రామస్యాఽస్త్ర బలం చైవ శత్రో ర్నిధన కాంక్షిణః 24
ప్రాదు ర్బభూవురస్త్రాణి సర్వాణి విదితాత్మనః
ప్రహర్షాచ్చ మహాతేజాః శీఘ్రహస్తతరోభవత్ 25
శుభాన్యేతాని చిహ్నాని విజ్ఞాయాత్మ గతాని సః
భూయ ఏవార్దయద్రామో రావణం రాక్షసాన్తకృత్ 26
హరీణాం చాశ్మనికరైః శరవర్షైశ్చ రాఘవాత్
హన్యమానో దశగ్రీవో విఘూర్ణ హృదయోభవత్ 27
యదా చ శస్త్రం నాలేభే న వ్యకర్ష చ్ఛరాసనమ్
నాఽస్య ప్రత్యకరోద్వీర్యం విక్లబేనాన్తరాత్మనా 28
క్షిప్తాశ్చాపి శరా స్తేన శస్త్రాణి వివిధాని చ
న రణార్థాయ వర్తన్తే మృత్యుకాలేభివర్తతః 29
సూత స్తు రథ నేతాఽస్య తదవస్థం సమీక్ష్య తమ్
శనై ర్యుద్ధాదసంభ్రాన్తో రథం తస్యాఽపవాహయత్ 30
రామ బాణ విభిన్నాంగో రావణో రాక్షసేశ్వరః
నిరస్త విక్రమః సంఖ్యే రణే శ్రాన్తః పపాత సః 31
సూత స్తు వ్యధితం బాణైః స్యన్దనస్థం నిరీక్ష్య తం
తస్మాద్రణాదఽపోవాహ రావణం హతపౌరుషం 32
రథం చ తస్యాఽథ జవేన సారథిః
నివార్య భీమం జలద స్వనం తదా
జగామ భీత్యా సమరాన్మహీపతిం
నిరస్త వీర్యం పతితం సమీక్ష్య 33

షడుత్తరశతతమ స్సర్గః – సారథి విజ్ఞేయం

స తు మోహాత్ సుసంకృద్ధః కృతాన్తబల చోదితః
క్రోధ సంరక్త నయనో రావణః సూత మబ్రవీత్ 1
హీనవీర్య మివాఽశక్తం పౌరుషేణ వివర్జితమ్
భీరుం లఘుమివాఽసత్త్వం విహీన మివ తేజసా 2
విముక్త మివ మాయాభిరఽస్త్రైరివ బహిష్కృతమ్
మా మఽవజ్ఞాయ దుర్బుద్ధే స్వయా బుద్ధ్యా విచేష్టసే 3
కిమర్థం మా మఽవజ్ఞాయ మచ్ఛన్ద మనపేక్ష్య చ
త్వయా శత్రోః సమక్షం మే రథోయమపవాహితః 4
త్వయాద్య హి మమానార్య చిరకాల సమార్జితమ్
యశో వీర్యం చ తేజశ్చ ప్రత్యయశ్చ వినాశితః 5
శత్రోః ప్రఖ్యాత వీర్యస్య రంజనీయస్య విక్రమైః
పశ్యతో యుద్ధలుబ్ధోఽహం కృతః కాపురుష స్త్వయా 6
య స్త్వం రథ మిమం మోహా న్న చోద్వహసి దుర్మతే
సత్యోఽయం ప్రతితర్కో మే పరేణ త్వ ముపస్కృతః 7
న హి తద్విద్యతే కర్మ సుహృదో హిత కాంక్షిణః
రిపూణాం సదృశం చైత న్న త్వయైతత్ స్వనుష్ఠితమ్ 8
నివర్తయ రథం శీఘ్రం యావన్నోపైతి మే రిపుః
యది వాధ్యుషితోఽసి త్వం స్మర్యన్తే యది వా గుణాః 9
ఏవం పరుషముక్తస్తు హితబుద్ధిరఽబుద్ధినా
అబ్రవీద్రావణం సూతో హితం సానునయం వచః 10
న భీతోఽస్మి న మూఢోఽస్మి నోపజప్తోఽస్మి శత్రుభిః
న ప్రమత్తో న నిస్స్నేహో విస్మృతా న చ సత్క్రియా 11
మయా తు హిత కామేన యశశ్చ పరిరక్షతా
స్నేహ ప్రస్కన్న మనసా ప్రియమిత్యఽప్రియం కృతమ్ 12
నాఽస్మిన్నర్థే మహారాజ త్వం మాం ప్రియహితే రతమ్
కశ్చిల్లఘురివాఽనార్యో దోషతో గన్తుమర్హసి 13
శ్రూయతాం త్వమభిధాస్యామి యన్నిమిత్తం మయా రథః
నదీవేగ ఇవాఽమ్భోభిః సంయుగే వినివర్తితః 14
శ్రమం తవాఽవగచ్ఛామి మహతా రణకర్మణా
న హి తే వీర సౌముఖ్యం ప్రహర్షం వోపధారయే 15
రథోద్వహన ఖిన్నాశ్చ త ఇమే రథవాజినః

దీనా ఘర్మ పరిశ్రాన్తా గావో వర్ష హతా ఇవ 16
నిమిత్తాని చ భూయిష్ఠం యాని ప్రాదుర్భవన్తి నః
తేషు తేష్వభిపన్నేషు లక్షయామ్యఽప్రదక్షిణమ్ 17
దేశ కాలౌ చ విజ్ఞేయౌ లక్షణానీంగితాని చ
దైన్యం ఖేదశ్చ హర్షశ్చ రథినశ్చ బలాఽబలమ్ 18
స్థల నిమ్నాని భూమేశ్చ సమాని విషమాణి చ
యుద్ధ కాలశ్చ విజ్ఞేయః పరస్యాన్తర దర్శనమ్ 19
ఉపయానాఽపయానే చ స్థానం ప్రత్యఽపసర్పణమ్
సర్వ మేతద్రథ స్థేన జ్ఞేయం రథ కుటుమ్బినా 20
తవ విశ్రమ హేతోశ్చ తథైషాం రథ వాజినామ్
రౌద్రం వర్జయతా ఖేదం క్షమం కృతమిదం మయా 21
న మయా స్వేచ్ఛయా వీర రథోఽయమపవాహితః
భర్తృస్నేహ పరీతేన మయేదం యత్కృతం విభో 22
ఆజ్ఞాపయ యథా తత్త్వం వక్ష్యస్యరినిషూదన
తత్ కరిష్యామ్యహం వీర గతానృణ్యేన చేతసా 23
సంతుష్టః తేన వాక్యేన రావణ స్తస్య సారథేః
ప్రశస్యైనం బహువిధం యుద్ధలుబ్ధోఽబ్రవీదిదమ్ 24
రథం శీఘ్రమిమం సూత రాఘవాభిముఖం కురు
నాఽహత్వా సమరే శత్రూన్ నివర్తిష్యతి రావణః 25
ఏవముక్త్వా తతస్తుష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః
దదౌ తస్మై శుభం హ్యేకం హస్తాభరణ ముత్తమమ్ 26
శ్రుత్వా రావణ వాక్యం తు సారథిః సంన్యవర్తత||
తతో ద్రుతం రావణ వాక్య చోదితః
ప్రచోదయామాస హయాన్ స సారథిః
స రాక్షసేన్ద్రస్య తతో మహారథః
క్షణేన రామస్య రణాగ్రతోఽభవత్ 27

సప్తోత్తరశతతమ స్సర్గః -- ఆదిత్య హృదయం

తతో యుద్ధ పరిశ్రాంతం సమరే చింతయా స్థితమ్
రావణం చాఽగ్రతో దృష్ట్వా యుద్ధాయ సముపస్థితమ్ 1
దైవతైశ్చ సమాగమ్య ద్రష్టుమభ్యాగతో రణమ్
ఉపాగమ్యాఽబ్రవీద్రామ మఽగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః 2

రామ రామ మహాబాహో శృణు గుహ్యం సనాతనమ్
యేన సర్వానఽరీన్ వత్స సమరే విజయిష్యసి 3
ఆదిత్యహృదయం పుణ్యం సర్వశత్రు వినాశనమ్
జయావహం జపేన్నిత్యమక్షయ్యం పరమం శివమ్ 4
సర్వమంగళ మాంగళ్యం సర్వపాప ప్రణాశనమ్
చింతా శోక ప్రశమనమాయుర్వర్ధన ముత్తమమ్ 5
రశ్మిమంతం సముద్యంతం దేవాసుర నమస్కృతమ్
పూజయస్వ వివస్వంతం భాస్కరం భువనేశ్వరమ్ 6
సర్వదేవాత్మకో హ్యేష తేజస్వీ రశ్మిభావనః
ఏష దేవాఽసురగణాన్ లోకాన్ పాతి గభస్తిభిః 7
ఏష బ్రహ్మా చ విష్ణుశ్చ శివః స్కందః ప్రజాపతిః
మహేంద్రో ధనదః కాలో యమః సోమో హ్యపాంపతిః 8
పితరో వసవః సాధ్యా హ్యఽశ్వినౌ మరుతో మనుః
వాయుర్వహ్నిః ప్రజాప్రాణ ఋతుకర్తా ప్రభాకరః 9

(సూర్య నామావళి)

ఆదిత్యః సవితా సూర్యః ఖగః పూషా గభస్తిమాన్
సువర్ణ సదృశో భానుః హిరణ్యరేతా దివాకరః 10
హరిదశ్వః సహస్రార్చిః సప్త సప్తిర్మరీచిమాన్
తిమిరోన్మథనః శంభు స్త్వష్టా మార్తాండ అంశుమాన్ 11
హిరణ్యగర్భః శిశిరస్తపనో భాస్కరో రవిః
అగ్నిగర్భోఽదితేః పుత్రః శంఖః శిశిర నాశనః 12
వ్యోమనాథ స్తమోభేదీ ఋగ్యజుః సామపారగః
ఘనవృష్టిరపాం మిత్రో వింధ్యవీధీ ప్లవంగమః 13
ఆతపీ మండలీ మృత్యుః పింగళః సర్వతాపనః
కవిర్విశ్వో మహాతేజా రక్తః సర్వభవోద్భవః 14
నక్షత్ర గ్రహ తారాణామఽధిపో విశ్వభావనః
తేజసామఽపి తేజస్వీ ద్వాదశాత్మన్ నమోఽస్తు తే 15

(సూర్య నమస్కారః)

నమః పూర్వాయ గిరయే పశ్చిమే గిరయే నమః
జ్యోతిర్గణానాం పతయే దినాఽధిపతయే నమః 16
జయాయ జయభద్రాయ హర్యశ్వాయ నమో నమః

నమో నమః సహస్రాంశో ఆదిత్యాయ నమో నమః 17
నమ ఉగ్రాయ వీరాయ సారంగాయ నమో నమః
నమః పద్మప్రబోధాయ మార్తాండాయ నమో నమః 18
బ్రహ్మేశానాచ్యుతేశాయ సూర్యాయాదిత్య వర్చసే
భాస్వతే సర్వభక్షాయ రౌద్రాయ వపుషే నమః 19
తమోఘ్నాయ హిమఘ్నాయ శత్రుఘ్నాయామితాత్మనే
కృతఘ్నఘ్నాయ దేవాయ జ్యోతిషాం పతయే నమః 20
తప్త చామీకరాభాయ వహ్నయే విశ్వకర్మణే
నమస్తమోఽభినిఘ్నాయ రవయే లోకసాక్షిణే 21
నాశయత్యేష వై భూతం తదేవ సృజతి ప్రభుః
పాయత్యేష తపత్యేష వర్షత్యేష గభస్తిభిః 22
ఏష సుప్తేషు జాగర్తి భూతేషు పరినిష్ఠితః
ఏష ఏవాగ్నిహోత్రం చ ఫలం చైవాగ్నిహోత్రిణామ్ 23
వేదాశ్చ క్రతవశ్చైవ క్రతూనాం ఫలమేవ చ
యాని కృత్యాని లోకేషు సర్వ ఏష రవిః ప్రభుః 24

(ఫలశ్రుతిః)

ఏనమాపత్సు కృచ్ఛ్రేషు కాంతారేషు భయేషు చ
కీర్తయన్ పురుషః కశ్చిన్నాఽవసీదతి రాఘవ 25
పూజయస్వైన మేకాఽగ్రో దేవదేవం జగత్పతిమ్
ఏతత్త్రిగుణితం జప్త్వా యుద్ధేషు విజయిష్యసి 26
అస్మిన్ క్షణే మహాబాహో రావణం త్వం వధిష్యసి
ఏవముక్త్వా తదాఽగస్త్యో జగామచ యథాగతమ్ 27
ఏత చ్ఛృత్వా మహాతేజా నష్ట శోకోఽభవత్తదా
ధారయామాస సుప్రీతో రాఘవః ప్రయతాత్మవాన్ 28
ఆదిత్యం ప్రేక్ష్య జప్త్వాతు పరంహర్ష మఽవాప్తవాన్
త్రిరాచమ్య శుచిర్భూత్వా ధనురాదాయ వీర్యవాన్ 29
రావణం ప్రేక్ష్య హృష్టాత్మా యుద్ధాయ సముపాగమత్
సర్వయత్నేన మహతా వధే తస్య ధృతోఽభవత్ 30
అధ రవిరవద న్నిరీక్ష్య రామం
ముదిత మనాః పరమం ప్రహృష్యమాణః
నిశిచర పతి సంక్షయం విదిత్వా

సురగణ మధ్యగతో వచస్త్వరేతి 31

అష్టోత్తరశతతమ స్సర్గః – శుభాఽశుభ నిమిత్త దర్శనం

స రథం సారథిఽర్హృష్టః పరసైన్య ప్రధర్షణం
గంధర్వ నగరాకారం సముచ్ఛ్రిత పతాకినం 1
యుక్తం పరమ సంపన్నై ర్వాజిభి ర్హేమమాలిభిః
యుద్ధోపకరణైః పూర్ణం పతాకా ధ్వజ మాలినం 2
గ్రసంత మివచాఽఽకాశం నాదయంతం వసుంధరాం
ప్రణాశం పర సైన్యానాం స్వ సైన్యానాం ప్రహర్షణం 3
రావణస్య రథం క్షిప్రం చోదయామాస సారథిః
తమాపతన్తం సహసా స్వనవన్తం మహాస్వనమ్ 4
రథం రాక్షసరాజస్య నరరాజో దదర్శ హ
కృష్ణ వాజి సమాయుక్తం యుక్తం రౌద్రేణ వర్చసా 5
తటి త్పతాకా గహనం దర్శితేన్ద్రాయుధాయుధమ్
శరధారా విముంచన్తం ధారాసార మివాంబుదమ్ 6
తం దృష్ట్వా మేఘ సంకాశ మాపతన్తం రథం రిపోః
గిరేర్వజ్రాభిమృష్టస్య దీర్యతః సదృశ స్వనమ్ 7
విస్ఫారయన్ వై వేగేన బాలచంద్రనతం ధనుః
ఉవాచ మాతలిం రామః సహస్రాక్షస్య సారథిమ్ 8
మాతలే పశ్య సంరబ్ధమాపతన్తం రథం రిపోః
యథాఽపసవ్యం పతతా వేగేన మహతా పునః 9
సమరే హన్తుమాత్మానం తథా తేన కృతా మతిః
తదఽప్రమాదమాతిష్ఠన్ ప్రత్యుద్గచ్ఛ రథం రిపోః 10
విధ్వంసయితు మిచ్ఛామి వాయుర్మేఘ మివోత్థితమ్
అవిక్లబమఽసంభ్రాన్త మఽవ్యగ్ర హృదయేక్షణమ్ 11
రశ్మి సంచార నియతం ప్రచోదయ రథం దృతమ్
కామం న త్వం సమాధేయః పురందర రథోచితః 12
యుయుత్సురఽహమేకాగ్రః స్మారయే త్వాం న శిక్షయే
పరితుష్టః స రామస్య తేన వాక్యేన మాతలిః 13
ప్రచోదయామాస రథం సుర సారథి సత్తమః
అపసవ్యం తతః కుర్వన్ రావణస్య మహారథమ్ 14
చక్రోత్క్షిప్తేన రజసా రావణం వ్యవధానయత్

తతః కృద్ధో దశగ్రీవ స్తామ్ర విస్ఫారితేక్షణః 15
రథ ప్రతిముఖం రామం సాయకైరవధూనయత్
ధర్షణాఽమర్షితో రామో ధైర్యం రోషేణ లంభయన్ 16
జగ్రాహ సుమహావేగ మైన్ద్రం యుధి శరాసనమ్
శరాం శ్చ సుమహాతేజాః సూర్యరశ్మి సమ ప్రభాన్ 17
తదోపోఢం మహద్యుద్ధమన్యోన్య వధ కాంక్షిణోః
పరస్పరాభిముఖయో ర్దృప్తయో రివ సింహయోః 18
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
సమీయు ర్ద్వైరథం ద్రష్టుం రావణ క్షయ కాంక్షిణః 19
సముత్పేతురథోత్పాతా దారుణా రోమహర్షణాః
రావణస్య వినాశాయ రాఘవస్య జయాయ చ 20
వవర్ష రుధిరం దేవో రావణస్య రథోపరి
వాతా మణ్డలిన స్తీక్ష్ణా హ్యపసవ్యం ప్రచక్రముః 21
మహద్గృధ్రకులం చాస్య భ్రమమాణం నభః స్థలే
యేన యేన రథో యాతి తేన తేన ప్రధావతి 22
సంధ్యయా చాఽఽవృతా లంకా జపాపుష్ప నికాశయా
దృశ్యతే సంప్రదీప్తేవ దివసేఽపి వసుంధరా 23
సనిర్ఘాతా మహోల్కాశ్చ సంప్రచేరు ర్మహాస్వనాః
విషాదయం స్తే రక్షాంసి రావణస్య తదాఽహితాః 24
రావణశ్చ యత స్తత్ర సంచచాల వసుంధరా
రక్షసాం చ ప్రహరతాం గృహీతా ఇవ బాహవః 25
తామ్రాః పీతాః సితాః శ్వేతాః పతితాః సూర్యరశ్మయః
దృశ్యన్తే రావణస్యాంకే పర్వతస్యేవ ధాతవః 26
గృధ్రైరఽనుగతాశ్చాస్య వమన్త్యో జ్వలనం ముఖైః
ప్రణేదు ర్ముఖమీక్షన్త్యః సంరబ్ధమఽశివం శివాః 27
ప్రతికూలం వవౌ వాయూ రణే పాంసూన్ సమాకిరన్
తస్య రాక్షసరాజస్య కుర్వన్ దృష్టి విలోపనమ్ 28
నిపేతు రిన్ద్రాఽశనయః సైన్యే చాఽస్య సమన్తతః
దుర్విషహ్యా స్వనా ఘోరా వినా జలధర స్వనమ్ 29
దిశశ్చ ప్రదిశః సర్వా బభూవు స్తిమి రావృతాః
పాంసు వర్షేణ మహతా దుర్దర్శం చ నభోభవత్ 30

కుర్వన్త్యః కలహం ఘోరం సారికా స్త ద్రథం ప్రతి
నిపేతుః శతశ స్తత్ర దారుణం దారుణా రుతాః 31
జఘనేభ్యః స్ఫులింగాంశ్చ నేత్రేభ్యోఽశ్రూణి సంతతమ్
ముముచు స్తస్య తురగా స్తుల్యమగ్నిం చ వారి చ 32
ఏవం ప్రకారా బహవః సముత్పాతా భయావహాః
రావణస్య వినాశాయ దారుణాః సంప్రజజ్ఞిరే 33
రామస్యాఽపి నిమిత్తాని సౌమ్యాని చ శుభాని చ
బభూవు ర్జయ శంసీని ప్రాదుర్భూతాని సర్వశః 34
నిమిత్తాని చ సౌమ్యాని రాఘవః స్వజయాయ చ
దృష్ట్వా పరమ సంహృష్టో హతం మేనే చ రావణం 35
తతో నిరీక్ష్యాఽఽత్మగతాని రాఘవో
రణే నిమిత్తాని నిమిత్త కోవిదః
జగామ హర్షం చ పరాం చ నిర్వృతిం
చకార యుద్ధే హ్యధికం చ విక్రమమ్ 36

నవోత్తరశతతమ స్సర్గః – రావణ ధ్వజోన్మథనం

తతః ప్రవృత్తం సుక్రూరం రామ రావణయో స్తదా
సుమహ ద్ద్వైరథం యుద్ధం సర్వలోక భయావహమ్ 1
తతో రాక్షస సైన్యం చ హరీణాం చ మహద్బలమ్
ప్రగృహీత ప్రహరణం నిశ్చేష్టం సమతిష్ఠత 2
సంప్రయుద్ధౌ తతో దృష్ట్వా బలవ న్నర రాక్షసౌ
వ్యాక్షిప్త హృదయాః సర్వే పరం విస్మయమాగతాః 3
నానాప్రహరణై ర్వ్యగ్రై ర్భుజై ర్విస్మిత బుద్ధయః
తస్థుః ప్రేక్ష్య చ సంగ్రామం నాఽభిజఘ్నుః పరస్పరమ్ 4
రక్షసాం రావణంచాఽపి వానరాణాం చ రాఘవమ్
పశ్యతాం విస్మితాక్షాణాం సైన్యం చిత్ర మివాబభౌ 5
తౌ తు తత్ర నిమిత్తాని దృష్ట్వా రాఘవ రావణౌ
కృతబుద్ధీ స్థిరాఽమర్షౌ యుయుధాతే హ్యభీతవత్ 6
జేతవ్య మితి కాకుత్స్థో మర్తవ్య మితి రావణః
ధృతౌ స్వవీర్య సర్వస్వం యుద్ధేఽదర్శయతాం తదా 7
తతః క్రోధాద్దశగ్రీవః శరాన్ సంధాయ వీర్యవాన్
ముమోచ ధ్వజ ముద్దిశ్య రాఘవస్య రథే స్థితమ్ 8

తే శరా స్తమఽనాసాద్య పురందర రథ ధ్వజమ్
రథ శక్తిం పరామృశ్య నిపేతు ర్ధరణీతలే 9
తతో రామోభిసంకృద్ధ శ్చాప మాయమ్య వీర్యవాన్
కృత ప్రతికృతం కర్తుం మనసా సంప్రచక్రమే 10
రావణ ధ్వజ ముద్దిశ్య ముమోచ నిశితం శరమ్
మహాసర్ప మివాఽసహ్యం జ్వలన్తం స్వేన తేజసా 11
జగామ స మహీం ఛిత్త్వా దశగ్రీవ ధ్వజం శరః
స నికృత్తోఽపతద్భూమౌ రావణస్య రథధ్వజః 12
ధ్వజస్యోన్మథనం దృష్ట్వా రావణః సుమహాబలః
సంప్రదీప్తోఽభవత్ క్రోధాదఽమర్షాత్ ప్రదహ న్నివ 13
స రోషవశ మాపన్నః శరవర్షం మహద్వమన్
రామస్య తురగాన్ దీప్తైః శరై ర్వివ్యాధ రావణః 14
తే విద్ధా హరయ స్తత్ర నాఽస్ఖలన్నాపి బభ్రముః
బభూవుః స్వస్థ హృదయాః పద్మనాళైరివాహతాః 15
తేషామఽసంభ్రమం దృష్ట్వా వాజినాం రావణ స్తదా
భూయ ఏవ సుసంకృద్ధః శరవర్షం ముమోచ హ 16
గదాశ్చ పరిఘాశ్చైవ చక్రాణి ముసలాని చ
గిరిశృంగాణి వృక్షాంశ్చ తథా శూల పరశ్వధాన్ 17
మాయా విహిత మేత త్తు శస్త్రవర్షమఽపాతయత్
తుములం త్రాస జననం భీమం భీమప్రతిస్వనమ్ 18
తద్వర్షమఽభవద్యుద్ధే నైకశస్త్రమయం మహత్
విముచ్య రాఘవ రథం సమంతా ద్వానరే బలే 19
సాయకై రఽన్తరిక్షం చ చకారాఽఽశు నిరన్తరమ్
సహస్రశ స్తతో బాణానఽశ్రాన్త హృదయోద్యమః 20
ముమోచ చ దశగ్రీవో నిస్సంగేనాఽన్తరాత్మనా
వ్యాయచ్ఛమానం తం దృష్ట్వా తత్పరం రావణం రణే 21
ప్రహస న్నివ కాకుత్స్థః సందధే సాయకాన్ శితాన్
స ముమోచ తతో బాణాన్ రణే శతసహస్రశః 22
తాన్ దృష్ట్వా రావణశ్చక్రే స్వశరైః ఖం నిరన్తరమ్
తత స్తాభ్యాం ప్రముక్తేన శరవర్షేణ భాస్వతా 23
శరబద్ధ మివా భాతి ద్వితీయం భాస్వదమ్బరమ్

నాఽనిమిత్తోఽభవద్బాణో నాఽతిభేత్తా న నిష్ఫలః 24
అన్యోన్యమభిసంహత్య నిపేతు ర్ధరణీతలే
తథా విసృజతోర్బాణాన్ రామ రావణయో ర్మృధే 25
ప్రాయుధ్యతా మఽవిచ్ఛిన్నమస్యన్తౌ సవ్య దక్షిణమ్
చక్రతుశ్చ శరౌఘై స్తౌ నిరుచ్ఛ్వాస మివాఽమ్బరమ్ 26
రావణస్య హయాన్ రామో హయాన్ రామస్య రావణః
జఘ్నతు స్తౌ తదాఽన్యోన్యం కృతాఽనుకృత కారిణౌ 27
ఏవం తు తౌ సుసంక్రుద్ధౌ చక్రతుర్యుద్ధ మద్భుతం
ముహూర్తమఽభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం 28
ప్రయుద్ధ్యమానౌ సమరే మహాబలౌ
శితైః శరై రావణ లక్ష్మణాగ్రజౌ
ధ్వజాఽవపాతేన స రాక్షసాధిపో
భృశం ప్రచుక్రోధ తదా రఘూత్తమే 29

దశోత్తరశతతమ స్సర్గః – రావణైకశత శిరచ్ఛేదనం

తౌ తథా యుధ్యమానౌ తు సమరే రామ రావణౌ
దదృశుః సర్వభూతాని విస్మితేనాన్తరాత్మనా 1
అర్దయన్తౌ తు సమరే తయో స్తౌ స్యన్దనోత్తమౌ
పరస్పరమభిక్రుద్ధౌ పరస్పరమభిద్రుతౌ 2
పరస్పర వధే యుక్తౌ ఘోరరూపౌ బభూవతుః
మండలాని చ వీథీశ్చ గత ప్రత్యాగతాని చ 3
దర్శయన్తౌ బహువిధాం సూత సారథ్యజాం గతిమ్
అర్దయన్ రావణం రామో రాఘవం చాపి రావణః 4
గతివేగం సమాపన్నౌ ప్రవర్తన నివర్తనే
క్షిపతోః శరజాలాని తయో స్తౌ స్యన్దనోత్తమౌ 5
చేరతుః సంయుగ మహీం సాసారౌ జలదౌ యథా
దర్శయిత్వా తదా తౌ తు గతిం బహువిధాం రణే 6
పరస్పరస్యాభిముఖౌ పునరేవాఽవతస్థతుః
ధురం ధురేణ రథయో ర్వక్త్రం వక్త్రేణ వాజినామ్ 7
పతాకాశ్చ పతాకాభిః సమేయుః స్థితయో స్తదా
రావణస్య తతో రామో ధనుర్ముక్తైః శితైః శరైః 8
చతుర్భిశ్చతురో దీప్తైర్హయాన్ ప్రత్యఽపసర్పయత్

స క్రోధవశ మాపన్నో హయానామఽపసర్పణే 9
ముమోచ నిశితాన్ బాణాన్ రాఘవాయ నిశాచరః
సోఽతివిద్ధో బలవతా దశగ్రీవేణ రాఘవః 10
జగామ న వికారం చ న చాపి వ్యథితోఽభవత్
చిక్షేప చ పునర్బాణాన్ వజ్రపాత సమ స్వనాన్ 11
సారథిం వజ్రహస్తస్య సముద్దిశ్య నిశాచరః
మాతలే స్తు మహావేగాః శరీరే పతితాః శరాః 12
న సూక్ష్మమపి సమ్మోహం వ్యథాం వా ప్రదదు ర్యుధి
తయా ధర్షణయా కృద్ధో మాతలే ర్న తథాత్మనః 13
చకార శరజాలేన రాఘవో విముఖం రిపుమ్
వింశతిం త్రింశతం షష్టిం శతశోఽథ సహస్రశః 14
ముమోచ రాఘవో వీరః సాయకాన్ స్యన్దనే రిపోః
రావణోపి తతః కృద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః 15
గదా ముసల వర్షేణ రామం ప్రత్యర్దయ ద్రణే
తత్ప్రవృత్తం మహద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం 16
గదానాం ముసలానాం చ పరిఘాణాం చ నిస్స్వనైః
శరాణాం పుంఖ పాతైశ్చ క్షుభితాః సప్తసాగరాః 17
క్షుబ్ధానాం సాగరాణాం చ పాతాళతల వాసినః
వ్యథితాః పన్నగాః సర్వే దానవాశ్చ సహస్రశః 18
చకమ్పే మేదినీ కృత్స్నా సశైల వన కాననా
భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీ న్న వవౌ చాపి మారుతః 19
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
చిన్తామాపేదిరే సర్వే సకిన్నర మహోరగాః 20
స్వస్తి గోబ్రాహ్మణేభ్యో స్తు లోకాస్తిష్ఠన్తు శాశ్వతాః
జయతాం రాఘవః సంఖ్యే రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ 21
ఏవం జపన్తోఽపశ్యం స్తే దేవాః సర్షిగణా స్తదా
రామ రావణయో ర్యుద్ధం సుఘోరం రోమ హర్షణం 22
గంధర్వాప్సరసాం సంఘా దృష్ట్వా యుద్ధమనూపమం
గగనం గగనాకారం సాగరః సాగరోపమః 23
రామ రావణయో ర్యుద్ధం రామ రావణయో రివ
ఏవం బ్రువంతో దదృశు స్తద్యుద్ధం రామ రావణం 24

తతః కృద్ధో మహాబాహూ రఘూణాం కీర్తి వర్ధనమ్
సంధాయ ధనుషా రామః క్షురమాఽఽశీ విషోపమమ్ 25
రావణస్య శిరోఽచ్ఛిన్ద చ్ఛ్రీమజ్జ్వలిత కుణ్డలమ్
తచ్ఛిరః పతితం భూమౌ దృష్టం లోకై స్త్రిభి స్తదా 26
తస్యైవ సదృశం చాఽన్యద్రావణస్యోత్థితం శిరః
తత్క్షిప్రం క్షిప్ర హస్తేన రామేణ క్షిప్రకారిణా 27
ద్వితీయం రావణ శిర శ్ఛిన్నం సంయతి సాయకైః
ఛిన్న మాత్రం తు తచ్ఛీర్షం పునరన్యత్ స్మ దృశ్యతే 28
తదప్యఽశని సంకాశై శ్ఛిన్నం రామేణ సాయకైః
ఏవ మేకశతం ఛిన్నం శిరసాం తుల్య వర్చసామ్ 29
న చైవ రావణస్యాన్తో దృశ్యతే జీవిత క్షయే
తతః సర్వాస్త్రవిద్వీరః కౌసల్యానన్దవర్ధనః 30
మార్గణై ర్బహుభిర్యుక్త శ్చిన్తయామాస రాఘవః
మారీచో నిహతో యైస్తు ఖరో యైస్తు సదూషణః 31
క్రౌంచారణ్యే విరాధస్తు కబన్ధో దణ్డకా వనే
యైః సాలా గిరయో భగ్నా వాలీ చ క్షుభితోఽమ్బుధిః 32
త ఇమే సాయకాః సర్వే యుద్ధే ప్రత్యయికా మమ
కిం ను తత్ కారణం యేన రావణే మన్దతేజసః 33
ఇతి చిన్తాపర శ్చాసీదప్రమత్తశ్చ సంయుగే
వవర్ష శరవర్షాణి రాఘవో రావణోరసి 34
రావణోపి తతః కృద్ధో రథస్థో రాక్షసేశ్వరః
గదా ముసల వర్షేణ రామం ప్రత్యఽర్దయద్రణే 35
తత్ప్రవృత్తం మహద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం
అన్తరిక్షే చ భూమౌ చ పునశ్చ గిరి మూర్ధని 36

దేవ దానవ యక్షాణాం పిశాచోరగ రక్షసామ్
పశ్యతాం తన్మహద్యుద్ధం సర్వరాత్రమవర్తత 37

నైవ రాత్రం న దివసం న ముహూర్తం న చ క్షణమ్
రామ రావణయోర్యుద్ధం విరామ ముపగచ్ఛతి 38
దశరథ సుత రాక్షసేంద్రయోః
జయమఽనవేక్ష్య రణే స రాఘవస్య
సురవర రథ సారథి ర్మహాన్
రణ గత మేన మువాచ వాక్యమాఽఽశు 39

ఏకాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః – పౌలస్త్య వధః

అథ సంస్మారయామాస రాఘవం మాతలి స్తదా
అజాన న్నివ కిం వీర త్వ మేన మనువర్తసే 1
విసృజాఽస్మై వధాయ త్వ మఽస్త్రం పైతామహం ప్రభో
వినాశకాలః కథితో యః సురైః సోఽద్యవర్తతే 2
తతః సంస్మారితో రామ స్తేన వాక్యేన మాతలేః
జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్శ్వసన్త మివోరగమ్ 3
య మఽస్మై ప్రథమం ప్రాదాదఽగస్త్యో భగవానృషిః
బ్రహ్మదత్తం మహాబాణ మమోఘం యుధి వీర్యవాన్ 4
బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వ మిన్ద్రార్థ మఽమితౌజసా
దత్తం సురపతేః పూర్వం త్రిలోక జయకాంక్షిణః 5
యస్య వాజేషు పవనః ఫలే పావక భాస్కరౌ
శరీర మాకాశమయం గౌరవే మేరు మన్దరౌ 6
జాజ్వల్యమానం వపుషా సుపుంఖం హేమభూషితమ్
తేజసా సర్వభూతానాం కృతం భాస్కర వర్చసం 7
సధూమ మివ కాలాగ్నిం దీప్తమాఽఽశీ విషం యథా
పరనాగాఽశ్వ బృన్దానాం భేదనం క్షిప్ర కారిణమ్ 8
ద్వారాణాం పరిఘాణాం చ గిరీణామపి భేదనమ్
నానారుధిర సిక్తాంగం మేదో దిగ్ధం సుదారుణమ్ 9
వజ్రసారం మహానాదం నానాసమితి దారణమ్
సర్వ విత్రాసనం భీమం శ్వసన్త మివ పన్నగమ్ 10
కంక గృధ్ర బకానాం చ గోమాయు గణ రక్షసామ్
నిత్యం భక్ష్యప్రదం యుద్ధే యమరూపం భయావహమ్ 11
నన్దనం వానరేన్ద్రాణాం రక్షసామఽవసాదనమ్
వాజితం వివిధై ర్వాజై శ్చారుచిత్రై ర్గరుత్మతః 12

త ముత్తమేషుం లోకానా మిక్ష్వాకు భయ నాశనమ్
ద్విషతాం కీర్తి హరణం ప్రహర్షకర మాత్మనః 13
అభిమన్త్ర్య తతో రామ స్తం మహేషుం మహాబలః
వేద ప్రోక్తేన విధినా సందధే కార్ముకే బలీ 14
తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే
సర్వభూతాని విత్రేసు శ్చచాల చ వసుంధరా 15
స రావణాయ సంకృద్ధో భృశ మాయమ్య కార్ముకమ్
చిక్షేప పరమాయత్త స్తం శరం మర్మఘాతినమ్ 16
స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రిబాహు విసర్జితః
కృతాన్త ఇవ చాఽవార్యో న్యపత ద్రావణోరసి 17
స విసృష్టో మహావేగః శరీరాన్తకరః శరః
బిభేద హృదయం తస్య రావణస్య దురాత్మనః 18
రుధిరాక్తః స వేగేన జీవితాన్తకరః శరః
రావణస్య హరన్ ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలమ్ 19
స శరో రావణం హత్వా రుధిరార్ద్రీ కృతచ్ఛవిః
కృతకర్మా నిభృతవత్ స్వతూణీం పునరాగమత్ 20
తస్య హస్తాద్ధతస్యాఽఽశు కార్ముకం తత్ ససాయకమ్
నిపపాత సహప్రాణై ర్భ్రశ్యమానస్య జీవితాత్ 21
గతాఽసు ర్భీమవేగస్తు నైరృతేన్ద్రో మహాద్యుతిః
పపాత స్యన్దనా ద్భూమౌ వృత్రో వజ్ర హతో యథా 22

తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హత శేషా నిశాచరాః
హత నాథా భయ త్రస్తాః సర్వతః సంప్రదుద్రువుః 23
నర్దన్తశ్చాభిపేతు స్తాన్ వానరా ద్రుమ యోధినః
దశగ్రీవ వధం దృష్ట్వా విజయం రాఘవస్య చ 24
అర్దితా వానరై ర్హష్టై ర్లంకామభ్యపతన్ భయాత్
గతాశ్రయత్వాత్ కరుణై ర్బాష్ప ప్రస్రవణై ర్ముఖైః 25
తతో వినేదుః సంహృష్టా వానరా జితకాశినః

వదన్తో రాఘువ జయం రావణస్య చ తద్వధమ్ 26
అథాన్తరిక్షే వ్యనదత్ సౌమ్య స్త్రిదశ దున్దుభిః
దివ్యగన్ధవహా స్తత్ర మారుతః సుసుఖం వవౌ 27
నిపపాతాన్తరిక్షాచ్చ పుష్పవృష్టి స్తదా భువి
కిరన్తీ రాఘువ రథం దురవాపా మనోరమా 28
రాఘువ స్తవ సంయుక్తా గగనేఽపి చ శుశ్రువే
సాధు సాధ్వితి వాగగ్ర్యా దైవతానాం మహాత్మనామ్ 29
ఆవివేశ మహాహర్షో దేవానాం చారణైః సహ
రావణే నిహతే రౌద్రే సర్వలోక భయంకరే 30
తతః సకామం సుగ్రీవ మంగదం చ మహాబలమ్
చకార రాఘువః ప్రీతో హత్వా రాక్షసపుంగవమ్ 31
తతః ప్రజగ్ముః ప్రశమం మరు ద్గణా
దిశః ప్రసేదు ర్విమలం నభోఽభవత్
మహీచఽకమ్పే న హి మారుతో వవౌ
స్థిర ప్రభశ్చాప్యఽభవద్దివాకరః 32
తతస్తు సుగ్రీవ విభీషణాదయః
సుహృద్విశేషాః సహలక్ష్మణా స్తదా
సమేత్య హృష్టా విజయేన రాఘువం
రణేభిరామం విధినా హ్యఽపూజయన్ 33
స తు నిహత రిపుః స్థిర ప్రతిజ్ఞః
స్వజన బలాభివృతో రణే రరాజ
రఘుకుల నృపనన్దనో మహౌజాః
త్రిదశగణైరభిసంవృతో యథేన్ద్రః 34

ద్వాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః – విభీషణ విలాపః

భ్రాతరం నిహతం దృష్ట్వా శయానం రామ నిర్జితం
శోక వేగ పరీతాత్మా విలలాప విభీషణః 1
వీర విక్రాన్త విఖ్యాత వినీత నయకోవిద
మహార్హ శయనోపేత కిం శేషేఽద్య హతో భువి 2
విక్షిప్య దీర్ఘౌ నిశ్చేష్టౌ భుజావఽంగద భూషితౌ
మకుటేనాఽపవృత్తేన భాస్కరాకార వర్చసా 3
తదిదం వీర సంప్రాప్తం మయా పూర్వం సమీరితం

కామ మోహ పరీతస్య యత్తే న రుచితం వచః 4
య న్న దర్పాత్ ప్రహస్తోవా నేన్ద్రజిన్నా ఽపరే జనాః
న కుంభకర్ణో ఽతిరథో నా ఽతికాయో నరాంతకః 5
న స్వయం త్వమ ఽమన్యేథా స్త న్యోదర్కో ఽయమాగతః
గతః సేతుః సునీతానాం గతో ధర్మస్య విగ్రహః 6
గతః సత్త్వస్య సంక్షేపః ప్రస్తావానాం గతిర్గతా
ఆదిత్యః పతితో భూమౌ భగ్న స్తమసి చంద్రమాః 7
చిత్రభానుః ప్రశాన్తా ఽర్చిర్వ్యవసాయో నిరుద్యమః
అస్మి న్నిపతితే భూమౌ వీరే శస్త్రభృతాం వరే 8
కిం శేష మివ లోకస్య హత వీరస్య సాంప్రతం
రణే రాక్షసశార్దూలే ప్రసుప్త ఇవ పాంసుషు 9
ధృతి ప్రవాళః ప్రసహాగ్ర్య పుష్ప స్తపోబలః శౌర్య నిబద్ధ మూలః
రణే మహాన్ రాక్షసరాజ వృక్షః సంమర్దితో రాఘవ మారుతేన 10
తేజోవిషాణః కులవంశ వంశః కోప ప్రసాదా పరగాత్ర హస్తః
ఇక్ష్వాకు సింహావ ఽగృహీత దేహః సుప్తః క్షితౌ రావణ గంధహస్తీ 11
పరాక్రమోత్సాహ విజృంభితా ఽర్చి ర్నిశ్వాస ధూమః స్వబల ప్రతాపః
ప్రతాపవాన్ సంయతి రాక్షసా ఽగ్ని ర్నిర్వాపితో రామ పయోధరేణ 12
సింహ ర్ష లాంగూల కకుద్విషాణః పరాభిజిద్గంధన గంధహస్తీ
రక్షో వృష శ్చాపల కర్ణ చక్షుః క్షితీశ్వర వ్యాఘ్ర హతో ఽవసన్నః 13
వదంతం హేతుమద్వాక్యం పరిమృష్టార్థ నిశ్చయం
రామః శోక సమావిష్ట మిత్యువాచ విభీషణం 14
నా ఽయం వినష్టో నిశ్చేష్టః సమరే చండవిక్రమః
అత్యున్నత మహోత్సాహః పతితోయమ ఽశంకితః 15
నైవం వినష్టా శోచ్యన్తే క్షత్రధర్మ మ ఽవస్థితా
వృద్ధిమాశంసమానా యే నిపతంతి రణా ఽజిరే 16
యేన సేంద్రా స్త్రయోలోకా స్త్రాసితా యుధి ధీమతా
తస్మిన్ కాల సమాయుక్తే న కాలః పరిశోచితుం 17
నైకాంత విజయో యుద్ధే భూతపూర్వః కదాచన
పరై ర్వా హన్యతే వీరః పరాన్ వా హంతి సంయుగే 18
ఇయం హి పూర్వైః సందిష్టా గతిః క్షత్రియ సంమతా
క్షత్రియో నిహతః సంఖ్యే న శోచ్య ఇతి నిశ్చయః 19

తదేవం నిశ్చయం దృష్ట్వా తత్త్వమాస్థాయ విజ్వరః
యదిహాఽనన్తరం కార్యం కల్ప్యం తదఽనుచిన్తయ 20
తముక్త వాక్యం విక్రాంతం రాజపుత్రం విభీషణః
ఉవాచ శోక సంతప్తో భ్రాతు ర్హితమనంతరం 21
యోఽయం విమర్దేషు న భగ్నపూర్వః సురైః సమేతైః సహ వాసవేన
భవంత మాసాద్య రణే విభగ్నో వేలా మివాసాద్య యథా సముద్రః 22
అనేన దత్తాని సుపూజితాని భుక్తాశ్చ భోగా నిభృతాశ్చ భృత్యాః
ధనాని మిత్రేషు సమర్పితాని వైరాణ్యఽమిత్రేషు నిపాతితాని 23
ఏషోఽఽహితాగ్నిశ్చ మహాతపాశ్చ వేదాన్తగః కర్మసుచాఽగ్ర్యవీర్యః
ఏతస్య యత్ ప్రేత గతస్య కృత్యం తత్ కర్తు మిచ్ఛామి తవ ప్రసాదాత్ 24
స తస్య వాక్యైః కరుణై ర్మహాత్మా సంబోధితః సాధు విభీషణేన
ఆజ్ఞాపయామాస నరేంద్ర సూనుః స్వర్గీయ మాఽఽధానమదీన సత్త్వః 25
మరణాన్తాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనం
క్రియతామఽస్య సంస్కారో మమాఽప్యేష యథా తవ 26

త్రయోదశోత్తర శతతమ స్సర్గః – రావణాన్తః పుర పరిదేవనం

రావణం నిహతం శ్రుత్వా రాఘవేణ మహాత్మనా
అన్తఃపురా ద్వినిష్పేతూ రాక్షస్యః శోక కర్శితాః 1
వార్యమాణాః సుబహుశో వేష్టన్త్యః క్షితి పాంసుషు
విముక్త కేశ్యో దుఃఖాఽర్తా గావో వత్సా హతా ఇవ 2
ఉత్తరేణ వినిష్క్రమ్య ద్వారేణ సహ రాక్షసైః
ప్రవిశ్యాఽఽయోధనం ఘోరం విచిన్వన్త్యో హతం పతిమ్ 3
ఆర్యపుత్రేతి వాదిన్యో హా నాథేతి చ సర్వశః
పరిపేతుః కబన్ధాంకాం మహీం శోణిత కర్దమామ్ 4
తా బాష్ప పరిపూర్ణాక్ష్యో భర్తృ శోక పరాజితాః
కరేణ్వ ఇవ నర్దన్త్యో వినేదు ర్హతయూథపాః 5
దదృశు స్తం మహావీర్యం మహాకాయం మహాద్యుతిమ్
రావణం నిహతం భూమౌ నీలాంజన చయోపమమ్ 6
తాః పతిం సహసా దృష్ట్వా శయానం రణ పాంసుషు
నిపేతు స్తస్య గాత్రేషు ఛిన్నా వనలతా ఇవ 7
బహుమానాత్ పరిష్వజ్య కాచి దేనం రురోద హ
చరణౌ కాచిదాలింగ్య కాచిత్ కణ్ఠేఽవలమ్బ్య చ 8

ఉద్ధృత్య చ భుజౌ కాచి ద్భూమౌ స్మ పరివర్తతే
హతస్య వదనం దృష్ట్వా కాచిన్మోహ ముపాగమత్ 9
కాచిదంకే శిరః కృత్వా రురోద ముఖమీక్షతీ
స్నాపయన్తీ ముఖం బాష్పై స్తుషారై రివ పంకజమ్ 10
ఏవమాఽఽర్తాః పతిం దృష్ట్వా రావణం నిహతం భువి
చుక్రుశుర్బహుధా శోకా ద్భూయ స్తాః పర్యదేవయన్ 11
యేన విత్రాసితః శక్రో యేన విత్రాసితో యమః
యేన వైశ్రవణో రాజా పుష్పకేణ వియోజితః 12
గన్ధర్వాణామృషీణాం చ సురాణాం చ మహాత్మనామ్
భయం యేన మహద్దత్తం సోఽయం శేతే రణే హతః 13
అసురేభ్యః సురేభ్యో వా పన్నగేభ్యోఽపి వా తథా
న భయం యో విజానాతి త స్యేదం మానుషాద్భయమ్ 14
అవధ్యో దేవతానాం య స్తథా దానవ రక్షసామ్
హతః సోఽయం రణే శేతే మానుషేణ పదాతినా 15
యో న శక్యః సురై ర్హన్తుం న యక్షై ర్నాఽసురై స్తథా
సోఽయం కశ్చిదివాఽసత్త్వో మృత్యుం మర్త్యేన లమ్భితః 16
ఏవం వదన్త్యో బహుధా రురుదు స్తస్య తాః స్త్రియః
భూయ ఏవ చ దుఃఖార్తా విలేపుశ్చ పునః పునః 17
అశృణ్వతా చ సుహృదాం సతతం హిత వాదినామ్
మరణాయాఽఽహృతా సీతా ఘాతితాశ్చ నిశాచరాః 18
ఏతాః సమ మిదానీం తే వయ మాత్మా చ పాతితాః
బృవాణోఽపి హితం వాక్య మిష్టో భ్రాతా విభీషణః 19
ధృష్టం పరుషితో మోహా త్త్వయాఽఽత్మవధ కాంక్షిణా
యది నిర్యాతితా తే స్యాత్ సీతా రామాయ మైథిలీ 20
న నః స్యా ద్వ్యసనం ఘోర మిదం మూలహరం మహత్
వృత్త కామో భవే ద్భ్రాతా రామో మిత్రకులం భవేత్ 21
వయం చాఽవిధవాః సర్వాః సకామా న చ శత్రవః
త్వయా పునర్నృశంసేన సీతాం సంరున్ధతా బలాత్ 22
రాక్షసా వయ మాత్మా చ త్రయం తుల్యం నిపాతితమ్
న కామకారః కామం వా తవ రాక్షసపుంగవ 23
దైవం చేష్టయతే సర్వం హతం దైవేన హన్యతే

వానరాణాం వినాశోఽయం రక్షసాం చ మహాహవే 24
తవ చైవ మహాబాహో దైవ యోగాదుపాగతః
నైవాఽర్థేన న కామేన విక్రమేణ న చాజ్ఞయా 25
శక్యా దైవ గతి ర్లోకే నివర్తయితు ముద్యతా
విలేపు రేవం దీనా స్తా రాక్షసాధిప యోషితః 26
కురర్య ఇవ దుఃఖార్తా బాష్పపర్యాకులేక్షణాః||

చతుర్దశోత్తరశతతమ స్సర్గః – మండోదరీ విలాపః

తాసాం విలపమానానాం తథా రాక్షస యోషితామ్
జ్యేష్ఠా పత్నీ ప్రియా దీనా భర్తారం సముదైక్షత 1
దశగ్రీవం హతం దృష్ట్వా రామేణాఽచిన్త్యకర్మణా
పతిం మండోదరీ తత్ర కృపణా పర్యదేవయత్ 2
నను నామ మహాభాగ తవ వైశ్రవణానుజ
కృద్ధస్య ప్రముఖే స్థాతుం త్రస్య త్యఽపి పురందరః 3
ఋషయశ్చ మహీ దేవా గన్ధర్వాశ్చ యశస్వినః
నను నామ తవోద్వేగా చ్చారణాశ్చ దిశో గతాః 4
స త్వం మానుష మాత్రేణ రామేణ యుధి నిర్జితః
న వ్యపత్రపసే రాజన్ కిమిదం రాక్షసర్షభ 5
కథం త్రైలోక్య మాక్రమ్య శ్రియా వీర్యేణ చాఽన్వితమ్
అవిషహ్యం జఘాన త్వాం మానుషో వనగోచరః 6
మానుషాణామవిషయే చరతః కామరూపిణః
వినాశ స్తవ రామేణ సంయుగే నోపపద్యతే 7
న చైతత్ కర్మ రామస్య శ్రద్దధామి చమూముఖే
సర్వతః సముపేతస్య తవ తేనాభిమర్శనమ్ 8
యదైవ చ జనస్థానే రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః
ఖర స్తవ హతో భ్రాతా తదైవాఽసౌ న మానుషః 9
యదైవ నగరీం లంకాం దుష్ప్రవేశాం సురైరఽపి
ప్రవిష్టో హనుమాన్ వీర్యా త్తదైవ వ్యథితా వయం 10
యదైవ వానరైర్ఘోరై ర్బద్ధః సేతుర్మహాఽర్ణవే
తదైవ హృదయే నాఽహం శంకే రామమఽమానుషం 11
అథవా రామ రూపేణ కృతాఽంతః స్వయ మాగతః
మాయాం తవ వినాశాయ విధాయాఽప్రతితర్కితాం 12

అథవా వాసవేన త్వం ధర్షితోఽసి మహాబల
వాసవస్య కుతః శక్తి స్త్వాం ద్రష్టుమఽపి సంయుగే 13
వ్యక్త మేష మహాయోగీ పరమాత్మా సనాతనః
అనాది మధ్య నిధనో మహతః పరమో మహాన్ 14
తమసః పరమో ధాతా శంఖ చక్ర గదాధరః
శ్రీవత్స వక్షా నిత్యశ్రీరఽజయ్యః శాశ్వతో ధ్రువః 15
మానుషం వపురాస్థాయ విష్ణుః సత్యపరాక్రమః
సర్వైః పరివృతో దేవై ర్వానరత్వ ముపాగతైః 16
సర్వలోకేశ్వరః సాక్షాల్లోకానాం హిత కామ్యయా
సరాక్షస పరీవారం హతవాం స్త్వాం మహాద్యుతిః 17
ఇన్ద్రియాణి పురా జిత్వా జితం త్రిభువనం త్వయా
స్మరద్భిరివ తద్వైర మిన్ద్రియై రేవ నిర్జితః 18
క్రియతామఽవిరోధశ్చ రాఘవేణేతి యన్ మయా
ఉచ్యమానో న గృహ్ణాఽసి తస్యేయం వ్యుష్టిరాగతా 19
అకస్మాచ్చాఽభికామోసి సీతాం రాక్షసపుంగవ
ఐశ్వర్యస్య వినాశాయ దేహస్య స్వజనస్య చ 20
అరున్ధత్యా విశిష్టాం తాం రోహిణ్యాశ్చాఽపి దుర్మతే
సీతాం ధర్షయతా మాన్యాం త్వయా హ్యఽసదృశం కృతమ్ 21
వసుధాయాశ్చ వసుధాం శ్రియః శ్రీం భర్తృవత్సలాం
సీతాం సర్వాఽనవద్యాంగీమఽరణ్యే విజనే శుభాం 22
ఆనయిత్వా తు తాం దీనాం ఛద్మనాత్మ స్వదూషణ
అప్రాప్య చైవ తం కామం మైథిలీ సంగమే కృతం 23
పతివ్రతాయా స్తపసా నూనం దగ్ధోఽసి మే ప్రభో
తదైవ యన్న దగ్ధ స్త్వం ధర్షయం స్తనుమధ్యమాం 24
దేవా బిభ్యతి తే సర్వే సేంద్రాః సాఽగ్నిపురోగమాః
అవశ్య మేవ లభతే ఫలం పాపస్య కర్మణః 25
ఘోరం పర్యాగతే కాలే కర్తా నాస్త్యత్ర సంశయః
శుభకృ చ్ఛుభమాప్నోతి పాపకృత్ పాపమశ్నుతే 26
విభీషణః సుఖం ప్రాప్త స్త్వం ప్రాప్తః పాప మీదృశం
సన్త్యఽన్యాః ప్రమదా స్తుభ్యం రూపేణాఽభ్యధికా స్తతః 27
అనంగ వశమాపన్న స్త్వం తు మోహా న్న బుద్ధ్యసే

న కులేన న రూపేణ న దాక్షిణ్యేన మైథిలీ 28
మయాఽధికా వా తుల్యావా త్వంతు మోహా న్నబుధ్యసే
సర్వథా సర్వభూతానాం నాఽస్తి మృత్యురఽలక్షణః 29
తవ తావదఽయం మృత్యు ర్మైథిలీ కృత లక్షణః
సీతా నిమిత్తజో మృత్యు స్త్వయా దూరాదుపాహృతః 30
మైథిలీ సహ రామేణ విశోకా విహరిష్యతి
అల్పపుణ్యా త్వఽహం ఘోరే పతితా శోకసాగరే 31
కైలాసే మన్దరే మేరౌ తథా చైత్రరథే వనే
దేవోద్యానేషు సర్వేషు విహృత్య సహితా త్వయా 32
విమానేనానురూపేణ యాయామ్యఽతులయా శ్రియా
పశ్యన్తీ వివిధాన్ దేశాం స్తాం స్తాం శ్చిత్ర స్రగఽమ్బరా 33
భ్రంశితా కామభోగేభ్యః సాఽస్మి వీర వధా త్తవ
సైవాఽన్యేవాస్మి సంవృత్తా ధిగ్రాజ్ఞాం చంచలాః శ్రియ 34
హా రాజన్ సుకుమారం తే సుభ్రు సుత్వక్ సమున్నసం
కాంతి శ్రీద్యుతిభిస్తుల్య మిందు పద్మ దివాకరైః 35
కిరీట కూటోజ్జ్వలితం తామ్రాస్యం దీప్త కుండలం
మద వ్యాకుల లోలాక్షం భూత్వా యత్పాన భూమిషు 36
వివిధ స్రగ్ధరం చారు వల్గు స్మిత కథం శుభం
తదేవాఽద్య తవేదం హి వక్త్రం న భ్రాజతే ప్రభో 37
రామ సాయక నిర్భిన్నం సిక్తం రుధిర విస్రవైః
విశీర్ణ మేదో మస్తిష్కం రూక్షం స్యందన రేణుభిః 38
హా పశ్చిమా మే సంప్రాప్తా దశా వైధవ్య కారిణీ
యా మయాఽఽసీ న్న సంబుద్ధా కదాచిదపి మందయా 39
పితా దానవరాజో మే భర్తా మే రాక్షసేశ్వరః
పుత్రో మే శక్ర నిర్జేతా ఇత్యేవం గర్వితా భృశం 40
దృప్తాఽరిమర్దనాః శూరాః ప్రఖ్యాత బల పౌరుషాః
అకృతశ్చిద్భయా నాథా మమేత్యాసీ న్మతి ర్దృఢా 41
తేషా మేవం ప్రభావాణాం యుష్మాకం రాక్షసర్షభ
కథం భయ మఽసంబుద్ధం మానుషా దిదమాగతం 42
స్నిగ్ధేంద్ర నీల నీలం తు ప్రాంశు శైలోపమం మహత్
కేయూరాంగద వైడూర్య ముక్తా దామ స్రగుజ్జ్వలం 43

కాన్తం విహారే ష్వఽధికం దీప్తం సంగ్రామ భూమిషు
భాత్యాఽఽభరణ భాభిర్యద్విద్యుద్భి రివ తోయదః 44
తదేవాఽద్య శరీరం తే తీక్ష్ణై ర్నైకైః శరై శ్చితం
పునర్దుర్లభ సంస్పర్శం పరిష్వక్తుం న శక్యతే 45
శ్వావిధః శలలై ర్యద్వ ద్బాణై ర్లగ్నై ర్నిరంతరం
స్వర్పితై ర్మర్మసు భృశం సంఛిన్న స్నాయు బంధనం 46
క్షితౌ నిపతితం రాజన్ శ్యావం రుధిరసచ్ఛవి
వజ్ర ప్రహారాభిహతో వికీర్ణ ఇవ పర్వతః 47
హా స్వప్నః సత్యమేవేదం త్వం రామేణ కథం హత
త్వం మృత్యోరపి మృత్యుః స్యాః కథం మృత్యు వశం గతః 48
త్రైలోక్య వసు భోక్తారం త్రైలోక్యోద్వేగదం మహత్
జేతారం లోకపాలానాం క్షేప్తారం శంకరస్య చ 49
దృప్తానాం నిగృహీతార మావిష్కృత పరాక్రమం
లోక క్షోభయితారం చ నాదై ర్భూత విరావిణం 50
ఓజసా దృప్త వాక్యానాం వక్తారం రిపు సన్నిధౌ
స్వయూధ భృత్య వర్గాణాం గోప్తారం భీమవిక్రమం 51
హన్తారం దానవేన్ద్రాణాం యక్షాణాం చ సహస్రశః
నివాతకవచానాం చ సంగ్రహీతార మీశ్వరం 52
నైక యజ్ఞ విలోప్తారం త్రాతారం స్వజనస్య చ
ధర్మ వ్యవస్థా భేత్తారం మాయా స్రష్టార మాహవే 53
దేవాఽసుర నృకన్యానామాహర్తారం తత స్తతః
శత్రుస్త్రీ శోక దాతారం నేతారం స్వజనస్య చ 54
లంకా ద్వీపస్య గోప్తారం కర్తారం భీమకర్మణాం
అస్మాకం కామభోగానాం దాతారం రథినాం వరమ్ 55
ఏవం ప్రభావం భర్తారం దృష్ట్వా రామేణ పాతితం
స్థిరాఽస్మి యా దేహమిమం ధారయామి హతప్రియా 56
శయనేషు మహాఽర్హేషు శయిత్వా రాక్షసేశ్వర
ఇహ కస్మాత్ ప్రసుప్తోఽసి ధరణ్యాం రేణుపాటలః 57
యదా మే తనయః శస్తో లక్ష్మణే నేన్ద్రజిద్యుధి
తదాఽస్మ్యభిహతా తీవ్ర మఽద్యత్వస్మి న్నిపాతితా 58
నాఽహం బంధుజనై ర్హీనా హీనా నాథేన తు త్వయా

విహీనా కామభోగైశ్చ శోచిష్యే శాశ్వతీః సమాః 59
ప్రసన్నో దీర్ఘ మధ్వానం రాజన్నద్య సుదుర్గమం
నయ మమాఽపి దుఃఖార్తాం న జీవిష్యే త్వయా వినా 60
కస్మా త్త్వం మాం విహాయేహ కృపణాం గంతు మిచ్ఛసి
దీనా విలపితై ర్మందా కిం వా మాం నాఽభిభాషసే 61
దృష్ట్వా న ఖల్వఽసి కృద్ధో మామిహాఽనవకుంఠితాం
నిర్గతాం నగర ద్వారాత్ పద్భ్యా మేవాగతాం ప్రభో 62
పశ్యేష్టదార దారాం స్తే భ్రష్ట లజ్జాఽవకుంఠితాన్
బహి ర్నిష్పతితాన్ సర్వాన్ కథం దృష్ట్వా న కుప్యసి 63
అయం క్రీడా సహాయస్తేఽనాథో లాలప్యతే జనః
న చైన మాశ్వాసయసే కిం వా న బహుమన్యసే 64
య స్త్వయా విధవా రాజన్ కృతా నైకాః కులస్త్రియః
పతివ్రతా ధర్మపరా గురు శుశ్రూషణే రతాః 65
తాభిః శోకాభితప్తాభిః శప్తః పరవశం గతః
త్వయా విప్రకృతాభి ర్యత్తదా శప్తం తదాగతం 66
ప్రవాదః సత్య ఏవాఽయం త్వాం ప్రతి ప్రాయశో నృప
పతివ్రతానాం నాఽకస్మాత్ పతన్త్యశ్రూణి భూతలే 67
కథం చ నామ తే రాజంల్లోకానాక్రమ్య తేజసా
నారీ చౌర్య మిదం క్షుద్రం కృతం శౌండీర్యమానినా 68
అపనీయాశ్రమాద్రామం య న్మృగ చ్ఛద్మనా త్వయా
ఆనీతా రామపత్నీ సా తత్తే కాతర్య లక్షణం 69
కాతర్యం చ న తే యుద్ధే కదాచిత్ సంస్మరామ్యహం
తత్తు భాగ్య విపర్యాసా న్నూనం తే పక్వలక్షణం 70
అతీతాఽనాగతర్థజ్ఞో వర్తమాన విచక్షణః
మైథిలీమాహృతాం దృష్ట్వా ధ్యాత్వా నిశ్శ్వస్య చాయతం 71
సత్యవాక్ స మహాభాగో దేవరో మే యదబ్రవీత్
సోఽయం రాక్షస ముఖ్యానాం వినాశః పర్యుపస్థితః 72
కామ క్రోధ సముత్థేన వ్యసనేన ప్రసంగినా
నిర్వృత్త స్త్వత్కృతేఽనర్థః ఽసోయం మూలహరో మహాన్ 73
త్వయా కృత మిదం సర్వమఽనాథం రక్షసాం కులమ్
న హి త్వం శోచితవ్యో మే ప్రఖ్యాత బల పౌరుషః 74

స్త్రీ స్వభావాత్తు మే బుద్ధిః కారుణ్యే పరివర్తతే
సుకృతం దుష్కృతం చ త్వం గృహీత్వా స్వాం గతిం గతః 75
ఆత్మానమనుశోచామి త్వద్వియోగేన దుఃఖితా
సుహృదాం హిత కామానాం న శృతం వచనం త్వయా 76
భ్రాతృణాం చాపి కార్త్స్న్యేన హిత ముక్తం త్వయా஽నఘ
హేత్వ஽ర్థయుక్తం విధివ చ్ఛ్రేయస్కరమ஽దారుణం 77
విభీషణేనాభిహితం న కృతం హేతుమత్త్వయా
మారీచ కుంభకర్ణాభ్యాం వాక్యం మమ పితు స్తదా 78
న శృతం వీర్య మత్తేన తస్యేదం ఫల మీదృశం
నీలజీమూత సంకాశ పీతా஽మ్బర శుభాంగదః 79
సర్వగాత్రాణి వినిక్షిప్య కిం శేషే రుధిరాప్లుతః
ప్రసుప్త ఇవ శోకార్తాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే 80
మహావీర్యస్య దక్షస్య సంయుగేష్వ஽పలాయినః
యాతుధానస్య దౌహిత్ర కిం చ మాం నాభ్యుదీక్షసే 81
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కిం శేషే ప్రాప్తే పరిభవే నవే
అద్య వై నిర్భయా లంకా ప్రవిష్టాః సూర్యరశ్మయః 82
యేన సూదయసే శత్రూన్ సమరే సూర్య వర్చసా
వజ్రో వజ్రధర స్యేవ సో஽యం తే సతతార్చితః 83
రణే శత్రు ప్రహరణో హేమజాల పరిష్కృతః
పరిఘో వ్యవకీర్ణ స్తే బాణై శ్ఛిన్నః సహస్రధా 84
ప్రియ మివోపగూహ్య త్వం శేషే సమర మేదినీం
అప్రియా మివ కస్మాచ్చ మాం నేచ్ఛస్యభిభాషితుం 85
ధిగ஽స్తు హృదయం యస్యా మమేదం న సహస్రధా
త్వయి పంచత్వ మాపన్నే ఫలతే శోకపీడితమ్ 86
ఇత్యేవం విలపంత్యేవ బాష్ప వ్యాకుల లోచనా
స్నేహావస్కన్న హృదయా దేవీ మోహ ముపాగమత్ 87
కశ్మలాభిహతా సన్నా బభౌ సా రావణోరసి
సంధ్యానురక్తే జలదే దీప్తా విద్యు దివా సితే 88
తథాగతాం సముత్పత్య సపత్న్య స్తా భృశాతురాః
పర్యవస్థాపయామాసూ రుదంత్యో రుదతీం భృశం 89
న తే సువిదితా దేవి లోకానాం స్థితిరధృవా

దశా విభాగ పర్యాయే రాజ్ఞాం చంచలయా శ్రియా 90
ఇత్యేవముచ్యమానా సా సశబ్దం ప్రరురోద హ
స్నాపయన్తీ త్వఽభిముఖౌ స్తనావస్త్రాఽంబు విస్రవైః 91
ఏతస్మిన్నన్తరే రామో విభీషణ మువాచ హ
సంస్కారః క్రియతాం భ్రాతుః స్త్రియ శ్చైతా నివర్తయ 92
తం ప్రశ్రిత స్తతో రామం శృత వాక్యో విభీషణః
విమృశ్య బుద్ధ్యా ధర్మజ్ఞో ధర్మార్థ సహితం వచః 93
రామస్యైవానువృత్త్యర్థ ముత్తరం ప్రత్యభాషత
త్యక్త ధర్మవ్రతం క్రూరం నృశంస మఽనృతం తథా 94
నాఽహమర్హోస్మి సంస్కర్తుం పర దారాభిమర్శినమ్
భ్రాతృరూపో హి మే శత్రురేష సర్వాఽహితేరతః 95
రావణో నార్హతే పూజాం పూజ్యోపి గురుగౌరవాత్
నృశంస ఇతి మాం కామం వక్ష్యన్తి మనుజా భువి 96
శృత్వా తస్యాఽగుణాన్ సర్వే వక్ష్యన్తి సుకృతం పునః
తచ్ఛృత్వా పరమప్రీతో రామో ధర్మభృతాం వరః 97
విభీషణ మువాచేదం వాక్యజ్ఞో వాక్య కోవిదమ్
తవాపి మే ప్రియం కార్యం త్వత్ప్రభావా చ్చ మే జితమ్ 98
అవశ్యం తు క్షమం వాచ్యో మయా త్వం రాక్షసేశ్వర
అధర్మాఽనృత సంయుక్తః కామం త్వేష నిశాచరః 99
తేజస్వీ బలవాన్ శూరః సంగ్రామేషు చ నిత్యశః
శతక్రతు ముఖై ర్దేవైః శ్రూయతే న పరాజితః 100
మహాత్మా బలసంపన్నో రావణో లోకరావణః
మరణాఽన్తాని వైరాణి నిర్వృత్తం నః ప్రయోజనమ్ 101
క్రియతామఽస్య సంస్కారో మమాఽప్యేష యథా తవ
త్వత్సకాశా ద్దశగ్రీవః సంస్కారం విధిపూర్వకమ్ 102
ప్రాప్తు మర్హతి ధర్మజ్ఞ త్వం యశోభాగ్భవిష్యసి
రాఘవస్య వచః శృత్వా త్వరమాణో విభీషణః 103
సంస్కారేణానురూపేణ యోజయామాస రావణమ్
చితాం చందన కాష్ఠానాం పద్మకోశీర సంవృతాం 104
బ్రాహ్మ్యా సంవేశయాం చక్రూరాంకవాస్తరణా వృతాం
వర్తతే వేద విహితో రాజ్ఞో వై పశ్చిమః క్రతుః 105

ప్రచక్యా రాక్షసేన్ద్రస్య పితృమేథమఽనుక్రమం
వేదిం చ దక్షిణ ప్రాచ్యాం యథాస్థానం చ పావకం 106
పృషదాజ్యేన సంపూర్ణం స్రువం సర్వే ప్రచిక్షిపుః
పాదయోః శకటం ప్రాదురంతరూర్వోరులూఖలం 107
దారు పాత్రాణి సర్వాణి అరణిం చోత్తరారణిం
దత్వా తు ముసలం చాఽన్య ద్యథాస్థానం విచక్షణాః 108
శాస్త్ర దృష్టేన విధినా మహర్షి విహితేన చ
తత్ర మేధ్యం పశుం హత్వా రాక్షసేన్ద్రస్య రాక్షసాః 109
పరిస్తరణికాం రాజ్ఞో ఘృతాక్తాం సమవేశయన్
గంధై ర్మాల్యై రలంకృత్య రావణం దీనమానసాః 110
విభీషణ సహాయా స్తే వస్త్రైశ్చ వివిధైరపి
లాజైశ్చావకిరంతి స్మ బాష్పపూర్ణ ముఖా స్తదా 111
దదౌ చ పావకం తస్య విధియుక్తం విభీషణః
స్నాత్వా చైవాఽర్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్ దూర్వాభిమిశ్రితాన్ 112
ఉదకేన చ సమ్మిశ్రాన్ ప్రదాయ విధిపూర్వకం
ప్రదాయ చోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైనం నమస్య చ 113
తాః స్త్రియోఽనునయామాస సాన్త్వముక్త్వా పునః పునః
గమ్యతా మితి తాః సర్వా వివిశు ర్నగరం తదా 114
ప్రవిష్టాసు చ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః
రామపార్శ్వ ముపాగమ్య తదా తిష్ఠ ద్వినీతవత్ 115
రామోపి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవః సలక్ష్మణః
హర్షం లేభే రిపుం హత్వా యథా వృత్రం శతక్రతుః 116

పంచ దశోత్తరశతతమ స్సర్గః – విభీషణాభిషేకః

తే రావణ వధం దృష్ట్వా దేవ గన్ధర్వ దానవాః
జగ్ముః స్వైః స్వైర్విమానై స్తే కథయన్తః శుభాః కథాః 1
రావణస్య వధం ఘోరం రాఘవస్య పరాక్రమమ్
సుయుద్ధం వానరాణాం చ సుగ్రీవస్య చ మన్త్రితమ్ 2
అనురాగం చ వీర్యం చ సౌమిత్రే ర్లక్ష్మణస్య చ
కథయన్తో మహాభాగా జగ్ము ర్హృష్టా యథాగతమ్ 3
రాఘవ స్తు రథం దివ్య మిన్ద్రదత్తం శిఖి ప్రభమ్
అనుజ్ఞాయ మహాభాగో మాతలిం ప్రత్యపూజయత్ 4

రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాతో మాతలిః శక్ర సారథిః
దివ్యం తం రథమాస్థాయ దివమేవాऽऽరురోహ సః 5
తస్మిం స్తు దివమారూఢే సుర సారథి సత్తమే
రాఘవః పరమప్రీతః సుగ్రీవం పరిషస్వజే 6
పరిష్వజ్య చ సుగ్రీవం లక్ష్మణేన ప్రచోదితః
పూజ్యమానో హరిశ్రేష్ఠైరాజగామ బలాలయమ్ 7
అబ్రవీచ్చ తదా రామః సమీప పరివర్తినమ్
సౌమిత్రిం సత్త్వసంపన్నం లక్ష్మణం దీప్త తేజసం 8
విభీషణ మిమం సౌమ్య లంకాయామభిషేచయ
అనురక్తం చ భక్తం చ మమ చైవోపకారిణమ్ 9
ఏష మే పరమః కామో య దీమం రావణానుజమ్
లంకాయాం సౌమ్య పశ్యేऽయమభిషిక్తం విభీషణమ్ 10
ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రీ రాఘవేణ మహాత్మనా
తథేత్యుక్త్వా తు సంహృష్టః సౌవర్ణం ఘట మాదదే 11
తం ఘటం వానరేన్ద్రాణాం హస్తే దత్వా మనోజవాన్
ఆదిదేశ మహాసత్త్వాన్ సముద్ర సలిలాऽऽనయే 12
అతిశీఘ్రం తతో గత్వా వానరాస్తు మహాబలాః
ఆగతా స్త జ్జలం గృహ్య సముద్రా ద్వానరోత్తమాః 13
తత స్త్వేకం ఘటం గృహ్య సంస్థాప్య పరమాసనే
ఘటేన తేన సౌమిత్రిరऽభ్యషించ ద్విభీషణమ్ 14
లంకాయాం రక్షసాం మధ్యే రాజానం రామ శాసనాత్
విధినా మంత్ర దృష్టేన సుహృద్గణ సమావృతం 15
అభ్యషించత్ స ధర్మాత్మా శుద్ధాత్మానం విభీషణమ్
తస్యాऽమాత్యా జహృషిరే భక్తా యే చాऽస్య రాక్షసాః 16
దృష్ట్వాభిషిక్తం లంకాయాం రాక్షసేన్ద్రం విభీషణమ్
స తద్రాజ్యం మహత్ ప్రాప్య రామ దత్తం విభీషణః 17
ప్రకృతీః సాన్త్వయిత్వా చ తతో రామ ముపాగమత్
అక్షతాన్ మోదకాంల్లాజాన్ దివ్యాః సుమనస స్తదా 18
ఆజహ్రురऽథ సంహృష్టాః పౌరా స్తస్మై నిశాచరాః
స తాన్ గృహీత్వా దుర్ధర్షో రాఘవాయ న్యవేదయత్ 19
మంగళ్యం మంగళం సర్వం లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్

కృతకార్యం సమృద్ధాఽర్థం దృష్ట్వా రామో విభీషణమ్ 20
ప్రతిజగ్రాహ తత్సర్వం తస్యైవ ప్రియ కామ్యయా
తతః శైలోపమం వీరం ప్రాంజలిం పార్శ్వతః స్థితమ్ 21
అబ్రవీ ద్రాఘవో వాక్యం హనుమన్తం ప్లవంగమమ్
అనుమాన్య మహారాజ మిమం సౌమ్య విభీషణమ్ 22
గచ్ఛ సౌమ్య పురీం లంకామనుజ్ఞాప్య యథావిధి
ప్రవిశ్య రావణ గృహం విజయేనాభినంద్య చ 23
వైదేహ్యై మాం కుశలినం ససుగ్రీవం సలక్ష్మణమ్
ఆచక్ష్వ జయతాం శ్రేష్ఠ రావణం చ మయా హతమ్ 24
ప్రియ మేత దుదాహృత్య మైథిల్యా స్త్వం హరీశ్వర
ప్రతిగృహ్య చ సందేశ ముపావర్తితుమర్హసి 25

షోడశోత్తరశతతమ స్సర్గః – మైథిలీ ప్రియనివేదనం

ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనుమాన్ మారుతాత్మజః
ప్రవివేశ పురీం లంకాం పూజ్యమానో నిశాచరైః 1
ప్రవిశ్య చ మహాతేజాః రావణస్య నివేశనమ్
దదర్శ మృజయా హీనాం సాతంకా మివ రోహిణీమ్ 2
వృక్షమూలే నిరానందాం రాక్షసీభిః సమావృతాం
నిభృతః ప్రణతః ప్రహ్వః సోఽభిగమ్యాభివాద్య చ 3
దృష్ట్వా తమాగతం దేవీ హనుమంతం మహాబలం
తూష్ణీమాస్త తదా దృష్ట్వా స్మృత్వా ప్రముదితాఽభవత్ 4
సౌమ్యం దృష్ట్వా ముఖం తస్యాః హనుమాన్ ప్లవగోత్తమః
రామస్య వచనం సర్వ మాఖ్యాతు ముపచక్రమే 5
వైదేహి కుశలీ రామః ససుగ్రీవ లక్ష్మణః
విభీషణ సహాయశ్చ హరీణాం సహితో బలైః 6
కుశలం చాఽఽహ సిద్ధార్థో హత శత్రు రరిందమః
విభీషణ సహాయేన రామేణ హరిభిః సహ 7
నిహతో రావణో దేవి లక్ష్మణస్య నయేన చ
పృష్ట్వా తు కుశలం రామో వీర స్త్వాం రఘునన్దనః 8
అబ్రవీత్ పరమప్రీతః కృతార్థేనాన్తరాత్మనా
ప్రియ మాఖ్యామి తే దేవి త్వాం తు భూయః సభాజయే 9
దిష్ట్యా జీవసి ధర్మజ్ఞే జయేన మమ సంయుగే

లబ్ధో నో విజయః సీతే స్వస్థా భవ గత వ్యథా 10
రావణశ్చ హతః శత్రు ర్లంకా చేయం వశే స్థితా
మయా హ్యాఽలబ్ధ నిద్రేణ ధృఢేన తవ నిర్జయే 11
ప్రతిజ్ఞైషా వినిస్తీర్ణా బద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ
సంభ్రమశ్చ న గంతవ్యో వర్తన్త్యా రావణాలయే 12
విభీషణ విధేయం హి లంకైశ్వర్య మిదం కృతమ్
తదాఽఽశ్వసిహి విశ్వస్తా స్వగృహే పరివర్తసే 13
అయం చాఽభ్యేతి సంహృష్ట స్త్వద్దర్శన సముత్సుకః
ఏవముక్తా సముత్పత్య సీతా శశి నిభాననా 14
ప్రహర్షేణావరుద్ధా సా వ్యాజహార న కించన
అబ్రవీచ్చ హరిశ్రేష్ఠః సీతామఽప్రతిజల్పతీమ్ 15
కిం ను చిన్తయసే దేవి కిం ను మాం నాభిభాషసే
ఏవముక్తా హనుమతా సీతా ధర్మే వ్యవస్థితా 16
అబ్రవీత్ పరమప్రీతా హర్ష గద్గదయా గిరా
ప్రియ మేత దుపశ్రుత్య భర్తుర్విజయ సంశ్రితమ్ 17
ప్రహర్ష వశమాపన్నా నిర్వాక్యాఽస్మి క్షణాన్తరమ్
న హి పశ్యామి సదృశం చిన్తయన్తీ ప్లవంగమ 18
మత్ప్రియాఖ్యానక స్యేహ తవ ప్రత్యభినన్దనమ్
న హి పశ్యామి తత్ సౌమ్య పృథివ్యామపి వానర 19
సదృశం మత్ప్రియాఖ్యానే తవ దాతుం భవేత్ సమమ్
హిరణ్యం వా సువర్ణం వా రత్నాని వివిధాని చ 20
రాజ్యం వా త్రిషులోకేషు నైతదఽర్హతి భాషితుమ్
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః 21
గృహీత ప్రాంజలి ర్వాక్యం సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః
భర్తుః ప్రియహితే యుక్తే భర్తుర్విజయ కాంక్షిణి 22
స్నిగ్ధ మేవం విధం వాక్యం త్వమేవార్హసి భాషితుమ్
త వైతద్వచనం సౌమ్యే సారవత్ స్నిగ్ధ మేవ చ 23
రత్నౌఘా ద్వివిధా చ్చాఽపి దేవరాజ్యా ద్విశిష్యతే
అర్థతశ్చ మయా ప్రాప్తా దేవరాజ్యాదయో గుణాః 24
హత శత్రుం విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థితమ్
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ జనకాత్మజా 25

తతః శుభతరం వాక్యం ఉవాచ పవనాత్మజం
అతిలక్షణ సంపన్నం మాధుర్య గుణ భూషితం 26
బుద్ధ్యా హ్యాఽష్టాంగయా యుక్తం త్వమేవార్హసి భాషితుం
శ్లాఘనీయోఽనిలస్య త్వం పుత్రః పరమధార్మికః 27
బలం శౌర్యం శృతం సత్త్వం విక్రమో దాక్ష్య ముత్తమం
తేజః క్షమా దృతి ర్ధైర్యం వినీతత్వం న సంశయః 28
ఏతే చాఽన్యేచ బహవో గుణా స్త్వయ్యేవ శోభనాః
అథోవాచ పునః సీతామసంభ్రాంతో వినీతవత్ 29
ప్రగృహీతాంజలి ర్హర్షాత్ సీతాయాః ప్రముఖే స్థితః
ఇమాస్తు ఖలు రాక్షస్యో యది త్వమనుమన్యసే 30
హన్తు మిచ్ఛామ్యహం సర్వా యాభి స్త్వం తర్జితా పురా
క్లిశ్యన్తీం పతిదేవాం త్వా మశోక వనికాం గతామ్ 31
ఘోర రూప సమాచారాః క్రూరాః క్రూరతరేక్షణాః
రాక్షస్యో దారుణ కథా వరమేతత్ ప్రయచ్ఛ మే 32
ముష్టిభిః పాణిభిః సర్వాశ్చరణై శ్చైవ శోభనే
ఇచ్ఛామి వివిధై ర్ఘాతైః హన్తు మేతాః సుదారుణాః 33
ఘోరై ర్జాను ప్రహారైశ్చ దశనానాం చ పాతనైః
భక్షణైః కర్ణ నాసానాం కేశానాం లుంచనై స్తథా 34
భృశం శుష్క ముఖీభిశ్చ దారణై ర్లంఘనై ర్హతైః
నిపాత్య హంతు మిచ్ఛామి తవ విప్రియ కారిణీః 35
ఏవం ప్రకారై ర్బహుభి ర్విప్రకారై ర్యశస్విని
హన్తు మిచ్ఛామ్యహం దేవి తవేమాః కృత కిల్బిషాః 36
ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా
ఉవాచ ధర్మ సహితం హనుమన్తం యశస్వినీ 37
రాజసంశ్రయ వశ్యానాం కుర్వతీనాం పరాజ్ఞయా
విధేయానాం చ దాసీనాం కః కుప్యే ద్వానరోత్తమ 38
భాగ్య వైషమ్య యోగేన పురా దుశ్చరితేన చ
మయైతత్ ప్రాప్యతే సర్వం స్వకృతం హ్యుపభుజ్యతే 39
ప్రాప్తవ్యం తు దశాయోగాన్ మయైత దితి నిశ్చితమ్
దాసీనాం రావణస్యాహం మర్షయా మీహ దుర్బలా 40
ఆజ్ఞప్తా రావణేనైతా రాక్షస్యో మామఽతర్జయన్

హతే తస్మిన్ న కుర్వ్యుర్హి తర్జనం వానరోత్తమ 41
అయం వ్యాఘ్ర సమీపే తు పురాణో ధర్మసంహితః
ఋక్షేణ గీతః శ్లోకో మే తన్నిబోధ ప్లవంగమ 42
న పరః పాప మాదత్తే పరేషాం పాపకర్మణామ్
సమయో రక్షితవ్యస్తు సన్త శ్చారిత్రభూషణాః 43
పాపానాం వా శుభానాం వా వధార్హాణాం ప్లవంగమ
కార్యం కరుణమార్యేణ న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి 44
లోక హింసా విహారణాం రక్షసాం కామరూపిణామ్
కుర్వతా మపి పాపాని నైవ కార్యమఽశోభనమ్ 45
ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ సీతయా వాక్య కోవిదః
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం రామపత్నీం యశస్వినీమ్ 46
యుక్తా రామస్య భవతీ ధర్మపత్నీ యశస్వినీ
ప్రతిసందిశ మాం దేవి గమిష్యే యత్ర రాఘవః 47
ఏవముక్తా హనుమతా వైదేహీ జనకాత్మజా
అబ్రవీ ద్ద్రష్టు మిచ్చామి భర్తారం వానరోత్తమ 48
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః
హర్షయన్ మైథిలీం వాక్య మువాచేదం మహాద్యుతిః 49
పూర్ణ చన్ద్రాననం రామం ద్రక్ష్యస్యార్యే సలక్ష్మణమ్
స్థిర మిత్రం హతాఽమిత్రం శచీవ త్రిదశేశ్వరమ్ 50
తామేవ ముక్త్వా రాజన్తీం సీతాం సాక్షాదివ శ్రియమ్
ఆజగామ మహావేగో హనూమాన్ యత్ర రాఘవః 51

సప్తదశోత్తరశతతమ స్సర్గః – సీతా భర్తృ ముఖోదీక్షణం

స ఉవాచ మహాప్రాజ్ఞ మభిగమ్య ప్లవంగమః
రామం వచనమర్థజ్ఞో వరం సర్వ ధనుష్మతామ్ 1
యన్నిమిత్తోయ మారమ్భః కర్మణాం చ ఫలోదయః
తాం దేవీం శోక సంతప్తాం మైథిలీం ద్రష్టుమర్హసి 2
సా హి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా
మైథిలీ విజయం శృత్వా తవ హర్ష ముపాగమత్ 3
పూర్వకాత్ ప్రత్యయా చ్చాహ ముక్తో విశ్వస్తయా తయా
భర్తారం ద్రష్టు మిచ్చామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్ 4
ఏవముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః

అగచ్ఛత్ సహసా ధ్యాన మీషద్బాష్ప పరిప్లుతః 5
దీర్ఘ ముష్ణం వినిశ్వస్య మేదినీమఽవలోకయన్
ఉవాచ మేఘ సంకాశం విభీషణ ముపస్థితమ్ 6
దివ్యాంగరాగాం వైదేహీం దివ్యాభరణ భూషితామ్
ఇహ సీతాం శిరః స్నాతా ముపస్థాపయ మా చిరమ్ 7
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ త్వరమాణో విభీషణః
ప్రవిశ్యాన్తఃపురం సీతాం స్వాభిః స్త్రీభిరఽచోదయత్ 8
దివ్యాంగరాగా వైదేహీ దివ్యాభరణ భూషితా
యాన మారోహ భద్రం తే భర్తా త్వాం ద్రష్టు మిచ్ఛతి 9
ఏవముక్తాతు వైదేహీ ప్రత్యువాచ విభీషణమ్
అస్నాతా ద్రష్టు మిచ్ఛామి భర్తారం రాక్షసాధిప 10
తస్యా స్తద్వచనం శృత్వా ప్రత్యువాచ విభీషణః
యదాఽఽహ రాజా భర్తా తే త త్తథా కర్తుమర్హసి 11
తస్య తద్వచనం శృత్వా మైథిలీ భర్తృదేవతా
భర్తృభక్తి వ్రతా సాధ్వీ తథేతి ప్రత్యఽభాషత 12
తతః సీతాం శిరః స్నాతాం యువతీభిరలంకృతామ్
మహార్హాభరణోపేతాం మహార్హామ్బర ధారిణీమ్ 13
ఆరోప్య శిబికాం దీప్తాం పరార్ధ్యామ్బర సంవృతామ్
రక్షోభిర్బహుభి ర్గుప్తామాజహార విభీషణః 14
సోభిగమ్య మహాత్మానం జ్ఞాత్వాపి ధ్యాన మాస్థితమ్
ప్రణతశ్చ ప్రహృష్టశ్చ ప్రాప్తాం సీతాం న్యవేదయత్ 15
తా మాగతా ముపశ్రుత్య రక్షో గృహ చిరోషితామ్
హర్షో దైన్యం చ రోషశ్చ త్రయం రాఘవ మావిశత్ 16
తతః పార్శ్వగతం దృష్ట్వా సవిమర్శం విచారయన్
విభీషణ మిదం వాక్యమఽహృష్టం రాఘవోఽబ్రవీత్ 17
రాక్షసాధిపతే సౌమ్య నిత్యం మద్విజయే రత
వైదేహీ సన్నికర్షం మే శీఘ్రం సముపగచ్ఛతు 18
స తద్వచన మాజ్ఞాయ రాఘవస్య విభీషణః
తూర్ణముత్సారణే యత్నం కారయామాస సర్వతః 19
కంచుకోష్ణీషిణ స్తత్ర వేత్ర ఝర్ఝర పాణయః
ఉత్సారయన్తః పురుషాః సమన్తాత్ పరిచక్రముః 20

ఋక్షాణాం వానరాణాం చ రాక్షసానాం చ సర్వశః
బృన్దానుత్సార్యమాణాని దూరముత్సృజు స్తదా 21
తేషా ముత్సార్యమాణానాం సర్వేషాం ధ్వనిరుత్థితః
వాయు నోద్వర్తమానస్య సాగర స్యేవ నిస్స్వనః 22
ఉత్సార్యమాణాం స్తాన్ దృష్ట్వా సమన్తా జ్జాత సంభ్రమాన్
దాక్షిణ్యాత్ తదమర్షాచ్చ వారయామాస రాఘవః 23
సంరబ్ధ శ్చాబ్రవీ ద్రామశ్చక్షుషా ప్రదహ న్నివ
విభీషణం మహాప్రాజ్ఞం సోపాలమ్భ మిదం వచః 24
కిమర్థం మామనాదృత్య క్లిశ్యతేఽయం త్వయా జనః
నివర్తయైనముద్వేగం జనోఽయం స్వజనో మమ 25
న గృహాణి న వస్త్రాణి న ప్రాకారా స్తిరస్క్రియాః
నేదృశా రాజసత్కారా వృత్తమావరణం స్త్రియాః 26
వ్యసనేషు న కృచ్ఛ్రేషు న యుద్ధేషు స్వయంవరే
న క్రతౌ న వివాహే చ దర్శనం దుష్యతి స్త్రియాః 27
సైషా యుద్ధగతా చైవ కృచ్ఛ్రే చ మహతి స్థితా
దర్శనేఽస్యా న దోషః స్యా న్మత్సమీపే విశేషతః 28
తదాఽఽనయ సమీపం మే శీఘ్ర మేనాం విభీషణ
సీతా పశ్యతు మా మేషా సుహృద్గణ వృతం స్థితమ్ 29
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ సవిమర్శో విభీషణః
రామస్యోపానయత్ సీతాం సన్ని కర్షం వినీతవత్ 30
తతో లక్ష్మణ సుగ్రీవౌ హనుమాంశ్చ ప్లవంగమః
నిశమ్య వాక్యం రామస్య బభూవు ర్వ్యథితా భృశమ్ 31
కళత్ర నిరపేక్షైశ్చ ఇంగితైరఽస్య దారుణైః
అప్రీత మివ సీతాయా తర్కయన్తి స్మ రాఘవమ్ 32
లజ్జయా త్వవలీయన్తీ స్వేషు గాత్రేషు మైథిలీ
విభీషణేనానుగతా భర్తారం సాభ్యవర్తత 33
సా వస్త్ర సంరుద్ధ ముఖీ లజ్జయా జనసంసది
రురోదాఽఽసాద్య భర్తార మార్యపుత్రేతి భాషిణీ 34
విస్మయాచ్చ ప్రహర్షాచ్చ స్నేహాచ్చ పతిదేవతా
ఉదైక్షత ముఖం భర్తుః సౌమ్యం సౌమ్యతరాఽఽననా 35
అథ సమఽపనుదన్ మనః క్లమం సా

సుచిరమఽదృష్ట ముదీక్ష్య వై ప్రియస్య
వదన ముదిత పూర్ణ చన్ద్రకాన్తం
విమల శశాంక నిభాననా తదానీం 36

అష్టాదశోత్తరశతతమ స్సర్గః – సీతాప్రాత్యాదేశః

తాం తు పార్శ్వస్థితాం ప్రహ్వాం రామః సంప్రేక్ష్య మైథిలీమ్
హృదయాన్తర్గతం భావం వ్యాహర్తు ముపచక్రమే 1
ఏషాఽసి నిర్జితా భద్రే శత్రుం జిత్వా మయా రణే
పౌరుషా ద్యదనుష్ఠేయం తదేత దుపపాదితమ్ 2
గతోఽస్మ్యన్త మమర్షస్య ధర్షణా సంప్రమార్జితా
అవమానశ్చ శత్రుశ్చ మయా యుగప దుద్ధృతౌ 3
అద్య మే పౌరుషం దృష్టమఽద్య మే సఫలః శ్రమః
అద్య తీర్ణ ప్రతిజ్ఞత్వాత్ ప్రభవామీహ చాత్మనః 4
యా త్వం విరహితా నీతా చల చిత్తేన రక్షసా
దైవ సంపాదితో దోషో మానుషేణ మయా జితః 5
సంప్రాప్త మవమానం య స్తేజసా న ప్రమార్జతి
క స్తస్య పురుషాఽర్థోస్తి పురుషస్యాఽల్ప తేజసః 6
లంఘనం చ సముద్రస్య లంకాయాశ్చావమర్దనమ్
సఫలం తస్య చ్ఛ్లాఘ్యం మహత్ కర్మ హనూమతః 7
యుద్ధే విక్రమతశ్చైవ హితం మన్త్రయతశ్చ మే
సుగ్రీవస్య ససైన్యస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః 8
నిర్గుణం భ్రాతరం త్యక్త్వా యో మాం స్వయముపస్థితః
విభీషణస్య భక్తస్య సఫలోఽద్య పరిశ్రమః 9
ఇత్యేవం బ్రువత స్తస్య సీతా రామస్య తద్వచః
మృగీవోత్ఫుల్ల నయనా బభూవాఽశ్రు పరిప్లుతా 10
పశ్యత స్తాం తు రామస్య భూయః క్రోధోఽభ్యవర్తత
ప్రభూతాఽఽజ్యావసిక్తస్య పావక స్యేవ దీప్యతః 11
స బద్ధ్వా భృకుటీం వక్త్రే తిర్యక్ప్రేక్షిత లోచనః
అబ్రవీత్ పరుషం సీతాం మధ్యే వానర రక్షసామ్ 13
యత్ కర్తవ్యం మనుష్యేణ ధర్షణాం పరిమార్జతా
తత్ కృతం సకలం సీతే శత్రుహస్తా దఽమర్షణాత్ 14
నిర్జితా జీవలోకస్య తపసా భావితాత్మనా

అగస్త్యేన దురాధర్షా మునినా దక్షిణేవ దిక్ 15
విదితశ్చాఽస్తు తే భద్రే యోఽయం రణ పరిశ్రమః
స తీర్ణః సుహృదాం వీర్యా న్న త్వదర్థం మయా కృతః 16
రక్షతా తు మయా వృత్తమఽపవాదం చ సర్వశః
ప్రఖ్యాతస్యాత్మ వంశస్య న్యంగం చ పరిమార్జితా 17
ప్రాప్త చారిత్ర సందేహా మమ ప్రతిముఖే స్థితా
దీపో నేత్రాతుర స్యేవ ప్రతికూలాసి మే దృఢమ్ 18
తద్గచ్ఛ హ్యాఽభ్యనుజ్ఞాతా యథేష్టం జనకాత్మజే
ఏతా దశ దిశో భద్రే కార్యమఽస్తి న మే త్వయా 19
కః పుమాన్ హి కులే జాతః స్త్రియం పర గృహోషితామ్
తేజస్వీ పునరాదద్యాత్ సుహృల్లేఖ్యేన చేతసా 20
రావణాంక పరిభ్రష్టాం దృష్టాం దుష్టేన చక్షుషా
కథం త్వాం పునరాదద్యాం కులం వ్యపదిశన్ మహత్ 21
తదర్థం నిర్జితా మే త్వం యశః ప్రత్యాహృతం మయా
నాస్తి మే త్వయ్యభిష్వంగో యథేష్టం గమ్యతా మితః 22
ఇతి ప్రవ్యాహృతం భద్రే మయైతత్ కృతబుద్ధినా
లక్ష్మణే భరతే వా త్వం కురు బుద్ధిం యథాసుఖమ్ 23
సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే వా రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే
నివేశయ మనః సీతే యథా వా సుఖమాత్మనః 24
న హి త్వాం రావణో దృష్ట్వా దివ్యరూపాం మనోరమామ్
మర్షయేత చిరం సీతే స్వగృహే పరివర్తినీమ్ 25
తతః ప్రియార్హ శ్రవణా తదఽప్రియం
ప్రియాదుపశ్రుత్య చిరస్య మైథిలీ
ముమోచ బాష్పం సుభృశం ప్రవేపితా
గజేన్ద్ర హస్తాభిహతే వ సల్లకీ 26

ఏకోన వింశత్యుత్తరశతతమస్సర్గః – హుతాశన ప్రవేశః

ఏవముక్తాతు వైదేహీ పరుషం రోమహర్షణమ్
రాఘవేణ సరోషేణ భృశం ప్రవ్యథితాఽభవత్ 1
సా తదఽశ్రుతపూర్వం హి జనే మహతి మైథిలీ
శృత్వా భర్తు వచో రూక్షం లజ్జయా వ్రీడితా భవత్ 2
ప్రవిశ న్తీవ గాత్రాణి స్వాఽన్యేవ జనకాత్మజా

వాక్శల్యై స్తైః సశల్యేవ భృశ మఽశ్రూణ్యవర్తయత్ 3
తతో బాష్ప పరిక్లిష్టం ప్రమార్జన్తీ స్వమాఽఽననమ్
శనై ర్గద్గదయా వాచా భర్తార మిద మబ్రవీత్ 4
కిం మామఽసదృశం వాక్య మీదృశం శ్రోత్ర దారుణమ్
రూక్షం శ్రావయసే వీర ప్రాకృతః ప్రాకృతా మివ 5
న తథాఽస్మి మహాబాహో యథా త్వ మవగచ్ఛసి
ప్రత్యయం గచ్ఛ మే యేన చారిత్రేణైవ తే శపే 6
పృథక్ స్త్రీణాం ప్రచారేణ జాతిం తాం పరిశంకసే
పరిత్యజేమాం శంకాం తు యది తేఽహం పరీక్షితా 7
యద్యఽహం గాత్ర సంస్పర్శం గతాఽస్మి వివశా ప్రభో
కామకారో న మే తత్ర దైవం తత్రాఽపరాధ్యతి 8
మదఽధీనం తు య త్తే న్మే హృదయం త్వయి వర్తతే
పరాధీనేషు గాత్రేషు కిం కరిష్యామ్యఽనీశ్వరా 9
సహ సంవృద్ధ భావాచ్చ సంసర్గేణ చ మానద
యద్యహం తే న విజ్ఞాతా హతా తేనాస్మి శాశ్వతమ్ 10
ప్రేషిత స్తే యదా వీరో హనుమానఽవలోకకః
లంకాస్థాఽహం త్వయా వీర కిం తదా న విసర్జితా 11
ప్రత్యక్షం వానరేన్ద్రస్య త్వద్వాక్య సమనన్తరమ్
త్వయా సంత్యక్తయా వీర త్యక్తం స్యా జ్జీవితం మయా 12
న వృథా తే శ్రమోఽయం స్యా త్సంశయే న్యస్య జీవితమ్
సుహృజ్జన పరిక్లేశో న చాఽయం నిష్ఫల స్తవ 13
త్వయా తు నరశార్దూల క్రోధ మేవానువర్తతా
లఘు నేవ మనుష్యేణ స్త్రీత్వ మేవ పురస్కృతమ్ 14
అపదేశేన జనకాన్నో త్పత్తి ర్వసుధా తలాత్
మమ వృత్తం చ వృత్తజ్ఞ బహు తే న పురస్కృతమ్ 15
న ప్రమాణీకృతః పాణి ర్బాల్యే బాలేన పీడితః
మమ భక్తిశ్చ శీలం చ సర్వం తే పృష్ఠతః కృతమ్ 16
ఏవం బృవాణా రుదతీ బాష్ప గద్గద భాషిణీ
అబ్రవీ ల్లక్ష్మణం సీతా దీనం ధ్యాన పరం స్థితమ్ 17
చితాం మే కురు సౌమిత్రే వ్యసనస్యాస్య భేషజమ్
మిథ్యోపఘాతోఽపహతా నాహం జీవితు ముత్సహే 18

అప్రీతస్య గుణై ర్భర్తు స్త్యక్తాయా జన సంసది
యా క్షమా మే గతి ర్గన్తుం ప్రవేక్ష్యే హవ్యవాహనమ్ 19
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా లక్ష్మణః పరవీర హా
అమర్ష వశమాపన్నో రాఘువాఽఽనన మైక్షత 20
స విజ్ఞాయ తత శ్ఛన్దం రామస్యాకార సూచితమ్
చితాం చకార సౌమిత్రి ర్మతే రామస్య వీర్యవాన్ 21
అధోముఖం తదా రామం శనైః కృత్వా ప్రదక్షిణమ్
ఉపాసర్పత వైదేహీ దీప్యమానం హుతాశనమ్ 22
ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ
బద్ధాంజలి పుటా చేద మువాచాఽగ్నిసమీపతః 23
యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘువాత్
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః 24
యథా మాం శుద్ధ చారిత్రాం దుష్టాం జానాతి రాఘువః
తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః 25
కర్మణా మనసా వాచా యథా నాతి చరామ్యహం
రాఘువం సర్వధర్మజ్ఞం తథా మాం పాతు పావకః 26
ఆదిత్యో భగవాన్ వాయు ర్దిశ శ్చంద్ర స్తథైవ చ
అహశ్చాఽపి తథా సంధ్యే రాత్రిశ్చ పృథివీ తథా 27
యథాన్యేఽపి విజానంతి తథా చారిత్ర సంయుతామ్
ఏవ ముక్త్వాతు వైదేహీ పరిక్రమ్య హుతాశనమ్ 28
వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిస్సంగేనాన్తరాత్మనా
జనః స సుమహాం స్త్రస్తో బాల వృద్ధ సమాకులః 29
దదర్శ మైథిలీం తత్ర ప్రవిశన్తీం హుతాశనమ్
సా తప్త నవ హేమాభా తప్త కాంచన భూషణా 30
పపాత జ్వలనం దీప్తం సర్వలోకస్య సన్నిధౌ
దదృశు స్తాం మహాభాగాం ప్రవిశంతీం హుతాశనం 31
సీతాం కృత్స్నా స్త్రయో లోకాః పూర్ణా మాజ్యాహుతీ మివ
ప్రచుకృశుః స్త్రియః సర్వా స్తాం దృష్ట్వా హవ్యవాహనే 32

పతంతీం సంస్కృతాం మంత్రై ర్వసో ర్ధారా మివాధ్వరే
దదృశు స్తాం త్రయోలోకా దేవ గంధర్వ దానవాః 33
శప్తాం పతంతీం నిరయే త్రిదివా ద్దేవతా మివ
తస్యామగ్నిం విశన్త్యాం తు హా హేతి విపులః స్వనః 34
రక్షసాం వానరాణాం చ సంబభూవాఽద్భుతోపమః||

వింశత్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – బ్రహ్మకృత రామ స్తవః

తతో హి దుర్మనా రామః శృత్వైవ వదతాం గిరః
దధ్యౌ ముహూర్తం ధర్మాత్మా బాష్ప వ్యాకుల లోచనః 1
తతో వైశ్రవణో రాజా యమశ్చాఽమిత్ర కర్శనః
సహస్రాక్షో మహేన్ద్రశ్చ వరుణశ్చ పరంతపః 2
షడఽర్ధనయనః శ్రీమాన్ మహాదేవో వృష ధ్వజః
కర్తా సర్వస్య లోకస్య బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః 3
ఏతే సర్వే సమాగమ్య విమానైః సూర్య సన్నిభైః
ఆగమ్య నగరీం లంకామభిజగ్ముశ్చ రాఘవమ్ 4
తతః సహస్తాభరణాన్ ప్రగృహ్య విపులాన్ భుజాన్
అబ్రువం స్త్రిదశ శ్రేష్ఠాః ప్రాఞ్జలిం రాఘవం స్థితమ్ 5
కర్తా సర్వస్య లోకస్య శ్రేష్ఠో జ్ఞానవతాం వరః
ఉపేక్షసే కథం సీతాం పతన్తీం హవ్యవాహనే 6
కథం దేవగణ శ్రేష్ఠమాత్మానం నాఽవబుధ్యసే
ఋతధామా వసుః పూర్వం వసూనాం త్వం ప్రజాపతిః 7
త్రయాణాం త్వం హి లోకానామాదికర్తా స్వయం ప్రభుః
రుద్రాణామఽష్టమో రుద్రః సాధ్యానామఽసి పంచమః 8
అశ్వినౌ చాపి తే కర్ణౌ చన్ద్ర సూర్యౌచ చక్షుషీ
అన్తే చాదౌ చ లోకానాం దృశ్యసే త్వం పరంతప 9
ఉపేక్షసే చ వైదేహీం మానుషః ప్రాకృతో యథా
ఇత్యుక్తో లోకపాలై స్తైః స్వామీ లోకస్య రాఘవః 10
అబ్రవీత్ త్రిదశ శ్రేష్ఠాన్ రామో ధర్మభృతాం వరః
ఆత్మానం మానుషం మన్యే రామం దశరథాత్మజమ్ 11
యోఽహం యస్య యతశ్చాహం భగవాం స్త ద్బ్రవీతు మే
ఇతి బ్రువన్తం కాకుత్స్థం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదాం వరః 12
అబ్రవీ చ్ఛృణు మే రామ సత్యం సత్యపరాక్రమ

భవాన్ నారాయణో దేవః శ్రీమాం శ్చక్రాయుధో విభుః 13
ఏకశృంగో వరాహ స్త్వం భూత భవ్య సపత్నజిత్
అక్షరం బ్రహ్మ సత్యం చ మధ్యే చాఽన్తే చ రాఘవ 14
లోకానాం త్వం పరో ధర్మో విష్వక్సేన శ్చతుర్భుజః
శార్ఙ్గధన్వా హృషీకేశః పురుషః పురుషోత్తమః 15
అజితః ఖడ్గధృద్విష్ణుః కృష్ణ శ్చైవ బృహద్బలః
సేనానీర్గ్రామణీశ్చ త్వం బుద్ధిః సత్త్వం క్షమా దమః 16
ప్రభవశ్చాఽప్యయశ్చ త్వముపేన్ద్రో మధుసూదనః
ఇన్ద్రకర్మా మహేన్ద్ర స్త్వం పద్మనాభో రణాన్తకృత్ 17
శరణ్యం శరణం చ త్వా మాహు ర్దివ్యామహర్షయః
సహస్రశృంగో వేదాత్మా శతజిహ్వో మహర్షభః 18
త్వం త్రయాణాం హి లోకానామాదికర్తా స్వయం ప్రభుః
సిద్ధానామపి సాధ్యానా మాశ్రయశ్చాసి పూర్వజః 19
త్వం యజ్ఞ స్త్వం వషట్కార స్త్వమోంకారః పరంతప
ప్రభవం నిధనం వా తే న విదుః కో భవా నితి 20
దృశ్యసే సర్వభూతేషు బ్రాహ్మణేషు చ గోషు చ
దిక్షు సర్వాసు గగనే పర్వతేషు వనేషు చ 21
సహస్ర చరణః శ్రీమాన్ శత శీర్షః సహస్రదృక్
త్వం ధారయసి భూతాని వసుధాం చ సపర్వతామ్ 22
అన్తే పృథివ్యాః సలిలే దృశ్యసే త్వం మహోరగః
త్రీన్ ల్లోకాన్ ధారయన్ రామ దేవ గన్ధర్వ దానవాన్ 23
అహం తే హృదయం రామ జిహ్వా దేవీ సరస్వతీ
దేవా గాత్రేషు రోమాణి నిర్మితా బ్రహ్మణా ప్రభో 24
నిమేష స్తే భవే ద్రాత్రిరున్మేష స్తే భవే ద్దివా
సంస్కారా స్తేఽభవన్ వేదా న తదస్తి త్వయా వినా 25
జగత్ సర్వం శరీరం తే స్థైర్యమ్ తే వసుధాతలమ్
అగ్నిః కోపః ప్రసాద స్తే సోమః శ్రీవత్సలక్షణ 26
త్వయా లోకా స్త్రయః క్రాన్తాః పురా స్వైర్విక్రమై స్త్రిభిః
మహేన్ద్రశ్చ కృతో రాజా బలిం బద్ధ్వా మహాఽసురమ్ 27
సీతా లక్ష్మీ ర్భవాన్ విష్ణు ర్దేవః కృష్ణః ప్రజాపతిః
వధార్థం రావణ స్యేహ ప్రవిష్టో మానుషీం తనుమ్ 28

తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా ధర్మభృతాం వర
నిహతో రావణో రామ ప్రహృష్టో దివ మాక్రమ 29
అమోఘం బల వీర్యం తే అమోఘ స్తే పరాక్రమః
అమోఘం దర్శనం రామ న చ మోఘః స్తవ స్తవ 30
అమోఘా స్తే భవిష్యన్తి భక్తిమన్తశ్చ యే నరాః
యే త్వాం దేవం ధృవం భక్తాః పురాణం పురుషోత్తమమ్ 31
ప్రాప్నువంతి సదా కామానిహలోకే పరత్ర చ
ఇమా మార్షం స్తవం నిత్య మితిహాసం పురాతనం 32
యే నరాః కీర్తయిష్యన్తి నాస్తి తేషాం పరాభవః||

ఏకవింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – సీతా ప్రతిగ్రహః

ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం పితామహ సమీరితమ్
అంకేనాదాయ వైదేహీ ముత్పపాత విభావసుః 1
స విధూయ చితాం తాం తు వైదేహీం హవ్యవాహనః
ఉత్తస్థౌ మూర్తిమానాఽఽశు గృహీత్వా జనకాత్మజాం 2
తరుణాదిత్య సంకాశాం తప్త కాంచన భూషణామ్
రక్తామ్బర ధరాం బాలాం నీల కుంచిత మూర్ధజామ్ 3
అక్లిష్ట మాల్యాభరణాం తథారూపాం మనస్వినీమ్
దదౌ రామాయ వైదేహీమంకే కృత్వా విభావసుః 4

అబ్రవీచ్చ తదా రామం సాక్షీ లోకస్య పావకః
ఏషా తే రామ వైదేహీ పాపమఽస్యాం న విద్యతే 5
నైవ వాచా న మనసా నాఽనుధ్యానా న్న చక్షుషా
సువృత్తా వృత్త శౌణ్డీర న త్వామతిచచార హ 6
రావణేనాఽపనీతైషా వీర్యోత్సిక్తేన రక్షసా
త్వయా విరహితా దీనా వివశా నిర్జనా ద్వనాత్ 7
రుద్ధా చాన్తః పురే గుప్తా త్వచ్చిత్తా త్వత్పరాయణా
రక్షితా రాక్షసీ సంఘై ర్వికృతై ర్ఘోర దర్శనైః 8

ప్రలోభ్యమానా వివిధం భర్త్స్యమానా చ మైథిలీ
నాఽచిన్తయత తద్రక్ష స్త్వ ద్గతేనాన్తరాత్మనా 9
విశుద్ధ భావాం నిష్పాపాం ప్రతిగృహ్ణీష్వ రాఘవ
న కించిదభిధాతవ్య మహ మాజ్ఞాపయామి తే 10
తతః ప్రీతమనా రామః శృత్వైతద్వదతాం వరః
దధ్యౌ ముహూర్తం ధర్మాత్మా బాష్ప వ్యాకుల లోచనః 11
ఏవముక్తో మహాతేజా ధృతిమాన్ దృఢ విక్రమః
అబ్రవీత్ త్రిదశ శ్రేష్ఠం రామో ధర్మభృతాం వరః 12
అవశ్యం త్రిషులోకేషు న సీతా పాప మర్హతి
దీర్ఘ కాలోషితా హీయం రావణాన్తః పురే శుభా 13
బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః
ఇతి వక్ష్యన్తి మాం సన్తో జానకీమఽవిశోధ్య హి 14
అనన్య హృదయాం భక్తాం మచ్చిత్త పరివర్తినీమ్
అహమప్యఽవగచ్ఛామి మైథిలీం జనకాత్మజామ్ 15
ప్రత్యయార్థం తు లోకానాం త్రయాణాం సత్యసంశ్రయః
ఉపేక్షే చాపి వైదేహీం ప్రవిశన్తీం హుతాశనమ్ 16
ఇమామపి విశాలాక్షీం రక్షితాం స్వేన తేజసా
రావణో నాఽతివర్తేత వేలా మివ మహోదధిః 17
న హి శక్తః స దుష్టాత్మా మనసాపి హి మైథిలీమ్
ప్రధర్షయితు మప్రాప్తాం దీప్తామగ్ని శిఖా మివ 18
నేయ మర్హతి చైశ్వర్యం రావణాన్తః పురే శుభా
అనన్యా హి మయా సీతాం భాస్కరేణ ప్రభా యథా 19
విశుద్ధా త్రిషు లోకేషు మైథిలీ జనకాత్మజా
న హి హాతు మియం శక్యా కీర్తిరాత్మవతా యథా 20
అవశ్యం తు మయా కార్యం సర్వేషాం వో వచః శుభమ్
స్నిగ్ధానాం లోక మాన్యానా మేవం చ బ్రువతాం హితమ్ 21
ఇతీదముక్త్వా విదితం మహాబలైః
ప్రశస్యమానః స్వకృతేన కర్మణా
సమేత్య రామః ప్రియయా మహాబలః
సుఖం సుఖార్హోనుబభూవ రాఘవః 22

ద్వావింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – దశరథ ప్రతిసమాదేశః

ఏతచ్ఛృత్వా శుభం వాక్యం రాఘవేణ సుభాషితమ్
ఇదం శుభతరం వాక్యం వ్యాజహార మహేశ్వరః 1
పుష్కరాక్ష మహాబాహో మహావక్షః పరంతప
దిష్ట్యా కృత మిదం కర్మ త్వయా శస్త్రభృతాం వర 2
దిష్ట్యా సర్వస్య లోకస్య ప్రవృద్ధం దారుణం తమః
అపావృత్తం త్వయా సంఖ్యే రామ రావణజం భయమ్ 3
ఆశ్వాస్య భరతం దీనం కౌసల్యాం చ యశస్వినీమ్
కైకేయీం చ సుమిత్రాం చ దృష్ట్వా లక్ష్మణ మాతరమ్ 4
ప్రాప్య రాజ్య మయోధ్యాయాం నన్దయిత్వా సుహృజ్జనమ్
ఇక్ష్వాకూణాం కులే వంశం స్థాపయిత్వా మహాబల 5
ఇష్ట్వా తురగ మేధేన ప్రాప్య చాఽనుత్తమం యశః
బ్రాహ్మణేభ్యో ధనం దత్త్వా త్రిదివం గన్తుమర్హసి 6
ఏష రాజా విమానస్థః పితా దశరథ స్తవ
కాకుత్స్థ మానుషే లోకే గురు స్తవ మహాయశాః 7
ఇన్ద్రలోకం గతః శ్రీమాంస్త్వయా పుత్రేణ తారితః
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా త్వ మేనమభివాదయ 8
మహాదేవ వచః శృత్వా కాకుత్స్థః సహలక్ష్మణః
విమాన శిఖరస్థస్య ప్రణామమకరోత్ పితుః 9
దీప్యమానం స్వయా లక్ష్మ్యా విరజోఽమ్బర ధారిణమ్
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా దదర్శ పితరం విభుః 10
హర్షేణ మహతాఽఽవిష్టో విమానస్థో మహీపతిః
ప్రాణైః ప్రియతరం దృష్ట్వా పుత్రం దశరథ స్తదా 11
ఆరోప్యాంకం మహాబాహుర్వరాసన గతః ప్రభుః
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య తతో వాక్యం సమాదదే 12
న మే స్వర్గో బహుమతః సమ్మానశ్చ సురర్షిభిః
త్వయా రామ విహీనస్య సత్యం ప్రతిశృణోమి తే 13
కైకేయ్యా యాని చోక్తాని వాక్యాని వదతాం వర
తవ ప్రవ్రాజనార్థాని స్థితాని హృదయే మమ 14
త్వాం తు దృష్ట్వా కుశలినం పరిష్వజ్య సలక్ష్మణమ్
అద్య దుఃఖాద్విముక్తోఽస్మి నీహారాదివ భాస్కరః 15
తారితోఽహం త్వయా పుత్ర సుపుత్రేణ మహాత్మనా

అష్టావక్రేణ ధర్మాత్మా తారితో బ్రాహ్మణో యథా 16
ఇదానీం చ విజానామి యథా సౌమ్య సురేశ్వరైః
వధార్థం రావణ స్యేదం విహితం పురుషోత్తమ 17
సిద్ధార్థా ఖలు కౌసల్యా యా త్వాం రామ గృహం గతమ్
వనా న్నివృత్తం సంహృష్టా ద్రక్ష్యత్యఽరినిషూదన 18
సిద్ధార్థాః ఖలు తే రామ నరా యే త్వాం పురీం గతమ్
జలార్ద్ర మభిషిక్తం చ ద్రక్ష్యన్తి వసుధాధిపమ్ 19
అనురక్తేన బలినా శుచినా ధర్మచారిణా
ఇచ్ఛామి త్వా మహం ద్రష్టుం భరతేన సమాగతమ్ 20
చతుర్దశ సమాః సౌమ్య వనే నిర్యాపితా స్త్వయా
వసతా సీతయా సార్ధం లక్ష్మణేన చ ధీమతా 21
నివృత్త వనవాసోఽసి ప్రతిజ్ఞా సఫలా కృతా
రావణం చ రణే హత్వా దేవా స్తే పరితోషితాః 22
కృతం కర్మ యశః శ్లాఘ్యం ప్రాప్తం తే శత్రు సూదన
భ్రాతృభిః సహ రాజ్యస్థో దీర్ఘమాయు రఽవాప్నుహి 23
ఇతి బ్రువాణం రాజానం రామః ప్రాఞ్జలిరబ్రవీత్
కురు ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కైకేయ్యా భరతస్య చ 24
సపుత్రాం త్వాం త్యజామీతి యదుక్తా కైకయీ త్వయా
స శాపః కైకయీ ఘోరః సపుత్రాం న స్పృశేత్ ప్రభో 25
స తథేతి మహారాజో రామముక్త్వా కృతాంజలిమ్
లక్ష్మణం చ పరిష్వజ్య పునర్వాక్య మువాచ హ 26
రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్యా సహ సీతయా
కృతా మమ మహాప్రీతిః ప్రాప్తం ధర్మఫలం చ తే 27
ధర్మం ప్రాప్స్యసి ధర్మజ్ఞ యశశ్చ విపులం భువి
రామే ప్రసన్నే స్వర్గం చ మహిమానం తథైవ చ 28
రామం శుశ్రూష భద్రం తే సుమిత్రానన్దవర్ధన
రామః సర్వస్య లోకస్య శుభేష్వభిరతః సదా 29
ఏతే సేన్ద్రా స్త్రయో లోకాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
అభిగమ్య మహాత్మానమర్చన్తి పురుషోత్తమమ్ 30
ఏత త్తదుక్త మఽవ్యక్తమక్షరం బ్రహ్మ సమ్మితమ్
దేవానాం హృదయం సౌమ్య గుహ్యం రామః పరంతపః 31

అవాప్తం ధర్మచరణం యశశ్చ విపులం త్వయా
రామం శుశ్రూషతా భక్త్యా వైదేహ్యా సహ సీతయా 32
స తథోక్త్వా మహాబాహు ర్లక్ష్మణం ప్రాంజలిం స్థితమ్
ఉవాచ రాజా ధర్మాత్మా వైదేహీం వచనం శుభమ్ 33
కర్తవ్యో న తు వైదేహి మన్యు స్త్యాగ మిమం ప్రతి
రామేణ త్వ ద్విశుద్ధ్యర్థం కృత మేతద్ధితైషిణా 34
న త్వం సుభ్రు సమాధేయా పతి శుశ్రూషణం ప్రతి
అవశ్యం తు మయా వాచ్య మేష తే దైవతం పరమ్ 35
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య పుత్రౌ సీతాం తథా స్నుషామ్
ఇన్ద్రలోకం విమానేన యయౌ దశరథో జ్వలన్ 36

త్రయోవింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – ఇంద్ర వరదానం

ప్రతిప్రయాతే తు కాకుత్స్థే మహేన్ద్రః పాకశాసనః
అబ్రవీత్ పరమ ప్రీతో రాఘవం ప్రాంజలిం స్థితమ్ 1
అమోఘం దర్శనం రామ తవాఽస్మాకం పరంతప
ప్రీతి యుక్తాః స్మ తేన త్వం బ్రూహి యన్మనసేచ్ఛసి 2
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా సీతయా సహభార్యయా 3
యది ప్రీతిః సముత్పన్నా మయి సర్వసురేశ్వర
వక్ష్యామి కురు తే సత్యం వచనం వదతాం వర 4
మమ హేతోః పరాక్రాన్తా యే గతా యమ సాదనమ్
తే సర్వే జీవితం ప్రాప్య సముత్తిష్ఠన్తు వానరాః 5
మత్కృతే విప్రయుక్తా యే పుత్రై ర్దారైశ్చ వానరాః
మత్ప్రియేష్వభియుక్తాశ్చ న మృత్యుం గణయన్తి చ 6
త్వత్ప్రసాదాత్ సమేయు స్తే వర మేత మహం వృణే
నీరుజో నిర్వ్రణాం శ్చైవ సంపన్న బల పౌరుషాన్ 7
గోలాంగూలాం స్తథైవర్క్షాన్ ద్రష్టు మిచ్ఛామి మానద
అకాలే చాపి పుష్పాణి మూలాని చ ఫలాని చ 8
నద్యశ్చ విమలా స్తత్ర తిష్ఠేయు ర్యత్ర వానరాః
శ్రుత్వా తు వచనం తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః 9
మహేన్ద్రః ప్రత్యువా చేదం వచనం ప్రీతి లక్షణమ్
మహానఽయం వర స్తాత త్వయోక్తో రఘునన్దన 10

ద్విర్మయా నోక్త పూర్వం హి తస్మా దేతద్భవిష్యతి
సముత్థాస్యన్తి హరయో యే హతా యుధి రాక్షసైః 11
ఋక్షాశ్చ సహ గోపుచ్ఛా నికృత్తానన బాహవః
నీరుజో నిర్వ్రణాశ్చైవ సంపన్న బల పౌరుషాః 12
సముత్థాస్యంతి హరయః సుప్తా నిద్రాక్షయే యథా
సుహృద్భి ర్బాన్ధవై శ్చైవ జ్ఞాతిభిః స్వజనైరపి 13
సర్వ ఏవ సమేష్యన్తి సంయుక్తాః పరయా ముదా
అకాలే పుష్ప శబలాః ఫలవన్తశ్చ పాదపాః 14
భవిష్యన్తి మహేష్వాస నద్యశ్చ సలిలా యుతాః
సవ్రణైః ప్రథమం గాత్రైః సంవృతై ర్నిర్వ్రణైః పునః 15
తతః సముత్థితాః సర్వే సుప్త్వేవ హరిపుంగవాః
బభూవు ర్వానరాః సర్వే కి మేత దితి విస్మితాః 16
తే సర్వే వానరా స్తస్మై రాఘవాయాఽభ్యవాదయన్
కాకుస్థం పరిపూర్ణార్థం దృష్ట్వా సర్వే సురోత్తమాః 17
ఊచు స్తే ప్రథమం స్తుత్వా స్తవార్హం సహలక్ష్మణమ్
గచ్ఛాయోధ్యామితో వీర విసర్జయ చ వానరాన్ 18
మైథిలీం సాన్త్వయ స్చైనామనురక్తాం తపస్వినీమ్
శత్రుఘ్నం చ మహాత్మానం మాతౄః సర్వాః పరంతప 19
భ్రాతరం పశ్య భరతం త్వచ్ఛోకా ద్వ్రతధారిణమ్
అభిషేచయ చాత్మానం పౌరాన్ గత్వా ప్రహర్షయ 20
ఏవముక్త్వా తమామన్త్ర్య రామం సౌమిత్రిణా సహ
విమానైః సూర్య సంకాశైః హృష్టా జగ్ముః సురా దివమ్ 21
అభివాద్య చ కాకుస్థః సర్వాం స్తాం స్త్రిదశోత్తమాన్
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా వాస మాజ్ఞాపయ త్తదా 22
తత స్తు సా లక్ష్మణ రామ పాలితా
మహాచమూ ర్హృష్ట జనా యశస్వినీ
శ్రియా జ్వలన్తీ విరరాజ సర్వతో
నిశా ప్రణీతేవ హి శీత రశ్మినా 23

చతుర్వింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః -- పుష్పకోపస్థాపనం

తాం రాత్రి ముషితం రామం సుఖోత్థిత మరిందమమ్
అబ్రవీత్ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం జయం పృష్ట్వా విభీషణః 1

స్నానాని చాంగరాగాణి వస్త్రాణ్యాభరణాని చ
చన్దనాని చ దివ్యాని మాల్యాని వివిధాని చ 2
అలంకార విద శ్చేమానార్యః పద్మ నిభేక్షణాః
ఉపస్థితా స్త్వాం విధివత్ స్నాపయిష్యన్తి రాఘవ 3
ప్రతిగృహ్ణీష్వ తత్సర్వం మదఽనుగ్రహ కామ్యయా
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ 4
హరీన్ సుగ్రీవముఖ్యాం స్త్వం స్నానేనాఽభినిమన్త్రయ
స తు తామ్యతి ధర్మాత్మా మమ హేతోః సుఖోచితః 5
సుకుమారో మహాబాహుః కుమారః సత్యసంశ్రవః
తం వినా కైకేయీ పుత్రం భరతం ధర్మ చారిణమ్ 6
న మే స్నానం బహుమతం వస్త్రాణ్యాభరణాని చ
ఇత ఏవ పథా క్షిప్రం ప్రతిగచ్ఛామి తాం పురీమ్ 7
అయోధ్యామాగతో హ్యేష పన్థాః పరమ దుర్గమః
ఏవముక్తస్తు కాకుత్స్థం ప్రత్యువాచ విభీషణః 8
అహ్నా త్వాం ప్రాపయిష్యామి తాం పురీం పార్థివాత్మజ
పుష్పకం నామ భద్రం తే విమానం సూర్య సన్నిభమ్ 9
మమ భ్రాతుః కుబేరస్య రావణేనాఽఽహృతం బలాత్
హృతం నిర్జిత్య సంగ్రామే కామగం దివ్య ముత్తమం 10
త్వదర్థే పాలితం చైత త్తిష్ఠత్యఽతుల విక్రమ
తదిదం మేఘ సంకాశం విమాన మిహ తిష్ఠతి 11
తేన యాస్యసి యానేన త్వ మయోధ్యాం గతజ్వరః
అహం తే యద్యనుగ్రాహ్యో యది స్మరసి మే గుణాన్ 12
వస తావ దిహ ప్రాజ్ఞ యద్యఽస్తి మయి సౌహృదమ్
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా 13
అర్చితః సర్వకామైస్త్వం తతో రామ గమిష్యసి
ప్రీతి యుక్తస్య మే రామ ససైన్యః ససుహృద్గణః 14
సత్క్రియాం విహితాం తావద్గృహాణ త్వం మయోద్యతామ్
ప్రణయా ద్బహుమానాచ్చ సౌహృదేన చ రాఘవ 15
ప్రసాదయామి ప్రేష్యోఽహం న ఖల్వాఽఽజ్ఞాపయామి తే
ఏవముక్త స్తతో రామః ప్రత్యువాచ విభీషణమ్ 16
రక్షసాం వానరాణాం చ సర్వేషాం చోపశృణ్వతామ్

పూజితోఽహం త్వయా సౌమ్య సాచివ్యేన పరంతప 17
సర్వాత్మనా చ చేష్టిభిః సౌహృదే నోత్తమేన చ
న ఖల్వేత న్న కుర్యాం తే వచనం రాక్షసేశ్వర 18
తం తు మే భ్రాతరం ద్రష్టుం భరతం త్వరతే మనః
మాం నివర్తయితుం యోఽసౌ చిత్రకూట ముపాగతః 19
శిరసా యాచతో యస్య వచనం న కృతం మయా
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీమ్ 20
గురూంశ్చ సుహృద శ్చైవ పౌరాంశ్చ తనయైః సహ
ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం విమానం రాక్షసేశ్వర 21
కృత కార్యస్య మే వాసః కథం స్వి దిహ సమ్మతః
అనుజానీహి మాం సౌమ్య పూజితోఽస్మి విభీషణ 22
మన్యు ర్న ఖలు కర్తవ్య స్త్వరితం త్వాఽనుమానయే
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసేంద్రో విభీషణః 23
తద్విమానం సమాదాయ తూర్ణం ప్రతినివర్తత
తతః కాంచన చిత్రాంగం వైడూర్య మయ వేదికమ్ 24
కూటాగారైః పరిక్షిప్తం సర్వతో రజత ప్రభమ్
పాణ్డరాభిః పతాకాభి ర్ధ్వజైశ్చ సమలంకృతమ్ 25
శోభితం కాంచనై ర్హర్మ్యై ర్హేమ పద్మ విభూషితమ్
ప్రకీర్ణం కింకిణీజాలై ర్ముక్తామణి గవాక్షితమ్ 26
ఘంటాజాలైః పరిక్షిప్తం సర్వతో మధుర స్వనమ్
యన్మేరు శిఖరాకారం నిర్మితం విశ్వకర్మణా 27
బహుభిర్భూషితం హర్మ్యై ర్ముక్తా రజత సన్నిభైః
తలైః స్ఫాటిక చిత్రాంగై ర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః 28
మహార్హాస్తరణోపేతై రుపపన్నం మహాధనైః
ఉపస్థితమనాధృష్యం తద్విమానం మనోజవమ్ 29
నివేదయిత్వా రామాయ తస్థౌ తత్ర విభీషణః||
తత్ పుష్పకం కామ గమం విమానం
ఉపస్థితం భూధర సంనికాశం
దృష్ట్వా తదా విస్మయ మాజగామ
రామః ససౌమిత్రిరుదార సత్త్వః 30

పంచవింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – పుష్పకోత్పతనం

ఉపస్థితం తు తం దృష్ట్వా పుష్పకం పుష్ప భూషితమ్
అవిదూర స్థితో రామం ప్రత్యువాచ విభీషణః 1
స తు బద్ధాఽంజలిః ప్రహ్వో వినీతో రాక్షసేశ్వరః
అబ్రవీత్ త్వరయోపేతః కిం కరోమీతి రాఘవమ్ 2
తమబ్రవీన్ మహాతేజా లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః
విమృశ్య రాఘవో వాక్య మిదం స్నేహ పురస్కృతమ్ 3
కృత ప్రయత్న కర్మాణో విభీషణ వనౌకసః
రత్నై రఽర్థైశ్చ వివిధై ర్భూషణై శ్చాపి పూజయ 4
సహైభిరఽజితా లంకా నిర్జితా రాక్షసేశ్వర
హృష్టైః ప్రాణభయం త్యక్త్వా సంగ్రామేష్వనివర్తిభిః 5
త ఇమే కృత కర్మాణః పూజ్యంతాం సర్వవానరాః
ఘనరత్న ప్రదానేన కర్మైషాం సఫలం కురు 6
ఏవం సమ్మానితాశ్చైతే మానార్హా మానద త్వయా
భవిష్యన్తి కృతజ్ఞేన నిర్వృతా హరియూథపాః 7
త్యాగినం సంగ్రహీతారం సానుక్రోశం యశస్వినమ్
సర్వే త్వా మఽవగచ్ఛన్తి తతః సంబోధయామ్యహం 8
హీనం రతిగుణైః సర్వైరఽభిహన్తార మాహవే
త్యజంతి నృపతిం సేనాః సంవిగ్నా స్తం నరేశ్వరం 9
ఏవముక్తస్తు రామేణ వానరాం స్తాన్ విభీషణః
రత్నా ఽర్థైః సంవిభాగేన సర్వానేవాభ్యపూజయత్ 10
తత స్తాన్ పూజితాన్ దృష్ట్వా రత్నై రఽర్థైశ్చ యూథపాన్
ఆరురోహ తతో రామ స్తద్విమాన మనుత్తమమ్ 11
అంకే నాదాయ వైదేహీం లజ్జమానాం యశస్వినీమ్
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా విక్రాన్తేన ధనుష్మతా 12
అబ్రవీచ్ఛ విమానస్థః పూజయన్ సర్వవానరాన్
సుగ్రీవం చ మహావీర్యం కాకుత్స్థః సవిభీషణమ్ 13

మిత్ర కార్యం కృతమిదం భవద్భిర్వానరోత్తమాః
అనుజ్ఞాతా మయా సర్వే యథేష్టం ప్రతిగచ్ఛథ 14
యత్తు కార్యం వయస్యేన సుహృదా వా పరంతప
కృతం సుగ్రీవ తత్ సర్వం భవతా ధర్మభీరుణా 15
కిష్కిన్ధాం ప్రతియాహ్యాఽఽశు స్వసైన్యేనాఽభిసంవృతః
స్వరాజ్యే వస లంకాయాం మయా దత్తే విభీషణ 16
న త్వాం ధర్షయితుం శక్తాః సేన్ద్రా అపి దివౌకసః
అయోధ్యాం ప్రతియాస్యామి రాజధానీం పితుర్మమ 17
అభ్యనుజ్ఞాతు మిచ్ఛామి సర్వాంశ్చామన్త్రయామి వః
ఏవముక్తాస్తు రామేణ వానరా స్తే మహాబలాః 18
ఊచుః ప్రాంజలయో రామం రాక్షసశ్చ విభీషణః
అయోధ్యాం గన్తు మిచ్ఛామః సర్వా న్నయతు నో భవాన్ 19
ఉద్యుక్తా విచరిష్యామో వనాని నగరాణి చ
దృష్ట్వా త్వా మభిషేకార్ద్రం కౌసల్యా మభివాద్య చ 20
అచిరేణాగమిష్యామః స్వాన్ గృహాన్ నృపతేః సుత
ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా వానరైః సవిభీషణైః 21
అబ్రవీద్రాఘవః శ్రీమాన్ ససుగ్రీవ విభీషణాన్
ప్రియాత్ ప్రియతరం లబ్ధం యదహం ససుహృజ్జనః 22
సర్వైర్భవద్భిః సహితః ప్రీతిం లప్స్యే పురీం గతః
క్షిప్రమారోహ సుగ్రీవ విమానం వానరైః సహ 23
త్వమధ్యారోహ సాఽమాత్యో రాక్షసేన్ద్ర విభీషణ
తత స్తత్ పుష్పకం దివ్యం సుగ్రీవః సహసేనయా 24
అధ్యారోహ త్త్వరన్ శీఘ్రం సాఽమాత్యశ్చ విభీషణః
తేష్వారూఢేషు సర్వేషు కౌబేరం పరమాసనమ్ 25
రాఘవేణాభ్యనుజ్ఞాత ముత్పపాత విహాయసం
యయౌ తేన విమానేన హంస యుక్తేన భాస్వతా 26
ప్రహృష్టశ్చ ప్రతీతశ్చ బభౌ రామః కుబేరవత్
తే సర్వే వానరా హృష్టా రాక్షసాశ్చ మహాబలాః 27
యథా సుఖ మసంబాధం దివ్యే తస్మిన్నుపావిశన్||

షడ్వింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – ప్రత్యావృత్తి పథ వర్ణనం

అనుజ్ఞాతం తు రామేణ తద్విమానమనుత్తమమ్

ఉత్పపాత మహామేఘః శ్వసనేనోద్ధతో యథా 1
పాతయిత్వా తతశ్చక్షుః సర్వతో రఘునన్దనః
అబ్రవీన్ మైథిలీం సీతాం రామః శశి నిభాననామ్ 2
కైలాస శిఖరాకారే త్రికూట శిఖరే స్థితామ్
లంకా మీక్షస్వ వైదేహి నిర్మితాం విశ్వకర్మణా 3
ఏతదాఽఽయోధనం పశ్య మాంస శోణిత కర్దమమ్
హరీణాం రాక్షసానాం చ సీతే విశసనం మహత్ 4
అత్ర దత్తవరః శేతే ప్రమాథీ రాక్షసేశ్వరః
తవ హేతో ర్విశాలాక్షి రావణో నిహతో మయా 5
కుమ్భకర్ణోఽత్ర నిహతః ప్రహస్తశ్చ నిశాచరః
ధూమ్రాక్షశ్చాఽత్ర నిహతో వానరేణ హనూమతా 6
విద్యున్మాలీ హతశ్చాఽత్ర సుషేణేన మహాత్మనా
లక్ష్మణేనేన్ద్రజిచ్చాఽత్ర రావణి ర్నిహతో రణే 7
అంగదేనాఽత్ర నిహతో వికటో నామ రాక్షసః
విరూపాక్షశ్చ దుర్ధర్షో మహాపార్శ్వ మహోదరౌ 8
అకమ్పనశ్చ నిహతో బలినోఽన్యే చ రాక్షసాః
అత్ర మండోదరీ నామ భార్యా తం పర్యదేవయత్ 9
సపత్నీనాం సహస్రేణ సాఽస్రేణ పరివారితా
ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సముద్రస్య వరాననే 10
యత్ర సాగర ముత్తీర్య తాం రాత్రి ముషితా వయం
ఏష సేతు ర్మయా బద్ధః సాగరే లవణార్ణవే 11
తవ హేతో ర్విశాలాక్షి నలసేతుః సుదుష్కరః
పశ్య సాగర మక్షోభ్యం వైదేహి వరుణాలయమ్ 12
అపార మభిగర్జన్తం శంఖ శుక్తి నిషేవితమ్
హిరణ్యనాభం శైలేన్ద్రం కాంచనం పశ్య మైథిలి 13
విశ్రమార్థం హనుమతో భిత్త్వా సాగర ముత్థితమ్
ఏతత్ కుక్షౌ సముద్రస్య స్కంధావార నివేశనం 14
ఏతత్తు దృశ్యతే తీర్థం సాగరస్య మహాత్మనః
సేతుబంధ ఇతి ఖ్యాతం త్రైలోక్యేనాభిపూజితం 15
ఏతత్ పవిత్రం పరమం మహాపాతక నాశనం
అత్ర పూర్వం మహాదేవః ప్రసాదమకరోత్ ప్రభుః 16

అత్ర రాక్షసరాజో ఽయమాజగామ విభీషణః
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే కిష్కిన్ధా చిత్ర కాననా 17
సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా యత్ర వాలీ మయా హతః
అథ దృష్ట్వా పురీం సీతా కిష్కింధాం వాలి పాలితాం 18
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రామం ప్రణయ సాధ్వసా
సుగ్రీవ ప్రియ భార్యాభిస్తారా ప్రముఖతో నృప 19
అన్యేషాం వానరేన్ద్రాణాం స్త్రీభిః పరివృతాహ్యా ఽహం
గంతు మిచ్ఛే సహాయోధ్యాం రాజధానీం త్వయానఘ 20
ఏవముక్తో ఽథ వైదేహ్యా రాఘవః ప్రత్యువాచ తాం
ఏవమఽస్త్వితి కిష్కింధాం ప్రాప్య సంస్థాప్య రాఘవః 21
విమానం ప్రేక్ష్య సుగ్రీవం వాక్యమేత దువాచ హ
బ్రూహి వానరశార్దూల సర్వాన్ వానరపుంగవాన్ 22
స్వదార సహితాః సర్వే హ్యాఽయోధ్యాం యాంతు సీతయా
తథా త్వమపి సర్వాభిః స్త్రీభిః సహ మహాబల 23
అభిత్వరస్వ సుగ్రీవ గచ్ఛామః ప్లవగేశ్వర
ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవో రామేణాఽమిత తేజసా 24
వానరాధిపతిః శ్రీమాం స్తైశ్చ సర్వైః సమావృతః
ప్రవిశ్యాంతఃపురం శీఘ్రం తారా ముద్వీక్ష్య సోఽబ్రవీత్ 25
ప్రియే త్వం సహనారీభి ర్వానరాణాం మహాత్మనాం
రాఘవేణాఽభ్యనుజ్ఞాతా మైథిలీ ప్రియ కామ్యయా 26
త్వర త్వమభిగచ్ఛామో గృహ్య వానర యోషితః
అయోధ్యాం దర్శయిష్యామః సర్వా దశరథ స్త్రియః 27
సుగ్రీవస్య వచః శ్రుత్వా తారా సర్వాంగ శోభనా
ఆహూయ చాబ్రవీత్ సర్వా వానరాణాం తు యోషితః 28
సుగ్రీవేణాఽభ్యనుజ్ఞాతా గంతుం సర్వైశ్చ వానరైః
మమ చాపి ప్రియం కార్యమయోధ్యా దర్శనేన చ 29
ప్రవేశం చాపి రామస్య పౌర జానపదైః సహ
విభూతిం చైవ సర్వాసాం స్త్రీణాం దశరథస్య చ 30
తారయా చాఽభ్యనుజ్ఞాతాః సర్వా వానర యోషితః
నేపథ్యం విధి పూర్వేణ కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణం 31
అధ్యారోహన్ విమానం తత్ సీతా దర్శన కాంక్షయా

తాభిః సహోత్థితం శీఘ్రం విమానం ప్రేక్ష్య రాఘవః 32
ఋశ్యమూకస్య సమీపే తు వైదేహీం పునరబ్రవీత్
దృశ్యతేఽసౌ మహాన్ సీతే సవిద్యు దివ తోయదః 33
ఋశ్యమూకో గిరిశ్రేష్ఠః కాంచనై ర్ధాతుభి ర్వృతః
అత్రాఽహం వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ సమాగతః 34
సమయశ్చ కృతః సీతే వధార్థం వాలినో మయా
ఏషా సా దృశ్యతే పమ్పా నళినీ చిత్ర కాననా 35
త్వయా విహీనో యత్రాఽహం విలలాప సుదుఃఖితః
అస్యా స్తీరే మయా దృష్టా శబరీ ధర్మచారిణీ 36
అత్ర యోజనా బాహుశ్చ కబన్ధో నిహతో మయా
దృశ్యతే చ జనస్థానే సీతే శ్రీమాన్ వనస్పతిః 37
యత్ర యుద్ధం మహద్వృత్తం తవ హేతో ర్విలాసిని
రావణస్య నృశంసస్య జటాయోశ్చ మహాత్మనః 38
ఖరశ్చ నిహతో యత్ర దూషణశ్చ నిపాతితః
త్రిశిరాశ్చ మహావీర్యో మయా బాణై రజిహ్మగైః 39
ఏతత్ తదాశ్రమ మఽస్మాకం వరవర్ణిని
పర్ణశాలా తథా చిత్రా దృశ్యతే శుభ దర్శనా 40
యత్ర త్వం రాక్షసేన్ద్రేణ రావణేన హృతా బలాత్
ఏషా గోదావరీ రమ్యా ప్రసన్న సలిలా శివా 41
అగస్త్యస్యాఽఽశ్రమో హ్యేష దృశ్యతే పశ్య మైథిలి
దీప్త శ్చైవాఽఽశ్రమో హ్యేష సుతీక్ష్ణస్య మహాత్మనః 42
వైదేహి దృశ్యతే చాఽత్ర శరభంగాఽఽశ్రమో మహాన్
ఉపయాతః సహస్రాక్షో యత్ర శక్రః పురందరః 43
అస్మిన్ దేశే మహాకాయో విరాధో నిహతో మయా
ఏతే హి తాపసాఽఽవాసా దృశ్యన్తే తనుమధ్యమే 44
అత్రిః కులపతిర్యత్ర సూర్య వైశ్వానర ప్రభః
అత్ర సీతే త్వయా దృష్టా తాపసీ ధర్మచారిణీ 45
అసౌ సుతను శైలేన్ద్ర శ్చిత్రకూటః ప్రకాశతే
యత్ర మాం కైకయీ పుత్రః ప్రసాదయితుమాగతః 46
ఏషా సా యమునా దూరాద్దృశ్యతే చిత్ర కాననా
భరద్వాజాఽఽశ్రమో యత్ర శ్రీమానేష ప్రకాశతే 47

ఏషా త్రిపథగా గంగా దృశ్యతే వరవర్ణిని
నానాద్విజ గణాకీర్ణా సంప్రపుష్పిత కాననా 48
శృంగిబేరపురం చైత ద్గుహో యత్ర సమాగతః
ఏషా సా దృశ్యతే సీతే సరయూర్యూపమాలినీ 49
నానాతరు శతాకీర్ణా సంప్రపుష్పిత కాననా
ఏషా సా దృశ్యతేఽయోధ్యా రాజధానీ పితుర్మమ 50
అయోధ్యాం కురు వైదేహి ప్రణామం పునరాఽఽగతా
తత స్తే వానరాః సర్వే రాక్షసశ్చ విభీషణః 51
ఉత్పత్యోత్పత్య దదృశు స్తాం పురీం శుభదర్శనామ్||
తత స్తు తాం పాణ్డర హర్మ్యమాలినీం
విశాల కక్ష్యాం గజ వాజి సంకులామ్
పురీమయోధ్యాం దదృశుః ప్లవంగమాః
పురీం మహేన్ద్రస్య యథాఽమరావతీమ్ 52

సప్త వింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః -- భారద్వాజామంత్రణం

పూర్ణే చతుర్దశే వర్షే పంచమ్యాం లక్ష్మణాగ్రజః
భరద్వాజాఽఽశ్రమం ప్రాప్య వవన్దే నియతో మునిమ్ 1
సోఽపృచ్ఛదభివాద్యైనం భరద్వాజం తపోధనమ్
శృణోషి కచ్చిద్భగవన్ సుభిక్షానామయం పురే 2
కచ్చిచ్చ యుక్తో భరతో జీవన్త్యఽపి చ మాతరః
ఏవముక్తస్తు రామేణ భరద్వాజో మహామునిః 3
ప్రత్యువాచ రఘుశ్రేష్ఠం స్మితపూర్వం ప్రహృష్టవత్
పంక దిగ్ధస్తు భరతో జటిల స్త్వాం ప్రతీక్షతే 4
పాదుకే తే పురస్కృత్య సర్వం చ కుశలం గృహే
త్వాం పురా చీర వసనం ప్రవిశన్తం మహావనమ్ 5
స్త్రీ తృతీయం చ్యుతం రాజ్యా ద్ధర్మకామం చ కేవలమ్
పదాతిం త్యక్త సర్వస్వం పితు ర్వచన కారిణమ్ 6
సర్వభోగైః పరిత్యక్తం స్వర్గ చ్యుత మివాఽమరమ్
దృష్ట్వాతు కరుణా పూర్వం మమాఽఽసీత్ సమితింజయ 7
కైకేయీ వచనే యుక్తం వన్య మూల ఫలాఽశినమ్
సామ్ప్రతం సుసమృద్ధార్థం సమిత్ర గణ బాన్ధవమ్ 8
సమీక్ష్య విజితాఽరిం త్వాం మమ ప్రీతిరనుత్తమా

సర్వం చ సుఖ దుఃఖం తే విదితం మమ రాఘవ 9
యత్త్వయా విపులం ప్రాప్తం జనస్థాన వధాదికమ్
బ్రాహ్మణార్థే నియుక్తస్య రక్షితుః సర్వతాపసాన్ 10
రావణేన హృతా భార్యా బభూవేయమఽనిన్దితా
మారీచ దర్శనం చైవ సీతోన్మథన మేవ చ 11
కబన్ధ దర్శనం చైవ పమ్పాఽభిగమనం తథా
సుగ్రీవేణ చ తే సఖ్యం యచ్చ వాలీ హత స్త్వయా 12
మార్గణం చైవ వైదేహ్యాః కర్మ వాతాత్మజస్య చ
విదితాయాం చ వైదేహ్యాం నలసేతు ర్యథా కృతః 13
యథావాదీపితా లంకా ప్రహృష్టై ర్హరియూథపైః
సపుత్ర బాన్ధవామాత్యః సబలః సహవాహనః 14
యథా వినిహతః సంఖ్యే రావణో దేవ కంటకః
సమాగమశ్చ త్రిదశై ర్యథా దత్తశ్చ తే వరః 15
సర్వం మమైత ద్విదితం తపసా ధర్మవత్సల
అహమఽప్యత్ర తే దద్మి వరం శస్త్రభృతాం వర 16
అర్ఘ్య మద్య గృహాణేద మయోధ్యాం శ్వో గమిష్యసి
తస్య తచ్ఛిరసా వాక్యం ప్రతిగృహ్య నృపాత్మజః 17
బాఢమిత్యేవ సంహృష్టో ధీమాన్ వర మయాచత
అకాలే ఫలినో వృక్షాః సర్వే చాపి మధు స్రవాః 18
ఫలాన్యఽమృతకల్పాని బహూని వివిధాని చ
భవన్తు మార్గే భగవ న్నఽయోధ్యాం ప్రతి గచ్ఛతః 19
తథేతి చ ప్రజ్ఞాతే వచనాత్ సమనన్తరం
అభవన్ పాదపా స్తత్ర స్వర్గ పాదప సన్నిభాః 20
నిష్ఫలాః ఫలిన శ్చాసన్ విపుష్పాః పుష్పశాలినః
శుష్కాః సమగ్ర పత్రా స్తే నగా శ్చైవ మధు స్రవాః 21
సర్వతో యోజానా త్రీణి గచ్ఛతామభవం స్తదా||
తతః ప్రహృష్టాః ప్లవగర్షభా స్తే
బహూని దివ్యాని ఫలాని చైవ
కామాదుపాఽశ్నంతి సహస్రశ స్తే
ముదాన్వితాః స్వర్గజితో యథైవ 22

అష్టావింశ త్యుత్తరశతతమ స్సర్గః – భరతప్రియాఖ్యానం

అయోధ్యాం తు సమాలోక్య చిన్తయామాస రాఘవః
చిన్తయిత్వా హనూమంత మువాచ ప్లవగేశ్వరం 1
జానీహి కచ్చిత్ కుశలీ జనో నృపతి మన్దిరే
శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహం గహన గోచరమ్ 2
నిషాదాధిపతిం బ్రూహి కుశలం వచనాన్ మమ
శృత్వాతు మాం కుశలినమఽరోగం విగతజ్వరమ్ 3
భవిష్యతి గుహః ప్రీతః స మమాత్మ సమః సఖా
అయోధ్యాయాశ్చ తే మార్గం ప్రవృత్తిం భరతస్య చ 4
నివేదయిష్యతి ప్రీతో నిషాదాధిపతి ర్గుహః
భరతస్తు త్వయా వాచ్యః కుశలం వచనాన్ మమ 5
సిద్ధార్థం శంస మాం తస్మై సభార్యం సహలక్ష్మణమ్
హరణం చాపి వైదేహ్యా రావణేన బలీయసా 6
సుగ్రీవేణ చ సంసర్గమ్ వాలినశ్చ వధం రణే
మైథిల్యఽన్వేషణం చైవ యథా చాఽధిగతా త్వయా 7
లంఘయిత్వా మహాతోయమాపగాపతి మవ్యయమ్
ఉపాయానం సముద్రస్య సాగరస్య చ దర్శనమ్ 8
యథా చ కారితః సేతూ రావణశ్చ యథా హతః
వరదానం మహేన్ద్రేణ బ్రహ్మణా వరుణేన చ 9
మహాదేవ ప్రసాదాచ్చ పిత్రా మమ సమాగమమ్
ఉపయాతం చ మాం సౌమ్యం భరతస్య నివేదయ 10
సహ రాక్షసరాజేన హరీణాం ప్రవరేణ చ
జిత్వా శతృగణాన్ రామః ప్రాప్య చాఽనుత్తమం యశః 11
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహ మిత్రైర్మహాబలైః
ఏత చ్ఛృత్వాఽయమాకారం భజతే భరత స్తదా 12
స చ తే వేదితవ్యః స్యాత్ సర్వం యచ్చాపి మాం ప్రతి
జ్ఞేయాశ్చ సర్వే వృత్తాన్తా భరతస్యేంగితాని చ 13
తత్త్వేన ముఖ వర్ణేన దృష్ట్యా వ్యాభాషణేన చ
సర్వకామ సమృద్ధం హి హస్త్యఽశ్వ రథ సంకులమ్ 14
పితృ పైతామహం రాజ్యం కస్య నావర్తయేన్ మనః
సంగత్యా భరతః శ్రీమాన్ రాజ్యార్థీ చేత్ స్వయం భజేత్ 15
ప్రశాస్తు వసుధాం కృత్స్నా మఖిలాం రఘునన్దనః

తస్య బుద్ధిం చ విజ్ఞాయ వ్యవసాయం చ వానర 16
యావ న్న దూరం యాతాః స్మ క్షిప్రమాగన్తు మర్హసి
ఇతి ప్రతిసమాదిష్టో హనుమాన్ మారుతాత్మజః 17
మానుషం ధారయన్ రూప మయోధ్యాం త్వరితో యయౌ
అథోత్పపాత వేగేన హనుమాన్ మారుతాత్మజః 18
గరుత్మా నివ వేగేన జిఘృక్షన్ భుజగోత్తమం
లంఘయిత్వా పితృపథం భుజగేన్ద్రాలయం శుభమ్ 19
గంగా యమునయోర్మధ్యం సన్నిపాత మతీత్య చ
శృంగిబేరపురం ప్రాప్య గుహ మాసాద్య వీర్యవాన్ 20
స వాచా శుభయా హృష్టో హనుమానిదమబ్రవీత్
సఖా తు తవ కాకుత్స్థో రామః సత్యపరాక్రమః 21
సహసీతః ససౌమిత్రిః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్
పఞ్చమీమఽద్య రజనీ ముషిత్వా వచనాన్ మునేః 22
భరద్వాజాభ్యనుజ్ఞాతం ద్రక్ష్యస్యఽద్యైవ రాఘవమ్
ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సంప్రహృష్ట తనూరుహః 23
ఉత్పపాత మహావేగో వేగవానఽవిచారయన్
సోఽపశ్య ద్రామతీర్థం చ నదీం వాలుకినీం తథా 24
గోమతీం తాం చ సోఽపశ్య ద్భీమం సాల వనం తథా
ప్రజాశ్చ బహుసాహస్రాః స్ఫీతాన్ జనపథానపి 25
స గత్వా దూరమధ్వానం త్వరితః కపికుంజరః
ఆససాద ద్రుమాన్ ఫుల్లాన్ నన్దిగ్రామ సమీపగాన్ 26
స్త్రీభిః సపుత్రై ర్వృద్ధై శ్చ రమమాణైరఽలంకృతాన్
సురాధిపస్యోపవనే యథా చైత్రరథే ద్రుమాన్ 27
క్రోశమాత్రే త్వయోధ్యాయా శ్చీరకృష్ణాజినామ్బరమ్
దదర్శ భరతం దీనం కృశ మాశ్రమ వాసినమ్ 28
జటిలం మల దిగ్ధాంగం భ్రాతృ వ్యసన కర్శితమ్
ఫల మూలాఽశినం దాన్తం తాపసం ధర్మచారిణమ్ 29
సమున్నత జటాభారం వల్కలాఽజిన వాససం
నియతం భావితాత్మానం బ్రహ్మర్షి సమతేజసం 30
పాదుకే తే పురస్కృత్య శాసన్తం వై వసుంధరామ్
చాతుర్వర్ణ్యస్య లోకస్య త్రాతారం సర్వతో భయాత్ 31

ఉపస్థితమమాత్యైశ్చ శుచిభిశ్చ పురోహితైః
బల ముఖ్యైశ్చ యుక్తైశ్చ కాషాయామ్బర ధారిభిః 32
న హి తే రాజపుత్రం తం చీరకృష్ణాఽజినామ్బరమ్
పరిభోక్తుం వ్యవస్యన్తి పౌరా వై ధర్మవత్సలమ్ 33
తం ధర్మమివ ధర్మజ్ఞం దేహవన్తమివాఽపరమ్
ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం హనుమాన్ మారుతాత్మజః 34
వసన్తం దణ్డకారణ్యే యం త్వం చీర జటాధరమ్
అనుశోచసి కాకుత్స్థం స త్వాం కుశల మబ్రవీత్ 35
ప్రియ మాఖ్యామి తే దేవ శోకం త్యజ సుదారుణమ్
అస్మిన్ ముహూర్తే భ్రాత్రా త్వం రామేణ సహ సంగతః 36
నిహత్య రావణం రామః ప్రతిలభ్య చ మైథిలీమ్
ఉపయాతి సమృద్ధార్థః సహమిత్రై ర్మహాబలైః 37
లక్ష్మణశ్చ మహాతేజా వైదేహీ చ యశస్వినీ
సీతా సమగ్రా రామేణ మహేన్ద్రేణ యథా శచీ 38
ఏవముక్తో హనుమతా భరతో భ్రాతృ వత్సలః
పపాత సహసా హృష్టో హర్షాన్ మోహం జగామ హ 39
తతో ముహూర్తాదుత్థాయ ప్రత్యాశ్వస్య చ రాఘవః
హనుమన్త మువాచేదం భరతః ప్రియ వాదినమ్ 40
అశోకజైః ప్రీతి మయైః కపిమాలింగ్య సంభ్రమాత్
సిషేచ భరతః శ్రీమాన్ విపులైరఽశ్రుబిన్దుభిః 41
దేవో వా మానుషో వా త్వమనుక్రోశాదిహాగతః
ప్రియాఖ్యానస్య తే సౌమ్య దదామి బ్రువతః ప్రియమ్ 42
గవాం శతసహస్రం చ గ్రామాణాం చ శతం పరమ్
సకుణ్డలాః శుభాచారా భార్యాః కన్యాశ్చ షోడశ 43
హేమవర్ణాః సు నాసోరూః శశి సౌమ్యాననాః స్త్రియః
సర్వాభరణ సంపన్నా సంపన్నాః కుల జాతిభిః 44
నిశమ్య రామాగమనం నృపాత్మజః
కపిప్రవీరస్య త దద్భుతోపమమ్
ప్రహర్షితో రామ దిదృక్షయాఽభవత్
పునశ్చ హర్షా దిదమఽబ్రవీద్వచః 45

ఏకోన త్రింశదుత్తరశతతమ స్సర్గః హనూమద్భరత సంభాషణం

బహూని నామ వర్షాణి గతస్య సుమహద్వనమ్
శృణోమ్యఽహం ప్రీతికరం మమ నాథస్య కీర్తనమ్ 1
కల్యాణీ బత గాథేయం లౌకికీ ప్రతిభాతి మే
ఏతి జీవన్త మానన్దో నరం వర్షశతాదపి 2
రాఘవస్య హరీణాం చ కథ మాసీత్ సమాగమః
కస్మిన్ దేశే కి మాశ్రిత్య తత్త్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః 3
స పృష్టో రాజపుత్రేణ బృస్యాం సముపవేశితః
ఆచచక్షే తతః సర్వం రామస్య చరితం వనే 4
యథా ప్రవ్రాజితో రామో మాతు ర్దత్తో వర స్తవ
యథా చ పుత్ర శోకేన రాజాదశరథో మృతః 5
యథా దూతై స్త్వ మాఽఽనీత స్తూర్ణం రాజగృహాత్ ప్రభో
త్వయాయోధ్యాం ప్రవిష్టేన యథా రాజ్యం న చేప్సితమ్ 6
చిత్రకూటం గిరిం గత్వా రాజ్యేనామిత్ర కర్శనః
నిమన్త్రిత స్త్వయా భ్రాతా ధర్మ మాచరతా సతామ్ 7
స్థితేన రాజ్ఞో వచనే యథా రాజ్యం విసర్జితమ్
ఆర్యస్య పాదుకే గృహ్య యథాఽసి పునరాగతః 8
సర్వ మేతన్ మహాబాహో యథావ ద్విదితం తవ
త్వయి ప్రతిప్రయాతే తు యద్వృత్తం తన్నిబోధ మే 9
అపయాతే త్వయి తదా సముద్భ్రాన్త మృగ ద్విజమ్
పరిద్యూన మివాత్యఽర్థం త ద్వనం సమపద్యత 10
తద్ధస్తి మృదితం ఘోరం సింహ వ్యాఘ్ర మృగా యుతం
ప్రవివేశాఽథ విజనం సుమహా ద్దణ్డకావనమ్ 11
తేషాం పురస్తాద్బలవాన్ గచ్ఛతాం గహనే వనే
వినదన్ సుమహానాదం విరాధః ప్రత్యదృశ్యత 12
తముత్క్షిప్య మహానాద మూర్ధ్వబాహు మఽధోముఖమ్
నిఖాతే ప్రక్షిపన్తి స్మ నదన్త మివ కుంజరమ్ 13
తత్ కృత్వా దుష్కరం కర్మ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ
సాయాఽహ్నే శరభంగస్య రమ్యమాశ్రమ మీయతుః 14
శరభంగే దివం ప్రాప్తే రామః సత్యపరాక్రమః
అభివాద్య మునీన్ సర్వాన్ జనస్థాన ముపాగమత్ 15

తతః పశ్చా చ్ఛూర్పణఖా రామ పార్శ్వ ముపాగతా
తతో రామేణ సందిష్టో లక్ష్మణః సహసోత్థితః 16
ప్రగృహ్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కర్ణ నాసం మహాబలః
చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్ 17
హతాని వసతా తత్ర రాఘవేణ మహాత్మనా
ఏకేన సహ సంగమ్య రణే రామేణ సంగతాః 18
అహ్నా శ్చతుర్థ భాగేన నిశ్శేషా రాక్షసాః కృతాః
మహాబలా మహావీర్యా స్తపసో విఘ్న కారిణః 19
నిహతా రాఘవేణాజౌ దండకారణ్య వాసినః
రాక్షసాశ్చ వినిష్పిష్టాః ఖరశ్చ నిహతో రణే 20
తత స్తేనాఽర్దితా బాలా రావణం సముపాగతా
రావణాఽనుచరో ఘోరో మారీచో నామ రాక్షసః 21
లోభయామాస వైదేహీం భూత్వా రత్నమయో మృగః
అథైన మబ్రవీద్రామం వైదేహీ గృహ్యతా మితి 22
అహో మనోహరః కాన్త ఆశ్రమో నో భవిష్యతి
తతో రామో ధనుష్పాణి ర్ధావన్తమఽనుధావతి 23
స తం జఘాన ధావన్తం శరేణా నతపర్వణా
అథ సౌమ్య దశగ్రీవో మృగం యాతే తు రాఘవే 24
లక్ష్మణే చాపి నిష్క్రాన్తే ప్రవివేశాఽఽశ్రమం తదా
జగ్రాహ తరసా సీతాం గ్రహః ఖే రోహిణీ మివ 25
త్రాతు కామం తతో యుద్ధే హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్
ప్రగృహ్య సీతాం సహసా జగామాఽఽశు స రావణః 26
తత స్త్వద్భుత సంకాశాః స్థితాః పర్వత మూర్ధని
సీతాం గృహీత్వా గచ్ఛన్తం వానరాః పర్వతోపమాః 27
దదృశు ర్విస్మితా స్తత్ర రావణం రాక్షసాధిపమ్
ప్రవివేశ తతో లంకాం రావణో లోక రావణః 28
తాం సువర్ణ పరిక్రాన్తే శుభే మహతి వేశ్మని
ప్రవేశ్య మైథిలీ వాక్యైః సాన్త్వయామాస రావణః 29
తృణవద్భాషితం తస్య తం చ నైరృత పుంగవం
అచిన్తయన్తీ వైదేహీ అశోక వనికాం గతా 30
నివర్తత తతో రామో మృగం హత్వా మహావనే

నివర్తమానః కాకుత్స్థో దృష్ట్వా గృధ్రం ప్రవివ్యథే 31
గృధ్రం హతం తతోదగ్ధ్వా రామః ప్రియసఖం పితుః
మార్గమాణస్తు వైదేహీం రాఘవః సహలక్ష్మణః 32
గోదావరీమఽన్వచరద్వనోద్దేశాంశ్చ పుష్పితాన్
ఆసేదతుర్మహారణ్యే కబన్ధం నామ రాక్షసం 33
తతః కబన్ధ వచనా ద్రామః సత్యపరాక్రమః
ఋశ్యమూకం గిరిం గత్వా సుగ్రీవేణ సమాగతః 34
తయోః సమాగమః పూర్వం ప్రీత్యా హార్దో వ్యజాయత
భ్రాత్రా నిరస్తః కృద్ధేన సుగ్రీవో వాలినా పురా 35
ఇతరేతర సంవాదాత్ ప్రగాఢః ప్రణయ స్తయోః
రామస్య బాహువీర్యేణ స్వరాజ్యం ప్రత్యపాదయత్ 36
వాలినం సమరే హత్వా మహాకాయం మహాబలమ్
సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే సహితః సర్వవానరైః 37
రామాయ ప్రతిజానీతే రాజపుత్ర్యాశ్చ మార్గణమ్
ఆదిష్టా వానరేన్ద్రేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా 38
దశకోట్యః ప్లవంగానాం సర్వాః ప్రస్థాపితా దిశః
తేషాం నో విప్రకృష్టానాం విన్ధ్యే పర్వత సత్తమే 39
భృశం శోకాభితప్తానాం మహాన్ కాలోఽత్యవర్తత
భ్రాతా తు గృధ్రరాజస్య సంపాతి ర్నామ వీర్యవాన్ 40
సమాఖ్యాతి స్మ వసతిం సీతాయా రావణాలయే
సోఽహం శోక పరీతానాం దుఃఖం తజ్ఞాతినాం నుదన్ 41
ఆత్మవీర్యం సమాస్థాయ యోజనానాం శతం ప్లుతః
తత్రాఽహ మేకామఽద్రాక్షమశోకవనికాం గతామ్ 42
కౌశేయ వస్త్రాం మలినాం నిరానన్దాం దృఢ వ్రతామ్
తయా సమేత్య విధివత్ పృష్ట్వా సర్వ మనిన్దితామ్ 43
అభిజ్ఞానం చ మే దత్త మర్చిష్మాన్ స మహామణిః
అభిజ్ఞానం మణిం లబ్ధ్వా చరితార్థోఽహ మాగతః 44
మయా చ పునరాగమ్య రామస్యాఽక్లిష్టకర్మణః
అభిజ్ఞానం మయా దత్త మర్చిష్మాన్ స మహామణిః 45
శృత్వా తు మైథిలీం హృష్ట స్త్వాశశంసే చ జీవితమ్
జీవితాన్త మనుప్రాప్తః పీత్వాఽమృతమివాఽఽతురః 46

ఉద్యేజయిష్య న్నుద్వేగం దద్రే కామం వధే మనః
జిఘాంసు రివ లోకాన్తే సర్వాంల్లోకాన్ విభావసుః 47
తతః సముద్ర మాసాద్య నలంసేతు మకారయత్
అతరత్ కపి వీరాణాం వాహినీ తేన సేతునా 48
ప్రహస్త మఽవధీ న్నీలః కుమ్భకర్ణం తు రాఘవః
లక్ష్మణో రావణ సుతం స్వయం రామస్తు రావణమ్ 49
స శక్రేణ సమాగమ్య యమేన వరుణేన చ
మహేశ్వర స్వయంభూభ్యాం తథా దశరథేన చ 50
తైశ్చ దత్తవరః శ్రీమాన్ ఋషిభిశ్చ సమాగతః
సుర ర్షిభిశ్చ కాకుత్స్థో వరాంల్లేభే పరంతపః 51
స తు దత్తవరః ప్రీత్యా వానరైశ్చ సమాగతః
పుష్పకేణ విమానేన కిష్కిన్ధామభ్యుపాగమత్ 52
తం గంగాం పునరాసాద్య వసన్తం ముని సన్నిధౌ
అవిఘ్నం పుష్యయోగేన శ్వో రామం ద్రష్టు మర్హసి 53
తతస్తు సత్యం హనుమద్వచో మహాన్
నిశమ్య హృష్టో భరతః కృతాంజలిః
ఉవాచ వాణీం మనసః ప్రహర్షిణీం
చిరస్య పూర్ణః ఖలు మే మనోరథః 54

త్రింశదుత్తరశతతమ స్సర్గః – భరత సమాగమః

శృత్వా తు పరమానన్దం భరతః సత్యవిక్రమః
హృష్ట మాజ్ఞాపయామాస శత్రుఘ్నం పరవీర హా 1
దైవతాని చ సర్వాణి చైత్యాని నగరస్య చ
సుగన్ధ మాల్యైర్వాదిత్రైరఽర్చన్తు శుచయో నరాః 2
సూతాః స్తుతి పురాణజ్ఞాః సర్వే వైతాళికా స్తదా
సర్వే వాదిత్ర కుశలా గణికాశ్చాఽపి సంఘశః 3
అభినిర్యాంతు రామస్య ద్రష్టుం శశి నిభం ముఖం
భరతస్య వచః శృత్వా శత్రుఘ్నః పరవీర హా 4
విష్టీరఽనేక సాహస్రా శ్చోదయామాస వీర్యవాన్
సమీ కురుత నిమ్నాని విషమాణి సమాని చ 5
స్థలాని చ నిరస్యన్తాం నన్దిగ్రామా దితః పరమ్
సించన్తు పృథివీం కృత్స్నాం హిమశీతేన వారిణా 6

తతోఽభ్యవకిరంత్వన్యే లాజైః పుష్పైశ్చ సర్వశః
సముచ్ఛ్రిత పతాకాస్తు రథ్యాః పురవరోత్తమే 7
శోభయన్తు చ వేశ్మాని సూర్యస్యోదయనం ప్రతి
స్రగ్దామభి ర్ముక్తపుష్పైః సుగన్ధైః పంచ వర్ణకైః 8
రాజమార్గ మసంబాధం కిరన్తు శతశో నరాః
రాజ దారా స్తథాఽమాత్యాః సైన్యాః సేనాగణాంగనాః 9
బ్రాహ్మణాశ్చ సరాజన్యాః శ్రేణీ ముఖ్యా స్తథా గణాః
దృష్టి ర్జయంతో విజయః సిద్ధార్థో హ్యర్థసాధకః 10
అశోకో మంత్రపాలాశ్చ సుమంత్ర శ్చాపి నిర్యయుః
మత్తై ర్నాగ సహస్రైశ్చ శాతకుమ్భ విభూషితైః 11
అపరే హేమ కక్ష్యాభిః సగజాభిః కరేణుభిః
నిర్యయు స్తురగా క్రాంతై రథైశ్చ సుమహారథాః 12
శక్త్యృష్టి ప్రాస హస్తానాం సధ్వజానాం పతాకినాం
తురగాణాం సహస్రైశ్చ ముఖ్యైర్ముఖ్య నరాన్వితైః 13
పదాతీనాం సహస్రైశ్చ వీరాః పరివృతా యయుః
తతో యానాన్యుపారూఢాః సర్వా దశరథ స్త్రియః 14
కౌసల్యాం ప్రముఖే కృత్వా సుమిత్రాం చాపి నిర్యయుః
కైకేయ్యా సహితాః సర్వా నందిగ్రామ ముపాగమన్ 15
కృత్స్నం చ నగరం తత్తు నన్దిగ్రామ ముపాగమత్
అశ్వానాం ఖుర శబ్దేన రథ నేమి స్వనేన చ 16
శంఖ దుందుభి నాదేన సంచచాలేవ మేదినీ
ద్విజాతి ముఖ్యై ర్ధర్మాత్మా శ్రేణీ ముఖ్యైః సనైగమైః 17
మాల్య మోదక హస్తైశ్చ మన్త్రిభి ర్భరతో వృతః
శంఖ భేరీ నినాదైశ్చ వన్దిభిశ్చాభివన్దితః 18
ఆర్యపాదౌ గృహీత్వాతు శిరసా ధర్మకోవిదః
పాణ్డరం ఛత్ర మాదాయ శుక్ల మాల్యోప శోభితమ్ 19
శుక్లే చ వాలవ్యజనే రాజాఽర్హే హేమభూషితే
ఉపవాస కృశో దీన శ్చీర కృష్ణాఽజినామ్బరః 20
భ్రాతు రాగమనం శ్రుత్వా తత్పూర్వం హర్షమాగతః
ప్రత్యుద్యయౌ తతో రామం మహాత్మా సచివైః సహ 21
సమీక్ష్య భరతో వాక్య మువాచ పవనాత్మజమ్

కచ్చిన్న ఖలు కాపేయీ సేవ్యతే చల చిత్తతా 22
న హి పశ్యామి కాకుత్స్థం రామమాఽఽర్యం పరంతపమ్
కచ్చిన్న ఖలు దృశ్యంతే వానరాః కామరూపిణః 23
అథైవముక్తే వచనే హనుమా నిదమబ్రవీత్
అర్థం విజ్ఞాపయ న్నేవ భరతం సత్యవిక్రమమ్ 24
సదా ఫలాన్ కుసుమితాన్ వృక్షాన్ ప్రాప్య మధు స్రవాన్
భరద్వాజ ప్రసాదేన మత్త భ్రమర నాదితాన్ 25
తస్య చైష వరో దత్తో వాసవేన పరంతప
ససైన్యస్య త దాతిథ్యం కృతం సర్వగుణాన్వితమ్ 26
నిస్స్వనః శ్రూయతే భీమః ప్రహృష్టానాం వనౌకసామ్
మన్యే వానర సేనా సానదీం తరతి గోమతీమ్ 27
రజోవర్షం సముద్ధూతం పశ్య వాలుకినీం ప్రతి
మన్యే సాల వనం రమ్యం లోలయన్తి ప్లవంగమాః 28
తదేత ద్దృశ్యతే దూరా ద్విమలం చన్ద్ర సన్నిభమ్
విమానం పుష్పకం దివ్యం మనసా బ్రహ్మ నిర్మితమ్ 29
రావణం బాన్ధవైః సార్ధం హత్వా లబ్ధం మహాత్మనా
తరుణాదిత్య సంకాశం విమానం రామ వాహనం 30
ధనదస్య ప్రసాదేన దివ్య మేతన్ మనోజవమ్
ఏతస్మిన్ భ్రాతరౌ వీరౌ వైదేహ్యా సహరాఘవౌ 31
సుగ్రీవశ్చ మహాతేజా రాక్షసశ్చ విభీషణః
తతో హర్ష సముద్భూతో నిస్స్వనో దివమస్పృశత్ 32
స్త్రీ బాల యువ వృద్ధానాం రామోఽయమితి కీర్తితః
రథ కుంజర వాజిభ్య స్తేఽవతీర్య మహీం గతాః 33
దదృశు స్తం విమానస్థం నరాః సోమ మివాఽమ్బరే
ప్రాంజలి ర్భరతో భూత్వా ప్రహృష్టో రాఘవోన్ముఖః 34
స్వాగతేన యథార్థేన తతో రామ మపూజయత్
మనసా బ్రహ్మణా సృష్టే విమానే భరతాగ్రజః 35
రరాజ పృథు దీర్ఘాక్షో వజ్రపాణి రివాఽపరః
తతో విమానాగ్ర గతం భరతో భ్రాతరం తదా 36
వవన్దే ప్రయతో రామం మేరు స్థ మివ భాస్కరమ్
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమాన మనుత్తమం 37

హంస యుక్తం మహావేగం నిష్పపాత మహీతలే
ఆరోపితో విమానం తద్భరతః సత్యవిక్రమః 38
రామ మాసాద్య ముదితః పునరేవాభ్యవాదయత్
తం సముత్థాప్య కాకుస్థ శ్చిర స్యాఽక్షిపథం గతమ్ 39
అంకే భరతమారోప్య ముదితః పరిషష్వజే
తతో లక్ష్మణమాసాద్య వైదేహీం చాభ్యవాదయత్ 40
అభివాద్య తతః ప్రీతో భరతో నామ చాబ్రవీత్
సుగ్రీవం కైకయీపుత్రో జామ్బవన్తం తథాఽంగదమ్ 41
మైన్దం చ ద్వివిదం నీల మృషభం పరిషస్వజే
సుషేణం చ నలం చైవ గవాక్షం గంధమాదనం 42
శరభం పనసం చైవ భరతః పరిషస్వజే
తే కృత్వా మానుషం రూపం వానరాః కామరూపిణః 43
కుశలం పర్యపృచ్ఛం స్తే ప్రహృష్టా భరతం తదా
అథాబ్రవీత్ రాజపుత్రః సుగ్రీవం వానరర్షభం 44
పరిష్వజ్య మహాతేజా భరతో ధర్మిణాం వరః
త్వ మస్మాకం చతుర్ణాం తు భ్రాతా సుగ్రీవ పంచమః 45
సౌహృదా జ్జాయతే మిత్ర మఽపకారోఽరి లక్షణం
విభీషణం చ భరతః సాన్త్వవాక్య మథాబ్రవీత్ 46
దిష్ట్యా త్వయా సహాయేన కృతం కర్మ సుదుష్కరమ్
శతృఘ్నశ్చ తదా రామ మభివాద్య స లక్ష్మణమ్ 47
సీతాయా శ్చరణౌ పశ్చా ద్వినయా దభ్యవాదయత్
రామో మాతర మాసాద్య విషణ్ణం శోక కర్శితామ్ 48
జగ్రాహ ప్రణతః పాదౌ మనో మాతుః ప్రసాదయన్
అభివాద్య సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ యశస్వినీమ్ 49
స మాతౄశ్చ తదా సర్వాః పురోహిత ముపాగమత్
స్వాగతం తే మహాబాహో కౌసల్యానన్దవర్ధన 50
ఇతి ప్రాంజలయః సర్వే నాగరా రామ మబ్రువన్
తాన్యఽంజలి సహస్రాణి ప్రగృహీతాని నాగరైః 51
వ్యాకోశా నీవ పద్మాని దదర్శ భరతాగ్రజః
పాదుకే తే తు రామస్య గృహీత్వా భరతః స్వయమ్ 52
చరణాభ్యాం నరేన్ద్రస్య యోజయామాస ధర్మవిత్

అబ్రవీచ్చ తదా రామం భరతః సకృతాంజలిః 53
ఏత త్తే రక్షితం రాజన్ రాజ్యం నిర్యాతితం మయా
అద్య జన్మ కృతార్థం మే సంవృత్తశ్చ మనోరథః 54
యస్త్వాం పశ్యామి రాజాన మయోధ్యాం పునరాగతమ్
అవేక్షతాం భవాన్ కోశం కోష్ఠాగారం పురం బలమ్ 55
భవత స్తేజసా సర్వం కృతం దశ గుణం మయా
తథా బ్రువాణం భరతం దృష్ట్వా తం భ్రాతృవత్సలమ్ 56
ముముచు ర్వానరా బాష్పం రాక్షసశ్చ విభీషణః
తతః ప్రహర్షాద్భరత మంకమారోప్య రాఘవః 57
యయౌ తేన విమానేన ససైన్యో భరతాశ్రమమ్
భరతాశ్రమ మాసాద్య ససైన్యో రాఘవ స్తదా 58
అవతీర్య విమానాగ్రాదవతస్థే మహీతలే
అబ్రవీచ్చ తదా రామ స్త ద్విమాన మనుత్తమమ్ 59
వహ వైశ్రవణం దేవ మఽనుజానామి గమ్యతామ్
తతో రామాభ్యనుజ్ఞాతం తద్విమాన మనుత్తమమ్ 60
ఉత్తరాం దిశమాగమ్య జగామ ధనదాలయమ్||
పురోహిత స్యాత్మసమస్య రాఘవో
బృహస్పతేః శక్ర ఇవామరాధిపః
నిపీడ్య పాదౌ పృథగాసనే శుభే
సహైవ తేనోపవివేశ రాఘవః 61

ఏకత్రింశదుత్తర శతతమ స్సర్గః -- శ్రీరామ పట్టాభిషేకః

శిరస్యఽంజలి మాధాయ కైకేయ్యానన్దవర్ధనః
బభాషే భరతో జ్యేష్ఠం రామం సత్యపరాక్రమమ్ 1

పూజితా మామికా మాతా దత్తం రాజ్య మిదం మమ
త ద్దదామి పున స్తుభ్యం యథా త్వమఽదదా మమ 2
ధుర మేకాకినా న్యస్తామృషభేణ బలీయసా
కిశోరీవ గురుం భారం న వోఢు మహముత్సహే 3

వారి వేగేన మహతా భిన్నః సేతు రివ క్షరన్
దుర్బన్ధన మిదం మన్యే రాజ్య చ్ఛిద్ర మసంవృతమ్ 4
గతిం ఖర ఇవాఽశ్వస్య హంస స్యేవ చ వాయసః
నాఽన్వేతు ముత్సహే రామ తవ మార్గమరిందమ 5
యథా చారోపితో వృక్షో జాతశ్చాన్తర్నివేశనే
మహాంశ్చ సుదురారోహో మహాస్కన్ధ ప్రశాఖవాన్ 6
శీర్యేత పుష్పితో భూత్వా న ఫలాని ప్రదర్శయన్
తస్య నాఽనుభవేదర్థం యస్య హేతోః స రోప్యతే 7
ఏషోపమా మహాబాహో త్వదర్థం వేత్తు మర్హసి
య ద్యస్మాన్మనుజేన్ద్ర త్వం భక్తాన్ భృత్యా న్న శాధి హి 8
జగదఽద్యాభిషిక్తం త్వా మనుపశ్యతు సర్వతః
ప్రతపన్త మివాదిత్యం మధ్యాహ్నే దీప్త తేజసం 9
తూర్య సంఘాత నిర్ఘోషైః కాంచీ నూపుర నిస్స్వనైః
మధురై ర్గీత శబ్దైశ్చ ప్రతిబుధ్యస్వ రాఘవ 10
యావ దావర్తతే చక్రం యావతీ చ వసుంధరా
తావత్ త్వ మిహ సర్వస్య స్వామిత్వ మనువర్తయ 11
భరతస్య వచః శృత్వా రామః పరపురంజయః
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ నిషసాదాసనే శుభే 12
తతః శతృఘ్న వచనా న్నిపుణాః శ్మశ్రు వర్ధకాః
సుఖహస్తాః సుశీఘ్రాశ్చ రాఘవం పర్యుపాసత 13
పూర్వం తు భరతే స్నాతే లక్ష్మణే చ మహాబలే
సుగ్రీవే వానరేన్ద్రే చ రాక్షసేన్ద్రే విభీషణే 14
విశోధిత జటః స్నాత శ్చిత్ర మాల్యానులేపనః
మహార్హ వసనో రామ స్తస్థౌ తత్ర శ్రియా జ్వలన్ 15
ప్రతికర్మ చ రామస్య కారయామాస వీర్యవాన్
లక్ష్మణస్య చ లక్ష్మీవానిక్ష్వాకు కులవర్ధనః 16
ప్రతికర్మ చ సీతాయాః సర్వా దశరథ స్త్రియః
ఆత్మ నైవ తదా చక్రు ర్మనస్విన్యో మనోహరమ్ 17
తతో వానరపత్నీనాం సర్వాసా మేవ శోభనమ్
చకార యత్నాత్ కౌసల్యా ప్రహృష్టా పుత్ర లాలాసా 18
తతః శతృఘ్న వచనాత్ సుమన్త్రో నామ సారథిః

యోజయిత్వాభిచక్రామ రథం సర్వాంగ శోభనమ్ 19
అర్క మండల సంకాశం దివ్యం దృష్ట్వా రథోత్తమమ్
ఆరురోహ మహాబాహూ రామః సత్యపరాక్రమః 20
సుగ్రీవో హనుమాం శ్చైవ మహేంద్ర సదృశ ద్యుతీ
స్నాతౌ దివ్య నిభై ర్వస్త్రై ర్జగ్మతుః శుభ కుండలౌ 21
వరాభరణ సంపన్నా యయు స్తాః శుభ కుండలాః
సుగ్రీవ పత్న్యయః సీతా చ ద్రష్టుం నగర ముత్సుకాః 22
అయోధ్యాయాం తు సచివా రాజ్ఞో దశరథస్య యే
పురోహితం పురస్కృత్య మన్త్రయామాసురర్థవత్ 23
అశోకో విజయ శ్చైవ సుమంత్ర శ్చైవ సంగతాః
మన్త్రయన్ రామ వృద్ధ్యర్థమృద్ధ్యర్థం నగరస్య చ 24
సర్వ మేవాభిషేకార్థం జయార్హస్య మహాత్మనః
కర్తు మర్హసి రామస్య యద్యన్మంగళ పూర్వకమ్ 25
ఇతి తే మన్త్రిణః సర్వే సందిశ్య తు పురోహితమ్
నగరా న్నిర్యయు స్తూర్ణం రామ దర్శన బుద్ధయః 26
హరి యుక్తం సహస్రాక్షో రథమిన్ద్ర ఇవానఘః
ప్రయయౌ రథ మాస్థాయ రామో నగర ముత్తమమ్ 27
జగ్రాహ భరతో రశ్మీన్ శత్రుఘ్న శ్ఛత్ర మాదదే
లక్ష్మణో వ్యజనం తస్య మూర్ధ్ని సంపర్య వీజయత్ 28
శ్వేతం చ వాలవ్యజనం జగ్రాహ పురతః స్థితః
అపరం చన్ద్ర సంకాశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః 29
ఋషి సంఘైస్తదాకాశే దేవైశ్చ సమరుద్గణైః
స్తూయమానస్య రామస్య శుశ్రువే మధుర ధ్వనిః 30
తతః శత్రుంజయం నామ కుంజరం పర్వతోపమమ్
ఆరురోహ మహాతేజాః సుగ్రీవః ప్లవగర్షభః 31
నవనాగ సహస్రాణి యయు రాస్థాయ వానరాః
మానుషం విగ్రహం కృత్వా సర్వాభరణ భూషితాః 32
శంఖశబ్ద ప్రణాదైశ్చ దున్దుభీనాం చ నిస్స్వనైః
ప్రయయౌ పురుషవ్యాఘ్ర స్తాం పురీం హర్మ్యమాలినీమ్ 33
దదృశు స్తే సమాయాన్తం రాఘవం సపురస్సరమ్
విరాజమానం వపుషా రథేనాఽతిరథం తదా 34

తే వర్ధయిత్వా కాకుత్స్థం రామేణ ప్రతినన్దితాః
అనుజగ్ముర్మహాత్మానం భ్రాతృభిః పరివారితమ్ 35
అమాత్యై ర్బ్రాహ్మణై శ్చైవ తథా ప్రకృతిభిర్వృతః
శ్రియా విరురుచే రామో నక్షత్రై రివ చన్ద్రమాః 36
స పురోగామిభి స్తూర్యై స్తాల స్వస్తిక పాణిభిః
ప్రవ్యాహరద్భి ర్ముదితై ర్మంగళాని యయౌ వృతః 37
అక్షతం జాతరూపం చ గావః కన్యా స్తథా ద్విజాః
నరా మోదక హస్తాశ్చ రామస్య పురతో యయుః 38
సఖ్యం చ రామః సుగ్రీవే ప్రభావం చాఽనిలాత్మజే
వానరాణాం చ తత్ కర్మ రాక్షసానాం చ తద్బలం 39
విభీషణస్య సంయోగ మాచచక్షే చ మంత్రిణాం
శృత్వాతు విస్మయం జగ్మురయోధ్యా పురవాసినః 40
ద్యుతిమా నేత దాఖ్యాయ రామో వానర సంవృతః
హృష్ట పుష్ట జనాకీర్ణా మయోధ్యాం ప్రవివేశ హ 41
తతో హ్యభ్యుచ్ఛ్రయన్ పౌరాః పతాకా స్తే గృహే గృహే
ఐక్ష్వాకాఽధ్యుషితం రమ్యమాససాద పితుర్గృహమ్ 42
అథాబ్రవీద్రాజపుత్రో భరతం ధర్మిణాం వరమ్
అర్థోపహితయా వాచా మధురం రఘునన్దనః 43
పితుర్భవన మాసాద్య ప్రవిశ్య చ మహాత్మనః
కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీమభివాద్య చ 44
యచ్చ మద్భవనం శ్రేష్ఠం సాశోకవనికం మహత్
ముక్తా వైడూర్య సంకీర్ణం సుగ్రీవాయ నివేదయ 45
తస్య తద్వచనం శృత్వా భరతః సత్యవిక్రమః
పాణౌ గృహీత్వా సుగ్రీవం ప్రవివేశ తమాలయమ్ 46
తత స్తైల ప్రదీపాంశ్చ పర్యంకాస్తరణాని చ
గృహీత్వా వివిశుః క్షిప్రం శత్రుఘ్నేన ప్రచోదితాః 47
ఉవాచ చ మహాతేజాః సుగ్రీవం రాఘవానుజః
అభిషేకాయ రామస్య దూతా నాజ్ఞాపయ ప్రభో 48
సౌవర్ణాన్ వానరేన్ద్రాణాం చతుర్ణాం చతురో ఘటాన్
దదౌ క్షిప్రం స సుగ్రీవః సర్వరత్న విభూషితాన్ 49
యథా ప్రత్యూష సమయే చతుర్ణాం సాగరామ్భసామ్

పూర్ణై ర్ఘటైః ప్రతీక్షధ్వం తథా కురుత వానరాః 50
ఏవముక్తా మహాత్మానో వానరా వారణోపమాః
ఉత్పేతు ర్గగనం శీఘ్రం గరుడాఽనిల శీఘ్రగాః 51
జామ్బవాంశ్చ సుషేణశ్చ వేగదర్శీ చ వానరాః
ఋషభ శ్చైవ కలశాన్ జలపూర్ణానఽథానయన్ 52
నదీ శతానాం పంచానాం జలం కుమ్భేషు చాహరన్
పూర్వాత్ సముద్రాత్ కలశం జలపూర్ణ మథానయత్ 53
సుషేణః సత్త్వ సంపన్నః సర్వరత్న విభూషితమ్
ఋషభో దక్షిణాత్ తూర్ణం సముద్రా జ్జల మాహరత్ 54
రక్త చన్దన శాఖాభిః సంవృతం కాంచనం ఘటమ్
గవయః పశ్చిమా త్తోయమాజహార మహార్ణవాత్ 55
రత్నకుమ్భేన మహతా శీతం మారుత విక్రమః
ఉత్తరా చ్చ జలం శీఘ్రం గరుడాఽనిలవిక్రమః 56
ఆజహార స ధర్మాత్మా నలః సర్వగుణాన్వితః
తత స్తై ర్వానర శ్రేష్ఠైరాఽఽనీతం ప్రేక్ష్య తజ్జలం 57
అభిషేకాయ రామస్య శత్రుఘ్నః సచివైః సహ
పురోహితాయ శ్రేష్ఠాయ సుహృద్భ్యశ్చ న్యవేదయత్ 58
తతః స ప్రయతో వృద్ధో వసిష్ఠో బ్రాహ్మణైః సహ
రామం రత్నమయే పీఠే సహసీతం న్యవేశయత్ 59
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరఽథకాశ్యపః
కాత్యాయనః సుయజ్ఞశ్చ గౌతమో విజయ స్తథా 60
అభ్యషించ న్నరవ్యాఘ్రం ప్రసన్నేన సుగన్ధినా
సలిలేన సహస్రాక్షం వసవో వాసవం యథా 61
ఋత్విగ్భి ర్బ్రాహ్మణైః పూర్వం కన్యాభి ర్మన్త్రిభి స్తథా
యోధై శ్చైవాఽభ్యషించం స్తే సంప్రహృష్టాః సనైగమైః 62
సర్వౌషధి రసై ర్దివ్యై ర్దైవతై ర్నభసి స్థితైః
చతుర్భి ర్లోకపాలైశ్చ సర్వైర్దేవైశ్చ సంగతైః 63
బ్రహ్మణా నిర్మితం పూర్వం కిరీటం రత్నశోభితం
అభిషిక్తః పురా యేన మను స్తం దీప్తతేజసం 64
తస్యాఽన్వవాయే రాజానః క్రమాద్యేనాభిషేచితాః
సభాయాం హేమక్లుప్తాయాం శోభితాయాం మహాజనైః 65

రత్నై ర్నానావిధై శ్చైవ చిత్రితాయాం సుశోభనైః
నానారత్నమయే పీఠే కల్పయిత్వా యథావిధి 66
కిరీటేన తతః పశ్చాద్వశిష్ఠేన మహాత్మనా
ఋత్విగ్భి ర్భూషణశ్చైవ సమయోక్ష్యత రాఘవః 67
ఛత్రం తు తస్య జగ్రాహ శత్రుఘ్నః పాణ్డరం శుభమ్
శ్వేతం చ వాలవ్యజనం సుగ్రీవో వానరేశ్వరః 68
అపరం చన్ద్ర సంకాశం రాక్షసేన్ద్రో విభీషణః
మాలాం జ్వలన్తీం వపుషా కాంచనీం శతపుష్కరామ్ 69
రాఘువాయ దదౌ వాయుర్వాసవేన ప్రచోదితః
సర్వరత్న సమాయుక్తం మణిరత్న విభూషితమ్ 70
ముక్తాహారం నరేన్ద్రాయ దదౌ శక్ర ప్రచోదితః
ప్రజగు ర్దేవ గన్ధర్వా ననృతుశ్చాప్సరోగణాః 71
అభిషేకే తదఽర్హస్య తదా రామస్య ధీమతః
భూమిః సస్యవతీ చైవ ఫలవన్తశ్చ పాదపాః 72
గన్ధవన్తి చ పుష్పాణి బభూవూ రాఘువోత్సవే
సహస్రశత మఽశ్వానాం ధేనూనాం చ గవాం తథా 73
దదౌ శతం వృషాన్ పూర్వం ద్విజేభ్యో మనుజర్షభః
త్రింశత్కోటీ ర్హిరణ్యస్య బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ పునః 74
నానాభరణ వస్త్రాణి మహార్హాణి చ రాఘువః
అర్కరశ్మి ప్రతీకాశాం కాంచనీం మణి విగ్రహామ్ 75
సుగ్రీవాయ స్రజం దివ్యాం ప్రాయచ్ఛన్ మనుజర్షభః
వైడూర్య మణిచిత్రే చ వజ్ర రత్న విభూషితే 76
వాలిపుత్రాయ ధృతిమానంగదా యాంగదే దదౌ
మణి ప్రవర జుష్టం చ ముక్తా హారమనుత్తమమ్ 77
సీతాయై ప్రదదౌ రామశ్చన్ద్ర రశ్మి సమ ప్రభమ్
అరజే వాససీ దివ్యే శుభాన్యాభరణాని చ 78
అవేక్షమాణా వైదేహీ ప్రదదౌ వాయు సూనవే
అవముచ్యాఽఽత్మనః కంఠాద్ధారం జనకనన్దినీ 79
అవైక్షత హరీన్ సర్వాన్ భర్తారం చ ముహుర్ముహుః
తా మింగితజ్ఞః సంప్రేక్ష్య బభాషే జనకాత్మజామ్ 80
ప్రదేహి సుభగే హారం యస్య తుష్టాఽసి భామినీ

తేజో ధృతి ర్యశో దాక్ష్యం సామర్థ్యం వినయో నయః 81
పౌరుషం విక్రమో బుద్ధిర్యస్మిన్నేతాని సర్వశః
దదౌ సా వాయు పుత్రాయ తం హారమఽసితేక్షణా 82
హనుమాం స్తేన హారేణ శుశుభే వానరర్షభః
చన్ద్రాంశు చయ గౌరేణ శ్వేతాభ్రేణ యథాఽచలః 83
తతో ద్వివిద మైన్దాభ్యాం నీలాయ చ పరంతపః
సర్వాన్ కామగుణాన్ వీక్ష్య ప్రదదౌ వసుధాధిపః 84
సర్వే వానర వృద్ధాశ్చ యే చాన్యే వానరేశ్వరాః
వాసోభి ర్భూషణైశ్చైవ యథాఽర్హం ప్రతిపూజితాః 85
విభీషణోఽథ సుగ్రీవో హనుమాన్ జామ్బవాం స్తథా
సర్వే వానర ముఖ్యాంశ్చ రామేణాఽక్లిష్టకర్మణా 86
యథాఽర్హం పూజితాః సర్వేకామై రత్నై శ్చ పుష్కలైః
ప్రహృష్ట మనసః సర్వే జగ్మురేవ యథాగతమ్ 87
నత్వా సర్వే మహాత్మానం తత స్తే ప్లవగర్షభాః
విసృష్టాః పార్థివేంద్రేణ కిష్కింధామప్యుపాగమన్ 88
సుగ్రీవో వానరశ్రేష్ఠో దృష్ట్వా రామాభిషేచనమ్
పూజిత శ్చైవ రామేణ కిష్కింధాం ప్రావిశత్ పురీం 89
విభీషణోఽపి ధర్మాత్మా సహ తై ర్నై ర్ఋతర్షభైః
లబ్ధ్వా కులధనం రాజా లంకాం ప్రాయాద్విభీషణః 90
స రాజ్య మఖిలం శాస న్నిహతాఽరిర్మహాయశాః
రాఘవః పరమోదారో రరాజ పరయా ముదా 91
ఉవాచ లక్ష్మణం రామో ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలః||
ఆతిష్ఠ ధర్మజ్ఞ మయా సహేమాం
గాం పూర్వ రాజాధ్యుషితాం బలేన
తుల్యం మయా త్వం పితృభిర్ధృతా యా
తాం యౌవరాజ్యే ధురముద్వహస్వ 92
సర్వాత్మనా పర్యనునీయమానో
యదా న సౌమిత్రి రుపైతి యోగమ్
నియుజ్యమానోఽపి చ యౌవరాజ్యే
తతోఽభ్యషించ ద్భరతం మహాత్మా 93
పౌణ్డరీకాఽశ్వమేధాభ్యాం వాజపేయేన చాసకృత్

అన్యైశ్చ వివిధై ర్యజ్ఞై రయజత్ పార్థివాత్మజః 94
రాజ్యం దశ సహస్రాణి ప్రాప్య వర్షాణి రాఘవః
శతాఽశ్వమేధానాజహ్రే సదఽశ్వాన్ భూరిదక్షిణాన్ 95
ఆజానులమ్బబాహుః స మహాస్కన్ధః ప్రతాపవాన్
లక్ష్మణానుచరో రామః పృథివీ మన్వపాలయత్ 96
రాఘవశ్చాఽపి ధర్మాత్మా ప్రాప్య రాజ్యమనుత్తమమ్
ఈజే బహువిధై ర్యజ్ఞైః ససుహృ జ్జ్ఞాతి బాన్ధవైః 97
న పర్యదేవన్ విధవా న చ వ్యాలకృతం భయమ్
న వ్యాధిజం భయం వాపి రామే రాజ్యం ప్రశాసతి 98
నిర్దస్యురభవల్లోకో నానర్థః కంచిదఽస్పృశత్
న చ స్మ వృద్ధా బాలానాం ప్రేత కార్యాణి కుర్వతే 99
సర్వం ముదిత మేవాఽఽసీత్ సర్వో ధర్మపరోఽభవత్
రామ మేవానుపశ్యన్తో నాఽభ్యహింసన్ పరస్పరమ్ 100
ఆసన్ వర్షసహస్రాణి తథా పుత్ర సహస్రిణః
నిరామయా విశోకాశ్చ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి 101
రామో రామో రామ ఇతి ప్రజానా మభవన్ కథాః
రామభూతం జగదఽభూ ద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి 102
నిత్య పుష్పా నిత్య ఫలాస్తరవః స్కన్ధ విస్తృతాః
కాలే వర్షీ చ పర్జన్యః సుఖ స్పర్శశ్చ మారుతః 103
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా లోభ వర్జితాః
స్వకర్మసు ప్రవర్తన్తే తుష్టాః స్వైరేవ కర్మభిః 104
ఆసన్ ప్రజా ధర్మరతా రామే శాసతి నాఽనృతాః
సర్వే లక్షణ సంపన్నాః సర్వే ధర్మ పరాయణాః 105
దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతాని చ
భ్రాతృభిః సహితః శ్రీమాన్ రామో రాజ్యమకారయత్ 106

ఫలశ్రుతిః

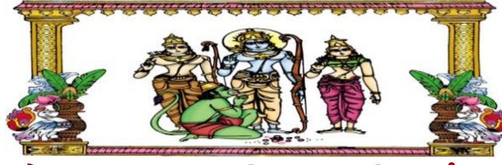
ధన్యం యశస్యమాయుష్యం రాజ్ఞాం చ విజయావహం
ఆదికావ్య మిదం త్వార్షం పురా వాల్మీకినా కృతం 107
యః పఠే చ్ఛృణుయాల్లోకే నరః పాపాద్విముచ్యతే
పుత్రకామస్తు పుత్రాన్ వై ధనకామో ధనాని చ 108
లభతే మనుజో లోకే శ్రుత్వా రామాఽభిషేచనం

మహీం విజయతే రాజా రిపూంశ్చాప్యధితిష్ఠతి 109
రాఘవేణ యథా మాతా సుమిత్రా లక్ష్మణేన చ
భరతేన చ కైకేయీ జీవపుత్రా స్తథా స్త్రియః 110
భవిష్యంతి సదా నందాః పుత్ర పౌత్ర సమన్వితాః
శృత్వా రామాయణమిదం దీర్ఘమాయుశ్చ విందతి 111
రామస్య విజయం చైవ సర్వమఽక్లిష్టకర్మణః
శృణోతి య ఇదం కావ్య మార్షం వాల్మీకినా కృతం 112
శ్రద్ధధానో జితక్రోధో దుర్గాణ్యఽతితరత్యఽసౌ
సమాగమం ప్రవాసాఽన్తే లభతే చాపి బాన్ధవైః 113
ప్రార్థితాం శ్చ వరాన్ సర్వా ప్రాప్నుయా దిహ రాఘవాత్
శ్రవణేన సురాః సర్వే ప్రీయంతే సంప్రశృణ్వతాం 114
వినాయకాశ్చ శామ్యంతి గృహే తిష్ఠంతి యస్య వై
విజయేత మహీం రాజా ప్రవాసీ స్వస్తిమాన్ వ్రజేత్ 115
స్త్రియో రజస్వలాః శృత్వా పుత్రాన్ సూయురఽనుత్తమాన్
పూజయం శ్చ పఠం శ్చేమమితిహాసం పురాతనం 116
సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్
ప్రణమ్య శిరసా నిత్యం శ్రోతవ్యం క్షత్రియై ర్ద్విజాత్ 117
ఐశ్వర్యం పుత్ర లాభశ్చ భవిష్యతి న సంశయః
రామాయణ మిదం కృత్స్నం శృణ్వతః పఠతః సదా 118
ప్రీయతే సతతం రామః స హి విష్ణుః సనాతనః
ఆదిదేవో మహాబాహు ర్హరిర్నారాయణః ప్రభుః 119
సాక్షా ద్రామో రఘుశ్రేష్ఠః శేషో లక్ష్మణ ఉచ్యతే||
కుటుంబ వృద్ధిం ధనధాన్య వృద్ధిమ్
స్త్రియశ్చ ముఖ్యాః సుఖ ముత్తమం చ
శృత్వా శుభం కావ్య మిదం మహార్థం
ప్రాప్నోతి సర్వాం భువి చార్థసిద్ధిం 120
ఆయుష్యమారోగ్యకరం యశస్యం
సౌభ్రాతృకం బుద్ధికరం శుభం చ
శ్రోతవ్య మేత న్నియమేన సద్భిః
ఆఖ్యాన మోజస్కరమృద్ధి కామైః 121
ఏవ మేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వః

ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం 122
దేవాశ్చ సర్వే తుష్యంతి గ్రహణా చ్ఛ్రవణా త్తథా
రామాయణస్య శ్రవణా త్తుష్యంతి పితర స్తథా 123
భక్త్యా రామస్య యే చేమాం సంహితామృషిణా కృతాం
లేఖయ న్తీహ చ నరా స్తేషాం వాస స్త్రివిష్టపే 124

యుద్ధకాండః సమాప్తః

సర్వం శ్రీసీతారామచంద్రార్పణం

పారాయణ సమాపనే అనుసంధేయ శ్లోకాః

శ్రీవైష్ణవ సాంప్రదాయః

ఏవమేతత్ పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తు వః
ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం. 1
లాభాస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః
ఏషామిందీవర శ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః. 2
కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ
దేశో౽యం క్షోభ రహితో బ్రాహ్మణాః సన్తు నిర్భయాః 3
కావేరీ వర్ధతాం కాలే కాలే వర్షతు వాసవః
శ్రీరంగనాథో జయతు శ్రీరంగ శ్రీశ్చ వర్ధతాం. 4
స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు. 5
మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం. 6
వేద వేదాంత వేద్యాయ మేఘ శ్యామల మూర్తయే

పుంసాం మోహన రూపాయ పుణ్య శ్లోకాయ మంగళం. 7
విశ్వామిత్రాన్తరంగాయ మిథిలా నగరీపతేః
భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్య రూపాయ మంగళం. 8
పితృ భక్తాయ సతతం భ్రాతృభిః సహసీతయా
నందితాఖిల లోకాయ రామభద్రాయ మంగళం. 9
త్యక్త సాకేత వాసాయ చిత్రకూట విహారిణే
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదాత్తాయ మంగళం. 10
సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాపబాణాఽసి ధారిణే
సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళం. 11
దండకారణ్య వాసాయ ఖండితాఽమర శత్రవే
గృధ్ర రాజాయ భక్తాయ ముక్తి దాయాస్తు మంగళం. 12
సాదరం శబరీదత్త ఫల మూలాభిలాషిణే
సౌలభ్య పరిపూర్ణాయ సత్వోద్రిక్తాయ మంగళం 13
హనుమత్సమవేతాయ హరీశాఽభీష్టదాయినే
వాలి ప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళం. 14
శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘిత సిన్ధవే
జిత రాక్షస రాజాయ రణ ధీరాయ మంగళం. 15
ఆసాద్య నగరీం దివ్యామభిషిక్తాయ సీతయా
రాజాధి రాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళం 16
మంగళాశాసన పరైర్మదాచార్య పురోగమైః
సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళం 17
కాయేన వాచా మనసేంద్రియై ర్వా
బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై
నారాయణాయేతి సమర్పయామి 18
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రా హీనం చ యద్భవేత్
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే 19

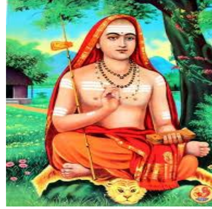
శ్రీమాధ్వ సంప్రదాయః

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు 1
కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాః సంతు నిర్భయాః 2
లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః
ఏషామిన్దీవర శ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః 3
మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం 4
వేదవేదాంత వేద్యాయ మేఘ శ్యామల మూర్తయే
పుంసాం మోహన రూపాయ పుణ్య శ్లోకాయ మంగళం 5
విశ్వామిత్రాన్తరంగాయ మిథిలానగరీపతే
భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళం 6
పితృ భక్తాయ సతతం భ్రాతృభిః సహసీతయా
నందితాఖిల లోకాయ రామభద్రాయ మంగళం 7
త్యక్త సాకేత వాసాయ చిత్రకూట విహారిణే
సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదాత్తాయ మంగళం 8
సౌమిత్రిణా చ జానక్యా చాప బాణాఽసి ధారిణే
సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళం 9
దండకారణ్య వాసాయ ఖండితాఽమర శత్రవే
గృధ్ర రాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళం 10
సాదరం శబరీదత్త ఫలమూలాభిలాషిణే
సౌలభ్య పరిపూర్ణాయ సత్వోద్రిక్తాయ మంగళం 11
హనుమత్సమవేతాయ హరీశాఽభీష్ట దాయినే
వాలి ప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళం 12
శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘిత సిన్ధవే
జిత రాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళం 13
ఆసాద్య నగరీం దివ్యామభిషిక్తాయ సీతయా
రాజాధిరాజ రాజాయ రామభద్రాయ మంగళం 14
మంగళాశాసన పరైర్మదాచార్య పురోగమైః

సర్వైశ్చ పూర్వైరాచార్యైః సత్కృతాయాస్తు మంగళం 15
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా
బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై
నారాయణాయేతి సమర్పయామి 16
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనం చ యద్భవేత్
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే 17

శ్రీస్మార్త సాంప్రదాయః

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయన్తాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం
లోకాః సమస్తాః సుఖినో భవంతు 1
కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ
దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాః సన్తు నిర్భయాః 2
అపుత్రాః పుత్రిణః సన్తు పుత్రిణః సన్తు పౌత్రిణః
అధనాః సధనాః సన్తు జీవంతు శరదాం శతం 3
చరితం రఘునాధస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం
ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం 4
శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా
స యాతి బ్రహ్మణః స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా 5
రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే
రఘునాధాయ నాధాయ సీతాయాః పతయే నమః 6
మంగళం కోసలేంద్రాయ మహనీయ గుణాబ్ధయే
చక్రవర్తి తనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం 7
యన్మంగళం సహస్రాక్షే సర్వదేవ నమస్కృతే
వృత్రనాశే సమఉభవత్తత్తే భవతు మంగళం 8
యన్మంగళం సుపర్ణస్య వినతా కల్పయత్ పురా

అమృతం ప్రార్థయానస్య త్తత్తే భవతు మంగళం 9
అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్
అదితి ర్మంగళం ప్రాదాత్తత్తే భవతు మంగళం 10
త్రీన్ విక్రమాన్ ప్రక్రమతో విష్ణోఽరమిత తేజసః
యదాసీన్మంగళం రామత్తత్తే భవతు మంగళం 11
ఋతవః సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చ తే
మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా 12
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా
బుద్ధ్యాత్మనావా ప్రకృతేః స్వభావాత్
కరోమి యద్యత్ సకలం పరస్మై
శ్రీరాఘువాయేతి సమర్పయామి 13
యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రా హీనం చ యద్భవేత్
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తుతే 14
ఆత్మా త్వాం క్షితిజా మతిః పరిజనాః ప్రాణాః శరీరం
గృహం పూజా తే విషయోపభోగ రచనా నిద్రా సమాధి స్థితిః
సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణ విధిః స్తోత్రాణి సర్వాగిరో
యద్యత్కర్మ కరోమి త త్తదఖిలం రామాస్తు తే పూజనం 15
అనేన శ్రీరామాయణ పారాయణేన భగవాన్ సర్వదేవతాత్మకః
సీతా లక్ష్మణ భరత శతృఘ్న హనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్రః
సుప్రీతః సుప్రసన్నో వరదో భవతు.

మంగళం

